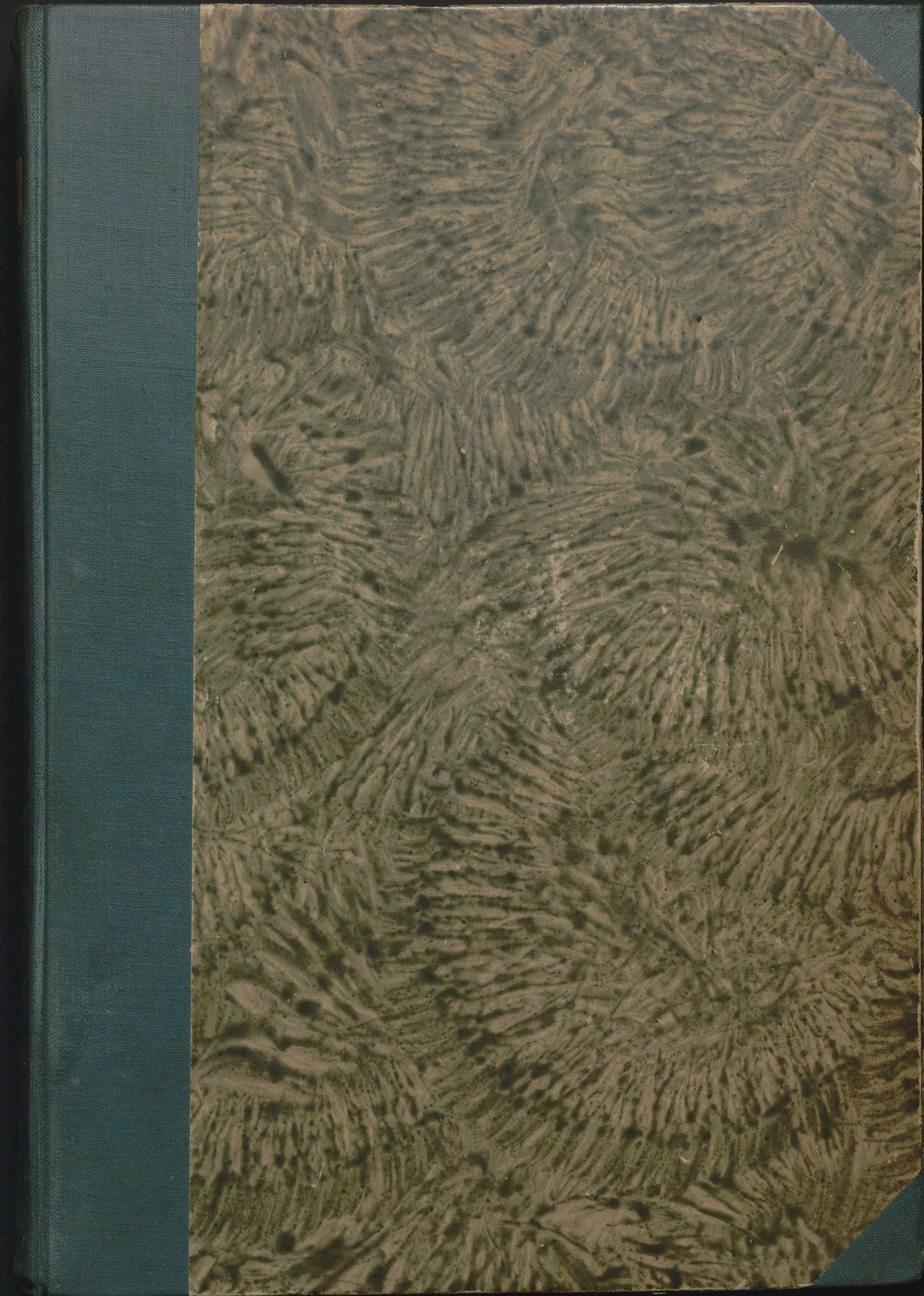
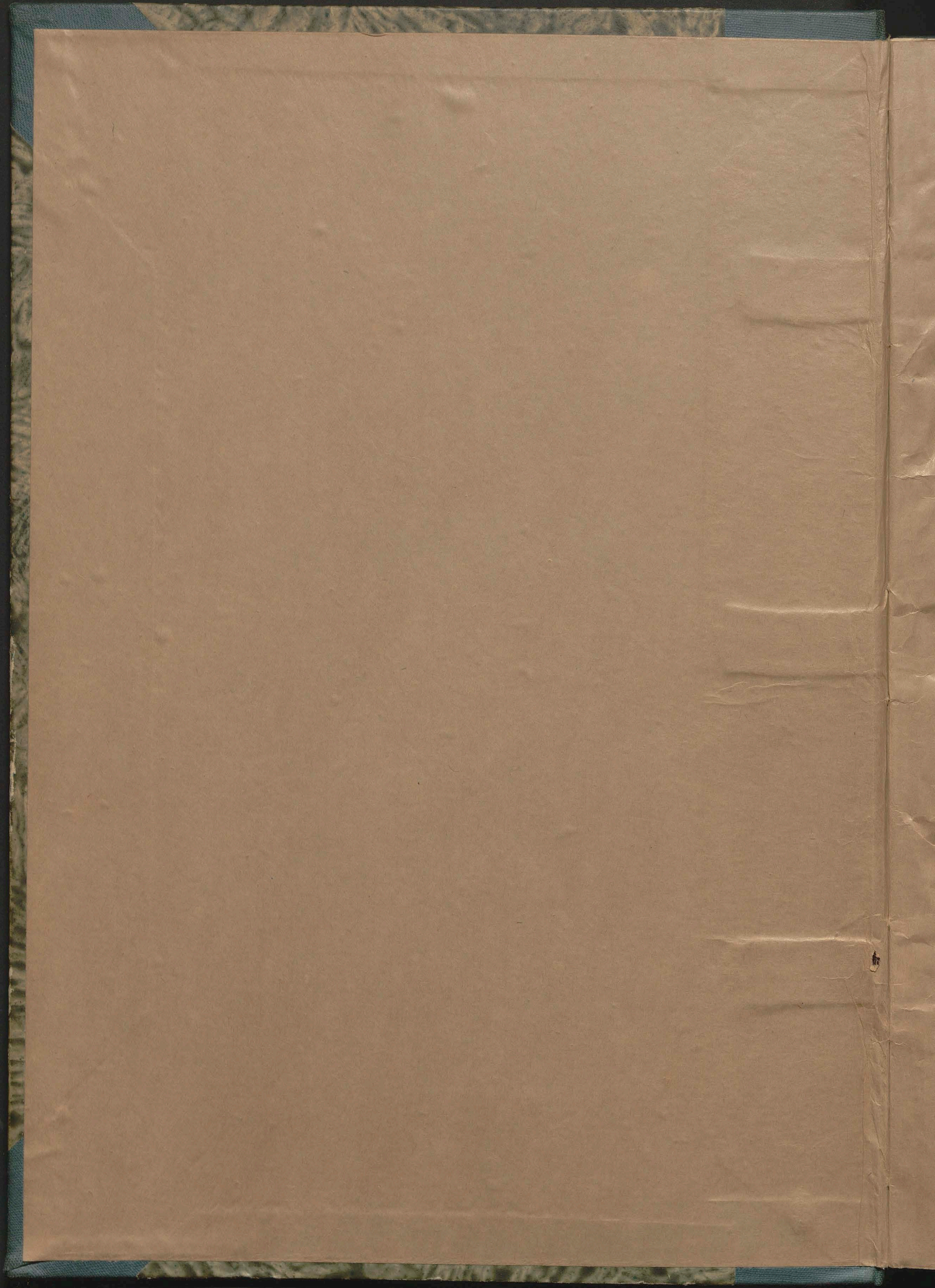

Tom osiemdziesiąty pierwszy Lit. W [itk - iz]

Spis listów w Tomie 81 zawartych

Karta.		Ilość - Rok
1.	Witkowski E.	1 - 1878
3.	Witkowski J.	1 - 1873
4.	Witkowski Karol	1 - 1883 (?)
6.	Witkowski Kazimierz	4 - 1879, 82, 85
11.	Witkowski Maksymiljan	155 - 1864, 66, - 1887
403.	Witkowski S.	1 - 1872
404.	Witkowski T.	1 - 1887
405.	Witowski Hipolit	1 - 1867
407.	Witte Karol	1 - 1871
409.	Wirbek Aleksander	1 - 1880

k. 168 - 169 o Bartone zebrych

Witkowski E. 1 ~~70~~

Czcigodny nasz Nestorze Dobrodzieju

W początkach 6. wieku mieszkał w Białej Cerkwi Doktór a raczej tylko Felczer francuz de la Flize, zapewne jeżeli nie z wielkiej Emigracji, to ~~zapewne~~ niezawodnie szczątek Wł Armji. - Syn jego dziś jeszcze żyjący - był nauczycielem szkoły w Radomyślu - Tam mieszkała wdowa po Jenerale Złotnickim z domu Norówa - żyła ona do 100 kilku lat. otóż Mikołaj de la Flize codzienny jej gość - z jej opowiadań ułożył rodzaj powieści pod tytułem La malediction widocznie przeznaczał ją do druku - ale styl - częste powtarzania się i nieobchodząca francuzów historja koterji stron tutejszych ~~widocznie~~ oczewiście wstrzymały - i rzecz została w rękopiśmie - Dostałem to do rąk - na niejaki czas - z kilku pierwszych rozdziałów które przetłomaczyłem - widzę, że Autor nie zna kraju - jego historji i miejscowej i ogólnej, że Staruszka mogła w swej pamięci pomięszać daty - z tąd też i pewne anachronismy. - Mieszkając tu od 30 kilku lat - obeznany nieco z okolicą, - i archiwem Blechkiewskim - dodaję dopiski i objaśnienia - ale tylko jeden Pan Bóg mógłby zużytkować to w sposób, może nawet dla historji korzystny przy swoich zasobach wiedzy. - Nazwiska osób działających są tu nam wszystkim znane - opowieść - głównie dotyczy i obraca się koło tej familii Jenerała Złotnickiego - smutnie znanego w dziejach rozbiorowych - On to zdał Kamieniec bez wystrzału i miał być protegowanym bardzo p Katarzyny - ale Autor opowiada Bal carski w Charkowie 1784 na którym niby to Stan. August prowadził pod rękę Katarzynę - Sprostowanie te i drugie usterki - może być zawsze ten niejako pamiętnik nieciekawym - ja mu w tłomaczeniu dałem tytuł <u>Palec Boży</u>

i rzeczywiście Palec Boży dotknął już wielu autorów upadku naszego – i widzimy go ciążącego na potomkach trzeciego członka Targowicy – jakkolwiek najzacniejszych ludzi. ale – "doli koniem nie objedziesz" – mówią ukraińcy – Daję tu tytuły rozdziałów –

Première partie

Prologue

1. Le bal (1784. w Charkowie)
2. Posłuchanie (u Katarzyny)
3. Wieczór kartowy u Cesarzowej
4. Wizyta przyjaciela (Kutuzowa)
5 Dwa lata później 1814
6 Odwiedziny u Hetm. Branickiej
7 Dwór Carycy
8 Rozmowa
9 Wody mineralne w Kajetanowie
10 Wizyta Księdza
11 Objad
12 Wizyta u Michałka (owczarza Berdyczowskiego)
13 1830
14 Trzy lata później
15 Lutówka
16 Przestrogi Ojca
17 Konanie
18 Śniadanie
19 Uderzenie nożem
20 Posłanie
21 Nieszczęście nigdy samo jedno nie przychodzi

Seconde partie

1 Dzieci Jenerała
2 Jeneratowa i jej wnuczęta
3 Powiernik
4 Separatia
5 Wakacje
6 Poświęcenie kościoła w Olejowie
7 Rada przyjaciela
8 Objad
9 Wizyta autora u Jeneratowej
10 ~~List~~ Wizyta ~~wnuczki~~
11 ~~Kochanek~~ List
12 Kochanek
13 Przyjazd wnuka
14 Matka i syn
15 Nieszczęście w grze
16 Towarzysze szkolni
17 Herbja Paten
18 Odpust w Krymku
19 ~~Listy~~
20 Przyjazd Szymonowej z familią
21 } te dwa rozdziały z kilku wypadków
22 } a w ogólności dobre wymazane
23 Spotkanie z Panią Zelią Kirzniczowską
24. Wizyta autora u Dymitra Złotnickiego w dziesięć lat po widzeniu się w Kadowgile

Epilogue

~~Koniec~~ Epilogu

Żałuję bardzo że nie mogę przesłać Szanownemu Panu tego samego rękopismu — co do tłomaczenia i notat jakie według mojej tu znajomości rzeczy dodaję — radbym mieć pewny Adres Pana — o okazję w tych stronach trudno — zostawienie o bezinteresowną którąby wiernie Panu oddać podjęła się. —

Jakkolwiek z tytułów rozdziałów trudno sądzić o rzeczy raz Szanowny Panie zaczęcia mi odpowiedź — ja ten czasem — o ile zatrudnienia moje dozwalają — tłomaczę dalej — Gdybym miał kogo — któryby mógł przepisać dobrze — niezawodnie dałbym skopjować — ale mnie trzeba koniecznie przeczytać całe i dodać objaśnienie — których zasięgam od jednego ze starych urzędników — ten bowiem znał i Autora znał i Jenerała Złotnickiego i jego to pośrednictwu zawdzięczam pozyskanie rękopismu

Raz Szanowny Panie Dobrodzieju przyjąć wyrazy najwyższego szacunku — czci i uwielbienia z jakim zostaję zawsze Sługą Pana — E. Witkowski — Biała cerkiew

23 Września
5 Październik
1878.

Witkowski J.

Brzozowa d. 12/8 73 r.

87/6 3

Wielmożny Panie
Dobrodzieju!

Mając zapewnienie Wielmożnego Pana, że jestem już zapisany do szkoły rolniczej w Żabikowie, przy końcu tego miesiąca rozpocznę starania o paszport, aby przed 9tym października stanąć na miejscu; gdyż 9go, jakem wyczytał w gazetach, rozpoczynają się kursa.

Oczem donosząc Wielmożnemu Panu i dziękując Mu raz jeszcze za Jego staranie i opiekę o mnie - człowieku zupełnie obcym, łączę wyrazy głębokiego uszanowania i zostaję najniższym sługą.

J. Witkowski

Witkowski Karol   83?   784/4

Szanowny Jubilacie!

Przepraszam jak najpokorniej za śmiałość, iż oddany na walkę z braku źrudeł wiedzy, dostępnej i niezbędnej, ośmieliłem się udać do łaskawego serca wielebnego Jubilata z pokorną prośbą o udzielenie mi zbywających ~~innych~~ książek, treści historycznej i starożytnej, choć pewnie czasowo, gdyż z czasem mam nadzieję o własnych siłach zdobyć się ~~gdyż~~ a są one tak potrzebne dla studij oddającego się zawodu historycznego malarstwa.

Przepraszam raz jeszcze za nadużycie strudzonych chwil,

swą prośbą. Lecz niech mię wytłumaczą szczere chęci nauki, dla której się oddałem nawal[e]

kę z trudnościami chleba po powszedniego, języka i nauk.

A tem bardziej mają zachętę P.P. Profesorów – muszę chęci moje wydoskonalić i poświęcić na ilustracyi ojczyznynaszej i godła narodu. Tomię osmie lito udać się choć czując nie grzeczny z mej strony naiwności fatygując strudzonego pracą pracownika nad oświatą.

Piszę się z głębokim sza cunkiem uniżony sługa
Karol Witkowski
uczeń Akad. szt. Piękn. w Drez nie

5

znajduje się pod Adresem.

Neuegasse № 36 III.

Chier

Witkowski Kazimierz 6

484

Kalisz dnia 8/6 79 r.

Szanowny Panie!

„Kaliszanin" przechodził ciężkie przesilenie. Wiele nieprzyjaznych dlań pomyślnych okoliczności złożyło się na to ażeby mu zadać cios stanowczy; Dziewięcioletni, a jak głos publiczny nie[illegible], pożyteczny żywot jego miał się w tym roku skończyć gdyby opiekowanie i dobrej woli kilku jednostek, nie przyszły mu z pomocą. —

„Kaliszanin" więc żyje a do mnie jako do Redaktora jego należy przedłużać to życie i zapewnić mu rozwój i powodzenie. Wobec szranków w jakich pismo prowincyonalne obracać się musi, zadanie to arcytrudne, sam mu nie podołam jeżeli mnie nie wesprą ludzie, których jedno słowo więcej znaczy niż tomy napisane przeze mnie. —

Do Szanownego Pana więc

ośmielam się ponowić moją proś-
bę. Będzie ona tylko przy-
pomnieniem obietnicy zasi-
silania od czasu do czasu
"Kaliszanina" choć kilku
słowami, danej mi przez Pana
w czasie bytności mojej w za-
kie rozrywki u Niego. Speł-
nienie tej obietnicy w chwili
obecnej byłoby tylko pismu
dobrodziejstwem, dając mu
zarazem zachętę do dalszej pracy
i wytrwania na bardzo trud-
nym stanowisku. —
Wiedząc jak Szanowny Pan
przeciążony jesteś pracą, dzięki
odczuwałbym się nie mogąc tem-
nym listowne ponawianie proś-
by, wypowiedziałbym osobiście
to ostatnim zecerskim w Drezna,
dopiero przeblekiwam i nadto
dając mnie naszczytuje „Kali-
szaninie" rozebranego w liście
do p. Kopnackiego pisanym,
dodatkiem mi odmowy. —
Szczupłe nasze środki ma-
teryalne nie pozwolą nam
wynagrodzić się za pracę
tak jakbyśmy chcieli, w mia-
rę jednakże możności sta-
rać się będziemy uiścić
z długu, zachowując pracę

tego nie znajdę w słowach wy-
starczających niespłaconemu długu
wdzięczności: —
Zasyłam wyrazy głębokiej
czci i serdeczne pozdrowienia

Sługa
Kazimierz Witkowski

1445 7a

Kalisz Dnia 12/6 79 r.

Szanowny i Szczodry Panie!

Z tysiąca podziękowań jakie nastręczają się myśli, aby wyrazić mą wdzięczność za list Jego i łaskawe przyzwolenie mej przez Redakcję powiastki p.t. „Upiór” wybiorę najprostsze „Bóg zapłać”!!

Natychmiast wypisałam ze Lwowa książkę i poucz[illegible] czeni obecnie drukującej się w Dzienniku „Kaliszanina” powieści napisanej [illegible] „Upiorem”. – Raz jeszcze stokrotnie przepraszam za mą natrętność – większej [illegible] nie wystawiamy [illegible] część [illegible] do Pani[illegible] skiego [illegible] przypominając i [illegible] pisma, którego całość jestem obowiązany Wszak jeszcze – Bóg zapłać!

Ku czci i poważaniu

Mei [illegible] sługa

Kazimierz Witkowski

Witkowski Kazimierz

8

REDAKCYA
„KALISZANINA"

KALISZ

dnia 31 Czerwca 1882 r.

Czcigodny Panie!

Pierwszy egzemplarz mojego dramaciku pt. „W imię wolności" miałem zaszczyt przesłać Wam Czcigodny Panie, z prośbą o przeczytanie go i wydanie wyroku: czy puścić go w świat ludzi i pracować dalej na tem polu, czy skazać go na spalenie i zaprzestać wytrwałej pracy? Czekałem tego dotąd nie mając śmiałości bo wiadomej początkującym autorom nieśmiałości i obawy, aby nie zabierać Drogocennego Czasu.

Kilka przychylnych o mojej [illegible] głosów dziennikarzy warszawskich, dodających obok pew-

mych usterek spowodą swego
talentu ośmielam się mnie do
przesłania Sz. Panu mojej
poetyckiej pracy z prośbą
o wydanie o niej sądu. —
Zatem oddaję mnie najwyższej
instancyi i wyrokowi,
jakikolwiek on będzie
przyjmuję od Ciebie, Sz. Pa-
nie z wdzięcznością.
Racz przyjąć wyrazy uwiel-
bienia i hołdu od swego
Rodaka i Kaliszanina,
a w szczególności od
Twego sługi

Kazimierza Witkowskiego

Książeczkę jednocześnie z lis-
tem pod opaską posyłam,

Wit.

REDAKCJA GAZETY
„KALISZANIN"
W KALISZU.

dnia 19 Grudnia 1885 r.

Wielce Szanowny Panie!

Na daną mi sposobność wyświadczenia Ci choćby maleńkiej przysługi - stokrotne przyjmij dzięki. Szczęśliwym będę gdy takich sposobności znajdzie się więcej. Żadnych dokumentów historycznych dotyczących miasta Kalisza nie mam pod ręką, lecz przyrzekam starania by je otrzymać i takowo wykonać Szanownemu Panu prośbę. —
Przesyłam przyjaźnie z listem wigilijny opłatek od naszego redakcyjnego gospodarstwa. Obyś zdrowo mógł go z życzeniem aby i drugie

jeszcze przeżyć latami w zdrowiu i spokoju, ku pożytkowi polskiego piśmiennictwa i ku chwale narodu którego jesteś ozdobą.
Przyjmij zapewnienie wysokiej czci od

Sługi

Kazimierza Witkowskiego

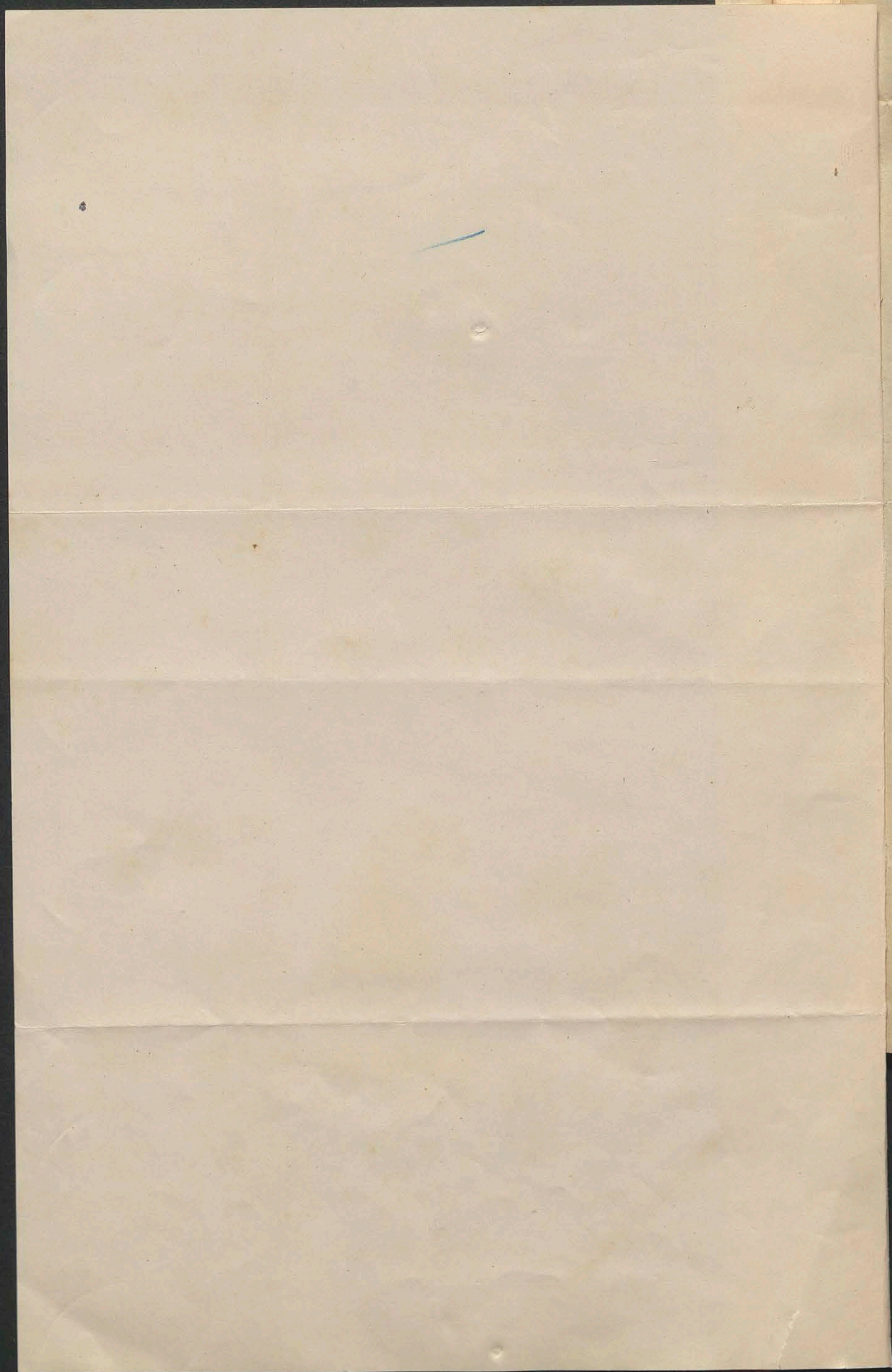
Polecałem wysyłać „Kaliszanina", może Ci to zrobi przyjemność gdy czasem dowiesz się z niego, że my tu w kaliskim zakątku, pomimo usiłowań wrogów pracujemy i z odrobiną nadziei patrzymy w przyszłość.—
Dr. Tymowski jest moim szkolnym kolegą — pozdrowienia jemu i jego rodzinie —

Witk.

W tej chwili zawiadomił mnie p. Adam Chodyński, współpracownik „Kaliszanina" i z

[illegible]
[illegible] —

[illegible signature]

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 15 Marca 1864

Szanowny Panie

Do produkcji literatury [illegible] – co za główny cel ma zagranicę polecać wypadałoby [illegible] ~~[illegible]~~ lub opisywać Bale i Mody – teraz [illegible] natury Dwóch [illegible] przez Pana Siemieńskiego – . [illegible] frazeologii [illegible] o pojedynkach jest jedynym w [illegible] na świecie [illegible] pióra pani [illegible]

Nakład tego dziełka wydanego w 300 exemplarzach obrachowano na ilość familii tytułowanych – co grają w partię arystokratyczną a o których wszędzie bardzo [illegible] Panu Siemieńskiemu – Prawie cała Edycja została w Krakowie – Stosownie wynagrodzeni ~~[illegible]~~ Literata co jest poplecznikiem tego stowarzyszenia – rządzącego ~~[illegible]~~ a moralnie na romansach francuskich [illegible] się [illegible] –

Zatem i to jest ich prawdziwie się obyczajowe –

Pod naturą do pisania co widzą całą szlachtę polską – Siemieński raz zapłacony swym talentem służalczym li tylko Panom krakowskich – dziś natury przez wdzięczność zrobi go Literatem wielkiego talentu na całą Polskę – Dobrze myśląca – wynagradza go – tym czasem lud [illegible] – przy zdarzonej okazji [illegible] wygoni Panów a sługa zawsze zostanie bo się wtedy [illegible] w obowiązki –

Na nich i ich sługach zawsze czapka gore jak na złodziejach [illegible] własnego się lękają – bo i też ich grzechy są bardzo wielkie

Pan Andrzej cicho i prawowicie prowadzi życie – jak we Francji zaprowadzono dla chorych konwalescentów osobne szpitale – tak też i w Anglii jego pomysłem zaraz z roku 1852 jest zaprowadzono domy rehabilitacyjne dla wychodzących z więzień – Piszę więc teraz o urządzeniu więzień i domów rehabilitacyjnych –

Wystawa sztuk pięknych dotąd jest bardzo nędzna — jak się lepiej rozpatrzę z katalogiem w ręku — to i opiszę niektóre obrazy — do dziś dnia pejzaże są najliczniejsze — Pożegnała tu Resursa Mieszczańska Rapackiego aktora — na tem zebraniu było kilka dobrych mów i przemówień — nie brakło dowcipu — choć w ogólności jeszcze publiczność słuchać i wysłuchać nie jest przyzwyczajoną — które to przerywania wielką sprawiają trudność mówcy w wyraźnym skończeniu toastem przemówienia — Rozmaitości zatrudnień i celów poszczególnych przyczynia się znacznie do żywości obrazów — tu się daje najlepiej widzieć każde drgnienie ruchu na drodze postępu moralnego —.

Ziewanie i nudy stałości obładowanych i obrażałych brzuchów oznaka ogłupienia widoczną jest w kole Arystokracji — tam całe obrazy są zamknięte przez formułki tytułów i oznaczeń położenia socjalnego — kastowego.

W mieszczaństwie to zgromadzenie dowiodło że cel zebrania pojmuje się już w myśli zebranych stając się kierownikiem ich objawów w słowach i czynach — nie niszcząc w niczem oryginalności indywidualnej — Wielki to jest postęp moralny — którego objaw muszę tu wam zaznaczyć —

Są tu wyrazy które wszędzie i wszystkich tu obrażają do których nikt się nie chce przyznać — chociaż się wyrzekał ich znaczenia np. Demokracji — ale lepiej się dzieje bo się rzeczywiście zaczynają praktykować — zdobywa ona to prawo szacunku u wszystkich. Pracą wytrwałością czyli rozmiłowaniem się w dopełnianiu obowiązków dobrowolnie na siebie włożonych — Aktor Rapacki — zdobył sobie to prawo uznania go, otoczenia szacunkiem — ~~[illegible]~~ obywatele uznali go za współobywatela — i jedno słowo [gorących] Demokratycznych pojęć rozpłynęło się po sercach wszystkich aby je zaszczepić — i we właściwej temperaturze utrzymywać pod wpływem której wydać owoce naturalnie przysposabia się — lepsze są jednak czyny przeprowadzania demokracji jak długie o niej mówienie bez celu — Objaw życia w tym kierunku jest ważnym zjawiskiem wśród tylu innych przesądów —.

Jest moim mniemaniem że artykuł we Dwóch Światach o pojedynkach jest tłomaczeniem z francuskiego — mam w tej mierze jakąś reminiscencyę —.

Wszelkie sole już podobno są wydzierżawione przez Banku Galicyjskiego wśród 16 milionów rocznej dzierżawy —. Spodziewam się mieć warunki kontraktu przez Pana Andrzeja — tym czasem jako wzywał przedstawiłem mu — w 3 częściach moje zapatrywania się na rolę Banku przemysłowego w szerzeniu przemysłu krajowego — Pan Andrzej zażądał odemnie upoważnienia posłużenia się moim memoriałem —

Będą go rozpatrywać tu za powrotem z wiednia założyciele owego Banku — nie wiem jak mi się podoba rozszerzenie, zwłaszcza kształcenia specyalnych ludzi z Emigracyi a zarazem użycia uczniów szkoły Montparnasse w robieniu planów i projektów. Machynerii mających być użytemi w budowlach przemysłowych — Jako uczniowie będą ożywieni i wszystko będzie opartem na rachunku a unikną się tem błędów tak niekorzystnych dla przedsiębiorców, a które architekci i inżynierowie mają zazwyczaj dla swoich zysk popełniać — tym sposobem zarobią uczniowie i szkoła odbierze wynagrodzenie stosowne — a dobroć planów zaświadczą specyaliści i fachowi professorowie szkół wyższych francuskich — oprócz uczniowie otworzą sobie drogę do stanowisk czy to przy Banku czy też u obcych bo najlepszą rekomendacyą są roboty przeprowadzone na planach — którymi mniej sposobnym odrabiając je przysłużyć się i nabrać praktyki —

Kiedy też wyjdą wasze Rachunki o nie mnie się pytał Pan Andrzej szukając tu waszych — omnibusów — czekając kiedy nadejdą — a czekanie jest wielkie właśnie dla tego że je "Czas" nazwał paszkwilami —.

Głoszą o Rachunkach iż wyjdą dzień dopiero w Maju — długo czekać zniecierpliwionym —.

Zdaje mi się że przez Pana Andrzeja zostanę zatrudnionym przy
spekulacjach Banku przemysłowego albo direct w jakiej entreprize
albo też jako Prezes przyboczny owego Banku — lubyby było być
dogodnem dla mnie nie opuszczać Miasta — i szerokiemi stosunkami
którem mógłbym poznać lepiej stan Galicji — Moralny i Materialny —

Ale i to uważam za projekta daleko do zrealizowania się —

Na Zgromadzeniu Warszawera zajmuje się opisem stanu szkoły
żeńskiej S^n Jana — i on Izraelita chciał wysłuchać mych uwag
przyjmy członek rady miejskiej co pierwsze me słowo zwróciło jego
uwagę o konieczności opieki Miasta nad tym zakładem
Zwalczałem człowieka — muszę się wyrażać z tego zadania
aby był jakiś pożytek publiczny —

Na przyszły rok ~~po~~ przez budżet chodników w 18 tysiącach Złr
został zawotowany przedłożę im drugą sprawę o ulicach miast
ich bruku i na czyj i kiedy koszt ~~chod~~ chodniki powinny być
utrzymywane i budowane —

Na to sprowadzę sobie Loi Ordonnance et décret en matière de
la Voirie de la Ville de Paris —

Mam wszędzie zajęcie — ale to nie jest dostateczne i nie przynosi
żadnej korzyści prócz okazania że czegoś nauczyłem się
za granicą i że tam 36 lat nadarmo nie strawiłem.

Że Gawęzki i sobie samym nie wiele was mogę interesować
a nawet szkodę przynoszę zajęciem czytania rzeczy mnie samego
interesujących — ale czekę potrzebnie komus wygadać się —
oprócz wszystkie mi przebaczycie z was mowę i tyle Wasza
zabieram

Wam życzliwy

Maximilian Witkowicz

czytać to należy po kopii rzeczy o Staszycu 66 ?

384
13

Witkowski

Widziałem także u Ojca rachunki komory Celnej Gdańska i Krakowa porównane one dowodziły iż cały kapitał za wywóz zboża konopi skór i drzewa wychodził Krakowem za wina cukier i korzenie, które gdyż warzywa razem dostarczały Węgry Włochy i już handel niemiecki. Więc uboga polska rok rocznie dodatkiem na wszystko to uległa potrzebnem do odżywienia. Na pokrycie tych wychodów rozpuszczano srebra i zasoby w monecie przechowywane w skarbcach u każdego właściciela przechowywanych spuszczonych po Ojcach najgromadzonych. Jeśli dotego są dołożyć narażę Szwedów, Moskali a potem rozbiór niedziw że tych zabytków każda familia ma tylko wspomnienie. Rozpusta ogólna i swawola tak wielka była iż jeszcze o niej dostyszałem od Garczyńskiego z Leszczyckiego posła opowiadał on iż będąc dzieckiem widział tak zebraną szlachtę na sejmik, swawolę zabrała bryki idące do Warszawy, dum cukier, wrzucono do studni w złobie przyniesionym stojącym poszukano cytryny, cynamon i korzenie i wrzucono i to do studni stanowiąc szczęśliwe napitek przez połowę dnia.

Bankructwo Teppera przypisywał Ojciec przez to wpływom Moskali którzy pić kraj narzucili i zrabowali czem bank Teppera niemógł odebrać na czas należytości jako też z fałszowaniem monety przez Prusaków. Znikły więc wielkie sumy tam umieszczone przez wszystką szlachtę Płocka Mazowsza Kujaw, Kaliskiego Krakowskiego ta klęska pociągnęła za sobą bankructwa kupców zbożowych i był rok w którym wszelki towar wywozowy wziąty na kredyt nie był spłaconym. Z owego to czasu zerwano zostały zupełnie stosunki z Handlowe z Hiszpanią z Malagą i z francją i to tak daleko że towary tam wciąż krajowi niedoszły. Drożyzna ich własnie zaś najwięcej przyczyniła do przyjęcia naprzód skrowia niemiecko włoskiego a potem Miód francuskiego a zaś i fabryki tam się podniosły nowych wywozów zasobów zachowanych wyczerpując ostatki.

Uryto więc klejnotów – w których łzono przy stołku – drogie
futra – Litwa już cokolwiek dawniej przez Rygę i potęgę
przyzwyczajona do zasilania się towarami morzem przychodzącemi
dłuższy czas także z powodu mniejszej ludności przechowała przy
skromnem życiu więcej bogactw – trzy naraz pomimo że zupełnie
się zubożyły – ale charakter Litwinów już się wyrobił większą
oszczędnością pracowitością i obrachowaniem.
Galicja najmniej ucierpiała dopiero za czasów wojen Austrii
z Francją – uległa rabunkowi urzędowemu przez Rząd –.
Ruś Wołyń i Podole. siedziba Magnatów – w całem znaczeniu
była pasterską – i jako taka kochała się w bogactwie Rzędów
i przyborów obozowych – Rabunek Moskali dosięgnął Dywany
zbrojowni zbyt kosztowne – Rzędy poszły na okup. i podtrzymanie spokoju – jeśli nie odarł ich Rabunek –
Dopiero ustaleniem pokoju – za staraniem Staszyca podniósł
przemysł – Galicja dostarczała płócien dla Armii polskiej –
Sukna wychodziły do Chin – ale jeśli przemysł wspierany
przez Staszyca z rąk szlacheckich pośrednictwem Niemców.
i stworzył kolonii rzemieślników nam nieprzyjaznych obywateli
nałożył nie Staszyca ale nasza wzgarda do rzemiosła – i do ludzi
Rzemiosłem zbogaconych – Żadna szlachcianka mimo
starań i Bogactwa nie chciała przyjąć starań przybysza
zbogaconego – z Niemcami więc było szukać żon niemek.
i tak przez żony szlacheckie familie zrobiły się niemieckiemi
Był naszej głupoty przedewszystkiem była przyczyna w
urządzeniu szkół, i w konstytucji która zawsze otwierała
wrota uszlachceniem, do obywatelstwa, o które obcy musiał
się starać mając wielką trudność do uwolnienia gdy
tymczasem mieszczanin uczył się dobierać ski – i stawał
się najzacięszym obrońcą przywilejów – szlacheckiego
– Znaczenie onego podniósł Moskal heroldią – .

z Korony uchodzili młodsi bracia z każdej Familii szukać losu na Litwie i Rusi – służbą po wielkich dworach – powiększej części oni to przekładali zaścianki na Litwie bo nie wszyscy mieli szczęście dorobić się Majątku czy to kaprysem Panów czy też żoną – Na Rusi kraju pasterskim – Utworzyli oni czumaków, trudniących się przewozem zboża em Handlem, robiąc komisy kupna i sprzedaży tego wszystkiego co im przywożono lub im powierzono –
W zmorzeniu Heroldii zmusiło wielu uszczuplić zasoby przewozowe, a wyszczególnionym kapitałem opłacić wpis do Heroldii, inni upominali się o tytuły w Koronie i Litwie dopomagał im w tem i ile mógł – Były to konieczności zachowania familii. aby się był wolny przystęp do szkół następnie do wolnego zatrudnienia – ale zarazem wydarły Handel z rąk przenosząc go w ręce Kacapów Moskiewskim
Mimo gór Karpackich obfitych w kruszce, i natury w z gór wychodzi przemysł, wśród wolności i godności osobistej Galicja zawsze stała najniżej w przemyśle – z powodu iż tu wszystko było oparte na pańszczyźnie – i to tak dalece iż Szlachcic zaledwie posiadał tyle bydła ile mu potrzeba było dla jego własnej wygody – wszystko musiało być zrobione przez Pańszczyznę – o tyle bogatszy z bliższych krajów przemysłowych – nie mniej potrzeby przemysłu w mieście i wsiach się wiele nie żyło tego potrzeb zaspokajać a upadek Korony przyśpieszył upadek fabryk które zostały prawa dzieli manufaktur sukna, kobierców itd. itd. – wyrobu skór, obuwia – po rozbiorze surowo zakazywany handlu przemysłowy zupełny upadł, – i dziś podnosić się nie może i nie podniesie się ~~dla~~ z przyczyny że jego wyroby tamowane są przez granice aż do Gdańska –
Ruś cała Sawana Europejska lub też Pampa –

na co iż by dała swe surowe wyroby – kiedy z narad
przerobionych granica nie puści – z upadkiem tego handlu
naturalnego – prowadzi w kantorze do których biorąc
w zamian – to wszystko co potrzebuje przez Galicyą
już to wprost przez morze czasem –
Umyślne drogi żelazne budowane na podtrzymanie tak
nienaturalnego handlu zakorzeniają przesądy i przyczyniają
się do zubożenia obu krajów –
W Koronie Szyrma i edukacja naszych panów w Irlandii
i Anglii poruszyły i wprowadziły myśli Ekonomisty Smitha
z tej Galicja przyjęła tylko komisarzów należycie tytułu nie
nigdy w Włościan na zawsze zostanie Państwem z poddanemi
Wielka polska upadła wielką własnością – a Warmińska
i Kaszuby brakiem przewozu zniszczeniem handlu · przeszły
do rąk niemieckich. Upadł Patryotyzmy Gdańsk Toruń
Elbląg – przez zmianę stosunków Handlowych – oddając się
zmusza niemcom który dla pewności kredytów podniecili i
przypuścili Izraelitów do spółki odpychając zubożałych i
wyniszczonych polaków –
Z przemiany Handlowego ruchu, ulegały także wpływom
wojen francuz z Holandią – później francuz i Anglią – co podniosło
niemców znaczenie w portowych miastach iak neutralnych pośredników
a przy upadku Handlu krajowego z upadkiem ich kredytu, oddało
w ich ręce cały Handel nawet po usunięciu tych przeszkód –
postęp stanów zjednoczonych w rolnictwie nawet przed ich
niepodległością otworzył nowy spichlerz drzewa, i zbożowy dla
Europy – przestawała nim być Polska · dopiero nowe wojny
o ich niepodległość a następnie francuskie – zatrzymując upra-
wę w zachodniej Europie – coś się przyczyniły do odnowienia
Handlu zbożowego w kraju – te alternatywy były także
przyczyną upadku bogactwa publicznego –

Witkowski

~~37a~~ 15

Paryż 24 Października 1866

Szanowny Generale

Według waszej dobrej woli oddaję wam kopię mego listu do Pana Gołuchowskiego — celem jego jest aby się zdecydował użyć ludzi z Emigracji — dobrowolnie sam od siebie powołujące się do różnych służb administracyi lub też do przemysłu — Powołanie takie z jego strony [illegible] [illegible] to na dziś jest całą naszą polityką

Zakończeniem [illegible] waszego grona mego listu uważam za korzystne gdyż tych zwróci się uwaga na ludzi [illegible] do kraju mogących pracy —

Co do zaś uprzejmie wyrażonych [illegible] w zupełnej zgodności z tymi którzy dla widoków własnych chcą tak jak [illegible] dla Kościoła i przez Kościół krajowi służyć — świadczą iż pierwszy [illegible] Rzymskiemi a z papieskiemi iż polski [illegible]

Zresztą w zdaniu Generała zwykłego biorę stanowisko [illegible] tylko mi zawsze korzystną [illegible] i za pierwszą sposobnością o mi zezwolicie [illegible] dopytywać

Proszę Pana Gen. wyrazy szczerego szacunku

[illegible]

Dołączam te kopie listów jako zakończenie sprawy mego listu do Gołuchowskiego — po ich wysłaniu Zamoyski bardzo po katolicku mnie przyjął — ale poczuł się [illegible] — i uznał potrzebę rozróżnienia spraw Kościoła a przedewszystkiem [illegible] niezależny od Kościoła polskiego — i od polityki wewnętrznej i zewnętrznej — oddanie się raz [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] Krakowian — i podtrzymania narodowości — Liga [illegible] ale zato [illegible] nad krajem — oto jest cały zysk z tego przyjęcia dla kraju zysk zbyt niebezpieczny ale przedstawiający familii które się tyle przyczyniły do jego upadku — przyjaźni [illegible] polski — nie dla mnie [illegible] przez zachowanie [illegible] —

B

6 quai d'orleans   4 listopada 1866

Kochany Panie Witkowski –

Zwracam ~~pa~~ uważnem przeczytaniu, Kopię listu Twojego do Namiestnika Galicyi Życzę pośrednia żądaniu by namiestnik z pomiędzy Emigrantów wykształconych w umiejętnościach i prze myśle a przytem prawych i wytrawnych powołał do Kraju –

Niebędę listu tego rozbierał szczegółowo chociażby mnie niejedno nastręczyło zastrzeżenie. – ograniczę się na dwóch zdaniach wyrażonych w liście do mnie pisanym.

Pierwsze że "iątrzyć Moskwę jest na dziś całą naszą polityką" moim zaś zdaniem jest że jątrzyć nigdy niepomoże a najmniej kiedy nieprzyszła jeszcze chwila w której pokonać ją zdolnemi –

Drugie następne o niepraktyczności tych którzy chcą dla Kościoła i przez Kościół Krajowi służyć –

Pytam się ciebie Szanowny Panie czem ubezpieczysz Kraj nasz od moralnego upadku a choćby tylko od rozpaczy, jeżelibyś nas zdołał pozbawić wiary w opatrzność sprawiedliwą czuwającą nad nami – jeżeli wiara i posłuszeństwo dla niej przykazań niezabezpieczy duszom i umysłom naszym częstości światła i mocy?

Życzę bliższego zastanowienia się nad tak ważnym i żywotnem żądaniem –

podpisano.   pozdrawiam serdecznie
Wł Zamoyski Gᵃˡ.

Paryż 6 listopada 1866.

Szanowny Generale.

Spodziewam się usunąć wątpliwości wasze co do dwóch zdań zamieszczonych w moim liście z 24 p m. a które zwróciły waszą uwagę –

Jątrzenie Moskali nie zależy od nas Emigrantów ale jest w ręku Rządu Austryackiego – które pozwoliłoby nas przyspieszyć chwilę zbyt pożądaną dla nas. Starać się więc wprowadzić go w tę drogę nie jest przedsięwzięciem dziecinnem przysłużnym.

Zresztą tak ze klomaczy i czem był list Pana Władysława o Legii Galicyjskiej –.

Co się zaś tyczy wiary na której się opiera patryotyzm ta jest naszą spuścizną po bycach. przenosząc się na katolicyzm oddaniem się Papieżowi zapomnimy o Ojczyźnie dla innej wcale nam nieznanej bo niepojętej –

Lękał się tego Zadam, dla tego własnoręcznie napisał "Katolicyzm niepowinien być zwiedzeniem Ojczyzny ale Patryotyzm z miłością Boga" – bo ta miłość jest wspólną wszystkim wyznaniom

Nędza materialna czepia się nędzy – tak też upadek zaś moralnych wprowadza nas ze szkodą dla Ojczyzny na stawaniem jednych do stóp papieża drugich w ślepie innych – co jest omdleniem po którym stan chorobliwy umysłów niemoże dać nam nadziei stworzenia Krajowi w jego właściwym umie życia

z głębokiem szacunkiem i poważaniem
podpi[illegible] [illegible]

Do J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 27. Listopada 1867

Witkowski W.

16

Szanowny Panie

Dziś "Czas" wyznaje wielkość niebezpieczeństwa ale z wielkiemi nadziejami zachowania Wieliczki — Szum wody zrywającej zapory z wielką bystroscią na 33ᶜ głębokości płynącej i mulącej po szerokości 2 metrów, daje tylko 120 stóp wody czyli 44 metrów co czyni na sekundę 0,73, wody ~~w [illegible]~~ ~~[illegible] która tak płynąc nic nie robi ani szumu nie robi ani też [illegible]~~ niedorzecznie aby zmniejszyć wrażenie — To już trwa 10 dni już podług tego rachunku byłoby w kopalni 64000 metrów kubicznych — Pisałem do Prokuratora aby zjechał na miejsce i protokularnie wykazał kto, gdzie roboty nakazał i stał się przyczyną zalewu Wieliczki — Dziś mają tu się zjechać inżynierowie aby radzić — tą radą [illegible] jest zatopienie [illegible] — Mają stawiać kraty w soli [illegible] i między niemi [illegible] całą pustą przestrzeń — tyle jest do zamknięcia tylko i tylko dla głupszej publiki można z podobnemi konceptami wychodzić — Utrzymują że te wody wyszły od strony północnej — i zganiają winę na sztygara że nie zważał na szczerość się wody — tymczasem z kopalni mówią że [illegible] — [illegible] podług domniemań utrzymują że były robione na południu co dnia coraz większą winę. Temu to przypisał roboty tym bardziej że się upominano że robić a on pod swoją odpowiedzialnością nakazał —

Mocno utrzymują że to jest robione z powodu ustąpienia Wieliczki i Bochni Kirchmayerowi —

U Cetnerskiej spotkałem się z Bobowskim tutejszym vice namiestnikiem — Dowiedziawszy się o mej obecności niechętnie wszedł i tylko dwa razy pozostał obiecywał gdy wspólnie się nie mogąc być rozmowa nie zważając chcąc się zwrócić na drogę poważniejszą pytałem się o stan Wieliczki — [illegible] wspominałem o złych drogach — ale wyraźnie rozmowy prowadzić nie chciał na wyjściu uścisnął mi rękę — Co to są za polacy co się robią Austryackimi więcej jak Cesarz — Mieroszewski usilnie koniecznie aby zostać Starostą lub vice Namiestnikiem [illegible] jego wybryki przeciwne Sejmowi i całej opozycji politycznej kraju. — Głupi to człowiek ale ambitny — Dał obywatelstwo honorowe Krakowa Poszingerowi — jak dał poprzednikom z czasów Szmerlinga tę razą dla sprzeciwienia się Lwowowi gdzie Possinger źle jest widzianym a robi to bo w radzie miejskiej jest wszechwładnym —

Poszczycił udawał łagodnych ale tylko wrócił i Bobos[k]i i inni —
Dawała tu Arystokracja Teatralne przedstawienie na Sybiraków —
i to w czasie kiedy na to publicznie zbierano składki — zezwolił na
przedstawienie pod warunkiem aby w ogłoszeniu niebyło wzmianki że
to jest na korzyść tych nieszczęśliwych — Za przedstawienie zebrało
się na 900 r. ale że mu chodziło aby tem czynem Arystokracja nie złączyła
się z Narodem — więc zaraz po przedstawieniu zażądał owych pieniędzy
i Pani Szczurko młoda niebyła i oddała a on ich użył zaraz
Towarzystwu Dobroczynności utrzymującego Dziadów kościelnych.
o Wieliczce piszą mi szczególnie z Paryża że to jest szczęściem
że salami zostały kopalnie bo tanny i lepszą sól będą wydobywać
bez względu czy zalew przypadkowo czy z umysłu był zrobiony
gdyż wszystkie Bogactwo zostanie spożytkowane gdy tym czasem
przy kopaniu soli ½ zostawało dla podtrzymania robot —
Ale z 600 lat pracy zawalają się — zniknie Wieliczka i to w
krotkim czasie w 6 miesięcy zwiozą —
Chodzą pogłoski iż nad Granicą moskale się gromadzą
i Częstochowa ma być Szańcami otoczona. Tym czasem nicco
płonne tu u nas strach wielki — bo gdyby tylko by siły nie
zmarnowano a i zmiano więc —
Zak ukrywam na Lubowszka o przyjmowaniu mnie i dla
mnie spokoju bywam wieczorami po wizytach — bo to zakrawa
także to głupota ich — W rozmowie mieszczańskiej także niekt
żenny nie rozmawia — prawie kilku obejdzie ich za — i to nas
tyczy — Ubierają się tylko o spokoj — i w porostam w Dzikości
Jak się z Dzikimi w swych obyczajach — najlepszy dowod —
Pani Potocka ma aksamitny Płaszcz więc każda szczędzi na wygodach
na jadle na wszelkim wynagrodzeniu sług — pozwala aby dla tamtej
służby tajdarzyły się — na bordel w domu dłużej zerwałaby tylko
aby także mieć aksamitny płaszcz i jedwabną suknię jak pani
Potocka a co do iadła — iedzą iak świnie z łakomstwem

Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

68?

470
17

Szanowny Panie

Czy by nie dobrze było abyś się przejrzał pierwszą sprawę wszystkich rachunków w tem wszystkiem co się odnosi do Galicji –

Dziś mi przychodzi poprawić mój rachunek z Propinacji – opuszczonem bowiem było 365 dni dwóch stróżów w Gminie Dworskiej i wszystkiego po 15 cnt w czym 109.50 – jako też koszta sądowe i nie nieprzewidziane 100 – stróży służba zmniejszała niebezpieczeństwa ognia i kradzieży prawdziwa straż bezpieczeństwa publicznego – koszta zaś sądowe i inne rachowane w nie odstawy podatkowanych ludzi i zbrodni ich zgubieni &c &c

Biskupa tutejszego Dzyna przyjeżdżające stara się – aby był powołany do Jezuitów i Zmartwychwstańców – Kazimierz tu bawi i się razem ze Sonowami Rzymskimi chcą z niego zrobić polaka – Gdyż on jest czysto Austryakiem – Dano mu już jakiś tytuł Koscielny na Dworze Papieskim razem z tytułem Hrabiego Rzymskiego –

I to zowią jezuici nasi dbać o sprawę narodową – a im chodzi aby były większe składki na Papieża – i im dozwolono naprzód gorące się a potem eksploatować całą Dyecezję – Niezawsze w patryotyzm ludzi Stanowych władzę po za ojczyzną – a ich sposób prowadzenia nawet zawsze by zawiść od katolicyzmu Rzymskiego – a My najpierw rodziliśmy się Polakami biorąc religię ojców – takiemi oni byli –

Katolicyzm może być jedną i drugim narodowości ale nie główną podstawą ony – Dziennim zaś Jezuitów i zmartwychwstańców jest popieranie Arystokracji która własnym interesem jest aby polska nie była i jeśli który z nich okazuje się patryotą jak Sapieha całego gromada rzeczywiście na podobne ich zdradę – są oni polakami wspomnieniem ale nie duszy osób ich interesem i pojęciami ich byłe i zachowanie kasty – z Polską widzę swój upadek z obecnie ich życie i rozwoju ich interesów materialnych –– .

Rozciekawioną jest tu publiczność co do nowych rachunków — gdzie obiegają plotki różne — ale tak głupie że ich powtarzać nie warto —

Usłyszałem się Redakcji Dziennika — Katolicy chcą koniecznie aby był czysto rzymskim zastępując Kraj i inne głupie takie pismo — i wystawiają jakoby mieli pewność swego myśli — nie przypuszczają aby Kuratorów do redakcji przypuszczono —. Od dni dnia mówią mi w Warszawie Daszkiewicz Szczepański i Sabowski mają składać Redakcją — wszyscy potęgą jak zawsze [illegible] kiedy należy zrobić taką rzecz wspólną bo małe pretensyjki wielkiej ambicji zawsze wstawiają drągi między koła —

Zresztą z plotek nie mam gdyż z powodu Karnawału wszystko zajęte balami — wieczorami — brzuchem — pod pozorem dobroczynności —

[illegible] dowie o wzajemnej pomocy uczniów za pomocą zebrania i balów nic głośno wspominają — ta myśl ważna dosyć — byle by tylko Rada szkolna chciała więcej życia okazać —

Staram się do Brzeska na fizyka — na me podanie pierwszy Galiński zaraz odpowiedział — że Rada w komplecie po upływie terminu konkursu da swą decyzję — przy moich dochodach będę mógł często objeżdżać powiat i przynieść usługi — o których się nie marzy — zwracając na wszystko uwagę jeśli mi pozwoli wydział takie mi będzie obudzić w powiecie popęd do sprawy na rozumie opartej — ale to są rzeczy [illegible] za wiele powiem a nuż mowa —

Zatem się sprzedaje 3 książek francuskich do nabożeństwa na 4 polskie. na 6 dzieł Jezuickich na 1. według układu Zamskiego — stąd można wyciągnąć matematycznie jaka jest myśl inteligencji co do sprawy Narodowej — Co się zaś tyczy ludu w gorszy przenoszą książki Zamskiego — w [illegible] Jezuickie — taki też jest stan rozwoju umysłowego

18

kobiet w tych dwóch połowach Galicyi co do gruntu – pokup książek wszelkich od górali jest jak 3 do 2 kupionych na równinach –

Grzeczność której niemcy w Wszystkiem jest nakazanym mówić przez Wy – Intelligencya tylko obraża się bardzo za to a czasem wiem jeśli się nie pisze im J.W. W. Pan Dobro[dziej] i Wielmożności niemieckie –

Z tego wychodzi, że zamiast uszanowania godności osobistej przez zaprowadzenie równości francuskiem szanowaniem według zasługi – z góry zaś – bardzo dbają o tytuły bez których coś niecoś tytułowanych byłaby się uważała w całym narodzie poniżenia a nawet upodlenia –

Jeśli wierzymy i chlebiąc Rządowi – tak wszędzie wobec tego zięte ręcz. osobistego – ale uniżeni się zaparciem szerzą godności osobistej w klasie Intelligencyi tytułowanej lub mieszczan – brakiem odwagi cywilnej czyż nie zawadzą o szpeniu i ustąpieniu prawa reprezentacyi ni myśli narodowej –

Twoją korespondencją aby was nie odrywać od tak ważnej roboty zamiast po karnawale a tym czasem

przyjmijcie wszyscy dłoń wasza

Wam życzliwy

Maksimilian Witkowski

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 23. Maja 1868.

Szanowny Panie

Zasmucającym jest stan towarzyski, pojmowanie obowiązków z naszego tu szczególnego stanowiska — Studentów i otrzymania nacechowały pierwszą budowę. Każdy tu [illegible] i szczegół nie raz między temi, który szczycą sobie posługą do prowadzenia innych, mienią się intelligencyą narodu.

Wszędzie gdzie indziej inna się pokazuje zbiorowa władza pojedynczych jednostek — poddaje się z ufnością wielkim specialnościom które znów łączą się i wraz napisane [illegible] z niej urząd wrócą do kierownictwa opinii publicznej. —

Brak też ma dowodu w jakim rozsądku jest ta mniemana intelligencya oparta na literaturze obcej i uzbrojona [illegible] jednym [illegible] i bez szczególnych encyklopedycznych obeznanych powierzchu — bez związku i uwolnienia do ich porównania i wyjaśnienia stanowczych wykazów zdrowego sądu. —

Kołtunami rozumy nie przyznają powinności — żadnych szczytnych — Łatwiej im [illegible] cały świat na Papieża — modlitwy skruchy i pokory poruczać się — i aby też dopiero usprawiedliwić konieczność kasty — z Polską zostaw[illegible] niczym podrzędną i o tyle tylko godną uwagi o ile ona jest wygodna i może być wynikiem dawnych poprzednich pozycji światłych warunków człowieczeństwa. —

I cóż się dziwić że nawet sztuka uległa przemocy takiego kierunku. — Pan Grzakiewicz przedstawia „Śmierć [illegible]” z całym otoczeniem Katolickiem [illegible] szczegółów — wpół podniesionego na posłaniu rzuconym na ziemi, zda się szukać może szczura lub myszy przestraszającej go [illegible] gorączkowego — I Towarzystwo zakupuje obraz aby poratować malarza

i to mimo uwiadomienia że Lewita był Izraelitą – że się
udusił dymem rozbrzmiętego a uwitzonego postania
z śmierć swoją żądam szczerego oznaymit – bo niemógł
donieść swych spólników w własny jego winie a których mnóg
innemi pismami nie poprzestali szerzyć między narodowych
pomni wśród swoich wspólnych narodów –
Nie czytając innych imion do dziś dnia wiele jego przy
jaciół do dziś dnia w kraju przyjęcia jego z natchnieniem
niebacznego w całe z drogi powinności i obowiązków dla Oy
czyzny – nie pytając się o prawa –
Czas wskazówek tej krytyki nie przyjął – bo polska
była tej korzystni – wystawi na widoku szczególne spra
wy polskiej – ściśle złączonej z sprawą Kościoła – i że posiada
mogła tylko być poruczoną przez szlachcica – nie dziwcie się
więc kiedy wam donoszę że szukano herbu jego – i
w końcu zadecydowano że Lewita pochodził z familii
francuskiej – której jeden z przodków miał być Opatem
czy też biskupem –
Samemu [illegible] ksiądz [illegible] – ale nie
zadawalniając gorących Katolików – Kazania jego były
bardzo obrażającemi kiedy się zajmował protestantyzmem
i izraelitami – a tym wszystkim co w pewny tylko stopień
przyznając się do Katolicyzmu odmawiają posłuszeństwo
tym lub owym zakonom Kościoła przyznał że mają oni
do tylko niekompletnych Bogów a że trzymając między sobą
i Kościołem niezmiennym jego przepisom niewzruszonych i
nigdy niewzruszonych – powtarzał to tak często w kazaniach
Boga że jest rzeczą historyczną że wiele ludzi prostych
wyszło z przekonaniem że jest wiele bogów a to złożone
nie do ich położenia – światowego. Ktoś z opisu kazania
odgadnął jako czystego wśród naszego towarzystwa

I Wyrazimi tedy prosty dotożył do miejsca, na klassie wyższey zepsuciem te nowy na niej skażył i oni swoim innych dla siebie Bogów —

Wielka tedy wywodła to z nauki Karan Lessmenski i w gorsza w afirmacią Doskonałości Bóstwa — zrozumieni nie powiedziany podzielił na stopnie odpowiednio każdemu biorąc dobrodziejstwa ich natury i warunki materialnego życia za dowód opieki Bóstwa —

Stosownie to do pytywania w tam dopytywania i z stąd dla czego dopiero dzisiaj nasz czasie spółcześnie a tej zmiany Bogów w naszej wierze — bo i to krótko zwiędzony z — ale jakże bolesnym ... dla serca wierzącego —

Wszystkiemi porami wyrzekamy się tedy — ściągamy za małpiarstwem — wymowy sztuki piękne oczywiście wiara mianowicie obcemi nam samym i lubujem się w niezrozumieniu samych siebie jak by to było dowodem Poezji fantazji — nadzwyczajności szczytności — czem się objawia Geniusz — a do którego w braku możności posiadania lub starania się o koronę — każdy nominalny wyższej sfery dla potomności aby nie zapomniała o nim już sobie stawia pomnik — z łaskawem fałszerstwem na rzeczy świętej założonym w Rzymie — już o ikonosach nawet świeckich mówią — do kupionych tytułów Hrabiów Baronów. dotorą tkanory mistyczne kościelne i świeckie — nawet za pożyczone pieniądze — kupią je były by tylko odznaczyć się między sobą, oddzielić się od ludu —

Aby zaś lepiej małpować Legitimistów, rozdrukować się przed obrazami scen z Rewolucji francuzkiej — tyrsze z familii Królskiej Malarz i widzą porzuli jednakowo — ideał wielkości Romasowo widziany przy zaćmieniu uczucia narodowego —

Tak biegnące do zgubny towarzystwo nie postrzega się iż

wyprzątałbym się z Wiednia w Gminie – na drodze rozdwoienia i rozerwania się kart – golnięci okropnieyszej przyszłości nad łozy patrzyłbym czy to we francii czyli pod głowem –

– tam były wszystkie lekkie wspomnienia – ta tęsknota niewczesna iak kiedy – przewidzi zwoana z bez oznaczenia sposobu i Epoki – Jur Krakowa Pesty – Wiedeń Ems Drezno Biarritz Ostend i Szwecyi – pochłonęły lubowników stworzenia się cygańskiem trybem życia – przez zimę zaoszczędził Narodu swój Wilno swego Korzeniowska – może świadectwo swej własnej Dzielności upełnionej i usprawiedliwionej tytułem –

– niespodziewanie płotkę nieznanemu przez nieznanego w ucho składane niało pocz – czy tak aby po Bajdurzy i wkłuj żadnym uchem nigdy drugim – to prawda ale się dziś ziszcza widzi się na iawie – i nie mogę poradzić – bęz to i trzy tygodnie nowinami ucina oniż rozpowiadać

Ciekawie wyglądam rachunków z 67. roku – tej nadzieją się powierzam – bo już wojna to do wiosny – acz to 56 lat wojny na stelle – Choć słowo to niestałe iednakże rachliwości trzymając dobry ku iej wzapasie – mniemam mieć dość siły aby i tem zmazać błąd przeszłości bo należę do tych wyjątków co z 50.000 wojska kraj opuściło –

Wielu was ściskający –

Maximilian Witkowski

N 53 Ulica Mikołajska

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 2 Czerwca 1868.

Szanowny Panie.

Powróciwszy z Ameryki hiszpańskiej, gdziem długie lata przemieszkiwał
musiałem się naprzód obeznajomić z duchem literatury — i ze stanem pojęć i pozycji
na emigracji — Jako czynny członek Tow: Podatkowego — nabrałem przekonania
o życiu Emigracji po większej części z nawyknieniem do życia zagranicą
już się tylko żywią wspomnieniami — Ambicje i sztuczność — bez korzenia na
ziemi rodzinnej — za powrotem mogą się stać przyczyną wielkich zawichrzeń —
Po naradzie więc z przyjaciółmi mniej szczęśliwemi tem że muszą myśleć do
kawałka chleba dziennego. zwróciłem w pierwszej drodze do kraju aby
się obeznać na nowo. mowy poznać lud, jego słabe strony — słowem
znaleźć szczelinę pod którą w danym razie można by założyć dźwignię
i nią poruszyć naszą martwą i w życie wprowadzić —

Dopiero tu w Krakowie czytałem Wasze rachunki — którymi okazałoście się
mi być człowiekiem stanu — i kiedy tu przekonałem się że żadną miarą
niemożna było przeprowadzić myśli uwag czy to mową czy też przez dzien-
niki — niedziw więc się udałem do Was — Spodziewam więc nie jest tylko
z upierzałości pochodzące ile z mej Takwoiwności i moim wystąpieniem
potrafię zwrócić uwagę nie na siebie ale ich samych na siebie —

Co do Dziennika — mój majątek zaledwie mi daje skromne życie —
jeżelibym zaś miał od Was upoważnienie to bym zrobił kroki naprzód
u Dankiewicza Kornodzii Szwalickiego u Baumgartena Księgarza. J. J.!
może i by się coś zrobiło —

Na ten raz muszę się ograniczać na przesyłaniu Wam obrazków życia
tutejszego —

Kiedy z Warszawy przyszły listy Losia i inne opisujące rozpaczliwe położenie
Pani Kossakowskiej z powodu zajścia jakie miała z Bergenem — w teatrze.
w śród niej wszystkich szelem — moskale się konsekwentnie chcą aby dzieci
były takiemi jakiemi byli ojcowie i dziadkowie, powtórzono 2 razy te zdanie
i nikt niechciał niemiał bolo niemiał go zrozumieć — ale żale i rozpacz

umilkły. musiałem dołożyć, że Patryotyzm dzieciomy splamionych zdradą i zaprzedaniem familii, ciążących na dwóstu narodników nie może tylko być pada ranym —.
Że w Krakowie każdy obywatel ciągle wielkim urzędnikiem — jeżeli się kto poważy z krytykowaniem zamykają usta tem że to jest rzecz krajowa — co gorzej na mowy obecnie naszej narodowości — wara od zastanawiania się nad naszem dobrem —. Dużo tu mówią o konieczności opieki i to się nad wieśniakami a sami tak się pięknie rządzą iż niejednego boso wygodzą z swych majątków. bo sami nad sobą czuwać nie są w stanie —. Krzyczą w ślepocie swej rozprawiając o Kommassacji - gruntów - zawsze wyszczególniają niedogodności dworskie i wieśniacze — bo niektórzy do dziś dnia po 20 latach pojąć nie mogą zupełnej równości — między mieszkańcami rolnikiemi —. Nie o Kommassacji mówię wam nabyć ale o urządzeniu hipoteki na własność wszystkie tak aby mogły się działa parcellować - sprzedawszy lub schedy - przestrzeni - że lud wiejski i Izraelici zakupić by mogli ich majątki — już chcą mnie wygonić —.
Przyszła ta głupia burza — bo się spostrzegli iż jestem sam jeden i obywatelski się ulękli — dowiedziawszy się iż mój list do Gołuchowskiego z pierwszych dni 66 roku w tłomaczeniu był przedstawiony Cesarzowi — i że zwyczaj ogólnie podniesienia stanu moralnego i materialnego Galicji mnie obiecał - choć ani kolwiek dziennik wydrukował ślepiemu narzucone były jak o szkołach - drogach - konkordacie - d. d. — List ten dziś jest w ręku niektórych — skoro mi zostanie zwrócony. prześlę go wam — już dla waszego użytku —. Dołożę tylko iż nie Gołuchowski go przedstawił ale Policja — bo się było rozeszło po Paryżu iż Emigracja miała napisać adres do niego — poszukiwali więc go —. Władysław Zamoyski wspominał mi iż mimo mego adresu do Gołuchowskiego list mnie z tegoż Ministerium przesłał — i tak tylko sobie słowami i mi niepodpisał — co mi grzeczności nakazywało
Najlepszym dowodem jak wysoko się cenią Krakowianie w zasługach swoich dla kraju są zwyczaj pogrzebowe — trumny żałobne — mimo pogrzebowych powozów wyprowadzenie zwłok na barkach — Kobietom też czci oddają księża — ma się rozumieć za pieniądze — i aby potomni

przeszły ich imiona – blachy od trumien, z imionami i tytułami zawieszają w Kościołach – bez niczem po jakiej cenie tej nieśmiertelności się nabywa.

Marzą o odnowieniu Sukiennic byłej Komory Celnej sławnej tym tylko że tam dano X. Poniatowskiemu Bal – 200000 Reńskich – potrzeba aby tę ruderę bez architektury uprzątnąć odnowić i na nowo w sklepach utrzymywać wszystkie – a to zrzuciwszy ją wcześnie – odważnie i kościółek Św. Wojciecha byłby wszystek plac prócz ulic bardzo szerokich o 3½ morgach przestrzeni – coby to był za ogród piękny – gdyby jeszcze pomyślano o wodzie ale im się chce mieć Sukiennice a mniej kiedy się im mówi że wejście do grobów Królów naszych jest pod gołem niebem –

Sprzedaż Dóbr narodowych nowszym towarzystwom. Marzą o własności wspólnej akcyjnej – o Państwie w państwie – bo oni tylko są polakami im prawo własności – niczego nie widzą jak ich naród znienawidził – bieda nam i masy. przez tę nienawiść zapominają o swym obowiązku dla bycia przy – tworzą mogą oni na dobrą drogę w chwili wojny jeżeli administracyjnie rządu się człowiek umiejący niemi pokierować –

Ten kierunek wykonawczy powinien być dosadnym – równie surowo jeśli coś kolwiek tamtejszego – wykorzeni się złodziejstwo zabójstwo, podpalania a i stąd, pijatyka – u ludu a wyposażona i głupia generacja żyjąca dla brzucha – u nogi włoki by się – tych by się tylko uratować w ich połowicach strachem i nakazem nauki i pracy –

W szkołach rozprzężenie przeraźliwe zmiana godzin szkolnych do 100 dni na rok – tyle jest przywilejów na święta – spacery – imieniny Cesarza urodziny obchody familijne dyrektorów profesorów etc. – i to pod przewodnictwem uczących – pijaństwo – codziennego – z postępu z klasy do klasy złotem i mieszkaniem u profesorów kupionem –

Nadużyciem się urzędnikowanie Rad powiatowych rad miejskich jest się zgorszy przyszło wiele człowiekom – widzą źle, i przypisują się Gołuchowskiemu Ten jest już zużyty – idzie się tylko Maryona aż do Katastrofy którą wywoła wojna oczekiwana przez wszystkich – albo też w pokoju ogólne Bankructwo przy wygórowanych podatkach –.

wstyd i wstręt do pracy nie pozwolił mi z wszystkiemi mych rad im dawanych
Udałem się do Krakusów — uradowani zaczęli się — mnie wciąż serce
się ładnie w swoim cokolwiek nigdy mnie — Mój wiek i nadzieja
w innym kierunku służenia Krajowi jeśli się objawi ruch o Polskę — wstrzymują
mnie mię od udziału w przedsiębiorstwie —
Nietylko pracy ale nawet pomysłu o przeszłości o swej własnej sławie
wyrzekłem się — niemogłem nic tu robić dla sławy naszego malarza
Smuglewicza — a to z powodu mającego się wydać dykcyonarza ludzi
sławnych w sztukach pod opieką rządu Angielskiego — i w tem do
Was udać się muszę — a to według następnych szczegółów —
w Zakrystii XX Pijarów w Warszawie było kilka cennych obrazów
Smuglewicza — jeden zaś na blasze przedstawiał scenę historyczną napadu
Ukrainy przez Tatarów — ten obraz przedstawiał ucieczkę do ołtarza
przed którym ozdobionym statuą Matki Boskiej — w kaplicy Zamkowej
zdobnej herbami polockiemi czy lanckorońskiemi i statuami cyzury — Matka
Polka ofiarami syna Królowej niebios — córka starzec z przestrachem
oglądają się ku wnijściu — młodzież tuli się do jej łona, a przez
okno widać tatarów mordujących lud — nasz — strój ubiorów
kobiecych, zaczesanie włosów wszystko jest ukraińskie —
Król pruski kupił ten obraz około 57 roku za 30,000 talarów
i niemcy uznali go za dzieło jakiegoś niemca — Obraz ten jest
w pokojach królewskich jeśli nie jest w muzeum — bo tam dużo
zwiedza Polaków podróżujących by go poznało — i mógłby kto odkryć
jakim sposobem był on skradziony sprzedany i przechowany —
odfotografowanie go w piśmie illustrowanym ogłosić, zarazem
wszystkich żyjących uczniów Pijarów o zaświadczenie — że ten obraz
pochodzi z Warszawy że jest ręką Smuglewicza robiony — to w porozumie-
niu łatwo tego zrobić —
Złodziejstwo zaś tego obrazu wraz z portretami Jagiellonów i
ich następców na srebrnych blachach i innych drogich starożytności
nastąpiło też to popełnione —

Po wzięciu Warszawy nie zwrócono X.X. Czartoryskim Towarzystwa przyjaciół nauk — X. Andrzej
chcąc uratować najkosztowniejsze zabytki oddał obraz Smuglewicza książki rękopisma
&c. &c. o ile mógł do Galerii Radziwiłłów —. reszta się wykryła — i przypłacił cytadelą
w której zmarł — Radziwiłłowi nic nie powiedziano — bo to pruscy a nie polscy
nasi i wielcy Panowie — później dopiero sprzedał Radziwiłł Galerię bibliotekę
niewchodząc co było czyje lub tylko depozytowe —. Może blachy srebrne — stopił
obraz. zaś Smuglewicza dostał się Królowi Pruskiemu za 30 tysięcy talarów jak
pisała Illustracia Angielska dając jego odczwartym rysunek. co czytałem
na pustyni Ameryki Hiszpańskiej — ten rysunek zachowałem aż do 62 r.
tracąc go przy rozbiciu się Parowca koło Cobija — (pacyfiku Bolivia).
Dziś jest sposobność dowieść że te arcydzieło jest własnością naszą do nas należy
bo jest płodem artysty Polaka — znajdzie się droga wśród sposobu
podanego którym też stanę odzyskamy — Będą nam kiedy nawet
przeszłości bronić nasza potrzeba —. w zastępie tak małym —
Jeżeli pisać będziecie do Bronisława w Paryżu — uściskajcie go odemnie
i [illegible] nie dobrego tam doniesć — jedyny oznaką ruchu o którym
proszę jak najmniej mówić jest uzbrojenie fortec otaczających Kraków.
a przytem pewne przemiany w wiardow do samego Krakowa co znów nie
zgadzam się z prawidłami nauki fortyfikacyjnej —. pomału tworzy się tu
5 Batalion w pułkach galicyjskich —. a po cichu mówią o 6 Batalionie —
jako mającym się formować — Z nowo przybyłych z Emigracji jest tu tylko
Błędowski pułkownik wojska francuskiego — zetrcelowany — z całą siłą wiary
i daleko rozumny widzący rzeczy od Kruszewskiego Generała —. to pójdziem
do niego choć żona go będzie pchać — jeśli by coś było —. nie umiemy się
cofać ze sceny. a nawet dziś nam chcemy zostawić już gotowe mogące jakby
jaki kawał gruntu —. tej choroby potrzeba się także pozbyć —.
Chciałem zawrzeć korespondencją zerwaną słowami od roku 48. ale nikt mi nie
odpisał — Wy tylko nieznani mi zaczęliście podeprzeć moją wytrwałość —
w zamierzonym kierunku — spostrzeżeń badań stanu rzeczy — siły źródeł
ich pochodzenia — różnych kierunków — aby z nich jakąś korzyść wskazać lub
też wyciągnąć w danym razie —.

Może i to czasko prac moich zda się na coś — choćby na tradycyę której w Emigracyi wcale nie mamy — i dla tego też zdaje mi się że moglibyśmy się utrzymywać przez siebie samych powrócić wracać do Kraju gdzie nam wolny jest pobyt.

Staram się dostać się gdzie do takiego właściciela — oparnie płaci za mieszkanie i stół a nawet pomoże w Gospodarstwie — a wracie gdyby chciał polepszyć swoje irrygacyę osuszaniem błot i zamoczysk zbogacić leśnictwem — to się pierwszych robot podejmę za darmo — — dotąd mimo zydlów nie nie znalazłem bo mi potrzeba tu do materyalnych ulepszeń przysposobić — jedyna na dziś nasza misia — Może się coś znajdzie z dnia na dzień — Leon Skorupka był nie od tego ale jest to też wyjechał do Wiednia — Być może że przyszły za waszem zezwoleniem będę wam pisał z Swiata Wiejskiego. tym czasem proszę jeżeli czas wam pozwoli nie zapominać o mnie jako przyjaciela przyjaciół waszych — a stąd waszego choć mało do tego mam prawa —.

Moj adres — 453 Ulica Mikołajska Kraków.

[illegible]

Masimilian Witkowski

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 10 Czerwca 1868

Szanowny Panie

Matejko wystawił dwa obrazy nowe – Kazimierz mnich, mały co do objętości malowidło, ale za to wielkie dzieło – porównać go można w tym obrazie z malarzem Zyties, przedstawiającym posłańca wyczekującego sobie posłuchania – Tam zachwyca prostactwo zadowolnieniem z siebie samego – Tu naprzód ~~zwraca~~ na siebie uwagę posłannik oddawca listów, wnet ciekawość jego opanowywa widza, i już oka odwrócić nie można od mnicha – pilnie śledząc myśli jego, które się wyrażą – oczekując z niecierpliwością tem większą im dłużej się wpatrujem w obraz – odpowiedzi stanowczej – Wyrazy oblicza tego tak są dobitne, że nawet bez wiedzy co ma oznaczać obraz, każdy się domyśli – iż sługa przynosi ważną wiadomość, że czeka na objaw woli mnicha z nadzieją wielkiej korzyści dla siebie – a ten zaledwie dostrzeżony ustąpić miejsca z ceny ruchu zwraca całą uwagę na Mnicha, który oczekuje na stanowczy wyrok – styl tego obrazu zbliża się do malowideł ~~Zygmunt i Barbara~~ szkoły holenderskiej ma też wykończenie – i nie jest ani zbyt ciemnym w kolorycie ani też wymuskanym wielu dotknięciami pędzla jest wdzięczne szczególnie w twarzach, w ciemnych częściach gra cieni tak dobitnie jest oddaną – Genialne pojęcie sceny nawet odzwierciedla się w proporcji płótna –

Obok Barbary Radziwiłł z Zygmuntem zdaje się być ten obraz innej ręki – styl wcale oddala się od obrazu Sejmu grodzieńskiego, jak jest oddalony Rafaela pędzel od Vandyka –

W drugim obrazie tuż wymienionym w zupełnym kontraście z poprzednimi malowidłami – wykończenia było potrzeba – z kokieterią, która szukając kochanka do podobania się sobie wzajemnego, co wcale nie przeszkodziło dać uczuć wielkiej miłości Barbary, poświęcającej Zygmunta wśród trosk, ona jest dla niego balsam na krzyże zostawiony – dowodzi że była inną przed jego przyjęciem –

a w oddaleniu wytrysk wody spokojności takiejże świadczy o
pełności jej uczuć, odkryta jej twarz temi zewnętrznemi oznakami
przeznania do widza — i boleśnie zwraca uwagę całą uwagę na
Zygmunta. którego wyraz twarzy z boleścią pełen smutku, wacha
nia się w niepojętym szczęściu jego miłości — dopełniając stan duszy
jego widokiem komety na widnokręgu — przez nas nieprawda
nas widzę to — że on kochał z boleścią pod kuratelstwem
Jezuity i czarnoksiężnika —

Podobna niedolność w uczuciu tak gwałtownym jak jest namiętny
miłości. ukolebiąca wyraz twarzy wymuskaniu być się koniecznym
znajdzie się dla tej słabości artysty pędzel malarza — i całość obrazu
przybrała jakiejś bogactwa wykwintności i delikatności — Mimoż tam
z niedoznania tak z wzruszenia — ale w całem wzruszeniu przedstawia się
upadłemu osobistości przez bojaźń piekła i końca świata. słabość
wiekowa. sztucznie eksploatowana przez czarnoksiężników i księży Jezuitów
zbratanych. dla powiększenia władzy i godności króla artysta —
a z tej więzów ofiara się nie wyzwie nawet wspomnieniem ~~Rodziców~~ ojców
~~obecnych~~ przypomnianym ich wizerunkami — i którego Matki Boża
widzi w całości, bo stali się kobiety, lituje się nad tą wielką miłością
syna — nie tłumaczy sobie słabość ~~jego~~ — Zalotnie drgający wyraz
twarzy ~~Ujca~~ psa przez szyby okna otwartego a się zakrywającego
niewiadomej podupadłych zmysłów Zygmunta — męzkiej porady mu nie
udzielą — ciekawie przez te szyby patrzą się nieporównanie syna
i jak by z pogardą o słabości nieznanego sobie uczucia — bo tylko
zazdrosną dzielnością świadczy swej nieśmiertelności. który przyświeca
Syriusz — przy wtórujących światełkach z konstellacji niedźwiedzia —.
Resztę uzdrowiającego zapełniają drzewa — ~~w których odbicie się echo~~
powtarzających Echem wyrazy miłości kochanków — stworzeń
~~[illegible]~~ szczery wzruszonego widza, co opuszcza obraz z smutnie schyloną
~~[illegible]~~ ~~pod ciężarem~~ głową
i [illegible] jeszcze tu bawi — powiadają iż już oglądał rzeczy

miejscowe zabudowania pensionatu – Utrzymują iż Siostry te niedawno osiedlone będą w tym zakładzie profesorkami – zdaje się jednak w zakupionym zaś budynku na Świętojerskiej przez Felicjanki – które wrócą do Warszawy zawezwane przez Rząd. aby się dały trudnić dziećmi opuszczonemi których coraz większa liczba zwiększająca się nędzą przedstawia Moskali –

Ktoś by się wszystko mógł domniemywać jeśli to nastąpi iż z małych stancyj byli już poprzednio Szwinkami – będzie to nowa plaga przyczyniająca się do rozdziału naszego towarzystwa – wprowadzając jeszcze większą obłudę – nauczy arystokrację naszą tej grzeczności dla ludu ale tym uszczypliwszą i dumniejszą –. dziś jej głupota jest niedorzeczna – wzgardliwa – okryta szatą cywilizacyi przez nich – będzie o tyle dolegliwszą, tym więcej poniżająca lud, im tą zewnętrzną ozdobą będzie wydatniejszą –.

Dobroczynność Panien Michałowskich – ciągłe prace zacnych – podobny mniejszych idzie śladem ojca – zakład dobroczynny przez niego założony. stowarzyszenie Dam tutejszych w towarzystwie znanym św. Wincentego de Paulo.. samodzielna Pani Połockiej. miłe nasze przykre uczucie niedołęstwa towarzystwa mężczyzn –. szkoda wielka – że te towarzystwa nie tworzą kapitału żelaznego z części zebranych lub posiadanych dochodów –. Następnie iż są wyjątkowemi dziedzinie dobroczynności. swoim kółkiem religijnym – nie rozciągające się do Polaków wszelkiego wyznania –.

Poruszą tę kwestię przez Panią Lebrecką będącą sekretarzową –. zjednoczą się Izraelici i Protestanci. pomniejsze już się podobno. ale pod jedną administracją Dam mogą się utworzyć oddziały – Emulacja wywoła większą ofiarę i poświęcenie –. a w końcu zbliżą się osoby o większej sobie praktyczności w zamian idealnie uczuć. zbyt nudowanych i kapryśnych –.
od projektu do urzeczywistnienia długa droga. co się zjści to wam doniosę – tym razem i przyczyny znajdą u was tyrem

waszym pismem doskonały przekonywającego wskazówek
jeśli na to zasługują —
z potocznych nowin nima co wam donieść —
Jaworski księgarz po Wielogłowskim — przyłożył by się do Dziennika
jeśli by tylko sami zechcieli być na czele —
Zamierza wydać on wszystkie pisma Wielogłowskiego — stara
on się o nie w Paryżu — ciekawy będzie to obraz przerabiającego
się pojęć w tym pisarzu — tak politycznych jako też religijnych
póki nie został Chrudasem — bo od owego czasu utilitarne pojęcia
były wielkiej doniosłości — a religijność jego była tylko spekulacyjną
sieć drobnych faktów o tem dowodzi —
Przy pracy i ostatnim waszem jakiejże cierpliwości daliście
dowody odczytując moje bazgraniny — ale trudno bardzo trudno
dla mnie pisać z kropkami znaczkami tak potrzebnemi do
zrozumienia naszego pisma. racz mi przebaczyć a jeśli
was nudzę — to zawsze na ognisku u was nie brak. — lepiej
zabazgrany papier pali się jak czysty co się zawsze do czegoś może
przydać.
Zdrowia zdrowia i jeszcze raz zdrowia wam życzę
ściskając dłoń waszą.

Maximilian Witkowski

w razie dalszej korespondencji, racz adresować
do Księgarni Jaworskiego i Wielogłowskiego.

Do Pana B. Straszewskiego w Dreźnie

Kraków. 14. Czerwca 1868 r.

Szanowny Panie

Posyłam wam mój list do Gołuchowskiego pisany w roku 66 — Do rozebrania jego administracji da on wam tak się przypuszczam z po dziwną większą sposobność — Dziś już Gołuchowski jest z urzędu i wszystko wraca do systemu dawnej biurokracji austriackiej bo oczywiście, iż dla dobra publicznego nie umiał wprowadzić i utrzymać —

Handel się nie zmienił wraz z przemysłem, bo koncesji, czyli pozwolenia nie zależy od burmistrza i hofrata — ale od Namiestnictwa — a formalności — referata — informacji przechodzić muszą Radę miejską — wyższą policję — Hofrata — nieskończone więc jest pisanie — Bez takiego pozwolenia — wielki zakład może być zamknięty nawet pod karą pieniężną — w examinach takich spraw nie tylko ważą miejsce ale i sposoby a nawet kapitały wypisać i prawie okazać potrzeba — Cóż mówić o Głupocie kiedy zarządano nawet próbek wyrobu — a jeśli nie zrobili tego, to to jest zbyt prawdopodobnem —

Zwieziono tu z wystawy wielką ilość próbek różnych produktów, dla izby handlowej a szczególnie dla kupców korzennych bardzo pożyteczny zbiór, dla porównania gatunków i ich pochodzeń — ale prócz próbek płótna żaglowego nie ma żeby mogło wydawać z których uważać naszego rolnictwa i przemysłu z niego pochodzącego —

Wszystko dla Brzucha — oto jest dewiza obecnego pokolenia a wyprzedzanie — brak zajęcia się — jest główną przyczyną chorób idealnych — Które leczy natury życiem w towarzystwie i w wod. — Zgadywanie się wynik przesiadywania jest daleko dostępniejszem —

Tym razem Dzieci odebrane przez matkę chowają się na łonie obcych nawet w wieku gdzie im obecność jest niezbędną —

ale sentymentalni wyjeżdżają na Franzenki i z konieczności
mieszczanych obowiązków dzieci swych niekarmią —
Sława Doktorów na tem tu zależy żeby umieli przekonywać
mężów o konieczności wód zagranicznych. dla ich żon — bez użycia
których ich słabości stają się koniecznemi —
Inaczej by było gdyby nasze panie zajmowały się pracą jak to
robią Francuzki — bez wyjątku — i mimo majątków — które
równają się z tutejszemi jak słońce ze świeczką —
Za wzorami się w życiu koczującym — zaprowadza w domowem
pożyciu brak wszystkiego z niechlujstwem — niech tu się nie porów-
nuje bielizny domowej zasobami — jak najbiedniejszej mieszczanek
francuskich u których najmniej na 6 osób nad potrzebą
zwyczajną zawsze można znaleźć wszelką bieliznę —
Co w domach bogatych przybyło dzieci na ziemi obowiązkiem
karmią — a obcy gdzie po kanapach wygodnie się
musi —
Od wielkich krakowskich miast obcych przebywających mężów
i wynajmie meblowanego pokoju znaleźć niemożna — i to mnie
potrzeba mnie dała znać posiąść — Obecnie zaś nie poruszamy
najmniejszego świstka aby nie przeczytali. skoro tylko go zostawi
pod kluczem — własnym — bo meble mieszczan przedpokowy
żadnej nie dają gwarancji —
Gdzie niema oszczędności tam dobrego bytu być niemoże — a ten przykład
idzie z góry — Dziś się wszyscy nowe złe — Dawnemi czasy ubiegano
się o tytuł Szambelana — płacono za niego 3000 R. co robiło fundusz
wieczysty dla domu uczonych w uczelni — z podobnymi zlecaniami
... — tytuł taki najpośledniejszy przychodzi w cenie 8.000 —
Dziś już nie mamy — głupszych tylko zamianą gruntów na
papiery publiczne — które prawie 10% przynoszą — bez pracy
ale i też bez mienia większego — Drudzy Many jako jedyny
sposób zapewnienia się w przyszłości jest ich dochody pomnożą

15 000 Złr. jak otrzymał tytuł majoratu — są i tacy którzy pragną
li tylko stylizowaną wszczęłowiąc aby zwiększyć majątek. i ów tytuł
otrzymali — Co do Polski zdaje się myśl że ona tylko złą
wroną z Rosyą jedności może — takie jest to usposobienie
moralne wyższego grona — Zdrowe zaś pojęcia Polski —
w klassach pracujących jest — utrzymać wiarę naszego polskie-
go Kościoła — bez kar rzymskich. Kształcić się — pracować —
i być lojalnym Rządowi — skoro on liberalnie postępuje —
Jakiż to dziwny przewrót rozumu tutejszego towarzystwa —
którzy wszystkimi wypisują się narodowości — żadnego udziału
nie biorą w rozwijaniu się obowiązków praw potrzeb i korzyści
narodowych — a tego używania oszukańczej pozbawionemu naszemu —
nie dziw że zbyt różnemi drogami i niewspólnemi siłami dążą
za postępem — Gołuchowski zadowolniony — poparty amnestyjnymi
zawsze odradzającemi się — bo każdym chce być wyróżnionym
i uchodzić sobie sposobność uzyskania majoratu — oto jest
cały obraz ruchu zewnętrznego — wśród tem zaś nędza i bieda —
wszystkim za lepszą przyszłością — a czasem w rozpaczy szuka
w odchłani nieładu ostatecznej swej zagłady —
U wszystkich właścicieli zaś jest widać nowa spekulacyjna —
idea rządami — bo nawet domagają się — wykupna propinacji.
tak jak była spłacona pańszczyzna — na wszystko zezwolą
wszystko oddadzą byle by tylko własność niebyła podzieloną —
stąd to wyrzekł prawo o gruntach wszelkich chłopskich bo swoi
nazywają Dominialnemi —
Na wielkie dobra jest to się pojawiają kupcy mniejsze zaś
wiele tracą na wartości — kiedy żydowi się przedawano —
w tym roku w Tarnowskim i Jasielskim 21 majątków żydowi
sprzedano — i to dopiero w potrzebach obywateli. Rachunek ich
2 letnią niewdzięcznością — w proporcji wartości 20,000 oddanych
za 7 i lub 8 — prócz kosztów takie jest brak pieniędzy —

małżonków nas tkliwych – którzy przechowy – co wcale
nieprzeszkadza sentymentalnej rozprawie o wyższości
cnotliwszych naszego społeczeństwa nad wszystkiemi
innemi narodowościami a szczególniej nad francuzami
których tu znają – z romansów Dumasa i innych
i zpodnie po paryzkich szynkowniach i Balach pu-
blicznych — tanecznych —.

Nieznamy najwiękrzy nam trudność dat statystycznych nawet
urzędowych – a one są tak potrzebne do wszelkich obrachowań
i tych zmierzony urzędowni żeni się postarać — i to wcale
zwrócenia uwagi Ministra finansowo. ku zwiększeniu
dochodów. bez wznawiania nowych podatków lub ich zwię-
kszenia czystniejszych — pisze miarkodi – niezawadzi —.
a przynajmniej ust się czem raczej —.

Wspomniałem tu kilkom osobom o cieteśni chorej – dość ziemian
to przyjęto – szczerze ciemnij przyjęto wiadomość z rachunki z 67
są pod prasą —. Jedna tylko Pani Cetnerska. szczerze
ciem na sam dobrze o was mówiła — i dopytywała się —

Celina Wadzicka idzie tu zamąż pod lato i czas na mą-
dostatnie 30ki —. tak przez Cetnerską zdaje mi się utorę się
cieśli moi uwagi nad rzeczydem. lwie dobro. dobrze tędy przyjęto
w Dnia w dzień słabe pracującą ztary sumą na kapitał.
wnieryste tegoż towarzystwa – mocą ich, to dobre wszędzie
dla duszy. Szyby w szczytraj — tak cięki czystam w franci
bez rozgłosu —.

Otóż i zapomniałem znów 4 słownia – aby was mogę sowię
bawygraniną —. Czy letnią porą przyjedziecie tu do Krynicy.
bo tym został w Krakowie aby was poznać — i z czasem
Wam Dziś mającą uściśnąć —.

ściskając się przed poznaniem

Maximilian Witkowski

adres
księgarnia Jaworskiego i spółki.

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Bochnia 366. ulica Rzeźnicka

1. Lipca 1868.

Szanowny Panie

Rad bym wiedzieć czy dwa moie ostatnie listy z 10 i 14. pm rąk waszych doszły – Uciekłem z klasztoru Krakowskiego. aby świeższym powietrzem odetchnąć. – stanąłem w Bochni gdzie łatwiej mi będzie poznać zwyczaie podrzędnieyszych naszych Panów i tam wiele przeuczę do wód. iak to zowią patryotycznych – przemieniających się ze swoimi kraiowemi –

Uszedłem z Krakowa także dla widoczney okazywaney niechęci – i zawiści dla mnie skażonego herezją Emigrancką w tem wszystkiem co klerykalizmowi niezacnemu szczególnie zagrażać – a że ono ospalstwo i niedołęstwo wraz z nepotyzmem iest głównem i iedynem czynnikiem społeczności prowadzącym do spaczenia się samolubnego – więc niedziw że rzetelności i samodzielności nabytą zwyczaiem życia praktycznego zwolennikami nie przyiął.

Też same błędy urządzeń politycznych sprowadzają i tu też same skutki na 6000 mieszkańców mamy 24 radnych miejskich to iest 1 na 400 dusz. a że u nas z powodu zwyczaiu trzymania sług i zawsze liczniejszych familii jeżeli już nie przez dzieci to przez zwyczaj żywienia się wspólnego w niepodzielonych schedach należy się liczyć familiję iako złożoną z 6 osób naymniey wypada więc 1 radca miejski na 70 Obywateli – Można więc śmiało powiedzieć w tym sposobem zadowolniono wszystkim ambicjom, i że dla tego też doszedłszy oni do dostojeństwa musiały zasnąć snem letargicznym jedynym dowodem ich wielkiego kształcenia się i pracy w rzeczy publiczney. a tak szumnie i z rozgłosem iakoby piorunem z nawałnicy zapowiedzianem – przeszedł rozgłos tego huku – obyczaili się na korzyść i wśród zapowiadanych dobrodziejstw mających spłynąć z ich starań dla dobra współobywateli głębokim snem uśpili się – aby tem więcej okazała się sława rozumu Galileuszow.

Przeznaczeniem tworzy statystyki Targów i Jarmarków - wszelka cyfra jest fałszywą - a któż nie wiem jak się mogą obrachować kiedy na każdem miejscu wagi i miary są fałszywe -

Wszak mi rząd się nie zna. a różnica przechodzi 3 łuty na funt a że używają wagi rzymskiej ta wznosi się jiometryczno ...

Cała sprzedaż ostatniego Jarmarku z dnia S. Piotra. przedstawiała niezmierny napływ ludności - rachuni przeszło 6000 osób przybyłych. z wielką stratą dla propinatorów gdyż rzeczywiście zaledwo dostrzedz można było ludzi pijanych - jednakowoż złodziejstwo publiczne można ocalować na 2500 Ar - z powodu fałszywych wag i miar. Pomimo tego rzecz podobną nieznaną - co robią radcy miejscy. Mają cyrkuły z których korzystają - gdyż przewodniczący wagom i miarom - publiczni jest obmanawany ich otrzymuje wynagrodzenie w ten sposób i ono nadużywają to wszystko w Kupnie - Żandarm nic nie robią bo jest jak się wyrażam Autonomia - nie wolno im bronić porządku publicznego póki nie są zawezwani - Prokuratoria czyśliwiąca jeszcze nie jest obdarzoną prawem czuwania nad bezpieczeństwem publicznym - a Inspektorów skarbowych Państwo Austryjackie nie zna - i dla tego też zawsze tak późno odkrywają się wszelkie nadużycia i przeniewierstwa, to kiedy już do kolosalnych rozmiarów dochodzą - a wreszcie drogo obchodzi moralności publicznej a żyd okpi 100 wieśniaków - że ich praca nie przynosząc należnego pożytku nudzi i że ją zaniedbują - czyż to nie upadnieć przemysł publiczny i handel, nadto pracy rzemieślnik. w ogóle wszyscy prawie były by tylko i oni mogli tym się sposobem wydrzeć pan groszy. - to się zowie tu konkurencyą wolnością handlową - wieśniakom przemysłu -

Ruch Książkowy to jest rozwinięcie się Literatury Polskiej więcej ma doniosłości w Cieszynie niż w całej Galicyi - i według moich poszukiwań Przyjaciel Ludowy w Galicyi ma 5 a w Cieszynie 6 abonentów Cieszyński dostarcza tu. 0. 1.

i tak jestem zachwycony owym ruchem że w Leszczyni sam go oso-
biście zbrachować zamierzam —
w Narodzie jest jednak wielka nadzieja odrodzenia się gustu
do sprawy Literackiej — skoro tylko ludowych pisarzy nam przybędzie
i jak tylko przesycą się i znudzą religijnemi książkami —
pierwsze miejsce zajmą utilitarne — gospodarcze — następnie opo-
wiadania i wieści ludowe — z których wyjdzie ciekawość do historii
i dział sztuki poezii — —
Już 2 Edycia o Gorzale zwiększona tomik obszerny po 40 gr.
prawie jest rozkupioną — a 7. grzechów liberalnie przez X. Polskiego
przedstawionych wielu rozszerzy gust do czytania —
Co do rozwoju gospodarstwa stoimy na zawadzie Towarzystwa
Rolniczego. Szlacheckie urządzone i popisujące się z gospodarskiemi
ulepszeniami na dużych własnościach — o których Dziennik nawet
mowy mieć nie może — nawet nabiera wstrętu widząc z rozumem swym
praktycznym głupotę Panów Bankrutujących w Młynach Parowych
Cukrowniach i innych zakładach — gdy zaś przeciwnie gdyby
te industrie były oddzielne od gospodarstwa nie improwizowane
ale wzrosły w ciągu czasu — to wnet lud nabrał chęci do naśladowa-
nia — W Krakowie spekulują jak by założyć przędzalnię —
Czytając stare jako przedstawiał projekta za niemi kryją się spekulanci
co bez grosza potrafią sobie wyrobić akcie nominalne — grosz
wyciągną tym ludowi i obiecują o 25% taniej dostawić maszyny
jak ich jest cena rzeczywista — głupcy uwierzą — Rządy sprzeda-
dzą jednemu domowi płótno utkają tkacze skandynawscy
i z powrotem cieszyć się będą zarobkiem akcyonariusze —
Odpchnięto moją radę stworzenia takich fabryk przy każdej
rzece z gór idącej aby na miejscu płótno robiono zimową
porą —
Prosi mnie jednego mówić i nie widziałem nikogo aby rozmawiał
z ludem — moja nauka jest krótka — szanujcie siebie a ludzie was

zanowai tydz. stąd. przez z całowaniem rąk kłaniam się do nóg
ale zato uczcie się iak poznać krowy mleczne — iak chodzić około
bydła. to wszystko znaydziecie w książkach —.

W Krakowie nie mogłem znaleść człowieka dobrey woli ażeby założył fabrykę octu — tu w Włochach zawiązał mi prosty człowiek. onę umie zbudować — naucz poprowadzić — iak więc rozgłoszę — abyście mieli więcej d. d. —. iak to skończę nabiorę stawy — i zrobię się księgarzem jeżdżącym po iarmarkach. a raz obiecuję wam w okolicy — będę miał w kilku tam. to tylko nauka ażeby się nie dawał oszukiwać i spodziewam się przyczynić naywięcey zwrotu tego daty nauki przez książki ale Literacka na książki wielkiej przeszłości —.

Lubo mi tydzień wytrwać w tym zawodzie —. mam zwyczay podrzucania, nie małym poprzestaię —.

Moie uwagi nad stanem handlowym iuż są ukończone i w tych dniach Ministrowi skarbu prześlę —.

Co się zaś tyczy Panów. Nas to iuż musiałem rozbrać zrobiła ich głupoty przysłaniając dowody — — Był tu Januszkiewicz więc potrzeba tyło powiedzieć że Baronówna Larisch zrobiła mezalians idąc za niego. Matka odpowiedź zbiła wszystkich Baronów i hrabiów galicyjskich a oszczę iednego Januszkiewicza nie zrobicie.

Panienka z rozyznowanego Hrabi Bobrowskiego pytana iak się zowie iej braciszek przysłowany przez niemki odrzekła Władysław hrabia Bobrowski — a wielu z nas iest 2.° to iak prosięt —

Cóż robić z takiemi ludźmi — wyprzeć się ich —

Pozwalamy ze Tarnowski podał się do konkursu dałbym zaraz 100 f. gdyby się utworzyło towarzystwo do przedsięwzięcia ciężkiey chwili i rzecz dałoby prowadzić — Dołączając dzieła ludowe przez nawięcey do ludu mówi i dla ludu pisać —. a chociażby i bez tego —. Jakie wasze zdrowie — czy zaidziecie do Krynicy pytać się czy mi wolno? — iegdyż nie w mowie iesienią to iuż niemiam Antoni Chłurskiy idąc w stan po waszey stronie

Maximilian Witkowski

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Bochnia 12 Lipca 1868.

Chociaż Rząd życzy sobie liberalnie postępować – jednakowoż to życzenie rozbija się o urzędników przesiąkłych dawnemi nałogami, a z których ani jeden żądł by był powrócić do dawnej wszechpotęgi jakiej używał. – Można powiedzieć że urzędnicy popierający myśli rządowe są wyjątkami – Do tych należy Ban Possinger w Krakowie – mnie zaś jak i Bocheński naczelnik, wywyższając gościnność przez porównanie jej z Pruską i Moskiewską w do nas przybywających z Emigracji i zapomni niemczyzny o dawnej swej roli policyjnej – nie poczuwając się do godności naczelnictwa powiatu tem prostem żądaniem że się niezwłocznie oświadczyć – czem tak czysto policyjna urzędowi Burmistrza nawet tylko najmniejszej mieściny we Francji uważał by sobie za hańbę osuwadzać podobną pretensją przychodniom – dołożę do tego ton mowy a gdy się dotknął nie znaku grzeczności urzędniczej w razie z gościnnością nie pomnąc innej w prawdy odezwę stanu i natury małostkowej wymawianym w Policji –

Co one Wam donosiłem o Zenitach Zasaltwych starszych sprawdza się – jest rzeczą istniejącą – Upadek moralny i materialny Krakowa z każdym dniem jest widoczniejszy – tym czasem Powiat. Miasto wszystko radzący szynkarze – i zwykle po niewczasie – w czasie barania Sukiennic, rozprawiano o uratowaniu starożytności wszystkich się znalazło Rada przeprowadziła wniosek przez wydziały i walne zgromadzenie o każdym formułę postanowienia – kiedy już roboty będą skończone – toż samo się dzieje w urzędzie – tym czasem głupiemi publikacjami Religijnemi o Żydach wytwarzają się dziwne pojęcia a wszystkiego złego oni są przyczyną – na chwilę ta myśl przebiegająca wszystkie warstwy społeczeństwa przycichła wzgłosem żądania opłaty propinacji – wznieci się ona na nowo do kwestii pierwszego rzędu nie na drodze legalnej ale w głębokości ciemnoty wszystkich i źle zrozumianej wiary – Ale będzie ten ogień sztucznie podłożony wybuchać go tu i owdzie jaka kolwiek zbrodnia którą by w innym czasie nawet niebyło postrzeżono i buchnie pożar ciemnoty. Na naszej prowincji, niszczyć okropnym rozlewem krwi tu i owdzie mieszczan a niewinne ofiary – ostateczne czasu niemożna ale widać iak wzrasta dzienni nienawiść ku izraelitom – Szczególnie obdłużeni życzą sobie tego nawet ludzi co za liberalnych uchodzą – Lekkomyślność i głupota są drożdżami tego gorzkiego kęsa co wkrótce podany będzie już tak ciężko schorzałej Ojczyźnie – a Różańcowa pokorność nadzieję kłamstwem cechy prawdy codziennie obiecywanej i tak

tysiąca lest pewlasza a żaden księdz nie zaprzecza cudowności opowiadań i na koszyczek pewien
żyd. dzierżawca karczmy we wsi straciwszy wszystkie swe bydło. z rozpaczy postanowił sobie
życie odebrać: idzie w pole, i na widok krzyża z Chrystusem szepnął: po co ja mam sobie
życie odbierać albo to ja tej straty nie mam mojej istotnej przyczyny – czyż to mi bóg ten z drzewa
wszystko zabrał mi wypada, skoczył do Chrystusa ściął mu głowę, bo z drzewa i już pod
próchniały był. ale zato. Amwot pański zamiast całej głowy żyda w pysk wyprzał –.
Ten Łatwowierności dochodzi wszakże wrzecie potęgi ile razy nasz ze tyraz Emigranta –
Czas wyłożył z Paryża korespondencji, że z Ameryki Duskale postali do Galicji swych agentów
jak by mu już brakowało w Krakowie – czyż za darmo rozdawał ordery i majoraty.
a że ja już w Krakowie przebywał od miesiąca i wszyscy widzieli jem był w Ameryce
więc mnie za mnie uznać jakoby mu agenta moskiewskiego i wskazaniu kurka
odebrałem od Jakiegoś Wlazona dziennik że wie że z Ameryki przyszli burzyciele
dalszej spokojności i już prawie pod dająć oznaki bo przygotowaniami do
kryminału chłopów we znowu coś o rzezi szlachty zamyślają –

Galicyjskiemu mówić o rzezi o Emigrancie jest już wprowadzać go w synkopę –
przepraszam mnie i przestrzegam udzielam tak ważnych wiadomości tem że ja sam z
Ameryki nie oszołomiło bladości twarz niezarumieniło mowy – tylko dziwnie mi się
wydało że opuściłem strzechę z Lelewelskim – oto jest gościnności –

Ważne bardzo ważne psychologiczne zrobiłem z tego zdarzenia odkrycie, naiwnem
wykrzyknieniem jednej tu pani – oskarżają nas o nasze włóczęgostwo po wod zagranicz-
nych – i nie wiem dla czego, w młodości pełne poezji szukamy dobijamy się o najpięk-
niejszych ludzi – łakomie się zawsze powierzyć im nasz los – naszą przyszłość – w tej miłości
jest coś zwierzęcego, iż prawie nas dostarcza – Kochamy ją z całą gorączką, rzadko
odradzamy się w dzieciach. Te przychodzą, ale i z niemi zwiększa się promień naszego serca
na widok ujęcia pewnych owego przekleństw naszej słabości – którego nicość w całej nagości
się dopiero nam przedstawia przy drugiem lub trzeciem dziecku kiedy już jemu nawet
nasza przyjaźń i szacunek wdzięczny dla nas jemu jest ciężarem –. w tedy to opanowywa
nas niespokojność chęć wydobycia się spod przeklętych owego przez egoizm samolubstwo i głupo
Kochamy dusz – Kochamy ziemię naszą ale pod ciężką admos żwirą próżności gratrianstwa i lenistwa
ukrom... nas kary napada nas choroba moralna obrzydzenia sobie domowego zacisza – i uciekamy
się do "naszych doktorów" co nam wskazują wyjazd do wód, – zakosztowawszy raz tej wolności –

niedziw ie zapominamy o Domu o dzieciach — tłumim w sobie wszystkie uczucia szczęśliwości biegniem za zbytkiem — i tylko umiemy się rozpłakać nad odbiegłem od nas szczęściem — Bogu jeszcze dziękować że nas przez dumę i z powodu naszego wyższego wykształcenia uchowa od poniżenia się — nawet tam gdzie rozeim stosunkow małżeńskich przyzwoleniem obu stron dobrowolnie jest zrywany — i mimo tak licznych rozwodów bez procesu publicznego w ogóle nasze zachowanie się z godnością na jaką może stać kobietę zasługuje na oddanie nam szacunku którego dokupujem się ciężkiemi szczypotami —

Kto tylko zastanowi się nad nas wszystkich losem — ujrzy tylko przebaczyć nam takie wychowanie durne córkom naszym — a które zasadza się aby wiernymi Mężowi i całe szczęście widziały w dobrym bycie — bo serca, rozumu, zdrowego rozsądku w ludziach nie szukają — to wszystko tak potrzebne dla naszego szczęścia nie szczytnego tylko majątkiem musi być zastąpione —

Czemuż się więc dziwić że Pani P. rachując pieniądze zapytana przez córkę co to jest odpowiedziała to jest nasz Bóg i dała całować papier 50 reńskich — nie ten dziwnego że w naszym dumy i wyniesienia się Rodem i dla tego też wszędzie dziwnym durne nasze tytuły aby nabrały zwyczaju uważać się za wyższe doskonalsze stworzenia aby chcąc tym pałacyzmem pojęciem godności osobistej ratować się mogły i bronić od upadku wszędzie więc jest u nas zwyczajny przez nas nakazany nazywać się nawet między sobą Hrabia starszy młodszy najmłodszy lub też Hrabia Oskar Władysław, tym dalej — Ale to robi wszystkiego z chłopcami — bo ich od nauki odrywa — ale nam kobietom przy upodleniu ogólnym wielce jest pożyteczny.

Panna Celina Wodzicka mimo zacnym zerwała słowo z narzeczonym — zdaje się że nie mogła się zdecydować choć bogatemu ale pełnemu śmieszności oddać swej ręki — Postarzeje się ale że jest bardzo nabożną to nie zawiedzie jej Marafik przyjdzie do Tarnowa — prędko zapomni myśl sad pierwiosnych tak by mogła być pożyteczną jako prezydentka towar. Dobroczynności —

Już od pozawczoraj piszę wyjątkami ten list w nim więc nie będzie ładu ani składu —

Różnica między Moskiewskim a Austryackim urzędnikiem jest ta że pierwszy kradnie mieszkańców i skarb, urzędnik zaś Austryacki systematycznie okrada skarb

w każdym powiecie jest Wagemayster – (piqueur) Asystent (conducteur) Komissarz drogowy, (Ingenieur) i już więcej nadzoru ani inspekcji nie masz prócz Naczelnika powiatowego którego płaca równa się od komissarza
od 500 do 300 reńskich. Kondiktor bierze 600 a Wagemeyster 300, wszystko żyje na jedną i tęż samą skalę – sami robią, dozorują robót, nadzorują, sami z gromadą ludzi i one wypłacają – namiestnictwo wszystko zatwierdza bo zawsze robota jest pełna bez której zerwana by była komunikacja. Utrzymanie drogi z Lwowa do Krakowa było kosztowne przed otworzeniem drogi żelaznej – gdy tym czasem we Francji takie utrzymanie w tymże warunku zmniejszyło się o 50% – więc nic dziw że kiedy tam piqueur chowa dzieci na rzemieślników, tu ten z 25 reńskich miesięcznie prócz życia i strojów z wydatkiem wychowania dzieci jeszcze kupuje sobie domy, lub się trudnemi tichemi prawda że to się rzeczy lub mniej – polak by wszystko przejadł i jeszcze by długów narobił. a to wszystko pochodzi z braku inspekcji o której potrzebie nadarzonej upominałem się w liście moim –. Starania które dołożył zrobiłem aby zostać inżynierem drogi wszystkie zostały bez skutku bo sejmikowego rady nie mogę konkursu rozpisać dając to miejsce podupadłym i zrujnowanym obywatelom – z czego zarzucał on stan się czasem bez owocowanym –.
Zrobię paralelę urzędów służby dróg i mostów między Francją i Austrią i przeszłę to Ministrowi robót publicznych – bo jeśli do Gołuchowskiego pisać nie myślę – tym bardziej że mimo zastrzeżenia Ambasady w Paryżu że mój pobyt w Galicji będzie bezwarunkowy tu mi dano pozwolenie tylko na 6 miesięczny pobyt, – zaprotestowałem bardzo ostro – tak ostro że Naczelnik zauważył niegrzeczność mego listu ale go odesłać przestał. bom go pisał wprost do Ambasady – jak się ma zwyczaj pisać we Francji – z prawdą ale i zgodnością osobistą –. zarządzenie otrzymane w Paryżu nie może być unieważnione bo wyszło od ministra Policji. owszem nie czystszego –.
Poznałem tu najszanowniejszego Obywatela może jedynego w całej Galicji ten tak się wcielił w lud że u niego komissie sądowe nawet kmiotami po 300

Do Rady Powiatowej w Bochni

Bochnia 28 Lipca 1868 r.

Szanowna Rado

Snują się po ogrodach, latają białe motyle, już ich gąsienice obżarte
Drzewa owocowe liście poszarpane objawiają stan chorobliwy sadów - i drzew
Do dziś dnia żadne rozporządzenie co do ich niszczenia nie było ogłoszonem
ani też przypomnieniem z wyraźnem zastrzeżeniem kar za niedopełnie-
nie onego wraz z przeznaczeniem kasy która tym sposobem pieniądze mają
dla swego pożytku odbierać.
Na ptastwo drobne które niszczone bo brak jego i skutek jest widoczny
Przypomnieć i zwrócić uwagę władzy której jest obowiązkiem
nawet nienależącego do gminy - Otóż lękam się aby rozporządzenie
niniejsze dostało prosto jeżeli zostanie oddane pod referat czy to
wydziału czy też komisji do niego wyznaczonej - tak jak się
stało że do starożytności mogących się odkryć przy kopaniu ziemi
a których znaczną liczbę zebrano znaleziono w monetach starożytnych
małych bronzach i ozdobach ze srednich wieków - które wszystkie przeszły
do rąk prywatnych dla przyczyny konieczności szykowania nad
rozporządzeniami - od zgromadzenia wychodzącemi - jeśli obrażam proszę przebaczyć
dla dobrej myśli. Zostaję z szacunkiem i poważaniem dla

Szanownej Rady

Maksymilian Witkowski

Najlepiej się niszczy gąsienica w kapustach i ogrodach polewaniem wodą zmięszaną
z naftą jak 3 do 1. - to samo można robić z krzewami i drzewami jeśli się
ma do tego sikawki używanej do polewania -
Surowo zakazać niszczenia gniazd. ptasząt. - takie rozporządzenia ogłaszają się
rok w rok przez władze administracyjne - policja, żandarmeria, wyznaczeni
Obywatele robią oskarżenia na drukach sporządzonych ad hoc z których kara, aprobuje Powiat a połowę [illegible]

Rachunek w powiecie kontroli poborców podatku

Kary te wnoszone są do kas gminnych — i stanowią kapitał z którego spłacają się szkody wyrządzone prywatnym w jej terytoryum gdyż gmina jest odpowiedzialną w całej ~~masie~~ za najmniejszą krzywdę wyrządzoną komukolwiek będź mieszkańcowi w jej terytoryum

Z tąd, nie masz złodziejstw ani też niszczenia zbiorów zasiewów ogrodów owoców — &. — &. — a jeśli się trafią wszyscy wspólnie poszukują — przestępcę bo wynagrodzenie rozstrzygane jest bez apelacji co do ~~istoty~~ wartości szkody przez sędziego pokoju a co do ~~[illegible]~~ ~~wartości~~ istoty przez Wójta gminy wraz z dwoma radnymi — *) apelacja od zbyt wysokiej oszacowania idzie do Władzy powiatowej która w interesie bezpieczeństwa publicznego nigdy nie zmniejsza kary ale ją więcej obciąża —

Spłacenie kar takich przez gminę poszkodowanemu członkowi budżetem zwyczajnym [illegible] się szczególnie w razie niedoboru ale winny być spłacone — gmina będzie obowiązaną choćby pożyczką z interesem zaspokoić krzywdę —

Wynagrodzenie spłaca rozkazem mandatu Władza powiatowa na kasę gminną —

*) w razie oporu przez 3 świadków przysięgłych przed sędzią pokoju uprawnione i zaskarżonymi się nad temi prawami [illegible] [illegible] — [illegible]

Z.

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Bochnia 1. Sierpnia 1868.

Szanowny Panie

Poprzednie moje choć z nieładem pisane, mniemam iż pod piórem waszem
wezmą takąż formę użyteczności – Pracą zbyt wielką dla was byłoby z każdego
listu wyjmując ~~ust~~ustępy i ułożyć to wszystko w do poglądu na jedną specjal
ną kwestyą natury – aby zaś na przyszłość Pracy waszej oszczędzić
na innej waszej roboty daleko korzystniejszej i pożyteczniejszej dla naszej
społeczności niż moje gryzmoliny; od dziś zaprowadzam pewien
porządek dzieląc je tytułami według wiadomości i spostrzeżeń na
miejscu zebranych –

Podział Własności już parę razy wspominałem o nieszczęśliwym ustroju
naszej społeczności przez wielkie posiadłości i ich nieruchomość – Zdrowy
rozsądek wieśniaka obwrócił się na pretensyą prawodawców, aby ich
taka własność stała się niepodzielną – Zakrwawiło się jego serce ojcowskie
na widok niesprawiedliwości dla swych dzieci których ojcowizny zostawić
w równych częściach niemoże – osłabiony został duch jego przedsiębiorczy
i wytrwałość do pracy aby oną zwiększać za każdą oszczędność wczesną
nabywając takąż część ziemską – Tych moralnych pobudek a zarazem
przyczyn naszego zubożenia do dziś dnia Panowie ani
pojęli ani usunąć nie są w stanie – Wielu z nich otrzymało
zezwolenie na rozdrobienie swych gruntów ale trafiają na niepoz
partą trudność ułożenia się z wierzycielami hipotecznemi – bez
zezwolenia których sprzedaż częściowa jest niemożebną –
Takim sposobem ustały te przeszkody, i wyżywać z tem właściciela
któremu jedyny sposób poratowania swych interesów jest rozprze
daniem własności w części lub całości – małemi parcelami, wyraz
nie przyjęty, i zrozumiany. Zastanowić się nad tem ważnym i żywotnym
pytaniem Rada Tow. Kredy. i Tow. Rolniczego, Gospodarczego tytułem
innych przepominam tak np. wszystkich towa Nauko. Histo. literac, filozof
uczonych i nieuczonych –

Moim zdaniem byłoby zaprowadzić następne formy przeprowadzenia –

podobnych interesow –

Własciciel przedstawi plan parcelowy swojej posiadłosci – bo działy główne natura sama odgraniczyła są znane na miejscowości – pod nazwiskami tradycyą zachowanemi – Gdyby zaś jedna parcella była zbyt dużym łanem podział jego oznaczony na planie i ziemi wraz z obszernością. każdy część – winien być oznaczony Do planu dołoży wykaz z nazwiskami i obszernością każdej parcelli gruntu jako też klassy i natury ziemi –, wraz z urzędowym wykazem długów hypotecznych ciążących ~~na~~ na całej posiadłości –

Towa. Kredytu ziemskiego rozrachuje na każdą parcelle według jej klassy ilość długu przypadającego na każden morg jej obszerności – według summy zahypotekowanej wszystkiej razem hypoteki – i ceny tak wynalezione stanowić będą normę najniższej ceny sprzedaży – morga gruntu w każdej parcelli –

Towa. kredy. upoważni notariuszów odpowiedzialnych do przeprowadzania aktów sprzedaży w ten sposób że całość summy pochodzącej z sprzedaży parceli nawet z nadwyżką jakąby była sprzedający otrzymał zostanie spłacony do Kassy Tow. kredyt. – Która z kolei umarzać będzie długi według porządku hypotecznego tak że pierwszy spłacony następny wezmie jego miejsce –

Jeżeli by zaś był dług hipo tejże towarzy, ono wtedy pewne będzie swojej obrachowani spłacać zacznie od długów następny numer hipoteczny zajmujących – i już Obywatelowi jest pozbawion prawo hypotekowani nowemi ciężarami swej własności –

Cała procedura powinna być ogłaszana publicznych pismach – aby już widziano że Obywatel parcellujący swą własność w całości lub części – nie nadużył kredytu prywatnego obciążeniami hypoteki –

Zdaje mi się że tym tylko sposobem – można będzie pogodzić interesa wierzycieli z koniecznością ratowania się własciciela –. Wszelkie inne kombinacje bankowe stają się jego grobem – bo jest każdemu wiadomem że własność ziemska obciążona więcej nad 1/3 części wartości długami, po w drugiej generacji przestanie być własnością przez konieczność spłacania współspadkobierców –

Czy trafię na ten sposób szanownej rady? – w tem leży całe pytanie.

Dla większej pewności właściciel sprzedający swe części dobra winien by złożyć bilans swego majątku ze wszystkiemi długami które w porządku hipotecznym wprzód uiszczone być winnice z publikacją całej sumy zahipotekowanej –

Matejko wystawił ten obraz do Kaplicy na Wiśniczu – Wskrzeszenie Łazarza – ten wznosi się siłą cudowną z trumny bladym rumieńcem życia zwrot duszy widzieć – jeszcze nieprzebudzony, przy oku zamkniętym pojęcie swego odżycia nie okazuje się na jego twarzy – Chrystus nad nim ma w twarzy swej wyraz silnej woli i pewności okazania cudu – którego dokonywa ruchem ręki wyciągniętej nad Łazarzem. głęboki zaś swe przekonanie oznacza wzrokiem opuszczonym, wie że cud robi – więc i ten nie zachwiania się tem iż Łazarz się podnosi – Stary Żebrak typ naszych dziadów wałęsających się po wioskach. z zimną obojętnością swego rzemiosła – jest bierną stroną cudu – Łzy klęczącej kobiety u nóg Chrystusa, malują pięknie radość z odżycia zmarłego oddając wyrazem twarzy, zarazem wdzięczność Chrystusowi – w drugim dopiero planie, co świadków, wskrzeszenie, wywiera wrażenie, w jednym przestrachu kryjące się on pod płaszcza drugiego, a w tym, z twarzy otyłej [illegible] dość głupowatej ~~twarzy~~ widać zdziwienie nie już z cudu ale ze spokojności i powagi Chrystusa, którym wrażenie odał przez duszę. po za nim młoda kobieta się odwraca i już biegnie i krzykiem Łazarz wstał. bo przyszła widzieć jego wstanie, uważyła przecięciem kobiecym a taki będzie, pilniej się jest rozpowiedzieć niż tę wiadomość niżeli przekonać się z ciekawości wrodzonej o niej – tą sprzeczność z wyrazem płaczącej kobiety bardzo naturalnie u natury przedstawia –

Cała scena dzieje się w zakątku skał, i ciasnym przesmykiem na świat – przez który przyjdzie Łazarz aby większe wrażenie zrobił swem ukazaniem się między swemi – bo i cud niemógłby być cudem zeszrod tłumu natura ludzka nie pozwala tem iż wszędzie i zawsze w zbiegowisku przecenie musi się objawiać odbrzaszczy od skwoty, wolny sąd, i rozum –

Ten obraz na podpisie jest ofiarowany zmarłemu proboszczowi X. Gostkowskiemu z monografem autora – Już dziś należałoby uprosić Matejkę aby starał się o umieszczanie swych produkcji artystycznych w kraju – aby wnim czasem z jego obrazów można było zrobić szkołę polskiej galerii – oto starać się powinni najwięcej Rady powiatowe żądając od niego obrazów z czasów historycznych każdej miejscowości. Rady miejskie a w końcu prywatni ceś i nie zostanie [illegible] grosz od potrzeb brzucha –. takim [illegible] jest [illegible] Korporacji

oddać należy takoż wielką cześć Patryotyzmowi Matejce. iako Malarz iest on już obywatelem świata, sztuka iego zyskałaby na sławie przenosząc się on do stolicy świata - Uniknął by on głupiej Krytyk. żył by w świecie. gdzie Artystów szanują i cenią, uchroniłby się od plotek które z zazdrością ścigają mu grosz zarobiony swym talentem - Lecz by postęp d. Szlachetnik ziemy - on ukochał rodzinnym miejsce iesiem krwawo a swarzą dzwiniu się szarańcze władzy go mu po śmierci - za życia zas goryczą odsztuk………… truiz go -

O Podziale Własności i stworzeniu Narodu. Kanclerz Zamoyski Załuski - rzucili niegdyś myśli nadawania ludu wieyskiego i stworzenia stanu średniego Mieszczańskiego - Byłyż to czasie iak zawsze przedwczesne i zaraz odpychnięte przez owczesnych reprezentantów narodu, silni przywilejami i pojęciami wszechwładzy zaledwie zezwolili na uszlachetnieni ożywiona poszczególne - skutki więcej mogła była wyjść w mniejszości zamożniejszego Polsk. - Praktycznie następny przyjmował tę żywotną dla polski kwestię Kołontaj - Mierzejci Staszic w tymże czasie Emigranci francuscy ratujący się ucieczką z kraju własnego przynieśli nam do kraju w zarodku gościnności feudalnych dwóch pojęć i wstrętów. o szlachectwie i o poddaństwie - a wychowani naszych ludzi stanu za granicą w niemczech francji a przedewszystkiem w ~~Krakowie~~ Anglii - sprowadziło rozwoj widzenia tych kwestii. i zrobiło do reszty opinię publiczną która przy okolicznościach mniejszych niemogła się spokoi i należnego wpływu na kraj wywrzeć umilkła nawet przed zawieruchami politycznemi - z chwilą spokoju Staszyc podniósł gorąco tę kwestię - i na nowo stworzył z konieczności tajny komitet do iej przeprowadzenia - nim z iednej strony według planu Kołontaja. zaczęto i już blisko ~~sporej~~ naprzód wyprzedaży dobr narodowych w małych cząstkach głosił - wynagradzające stałych żołnierzy zagonowemi gospodarstwami. - do czego były iuż wyd 3 sołtysi. iedna z kaliskiego drugi z lubelskiego a trzeci z lubry - imion ich nie pamiętam - z drugiej strony dobrał sobie uczciwych a znanych z pracy i nauki administracyjnej dwóch ludzi który właśnie ten projekt obrabiali aż do rady stanu a potem go miano przy zwołaniu sejmu przedłożyć za zezwoleniem naprzód X Konstantego a potem Cesarza. Aleksandra

te dwie prace niemogły wrawni postępować — wreszcie się przydały wreszcie rad przez prawodawcę administracyjnego. — X. Konstanty zachwycony kolonizowaniem starych żołnierzy Aleksandra wykazem wielkiej dla skarbu korzyści — ze skutek reakcyjnych obawów z zachodu — Angielskiej porze o własności — gorąco popierany przez byłego swego ministra a szczególniej się mocno po moskiewsku — a szczególnie dalszych nalegań Pozzo di Borgo — cofnęli swe przyzwolenia ale nawet nakazali zaniechać dalszych kroków — w kraju zaś Lasha-Szymony opisy o Anglii i szkocji tak zachwyciły naszych ludzi na czele opinii stojących że było to niepodobieństwem nawet wspomnieć o podobnych projektach — jedyny tylko rzecz była zezwoleniem na testament Staszyca uwłaszczającego swych włościan —ów. a po jego śmierci [illegible] przyjętym — Opracowany więc projekt co by na wielką skalę stworzył na raz około 430,000 obywatelskich familii gdzie zaginął. a Lubecki następca Staszica nie myślał [illegible] o sprzedaży dóbr wielkimi działami formując tym sposobem zaradki na przyszłe majoraty — Spekulantom otaczającym Lubeckiego znów bardzo pilno było. zaraz z nimi tę sprzedaż uskutecznić — głośno swe zyski rachowali przyszłe ze zwadą między nimi — publiczność się dowiedziała o tych takowe brzydkich manewrach. i Lubecki widząc się tracącym popularność — wstrzymał się od sprzedaży hurtownej — szlachta niepomnąc pamięci o wszystkim zapomniała tak tylko w Kaliskim w czasie wojny 31 roku upominał się o zniesieniu pańszczyzny — o własności — tem żądaniem Sejm się przelęknął. i uchylił głowę przed głupio prowadzącemi Wojnę Polityką —. Ktożwie — czy nie dla utrzymania się przy pańszczyźnie Moskalom przez zdradę Warszawę oddano — nie zdołowaniem ręki do tej sprawy ale z cichym zadowoleniem —

Z upadkiem sprawy narodowej wzniosły się pretensje naśladowania Angielskiego ustroju ~~Ostatnie~~ własności — te w Galicji tego niepojmowano — [illegible] wokół były żądania ani dziś dopiero zawracają głowy ~~szczególnym~~ właścicielom bo mieli ich strawy pod dostatkiem tytułów i honorów —

na 6 Milionów mieszkańców — a odciągając izraelitów. mieszkam na 4 Miliony ludności wiejskiej. stworzyło się tutaj przeszło 300 Hrabiów to jest 1200 głów — 100 baronów. czyli 400 głów 6 familii Książęcych po 240 — dziś podobno Książąt

to razem 1848 głow. minachmuje więc szlachty wypada 1 głowa Hrabska lub książęca na 2164 głow wiejskiego życia prowadzących — więc niedziw że one dziś nie myślą iak tym zagro dzić przystęp do nabywania własności a mnogie tylko wzmacnianiu maiątków na całe dni tego tak prawie dopiero skrzętają się za maioratami —

Kiedy w innych częściach Polski za nie skupowano sobie ludzi i zwolenników. nadzorły pozycie moim w Galicyi. która niedozwala przystęp do niej tylko rzeczy wszystkim zastęgom Austryackim — Ostatni starości Gołuchowskiego tego dowodzi — a nie będzie oni wstanie tych zastęp oddać mimo że im na dzień oni zbywa — skończ na naczelnych tym czasem większe ich części żądzy się do rzeczy. wydaje najgorszych krzyków o reformy. aby choć tem na całem stanowisko sobie zarobić —. a przy pomocy tylko inteligencyi bez sposobu do życia — stawiać się nawzajemi nimi kłodami socyalnemi rozsiewaj rządzą zmiany. która przy postępie oświaty i stosownych okolicznościach może wywołać iakiś ruch socyalny —. Kierunek prawdziwie głęboko rozpostrzymujący się w rządach ciągle tamowanych a stworzy nowszego pozrodzenia własności — w tych wszystkich w pracy byt swoy polepszaią — Staszyc zawsze powadzywał poradzenia ruch przed utworzeniem narodu — szkoła nie mogąc zwrócić inteligencyi do pracy — szkoła tego rolnicza w Marymoncie opuszczoną została bo nabyta szlachecką — przepełniły się urzędy. — i z nudów. aby sobie pochulać cokolwiek wszystkie nasze były ruchy i musiały się zakończyć iak każda pochulanka —

W ludzie tym czasem ostatnią strofy naszej epopei ludowej już echa umilkły w puszczach Karpackich — już zatraciła się pieśń — pod pułtuskiem... a francuz zwany...... z pod warszawy —. z nią umarła ochota do boju z nieprzyjaciołmi naszemi —. w zamian, smętna pieśń Oy ty Panie potocki. w zapomnianych ustroniach iescze wspominana — oświata szerzy się tu w Galicyi nabiera potęgi w zdrowym rozsądku — i gotowi są powiedzieć głośno. precz w zwami Opamiętaycie się nad przepaścią iaką gotowicie dzieciom waszym —. wy coście spierzchli panszczyzną głoście że się podarowali. dziś za taką wystawiaj pro pinacyą. a potem z nieksiężni wasze tytuły. a wtedy my was przyimiem do towarzystwa lud wnosiony oświatą do wiedzy swey potęgi —. wątpię bardzo bo tylko za prawo —

Istnienie Kriariow Parysow i drugich całkiem tłumaczy na ziemi polskiej –
czyż to nie będzie pochopem moskalom – czyż rzesze mogą się spadkobiercą być tych
tytułów obdarzenie nie podadzą ręki zwierzchnikom by przyjść do znaczenia – Upodlenie
z tytułem zawsze do takiego rezultatu sprowadzało naszych Baronów – Kirchmayer
zostanie przy części dóbr narodowych czy weźmie pod uwagę moje przedstawienie – Laffitte
we Francji tworzy towarzystwo znane pod imieniem "la bande noire" wykupił wszystkie
dobra wielkie z historycznemi imionami tak też tradycyą rozprzedał i ze znacz-
nym zyskiem i mimo konkurencji wygrodził szlachcie francuskiej wracającej z
Burbonami mienie jej należne za jeden miliard wynagrodzeń i otrzymali
od rządu Francji 2 miliardami i 2 letnim polityki wszystko spryniszowanych
stworzył on oznaczając masę właścicieli i uratował Francję od Majoratów
a w końcu od szerokiej socialnej –
Dziś właśnie w mniejszych rozmiarach też stowarzyszenie uczestnie i bardzo
dobre interesa robi. radziłem więc Kirchmayerowi po dokończeniu kupna
tym sposobem dóbr narodowych dalej więc prowadzić skupywanie majątków na
szlachcie niezastosowanej – Bo każdy mały obywatelski stworzony to nowa
siła dołożona do ducha narodowego zwłaszcza więcej do tego kupna cząstki
ekonomii i inni urzędnicy skarbowych właścicieli a których stowarzyszeniem
gotowi się stanowisko niedwolnicze bez przyszłości tworzy kastę z której by
wyjść im było niepodobnem –
I tak już dziś większa trudność dzieli się na włościan właścicieli na
dzierżawców, na spekulantów i na właścicieli wielkiej posiadłości – z kasty
wyższe w uczciwych zatargach dla sprzecznych interesów i dzieci się nie potrzeba
że w tak rozdzielonym towarzystwie – upiorni pułk. niemasz i być nie może – i
że coraz głębiej się zakorzeniają rozmiar stanów – z zasady pozycyi narodowych
bez najmniejszego wytworzenia nowych dyznosów co musi sprowadzić rozdwoj
zupełny społeczeństwa takie się tylko widzi dziś w Europie europejskiej
złe rozmiary i te są podtrzymywane przez potrzebę Zachodu – stu-
nie ich do żadnej całości nie przywiązanie tylko ich strachu –
Rady moje zmiany dawnych exploatacji na małe przysposabiające łatwe
dzielenia własności przyjmowany przez spadkobierców zupełnie zostały nie
zrozumiane odrzucone. Wolą zajmować się nie własnych rzeczy jak

przypuścić aby ich spadkobiercy mieli całość - zachowaną dla ich imienia niewdzięcznie w krótce przejdzie pod imię Izraelitów coby zbyt wielkiem złem niebyło ale co gorsza pod imię przybyszów obcych narodowości - który zwichnie i obrzydzi Niemcom tych wszelkie dążności ludu ku przeszłości wspomnieniom.

Że się wszędzie w Galicji mieszczańskiej zbyt cywil - byłaby wojna z kim z Moskalem o Polskę - Bo i wiem że i u was mieszkam na takiej stronie oto się głosy te słyszę co dzień na targach kiedy rozmawiam z kramarzami kuśnierzami lub innymi ludźmi handlu z stolicznych miasteczek - a co pierwsze mówią u nas - kiedyż to który z was uchu porozmawiać z nami rad dobrych udzielić i pokrzepić nas w pracy - wy zawsze niełatwi - na tem się kończą nasze rozprawy. zaczynają się od ulepszeń fabrycznych od przemysłu od Gospodarstwa, oszczędności - mdlenia się okpiwać przez Żydów o konieczności nauki w szkołach dzieciom - i t. d. -

Gdybym mógł osiedlić w jakim małym miasteczku. ale to zbyt trudno tak są rzadkie dogodne tu mieszkania - choć niewiele mi potrzeba - - w Krakowie mimo mych starań nikt mię nie chciał nawet przyjąć do towarzystwa tu z dozwoleniem nazwany starostem na uboczu - nikogo nie widuję i to mi za złe wzięto - i ogłoszeniu korresp: w czasie o wieluach moskiewskich - przypisano się dużo. do nieufności - szczęśliwość się zwiększa - i to tylko nadzieja w końcu sierpnia ułożenia się z Kirchmayerem powstrzymuje mnie mię od powrotu do Francji - tu w Bochni sierpnia trudno abym przeżył -

Zdaje mi się iż <u>Dziennik demokraty</u> dziś pod nadzorem Smolki i innych mógłby się wam dostać gdybyście o to się postarali -

Jakież wasze zdrowie po powrocie z wód - co mówią o mym długim bazgraninie z 28 p. m. zarzuci mi dowcip w dwóch stawach -

Radbym wam dostawić materii na cały tom rachunków z 68 roku czy wystarczy moje noty nato - oto jest wszystko co mi na dziś głowę tami - Jutro o czem innem bazgrać zacznę -.

Propinacia

Józef Austryacki, filosof chcąc z Galicyanów aby z nich zrobić coś podobnego do ludzi zdecydował zniesienie propinacii — utrzymał się jednakże własnoręcznym listem pod warunkiem utrzymywania sędziów pokoju i policii po wsiach — stąd wyszli mandataryusze — którychże Biurokracia przekształciła na jabłko niezgody między właścicielem a gminą — Owo prawo cesarskie nie jest odwołanem ani też zmienionem, bo zawieszenie mandataryuszów było i jest chwilowem i każdy czuje potrzebę ścisłej policii wiejskiej dla powstrzymania złodziejstw, podpalaczy i szkód w zasiewach i łąkach a brak sędziów pokoju zmusza Administracyą wdawać się w sprawy włościan i dopełniać powinności sędziów —

Opierając się na tym prawie oszacowanie Propinacii na innych rachunkach winno być oparte nie zaś na dochodzie dzisiejszym —

Przez zniesienie propinacii rozumie się zupełna wolność wyrabiania wszelkich trunków, opłacając od wyrobu naznaczony podatek.

Szynkowanie zaś nie może być nikomu wzbronione i tylko władza gminna może odmówić onego pozwolenia obarczając się podatkiem, tak aby produkt dał gminie stosowny dochód jako nową propinacii — z którychże one korzystać będą opłacając sędziów pokoju na pewien okręg np Parafii, i policyą wiejską zaś resztę dochodu użyją na swe własne potrzeby jak drogi budowle użytku publicznego etc etc —

Dziś nawet propinacia po wsiach wysoko jest ceniona stosownie do położenia karczmy gdyż wolny szynkowanie daje propinatorowi znacznie powiększać swój handel innemi gałęziami jak kupno produktów — podtrzymywanie podróżnych — pożyczka pieniędzy, etc —

Więc wartość propinacyjna powinna być zniżoną tj. tylko do wartości konsumcyi trunków — i ta zniżoną być winna do

rzeczywistego kosztu utrzymania sędziego pokoju i porady i
do zapłaty policyi którą ich po dworach na każdą wieś – albo raczej na
każde 30 dymów – jednego. Ci policyanci za stosownym wynagro-
dzeniem mogą posługę jako 1° policyi w ich wyraźnym charakterze
2 jako faktorzy wiejskiej poczty. 3° jako dozorujący roboty szarwar-
kowe pod rozkazami inżyniera powiatowego – i dla tego też oz-
naczamy jednego na każde 30 dymów, takie których w całym powia-
tak aby one razem stanowiły tężnie siłę zbrojną ku poszukiwaniu
i wspomożeniu żandarmeryi – z którą przez Sołtysów winni być w
stosunkach – opłata więc ich powinna przeprowadzić ich wiejskie
uzbrojenie i ich odróżnienie pewnym znakiem jako pomocnicy
władzy wykonawczej – ,

Przytem prawo oznaczać i gminy jako odpowiedzialny za
wszelką szkodę wyrządzoną jakiemu kolwiek jej mieszkańcowi – tak
się dążyć do poskromienia występków i zbrodni – gdyż każden
aby się nie opłacał stanie się pomocnikiem do ich wykrycia –

Ludzi światły iszcze prowadzi interesa publiczne w wielkim
zakresie – Statystyki właściwie są tu znane – trudno więc zob-
obrachować ~~zna~~ ilu sędziów pokoju wiele by było to potrzeba
agentów policyi stworzyć i jakie by stąd urosły koszta
a zarazem jakie by stąd mógł być kapitał, którego zwrot
drogą taką tylko panowie mogliby żądać – i to bez interesów
bo na szynkowaniu nie tracili żadnych kapitałów –

Bierzmy n.p. Bochnię tu propinacja przynosi 24 000 r. – podło
otóż sędzia pokoju odbierając 1600 r. rocznie a przytem nawet
i 12, pachołków miejskich po 800 r. wraz z jednym naczelnikiem
do ich nadzoru i scentralizowania policyi za 1000 – razem wyniesie
13800, z takiej to sumy ona winna być zredukowaną – i od
tej sumy kapitał spłacony – i wolności do miasta oddawania
licencji na szynkowanie, pod opłatą i przepisami policyjnemi
których wszystkich tejże Cukiernicy Hotelniki Garkuchni i wszyscy
trzymający jeśli trunkiem szafują –

te koszta szynkowania obrachowywać się winny tak żeby
wydatki przewyższały i równały się dawnym dzierżawom propina
cyjnym. – aby zaś dojść do niej – należy obrachować. Lokal
konsumacyi prywatnej: może każdy sprowadzić do siebie trunek
na swe własne potrzeby –

Otóż te obrachowania należy uzasadnić na wartości lokalu
zamieszkania zajmowanego, – lub najmowanego – więc
konsumacyjny czyli proporcyjny podatek opłacać będzie
każdy mieszkaniec gminy – i wartość jego wyniesie się daleko
wyżej niż dzisiejsze propinacyi zależące od licytowania onego od
woli Gminy –

w Bochni znajduje się podobno 1,000 domów, których wartość
lokacyjna mniej więcej jest od 3 z. do 4 z. od izby stancyi – są
mniejsze lokacie które by po dużych miastach od podatku uwolnić
należało – a także też w Bochni znajdzie około 300, zostanie więc
700 domów o 4 pokojach każdy czyli 28,000 pokoi a z piętrowemi doma
mi uczyni 4000 po 3 z. każdy 12,000 czyli 144,000 kapitału
lokacyjnego rocznie – a płacąc od izby po 30 c. miesięcznie czyli 360.
na rok. to uczyni już 14400 – porostem odebrać 10 tysięcy – od
wszelkiego gatunku szynkarzy etc. etc. na 6 tysięcy mieszkańców rachu
ję tylko 10 procentowo na kapitał złożyć – te wszyst
kie cyfry są zbyt niejasne bo niemasz statystycznych dat
na których by się można było oprzeć –

Zastrzeżenia aby niemożna było zakładać innych fabryk tru
nków bez zezwolenia dzisiejszych posiadaczy: byłoby utrzymaniem
propinacyi przy opłacie onejże. Fabrykacja powinna być
zupełnie wolną – konsumacja zaś jako zbytek. i w mierze tylko
potrzebna dla ust człowieka. powinna być ograniczoną ... i to
na korzyść gminy –

W Brukselli gdzie niema akcyzy. ani na trunki ani też na
żadne potrzeby do życia – opłacają się mieszkańcy w proporcyi

podatku lokacii naymu mieszkania od ktorego obrachowy
wa się tantum od sta na zastępstwo Akcyzy propinacii —
ten sposob radziłbym przyjąć w przetworzeniu propinacii
— Obywatele wsląrze posiadaczami karczem, zawsze drogością
naymu zyski pociągną znaczne — ieszcze nam daleko aby
w Gminach z zyskiem ktos miał intencyą się trudnić przy
własnym Gospodarstwie,

po wtóre Lokacia karczmy da się tantum do Kasy
gminy, Lokacią dworu, się stosownie do zabudowania
Oblikować można a biorąc owe 30 hut, po 2 izby tylko
, to po 4 r. na miesiąc się wznosi 1440 r. od których tantum
dopełni ową summę 400 r. ktorą dziś propinator płaci.

bez dat i podstaw wszelkich ekonomicznych dyskuto
wać iest niepodobnem

Niezmiernie się znaydzie ktos uczciwy ktoremu iesli
takowy iest przystęp do statystycznych biur namiestnictwa
i pozwoli wiele przykładow spodziewanych tu wskaza
wik a uczyni tę przysługę iż Miasta będą mogły znieść
Akcyzy i bez wielu urzędników owe pobierać wprost
od mieszkańcow — ktorzy w takim tylko razie opłacaią
podatek w stosunku do maiątku — gdyż mieszkanie
naylepszy daie dowod zamożności iego posiadacza.

polecam tę uwagę waszej troskliwości

Maximilian Witkowski

20 Lipca
Bochnia

<u>Demoralizacia Xięży</u> tutejszych przechodzi miarę wszelką – zawdzięcza należy uczciwości ludu prostego który wierzy iż jest ich palcem swoim mistyka – Nadużycie wolności samopasem ubiegającej się o zadowolenie nie własnych osobistych korzyści jest przyczyną demoralizacji która oddziała z czasem przy większym oświeceniu mas tak niekorzystnie na jego cnoty i uczciwość – Xiądz trudniący się gospodarstwem dopytujący się o przychówek szukający gęsi lub kury zbłąkanej – w wesołem od krzyków i śmiechów nieprzyzwoitych w Plebanii nabiegiem sług liornych – zawsze plotkujących to było nie dosyć –

Dziś Xięża handlują – ten trzyma biuro asekuracji od ognia ów strzeżenia sług, inny specjalnie końmi handluje – i tak dalej – i też poufnie rozmawiają z mieszczanami jak się da – słyszę od zdrowego rozsądku zdanie że z gruntu plebanii prócz ogrodu razem z polem nie powinny przenosić 5 morgów bo to jest dostatecznie na wyżywienie 2ch ludzi 2 krów i 2 koni – reszta niech robią dochody w cenach oznaczonych lub też stała pensia jaką ma Oficer lub urzędnik w cyrkule – ale któż to będzie im opłacał – bo oni ciężaru tego nie chcą wziąć na siebie – czytając też obok Rabinów wracających ja ko też protestantów z których żaden ani gruntów ani też handlem trudni się nie śmiałby sprawując tak wysoką misję jaką jest uczenie wiary ich bycia –

Podobne zdania z zapałem jak od górna myślenie szerzące się wśród ludu Wczoraj mi ów zdrowy rozsądek utworzył między ludem pewniki organizacji społeczny które się rozjaśniają i rozszerzają – aby je oznajmić potrzebuję mi w słuchaczu wszelkie zaufanie skąd zaś one wzięły jak się kształtują i przerabiają wnioskować mi tylko wolno – i to według śladu prawdopodobnego – jak dojdę do przekonania że prawdopodobieństwo mogło być istotną rzeczą faktem – oznajmię go wam w całej nagości rzeczy –.

o organizacii Galicii   Gdzie kolwiek bądź Prawa konstytucyjne zawsze są poparte czy to dyskussią oraz w izbach czy też ogólnem wstępem do nich tak aby duch tych praw mógł być pojętym i wiedz rozwiązaniu zawsze przewodniczył –
Podział Galicii nastąpił dobrą wolą urzędującego i dziś jeszcze powiaty przez rady reklamuja co do zaokrąglenia – bo i tam dziś człowiek przesiedz – poszedł tak wyrzeczenie przestrzeni – a prawodawca nie pozwól od atomów składał ciało powdyncze ale grupował je według własnej woli – stąd kilka miast podupadło owe na gwałt musiano ...
aby mogły starsze względu stolicy powiata – potrzeba było tam zaprowadzić drogę pocztową telegraf i nawet budynki a z braku fundusz zaw zamiast je zastępie – co czyni władzę podobną do dzierżawcy który nigdy nie jest u siebie samego tylko przy krótkich terminach prawach życia korzyścia. – Stworzono nawet powiaty dla dogodności prywatnej – za wstawieniem się przyjaciela lub kolegi szkolnego – i wreszcie ^aby był jedynym Hrabią w powiecie – Hrabią za zasługi w Drwin – i t. d. – Słowem podział był bardzo kapryśnym i odpowiada nie politycznym względom ale interesom chwilowym do osób przynależnym – takiemi powiatami są Brzesk o Hrabią Zielinskim – o 2 mil od Bochni kędy miasteczko Handlowe jak Myślenice przez Białoskórników Dobczyce przez tkaczy zostały pominięte. Co sami mówią powiedzieć o Limanowie. – przypomniano iż stolica nawet atomowe mają za sobą 1° tradycja – 2° a w tworzeniu się stanowisko Handlowe i przemysłowe.
17 sześć nowych powiatów, co odpowiada 400.000 mieszkańcom na 1. powiat. czy to mało ~~na~~ ^za względzie w podziale bardzo wątpię – nawet środkowość stolicy nie była uwzględnioną.
Do dziś dnia Rady powiatowe konferują się każdą wyskocz Galicii ani nie przez głowy przechodzi postarać się o karte przez połączenie map katastralnych – robione są na skali 10 cali na milę –
~~tym~~ taką przy tym nie łatwo było pojąć potrzeby i układy, fikowanie drogi wszystkie – ...ego ~~składa~~ port – i podziały na Okręgi sądowe. co do sędziów Pokoju – i t. d. –

Co do dróg i innych ulepszeń zostały Powiaty w zupełnej niezależności –
i wyradza się stąd rozdrobnienie wyczerpany na coraz mniejsze i ciaśniejsze
kraiki – Jedni radni powierzają te skarbce niezdolnym płatnym obywate-
lom zrujnowanym w mającym Rady Ge. protekcyą przez stosunki
familijne inni nie pojmując potrzeby ludzi fachowych – i zawierzają
prowadzenie roboty dobrej woli swych delegatów co się rozumie nowych
spekulantów. a wybierają swych dziś przybyłych nolonatami znanym
z niemrawości tak też się gospodarka urzędnikom pod pozorem braku
ludzi – a uskończona młodzież fachowa umiera z głodu.
Godności Urzędniczej przez zwyczajny padanie do nóg Marszałka i wszyst-
kim także też przez wychowanie Austryackie wcale ta nie razi –
Magistraty. są to nowe źródła dla polepszenia swych interesów
tam jest przyszłość wszystkich zwyczajnych pisarczyków z formalności
Biurokracyi ci mają rozum i ustanawiają procedurę na Marszałków
interes – oni Komisye – choć rady Deliberacye etc. etc. –
Dla przybyłych mają słodkie słowo w ich interesie, i nie przepominają
wspomnieć że zrobią wszystko byle się znano na grzeczności a tak
przy Autonomii używając zużytych ludzi i upadłych – rzucają rady
zaraz na przyszłość przekupstwa i demoralizacyi – Pochodzi to
z braku szacunku siebie samego – Radca powiatowy lub miejski
wielka figura – z Hrabiami i Marszałkami zrównany – idzie nie
o odebranie człowieczeństwa – Który się nisko nie skłoni ten jest
podejrzany a bez chleba pisarczyk – Kiedy jest gospodarstwo nie popłaca albo
też jest niemasz w kieszeniach nawet jego używać. szachrajstwem
karciarstwem –
W Mazowszu obywatelach nie pojmują wcale tego uniżenia godności szczególnie
nawet w prywatnych stosunkach – przebaczam im słabość człowieczeństwa –
przed tytułem przed bogaczem. ale zwykle i wszędzie podobny od wyżej posie-
dzących żądają na wzajem – tu zaś na nie nie uważają – kłaniają się i bardzo
nisko a zgoła nie utrzymują stosunki z ludźmi publicznymi znanemi
przez swe zbrodnie – Że podrzędny bez względu stosunków miejscowych stawa
naprzeciwko partyi w Kole Hanzla bardzo dobrze poznałem –

ale wcale nie pojmuję z miejscowi widząc że on odebrał medal złoty za
rok 46 że podobnie postępował w 63 przy ujęciu [illegible] i złe
może zawsze do niego zaciekając a na zuchwalstwo jego grożeniem stawiając
tak by dla skarbienia sobie jego łaski odpowiadały wcale tego nie pojmuję
nie przebaczam tak przebaczyć nie mogę Magistratowi nominacji [illegible]
urzęda ludziom publicznie naznaczonym na podłość i nikczemność —
U prostego ludu i [illegible] mieszczaństwa jest wielkie [illegible] do tego
[illegible] — i rozdwoją [illegible] w sobie coraz większe szkody nie
nawiści ku ludziom inteligencji — Wybory — powie ktoś między
[illegible] teraz. to są długie marzę termina. i przy nadejściu ich
wpływ familii, bogactwa — zawsze ma [illegible] wrażenia poparty będzie
wpływem Księży —
Pozwolam do Rad miejskich zawierać z myślą wskazania nie dowierzania
Panom — oni tam [illegible] i [illegible] swoim wszystkim kierują albo
niemi gardzą albo też przez [illegible] i naśladowanie uporczywie swój
własny interes albo też swoich najbliższych — tych ludzi najlepiej od
pierwszego urzędnicy złej [illegible] i moralności — ani oni podsuwając
owe zasady [illegible] ich całej nienawiści ku klasie inteligencji
która owa wcale nie posiada [illegible] dobrego salonowego znalezienia
się i to tylko przed wyższemi bo wśród równych sobie — grubiańskie
wystąpienia zastępują dowcip i rozum obejrzenia kwestii zwłaszcza
stronnego —
Najpoważniejszą jest klasa ludzi zajmujących się profesorstwem — prawda
że wielu z nich wstydzi się swego początku tak to jest rzeczą pospolitą między
Księżmi — te dwie kasty bezpośrednio działające na lud złych [illegible]. [illegible]
razy lub [illegible] trzymają wszystko zwierzchni całą uprawę [illegible]. i mieli by pierwsi —
daleko większą wziętość gdyby tylko chcieli szczerze zająć się potrzebami —
do tego wpływu łatwo dojdą 1° trudniąc się interesami ich ze strony
stronie pogodzenia sporów przez ustanowienie polubownych sądów — 2° przez
szerzenie wiadomości Rolniczych — wyrobu Masła, serów, chowu bydła
sposobów karmienia i żywienia — Sadów, Ogrodów, leśnictwa [illegible] —
Zachęcając ich do wszystkiego ale z wytrwałością —

Tak kierując się zaiste konstytucyjną przyczyną księży-ina w poprawę wpływu kiedy Namiestnik i Rząd stanął w konkurencji co do zaufania ludu aby go sobie zarobić u niego — Duchowny bowiem wpływ księdza bardzo słabieje nadużyciem jego nawet z rzeczy świętych - jak modły i sakramenta opłacane jak malarz więcej już ceni co do gatunku to przyznajemy co do ich miary —

Że to ukształconym lub chcącym się ku korzyściom ustawie namiestnikom jest rzeczą łatwą ogłaszać ulepszenia sposoby materialne nawet prawidła Hygieniczne mam z tego dowód — po leczeniu włóczęgę się chętnie zaczynam z każdym rozmowę o jego własnym zawsze interesie lub towarze - potem używając go z zagranicznym. — i zawsze mam chętnego słuchacza a czasem wdzięcznego — za pogadankę, za ciekawą rzecz powiedzianą — ten pro bowiem rzeczy - ubiegam w przyznaniu słuszności uwagi i dziwiąc się rozumowi zwierza i wszystkiego co mu te tak prosto myśl nie wpadł więc są pozyt i za praktyczni —

Najgorzej ich rozmowa kiedy na filozoficzne poruszają kwestię, niemogąc więc religii lub bez wszechmocności Boga do ich rozwiązania, wyznaję moją nieudolność, niemoc, niewiedzę — mówię wtedy że tylko rzeczy prawdziwe im mówię - i że się za mędrca jak to jest zwyczajem nie biorę — ale kiedy im obiecuję posadzić się zastanowienia i nazywam ludzi uczeńszych to wszystko zaspokoić ich wiedzą że nauka jest nieskończoną — i że wiele początek tylko jest najtrudniejszy — i że wiele przeskakiwać jak rowu niemożna często mi się zdarza że żądają mego narzędzia i mieszkania aby przyjść i odwiedzić mię — a w tych odwiedzinach przyprowadzają syna co już umie czytać i pisać a czasem skończył 3 klasy niższych szkół, dziwiąc się że tam nie uczono go pracy i obrachowań wielkości słomy siana i innych cywilnych dla bydła i całego dla tej części gospodarstwa pod wagę i wydział lat —

U Panów i Wysokich mieszczan uchodzę za oryginała wariata — bo im się nie kłaniam i głośno mówię o ich głupocie — w zamian odbieram przygryzki wymierzane na ogłoszeniu korespondencji z Paryża o Emigrantach z Ameryki sprowadzanych przez moskali —

W moich rozmowach nigdy nie wspominam o Polsce chyba że go sami z ich serca nie wyjdzie — wychodzi ale bez panowania odrębne samoistne na nieszczęście —

nieszczęście. bez ogniwa – bez odgłosu – jest to wiara bez kościoła modlitwa
bez kapłanów – z kąd oni wyjdą – kiedy przyjdą i jak słowo stało się ciałem
tradycją mową formą i dążnością – Ci co ziemi być byli powinni odbiegłe
stanowisko przeszli na [illegible] wrócą – liczą mocno tylko o Ojczyźnie
duchowej której głową jest Papież – bez związku z ziemską – nie
umieją jej potęgi, kiedy od tej [illegible] zawsze zaczynać powinni –

Mam u siebie z [illegible] lat własną ręką malowany obraz
Chrystusa odrzucającego dworem rzeczy – on jest przyczyną rozmowy filozoficznej
tłomaczę go i każdym powinien być zadowolniony ze swego stanowiska i
położenia przy czystem sumieniu – to lepiej pojmuję jak wszelkie rozu
mowania nad dysputą jego z Diabłem – i że go sam i przechowuję abym
nie biegł za łaską i względami niczyimi – nie zazdrościł niczego nikomu
– Przeciw rozdrobnieniu własności i zamienieniu się na Majoraty tylko i Panowie
w dobrym stanie rzeczy. szczególnie na równinach bardzo obstaję tem iż po
większej części wydzierżawiają całą prawie posiadłość w cenie od 15 do 19 f. od
morga. w przecięciu 148f od hektara – Co za pożytek z pracy wyciąga wieśniak
przy tak drogim najmie ziemi. Dobiła drożyzn słoninkowa do wartości jej
wyższej ~~od~~ dzierżawy we Francji gdzie pierwsze jest pospolitszem – i i bogaczo
zaledwie na wyższą na niedostatek – kiedy wartość morga w domu własnym
niedoszedł 60 do 80 f. od hektara 190f. najwyżej 250 – więc produkt
tu ziemia przeszło 50% – choć by kosztował hektar 500f. który czasie co
kosztem we Francji. to dochód wszędzie tylko 20%. kiedy tam jest zaledwie
3%. – Czy wieśniacy bogacą się słoninkowa bardzo wątpię bo
tym samym nie przyczynia na myśl długa dzierżawa bez wieśniaka –
Mogą więc wieśniacy [illegible] się – ale kiedy się zubożeją otwiera się im
[illegible] ten lichwiarski zarobek – i oni żądają najwyższego wykupu
propinacji – i krzyczą na lichwiarzy Izraelitów –
Dzierżawy wielkie opłacają się od 13 do 15 f od morga – przy takiem
z wyzyskowaniem sił ziemi będzie się z natury nieplenności i kto wie czy
to nie jest rzeczywistą przyczyną nieurodzajów i głodu – bo cała gospo
darstwa się prowadzi ze zbyt małą liczbą bydła. 2 Urodzaj dobry
są tu co 8 lat mierny 2 ~~[illegible]~~ w tym okresie opłacające wydatki 2 takoż.

Trzy zas zbiory są złe - dzierżawy wszelkie są 6 letnie - kraw więc robi
z dzierżawca wychodzi na swoje - tego przyczyną ogólne jest bankructwo
bo 3 złe zbiory nie są wynagrodzone przez 3 dobre -
brak nauk przyrodzonych znajomości ekonomicznie rolniczych - wiele są do tego
przyczyną - że zła wiara nieufności i gorszy wzór szlachty wiejskiej są przy
czyną że nawet 6 letnia dzierżawa jest tylko o tyle ważną o ile jest
naprzód spłacana -
W wszelkich Panstwa ~~stad~~ państwo prowadzi całą administrację urzędowy
tylko interesowani ale lukru jest tu bardzo mało - i w tych tylko
polepszenia gruntowne, mają młyny, cieżą i kredyt do wolnych dwóch
ełości podnieść dwa majątki -
Młynami wkładają znaczne sumy w nie ale że od kaprysu zależą ich
a mają ich dużo i w proporcji ich liczby - mediów i zakłady fabryczne
po tygodniach stoją bez ruchu jak antyczny towarowe towary - a
w gruncie dla kaprysu co raz nowe zmiany się robią - tych ruin
kredyt fortuna - ziemia uchroniona dla plony spadkobiercom -
i to tylko fenomena kredyt nieodgadnięte przez uczonych planów otaczających
przy ogólnym niewodzeniu -
Cała część Galicji podgórzami i niwami prosto patrząca ona połnoc -
wyniszczony się do szczętu w płodności dla braku siewu, rzepakami którymi
zasiewy już są zaniedbane. burakami jak się całej ukrainie -
i o tyle z ubocza właściciele ziemscy -
Podział ten tylko podział na mało własności może zachować przymnożyć
ich bogactwa - Ziemie ministerskie prowadzone gospodarstwa mogą być
tylko podtrzymywane przez wielkie kapitały przy nadzwyczajnej rządności
których tu panowie i Pani nie mają - z resztą one wytwarzają Pauperyzm
pod którym cierpią prawy zbyt liczną a żywotną Emigrację do Ameriki
I mam przykładem do spojrzenia kwestie socialne i ojczyzny nie idą do
smaku - Gdzie się pomniejszy dzieci i cała nowe pokolenie oficjalistów
mało robią w ziemi - zrobią tak dążyć będą do rewolucji socialnej albo
się wydzierają onych pijawki które nam ostatnią kroplę życia wyssają
ze skóry i zagłady własnego - nowy kamień ustroju naszego społeczeństwa

Kolonista Amerykański niemoże na raz zakupić więcej nad 30 morgów gruntu i z tych to małych kawałków czas praca i ekonomia tworzy i rozdrabnia wielkie własności które przy przemyśle stanowią wielkie majątki których nasi dziedzice panowie hrabiami być poradzą – a naszym marzy się o Majoratach. czy przez miłość ku dzieciom tak stawiany przez nas zamysł dla ich wielkości kiedy im za mały majątek przed czem się odwrócić od dziś każdy wieśniak właściwie jest przeciwny Szlachcicowi Hrabiemu Księciu jest za drogo więc aby być czemś trzeba być Majoratem, a potem z pieniędzy wziętych z propinacji czyż niektóre za drogi aby dzieci za przykładem ojców się przemaskowali w rzędzie tytułu Hrabskiego Kniazia lub Księcia – na to najlepsze ukształtowo Majorat – tak czynią tak myślą – ale to obczyzna niezgodna z duchem i przeszłością bycowizny. – ani się do tego nie odnieść w ich polakom. ale o ich osobki indywidualne niemalże ani do żadnej narodowości wydatny z tytułem Hrabskim i Majoratem względnie dla ojczyzny gdzie tylko brzuch może być zadowolnionym a jeśli ski zawadzą stawi. to się więcej przydomku herbowego gdzie zaś otwiera przez sympatię najlepsze przyjęcie tam zawsze piękniej i miłej będzie przyjętym wraz z tytułem –

Dlatego też dzisiaj z tych widoków przez farmazonczyzny. Angielski język wysoko jest ceniony – i tego narodowości guwernantki odznaczają się dobrze we przez marzy o Majoratach – o polskim zaś mowie jest wzmianka tak o miejscowych dialektach za we Francji lub też w Anglii – to jest mowa pospólstwa –.

W głupich taka jest rozumowanie, wszystko nie rozstawiam ale i wyedukowałam mam 2 przez ukończony naukę niekiedy mówiący po francusku i grają na fortepianie Idzie i zobaczcie domy publiczne w ~~tak~~ Berlinie Amsterdamie Hamburgu na 10 kobiet miejscowych można tam 2 polki ukształcone – a tak porane –. Poznańskie, Królestwo – Galicja się oddaje do Monachium ~~[illegible]~~ i dalej – bo wieden zablisko – a Żydowie brali bez sposobu zarobku czemże byli – Zapychają się Wołochów i Konstantynopola –.

bo tylko co lepszego zasila służby publiczne w tych krajach –

takie mamy przysłowie z dawnych posiadłości –

Skąd Właściciel doszedł do własności propinacyjnej

– Pytatem się raz indianina ze szczytów gór Atakamskich, jaką też widzi różnicę między człowiekiem a zwierzęciem, odpowiedział mi iż różni się od bydlęcia tem że się upiia znayduiąc w tem przyiemność. Po wszystkich krajach i we wszystkich szczeblach ludzkości trunki fermentacyjne pierwszą rolę odgrywaią – i tam gdzie klimat lub też miejscowość ich niedozwala stworzyć – upoienia, upienia szczytów odurzenia szuka bujaniem się ~~bystro~~ przez ciche wody, czy spuszczaiąc się po prądzie rzek bystrych czy też nakoniec drzadłszy rumaka ścigaiąc wiatry –.

ten pociąg do odurzenia ku zapomnieniu łączności ze światem z terażniejszością wykształcały narody według miejscowych okoliczności –

U nas w Polsce iak mówi Selewa przezorności, wielkie sady wiśni i iabłek zaległe od okolicy. dostarczały na całą ludność miodu wiśniaku i iabłecznika – codziennym zaś napoiem, robiono kwas, piwo – według swej własnej zamożności. warząc ilość napoiu według potrzeb chwilowych –. Propinacii nie istniała naród był trzeźwy bo napoiu miał pod dostatkiem –

Cała rzesza szlachecka rozpiła się ~~za Zygmuntów~~ na winie po bitwie pod Grodniem, a klopoty długiego życia dochodziły w pierścienich zielono malowanych przez gdańsk. i z wina węgrzyny przyzwyczaiły się do zdziczenia ~~narodu~~ siebie i sumy tak dalece że już za pod Zamoyskiego. Cała masa pieniędzy z Komory Gdańska i Królewca wchodzące za zboże wycho dziła Krakowską na zapłatę wina, a nawet w ostatnich latach. był niedobór, resztę zaś towarów pokrywał naród, przedtem – fałszowaniem monety, potem wywozem bogactwa familiynego w klejnotach i srebrach stołowych – pijaństwo zubożało kray cały.

Nie przypominam sobie czy wspomniano kto pierwszy destylacię zaprowadził i iak się zaczęła rozprzestrzeniać sztuka pędzenia gorzałki. to tylko pewną iest rzeczą że dla iej pędzącego rozlupa będąc śmierdzącą i nieprzyiemną sami właściciele zaczęli po wsiach nią szynk pasiłki zaś ich też wzbraniać wyrobu kwasów piwa domowego wiśniaków i jabłeczników zabraniaiące przeważ zmysł produkcii –

Swawolą wprowadzili propinacię a chęcią zysków rozpoili cały naród.

zmuszaiąc do tego na własnych gruntach zamieszkałych, zabieraniem i niweczeniem
przychodów od piwa domowego i kwasu.
Browary piwne ich własności stały tak nisko i w braku wszystkich
warunków fermentacyjnych lud przyzwyczaił się sposobem przymu
sowym do spożytkowania jeszcze dziś nałogowego wódki—
te wszystkie sposoby wszyscy jemy u wódki używali — i tak
podnosząc wartość dochodu propinacyjnego dziś przychodzicie
z wnioskiem ~~do nagrody dla się~~ odstępnego — nie starczyło nam
na wsiach gdzie praca ciężka dawała tylko dziś swego teraz. na
zapomnieniu biedy sięgnęliście nawet po miasta i miasteczka. i osie
dłość prawo propinacii — bez własności gruntowej — zwyczajnie do tych osad co
dziś wszystkie mniejsze miasteczka stał się właścicielom własnością którą będą
dziś spieniężać — położeni więc obok tych tytułów waszych, to
co mówi Prawo rzymskie o własności a które to prawo jest zasadni
czem w naszym prawodawstwie — i czy wam dziś umieniem wychodzi
z żądaniem wynagrodzenia za ustępstwo propinacii któreście podko
pali prawo wolnych wyrobów, wolności industrii i rozpoili całą masę
ludności — i potrzebna jest wam wynagrodzenie pieniężne za to złe
więcej iak niektórym. przez was podtrzymywaniem — jeszcze mało zało
bili —. biada wam że socialny ruch niewiele gorzej — iłem waszem sko
iarzeniem się — przeszkadzaliście im. zawsze — dla utrzymania swych dochodów
bo zawsze nie tyle wam chodziło o szlachectwo iak o swawolę i nadużycia które
ono was sposobiło — i dlatego też byliście tak skąpi w udzielaniu go
nawet obcym. — a coż dopiero swoim choć by mieli i ku temu wyższe
zasługi krajowe nad wasze —.
Ale spostrzegam się iż gdy piszę tym czasem dziś by było przyjść teleweli
aby wiedzieć iak się utworzyło przywiley propinacii — a iż go tu niema
więc was proszę według wskazówek o ile sobie przypominacie z rozmowy
z Lelewelem oni odszukać iego dzieło lub też prosić o odszukanie
bo warto by było w rachunkach położyć całą kwestię Propinacii —
ale to zrobicie mądrzej iak ia więc proszę i tego historycznego poglądu
nad propinacią nie przepomnie.

Mania tylutou który Kotwicz Tableau ma coś podobne nazwisko do Włoskiego lub francuskiego. musi już przez to nabywszy własności, przybrać sobie tytuł Hrabiego lub też Księcia bez względu czy podobni byli lub egzystują w obcych krainach Ursini syn Komisarza przy takiem starosci co mądrze prowadząc się – umiał sobie oszczędzić na kupno Wioski nie może być tylko dzieciom – inny zas Morsi także z francuzkiej familii hrabią – ale przyszli dodaję iż Gołuchoski urzędową drogą Ambasady w Paryżu dopytywał czy we francii iest taka familia Hrabska – niewiadomo czy na żądanie interesowanego czyteż z własnego pośredn – te plotki niewarte aby ie spisywać – lecz zwracam na komiczne wasz obiaśnić w iaki sposób to wszystko biegnie aby się odłączyć od Masy ludu – – Krakow 4. Sierpnia Ulica Sw Jana N° 304. Opuściłem Bochnią – bo tu staram się o Zatrudnienie bez którego życie iest zbyt przykrem – Mam już pewność albo w swoim rzemiośle być użytem iak mówiłem przez Kirchmayera – przyjeżdża on ostatecznie 15 bieżą – albo też ieśli bym się z nim niezgodził to wejdę do Filii Banku hipotecznego w tych dniach otwartego – .

Co do Młodzieży ta nie a nie nie wie swojej własnej historii Imiona Kołontaia Ogińskich, kopców, wcale im nie są znane – nawet niewiedzą gdzie się urodził Kościuszko ale za to umieją bluźniwato swiedzić iż francuzi są głupi do Jeografii nieznaią – czytać płynnie nie umieią – ale bez końca argumentują nad wszystkiem bez końca – Jezuityckie wychowanie – znane nie Katechetom po szkołach – brak nauki ścisłych przy bujnej Imaginacii uzupełnienie rolę tą iakim czytam iadłem oto są przyczyny głupoty – dodaię szczypanie się paskami zamiast noszenia szelek utrudniaiące trawienie – robi ich ciężkiemi – zdolnemi do siedzenia niedługiego – ale zato leżeć zawsze po Turku lub sofie z książką wyręczyć się – przytem już wcześnie zbyt używanie tytoniu do reszty ich dobija – obszernie nadtem rozwodzić się byłoby można i iest koniecznym bo obok krytyk i nauka powinna być dana – . która matkom wszyscy do gustu padnie, o iej aplikacyi się postarają – Czystości w ubiorów, a nawet w całem mieście, a szczególnie po domach Hrabskich iest nie do opisania – musiałem noc przepędzić aby się od pluskiew opędzić, wynosiłem się – szukając mieszkania u biednej familii mieszczańskiej

ramskim — Uniformy dla szkół byle by tylko niebogate. byłyby zbył pożądaną rzeczą —
Dziś widziałem wasze rachunki z 67. r. Dla Galileuszów zbyt wysoko pisane tym ludziom potrzeba jeszcze sylabizowania wszyi — i przez pytania i odpowiedzi jak Katechizm pierworodne prawdy wykładać — ale zato kobiety w czytelni zabierają wasze książki jak i drugie się niemogą i już trzy exemplarze są w ich rękach aby można się niecierpliwości zadowolnić —. ale przecież tam tylko dla ludzi dla Obywateli jest wielka nauka — ale oni rozpatrują się w spisie szlachty Galicji. aby na pamięć wiedzieć kto jest ich —. o resztę niepytają —.
W radach Powiatowych wytwarza się pojęcie dawania posad miejscowym to tylko miejscowym — a Konkursa wstępiają po rozgarz ulic — jak by za jakąś zgubę —. Egoizm i miejscowość pojmują przez Autonomią —. nie Polską nie już Galileyską ale Parafialną —. z tego to egoizmu wszechmownego na kółka familijne wypada się usposobienie do sztuk — pięknych. Użyję się gdzie niegdzie nawet uczeni w naukach szczytnych historii — a ale to wszystko przynosi owoc. tylko klasztorny — bez rozgłosu bez emulacji bez związku z całością narodową —
Mateyko ogólna krytyka jego obrazów zarzuci mu może brak ~~[illegible]~~ pewnych proporcjonalności w całym dziele, jak np. w Wskrzeszeniu Łazarza braku mu widzi wielkiego Atelier. brak nieba czystego, bo ta na naszej ziemi wszystko jest małem, wązkiem i ciasnem. — stoliczki sofki łóżeczka szafeczki — i ten zewnętrzny nacisk malutkości nadawała trudno pojmować przestrzeni której tu nikt nie jest nawykła miary własnym krokiem. Drugie wzięcia myśli i ruchu jest nawykłe nas do ciasności — i przez reakcyą jak rozgląda się swobody. przechodzi ona zaraz w swawolę na pustkach na obrazach — aby ich siły i własne z marnotrawić na raz sztukę i naukę zagospodarować — tej samo widać w Poezji — zawsze ona jest Szlachecką. nigdy ludową — więcej się zbliża do Hiszpańskiej — i dla tego ta wielką mamy z tym krajem podobieństwo, przez dumy narodowej — bo i tę padając do nóg, całujące ręce, jużeśmy postradali —. tak dalece i własnego imienia się ~~[illegible]~~ tykają —.

Żydowskiej niewiary i szachrajstwa pojęcia zbyt są tu praktykowane przez Inteligencję - chęć nabycia grosza powiększa znacznie przy prawodawstwie wielkie nadużycia - Właściciel musi dobrze swego dobrze znać charakter dzierżawcy bo inaczej może on mimo jego woli przeciągnąć dzierżawę procesem aż do 2 lat. - też samo dzieje się i z najmem mieszkań wszystko raz się oprze o sąd większy szkodę jak wspomniałem - nawet wdzięczność w Galicji mimo jest chwilową - ten odebrał od Podolanina znaczną usługę - obecnie dla Barana coś kosztowało wielkiej poprawy. - przy zdarzonej okazji przychodzi obdarowany więcej go do zabić - na co odpowiada że nie jest ku temu pora bo go czeka niestrzygł. - Jesienią się nikt nie aklimatyzuje podróż Podolanina była bezskuteczną - a Galicjan przez niewie się obawiał zaczym bo opowiadał w zamian usługi Barana - tak też oni czują się obowiązki względem kraju - jako rzecz heroiczna warta do zanotowania - Kto powie że to jest jeden przykład wyjątek - otóż można dodawać nawet między bogatemi i zasobnemi mieszczanami żądami cen wielkiej kolei za grosz na niższej stacji. lub też za dostawienie kawy na śniadanie - i tam gdzie słusznie warta jest 3 żądaj 7. a za kawę wartości 12 [illegible] - 35 - bo to jest zysk czysty Galicyjanie niedaleki tym bardziej od przybyłego Emigranta - Uczciwość tu jest w stosunku odwrotnym do okazywanej pobożności - Złodziejstwo po targach jest niezmienne zawsze coś zginie nawet uprawiane nagle ludzi jest nad kołyskami mieszczanami robione - policja wybierana bez żadnej na głupich aby służy - sędziowstwo ma się tem opieki bo krzywda nie dosięgła Bogatego Pana. i nie jest opłacana aby była wykryta. Jeden Sowat - przykłady bo wszystko prawie posiada grosz a przez pracę uczciwości - który rzadko daje przykłady.

Na zewnątrz bardzo przyjemni Galicyanie - bez wyjątku Inteligencji w naturze, dobry obiad zwołani do cukierni ale nie odda wszystek w groszu wynagrodzić za długą się sklepi - jeden Sowat zdumny od pani sam go niezasłużył - a przy zarobku dobrze się utargować zmiany zapłatę się warunki - i można na niego rachować że dopełni swego obowiązku - i ta zwany wychodzący już szklarze i mali handlarze (Colporteur) Rozwinięto ten przemysł tutaj dobrze sądzę - bo mają kapitaliki znaczne na ich potrzeby.

Moy zakres działania rozpocznę skoro stanę na czele administracii Dobr z Kirchmaiera — dobiorę sobie Emigrantów i wróconych z Syberii — a którzy tu literalnie z głodu umieraią — bo iest komisarzowi Galileuszom wyprzedzi się respektu względem 635 —

Ktoby mógł wiele się przyczynić do rozwoju materialnego i moralnego to są urzędnicy od ubezpieczeń od ognia i gradu gdyby chcieli łączyć z handlem książek wyborowych —

Zabrałem znajomość z Kaminsmarem rzeźbiarzem. odwiedziłem go przed moim wyjazdem, robi płasko rzeźbę — Kazimierza W. — będzie ona na wystawie sztuk pięknych — na przyszły rok —.

Dziś się zajmuię wywiedzeniem się statystycznem ilości mieszkańców i obrachowałem dziś 1 tytułowanego na 1000 dusz wszystkiego —

w Dziennikach bardzo głupio piszą Moskale wynaradawiaią żywioł polski na Litwie — powinno się pisać wynaradawiaią Inteligencyą bo to tam zawsze żywioł polski zostanie. i z czasem się podniesie — gdyby żywioł polski był tylko w szlachcie — to tym dziś powiedział Pan Polonii tak ta kasta iest zepsuta — wyniszczona —

Arystokracia zawsze i wszędzie iest jedna ma ona in petto swe zachcianki kiedy są dumną lub przywileje naruszaią ale zawsze stoi po stronie siły bo im idzie o zabezpieczenie ich bogactwa — takiemi są legitimiści we Francii. Grandesa Hiszpańska, noblesa Belgijska. Szwaycarska. i t. d. — Naygorsi są dorobkowicze i Kłaynaci patentowani. bez przeszłości także i względami dworu — takich naybardziej nienawidzi lud prosty i nic dziwnego z nawet ich usługi za złe biorą i uwłaczaią się wypędzaiąc za dobre — Pan Hrabia Uchnicki był Starostą i Szambelanem przyjaciel Sołtykowskiego — tego bardzo uięto doświadczenia —

Naburgrawszy — przy zamknięciu bibliotek — nie mogę nie powiedzieć dni historycznie utworzonego o propinacii — dziś czytam wezwanie Posła aby się zeszli ze swemi kolegami naradzić w sprawie zebrania obywateli, a także prosi o obecność posłów wieyskich — do kastinatory i ten podział dokonany — czemu nie prosił także o obecność Arendarzy propinacii

Piszę i ia teraz moie wspomnienia - jeśli to można nazwać pisaniem - część pierwszą zostawiłem Krolikowskiemu - drugą wykończam - obie wszystkich rąk dojdą - Mam także 5 Księgi, copie des lettres, 6 poprzednich przy rozbiciu się statku parowego między Cobija a Mojillones, zatonęło się - niewiele tam iest rzeczy ciekawych - jednakowoż maiąc korespondencyą z Władysławem Zamoyskim i innemi - będzie kiedyś z tego iaki taki dokument -

Chciałbym waszego naydłuższego życia - bo rachunki wasze podnoszą się - daleko wyżey - z większym znaczeniem nad wszystkie dzienniki - Dziś piszę do Szczawnicy aby tam ci czytali przybyli z kraiu i Galileuszowi - co oni teraz powiedzą o wyłuszczeniu ich politycznych działań - które tu bardzo krotko oznaczył "Kirchmayer" - uzyskali rozne concessie drog żelaznych - przez Karpaty a których znaczenie iest strategiczne - - Dziś Armia Austryi ma iuż 600000 karabinow rozdanych - Marzą i szczęsną woynę w konieczności zmiany tak niski stoi tu przemysł i handel - Takie są życzenia Mieszczan, Izraelitow - choć by miało nastąpić iuż Bankructwo generalne - każdy chce utonąć by iuż raz się skończyła nędza i niepewność - te życzenia głęboko ukrywane w sobie i gorące pragnienie - przyczyniają się do opuszczenia rąk - iuż nawet się pieścimy w słowie pomożmy sobie sami - tak nie ięte iest wszystko ultramontanizmem niezrozumiałym i w praktykach religiinych widzianem. - Wielogłowski nierozważnie dał do czytania historyą rewolucyi francuzkiey przez Lapomeray pisaną wyłopowanemu żołnierzowi - który był mu przydanym przez policyą Austryacką - to pochwycone stało się planem oddziaływania a nauka z tych zasześmentu przy nadużyciach szlachty stała się przyczyną rozbratu między wieśniakami a Panami i urzędnikami - w tarnowskim i części Bocheńskiey - z mowy wspomnienia potrzeba także sięgnąć daley - aż do Kołłątaia i Staszyca który tego rozbratu nie chcieli - ale że ich plany nabytych przeprowadzeniem Towarzystwa rolniczego rozpowszechnionym między wieśniakami bez przewodnictwa takie zmarło za czasów Staszyca popadło i dało się uwieść - przyszło ono w tarnowskim przez stosunki z Hrubieszowskim o tem w wspomnieniach mowy obszernie piszę a co iuż ogólnie wskazałem do dopisku

złożonem w Bibliotece w Paryżu co do życia Staszyca — Jaszy wo-
niedziwię — tyle tylko zawiedzeni krokiem swoim po zaufaniu się
nabiorą przeciw Panowi i urzędowi do nich się nie zbliżą — ce
z nimi mówić ściągi — bo coś wiem o sukursie o Staszycu i wszy
projekcie uwłaszczenia włościanów naprzód przez rozprzedanie dóbr
narodowych folwarkami o 50 morgach — oddając obrzynki 3 lub
5 morgowe rolnikom wystawionym — co się bardzo podobało
X Konstantowi — a gdy szło w towarzystwie sukursie o przekonanie
w się u włościanów kapitały stosowne — rozpowszechniono też wia-
domość przez sukursowych włościanów — Spowodu wpływu
wielkiej panów, i głupiej opozycji na sprzedaż dóbr narodowych —
wyrobił sobie Staszyc wreszcie przyzwolenie na swój testament
pod warunkiem usunięcia projektu — tym czasem szczerze przyjęcia
własności w włościanów Towarzystwa Staszyca, Lubeckiego przyjęcie
i mowę zachcianki sprzedaży w całości. Do narobienia
Majoratów — zwiększenie dyrekcji towarzystwa Sukursowego — zostawiając
ugo istnienie w folwarku wśród ludzi mogących się wiele przyczy-
nić do wyjęcia ugo w roku 46. pod wpływem Austryackiej
polityki —. Która tem sposobem znalazła poparcie swych myśli
Długą tę historię w szczególności znajdziesz — Kiedy raz on
was dopadł to niewiem — bo tylko życzę sobie aby z waszej
rady miał obszerniej którą po was należałoby się powierzyć
— o tę radę proszę

Przeznaczenie niedozwala mi szczerze się zająć żadną pracą bom zawsze
przy obowiązku dla wyprowadzenia roztropny pisać nie bez zobowiązań
tak mi się zdaje przynajmniej — rozwoju robót, przez inżyniera do
tego go usposabiają — więc wszystko zależy — bo mam cele wyższe
przy podziale gruntów eksploatacji Lasów, mając styczność przynajmniej z
500 robotnikami — łatwiej mi będzie dopytać się o sukursie i to co wiem
z tradycji od Staszyca i byta — wyjaśni i do historyi upadku tego
towarzystwa dołączę — mając poważnie ugo od Kołłątaja

ściskam dłoń Waszą Maximi Witkowicz

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie.

Kraków. 8. Sierpnia 1868.

Szanowny Panie

Grotger. opisałem wam takie jego dziś się przekonywam. i on miej[s]
prosty, a zwraki mi jest czem innem iak miejscem pod którym zginął. Zebrany
deski i długo przechowywa towarzystwo naukowe Krakowskie — iako starożytność. —
Nie iestem sam wdzięczny gościnności Galicjanów. — Gołuchowski
wyraźnie się oświadczył iż z Drezdenu tylko zezwalał dla pobyt Emigrantów
z powodu iż by cała Emigracja się tu zbiegła —. tym czasem Terezicki teraz
Policja daje przyzwolenia ale słownie na pobyt zatrzymując zupełną swo
bodę interesów — w tej dobrej myśli ufni słowom, bo urzędy i pan
posta [illegible] niepotrzebne przybywający przechodzi przez ścisłą indagację
protokołem i podpisem stwierdzoną z koniecznością wykazania fundusze iakie
posiada — i dopiero w zamian dają mu 6 miesięczny a często i 3 miesięcz
ny pobyt. — Galicjanie sami niemogą znieść Emigrantów, i iak nayunie
chętniej ich przyjmują tym bardziej iż ci podziwiają się z tą otwartością
i szczerością iaką się nabywa w krajach niewolnych — a której
my już tu niemamy.

Niemając iż Galicjanie już to z nacisku już to z braku wykształcenia
nakoniec przez Edukację — leżeli się w dadzą w iaką rozmową ergoteczną
w nich iż zamieniają w dysputę — i dla tego też niemasz tu towarzystwa
ani też opinii publicznej —. Rozwiozłość zaś obyczajów z używania
ity pieczeni i mosaiłem wyrażyzn czyni iż w takiem niskiem położeniu
w względem kobiet u nich i ich zmiany w wyrazie twarzy żywnej większej
albo słabości zdrowia iako też drażliwość kobiecy ich nerwów. —
Zimna podobny nam przedstawia stan rzeczy. — ten stan młodej generacji
rozlewa na cały kray — i tylko we Lwowie pokazuje się i życie i ruch moral
ny i intellektualny. chociaż opinia publiczna nie dość iest wyrobioną — i
brak im jeszcze surowości — i więcej jeszcze godności aby się nie zniżała do
drobnostek i nie szła za szałem chwilowym —.
Nayważniej tu mierzy się narodowość, Lolerami i udawaną pobożnością przy
próżniactwie i nędzy ogólnej — i dla tego też kradzież (Loterie) iest wspólna —

całemu Towarzystwu, rozpraszniaczonemu – za drobnostkami się uganiaią, wszystko potrzeba trzymać pod kluczem, – a tak łatwo iest zgamać rzecz na sługi –
Policii tu niemasz co do zastawów i sprzedaży rzeczy u szachtow – są ta-
iemni lichwiarze u których skradzione rzeczy się wymieniaią – i dla tego
ta policia rzadko bardzo odkrywa złodziei – a rzadziey ieszcze skradzione
lub też zgubione rzeczy – zato pilnuie surowo Emigrantów i mimo
polecenia aby obierali sobie kray do którego życzą sobie być wyda-
wanemi oddaią iuż moskwie –
1. Sierpnia odwieziono 3 do Granicy – dowiedziawszy się nazwiska nie
mogłem – i zaraz udałem się do Hofrata – który obiecał mi się
tą sprawą Policii zaiąć – bo iest tu władza administracyjna
z wyięciem z wszechwładnej policii – i chociaż się mają pod surowym rozkaza-
mi iak iest we Francii ale ani wrawni i niezaleznosci za polityką
odstano iuż do Granicy Bawarskiey
od siebie –. starać się będę bardzo pilnie o nazwiska –. Plotka.
Smołka tu bawi – moie położenie niepozwala mi się zbliżyć do niego. chociaż
szczerze szanuię tu naszą osobistość – tak wydatną – stara się zrobić (policia
(odmowiła)
zezwolenia) mitingu na przestanie deputatów do Szwaycarii – i to czego we Lwowie
niepozwolono stało się mozebnym tutay – ciekawe to było zebranie ludowe. –
– Mo[illegible] czyli coś kolwiek myśl narodowa maią sposobność okazania się –.
obrachowania siły przy pewnym porządku –.
– Zaleciam Wasze rachunki i spodziewiam się dowiadniesz ie po raz pierwszy o nich
słyszę, że poprzednich nie czytano – biada nam kiedy pośród tak szczupłego naro-
dowego w klasie inteligencii tak mało się interesuią w sprawach narodowych
– "Powagą waszego stylu bez żółci i zuchwałości orzeczone sądy nad naszemi
wadami – przedstawione z miłością oycowską iak się wyraziła iedna kobieta
nie mogą nawet poruszyć i zaciekawić naszych mężów. naszą klasę inteligencii
zwaną – bo niemasz tam ani o kuponach ani też o aktorkach lub też
o dobrych restauraciach i cukierniach wzmianki" –. całych odpowiedzią iest nie plwać
w swoie gniazdo./
Dołączam tu 2 numer. swoich wspomnień – iak się wam zdaie czy warto
iest ie kończyć i czy się na coś zdadzą –. rozwinę ie one. tu
i owdzie iak porozrzucałem życia mego kawałki po krzywych drogach w.

oraz mego włożenia się po świeci — którego widać i końca nie będzie tak mi się też dokuczliwe wady towarzystwa —

— Wczoraj u Księgarza 2 tom wszystkich rachunków został skradzionym przez inteligencyę oznaczającą się ubiorem — z tego powodu wypytywałem się u kupców, jakie mają oni wyobrażenie o tej klasie — mi cytowano historyjki — Pani kupowała nuty i tak się urządzała iż zawsze brała 2 z Etuki kładzie jedne w drugie a płaciła za jedne miała tę uwagę iż brała zawsze jedne z kolorową okładką drugie z białą. Inna zawsze zabierała jakąś książkę kupując inną — On w ogólnych futerach uniósł książkę do nabożeństwa zostawując futerał od niej — ten mydełko pachnące zabiera na zwyczaj inny całka. i to w rozmaitych sklepach tych w których wychodzi przeszło przez 30 osób którym dowiedziono lub też wiedzą o tej manii złodziejskiej — na tutejszą ludność i pochodzeniu kastowe to zbyt wiele — Istny obraz Mieszkańców Lima — z tego samego tworzą całe pokolenie bez wstydu w środ familii nieraz mówi o potrzebie zastawienia rzeczy najpotrzebniejszych dla spłacenia teatru lub też wieczoru — a potem narzekają na żydów na lichwiarzy — cierpią z tego ale pracą ani też oszczędnością losu poprawić sobie nie myślą ani też radzą — pocieszają się wspomnieniem że ojcowie byli bogaci, że mieli znaczenie — że są z koligacji z Hrabiami — że bywali po dworach — przy takim stawianiu czasu niechlujstwo przyjęli od Izraelitów od których dziś czystości uczyć się by im należało. tym czasem ojciec na kuchni miejsca i zawsze myślą li tylko o łakociach

Cieszyn Biała jest też o kilka mil co za różnica — W górnictwie zas. naszym taka ciemnota taka poniżenie, jakiego nie mogłem po tych znaleźć — a dziwię się nad stanem pod przeszłym robotników angielskich w Minach węgla. o czem wiedzą z opisów i dziś rozpowiadają — kiedy tam położono pod tamę nadzorców a to też w całej naszej niższej widziane —

Jeśli dostanę się na dyrektora początku przemiany — z trudnością bo przeszczepiono grunta Jaworskie. mało powoli uporem wprowadzić które zawsze są bezowocne bez ogrodu mieszkania własności jedem stawem.

Zniecierpliwiony oczekiwaniem na Kirchmayera, coraz więcej czuję upadek tu nasz przy braku zatrudnienia — praca dawała by mi otuchę odbudowania. choć w części jakiegoś skromnego. Ale wyjaśnienie pod zamiast [illegible] w przepaść

Głoszą tu że będziecie w Szwaycarii, – na odkryciu Pomnika Konfederatom – ja zas wam z pewną rzecz donoszę 1º że tutey handlarze zboża otrzymali rozkaz zakupna owsa i pszenicy ilości nieograniczoney – 2º Że zakupnią także konie – składy owsa niesą wiadome – za parę dni się dowiem – 3º Zwróciłem uwagę ii konieczna iest potrzebną rzeczą wiedzieć czy Moskale i gdzie robią składy – Uczony Izraelita za parę dni mi da ostateczną wiadomość – mi już z dezerterów oni wnoszę o woynie ale 1º z tych odbieranych rozkazów 2º ze spadku rubli – będzie więc woyna – Żołnierzem wyszedłem z kraiu, wiekiem uchowałem się i nim wrócę do kraju – a to iest moią nayrzększą ambicią –.) –

Sprawozdania Bankierskie nie potwierdzaią tych wiadomości u Bessingera zaś naczelnika Powiatu instrukcii ministerialne są pokoiowe, urlopy więcey z lałwości [illegible] dawane i li tylko na tymczasowym urlopie będący z wołani są dla ćwiczenia się w użyciu broni odtylkowey –– Gazeta narodowa rozpoczęła wazryo działa kryty- czyniąc od osobistości – staie w obronie już Zamiatłowskiego – obiecuie Rodzinami poyść znią – Słuszną uwagę robi co do Matejki – obraz iego upadku polski uważam za tak szczęśliwy iak wielkie działa – z tą różnicą iż szczyczą się Magnaci pamiątkami Ogińskich, Potockich, Niemcewicza i innych Rozdział dała austrowyśa bardzo nieprzetaczeń Kilinskiemu Kołowzłasowi Staszycowi. i.t.d. – bo nie są z ich bandy – niewiara krytyki iż wasze szczegółowe położenie nakazało niejako tak się wyrazić Matejce – Podziela wiele w Emigracii ten sposób widzenia ale szczęrze w większości iest za Matejką – tak znaydziesz i w Galicii – nawet wieśniacy o tym obraz się dopytuią – Ale by zrobił Matejko gdyby Sanowie w przepraszam podali szczerą rękę wieśniakom i także ubiegłości z tała się z niemi – ale że to poyęcie ich polityki nie iest wydolnem i we wszystkiem nie na wiedzą, raz równości przed prawem – Matejko miał racyą skarcić ich przedstawiaiąc ich przeszłości –

Ogólnie tu zdanie dać się słyszeć wszędzie o Waszej sprawności i cedury na drugi rok w sądzie wiele się niepodobała. Widziano w biegoszą za drobnostkę i chciwi się skompromitowania ludzi mi bardzo się Doba z całego pozycyi – zazdrości w stawie, obszedli nas tym zwyczaynym zarzutem zarobku oni w za akcyami biegnące sprzedaliby kraj i żony

ale i ta drobnostka jest wzięta z sekwencja Dwuch zupełnie w odrębnych materiach zdania
posłałem więc do Dziennika Krakowskiego następną odpowiedź.
Gazeta Narodowa wyszła z Krytyką Rachunków z roku 67 przez Bolesławitę. Krytyka uwagę
zwracam w należytym się łowem wystawieniu zdań nie zaś spuszczanie odrębnych zupełnie orzeczeń
Bolesławity — ten miał zupełną słuszność naganiać obraz Matejki jak każdy ma
prawo naganiać wspomnienia przeszłości — łączące pokolenia dzisiejsze i rozdwajające
z konieczności te wszystkie żywioły które zawsze powinny stanowić całość szczególniej w epoce
walk narodowych —. Tak jak zasługi i poświęcenia przodków nie dają dowodu uzdolnienia
i wiary w patryotyzm ich obecnych następców. Tak też wytykanie zbrodni z przeszłości nie
może ciążyć na spadkobiercach ich imion
Wcale zaś ona inaczej rzecz co do wad i przywar naszego społeczeństwa te chłostać prosto
wiec przy oporze tejże z wystawieniem pod przegląd opinii publicznej jest dla każdego
kochającego sprawę publiczną obowiązkiem —
Co obiecuje w swoim wstępie Bolesławita — krytyk nich się zajmie oderwaniem
czy szczerze tego w rachunkach dopełnił — czy fakta są sprawiedliwie i szlachetnie
przedstawiane o ile opinia publiczna się już z zastosowaniem swego sądu przyjęła.
To jest czy sąd przez nią powzięty w żywych kolorach pisma Bolesławity odczytuje —
lub nie — bo pamiętać krytykowi należy że publicysta tylko dzwoni pulsu wśród
publicznej przedstawiać winien jeżeli chce zająć tak poważne stanowisko — wszelkie inne
wybryki jego wyobraźni nie będą pojęte przeminą bez wrażenia nie przyniosą owocu.
a on stanie się owym mnichem nieodmiennym o którym Bolesławita wspomina
i który to zdaniem tak mocno obrazą pisarzy i publicystów w tym opinii sobie
samych poznają —
Styl zaś krytyka jego wysłowienia porównywając z pismem Bolesławity już
Daje sąd po której stronie stoi gust surowy a zdrowy rozsądek na końcu ta
powaga co sobie sama zjednuje godnością i szacunkiem drugich otacza. Karci złe
wytyka błędy i z tą pobłażliwością w wyrażeniach ale z należną naganą za czyny które w polityce czy
też w życiu prywatnem są szkodliwemi lub złe niemi okazały — tym bardziej jeżeli się udo-
wadnia że one leżały na interesach osobistych jak np. propinacja lub koncesje przemysłowe
Rzeczy bardzo usprawiedliwione przez Korespondencję Handlową i zbyt znane wszystkim
zajmującym się ruchem handlowym a w których polityka będąc zupełnie obcą też
sama sądy i opinie o ludziach politycznych ustaliły się — właśnie dla tego że o owe interesa

osobistą zbyt widocznie i na własną korzyść osobistą gorąco się krzątali być może ze szkodą owych Kierowników ruchu handlowego

Zresztą i taka krytyka przez porównanie z Towarzystwem o mniej surowy sąd Bolesławity uszczerbku mu nie przynosi ale owszem zaciekawia — wszak i ci w Kapitole okazały się być wyścigowcami —

Moją pracę o propinacji ogłasza Dziennik Lwowski z poprawą stylu. i czytać już wyrachowaną na pewnych detalach statystycznych które można znaleźć tylko we Lwowie

Konfidencjonalnemi rozkazami mamy z niej propinację po myśli dającą zupełną swobodę handlową tak postępowała władza wykonawcza aż do przyjścia Gołuchowskiego który jako właściciel majoratu odkrył tajemnicę podtrzymania szlachty po swojej stronie i silnie zagrodził wykonaniu poleceń ministerialnych — obudził kwestię propinacji i dziś ma wszystkich w kieszeni — szklankę wódki można po średniej kupić sobie [illegible] jak w średnim kupiono posłów koncesjami dając złotych zostali akcyonaryuszami przed koncesją i będą pobierać procenta od kapitałów [illegible] owych. Dla tego też przeciw nim tak cierpkie wyrażenia użyte w listach handlowych Kierowników — Poseł co stara się o koncesji jest już winnym —

Mój Artykuł powtórnie jest przerobiony i publikować się już zaczął w Dzienniku Lwowskim całą zasługę moją i zwróciłem uwagę [illegible] na kwestię o propinacji swoimi wskazówkami i przerabiający mający pod ręką statystyczne źródła i poszukiwania według mego planu rzecz rozwinął — dziś żądam aby była osobna edycja zrobiona dla wszystkich Sejmu Sejmików i Sejmików —.

Już zaczynam być dobrowolnym korespondentem tego dziennika — podać mu [illegible] wiadomości, które on przerabia dając im formę właściwą — i publikuje to co uważa za godne zajęcia opinii publicznej —. Zaczynają tu myśleć o manifestacji na rzecz narodową — na cześć Stanisław Polski i opuszczaj na [illegible] powszechnych rad — Uznania zasadzały [illegible] zdania i dążności swoje i praktyczną a pod tym kierunkiem legalna opozycja i żądanie zmian organicznych wyjdzie z pożytkiem dla kraju — Sprawozdania są ogłaszane przez Czas — i jasno wykładają stan każdej kwestii — polecam je Waszej uwadze —.

11 Sierpnia. Pan Dąbrowski syn Gener. iak mówią przez niedoszłego Łowca cakuyici Dobro
czynności oświadcza iż 20 tys. będzie polska a kto nie wierzy niech sobie w łeb
strzeli - dziwna mięszanina wiary w Papieża wstręt modlitwy - a zarazem z fatalizmem
połączonej polityki - On najlepszym iest obrazem tutyszczych ludzi co kierują opinią
publiczną - co mają do tego poczciwą - chudy, wysoki - z wyrazem grozy i nie
zadowolnienia na twarzy nigdy uśmiechu tylko dla ludzi tytularnych po Paryżu
z tytułu artykułów Dziennikarskich widzi on całe usiłowanie Dyplomacii aby
wszyscy zrobili polskę tak aby ani kropla krwi polskiej ani też ani iednego
grajcara z ich prawnych kieszeni nie wyszło - Le lion se reveille - pisze prasa
czy polityk. bo mała Bawaryia nie przyięła nagrody - Napoleon wolę swą
iest zagrożony. wszystkie mypowie wypowiedział - do Zurychu nie ma
potrzeby iechać - będzie obchód bez miary i niespokoy. z nowemi a
bez karania - z resztą to kompromitowana Austria w obec moskwy - a ny
pokoy iest potrzebny więc nam niewolno brać udziału w podobnym two
rzystości - a iuż Pan nie polak ten najlepszy dowód 1o że rozporządzać
z narodu polskiego tu nie ma - kiedy iest on Dąbrowskim. 2 z tej więc
iej i polskę niewierzyć - francuzi wezmą Ren, prusakom polskę, - a
w potrzebie ułożą się z Moskalem - będą i zachcianki Legionów - więc
będzie polska - Mądrzec wszystkimi z wrażeniem liberalizmu uczy się
z Romansów Victor Hugo i innych - a nawet Ekonomii polityczny - iż
uważa nie do pojęcia iest i równouprawnieni z narodu iest wyraz
Chłop - Dominium gruntu wiejskiego - i co iest w inteligentnego
mocnym dozwolonym iak zastawiać wedle rzeczy. Kupować może
na kredyt aby i znów zastawić. to w wszędzie iest składnym tłumem
i żydowski być winno poszukiwanem -
W Moscowie i tearyiści religijności tu nikt nie wierzy - obłudą się
tylko udawaią i powierzchownemi oznakami pokrywaią swoię mimo
moralny - Pali się Magazyn Fantucha - przezmy znakowaniny w tutey
szym Kancellaryi urzędowi skarbowych wór dzieci - nie ratowali bo to
były zradzita - okradali nas te i teraz okradali wszystkich - wykaże skrzy
i ich nayzwęższy. urzędnie grosza nie zapłaci - oto iest morał pobrany
się na ogień. - ale ratować ów był zrobić z rękawiczkami -

U kobiet nawet wywołuje ze wszystkich szyderczy uśmiech jeśli się opowiada
jakie rzeczy jakie przywiązanie dzieci - lub układania się i poszano-
wanie za urzędem starszego. Jakże tak zwyczajem na ziemi
francuskiej - tu zaraz zapytują się na jaki rachunek to dobre wo-
bec zostało czy dla skorzystania i zużytkowania dziewczyny dusz
lub był chłopcu to zaraz wypalczą związki krwi -
Mam w zapasie kilka historyjek i gdzie kolwiek je opowiadam -
wszędzie te same podejrzliwe a wcale niemożliwe zdania o mej wycho-
dzą - Jeden raz przywodzę podanie szczególny uczciwości - to one
wszędzie w złość wprowadzają. drudzy stawiają siebie w takich warunkach
wywodzą obecnie jak by dla własnego interesu inaczej niemożliwie
postąpili i zawsze wychodzi na to że by pieniądz na drugiej czy tylko obr-
cili - z tym cynizmem wykłuczają się że by sobie szukają kulturę.
a zwykle naprzód dobrego obiadu zakosztować. -
To samo widzę w ludziach rozumnych - Odwrócenie szczególnym nabożeństwem
w muzeum Kradzieży przyzwoicina sobie błyskotek wcale niedozwolone-
się - po wiejskich zdarzają się czasem ludzie co i nawet oszukani oszuku-
czy że to jest krzywdą dla oszukującego ale nie dla niego - w Szwajcarii
tylko poznałem naiwne własności i cnoty czyste - ale i tam
już Panowie wprowadzają rozdawaj towary - zakładaniem hoteli
oleju tudzież - powiększają i Moskale przybywający do wód -
- Teraz Kirchmayer nie przybył - widać że nie przyjął mniej-
uskarżał bo jak nie mają nic z przesłaniem wchodzi w ukła-
dy o sprzedaż podobno Jaworzna - gdzie są kopalnie cynku
węgla etc etc - i lasy znaczne - idzie to jakoś o 4 czy 5 milio-
nów-reńskich - a właśnie ciemno mnie już przyjmują -.
- Jest tu dwóch uczniów ze szkoły Batignolskiej wziął się za nimi
nie wiem ~~czy~~ w pierwszy raz gdzie są pewnego szkoły zwrócono
obudzają te uczucia sympatii dla Polakami -.
Gałęzowski miewa się tu przybyć - wiedział tym sam jechać
do wód ale się przekonał o rozdrażnieniu stanów - na Michałem
odpowiadający Indywidualności. - interesem osobistym. - Panowie się tym przyjęty

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 11 Sierpnia 1866

Szanowny Panie

Podałem prośbę do Cesarza aby mi dał prawo obywatelstwa tym sposobem będę mógł wejść do wyborów i z czasem być czy to radnym miejskim czy też w powiecie — tym czasem przesłany mnie nazywa Emigrantem i [illegible] do [illegible] z [illegible] prawa zmienią się a nie [illegible] —

Zjawiły się pewne osoby przeciwniejące, które pierwszy [illegible] padnie [illegible] Cesarza, także króla węgier. i Saski — [illegible] nawet [illegible] pod [illegible] policji — tak się ci to polacy lękają — Moskali i tych polski — to by przy tem [illegible] [illegible] ze strony albo też zamiarom by były odgrywać rolę gorących patriotów — [illegible] tylko z pokazaniem się w [illegible] narodowym to nie cały Patryotyzm — przyjmowany był Cesarz [illegible] — przyznaję także [illegible] się pokazać w [illegible] — ale nie mógłbym się pomyśleć z nimi bo wielka [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mała a [illegible] od [illegible] i [illegible] — Ja [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible] stronie — czy to [illegible] [illegible] —

Będąc [illegible] [illegible] z [illegible] zdolności administracyjnych mam [illegible] pewność [illegible] audiencja u Cesarza na [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] podanie mego [illegible] [illegible] [illegible] mego życia — to będzie [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] czy [illegible] Cesarz na audiencji lub przyjęcia podania — [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] te za [illegible] i za [illegible] i [illegible] — aby [illegible] [illegible] przy [illegible] i [illegible] polak zawsze za [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] to [illegible] [illegible] ale [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] się [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] się i [illegible] [illegible] [illegible] szczególnie

Matki Boskiej na kamieniu przezroczystym malowany i dwie
pejzaże na drzewie – są to oryginały – reszta jest kopią
na drzewie i płótnie jest ich 15 do sprzedania
Gust Boracka przebija wszędzie bo dwa obrazy płaskorzeźba
drewnianego między wazonami nad [illegible] obrazka
przeniesionymi – czy dostanę targu. Oto całe pytanie –
– Golachowski tu przybędzie na parę dni przed feryjami
ma Cesarza. Spotka się z ojcem Ambrożym [illegible]
ja Przypomniałem także moją ideę w kaplicy w której ma
wariata mieli szczerzy słuchacze królowej polskiej – tam
niby przypadkiem ma się zostać żołnierz kościuszkowski
krzyżem [illegible] ozdobiony – Dziś dział przy kościele
Panny Marii – odbierze za co sobie który kupi bo mu go
Moskale wzięli kiedy był przed laty w Częstochowie
Zrobiłoby to dobre wrażenie na ludzi wszystkim co sercem
mają sprawę polską jak ich własną –
– Mówią zdaniem Moskale tu mają wielki wpływ rozumowaniem
niemieckie [illegible] wojna sprowadziła rezultaty [illegible] wszystkich
to władzom wyrabia cywizm przenoszący całość dla wszystkich mały
węgier. Która i tak jeszcze w [illegible] aż nawet [illegible]
niego –
W Węgrzech mówią i w Galicji wszyscy [illegible] z przyjaciół Cesarza
nie wiedzą w tem sprawdzenie Arcyksiążęcia [illegible] w mowie
Ks. Władysława w [illegible] nie mamy [illegible] – [illegible]
jest niezawodnie polityczny tylko [illegible] wielki Beust tylko
towarzyszył – [illegible] przyjemny [illegible]
[illegible] czy ten [illegible] z wodą – [illegible]
by to dziwnego tak się mało politykami tak się [illegible]
a przytem głupi – [illegible] ich [illegible] –
Ale to wszystko nie poprawi ani przemysłu ani handlu –
Słowem brak polityki aż do Gdańska —.

52

Sprzedaż dóbr narodowych będzie kiedyś stanowić ważną kartę historii naszych dziejów stanu — Rozne rzeczy o niej tu mówią jest ich w kom panów kupujących 8 osób, na odstąpieniu dóbr rządowych zarobił każdy 75 tysięcy Reńskich — Gołuchowski bierze dwa wielkie klucze Zawodno i Dzieżwo jeśli mię pamięć nie myli — Sanguszko Kupnikowi Potocki Czartoryski Zamoyski Wypielski — rozebrali małą resztę — czego tylko lasów zostało Kirchmayerowi i jego spólnikowi — pochwalono oni zamiary ale te pojęcia ekonomiczne są tak wstecznie że nawet w izbie prawo o rozporządzaniu własnością przeszło mimo — Mayoratera dobija tu polskę — . Mniejsza o to, postępu naprzód ludzkości nawet cesarz tym nie stanie na drodze pokazy aby sobie wyrobili mayoraty bo z czasem musi nastąpić reakcya a w czasie zejścia Magnatów przyjdzie pro- próby rewolucyi socialnej — chociaż te rzeczy dwa razy się nie po- twarzają — ludzkość idzie swemi drogami w rozwiązaniu swych potrzeb. Najdziwniejsza że ci nędzarze co tak bluźnili z tej propinacyi wykupno dla małych posiadaczy oznacza te kosz do opozycyi sami sobie ~~część~~ kurię przygotowali —

Dyrekcja z Lwów pięknych ja mi wyczytała stałości — zapewne pan znasz to źródło — cóż po pewnej z mamą nabyciem jeśli będzie jeszcze czasu wędrować — taki mię tu smutek ogarnia nie mając obowiązków zatrudnienia — Naukowe poszuki- wania niebędąc uzbrojony nauką wcale mi zacząć nie mogą a czytanie książek dla czytania samego jest wcale prostą — może być tylko wypoczynkiem pomiędzy —

Dlatego też ciągle się bawię gry rzeczową listowną w wszystkie strony gdzie mogę na nieszczęście niektórzy mnie od powiedzi ~~[illegible]~~ wstrzymują się tacy kilku moich zgłoszeń — tym czasem dni i noce coraz są dłuższe, są odbicie — nawet marzę o spisywaniu wspomnień rozpoczynanem nieprzebranie one pan tu i owdzie w 4 księgach moich tekstowych aby się doczekać śmierci — tak mało dziś mię przywiązuje wartości.

niedbałości w pisywaniu listów najwięcej mnie gniewa, w tych których nawet na te potrzeby zostawić nagle się zasiadający [illegible] Niech ich Diabli wszystkich razem biorą — tu mi tak ciasno i duszno —

Często marzę iż francuski Cesarz umrze w 61 r. przez nas oddech [illegible] wszystkie moskali tak [illegible] w głowie — ów artykuł La Pologne libre dans la Russie libre —.

Narodowość się sama gubi — przez Galicji nie jest polską w Poznańskim może jest zwrotu naszego. Rosja ma nas więcej do skrzywionej [illegible] padołu? my byli tak skwapliwie pomagając, a to [illegible] od góry —.

Towarzystwo zachęty do sztuk pięknych na 100 członków liczy tytułowanych osób 4.25. Księży 13.22 Właścicieli dóbr ziemskich 14.24. Mieszczan urzędników oficjalistów 68.09. wraz z rzemieślnikami tych ostatnich jest 20% — te cyfry najlepiej świadczą o stanie wykształcenia kraju —

Jeśli czas się wezmę do obrachowania liczby ~~[illegible]~~ zbieranych na ten cel opłat od akcjonariuszów. to i ostatni przedpłacający — następni [illegible], a obywatele stoją ostatni —

Dziwniejsze rezultaty wychodzą obrachowując udział brany przez kasty w zapisywaniu nauk tudzież kształceniu młodzieży

Słowem nadto narodowym kształci się naród — szlachta zaś i tytułowani — na obczyźnie — [illegible] i zgoły [illegible] i interes przeciw się powstaniu urządzeniu się ~~[illegible]~~ [illegible] rozszerzeniu się wiedzy narodowej w danym niezawodnym dla [illegible] całości [illegible]. Rozszerzenie zaś dążności narodowych jest przyczyną słabości w Sejmie i na zewnątrz wśród narodu — Gdyby tytułowani i obywatele ziemscy a [illegible] posiadacz może gruntu podzielony na małe gospodarstwa wzniósłby się duch narodowy i zmieniłby iż ze lepszego i korzystniejszego stanowiska wobec narodu ale przy ekonomicznym dzisiejszym urządzeniu tytuł wiele stanowi [illegible] się pośrednią i [illegible] — dla szkoły narodu i jego całości —.

480a
53

6.

Seym Galicyjski także przyczynia się do tworzenia Rad. Szkol. zupełnie odrębnych.
i tak wydał uchwałę stworzenia Seminarium na [illegible] nauczycieli do szkół wszystkich
i podzielił te nowe zakłady na wyższe i niższe — z 2 rocznym kursem — niższa
oraz ani liczby uczniów stosowni do potrzeb ani też uwalniające ich od służby
Wojskowej — nastręczają się znów więcej pretendentów jak by mogło być umieszczonych
zapewnionych — wreszcie [illegible] ta różnica wyższych i niższych seminariów
tak iż umieszczać będą dla tej różnicy — dla tego tam nie ma [illegible]
dla Kradulów i dla Ewangelików czy też protestantów — Mów Seym mówi iż
wyjątkowy kołami stron tych tylko wyznawców.
Że też nikt Radzie szkolnej robiącej te projekta nie zwrócił uwagi na wy-
stąpienie — po raz pierwszy Dziennik Lwowski zwrócił uwagę iż należy
się trzymać tradycji i układu już praktykowanego z czasów X. Warsz. i Kró-
lestwa polskiego.
Autonomia bez [illegible] uznaną być może jak obałamuceniem całego
narodu i wyprowadzeniem go na drogę wcale odbiegłą od naszej narodo-
wości z [illegible] pod wpływem tak licznych urzędników jak Gołuchowski
i jego Powiatowi naczelnicy twierdzący iż narody Sławiańskie a zwła-
szcza szczep Polski rządzić się wcale nie umie — i dla tego też same
ich Komisarz opieka zbawienną zagranicznych a temu mogą te tylko być
wychowanymi szkoły administracyjnej Wiedeńskiej —
Śmiechu godne są projekta co do Klasyfikacji Dróg — Seym w zatwierdza-
niu poprzedniego zdania rad Powiatowych i obrachowań ich użyteczności
w powszechności — rządzi to na projekta dróg według wpływu Magna-
tów — ale Gołuchowskiemu ich to na rękę bo ma sposób trzymania
wpływów w Ręku swoich — Wysłuchała się ona mu co do Wniosku
Smolki i Ziemiałkowskiego w konkurencji [illegible] ale zaś
w wyborze Komisji — wyjaśnić się i co gorsza w skutku wnioski te
oba widać że nie będą uwzględnione —
W Gołuchowskim widać ucznia Metternicha starego — a w każdym
Naczelniku Powiatowym ucznia Stadiona — podrzyty(?) policją tajną
i Jezuitami —

Oto jest bazgranina z całego miesiąca z dnia na dzień spisywana, według spostrzeżeń z okoliczności szczególnych wynikły —

Dowiaduję się że Władysław Czartoryski jest w Sieniawie — Zdaje się że niedoszła dobrze idzie spekulacja drog żelaz. Sapiehowi — bo przyjazd Czartoryskiego ma na celu własnie zrobienie uwag co do [illegible] tych drog —

Krzyki i śpiewy a raczej wycie tabunów gdzie kobiety mają większość udających się do Częstochowy napełniają miasto — wśród bardzo już licznego żołdactwa — nie mogę się dowiedzieć o ilości armii ani też o tej którą mają zgromadzić pod Lwowem — zdaje mi się że ona jest zbyt przesadzoną w dziennikach — 6000 bez obozowania, kwaterują się po wsiach — zaledwie tak obecnie że jest nieprawdopodobnym na raz ich trzymać pod ręką dla robienia manewrów.

Tutejsi zaś księża w takiej części skarżą na 6000 zgromadzone pułki bo mimo fortu koszar i tylu domostw prawie że wszystkie są zajęte dla mieszkańców —

Ten czas się bardzo wyjaśnił — już przestałem o chorobach — a strach robiący duże oczy może i na prawdę wywoła one.

Najwięcej się panuje febry między Izraelitami — szczególnie koło Myślenic te febry zamieniają się na gorączki z których wychodzą tyfusy —

— Zdaniem mojem pochodzi to z jedzenia [illegible] [illegible] [illegible] kapusty między niemi wszystka jest zielona — Na wiosnę więc dla nich braku a przy jesieni się kartofli [illegible] lękać się należy o wielkie choroby epidemiczne — Cholera będzie grasująca — A to wszystko z niedbalstwa administracji — że nie zapobiegła się wcześnie nie się jedzeniu — przekonałem się iż umiem obserwować a tem być już jest bardzo łatwo prorokiem —

Wam zdrowia — ściskając wasze dłonie

Maksimilian Witkowski

31. Sierpnia 1868

Ulica Sᵗᵒ Jana 304.
Kraków

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków. 436 Ulica Sienna

7. Września 1868.

Szanowny Panie.

Przyjazd Cesarza, już tu wszystkim głowy zawraca — Przyjeżdża on z Homburga i tu ma przybyć wielu Anglików i francuzów a nie wiem gdzie się małe to miasteczko pomieści — Wszędzie przyjmą jak rodzaj tu stolicę Naszej dawnej Polski — Gdyby teraz Cesarz już będąc Królem Węgierskim chciał dołożyć sobie tytuł Króla Polski — gdyby go tak tym Galicyjski powitał w murach Krakowa — coby to za skutki zrobiło w Europie — Gołuchowski tu był cały dzień aby urządzić przyjęcie Panującego nad tą cząstką Polski — Wszystkie urządzenia nie dość skryje sobie — a małe miasteczko trudno się z plotkami — już naprzód wie to wszystko co można było zrobione dla zrobienia efektu. — już są urządzone sklepy i miejsca które zwiedzi Cesarzowa i Ministrowie — tym czasem lud sobie pokpiwa z komedii z tych dworów jaki on jest tylko wrodzonym naszym szydzącym — Stanie Cesarz u Potockiego pod Baranem jak tu mają zwyczaj nazywać jego własność mieszkaną — za co utrzymuje pospólstwo że odtąd nie przyjmie Pan Potocki — gdyż Pani Potocka przysięgła aby stanąć gościnnością z dniem za [illegible] mieszkaniu jaki mu dał Cesarz poprzednik po wypadkach 48 roku — Rzeczywiście ma przybyć cały Sejm z Lwowa jest więc powitanie w dawnej stolicy Polskiej — ciekawa rzecz co sobie powiedzą — Muzyki już uczą się nasze śpiewy narodowe — ostatnią razą teatr polski [illegible] zgrabnie wsparta z pół powrócił utworzonego na motywach fausta — to wszystko Madrygały. które jak mogą papierowe obić — a rzeczywistości bardzo mało jest postępu i dobrej wiedzy — tak dobrze w administracji jako też w klasie intelligencyi —

w niej wszystko idzie interesem prywatnym osobistym — albowiem
raz przebija się mowa rzeczy sprawy publicznej — brak tylko
i bez niej sroższa pojawi się — Porządki w tem kraju
ta gdzie się wody zaczynają a kończy chleb jak to się mieszkańcy
swej ojczyźnie przerywają —
Z zaciekawieniem dopytuję się o tym jego działaniu i
przedewszystkiem o postępowaniu swego Posła —
Powolne zbyt powolne regulowanie własności i jej służebności
z miasta gdzie niektórych przenosi się do wsi gdzie nabywają
większe własności porządnie wyzwoleńcy w kraju — tak więc
grunta z bazaru wszyscy dobremi obywatelami są tylko z
powodu niemożebności usadowienia kapitału w ziemi —
przyczyniają się do tego trudności administracyjne w dro-
induszczy gdzie na wszystko potrzeba uzyskać koncess.
za pozwoleniem częstszych a zawsze interesowanych
i nieprzychylnych eksploatatorów —
Niemożna być adwokatem aptekarzem księgarzem, komi-
sarzem i oprawcą — bez nominacji rządowej — choć prawo
pozwala. interesowani przeszkadzają. tak w Rzeszowie
na ludności miejskiej i okolicy liczącej 30 000. jest jedna tylko
apteka a podania o założenie 2 innych upadają wpływem
posiadacza uprzywilejowanego choć prawo każe liczyć
1 aptekę na 3 czy 6 tysięcy dusz —
w Warszawie zgromadzono przeszło 40 tysięcy wojska — tu zaś
jest tylko 8 tysięcy z których na zewnątrz wychodzi około 6500 —
Dziwnie wygląda życie przy zażaleniach na wielkie podatki
na nędzę kraju zbytek niektórych Panów a szczególnie Pań —
w Królestwie, biorą się do szczególnej oszczędności Zawiżowa
mowa spokrewniona wnika Falęckiego doktora na plenipotenta
swoimi swoimi języki o tem mówią — . Faleński doń czynnym
był w 63 roku w 67 w Paryżu chciał koniecznie widzieć się

55

z Gałęzowskim i być przedstawionym X. Napoleonowi aby sobie zastrzedz Sztab lekarza armii muszę — oto jest naszych patry otym — te wszystkie zachcianki osobiste i znać nikt nie chodzący w czasach ruchów niezadowolnych przy braku tradycji i dawni niedrażniących urządzeń — robi nas niezdolnemi do rządzenia krajem kiedy za granicą jesteśmy niedołężnymi naturalnymi przeciwnikami krajowców — tego błędu jest znaczniejszym ~~był~~ my tylko niezdatni do urządzenia kraju — i tylko brak tradycji należy wynagrodzić pewnym uregulowaniem a zarazem dążeniem do doskonałości — praktycznie zaś zawsze pewne występki należy surowym karaniem przez ścisły nadzór i czynny dogląd nad władzami — gruntowne urządzenia na wprawiony kraj w nas administracji zregulowanej na sposób francuski i pewnemi zmianami które przyjęła Belgia — za naszym przykładem —
Gołuchowski nas Emigrantów nienawidzi — mówią o jego zmianie — może być i teraz tyło. zmieniać zaś na chwał bożym pow na uwagi niewarto —
z powodu zbyt krótkiego czasu zostawionego sejmowi i przybycia Cesarza wniosek Smolki i Zyblikiewicza upadnie choć wszyscy aż upominają o nas samych — ci zaś ze strachu nowych — tego sobie życzą —
Sakiewnicze stosunki szkaradne — Miasto upomni się o na o znaczek dla miasta — tylko tatarinna — i nic więcej — Nędza zaś coraz większa — Młodzież przy rozwoju naukowym zakontentowana zaś polityki zaniechała którzy się chętnem zaciąga się do wojska —
O Emigrantach cicho — czy zostaniemy czy nas wyproszą plotkarze różnie mówią — może i by nam przysługę zrobili wysyłając nas do granicy Bawarskiej —
z Królestwa przybywający zupełnie tracą fantazyą i

i zakorzeniłem się na widok stanu moralnego i materialnego Galicjaszów — obraza się głupota — dumartytułów — brak wychowania i nieznajomość języka i rzeczy ojczystych — i to wrażenie jest tym dokuczliwsze im częściej widzę tu swobody —

Z powodu chwilowych okoliczności — mniej marzą o formach zewnętrznych — mniej są nabożnemi — ale zato niemiecki język wchodzi w mowę — 100 lat głupoty zrobiło tu nas jakiemiś stworzeniami hibrydnemi —

Biskup tutejszy tak ukos stoi z swemi kanonikami że ci mu nie dozwolili wziąć na stronie Sołtyka ale po prawej stronie skromniejszy mu postawili — Ciekawi zaś na pogrzebie Zytos-kiego głośno mówili że nie powinno się dozwolić aby mu mógł nawet być pochowanym obok niego —

Pomnik Skargi stanie po prawej stronie w katedrze na Wawelu — po lewej zastrzegają miejsce Wszykowi —

Grób św. Sgo Stanisława radzą z czasem przenieść do Panny Marii aby odkryć przepiękny kościółka na Wawelu pierwszy styl małego — Ale wszystko potrzeba przerobić i uporządkować — tylko naród niepodległy może coś [illegible] zrobić —

— Ciekaw jestem jak wam idzie do smaku moja bazgranina więc w czasie wolnym odpisywać mi — Upraszam tylko jeśliby kto z Galicji od was wracał do Krakowa abyście raczyli mi rekomendować gdyż dotąd mogę powiedzieć ~~się~~ zupełnie odosobnione życie prowadzę bez towarzystwa w którym tylko mógł coś kolwiek więcej poznać stosunki krajowe — potrzeba koniecznie aby się usposobić do służby administracyjnej w danym razie — znajomość stosunków. będę mniej więcej on jeden też sam na całym kraju. ust komornej —

Nie rachuję na nikogo w niosłem w rozmowach czy by nie dobrze było aby lud wołał
niech żyje Król polski i węgierski – bardzo dobrze to przyjęto. – bo nie nie wrażę
w przeszłości a kompromitowane Austryę z Moskalami – więc zaczyna się między
ludźmi w tym sposobem należy witać Cesarza – Będzie w zjeździe w mundurze
Ułańskim – Cesarzowa ma sami damy węgierki – będzie kilku wygnań-
cowani więc będzie dobrze przyjętym. i po ... akceptowany przez
wszystkich którzy się o tem dowiedzieli – Uniwersytet będzie otworzony.
a Młodzież nie myśli iak o zwołaniu iakich kolwiek manifestacyi więc
Polityczny nie sąd dotąd zawikłanych na Galicyi –. co kolwiek wypadnie
iak kolwiek to będzie wzięte dosyć mocno hałasu na świecie – tym
bardziej że Magnateria ani wspomną o tem –. Po tych okrzykach
iak się znajdzie Sejm – iak się znajdzie Magnateria – a nakoniec
Rada miejska i Powiatowa – iak ich mamy pogodzić się z tym okrzy-
kiem – – co na to powiedzą Moskale –
Bal ma być dany w teatrze – będzie więc mizerny iak tam zrobi
się się publiczność czy powtórzy okrzyki ludu ale iest pytanie
bo tu nie nie zachowa się mimo – minimum i podwichrzenia przez
lud może i powtórzy okrzyki na Balu.
Mimo stosunków z Państwem więc minimum iak ich ustawiać
tak aby ich mamy poparty manifestacyą – czem by się bardziej
Galicya skompromitowała w oczach Moskali –
Was upraszam abyście pisali do Smolki i innych o tem –
za Krakowem przyjdzie Lwów – bo wtedy chciał zostać w tych
i krok ten może doniosłe sprawić skutki – Ugody Polaków z
Węgrami – przyjmowanie całości nienaruszonej a wkońcu przyjęcie
zrywa sojusz Prus z Moskalami – przyspieszy także rozwią-
zanie kwestyi pokoiu lub wojny – Na tych to podstawach
funduje się rozszerzam myśl powziętą – Manifesta w końcu
icy. Chyba by tylko dam początek. przesilenia się –.
Został przyjęty będę politycznym mędrcem się stanie wybitnym
i doniosłym w następstwach – Czyż może całość pociągnąć za

Wszystkim przytem Wam ten list wręczony abyście mieli sposobność pisania do Smolki — proszę o tajemnicę mego imienia, bo zaraz nato 20. b m. przyjdzie Kirchmayer — Mam już pewność zatrudnienia — to mię ponizza — bo bez obowiązków bez pracy tu w krakowie zbyt by mi było dolegliwe życie — Przytem będę miał sposobność podać rękę kilku emigrantom — co zbyt licznie na ziemiach Galicyjskich tu przybyli —
We Francji odmawiają wszelkich paszportów do Galicji i do innych części Austrii — ale zato zbyt łatwo dają do Ameryki jest więc rzeczą osobliwą to podtrzymywanie Emigracji wysyłanie jej ochotników do Ameryki —
Emigracja tam jest Rządowi potrzebna na wypadek wojny jest wielką kompromisją dla kraju aby wzięta w danych okolicznościach — i niemające prawa narzucania krajowi swej woli stające powinna tylko jako mogąca przeważyć szalę na jego korzyść — wracać zaczyna zawikłania się tego — Zdaje mi się że tam jest dużo na to sympatii — zwłaszcza że Władysław Czartoryski jest w Szwajcarii — Przychodzę przez te zawikłania do pewnego celu — do nas należy tylko abyśmy mieli samodzielny rząd na podstawach Konstytucji i Kodeksu francuskiego do którego już jesteśmy przywykli — w Kongresówce która swoim usposobieniem jest przodkującą częścią całemu Narodowi —

Na zakończenie tu alinea proszę usilnie o odpowiedź krótką — ale otwartą zgodzę mój krok już zrobiony którego cofnąć jest trudno choć mi zgoda czy będzie depeszowy — tak tu wszyscy przyzwyczajeni polityczni ale niedziała

Wam życzliwy

Maximilian Wilkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków. 25. Wrześ. 1866

Szanowny Panie. — Powiadaią o czego ludzie z Galicyi nie wymyślą
ich myśli umieią i są wstanie — a Pan Gołuchowski zemdlał, że tak się
zmartwił iż krwotokiem mu głos zatłumił — tych zaś wzruszeń moralnych
różne dają przyczyny. — iakieś przemówienie z Adamem Sapiehą
a w końcu — Zarzucił Gołuchowski iż adres i Rezolucia sam tylko
zniszczy — ale trzeba było zrobić dywersię na umysłach polskich
Uważaią iż za zbyt lekkomyślne i głupie — wymyślono podróż
Cesarza tak aby tem osłodzić ową gorzką pigułkę, którą sejm
miał połknąć w formie adresu i Rezolucii — Adam Potocki i
inni ze swemi wnioskami podwnioskami pobiegli na pomoc
Gołuchowskiemu ale iakoś to wszystko nie nie pomogło i
owa pigułka iuż zrobiona przedstawiona została Ministerium
zamiast być połkniętą — Miał więc iego się Markwie Gołu-
chowski. a Cesarz aby nie odebrać iey iako gasić maładzie i podróż
tą w oznaczonym czasie Ministerium swoim odrzekł iż być nie może. i dla
tego cofnął się z podróży po Galicii — Szkoda wielka bo cze-
kały go tu wielkie owacie — szczerze wyznaiemy wyznaiemy
zawsze na tle Hayże na Moskala —
Wczoraj a co dopiero we Lwowie jakie to zało — te swe
sukni niebieskie — tak bogaty na wszystkie bale to zbyt dużo
zbytku — owe par pławią i rachunek wszech ... [illegible]
wypadnie grach. i nie więcey — bo kapusta droga — aby się wy-
płacić z pożyczki na stroie lub wykupić zastawy — —
Pasy i żupany także wszech pieniędzy pochłonęły — mnóstwo
karabeli w aksamitnych pokrywach — wracaią do kupców prze-
chodząc przez ręce więcej niż dwa razy zastawnych. — Wszystko
szło — aż do guzików i mieczyków — jeden tylko lud miej-
ski w duchu się śmieje — zarobił — miasto się ożywiło.

i zapomina się o przyjemności niżby doznał wołając
Hayże na Moskala — powiszają się iż w się odwołało
to minięcie —
Najskwaśniejsze miny maią właściciele Hoteli — w końcu ci
co drogo ponaymowali przeto okna przeto trzeba w trybunach
że w zamku zgóry nazbierać byli zmuszeni —
— Moskale zapewne się nieźle — bo to już bardzo bolało
widząc powszechny ten obok mnie społeczny Polaki —
— Pismaki mieli też wielkie zatrudnienia na spisanie podań
do Cesarza — tak trzeba ich brać — nawet w jedwabnych sukniach
czego by wcale nie potrzebowali nie stawiając na loterię —
i mniej się modląc coby im dało w pracy przez daleko więcej
niż wszelka wspomoga —
Więc wszystkie te niezadowolnienia gromo wyszły przez
przeto przeciw Gołuchowskiemu przeto przeciw Ministrom
ale nikt nie umie wskazać — Sejm — to przez wielki
postęp — takim sposobem do niego tutejsze trupy mogły
dojść — wiele mnie dziwi — i nie odkrywam wcale przyczyny
tak ważnego objawu — Chyba że Ministerium jest
niemieckie a Gołuchowskiego z dymisjował Adam Sapieha
tem się przecieraią — i przez znaleźli winowajców — taka zawsze
właśnie dla miłości własnych zawiedzionych nie przebaczy. ale
Ministerium za daleko więc wszystko się skrupi na
Gołuchowskim — przecież Wam pisał że on jest przez zużytem
dziś gdy sam każe swą polityką rusząjąc małe sprężyny
na wielkie efekta takiej była podróż — a przed konaniem
było się pasłoci teraz do pióro przyjdzie złośliwe przedewszystkiem
kobiet za odwołanie podróży Cesarza — która im ślanda
w przeszkodzie okazanie swych bogactw na kredyt wziętych
w aksamitnych, bogatych jedwabnych pasach d. d. — strojach
bijouteriach —

Częstochowski odpust był zgromadzeniem nadzwyczajnym – z Polski ludzie dziwili wszystkich swą nadzwyczajną pobożnością już to leżąc godzinami krzyżem, już to płaczem głośno rozchodzącym się po całej okolicy – do Gałkowa wrócili nabożni gromady i prawie każda się szczyci jakimś cudem. Które jak największym księża zapisują już to na dowód cudowności miejsca już to osób które ułaskawione zostały jako świątobliwszych – ten głuchy wrócił ze słuchem, ów niemy przemówił – inny wyprostował nogi – i już o jednej kuli chodzi – wszyscy zaś już się zabierają przez wdzięczność nawiedzenia do świątobliwego życia – co się na znaczy – opuszczą ziemskie prace i starania się o żebry zamyślą – staną pod jakąś figurą męczeńską i powiększą zastęp żebraków. –

Żywioł ten z czasów naszych wojen i niełady w kraju przeradzał się na spekulantów żyjących z cudzej pracy – dawniej byli żołnierze sami opowiadający swe historie i ich pieśnią była ważną żywą ojczyzna przypominająca ich ludowi – o poświęceniu dla niej – Jam – Żebrak jestem bo do pracy i inni zachowywali tradycję żołnierską go życia i ofiary – ten szczery najwierniejszych ludzi utrzymujących żadności narodowej był zupełnie przez nas zapomniany – głupota nasza zniweczyła z tej tak ważnej dźwigni ni korzystać mi się niej posłużyć umiem przez nią mieszaniny z wysłużonemi muszem w Moskalskim wojsku a uporczywą w naszym – ale przez głupotę mszczona i pogardzana wypadła nam z rąk – i stała się li tylko żebraczą – bez pożytku dla nas i ludu – często nawet ze szkodą – z przyczyny naszej niezrozumiałości. –

Dziś całkowicie ona zniknęła przeszła na stronę religijną duchowną bez najmniejszego związku z ojczyzną ziemską zatarły się tradycje – opowiadania – nauka wrażeń nie małych i młodych pokoleniach – ... najwięcej upadł duch narodowy w Mazurach – nie mając ani szkół ani wykształcenia – zgasła im i ta pochodnia wiedzy przeszłości stąd pamiętania

z obecnością i wyższością siły i nauki na przyszłość –
– W Galicji Dziady bawią swe opowiadania i wspomnienia –
opisami Włoch – ciemiężeniem tamecznych mieszkańców –
Silvio Pellico – i inni – się przybrani odzieżą zbójów, z diablemi
krzyżującymi – i wojującymi li tylko z Cesarzem i jego czy to
Biczykiem czy też wojskowemi – a zawsze najlepiej wtedy
imaginację interesujące opisem dostatku i tańszego życia we
Włoszech – – już to porównania własne – naprowadzają najwię-
cej na nienawiść do izraelitów – bo ich we Włoszech nie dostrzegali –
– Stąd się wyradza i podtrzymuje rozdział między katolikami i izraeli-
tami – który w ogóle jest rozdymany przez nasze niedorzeczne
rozumowania o ich szkodliwości w naszym kraju –
Skończy się to na złem – i wielkiem złem –
Z czasów Kościuszkowskich już dziewięćdziesięcioletnich starców kilku –
a wszyscy dekorowani krzyżami srebrnemi – ich pamięć
już zatarta albo zawsze ma trudność wyrazić się – przygnębio-
ną będzie tylko takiem milczeniem –
Jest turba w kraju. Galicji już nie zbyt mała i był ich na
teraźniejszy nikt nie dba – więc i też niedawno ile oni stracili wspól-
nie wśród zdrowej – a przerwana ta spuścizna pokoleń krajana
musi niedawno i dziś w szkodliwą przeradziła –.
Na przypadek czy to wojny czy też odrodzenia kraju
z Dziadów utworzyłby policję – ruchu opinii publicznej
z jednej strony aby każdy swoje wrażenia szlachcie zwiedzał co
się dzieje w świecie najbardziej go i najbliżej obchodzącym – z dru-
giej strony wiedząc w czas o wykroczeniach przeciw rzeczy publicznego
dobra zachowanie fantazję szlachcica – takowy by był sposób jedno-
mitrężny ich ukrócenia i uchylenia szkód na całki narażający
sprawę publiczną – w końcu co do wszystkich szlachciców podpala-
nia i innych przestępstw oddali by zbyt ważne usługi –
Dwóch żebraków można taniej najmniej na jedną wioskę – od i żandar-
meria tania a pewna już jest stworzona –.

Wyjechała Deputacya z Krakowa, upraszając o przyjazd – bogdajże
by to nie była druga Targowica –. czy to prawda – Któż wie –
Tym czasem wieśniacy zachodzą w głowę co to jest adres co to jest rezolucya
zkąd to pochodzi że Cesarz nie przyjeżdża – Otóż rzecz jak następuje –
Był wielki Pan co miał dwie wsi, miał w swoim majątku – jedna zwała się
Węgry do której przybył mały folwarczek Chorwacyą zwany – Otóż wieśniacy z
tej dwojej wsi ludzi porządni i statecznie zachowali w gromadzie dokumenta
którymi nigdy odgraniczały się służebności i pastwiska – Pan zły zaś
radzony chciał im proces wytoczyć o owe ich własności – zjechali się
adwokaci i wytłumaczeniem dokumentów nastała zgoda bo nikt procesu nie chciał
podjąć się ze strony Pana – Druga wieś Czechy z Morawami nie miała takich
dobrych dokumentów ale umiły zgodę i stateczności żądań poparte były świadkami
dobrej wiary więc mając stateczność weszli w proces z Panem – Trzecia własność
składająca się z dziedzictwa krakowskiego co niedawno cesarz zajął się wydarł z Galicyą
w zastawiła wszystkie swe tytuły w stolicy swego państwa w Warszawie
a których Moskal im oddać nie chce – Także wzięła się do załatwienia
swych interesów, powiedziała co jej brak i czego żąda – to jest rezolucya
Adres zaś jest wstępnym przedstawieniem – taką jest prośba i do niej dołą
czone dokumenta – otóż ta rezolucya, ten adres – oparty na dowodach
o których wszyscy wiedzą a których złożyć niemożna bo Moskal je posiada
radcom cesarza nie przypada do smaku i dla tego też oni wstrzymali jego
wyjazd do Krakowa – gdyby był wołany jako Król Polski kazałby
on Moskalom to tylko aby owe dokumenta wydobyć i przekonać
cesarza że jak otwarcie powiedział czego chcą to i to co jest prawdą
udowodnioną – a wtedy by się przekonał że oni mają prawo podatki
oznaczać i te same oddawać – i sędziów swych same w Gminie i
Powiecie bez urzędników i niemców, w Sądzie sami karać, bez
niemieckich urzędników – i wszystko stworzyć to tylko dla
obrony własnego kraju co się zwało Polską a dziś co niemcy
nazwali Krakowskim działem Galicyą i Lodomeryą – co nigdy nie znaczyło
Mazurów i Rusinów jakby nie byli braćmi – jednego szczepu. bo
się rozumieją. i jedną ziemię zamieszkują –

Wasze pismo z tego może zrobić ludową dyskusyę o polityce na wsi wśród ludu wiejskiego a że była opowiadaną już się rozejdzie każdy opowiadający i stanie się jej wynalazcą bo jest prostą i żarną — Mniemam że rozejdzie ona się mniej w [illegible] z waszych pism —

Jedyni istotni do tworzenia stanu szlacheckiego — w wszystkiem wznosi ważność intelligencyi — ale obok tego brak nam pisarza ludowego — Dziennika ludowego jeszcze większa potrzeba — były by tylko umiano go sprzedawać —

Próby o narodowości [illegible] nie miałem sposobności wprowadzić — więc myśl moja zatrudnienia się dla narodowości była odłożoną —

Godne uwagi że wśród ludu wszelkie plotki jako złe mają zawsze koniec że to są sprawki Moskali — oni przeszkodzili przyjaciołom — oni mieli zrobić [illegible] zamysłami o czem dowiedziawszy się policya zmusiła uprzątać wśród swoimi przyjaciołmi a gdyby się on spełnił — mieli Moskale zatrudnić lud środkiem palenia własności opuszczonych przez [illegible] —

Jeszcze dotąd nie doszedłem czy te plotki wychodzą z imaginacyi [illegible] ciemnej. Tłomacząc sobie czy i lubujący się w opowiadaniu czy też z ciemnych polityczniejszych plotek, które z natury swej służyć dwom Panom muszą się na wszem oskarżać — Wszystkie mają drogi — jest bowiem ważną rzeczą nie zgłębiony rozmiar pochodzenia plotek — według mnie można tylko coś odgadywać [illegible] dziwne krajowe — lecz razem wszystkiemu winni są Moskale —

Jan Krupa Wojt [illegible] — przez Myślenice Jordanów — Góral niepospolitych wiadomości historycznych — i ekonomicznych człowiek — oto jest osoba której życzyłbym sobie, ot uprzejmie, jeśli z [illegible] [illegible] inaczej korzyści o Galilei zrobieni aby ona mu była dedykowaną — Gdyby on doszedł do izby poselskiej w krótce był by on tam mówcą znakomitym — obeznał by się zaś przeciw parlamentarnych zwyczajów — Dedykacyą waszą zwrócilibyście uwagę na niego a nawet onych mogłybyście mu przysposobić drogę do krzesła poselskiego — Który [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] deputowany a Komisarz z Myślenic wtenczas razem i styl cały zastosować [illegible] natury do Górali skąd kiedyś ludzie wyjdą dla Polski — ludzi których rzeczywiście nam brak.

Przyszła ostatecznych a sprzecznych krańców postępowania Rządu – zaprowadzi ogólną słabość charakterów – po odwróconym przyjeździe była chwila obawy lękano się cienia własnego – dziś już się uspokajają wszyscy – ani wilk już niepokazuje się tak straszny – ale z ogonem może machnąć ucze przycupli i pokory – w niepewności przyglądają się czy to rzeczywiście wilk czy też cielę – albo też pies – któremu zmiata stróż –

Jeszczy obraz owy w tupie aby być odważnym z daleka – tę słabość duszy wychowanie wzmocniło – wyzyskowało – tak że wieczorem na odosobnionych ulicach odwaga musi się oprzeć na hałasie, to wszcze w towarzystwie – Tchórzostwa podobnego nigdzie spotkać się nie da i dla tego też wszelka wyzuleni odwagę będzie tu zmuszała przejść w Okrucieństwo – które już dziś podtrzymywane jest ciągle zaczepkami robionemi Izraelitom –

Panowie Izraelici utrzymują i to może bardzo źle się skończyć dla nich – jedyną dywersją na to złe znajduję ja w wciągnięciu w życie polityczne mas przez ich zainteresowanie sprawą ogólną a to za pomocą dziennika urzędowego – opłacanego przez gminy w ilości 1 exemplarza na każde 1000 ludzi żyjących – odbijanego po jednej stronie i rozlepianego po oznaczonych miejscach – w Gminach wiejskich i u Burmistrzów składającego urzędową gazetę na dowód ogłoszonych praw uchwał i rozporządzeń – i wyroków sądowych –

tym sposobem i niebezpieczność kłótni obu wyznań w Seymie Kwestia Rusińska sama przez się by upadła –. a sprawowanie się Deputowanych pod kontrolą wyborców nabrało by większej pewności i oględności –

Wiele nam potrzeba – ale to wszystko się kiedyś osiągnie już w Izbie ktoś odwołał się do przeszłości prawodawczej z czasów Królestwa – z tam należy czerpać tradycję postępowania – tam i prawo ograniczenia i regulacji służebności było wydane – nakazujące ugody dobrowolne polubowne bez możności appellacji do sądów i naraz ucięto procesom o dziedziny ten zaś uczyniło by urzędnikom wpływ na włościaków – i ucisk były kosztowny a zawsze procesem się kończący – nigdy niekończonym.

Cesarz Przyjechał na 4 przyszłego miesiąca — już ogłosiły Dzienniki
że Lud go ma witać niech żyje król Polski — a dodaję że krzyknie
Hayże na Moskala — w tem wszystkiem już więc Policja — szczerze musiała
być więc traktowana w Ministerium — albo wejdzie razem bardzo
albo też odwróci się na później — ale na długo odwleka się nie będzie
mogła dość tym postępowaniem będzie natchnieniem Smolki —
Gołuchowski w takim razie usunąć się będzie musiał — a nim
zupełny brak nie tylko ludzi stanu ale i ludzi dobrej woli —
Chyba żeby byli więcej za karki — na wszystkie strony piorą
a razem bayduszą — i to w sposób mego listu do Gołuchowskiego
a nikt mi nie odpowiada — wszystko to tworzy — Jeden tylko
Krupa co mię uraczył —
Jutro wyślę z zastanowieniem list drugi do Smolki —
pierwszym złożyłem mu dzięki i szacunek za jego wystąpienie
w tem tylko mówiąc z powodu okrzyków już zadecydowanych
i znanych o potrzebie manifestu i utworzenia konstytucyi
dla kraju bo niewątpliwie po okrzykach zupełnie żądania
Sejmu zostaną przyjęte — w tem tak ważnem kroku tylko
od niego można zachować
Ziemiałkowskiego także zagadnę — tem że jako prawnik
winien bardziej dołożyć ręki aby sejmowe uchwały nosiły
cechy prawa ani zaś rozporządzeń jakoby jakiejś władzy
podrzędnej — Niepodobna że mówi przyzwoliłby wśród
zaraz mogą nie mu cechy ani donosłości — ale trzeba
aby się obudzili — Do Sapiehy pisałem winszując mu
że przemówił jako polak — W tem wszystkiem idą drogą
zakłócenia Austrii z Moskalem — a skutek zawsze będzie
pomyślny dla nas — Wypchnie się tym sposobem stawianie
z rosyjska na drugi mniej plan gdyż owa korona polski nie
ma znaczenia — ta biorąc pierwszeństwo przetrwa się
na coś podobnego do Zboru może być istniejąc zaraz
i ślady rozwinięcia się — ale nam ludzi potrzeba — Ważne
tu zjawienie się byłoby zbyt pożądane — rozważcie —

iż jak w wojsku, tak też uczniów chustownie robiąc ubrania
z pewnym dogodnym krojem, możnaby ścisłem numerowa-
niem zapewnić dostatecznie porządne i wykwintne ubranie
wszelkim wzrostom wieku, dzieci do szkół uczęszczających.

Ubiór ten, tak zachwalony, składał się też ze spodni sa-
raczkowych z wypustką czerwoną, z kontusika granatowego z wy-
pustkami, kołnierzem i mankietami czerwonemi, o jednym rzędzie
guzików białych z orzełkiem; na lato czapeczka sukienna, niska,
na kształt fezowych węgierskich dzisiejszych, ale przecięta od
tyłu, jak czapki mazurskie, z denkiem koloru różniącego szkoły jed-
nego miasta. — pas skórzany z klamrą stalową, ozdobioną orzeł-
kiem, — nakoniec płaszcz bury, z góralskiego sukna, mogący być
futrem podbity; z pętlicą w kołnierzu, aby go można zarzucić
na ramię, jak naszych ojców dawne burki; — na zimę czapka
z baranka.

Rymarz przedstawiał pasy czterech szerokości, naj-
stosowniejsze do wieku, a zarazem dzielące skórę tak, iż w reszt-
kach pozostałych, najmniejszą stratę doznały. But na zimę, trze-
wik na lato, mógł do woli służyć do ubioru.+ Dla szkół elemen-
tarnych Staszic+ przedstawiał bluzkę z pasem, granatową lub czarną,
z guzikami żółtemi i wypustką czerwoną. Co do zakładów płci
żeńskich, kolor i kształt ubrania, nakazywano im przyjąć we-
dług woli im przewodniczych pań.

Nie było dosyć Komissyi edukacyjnej to wysłuchanie,
zażądano zdania światłego doktora. Jego uwagi, co do ubrania
dzieci do szkół elementarnych chodzących, jakoteż panien od-
słano drukiem przesyłając w zakłady. Co zaś do ubrania szkół
prowadził dyskussyą wśród zebranej Komissyi Edukacyjnej.

Bronił kołnierza stojącego, aby przyzwyczaić dzieci
do wznoszenia głowy, otwartego spojrzenia, co uważał za dowód
samodzielności ducha i poczucia godności osobistej. Z tych

powodów był za pokryciem głowy bez daszka. — Ubiory wyraź rzekł koł-
nierz stojący, byleby nie ściskał szyi, już dostatecznie ją ochroni od
zimna i zmian powietrza i że właśnie tę część należy zacharto-
wać i nie delikatnić zbytecznem okryciem — pochwalał for-
mę kontusika, jako swobodną i nie ściskającą ani piersi ani
w stanie, w czem surdut formy mundura równie jest wy-
godnym, a krawcy dodawali, iż ten musi być robiony inaczej
na każdego ucznia osobno i nieumiejętność kroju zrobiłaby
go dziwacznym, zbrzydziłaby go uczniowi, stawiając go na pośmiewisko,
co byłoby już wielkiem złem i nieporządku przyczyną, prócz mo-
ralnego poniżenia ucznia, i w końcu, że często się trafia,
iż jego nagły wzrost, uniedolniłby użycie ubrania i stał-
by się przyczyną nowych wydatków dla rodziców.

Co do spodni ostrzegał jak najuroczyściej o zabro-
nienie noszenia ich na biodrach przez ściąganie ich w sta-
nie, co utrudnia naprzód łatwość trawienia, powtóre dobry
obieg krwi, przez co ściskający nie są w stanie nachylać się
a nawet zatrudniać się pracą spokojną, dla uderzeń krwi do
głowy; przypisując temu sposobowi noszenia spodni ogólny
pociąg naszej ludności do pokładania się po sofach i łóżkach,
a stąd do próżniactwa i zaniedbania obowiązków. Zalecał
więc formę spodni taką, by mogły być noszone li tylko za po-
mocą szelek.

Koniecznie zaś użycie pasa pewnej szerokości uwa-
żał za koniecznie potrzebne, szczególnie przeciw rupturom i in-
nych objawom chorób pęcherza, jako podtrzymujący bez
uciśnienia, bez odbicia się wnętrzności w czasie skoków
i ruchów żywością dziecinną nacechowanych.

Starzec zaś zakończył te uczone rozprawy słów-
kiem, jaki nabierają względem bogactwa narodowego przez użycie
materyj krajowych, co zostawiało znaczną ilość pieniędzy

w kraju, podnoszące jego industryę i handel.

Otóż i ja tam byłem i jak ubrany jak Staszyc proponował i płaszcz przewieszony jak kurtkę, z kołpaczkiem, na głowie [illegible] jak dziecko dopominałem się ~~jak~~ piórka, aby go nim przystroić.

Na wychodźtwie zdziwiłem się niepomału, widząc także, same przepisy, surowo wykonywane w wszystkich szkołach francuzkich.

Sumiennie Komissya Edukacyjna spełniała swój obowiązek i gdyby nie wielki pan a światły dworak Stanisław August, przychylne ubranie, czysto narodowe, zostałoby przyjęte. — Za jego mową, tchnącą wspomnieniem zagranicznem, odrzucano strój, co przypominało zbytecznie ~~ubrano~~ narodowości z dawnych naszych wojsk nieporządnie. Zasada jednak utrzymała się, wprowadzając surdut mundurowy z obszewkami białemi; odrzucano ubranie dla szkół elementarnych, przypominano i tem uznawano dzielności starych szkół, przekazanych nam konstytucyą 3go Maja, uszlachcenia narodu, o czem wstrzymał Staszyc, że to będzie wielkiem złem, bo większość nie do mniejszości przystępować powinna, ale przeciwnie mniejszość zlać się z masą i w niej wyrabiać ducha jedności narodowej. Bez względu na przeszłość historyczną jednej kasty, która w dzisiejszym czasie już zupełnie straciła prawo reprezentacyi narodu i kiedy był jego celem li tylko od wyrabiania wiedzy i poczucia narodowego w całej masie ludności polskiej, bez względu na wiarę i stan.

Szkoła polska na Batignol w Paryżu, zostawia tradycyą, bo się poczuła być polską, nie ekonomiczną, reprezentantką najmniej wolno tęskniącego się ciała — porzuciła kontusik, zachowała kurtkę, przyjęła surdut narodowy z kołnierzem mundurowym, z powodu pobytu swego na obczyźnie, gdzie krój kontuszowy jest zupełnie nieznany.

Oto jest tradycya przechowana już przez kilka generacyj. Kuratoria Galicyi dzisiejsza nie dozwala przyjąć

Prześwietnej Radzie? Któżby pominął twierdzić? Rodzice życzą sobie przy układzie ogólnem tej zbyt ważnej doniosłości, bo pojmują i czują wszystkie moralne skutki zaprowadzenia tej reformy — wspomnienia ich z wieku dziecinnego przemawiają za nią a często przykłady dobrych skutków z niej płynących, stoją im w oczach porównaniem, wywyższając je nad osiągane w dzisiejszym stanie owoce. Tam znajdują do dziś dnia, ów zapał uczuć rzetelności, a którym poczuli się być obywatelami postępowemi. Wiedzą, jak narodowość nabierała siły i wdzięczni są za ustrój dany ich sercom, a wszystko winniśmy owej decyzji, o której przyjęcie upraszam Prześwietną Radę.

Starszym winniśmy zaprowadzenie emulacji i ambicji szkolnej między uczniami, bo w każdym tygodniu z każdego przedmiotu w godzinie szkolnej w obec profesora robiono ćwiczenia piśmienne, które w końcu miesiąca na sesji profesorów pod prezydencją rektora usprawiedliwiały nadanie miejsc w tabelach według okazanej zdatności wraz z wymienionemi ćwiczeniami; w porządku umieszczeni w każdej klasie w publicznem a przechodnim miejscu dla wiadomości całej szkoły był wystawiony. Wyjątki zaś z niego wraz z uwagami prowadzenia się moralnego przesyłane były rodzicom, wraz z wykazem godzin opuszczonych, aby mieli oko nad prowadzeniem się i pracą dzieci swych po za szkołą.

W takiem urządzeniu profesor nabierał powagi, uczeń bronił się zbytecznej protekcyi profesora staraniem się rodziców zdobytej, swą własną pracą i postępowaniem a rodzice nabierali wyrozumienia, iż tylko sprawiedliwość przewodniczyła w uznaniu zdolności i pracy i że postęp w naukach nie zależy od ich wpływu lecz pracy ich dziecka.

Na dowód tak zbawiennych przepisów w ich skutkach mogę przedstawić przykład do dziś dnia dochowanych stosunków bez względu na stan, kastę i wiarę.

Siadywało nas siedmiu na jednej ławce, najpilniejszymi w szkole; jako tego pierwszym był Bem, syn kata, dziś obywatel zamożny, otoczony szacunkiem, pomimo iż po ojcu pełnił pewien czas obowiązek mistrza sprawiedliwości i on do dziś dnia związany przyjaźnią z swymi kolegami ławki, równo jest ciekaw wiedzieć o ich losie, a nie brak mu zasobu ni czasu ni sposobności mimo losów, jakie nas rozdzieliły.

Po nim szedł Ludwik Wołowski, ekonomista, z którego nauk nie może korzystać obywatel galicyjski, właśnie z powodu braku poczucia solidarności i zaznaczenia rzeczywistej wartości swej lub innych nie według imienia i szacunku, ale według indywidualności wyrobionej emulacyą i równością szkolnego życia.

Bieliński, dziś godnie w Poznańskiem podtrzymujący blask naszej narodowości na sejmie berlińskim.

Kronenberg, izraelita, bankier, co dla wspomnień szkolnych, nie umieszcza w swych zakładach tylko ludzi, co przeszli szczęśliwie przez cytadellę i Sybir i co mimo nacisku siły ma, jakkolwiek, jego wpływem na swych kolejach żelaznych świadczy o swej polskości ti tylko polską służbą, polską mową i napisami.

Nawiasem: czyżby Pan Sapieha podobnie się nie postąpił, gdyby się był chował w szkołach publicznych, nie jezuickich pod równością i solidarnością, jaką mundur zaprowadza między uczniami.

Przez te znany od dzieciństwa nabytek, emigracya spieszy z datkiem, kiedy Galicya dotknięta została głodem — a tu z Galicyi na własnej ziemi Łysakowski emigrant z żoną polką i dwojgiem dzieci z głodu umierają. On, nauczyciel szkoły Batyniolskiej klasy elementarnej, energiczny, wszędzie obecny, na Węgrzech i w Turcyi

Zmienić ten ustęp [illegible]
[illegible] na obczyźnie [illegible]
[illegible]

(x+) Jak każdy twór przeżywał najpilniejszy nasi, tak cały Klasa przewodniczył postęp, do którego należał ponadto naszej tam Klasy jako też oppel, obecności naszego, z pomocą miał ukazany, który utopnąć dziennik szkolny, gdzie były wypisywane oznaczane boje pod Sebastopolem, we Włoszech, gdzie tylko można było bić się z nieprzyjaciołmi Polski; przez policyę tatyjną, który wszystko ułożył, skazany został na proskrypcyę wśród swoich; ciąży na nim jej klątwa, której niektórzy Galicyanów nie śmieć odwrócić, podając mu rękę.

Tysiąca Wiśta kilka tysięcy Litwinów znajduje sposób zarobkowania wśród swoich; lecz wśród swoich emigrantom i powracającym z Sybiru tylko żebractwo, a z nędzy należnej zaledwo życie zaspokoić może.

Świętym z kolei Jaworniski, dziś Dyrektor Kassy oszczędności w Krakowie + ja, co wróciłem na własną rękę po 30letniem tułactwie na to, aby być li tylko znany jako emigrant, a wszędzie dają mi do zrozumienia, że to, co się tu dzieje, że to sprawy krajowe, o których obcemu ani zdania wydawać, ani dopytywać się, jest wzbronionem. (+x)

Cała Galicya nie jest w stanie inaczej odczuć podobnego i tak długo pielęgnowanego demokratycznie stosunku z młodych lat, a dziś zdawałoby się, iż przesiąkła zachciankami arystokratycznemi, z kraju wdzięcznego narodu oddala od siebie nawet cień postępu.

Ale Rada Szkolna, nie dopuści niedorzeczności tłoczącej dumy tylko tytułowanych, pomyśli o naszej, o niebie swojej, o potrzebie zatarcia różnicy stanu, wiary i kast wśród wzrastającego się młodego pokolenia; aby talent, praca, pilność i rzeczywiste uzdolnienie wraz z wyrobieniem uczuć obowiązków obywatelskich, nie na ciasności szlachty lub znaczenia, ale na honorze i ambicyi godności osobistej opartej się, podniosły naszą podupadłą narodowość wśród panów naszych i obcych. A stąd pokolenie zamiłowane wzrosłoby się w obowiązkach łaciniej i mądrzej niż ojcowie będą umieli się upomnieć o prawa im należne jako naru-

= sprawowanie się uczniów, zdanie postępu w ich pracach, lub też zwrócenie ku
i upomnienia, oraz jakie zastąpili
przepisano także spisany cały szkoły, wystąpowania publiczne cały szkoły – bo porządkiem tworzy się harmonia z nią wzrasta się
ducha i tego siła, uczniowie całej szkoły, przysposobi do posłuszeństwa, harmonii moralny
tyle potrzebnych przymiotów w późniejszym życiu [illegible]

XOX były potrzebnymi — a którymi odwaga cywilna i godność [wydatniejszych] zawsze też poparta, uszanowaną ~~[illegible]~~ przez otaczających ich a przez to pożyteczną przez całe społeczeństwo — 64

Dziś w szkołach francuskich Emulacya ucznia największym środkiem jest wywołaną a szczególnie wyróżnieniami z każdego przedmiotu — konkursami publicznemi — a pilność profesorów stwierdzona przez szczególnych inspektorów — którzy doglądają — czy prace w programie ciężkie i prace uczniów. bo wszystko [illegible]

Dawni polskiemu. Obcy i przybysze dla miłości obowiązków która im się stanie drugą naturą, jako nasi wychowańcy, niej podpierać będą naszą narodowość; bo w upomnieniu się o prawa do niej przywracające, znajdą wynagrodzenie w szacunku i uznaniu godności ich osobistej —

Z odbudowaniem wychowania publicznego, mowa nasza czysta powróci do czystości i jędrności, jak mowa w pracach wydawanych przez Komisyę Edukacyjną wskazuje drogę do dalszego postępowania.

Czego życząc dla dobra narodu Prześwietnej radzie proszę aby przyjęła moje przedstawienie jako dowód wyrażenia szacunku i poważania.

— —

14go Października.

Prześwietna Rado!

Zachowanie tradycyj dobrych rzeczy u nas upadał. Padłszy tworzymy się w natchnieniach spuścizny już w duchu i języku ojców pięknych — baczymy się, jeśli ktoś kłamie, padam do nóg, całowanie rąk — bo to zwyczaj narodowy; ale zapominamy za to wszystko, co u nas było już zaprowadzonem, doświadczeniem i pożytkiem, choć częściowego bytu, wykształceniem, upada dla nowości, tradycyjne zasługi Komisyi Edukacyjnej zastąpiła Prześwietna Rada Szkolna, alić i ta prześwietności, blasku ani łaskawości nie doda, tem bardziej, kiedy kalecząc język obraża nawet godność osobistą człowieka.

Raz na raz powtarza Prześwietna Rada szkolna, że świadectwo chlebodawcy, ma wystąpić jako potrzebne do otrzymania posady nauczyciela — chlebodawca — za mozolną pracę, za poświęcenie się z oddaniem serca i umysłu często zbyt często dzieci zepsutych pojęciami przekonaniami w kaprysach, podtrzymywanemi przez niedowarzonych ojców i chlebodaw[ców]

wy konkursami nawet [illegible] napisali — z stąd ortografia [illegible] [illegible] — z [illegible] [illegible] przez profesora — i [illegible] przez [illegible] [illegible] inspektorów. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —

Kopia

z ich zawiści.

Niem był wieśniak, co pańszczyzną dawał jedynemu stanowi byt życia i bogactwo; niem był zorzeczony pan dobrodziej, co tego chleba za darmo używał, księżmi, aby jego duszę zbawili, szlachcicom, aby go zawieźli, lub też z gościny przybytym obcym i swoim — ale niemo nigdy nie jest ten, który za pracę, za potęgę, wynagrodzeniem umówionem się wypłaca. Co to być może za nauczyciel, co za swe poświęcenie się odbierają zapłatę, świadectwa liczyć, jakoby one były im dane przez chlebodawcę. W końcu takim to nadużyciem wyraźnie, tak szlacheckie i wysoko stawiacie pierwszego te, przez pozostałe, któremu stać na utorowanie dla dzieci swych nauczyciela.

Przez uczucie godności osobistej ubrażony śmiem upraszać o poświęcenie się Prześwietnej Radzie i wrócenie wyrażeniom czystości polskiej; jako też wejścia na drogę tradycyi, biorąc śmiało normę Komissyi Edukacyjnej; chyba iż się nie poczuwa do świętości, jakiemi następstwem zasiema jaśnieć po byłej a tak wysoko cenionej instytucyi, coby było dowodem skromności, której wszak w Polsce zawsze i wszędzie nigdy nie było. Jeśli to u nas jest zwyczajem, że jaśniejsze szlachcicom nazwisko przyjętem, nie zaś wprzód jego godności.

Czy raczy Prześwietna Rada przedstawieniu memu zadość uczynić, to już do Jej mądrości należy, ja zaś mnie tylko zostaje, żałować uznawania Prześwietnej Radzie, co u nas w Polsce przyjęło się zawsze Jej przeczenie, bo wszystko przeżywał i oświadczał swym podpisem dla nadania działalności i pracy Jej mogących odzywania się imieniem Rady bez podpisu prezesa, niechże mi będzie wolno takie zapytanie, jako wymaganie tradycyi.

Uniżony sługa.

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 17 Października 1868

Szanowny Panie

Rozproznowałem się — a razem mając tu bratową pielęgnującą w słabości swego brata Kozłowskiego — spędzam zawsze co dzień parę chwil, i to roz bezwzględnie umniejsza te które poświęcałem bazgraninie — Żywy opór względem ustawy do Rady szkolnej — ostatnią dotyczącym — Zdaje mi się iż znacznemi zmianami ważnymi gestem wprowadzonemi będą mogły znaleźć miejsce w ważnych rachunkach — Może wtedy opinia publiczna uzna za potrzebę wprowadzenia reformy i ich lepszego zaprowadzenia —

Gałęzowski tu bawi w interesie szkoły — ale biednemi Emigrantami tu przybyłemi nikt się nie zajmuje — Jeden w rozpaczy oddał się dobrowolnie Moskalom — drugi tuła się i wynajduje sobie noclegi po sieniach — niewiem jak przyjdzie zima co zrobi — Lysakowski wam znany z żoną i dziećmi umiera z głodu — Tym czasem nabrało to [illegible] na pasy, karabele, kontusze i drogie materie na stroje tak drogie iż dziś niewidzą kiedy i co z nimi zrobić szczególnie kobiety — będą to wszystko dziecinnie prowadzone opłacane i dadzą gorzkie wspomnienie z Cygaństwa Cesarskiego —

Klaczko był tu przyjęty — Kiedy mu przypominano jego początki stary tolerantkiem jako mały Izraelita — zwracając uwagę do równouprawnienia Izraelitów wszystko odpowiedział — że jest chrześcijaninem — to jest że dla Panów stary i że ta idea stała się w ostatnim wieku bezwzględnym przyczyną równouprawnienia — Historyą tak rozkrzyżującą może tylko Katolik — ni Chrześcijanin ale filozofia analityczna [illegible] że za pojęcia Religijne stała się uwolnienia tych Narodów — o naszym nie wspominano — po szlachetnie wspominano Groby Królów których bronić niemożna — w końcu stanowczy Klaczko że wszyscy Izraelita przechowując swe prawa odrębne na Zasadzie Chrześcijańskiej może tylko złączyć się z narodem — Tych przemowy wypisuję z opisów — Po skończonym wyjdą toasty

pogawędkę
Wyprowadziłem sens moralny — 1° Że szlachta jako mniejszość do większości także szczerze przystąpić powinna — i przypomnieć o gminie i dominium o większej i małej własności — 2° Że naród z chęcią wynagradzałby swe ręce i swej dłoni usunąłby — ale coś z mniejszości — pierwszy krok postawić potrzeba —

Kłaczko przepraszał i prosił także o przebaczenie błędów popełnionych przez Emigracją — niedwornie odwoływał się do Króla ale go oznaczył Stanisławem — kiedy niezawodnie miał Władysława na Myśli — Emigracja ta mniejszość tak znakomita — tu w kraju gdzie jest tak pogardzoną — nie upoważnia nikogo aby się miała płaszczyć i żądać przebaczenia od tak dyplomatycznych Polaków i tak słabo czujących swe powinności —

Dzieduszycki wziął jej obronę — po dwa razy — Pisałem więc do niego o rozpaczliwej nędzy tu przemieszkujących — ale do dziś dnia ani słowa wiadomości co myśli zrobić — nie żądałem dla nich jałmużny ale Pracy — Tym bardziej iż dla [illegible] wracających z Krymu — wszędzie jest grosz gotowy —

Niech mówią co chcą Wiara w naszym kraju szczera i podobny wyraz nie jest już i nie będzie nigdy [illegible] do [illegible] Ojczyzny — [illegible] potrzebie się — Arystokracja jej się chwyciła — okazywaniem publicznym jej nabożności — stary tylko Księżom — powiększa ich wpływy a ciemnotę ludu naszego piekielnie zwiększa dla ich dobra — Inną jest wiara inną bronią naszą — w której bez różnicy stanu i wiary i kasty znajdziem się wszyscy Polakami gdybyśmy chcieli więcej — Poczuła się już Arystokracja — i dla [illegible] innych wynalazła różnicę między Literaturą [illegible] a Ludową — z tej z drugiej kierunek tej [illegible] — odrzuci od rozgłoszeń taniej całą naszą klasyczkę — Da pierwszeństwo powiastkom naśladowanym [illegible] — co rozbudzają Imaginacją ubogiego [illegible] dobrodziejstwa — lub Oryginalnym [illegible] ale nie utworzą Jednolitego serca dla Polski

na takie wydawnictwo grosza im nie zabraknie [illegible]
książki wraz z nabożeństwami — będzie to literatura kuchenna —
Czy ich kto z błędu wyprowadzi — Pol im wykazał jako
literat iż nie ma ich wśród literatury ludowej — znalazł
się jakiś mędrek co odparł iż jest Historia / iż nawet klassy
tej lud nie rozumie — Czy rozumie dzieci Mickiewicza.
czy pojmie Krasickiego nawet w Panu Podstolim — nie — ale idee
tłoczą się na jego umysł — on ich nie rozumiał — a w chwilach
rozumowania wyrażają się w zdaniach i pojęcia objawione — które
pod pojęciami i szkoły wrodzonemi w nim samym służą mu aż po
wodzami czy życia czy czynów i tym sposobem objawia swój
[illegible] w obrazku znajomości literatury —
To jest jedyna drużyna nasza — czy ją pojmą — . ale jak
na scenie cnoty i passie tylko panów przedstawiają — a ludowi się
zaprzeczają tak też i tu — o sobie samych myśleli będą — . opoją się
na pisarzach tutejszych i co ich schlebiać będą —
Szczególna rzecz z jakimi naukami i zaciętością bronią tu podziału
społeczeństwa na kasty wraz i stan —
Kiedym wspomniał że pora już na czasie tej wyższej [illegible]
ale Narodu natury w nowe toasty — głuche było echo — prócz
kilku oklasków wyrazistych przy kordzie ~~[illegible]~~ mowy
okazujących się — Mówiąc o całe nasze nadzieje i
przyszłość tam tacy — a zacni nie chcą tego pojąć przyznać
Ostatnie dni piękne zwiastują tu nam zimę dość ostrą
takie też jest zdanie górali co czytają i tłumaczą zjawiska
i przemówienia Natury w ruchu ptastwa przemianie koloru
liści kwiatów i staraniu małego robactwa doczekania się wiosny
Ogólnie tu jest zdanie popierać sejm — choć nie jeden
ubolewa nad światem tak przyrzeczenia wyjęte się od życia zatem
niego bez własnej woli i ich udziału — Niepojmują solidarności
w całem znaczeniu — cnota mogąca się zrodzić przez wychowanie
publiczne — a więc tu niebyło w znaczeniu narodowem

Towarzystwo Szerzenia Oświaty – ma stanąć na czele wydawnictwa dzieł literatury Ludowej – w Krakowie ludzie najniezdatniejsi stoją na czele – choć pod imiennemi wydawcami dobrzy obywatele – Dietl – i inni szczerzy panowie – wraz z księżmi bo cóż bez nich można tu zrobić – Szynk i na szynkowni jest jest jedyny sposób trawienia czasu kiedy trawi żołądek – tak też czynimi życie lubimy nie towarzystwo literackie i naukowe –

Sol ma szereg prelekcji literatury i jej historii – przyjemne to będą pogadanki – ale bardzo szlacheckie – czasem na nich oznaczonym zebraniem się słuchaczy – a nawet treści –

Najtrudniejszą rzeczą jest być szczerym – człowiekiem sprawiedliwym tym trudniej u nas gdzie analiza a priori stawia zawsze pod jedną tylko ~~światło~~ miarą przyprowadzone fakta – skąd krytyka zawsze jest stronną – i niezrozumiałą przyczyn odległych –

Com mówił o Aleksandrze Połockim, można by powiedzieć o każdej osobistości – Dzieckiem będąc bawiłem się z moim bratem mlecznym któremu powierzono pilnowanie owiec dwuletnich – zabawą zajęci te uciekły i połączyły się z gromadą – Ekonom tę szkodę chciał wynagrodzić osmaganiem Janka ale z konia długim batem nas obu owinął – otóż i moja zawsze dla wszystkich pomiatanych ludziom prostym – wychowanie – [illegible] wzmogło – Jak Quevedo przypisywał działania ludzkie kobiecie – co dało początek pięknej komedii jego Quien es ella tak też i ja od dzieciństwa zawsze odległych przyczyn poszukiwania na każdym czyn wydatności – Wiadomi nam są Miłostki St Wincentego de Paula – listy jego w Bibliotece Cesarskiej – niedawnym czasem odkrytą ukazują nam jego wydatność – Któż zdoła napiętnować taką wzniosłą osobistość Gałęzowskiego – jeśli on sam głęboki ma obserwatorowi przypadkiem nie da klucza do jego duszy –

Wieść, zawody, osłabił u nas szczerość indywidualną z wszystkie a to tak daleko że rzadko jest człowiek serca który by dziś czułością szyderczą nie grzeszył – całą wymowę naszą dziś jest łza i tak do niej jesteśmy z którymi że nie chwaląc wszystkich gdzie należałoby że

Dużo tu piszą i prawami nowemi określają służebności przypadłe do Dróg
wiejskich – już Panowie posiadacze dominium czyli większej własności, uważają
że dostawa materiału na budowę mostów jest zbyt wielkim dla nich ciężarem
że to jest zabytek z czasów pańszczyźnianych więc o zniesienie i tych ciężarów
postarają się – słusznie – ale by i propinacja winna być zniesioną –
obok ta dostawa jest tak ohydną i prawem własności ustaloną jako pro
pinacja ale że dotyka właścicieli większych znoszą ją oni bez wynagro
dzenia – ale zato każą sobie dobrze płacić za prawo własności propinacji
– Do liczby 7 domów książęcych którzy należą 2 domy [illegible] włoskich
i francuskich i [illegible] rodziny książęce na Rusi w [illegible] prawie
[illegible] ale zawsze [illegible] pierwszeństwo w tem wszystkiem co naka
[illegible] oddać pierwszeństwo – a tu jest pod jego wpływem wszystko
i [illegible] postawi, lub w radzie to te tylko przypisać należy [illegible]
[illegible] prelatom i szlachcie [illegible] partyom.
więc książąt którzy należą w Galicji 14 domów, w z podziałem już
[illegible] przeszło 17. odosobnionych familii –
Krzyku tu dużo przeciw Wam – to już dowodzi jak można porwać się
do [illegible] – z złą wiarą broniąc się wychodzą z [illegible] – groźba kija
w innym miejscu – posunięta do czytania rachunków – i już o przyszłych
i ciekawszych wnioskach – Tym razem wydawnictwo ludowe upada.
mimo [illegible] – bo [illegible] w Galicji [illegible] kupować. Każdy
[illegible] radzi sobie jak by się odgraniczyć murem chińskim od reszty
społeczeństwa – Szczepański wydał [illegible] życie Grottgera i jego
prac – przyznał się po szlachecku [illegible] jego obraz szlachcica [illegible]
jego [illegible] – [illegible] kiedy [illegible] w sobie odbicie [illegible] myśli narodu
[illegible] w krytyce [illegible] jego obrazów –
Zima już zupełnie według Górali będzie sucha, stąd mroźna –
ale niedługa – zato wiosna ma być mokrą – Śniegów ma dużo
spaść, a przy [illegible] wiosny wody a stąd wylewy znów [illegible]
Galicyą – [illegible] kurz boży wylewy we Włoszech – [illegible]
ludowi bo mu chodzi o [illegible] wpływ przez ciemnotę i zabobony –

Wasze odstanie szczekających dziecka odnosi się widocznie do wyjątku
Ze wsi co czas umieścił — tym czasem piszcie tutejsi krytycy którym
radziliście uczyć się i ślęczeć nad książką aby potem pisać — Odesłali
wycinek wasz o tej do Tarnowskiego — Co to za szczerość — będzie bardzo
mu się i to zrobiono bezimiennie na taką odwagę są zupełnie zdolni.
Szczepanski utrzymuje że Grottger zniszczył swoje myśli na tej
w ostatnim pokazie na szlachcica. przed którym stoi miecz kat
krzywy — na to był ilustracja do Powieści o Litwie p. Chodźki
cały rysunek miał ten być dwojako złamany — mnie zawsze
uderza ów miecz obosieczny prosty tak podobny do miecza
kata. a szczególnie więcej do owego pod którym szynel zebrzydowski
tam bardziej że pochwa od karabeli pusta jest krzywą — tak
jakby był już rozbrojonym —
We wszystkim tej sztuki estetyki — i nic się trzyma — powinna
Narodu w mieczu się nie przebija — Każdy tylko zobaczy miecz
szlachecki — niż się zbliża do tych którzy głównych ozdób
nie szukał u drugich nie podziwiał drugich — Estetyka niedowiarka dwojaka
czem jest naród, zapomni się o sprawiedliwości dla niego — tak
pojęcie oddzielony jest interes od estetyki — i żądanie moje
aby potomni dziecinni starożytności szlacheckiej i obowiązek broni
nie krain w rachunku przepisanych wyrysowano —
Estetyka bez poczucia narodowego tworzy owe hybrydy zawsze
gotowe śpiewać tym co im płacą chwalić wszystko czem
można się wznieść w wygodnej i pochwalanej cnoty tworząc
ich obrządy — Śpiewajmy estetycznie wszystko — Poezja
rymowana — ani schlebiać — na prozową jeszcze nas nie stać
bo w niej potrzeba być i czuć się w całej swej potędze osobi
tości niezawisłej — Literatura powieściowa bałamuci czas
i rodzi się też dostępniejszą wiatr pięć francuskich powieścio
pisarzy — i fałszywe pojęcia świetności praktycznym rozszerzając
zaszczepia się za odczucie impulsy szczególnych potrzeb towarzyskich
o których u nas ... nie mają wiedzy ani potrzeby znać —

68

Nowa Targowica – Zarobił się Moskal na doniosłość sprawy polskiej
przez Sejm Galicyjski – odwołać i znieść niebyło podobnem – użyto
więc podstępu i groźby – naprzód – najgłupszego Radcę miejskiego w Lwo
wie podmówiono aby wniósł żądanie Namiestnictwa dla Krakowa
sposobu jego z Bosiągerem to nie wyjaśniają – wtórował temu Mieroszewski
i głupiec wyskoczył spiesznie ze swem żądaniem – już w tymże czasie
dopytywano się u Emigrantów w poufnych rozmowach przez urzę
ników o znaczeniu prefektów we Francji a w Czerwcu – wszystko
były tezie w hofratów wyższego zaufania iżby owe departamenta
potworzyć – a przyczyną tak utworzyć rady Generalne aby powagę
Sejmu ukrócić i zmniejszyć jego znieść – Tym czasem Gołuchowski
był we Wiedniu i dla uśpienia już i tak dość sobie pobłażliwy
rzeby posłańcy wyjaśniono kwestię Propinacji –
Obok Smolki się tutaj całem i drogą zabiegi od Gołuchowskiego za
jego natchnieniem wyszli z propozycją Towarzy Demokra. tylko
aby Smolkę i innych a przez nich Sejm skompromitować –
W Projekcie o nowych gubernatorach listy rady Generalnej zebrani
za pomocą delegatów z rad powiatowych – owe przysyłano
Ambicyjki i Ambicyjek parafialnych i stworzono całe napełnione
niepodległe od opinii publicznej a pełne głupoty i cłustwa
Zrzekł się Sejm i Gołuchowski zachował na przyszłość potakiw
aby nie się skompromitować i z wszystkimi z którymi nigdy nie
pokłócić Ministrów i dawały otuchę Czechom – Atakowi się
zaś wszystkiemu zrobiła w Sejmie przeszła drogą legalną – Potocki
i spółka wywiesili odrębny od Sejmu program. Mieroszewski
z nową polityką kraju miał od siebie wiele cesarza – bo i tym
Panom żeto o rozłamie między siebie łaski cesarskiej widząc swą
mowę wzrasta większą w szeregach obawiających się osobistości ktoby
na przyszłość skutkowały by wolę Sejmu – Podaniu się do Dymi
syji Gołuchowskiego przy zostaniu Potockiego w Ministerium – dał
dowód tajemności ich lealności – i aby sprawa nikt tu ciężar

Statystycznie rozbierając skład Towarzystwa Przyjaciół sztuk pięknych w Krakowie – skład jego tworzy 4,25 %. osoby tytułowane 13 % Księża 33 % ~~Właściciele Ziemscy~~ a 50 %. mieszczan z których 22 % jest rękodzielników ale podobno już o tem wam pisałem przy marcu

i summaryczny pozwalę Sejmu a zarazem do niwelacji jego Adresu i rezolucji – Gołuchowski z płaczem prosi o pamięć dla drugiej jego roli czyli swej czułej i serdecznej – nie spodziewając się iż go wyda Minister zwalając udział w zmowie gubernii na niego – i z rzec [illegible] do innego czasu – ale było pełno Austry akcyi [illegible] dobrej woli Moskalem – ogłosili podział [illegible] o radach gubernialnych – a Gołuchowski tym czasem zmniejszył [illegible] delegatów – i wszystko stoi w zawieszeniu co do Sejmu i jego zastępstwa przez Rady generalne –

Jakie [illegible] Gołuchowskiego – czeli nie komedyą odgrywamy. Kiedy on z [illegible] o wszystkiem wiedział – i po części już naprzód [illegible] Dymisyą [illegible] projektem [illegible] iż mu obiecywano Ambasady, honory – wreszcie klucz z [illegible] z dóbr narodowych – wiedząc o wszystkiem – że tak było dziś wiedzą u nas zapewniono że w krótce niektórych naczelników powiatowych z nazwiskiem [illegible] będą w równi z prefektami francuskimi i pytam się [illegible] czy [illegible] Senatorowie we Francyi należą do wyższych właścicieli czy się innego pochodzenia wielkiego – [illegible]

Dziś uniknę o tem wszystkiem mówić – rzecz na pół jest zrobiona i nowi Gubernatorowie [illegible] będą podczas [illegible] w czasie wyborów tak aby wszystko [illegible] przeciw [illegible] polskim ow [illegible] w Galicyi – w tem wszystkiem widzi jedną sprzyjającą której Gołuchowski znał dobrze szukając ludzi mu potrzebnych – w Sejmie [illegible] Rusinów z ich [illegible] co kolwiek po [illegible] [illegible] i Gołuchowski stanął jako [illegible] aby tam ukryty [illegible] prawdy dały bez kompromitacyi podział [illegible] kraju Austryi – z [illegible] nowy na takie wnioski wprowadziły mię Konfidencyi i słowa [illegible] Urzędnika wysokiego – w porównaniu z [illegible] podróż Gołuchowskiego i wszystkich innych –

Czytałem dziś odcinek Zarnowskiego, i mam wielką słuszność w waszej odpowiedzi — Gniewają się o nieudrukowaną a na sejmie Gołuchowski toż samo co i wy im wypowiedział ale że to Hrabia i namiestnik tak samo jak by był kaprał. to zmilczeli prawdę i ona im nie była obelgą — i prawdziwej przystoi — Tylko studząc pieniądze kiedy posądzają jego uczciwość —

Zatem nie i niemogłem oblec całej Galicji i wszystkich głupstw nie spisać abyście mogli jak najprędzej nie nie z ogólnem poglądem ale streściłem uspokoić tych co nie czytają nie myślą jui zamienić się nawet zapomnieli — Najwięcej im idzie o szlachectwo — przecież jest szlachta we Francji i Anglii — ale zapominają że są pod warunkiem nauki i pracy — a zarazem wszelkiej bogactwa dla dobra wszystkich — wspierając sztuki i literaturę — przemysł i handel słowem życie życiem narodu — i dla tego też tam każdy jest przedewszystkiem patriotą — mogąc swoi odrobinę do budowy społecznej w tem wszystkiem do czego się usposobił —. Ci zaś który tego nie czynią — w pogardzie zawsze zostaną — U nas ku wszystkiemu w każdym kółku — czy dziś wstręt co może mieć wielkość nosi jakiś cień — Doktor Mayer odwraca się od nami — bom nieuznał hrabstwa Mieroszewskiego — a toć przecież on jest postem — ale nie wiem czy własności wydanej czy mniejszej czy z miasta czy też z Aulis — Nawet literaci tułający zamykają się w swoich specjalnościach aby tak [illegible] królować —

Spotkałem się tu z Jaboskim — mimo chęci życia więcej towarzyskiego, będziem zmuszeni tu stworzyć kółko Emigracyjne — oddzielne — dziwnie ono będzie wyglądać Dobrowolski towarzysz którego potrzeba wygania — Błoński Teresita Kółko też znaczenia co do zdrowego urządzenia stanu i potrzeb w kraju czysta szlachta z kordem — ale zato dla biedy uczciwie przyjmą równości stanów. Pierzyków jak ja w końcu i cyuszy z łaską panów — co tylko smuż odnowi się wśród nas — brak kobiety i wyższem wykształceniem wpływa i nie ma serdecznego związku. Zacharowski wraz to więcej cierpiący a żona jego ciężkiem dziećmi zajęta — Błędowski w całem znaczeniu Zotrwież z żoną bardzo z chorowaną — oto i całe nasze koło rozbite — mają tylko spójność w przeszłości Emigracyjnych wypadków i doli życia —

Nowy obrazek stała młodzież i ludzie w sile wieku podsłuchując muzyki co dzień grywa na placu – Piękna polka – aż nogi same wybiegają do tańca – może i byśmy wyskoczyli tu na trotuarze gdyby było z kim – to za wspomnienia błogie – w spaniu tancerzy tam – przysłałaś mi angielkę – ja mam zwyczaj w moim albumie notować dni tańca i osoby z którymi tych słuchałem wrażeń dawniej idąc w parze za taktem jakiego niebieskiego tańca – przeczytałem to z życia mego wspomnienia dla błogich chwil stanu mi na pamięci i tak dalej wzgląd młody ku starcowi – i ten też miał pamiątki swego życia swoją rycerską czynów – ale z niemkami to tylko i przy stole siedziały – a na przystoku ... się układali którą drugą mową do zwiedzania obcych krajów – Czy tak korzystne Panowie z Miecińskich bad Krasnowskiego – Zatoczyli oczami dumnie – a takie chłopek sam się wyzna do tej papugowej rozmowy –.

Kto on jest – wie pewno z niczyich groszem wyprorowanym u żyda albo też owym co Żania może odsiedzieć w swych dochodów –. tacy ludzie umilkną i zniosą groźbę króla, grubiaństwo kaprala bo wstydu nie mają –. odgryzą się i staną twardo kiedy on odejdzie tak też i z wami – bo tu was niema –

Najwięcej mam z tem do czynienia – brak zatrudnienia z ruchem – Oczy skrzyt stale niedowalają dużo czytać – a w poszukiwaniach bez znajomości gruntownej nie wiem skąd zacząć – potrzeba by mi było mieć profesora. albo zacnego uczestnika który by mi wskazał nie tylko przedmiot ale i źródła na których bym mógł się oprzeć – a tak dzień za dniem schodzi – bez pożytku – a jedna korona mogłabym wiele coś się nauczyć – czuli jej mi robi – bo to ciął być obcym bez stosunków –. i wśród swoich –.

Szwagier Kostowski wyjechał do Neapolu szkoda go – bo wiele miał zdrowego rozsądku – Pan Bratowy wiem że wielki ... z bliskimi ... stanowiska szlachty i ludów – List Gellera ... wiele dobrego zrobi – ale Gollera zawsze zostanie rakiem dla polski – ciężka to choroba –.

aby się wyleczyć z tej choroby — drugim razie przy pierwszej sposobności
zniesienia tytułów i Majoratów pod karą ich używania — wytoczenie sprawy
adresów na listy z karą niedosłania ich — zważywszy że tytuły stają się przy
czynną rozdawnictwa i upokarzać smutnemi wspomnieniami z przeszłości
oto i powód — [illegible] I.W.J.O. i tytuły na Litwie i [illegible] — [illegible]
nie uczynić się podwładnym [illegible] — Oprócz zniesienia tytułów
należało by być bardzo względnym w dawaniu posad — za zniesieniem
tytułów same przez się upadną owe przeszkody niepotrzebnych
towarzystw —

Gałęzowski się żali na Kraków wszyscy zrobił we Lwowie jak to a
to z powodu patriotycznym rozbrzmiony na kołaczka na parafii -
a wszyscy wiecie że to nikt nie myśli o dopełnieniu obowiązków ale o
prawach dla siebie i wolności dla własnej osobki — bez odpowiedzialności
przed opinią publiczną bo sam się [illegible] tytuł a dotyczą [illegible]
w całkiem towarzystwie — choć by one się składało tylko z prezesa
i sekretarza. — to i dosyć —.

Wybory w wielu razach na ograniczoną bardzo liczbę byłyby skuteczniejsze
niż dzisiejsze ale [illegible] potrzeba się oprzeć na powierzchowności nie raz na
kostiumach i stanach —

Odwróciłem uwagę z naszym stosunkiem szlachty — dzisiaj uważałem
zadziwiło mnie iż wybór mowy polskiej i znajomość historii ojczystej
nie na szlachecki sposób — według dumy naszej tak wysoko podniesiony
jak w opisach historycznych ale z głębokim analitycznym i filozo
ficznym poglądem — choć li tylko stosunkowo do swego wyznania
Sądzebny analizy Litwie od przyczyn do całego narodu i podobnemu
chowaniu i kształceniu dzieci to tylko u Izraelitów znaleźć można.
na takim tle oparta znajomość dawnej wiedzy potrzeb wyda z się tonu
ludzi, którzy wielką odegrać będą mogli rolę — takiej nauki zbo
gacenia najpierw przyprowadzą panów naszych dawnych aby umieli
być [illegible] i im [illegible] publi[illegible] — oby się to najprędzej ziściło.
Żal mi Klaczki że się wrócił zrobić — piękniejszą by była jego obecność
wyłączniejszą przyczyną gdyby był zachował swe pochodzenie —

Ani słowa nie słychać o testamencie Aleksandra Sołockiego — gdzie był
złożony — Mam pewnik iż Towarzystwu podał — obiecywał zrobić zapis
1000 f renty — mówiono także o szkole — był testament — coż
opiewał — czy nikt nie wie — tylko exekutor — Sędzia polska i to
pm z rokiem przyszłym — drżąc ludzi i wspomnąc się o jego
okazanie — aby się przekonać czy rzeczywiście przepomniał
lub też wyrzekł się obietnic —
U Królikowskiego są 2 listy Branickiego do mnie pisane
gdzie obiecuje zaraz w ręku on Wołowskiego aby zrobić zapis
i oddać kapitał na Tow. pom — Upłynął już 2 rok a nic
nie zrobił choć mu przypominałem przezniewierzenie się
z okazji przegrania i zapłacenia długu honorowego natych-
miast ynęntego na kursach konnych w sumie 800000 f. jak
głoszono w Paryżu —
Oto są kontrasta naszych Panów — nawet z wykazem
ich własnoręcznego podpisu nie omieszkam się zadać sobie
samym kłamstwo — Bo czyż to nasza prosta uczciwość
ludu naszego — Chleb jest chlebem a sól solą —
Listy te miał w ręku Wołowski i Bohdan Zaleski aby
się przekonali jak to ktoś z Panów —.
Prawda iż Branicki dał na szkołę ale i to podrzucił
wyrwane mu i to z wielką pracą — on go nie obowiązywał
przyrzec — dać podpis — i wymówić się —
Od Królikowskiego mogłem żądać kopii tych listów.
a sam Wam poślę moje do Branickiego listy jeżeli tych dowodów
wypotrzebujecie aby w Rathimskach zrobić wzmiankę —
a warto by aby była zrobiona by choć raz Panowie
szanować się nauczyli własne słowo własnym podpisem
stwierdzone — czekam na wasz rozkaz w tym wzglę-
dzie — Królikowski chory — słabnie — kto go zastąpi na posługę
naszemu instytutowi. Cześć i Chwała Wasz

Maximilian Witkowski

463 Ulica Sienna

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 1. Listopada 1868.

Szanowny Panie

Przyjęty mój list przez Szanownego Pana będzie tem łączniejszą korespondencyą utrzymam – choć w niej zbyt mało wagi ~~dodającej~~ znajdzie – targanina – Gołuchowski uprzedza udziału w nowym podziale Galicyi – Namiestnictwo zadaszc Ministrowi – zwracamy na Pozsingera – nadlugmi rzecz udana ratuje popularności Gołuchowskiego wiarę dobrą sławę Ministra Klamory à Pazsinger tylko naznaczył by familii Gołuchowskiego iest czystym grzesznym. Którą nim stanowisko naznaczyła w domach pańskich – tem łatwiej przyjmie przybraniu winy na siebie kiedy idzie o utrzymanie sławy Patrona –

Ten zaś wiedz i był bardzo obrażonym kiedy tak stanowczo zrywa z Ministrami – że oni na to powiedzą – przedłużą projekt na który nim podpisem – i jednakże prawie Gołuchowski projekt iest od namiestnictwa ale nie wiadomo – dziś Gazeta Narodowa to przedstawia –

Tak zaś przyjmują tę Autonomią w rzeczywistości polityczną nowy mamy dowód: Wydział Krajowy (czyto Sejmu Kraju) ogłasza konkurs na Inżyniera z płacą 3,000 złr. po polsku i niemiecku – Kto będzie egzaminował? nowa komedia Zasłużonym ... awans a nowy kreatury dziś ... posady – po wszystkim usunięci – byle by tylko miały zdolności? Każdy zgoda – oto się wyszukuje z nowy urzędnicy iest polski – i to urzędnik pod rządem obcych urzędników –

Równouprawnienie Żydów wprowadza nowy zwyczaj grzebania ludzi zmarłych szczególnie w pogrzebach ubogich tem iest iż ksiądz idzie do trumny poza ciałem – obyczaj religijny izraelicki – ale zupełnie przeciwny kanonom – ale tędy nam oto wszystko i ... idzie o wygodę – i ... ale z ... ... nawet to ... oto – – w ... powagi i przyzwoitości zachowania skoro tylko to wymaga poświęcenia wygody lub brzucha.

Taki też iest nasz patryotyzm – zatem fantazyą – ale nie zgoła z naszymi ... poświęceniami –.

Szlachta tu konspiruje przeciw Polsce – niech wszystko przepadnie byle by im nie zabrano propinacji – Monopolu bronią i w tym interesie więcej się wzięli za rzecz kiedy oni się przedstawią z za odbudowaniem polski. Konfiskaty porobione nie będą mogły być zwrócone – gdyż są obciążone hipotekami przeszło kilka razy – to wszystko z propinacją jest wartości 100. milionów – nie rachując szkody a zarazem straty majątkowej z konfiskat – tam wywołało i poruszenie tu w ogólnym skutkiem wszystkim stanu – zadziwi nie mogą uwierzyć w powstawanie się jak sprzedaż monopolu. Lecz się i chowem bydła nie mogą zastąpić propinacji, bo wszak nie ich mięsa a nie ma gdzie używać bydła – bo im się chce samym handlować – nie mniej soli ani tu prawie używa mięsa – a to z zyskiem mogło by być dostarczane francji i anglii na potrzeby Marinarki – ale się trzeba nauczyć jak robić – kiedy z takiej drogi wszystkie gdzie o tury się wystarać – rzecz handlowa ale nie ich –. Braniccy handlują końmi prowadzą je do francji i mają zysk choć wyśmiewa z pierwszej ręki sprzedają dostawy już z nowu wracają –. Co do Branickich jak są gotowi być polakami i ile ich interes na to pozwala – będzie o tym mógł powiedzieć obszerniej mój Brat –. Dziś co prawi to konstytucją – rozpisywać o tem szeroko dziś niepodobna – ale nigdy mi nie przychodziło na myśl żeby oni darowali Królestwu jeszcze jedną rękę kiedy drugą przykładali do zniszczenia kraju. Jeden tylko Aleksander Pulaski w Warszawie dla familii i panów Polskich marzył o tem i dla tego ten jego testament jest wielkiej ciekawości i więcej charakterystyczny –

Dobrowolski otrzymał zezwolenie na osiedlenie się tutaj – doktór medycyny ani kolwiek towarzystwa – sentymentalniejszy mniej wiele chwilowi myśl polską tu tak zaniechaną – Gałęzowskiemu stawiają przeszkody – na co szkoła polska kiedy była ich zakładem francuskich – d. d. – dziś im stosują że ja płacę 20% od moich dochodów na rzeczy Emigracyjne a oni im psi 10 do 12 skarbowych podatków psi ich zawsze zgrabni – jest prawie wspomniany się u prawa swobody przywileju ale o powiązkom o tem nigdy ani słowa – mają szpiegów do Polowania i to ich odwaga – rycerska –

Ogólne zdanie Górali jest że zima będzie lekką ale zato bardzo śnieżną – na wiosnę będą więc wielkie wody – zwracam uwagę urzędu osobnem pismem – co z tem urzędowa administracja zrobi –. w takiej Krześlawce wszyscy mają wielki interes – Rząd miejskowy handel zbożowy – miejscowy – &c. –

Dziś już okazują się skutki marnotrawstwa okazanego przygotowaniami na przyjęcie Cesarza – Miasto puste – każdy kwili o nędzy – o braku pieniędzy – Kasa miejska się niewradziła – to też będą iście u Panowie co podtrzymywali do dziś dnia urkursami(?) – a martwi się najwięcej że na wiosnę nie będą mogli jechać do wód – i świecić tam koroną Hrabską –

Wojna się zbrazwy(?) a szkodzi więcej Rewolucyjne urządzenie Polski w dopełni zwiętnych(?) zmian – Urzędowo naprawi nie nie zwalczono(?) odda w nas nje(?) całą skarbowość państwa – bo na dwie kancelię [illegible] polak zdołuje się nie będzie mogli – i to nas oburza – bo wszyscy lękamy urzędów a szczególnie skarbowych – tym bardziej że z ostatniego ruchu krajowego nie jeden postawił się na nogach – jak P. Dulęba – inny aptekarz co długi spłacił – i dom kupił – && –. Jeden tylko fotograf Rzewuski co na głupowie(?) powstańców pracą własną majątek zrobił. nieuczciwie – został kradła(?) – i za jego przykładem niejeden tu prosi o wojnę – nie dla tego żeby była Polska – tylko dla interesu własnego.

Póki zrobili(?) nawzajem to im wojna w ogóle jest strachem – i dla tego bo zwrot(?) się pod opiekę Austryaka – i klną na swołocz i Sejm – i nie wsz. najbardziej boście ich Marki zdarli i rządzą krajem niepiętnowali –

Przypominałem wam dawniej że na przyjęciu Klauski Pan Hrabia Dzieduszycki sam przy osobnym stole siedział aby się z hołotą mieszczańską nie zmięszać – Pot(?) z swym chwałowym(?) mentorem tak niemądremy(?) rajzowować(?) [illegible] – a stołowego obok znajdował się Klausko jakoby reprezentant Magnaterii nad którego sprawowaniem Hrabia miał by mieć oko – ten niema [illegible] – niema porównania do godności osobistej zresztą mieszczaństwo zajmowało stoły Doktorzy praw i innych literaci zasiedli a przypośrodku miasto stołu ale bez krzeseł –. Dawniej to przyjmowanie inaczej by się skończyli o [illegible] – a Hrabia gdzieś by usiadł –.

Rzeczpospolita pisarzy – (Republique des lettres)

Kiedym ujrzał dziwacznego tak oddzielonego od reszty towarzystwa
wziąłem go za Kommisarza Policyi — asystującego zebraniu — co to
się trafia we Francyi — wyprowadzony zostałem z błędu przez
wszystkich i uszanowanie onemuż okazywane — i pomyłkę dostrzegł-
szy rozpoznawszy iż był po polsku ubrany — Znalazłem go
uprzejmym i przy tej jego zalecie że zawsze się po polsku nosi
nie jak Komendanci co tego ubioru używają na dni wielkich
ceremonii — Wolęż ja mu szczerze co zawsze jednym strojem
utworzonym dla siebie oznacza swą narodowość —

Małyśko pracuje teraz nad obrazem mającym przedstawić
Unię Litwy z Koroną —. Ma być ten obraz dużych rozmia-
rów — Opisałem mu też Dramatyczną scenę Alexandra
Połockiego mu i te z tej woli taki obraz —.

Coraz więcej zjeżdża się tu Emigrantów a ich nędza
coraz większa gdyż ani myśli o jakim umieszczeniu lub
zarobkowaniu — i gdyżby nawet tu przybywali rzemieślnicy
to i tak trudno bardzo trudno by im było co zrobić —
a to z braku kredytu i ruchu handlowego —. przytem
cechowe instytucie tutaj zniszczone — jednakowoż wielki zaraz
wstępu — a fabrykacii te tylko. robienia pończoch —
i wyrobów drutem tkanych na maszynach mogłyby tu bardzo
korzystnym stanąć — ale z trzech góra tylu tam polaków
przyjęli sobie porobili lub jak robotnicy żyją żaden nie ma
chyba aby mógł z warsztatem tu przybyć a w depiero
kółka sprowadzić —. O przędzalni lnu i konopi ani
myśleć — choć tu tkaczów by nie brakło · wyjeżdżają
się ale do tego niemożna nie mając ani kapitału ani
też ludzi fachowych — Obawiam się niemożna przędze-
nia — przyprawiania do szycia — farbiernia — tkani-
e się rozkłada na płótna na drelichy i robotę zaś —
bielenie — ograniczając się na płótnach zwyczajnych
zostaną zawsze te fachy oddzielne — z maglowaniem —

2.

Musim się rozprawić — przecież ze świata mówiąc o Illustracji Pana Tadeusza.
Serca się na tych wspomnieniach wychowali — należałoby dodać iż wszystkie nasze
pokolenia jeszcze długo chować się będą pod wpływem tych Poetów naszej przeszłości
ale zastanawiając się z zimną rozwagą nad przeistoczeniem się naszego społeczeństwa
a tak potrzebnym dla dania mu żywota i sąd swój na swe miejsce —
Mieliśmy przepowiednie — Towiańszczyzny narzekania — pierwsze wyszły z idea
dyscypliny naszego usposobienia w naszych duchów, drugie z pozytywnej idei
doskonałości chrześcijańskiej — i upadek przewidziany świadków poetów znów
natchnął aby na stypie pogrzebowej pochwalną pieśń wyśpiewali — Im
prędzej naród zerwie z tą imaginacyjną wielkością — a im prędzej się oceni
według jej wartości realnej — tem większy postęp zrobi w pojęciu wiedzy i idei
Obowiązku dla kraju z poczucia zamiłowania się w całem społeczeństwie
naszym — odrębnym — samoistnem — Idea humanitarna myśl ludzkości —
która wielkim głosem zawraca tym ludziom ze [illegible] własnego swobodnego
bytu. jak najszkodliwsza zwrotem do narodu przypomnieniem [illegible]
przeszłości szlacheckiej — usunie się — zniknie bo dla naszej doli są to cze
stawa — a na jej miejsce wraz silny wzrastać będzie uczucie pojęcia Ojczy
zny i obowiązków dla niej — zostawiając w zapomnieniu ~~Przypominania~~ się
o sprawach osobistych któremi najłatwiej jest błądzić po dawnych bezdrożach
Nie sercem — żyć nam potrzeba z przeszłością ale rozumem analizą i światłem
filozofii rozbierając się krytycznie stworzyć sobie sumienie i cele dla przy
szłości — Żyć wspomnieniami wśród grobów — ubrania przewidywać i sposo
bić sobie żywot czynny — nakierowując się wśród — chcemy wraz więcej ten
smętarz ~~a~~ którego dla nigdy tęsknymi lubimy się przystrojeniem —
Naszym obowiązkiem wśród z tych dwóch dróg jest chwalebniejszą —
Rutkowski Wasz właśnie z tem większej wagi że przyczyniają się nie
wiemy do zwrócenia nas na drogę zastanowienia — ale to co nie porusz
pisząc u dni natury pół wyrazami i domowemi określeniami — tym sposobem
umilknął krytyki — powstrzymując się, rozejrzeniem innych — bo czasu pragnę
iż cel i znaczenie — nie jako napaść na ich złe a zamiłowanie przez nich
ale jako wynik przeistaczania się i przetworzenia się naszego Społeczeństwa

Znaią mię tu iako zawsze drwiącego ze wszystkich staroświeckich zwyczajów — i nie bronią się choć w śród Hrabiów utrzymuię że iest to iak przeżyte — i mu rzeczy — bo zastanowiwszy się ich samych te rzeczy same mi wypiekaią rachunki odwiedziłem z przeszłości — wiedzą więc pod nowem światłem i nowe grunta — ale za to iest dużo rzemieślnicza często zmilczę i potrząsnę ze wstydem głową —

Widząc zaś starych w dom się z nimi w politykę — podnoszę głowę i całą szlachetną szlachecką pełną fantazji a przytem i głupoty tak mię zbieraią z tropu że budzi mi wrzenie krwi w rozumowaniu ich utrzymai —

Czy te wyjaśnienia są wstępem wytłomaczenia iakoże przyięcia twoiego Rachunków —

Teraz o Topórku — Nie znam historii a też i nie wiem kogo się poradzić — Zdaie się iednak że nie szlachta, która odbierała komendy zbroyne od króla czy też od Panów — odbierała na znak swego dostojeństwa zamiast buławy toporek —

Między starożytnościami które posiada w swym zbiorze mój brat znayduie się toporek z napisami iako dany Chmielnickiemu i dalej i rokiem a nawet celem iego poświęcenia — Rękojeść iego wyrzynana i zdobna z drewna przez głupotę późnieyszych pozłocona i pomalowana kostuła — Musiał wiedzieć o tem Kołłątay kiedy tę oznakę przyiął za godło swego stowarzyszenia z drugiej strony wszyscy mieszkańcy koronni a granicami — niepodlegli i bez panszczyzny — a którzy czy wali przeciw Korony Polski lub węgierskiej według ich własnego interesu — czyli Mazury w Karpatach po obu stronach używaią toporka — i dziś syn przy oycu używa go niemniej — i w zebraniu Oyców zważa się to tak dziś że ieden tylko toporek się ukazuie — zaczem nim ukaże wszystkim to pewnem iest że narada ma na celu interes iakiś wspólny ale rozni czy łykaiący czy to różne strony siedziby czy też oycowizny —

W tejże dzie Piasta także mowa że wziął topór — kiedy się udawał do Abrahama z tych zbliżone coś wnioskować — Oyciec mój utrzymywał że Kołłątay i Staszyc pochodzili z Karzubów południowych co sięgaią aż Krzeszowic —

być może że to pochodzenie niebyło w ich osobach ale w ich Ojcach - o wcale tradycji nie przeszkadza - jest jednak rzeczą pewną że żaden nasz Król toporka nawet jako broni nieużywał gdy tym czasem zawsze włościanie używali go kiedy się przed Królem z prośbami gromadą stawiali -

Wzgarda dla Toporka zaczęła się wcześnie a z nią upadek włościan i ich znaczenia kiedy go przedstawiono na obrazach jak narzędzie męczeństwa świętych -

Bratnowy posiada obraz Ś. Stanisława na drzewie - kiedy jeszcze niebył Święto nazwany jako zamęczony Toporem - w Bochni. jest topór figurowany kiedy go poświętowano - jako dalszego męczeństwo po [illegible] szablą przez Króla - takiemi to i innemi obcemi męczennikami od topora jego znaczenie coraz więcej nikło wznosząc nieumyślnie coraz więcej ludu odbierając mu godło jego znaczenia - w życiu publicznym naszego Kraju - Koniecznym jest rzeczą rozróżniać topór jak broń od toporka jako oznaka czy to godności czy też posełstwa wśród ludu lub od ludu naszego - tę różnicę dostrzega się w długości rękojeści - a przedewszystkiem że ta jako broń miała tylko skórzaną do zawieszenia lub umocowania rękojeści [illegible] władającego - jedni często miały żelazną rękojeść - a drewniane były drzewcowe - Ta też z gałką w końcu aby się w ręku [illegible] trzymała - czego rękojeść toporka władzy nie miała i stąd w długości kiju łatwo się do podparcia starcom przysłużyła - . nakoniec Topór jako broń miał w drugiej stronie hak na przebijanie hełmów lub zbroi - gdy tym czasem toporek władzy był przedstawieniem [illegible] z obuchem - takim jest toporek Chmielnickiego - . nakoniec o tych toporkach się różne wspomnienia w piosnkach ludowych na Rusi - szczególnie jedna w której dziewczę odmawia miłości - kiedy kochankowi odebrano toporek za złe jego sprawy w gromadzie i posełstwie - .

Karnawał się zbliża - tu wszystko się żeni - jaki szał opanował tym lepiej prędzej przyjdę do rzeczy - nie tylko [illegible] w potrzebach do ludu przez nią się z nimi [illegible] - . Może też i ja te głupstwo mądrze zrobię - choć wszyscy chcielibyśmy się doczekać wiosny - aby wolny jeśli będzie wojna jak żołnierz wrócić na własną ziemię bo do dziś dnia tu zawsze jestem

Emigrantem . w przełanie jak będzie Polska -

Toryukami piszę niedna ci głupstwami przeplatam lub przerywam niekończąc rzeczy poważniejszych — Topórek był dany Chmielnickiemu kiedy się zbierał pod Zamość — Dombrowa to kilka mil od Zamościa — kto mu go ofiarował — kto się dowie — Brat go nabył gdzieś pod Kijowem a tam przywędrował wracający z Sybiru stary konfederat, przynosząc go jak mówił nawzajem od jakiejś starej kobiety kozaczki — u której mieszkał na Sybirze — Spiskowi przed wybuchem 29 listopada przyjęli topórek także za znamię — i to było Wasickim nazywał. dziś u Górali każdy topórka nabędzie jako przedmiot industryjny Górali —

w Stanisławowie i całem podgórzu Gminni mieszczanie, jako też na zebraniach przeczytamem sobie topórka, zwoływali się na zgromadzenia ci topórki widziałem, i były robione z cudnej sztuki drzewa formując topórek zakrzywieniem stoim gałęzi — nie zwracałem uwagi na gatunek drzewa — ani jego blask politurowy — dowodzący o jej starości — część stanowiąca rękojeść była bardzo przez naturę wykrzywioną — i całości jej twórczości formę zachowała — wydatniejsze zbliżeni się do topórka z obuchem — ostrze tylko było sztuką wyrobione — ornatowe —

Za Elblągiem stojąc kwaterą na wsi, zastępował topórka kij formą zbliżony do węża — bez żadnego znaku lub kształtu sztuką wyrobionego ale i tam część obuchowa była wydatną — samo zbliżenie się, wręcz go w mi rzec nie [illegible] gospodarza którem spieszeni przeniósł go do innego żadnego — i wieczór było zgromadzeni na którem uchwalono nasze wydaleni z powodu [illegible] dziesiąt — przez wyprosnanie następnego pamiętam ofiarowi — to nożami nad Kurtami przesądzywali —

Oto jest wszystko o Topórku — Rysunek topórka Chmielnickiego Wam prześlę, skoro brat mi obiecany nadeśle — na co trzeba będzie dłużej czekać — takim przecież się nasze stosunki listowne w dalszym czym potrzebnie —

Powiadają mi że i między Rusinami widziano topórki często — jeden składany już stojąc w cerkwi, uważając go za kij jakiegoś świętego. Kto napisze historię idącą od wsi do wsi o tych znakach godności a zarazem i [illegible] narodu —

3.

Obecność ks. Lubińskiego przypomina mi że i jego Ojciec należał do tych co
pod Lubeckim zmieścili projekt rozprzedaży dóbr narodowych aby sobie z ich kupna mało
raty porobić — Wyszło tu krótkim rysem życie Leona Sapiehy — ale ominięto
wpływ jego tak przeważnie oddziaływający na X. Adamie i Zamoyskich — dla niego
to tak opóźnili swe przybycie na Emigracyą i gdyby nie Sienkiewicz to by i może
po wtedy zostali w kraju — Dziś jego wpływowi przypisać należy powrót
Władysława jego zespolenie się z polityką Austryi zaczynając od przyprowadzenia
Zwłok Ojca Matki Brata i Żony — Jeżeli zaś Władysław Zamoyski nakurat
zostawienie zwłok swoich wzrod Mickiewicza Niemcewicza Kniaziewicza
było to samo dziełem — i wtedy Zamoyski wyznał mi iż był przeciwnym
przewiezieniu tamten i odłączeniu się od Emigracyi — dziwna rzecz iż nasi Ławnicy
na starość dopiero okazują się Polakami — a więcej tego jest od wychowania
za granicą — przymani zrobił on przypisek żądający aby zwłoki pozostały
we Francyi i wróciły wraz z innemi kiedy Polska będzie — do tej szlachetnej
~~myśli nasunęły mi przypomniało opowiadanie moje~~ w tradycyi dochowało się
 ... o przechowaniu Korony Piastów — gdzie i przez kogo wy-
nawet wiedzą — nie mogę powiedzieć — pierwszy wiadomość o tem podaniu
miałem od Babki — gdzie mnie tej powieścią bawiono — szła ona z ust naszej
Krewnej — a mojej niańki — powtórzył mi ją później Ojciec — kiedy
koronował się Mikołaj — i to w obec Babki — która dołożyła iż jej szukała
umyślnie przebiegające sioła i to dla Kościuszki a potem dla Napoleona;
ale według podania nie mogła natrafić na znaki miejsca ich przechowania
w owym czasie Babka mogła mieć 80 lat — a świeżości umysłowej siła wielką
nie powątpiewałem mi dziś przypuszczać aby to było coś zmienionego imaginacią
duszy przesadzającego na zdrowym umyśle — tym bardziej iż Ojciec poważnie
wagę przypisywał temu podaniu —
To wszystko com powiedział i wypisywał czas mnie niepokoi — boć to jest
po większej części w braku woli Ojca — takiego jest względu zaczerpnia i wpływu
wszelka tajemnica a tym bardziej jeśli należy do Familii — i kiedy wyszła
w jej krew przez trzy Generacyi — O czym poprzednio nie mówiono — o Łopatce
i Koronie wiem z ust Babki i Ojca skąd ani wiedzieli wprzód o tych rzeczach —
ani wiedzieli ani domyślać się nie mogą ale do dziś dnia
pewny tam wrażeni ... nie zobaczy ... Babki — znajdzie się Korona kiedy Łopatkę odznaczać będzie
godność Senatorską —

Wielką nam usługę zrobili Moskale przez zniesienie Klasztorów – wpływ ich przeciw-
czy zrobił i kraj cały takiego usposobienia – Zniesienie urzędników choć bardzo złe
bo zniesieni upadły liberalne instytucje administracyjne choć zbyt zepsute – rękojmia
równouprawnienie wieśniaków – z tych trzech gwałtów są korzyści które dadzą
się uznać w przyszłej Generacji – Urzędnicy w ogóle wzięli się do małych
handlów drzewem propinacji i zarazem trzymają handel mniejszy-
zną to bez tendencji szlacheckiej wyrodzi się stan średni – już dziś Mali
Właściciele a ich jest dużo w Polsce owi posiadacze wiosek folwarczków –
już są ręka w rękę z Wieśniakami – wyjmując się od tego zakusu stare
przesądami nabite głowy i wielcy Panowie – i mimo iż ich liczbę zwiększa
nawrotami moskwa – opinia publiczna tak ich nisko uczciła że ich
wpływ jest bez znaczenia – owszem stanem swoim i postępowaniem
przyczyniają się do skupienia sił narodowych – cała młodzież rzuca się
do przemysłu – i w takiej pracach szukając godności swojej i drugiej
wyrabia się poczucie równości które stanie się groźnem Moskalom
tworząc iż zachowanie owych szlacheckich grzeczności układu i pańsko-
ści zniknie zupełnie, z gruzami cała Karta uprzywilejowana, może być
miasto wykształcenia encyklopedycznego ale zato będzie więcej rzetelności
i samoistnego poczucia narodowego tylko iż przy staraniach wynarodowienia
utrzyma język wraz z myślą bytu –. Dobroczynna Emigracja nasyła wie-
śniakom już jest dowodem o ile czują się ukrzywdzonemi ile nienawidzą moskali
a od nich uczyliśmy tegoż sposobu jakiego dano im przykład –.

Mówił jeden Moskal do wieśniaków ze swych dóbr, którym jako mecenata
wielki zarzucił wszędy, to wśród towarzystwa obywateli i wojskowych czy
go będą bronić jeśli przyjdą francuzi – jeśli tenże Pan zostanie między nami
a jeśli to i go bronić będziem tak, każdego innego ten warunek poprzedził obietnicą – i już dłużej
nie mówiono o francuzach – toż samą kwestię wszędzie stawiają uchodźcy na przy-
gotowanie pospolitego ruszenia przeciw mającym przybyć – i dla tego też drugi
powiedział a z czem że go będziemy bronić kiedy my się na broni nie znamy –
inny – odrzekł Wilków wpierw nam potrzeba wyniszczyć – uchronił się od kary
tem iż nie dziś krewny wtedy cisi –. z Podlaskiego mam zapewnienie iż przy-
nim zmiany religijnej jest tylko powierzchowni okazywany. – i ten przyczynił się
do zespolenia dworu z wieśniakiem – każdy ręka na wozy.

Górale idąc wciąż na żniwa a większy uwiniący czytać i śpiewać prowadzą
najlepszą propagandę – i chociaż się od nich wypytuję o stan sprawy narodowej
prowadzą oni ją podług swych własnych przekonań w niczem nie dzieląc się
Panom ani tej ani też do świętej – pytając o przyczynę takiego niedowierzania
odważył mi powiedział góral i go pytam abyś go w kłopoty tylko wprowadził
Najwięcej przyczyniają się do propagandy byli deputowani lub też byli Radni
i Gminni którzy się udzą za zarobkiem do Królestwa – zwykle oni prowadzą
i przodkują gromadzie ludzi szukających roboty – odróżnieni ubiorem –
znani jako przywódcy mają pewne względy u Moskali – stawnie i
uroczyście udzielą sobie po dworach – i czasem nawet przeciwdziałający
społkowcy tych wchodzi na swobodniejsze rozmowy z nimi –
Wyznał mi i kiedy się [illegible] zaraz czuję z kim mówię i jaki
mu mogę dać zaufanie – jest to instynkt wyrabiający się prze-
ciek – [illegible] się to wszystko [illegible] – którego pomocy
~~tamże przyszła generacja – albo też w czasie wojny –~~ w której oni
tu wracają i zawsze takie – Ufności do francji i do Prus – była
tej wiary obrazem –. Gospodarstwo u włościan więcej się podniosło
niż tu w Galicji bo z małemi majątkami zawsze więcej oni stało ale
to podniesienie się widocznem jest u wieśniaków –. Mniejsza tam
między nimi jest arystokracja majątkowa niż tutaj bo moskal
na nią nie zważa i nie podzielił społeczności a panowie nie pomagają
mu w tem podziale jak tu gdzie różnica zagonu jest sobie różnicą
w rzeczy i społeczeństwie – Jak tu tak i tam zależy się na
małe dochody propinacyjne – wyraźnie pod tym względem
jest postęp – w skutek uwłaszczenia nie zaś [illegible] –
Piją teraz piwo – tam herbatę i kawę – ale wódki zawsze
nie [illegible] tylko na [illegible] gości –
Słodkie wódki mają więcej [illegible] ale w ogóle różnica
w propinacji między rokiem 64 a 69 jest jak 3½ do 1.
Propinacja sama przez się upadnie jeśli się [illegible] wykupna
nie pospieszy – widzą to panowie – i dla tego też naciskają na opor
nimi tej ~~sprawy~~ przez [illegible] – Trudno jest mówić jest tego
przyczyną.

Miejscowi w Polsce bardzo oględni muszą postępować — Ale gdyby Obywatele Intelligencyi
znali i czuli swe położenie, toby zbliżali się do uczciwszych robotników —
mogliby niezmierne usługi oddać Ojczyźnie — niestety ich głupota i duma
zostawia naród bez rozwoju myśli — Intelligencya ich jest więcej szkodą
dla narodu bo ona jest samolubną bez czci i wiary — myśli o brzuszku
i nic więcej — Czy nie dowierzasz się w Młodzieży co już stanowi
Klasę oddzielną w kraju nie wchodzącą więcej urodzeniem — tylko jej do niej
wychowaniem i odzieżą — a jeśli się pojawiają inteligentniejsi działa
nowi — pochodzą oni z osobistych widoków z ambicji znaczenia nie
zaś z prawdziwego poczucia się do obowiązków obywatelskich — cieszą
się należytem prawem czy to pierwszeństwa czy też znaczenia zawsze
w ciasnym kółku parafii lub stowarzyszenia —
Znaczą się pięknemi obowiązkami — ale nikt zdobyć się zasmakować
w potrzeba innych podstaw — nie w Religii wyznania — nie
w stanowisku zabranym lub zajętym ale w czystej miłości bliźniego
opartej na równości — Przysłuchiwałem się tu lud wiejski z
zabytki — mało znajdzie opiekunów — doradzców — a nawet ciekawych
zapytań się co się tam dzieje a każde słowo do nich przemówione
[illegible] by dobrego przyniosło — Mają tu wolność mówienia a nie
korzystają — tak z błaznami tak z nikczemnikami się dzielą się
wszystkiem co wychodzi za obręb ich wygód i próżniactwa —
Niemożny pójść jak Zaleski i inni nasze z Emigracyi mogą
chodzić sami [illegible] — nim [illegible] ich rozbudzają kiedy sami [illegible]
służą wódz nowego lub obiecują prasmaczą lub sposoby —
Mierzą uszanowania dla pracy — lud prosty dziwi się —
a naumni pas [illegible] za ciężką pracą czyje do 3 piętra i tam
w grubszej robocie postępuje — wolą nasycać się modłami a sycą
w pijaństwie i nigdy jak nie [illegible] zarobić — na takie społeczeństwo
potrzeba Kija — nim go do czystości doprowadzi i do pracy —
krom zwieść zbył [illegible] figury i obrazy — loterii — gry
hazardowne słowem potrzeba i kija na wszystko nawet na
gnuśność — i niedbalstwo — szczególnie klas uprzywilejowanych —

Z tłumaczę teraz głębokie przekonanie Aleksandra Potockiego, co do stanowisk politycznych naszych Panów i ich prac za Polską – do przechwałek politycznych naszych poetów i że wszyscy oni zarazem ~~ulegli~~ ~~Matejce~~ chcąc go zniewolić aby im hołdował – absorbując go na swą korzyść – kazano sobie wytłumaczyć jego obraz upadku Polski – a jeśli wyrabiając pojęcia czem być powinien nasz naród, wzniecić pragną jego szczęścia – to wtedy temu obrazowi zupełnie inne znaczenie przyznają – Historia pisana Skarbka umysły nasze w młodym wieku – była zbyt [illegible] znaną – a trybem życia i [illegible] zbyt prędko zapomnieliśmy jej nauki – Obraz był kartą widoczną dla całego narodu w której miał czytać świadectwa o jego zawsze smutnych opiekunach i kierownikach jego spraw – Zwierzchnie biorąc zawsze obrazy naszych [illegible] narody uwieczniały w pomnikach sztuki – przed niż wszystkiem nowi wieszcze podawali co w pamięć ludu i tworzą naukę rozpowiadali – jest to zwyczajnie zwyczajem naszego narodu. Drzewo było widziane – krzyżowa drogę – dziś figury – innymi działamy miłością lub myślą [illegible] ukazywane – dopiero potem kiedy ich ogarnia i słowami podania – Matejko jako członek wzdłuż myśl narodu stworzył ten obraz – Ci którzy myślą o wzajemności pojednania narodu z szlachtą aby w tym zbliżeniu Panowie dali myśli swych innym stanowiska pierwsze mogą ukazywać dobre serca ale nie znaczącego potrzeby nowego elementu – wręcz wprowadzonego – Matejko pięknie ich – wyprzedził to co Aleksander Potocki czynem swoim stworzył – że tym Panom po polityczne prowadzeniu sprawy wydartem być powinno –

Piękny jest Pan Tadeusz i piękną jest pieśń o ziemi naszej ze stanowiska szlacheckiego – mniej więcej – dworskiej Medal tych stworzyć nasz — pełnych życia pracy wychowania – oto jego obraz – na 20 milionów 3 miliony szlachty go potępia 17 milionów zaś [illegible] życia ukrzyżowane coś by rzekło – przez stąd bólowi – idzie i modlitwą prosi przebaczenia polskiej z władzą ani niegodzi – Jest [illegible] tym obrazem. Któż podbrzymi jeśli nie szlachta tytułowana – ten niego one ~~[illegible]~~ wywołuje – kiedyż ich pozwolą do zrzeczenia tych tytułów. Książę Czartoryski – X. Sapieha – kiedyż będzie panem Czartoryskim – Sapiehą – a cóż mówić o tych głupcach jak Lubomirski – którego brat Mikołajowi zwierza myśli naszych opiekunów – We Francji zmienią urzędowni

nazwiska splamione – was dodaję tylko znaczenie popieraniem narodowym i czystym uczuciem narodu drapiecie się na stanowiska wysokie polityczne – żadni nawet nie czekając aby ~~ich~~ naród uznał potrzebę ich urzędnika korzystać – Ztem tytuły zasługuję należyte a zbrodnię nakazane niżeni – to wzrastające blask się odziewając nazywając się i ufność publiczną z uczucia godności osobistej

Mówicie mi iż obchodzono Matejkę aby stał się malarzem nadwornym Waszych Panów – aby za liche protekcie sztukę przekazywał potomności Na ich dumy i wspomnienia zacnie i narodu ich czyny – odpowiedziałem iż jak każdy by zrobił z kim kolwiek co by go chciał kupić – czując w sobie godność człowieka.

W nowych rachunkach już przeczuwam iż staniecie się wyrazami po stronie narodu – Chwytaliście i wspominaliście głupotę – ta się wam stawiła chmurą ze wzgardy na wasze wspomnienia – nie zostanie tylko wam szacunek powróci się w myśli narodu – a wtedy umilkniecie –

Głupią mową i bez ładu bazgraniną – ku temu widzeniu rzeczy wam dowody a ich myślom dostarczam wam szczegółów – z dziennego prawie życia – to są drobnostki którymi najłatwiej wykazać złą wiarę i głupotę zastąpioną tym co nie nauczono niczego się nie mową – Powtarzam raz chcąc wykazać ich nieumiejętność w sprawach publicznych – to jest rzecz filozofii historii – chyba mało mamy zasoby aby ją w całości ująć – tem bardziej przekonanych i wydanych dokumentami pod kwarzą ich wątek – którem rozmyślaniem uzupełnić można. Dla własnych sił i zbudzenia ich wiernych – czyż każdy może niż ładnie dał szczerości uwagi się do kiia – trzeba nim już pogrozić – i tą groźbą – rozpoliczenie się z narodem – polskim nie zaś szlacheckim – Pańskim – Wychłostani i napiętnowani już przeczuwacie wyjście wasze z ich oboru – Gotowi się wam przeprosić umizgać się wam – ale jeśli ku nim pierwszy krok zrobicie Kochajmy się – ale nie szanujmy się – przebaczmy – byle by tylko się pogodzić powierzchownie – bo taka zgoda jest chrześcijańską – Ksiądz też nakazuje – z nim zgodzi się i cała Polska – aby nią nadal szachrować – oto jest życzenie szczere

Pań i Panów. wszystkim Was.

Przewidując wypadki wcześniej – zdało mi się być koniecznością aby wasze rachunki poparty z konserwatów – donosiłem już odtąd od Panów – bo wszystko w mojej gorącej miłości choć co kolwiek źle zrozumiałej ojczyzny – Otworzę oczy znacznej liczbie z inteligencji niezmiernie się dla skutku narodu. aby nas tęgości dodały co potrzeba – oto aby radykalnie śmiały zapatrywania się na naród, nie w kwestiach wysokiej polityki – ale w tych drobnych stosunkach – tak rażąco oddzielających się od narodu czym dostawić stosowną ilość dokumentów i faktów. aby sarkazmem i męczeństwem umysłu wykazać głupotę mniejszości żyjącej odrębnie dla ułożenia tradycji – i wiary w swej doktrynie – uczciwie i rozum niechętnie – ale te stąpa i wmówili spisane. nie dla braku dobrej woli – jest stosunkowo ogromny lecz ta bateria skrzeczy pozwala aby nam wyśmiewać ułomną głupotę tego chutkaystwa szynku i zakrystii – bo ich solidarność zawisła od kościoła i szynków – którzy same zwą karczemnymi szynkowymi – bo tylko przy kieliszku w gromadzie poczuwają się być w sile – i przy rozumie –.

Bądź co bądź – sposób widzenia rzeczy zależy od punktu obranego przez krytyka – te mogą być różne – z nich niemożna się brać tylko jednego – półśrodkowe stanowisko – żadnej dobitnej wyrazistości nie dozwala dostrzec. Imaginacja wtedy kolorów niedostrzega ale bez życia – w ciemności –.

Przypominam sobie iż pisaliście mi że chcecie być samym sobą – i dla tego też przewiduję waszą wybitną czysto narodową krytykę stanu rzeczy – jako następstwo konieczne poprzednich rachunków które mi więc wolę o chwili ich utworzenia aby były punktem wyjścia przy nowych okolicznościach jakie wiosna albo lato później mogą wywołać – i jeszcze raz i to po trzecie – powtarzam o ich wytrzymałości na czasie –. i krzepię się nadzieją jednakowego z wami zdania – skąd mam jeszcze większą wiarę owe rachunki co do Galicji przynajmniej najdalej w końcu stycznia –

W takim zbiegu okoliczności jest moim obowiązkiem, jeżeli tysiąc tłumaczyli za potrzebę – i gdyby to nie kompromitowało by familii i braci moich przyjąć odpowiedzialność za to wszystko co z moich listów zamierzono uznać – Ony odkryją tu ideę i siły tych wszystkich co nie imaginacyą lub fantazyą ale rozumem przemierzali postęp sprawy narodowej – odrzucacie mię – mojej rękojmi – brak mi już usuwa się pod memi nogami grunt będący do dziś dnia zasmorzyskiem z powodu demisyi "Czasu" jako z Ameryki sprowadzony przez Moskali –.

Wam zawsze życzliwy

Maksymilian Witkowski

1863.

Ulica Sienna

Otoż według zdania Kupców rachunek wydanych pieniędzy na przyjęcie Cesarza.

190.000 na 1900 ubiorów we Lwowie 10 łokci po 10 f.
59000. za robotę po 30 f.
20.000 za 100 kołpaków ze spinkami i piórami czaplemi – po 200.
30.000 za 150 pasów po 200.
20.000 za 200 karabeli po 100 f.
40.000 Pani Potocka na uporządkowanie domu
12.000. inni właściciele.
48000 za 160 rzędów na konie po 300 f.
120.000 na 1000 ubiorów w Krakowie i prowincii
8000 na kurtki i prucka wrześniacy –
21.000 w zupach wolnych i ubiory Górników.
180.000. Zamków Orzeszów. u Sanguszków. u Potockiego
80.000 Municipia wydały razem –
90000. przyozdobienie i zapasy na Municipach
150.000. za suknie dla Pań z Bruxelli Wiednia i Paryża
80.000 Koszta ubrania sług powozy i koni.
10.000 ubranie kolei na stacjach –
50.000. straconych po chandlach, pudrowe, itd. i drobne wydatki –
150.000 Łakocie i zbytki – w przyozdobieniach hotelu – &c –
100.000 wydatki ubioru dla niższych klas. wraz z stratą czasu –
358 000 – 158,000 iako błąd w obliczeniu szczegółów zostaje 1200000 –

Tym czasem – Jeden Emigrant z rozpaczy oddał się moskalom. inny sypia po ziemiach i niewiem iak czas zimy przepędzi inny z familią Łysakowski – z nędzy i głodu widzi dzieci zgłodniałe – Xiężęta a ich iest przeszło 15. sprawili sobie płaszcze aksamitne – a każdy pyszałek ustroił się piórem czaplem co to za dziczyzna. Zawsze brzuch wygodki i łydka wyciągnięte po reszcie grosza – Wrześniacy Bozłowi wnoszą zniesienie Dziesięciny Mesznego Dziewnego i innych Patenszczyzn kościelnych – ale że tem naruszono by prawo wynagrodzenia za Propinacyą więc do porządku dziennego bo to są własności prawnie nabyte – nietykalne –

Lelewel. w poufnych rozmowach. kiedy mówił o filozofii historyi Polskiej umyślnie

nasikał w niemowna powrzedzi Narodu Polskiego bo go niebyło - to co istniało
nazywał Hordą z dziczaty właśnie dla tego iż ciągle tylko prowadziła woyny nie z naro
dami cywilizowanemi ale z dziczą. z któremi to zetknięciami nabrała ich wpływowi skłon-
no do obyczajów ich prowadzenia - a z tąd wiadomo życiu on przeszedł. Kochaymy się
ostrzegał w wyszło z Seymu na którem Pan Hetman W.K. Żółkiewski przekonany o
zbrodniczym stanie bo był w zmowie z tatarami, przyrzekał iż nie wyjdzie w pole z Kozo[illegible]
pod pewnemi warunkami - uwolniony został od winy zachował dostojeństwo dz-
[illegible] wszystkiego wyrazu Kochaymy się aby nie dopuścić kary - To Kochaymy
się przyczyniło się do rozstroju publicznego gdyż każda zbrodnia nie była bez
karną - Padam do Nog miał wprowadzić taki podrzędny Jezuita przy
Nuncyuszu Bawaryi z Hiszpanii przybyły. i to dopiero za Sobieskiego —
Otóż dopiero za czasu napadu Szwedów co we 12 tysięcy zorali polskę złupili
obie stolice - Padam do Nog przeszło do całego narodu bo tem znakiem czoło
bitności - Szwedów skromnymi i obcymi - rozpoznawali się ratując majątki
od Rabunku - wchodząc w układy ze Szwedami -. Każdy kray ma tra
dycyjną tendencyą z krwi oyców wyssaną - Moskal kradnie - My polacy
Mamy popęd do zdrady. bo nie mam przykładu coby nie był frymarczył spra
wą narodową tak jak sprawami domowemi -. Zdrady były płatne - ale częściey
bez płatne to tylko dla wyżycia się na szkodę sąsiada - czasem i często
rzucano się na majątki - aby się urzeczywistnić wydawano pieniądze na
Zjazdy i Seymiki -.

Klaczko domniemany po dziennikach swoich sobie szkody wyrządził nie tra
cąc zidrał - bo w uczonym i talentowanym człowieku nikt dobrego wraż
nie przypisze mu iści wychodzi z katolicyzmem rzymskim naprzód - tym
bardziej że mam tu tak ten akcent uważając jako ___ zrobiony z Arystokra
cyą aby się utrzymać i jako ogon X Władysława - nie raz jako [illegible]
sprawy krain z Litwinami — Klaczko skończy jak ___ zostan
dziedzicem - jeśli mu raz tylko braknie podpory Arystokratycznej -.
Albo też co będzie gorszym za frymarczy piórem i talentem. tak będzie
[illegible] Arystokracyi dał ale biorąc zawsze gwarancyi moralne ado
[illegible] na [illegible] protegowanego - to się rat talent handlarski —

i oznaką szczególną naszej Arystokracji. Życie z dziadów od wieków-uznanemi rękojmi sobie urządzi tak aby per raz popadły niemógł się wyrwać bez zbeszczenia się — Kalinka i Klaczko są w tym położeniu — i dalej tu wszyscy ich dostojnicy kończą na sukni zakonnej —

Jezuici spodziewają się tu gości z Hiszpanii — tej ich gościnności opłaci kraj a raczej głupie baby — handel rzeczy kościelnych przyjętego życia pójdzie w górę — bo odejmowani jaki może mieć ten towar z dorzeci — oprócz konieczności — pokarania się gościnnym i dobroczynnym —

Gałęzowski jeszcze tu zabawi dni kilka — ale do dziś dnia niewiele ich mu obiecano w stosunku potrzeb — bo tu nikt nie przyjmuje obowiązku dobrowolnie przyjętego jako koniecznym do spełnienia — każdy da 10. 20. lub więcej raz ale obowiązać się 1 fr. płacić przez długie lata to iest rzecz z rachubą i myślą dopełnienia zobowiązania — to dobre dla handlarza — Biedna kobieta wydała Historię polską po 1 fr. — 1200 abonnujących się — po od 2 lub mniej się zdołano zapłacić 1 fr. od osoby bo nie mają czasu myśleć — dopełni zobowiązania — zawsze 1 fr. iest im potrzebny —

Tchórzostwo, zawsze dowodzi braku rozwagi — iest ono u nas ogólnem. co widać nie przeszkadza odwagi nerwowej ale po iej wybuchu następuje zupełne osłabienie, któremu poddaiemy się i najohydniejszemi oznakami niewolnictwa — Dziś tu chodzą pogłoski o strachach. Nabożni i Jezuici ukazują i obiecaniem są dusz. karą bożą potrzebą modłów i a ich spokoju — Zwracam uwagę na zwrot i oderwali głowy od rozumu wznawiają rozmowy stołów. zwracających się — Wszystko to służy za przyczynę ubóstwa moralnego i materialnego — Szanuję nasz przedniejszego rozprzedaży w handlu księgarskim — najlepiej to wszystko maluje stan moralny społeczeństwa tutejszego — poznawszy go spodziewa się niemało tego zamknięci są w kółkach zupełnie odosobnionych według stanu i zatrudnienia — familia nikomu prawie rozdział ojca od Matki wiadomym powodem — gdzie każdy idzie za swemi duchowemi słabościami — Wychowanie pokolenia przyszłego iest zostawione losowi na tych obcych podstawach więc tu i o przyszłości nie ma potrzeby się opisać i tylko dla satysfakcji i pocieszenia się tem iż chlubi swemi przodków wiele nie usprawiedliwionemi —

aby Naród poczuł się koniecznie potrzebę uczenia się histori-
filozoficznej naszej — w tym celu prawowiernikom naszym zbyt mało
i dla tego też z taką łatwością zatruwają Klasztorne Szkolnictwo i innym
przez zbyt głupi dziennik "Kraj" ale idący do całego duchowieństwa
i szerzący tym sposobem coraz większą głupotę —
Gadomski Walery rzeźbiarz wystawił grupę Żebraka ślepego
opartego na kiju błagającego o jałmużnę na swego kolanach
młode dziewczę co go oprowadza wsparte myśli o rękę swą małoletnią
nagi na swoją nogą na pół znów oparte dzieci wdowcem trzebią
z chorałe — jako najwyraźniejszy sposób pobudzenia litości i dania
jałmużny — takie robi ta rzeźba wrażenie a to Malczewski Jeremiasz
płaczący nad losem Jerozolimy —
Lenartowicz drewno rzeź w jego smutne zadumy dotąd rzeźbiarza
nie natchnęła — krótkie spodnie na pół podarte cała grzanie nagości
ciała okazująca dawałyby sposobność artyście okazać swą biegłość
oparty jednym kolanem o krzesło ze którego słomianej jego poręczy
wraz z wyrazem twarzy dałyby stan duszy męczennika dobro-
wolnego za naszą wiarę narodową prawną — Brewiarz do modlitw
używany też na poręczy przewieszony — pończocha choć cała
opadła i pantofel stojący oznaczyłyby wiarę religijną
męczennika — a rozdarta bielizna pod stołkiem wraz z lampą
wskazywałyby sądzony śmierci — Kiedy autor tego dzieła nie do-
konał przy tej cnocie Lenartowicza — podaję mu myśl —
tak z opisu Aleksandra Gołuchowskiego ciało w rachunkach umieścić
to co o nim wiem podałem Malarz będzie mógł bardzo piękny
obraz z tworzyć — Zgroza starców by miała zwróceni się
dusza na harmonii śpiewu ucząc się klątwy na zdrajcę krainy
Ocalonej jego syna — stworzyć może bardzo piękny obraz —
gdzie tylko tak sprzecznych uczuciom duszy okazać należy — nie
pominąć żydów i żydówki słowami krzyczących wyd. wrażeń
przed siłą harmonii śpiewu i wielkości myśli poety —

xx była mowa z powodu iż utrzymywałem że Gołuchowski wyjechał z Lwowa on mi rzekł że to jego brat i w Łowy wyjechał w innym miejscu wyjechał —.

Do J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 13. Listopada 1868.

O nabyciu Zawoszna i mniej więcej które ja wam pisałem, dowiedziałem się tą wiadomość z ust przybocznego Komisarza rządowego przy Posiedzeniu i według mowy jego te dwa które wziął były z pierwszej ręki bo twierdził Gołuchowskiego do Kompanii nabywców — (mówiąc przy odbieraniu na siebie dziś te majątki —): pierwszy raz urzędnik Kirchmayera wspominał mi iż tylko zostanie Kirchmayer z Lasami które zostaną przy drogach żelaznych zaprojektowanych a majątek za budowano od wzgórz —. W końcu miesiąca jak przyjdę po pieniądze do niego jeśli mi się zdarzy sposobność to go się szczegółowo zapytam —.

Uważam iż w Rachunkach z moich płatków wszystko możecie zrobić ale w takim razie oznaczyć i należy innemi znakami aby odróżnić urzędowe mi listy na których mój cały podpis mówiłby. Dołączony Los co więcej za żonę Kirchmayerowną mówił mi u Zaturskiej iż jest polakiem nie został jak wzięli się do Moskali — stan takie z wyjaśnić a i tego na tym bardzo źle wyszedł. Dziś tydzień P. L. odwołał się raz do takich dziwnych znaków. on już sobie przypomni formę się iż mowa jest o nim — tydzień widział kto więcej o tem pisał — ale zamilczy — bo dwa tygodnie mówi Panu L —.

Więc w tym wszystkich podobnych odwracam się już wszystkich koniecznie taka zagadkowość — Jaworski Maretti (radca miejski – mąż zaufania) za ogłoszenie życiorys X Ponsalowskiego wyprzedzającego Austryakom z Galicji a umieszczonym w Kalendarzu "Krakus" przez Jaworskiego zrobił Jaworskiemu scenę — jak mówią takie rzeczy wspominali i wykrzyknął przeciw niemu — Głupcy są Austryackimi więcej jak Policja jak prokuratora w czuwa nad drukiem — takiej jest dwa bardzo dużo. i nazywa się najczynniejszemi policiantami Pana Englisza —. Czasami tyrane głupstwo nie pozwoliło mi dać wam imienia osoby z ust których wyszło — ale że istniało — stanowi zawsze może szkic niedowodnienia głupoty powszechnej —. są to obrazki które mogą stworzyć pewną całość — malujące stan moralny Galicji — ale osoba a nawet i może początkowych teraz już imion wyrażać nie potrzeba bo takich oryginałów dużo tu znaleźć można co jedno głupstwo powtarzają tako się rozumie właśnie —.

Największą wagę, uwagę zwracam na podział własności na małe dzierżawy

najwięcej 100 morgów i do 50 morgów — Wasze las dom i zabudowania

z ogrodzeniem ogrodu może wynosić 400 do 200 rubli — byle by tylko

tworzone małe gospodarstwa — na mój dzierżawy już ziemi —

na równi stoją z włościanakiem w do obszaru — powtórzą nasze

a w razie sprzedaży to i należy własność ona zostanie w rękach

narodowych — o stworzeniu Banku potrzeba własności w rękach

i ich sprzedawaniu kawałkami także rozpisać się należy — i

konieczny rada aby on był stworzony na wzór poznańskiego

ale pod warunkiem dzielenia własności — na małe —

Że dwa przedmioty ekonomicznie rozebrane — już zajmą obszerny

i większą część rachunkowe — mogą przynieść pożytek —

Poznańskiego towarzystwa Kapitały mogłyby być użyte —

o tym zaraz pisał do Chłapowskiego —

Mnie najwięcej w każdej dużej wsi już przeszło 200 morgów jest

dzierżawionych przez włościanów i tyle może już być sprzedane

na raty. dzierżawa jest od 20 do 15 rubli od morga w dobrych

gruntach — pozostałość także będzie podzielić — z których

robiąc dwór nowy — przy gorzelni drugi — & & —

Prawo o szarwarku dostarczy wam drugiego bardzo ważnego

artykułu w którym myśla należy wyjaśnić szczególnie przyjęte

jako wznowienie pańszczyzny — niezręcznie zaprzęgli — bo kolonię

wieśniacy aby ich nie opłacać — ale czy znasz wy te wszystkie

Prawa przez Sejm Lwowski przepisane z zaniechaniem biurokracji jak

do ekonomii rozporządzeniu pańskim aby dziś nie widzieć że na luna

której głupota uprawianie go do ośpiewania —

Oświata — dziś czytałem rozporządzenie Rady szkolnej — co prawdziwie

ważny wypadek proszą o nadesłanie artykułów do ułożenia nowego

abecadła i czytelników dla dzieci — odezwali się do Komisji Edukacji

Krajowej — obudzili się — ale coś kiedy mi grozi centralistyka

Lasingera — Radziłbym aby owo towarzystwo do rozszerzania

oświaty — oddało swe kapitały radzie szkolnej — na druk dzieł

wytwornych dla ludu — nie zaś dla panów — Mój list do

Gołuchowskiego może już być rozszerzonym do wielu tomów.

W.

Jerzy Gołuchowski – ten że sam urzędnik, oświadczył mi – kiedy poruszono kwestię propi-
nacji że ona już była podkopaną instrukcją ministeryalną – dozwalającą na fabry-
kacię wódek słodkich – za wyrazem do Namiestnictwa zaraz powstrzymał wszyst-
kie żądania podobne nie zatwierdzał ich – i wznowił tę kwestię aby mnie w kieszeni
cały sejm a za nim wszystkich obywateli – i wydało nowe rozporządzenie którem
potrzebne jest zezwolenie z sądów szynkarzy na uzyskanie założenia fabryki
wyrobu gorzałki cukrowanej farbowanej etc. – i to pod żądaniem czy
fabrykanci dziesiętni nie dostarczają potrzebnej ilości gorzałki – zawsze będzie
odmowna odpowiedź i tak utwierdzić się prawo propinacji a zarazem
do niej wynagrodzenia – wynagrodzenie jest pozostawione stało się
polityką Galicyanów – na nim jest cały ich patryotyzm austryacki oszczędzony
Mierzeński na komisiję w Krakowie jako dożywający się do Majoratu
otrzymał patent – nowy posag dla Panów o starania się o Majoraty
jak dawniej starali się o tytuły – a ogólną tendencią tutaj jest przechowie
imię nie cnotami czystą zwątpić zdradą kraju – w bogactwie – ta wszy jak
wydziedziczył synów bo córki bez majątku komuż by się mogły podobać – ten
chowa syna na egoistę tak że mu niewolno okazać wzruszenia na widok nie
sprawiedliwości i ucisku – bo sam majątek stracił na stworzeniu Krakowi – adam Skorupka
ów – kiedy miał urzędnika aby był wiernym Cesarzowi – a o polsce dla polski
nikt tu nie myśli przysporzyć zasobów –.
Co ja ze sobą zrobię – czy mogę wiedzieć siedzieć się tutaj bez zatrudnienia
bez obowiązków to i lepiej byłoby za granicą – . Dziś dowiedziałem do wiosny
i albo się osiedlę w jakiem [illegible] biorąc ubranie chłopskie albo też
wyjdę za granicę wyrzekając się imienia polaka taką rzeszą i nieswojością
tutaj ku nam pałają – nienawiścią – [illegible] – w podstępstwie żadna
kasta żadnego bądź narodu nie zeszła tak nisko jak nasza tu szlachta
Pańska Dziedziczna –. Ta wszystka drzemaniem się trudniąca jest bez
czucia bez wpływu więc się mówiąc stosownie do okoliczności tańczy
ona jak jej grają –. Namiestnictwa są porobione dla wyborów
i będzie sejm złożony z samych Austryaków wypróbowanych –
już się ku temu niektórzy zastrzegają – księgi wolę takie Austryaka
bo myślą jak panowie o Moskalach jako po papierze i ich władzy
zwierzchnej dziś dopiero Cesarzowa –.

Gałęzowski już wyjechał do Paryża – zupełnie zle mu się powodło w Krakowie – Gdyby był zwrot od Prezesów stowarzyszenia – celem zbierania składek na szkołę w liczbie odpowiedniej tutejszym podziałom społeczeństwa – zadowoliłby pretendentów do znaczenia i cokolwiek na raz więcej by zebrał – bo tu choćby do skrobania kartofli założyć towarzystwo zawsze się znajdą na prezesostwo kandydaci – zacząwszy od X. Jerzego Jabłonowskiego –

Konstanty Branicki sprzedał swe własności jakiemuś X^ru^ z familii Cesarskiej – im są odebrane – Dwaj drudzy zostają przy swoich własnościach zapewne do czasu – wychodzą one z kluczów Białocerkwi nadanych im przez Stanisława –

Abyśmy kiedyś wrócili do Dóbr narodowych jest koniecznem się zniesienie Majoratów – sprzedane moskalom wrócić winny do Skarbu – choćby wartości niespłacone –

Piszą mi z kraju iż radzi by Moskale sprzedać lasy ale kupców nie znajdują bo brak zaufania a bo też lasu tak prędko wytrzebić niemożna – więc chcą to uczynić w latości –

Starej emigracji i Sybiraków łatwo jest wynagrodzić – bo wszystkim im wiekowym powierzywszy miejsca Sędziów Pokoju – im będzie czem zamknąć tyle żądań – o chleb i wynagrodzenie – rozwiązać na umyśle – łatwo się obrócą czy to w administracji czy też w sędziowstwie – Chodzi tylko aby nie utworzyć na nowo armii urzędnikowskiej – co się osiągnie systemem francuskim –

Skarbowości koniecznie powierzyć należy Izraelitom bo u nas nikt nie jest w stanie dać kaucji odpowiedniej a tym sposobem przyczyni się rząd do stanu żywiołów rozmaitych – Rada szkolna z czytelników i Abecadłów usunęła wyznania – zaraz zaczną krzyczeć które były Czas i Kraj który dziś listem od redaktora uprasza aby się stali się katolikami jak dawniej –

Wasz

Witkowski

Rachuję 2 stopy = 0,66 wysokości w studni 10 par cyni 7.26 3.
a na każde piętro w dniu robót przygotowanych 500 m. długości dalej 5500 ...
więc na godzinę przybywa blisko 6000 m. kubicznych wody – takiego napływu
nie mi wstrzymać niemożna – Zakupiono tu wszystek cement a z podgórza
biorą ciągle wymurowywać po 75 r. cetnar – stało się – wydadzą dużo pie-
niędzy na nie bo w soli obmurowanie wody jest niepodobieństwo – –
te cyfry są przypuszczeniem i napływ musi być niezmierny kiedy z piętra
się zalano – chociaż to było cudno to jednak w 36 godzinach znaczny słup
przybywa – zredukujmy tę turbę na 1/4. to przecież była potrzebna
maszyna na wydobycie tej wody w połowie tej co jest ustawiona na
osuszenie Jeziora Harlem – co do produkcji wody – co do siły zaś przewyż-
szała by ją o 200 razy więcej gdyż tam wznosi się woda na 3 metrów
wysokości musimy i tu się potrzeba by było wynieść na 400 metrów przeszło.
Bawić się tedy tamowaniem wody przez tydzień i więcej – a tym czasem
woda wzmocniłaby do wielkich sal. pozostałych po wybraniu soli –
rozpuści ściany i wszystko runie – . Przerwano więc roboty 3 albo
4 miesiące tym czasie – Bochnia nie jest w stanie dostawić soli
w ilości potrzebnej a w innych miejscach dopiero zaczęte nowe roboty
przygotowawcze które zaledwie dadzą 50 albo 60 części soli co dostarczała
Wieliczka – Podwyżki soli niebędzie można gdyż ona w Węgrzech
jest tańszą jak tutaj. toby przez Karpaty otworzyło w całej rozciągłości
kontrabandzie do nieustrzeżenia – Jak ten rząd sobie poradzi –
we francji przecież prefekt z pichat na miejsce telegrafem zawołał by
inżynierów i w razie wzięło by decyzję – tu Zaboski namiestnik posłał
takiegoż komisarza co prowadzi biuro robót został inżynierem człowiekiem
fachowym – tam Inżynierowie jak żołnierze poszli by na miejsce
niebezpieczniejsze – tu przechodzą rozkazy z góry – zaledwie prędko
mnidni i to ze strachem pytają jak robi robotnik – to odpowie do
owemu inżynierowi co w lakierkach i rękawiczkach z daleka wskazywał
roboty około obwodu kanałowego w Krakowie – bo wówczas nie dorwał się
sam się tam zbliżyć. i rzeką i ochrem przekonać się co pewno i jak
daleko być przemurowanem –

Opisując wam Bochnię, miałem zamiar pytać się Ciebie samego gdzie się podziewają wody podziemne, opierające się na ścianach kopalni, które odgraniczone od gór, sytej soli –. Wnosiłem w owym czasie że być może je one zasilają błota piaskowe – stąd być wnioskować można że na pierwszych przesmykach a gdzie wody się znajdą, studni artezyjski[ch] mogłyby być próbowane – Że zaś bardzo wielka ilość wód [illegible] [illegible] ilość [illegible] wśród [illegible] soli w [illegible] [illegible] [illegible] za blisko bo [illegible] drogi – Że wody [illegible] dwie drogi i mniejsza ich ilość zasila owe mnóstwo stawów na [illegible]. – tak być może bo linia podziału wód (ligne de partage des eaux) jak na ziemi tak też i pod ziemią – nie zawsze z jednej strony spadek równy z drugiej zaś bardzo nierówny –. Doskonała tylko niwelacja mogłaby usprawiedliwić moje wnioski – a tego dokumentu gdzież znaleźć –. chyba w rozerwanych częściach –. Wielki wody [illegible] tym do spadku [illegible] – tym bardziej że ona jest najwięcej wysuniętą na północ przy górach które [illegible] w Babiej górze wzięte (nowe.) od którego z jednej strony kolana idą na wschód z drugiej zaś strony na kierunkiem południowo zachodnim –

Że Bochnia może być punktem podziałowym dwóch dróg zebranych wód z gór drugimi podziemnemi – wnioskuję naprzód że tam pokłady soli (prosto) idą z wschodu ku zachodowi – i że pochyłości [illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible] ku zachodowi Bochni [illegible] okolicznej nie w kierunku wschodnim –. Bochnia jest [illegible] na zagłębieniu wschodnim – kierunku gór –. Grunt piaskowy wygląda [illegible] a w południowo zachodnim. Marmury i wapienne [illegible] dziwnemi i ozdobnemi [illegible] tam upiększają widoki tylko [illegible] się wszystko które poprzedzają podnóża [illegible] się ku południowi pasma gór –

Wam życzliwy

Witkowski

Co robić z drukarnią tu się wszystko dziwi i mimo podpisków z świata każdy się trwoży co robić – 3

87 ~~486~~

Do P. Kraszewskiego. w Dreznie

Kraków 16 Listopada 1866.

Dochód z propinacii we wsi R. z roku 1843. brutto na karczmie fl. 3.000

Rozchód.	Wartość domu murowanego – (Dwór Drewniany) 3000 fl. co po 6% czyni –	180.	
	Podatek od domu i ogrodu po 20%.	60	
	Reparacii onegoż rocznie	50	
	Dostawa siana słomy i owsa według umowy.	300	
	Zysk karczmarza na tej dostawie i przyboczny handlu 20%	60	
	Utrzymanie Mandataryusza gdyż pod tym warunkiem prop: została utrzymaną przez Józefa. z ogrodem i mieszkaniem	1000.	
	Drzewo budulec na mosty 20 lat trwałości 1/20.	150.	1800
	Czysty dochód z czynkarni –		1200.
	bo odtrącić należy utrzymanie szynkarza. rocznie.		300
	Rzeczywisty dochód. z propinacii		900 fl.

3000 fl. dochodu stanowi kapitał po 6% 50 000 o którym to kapitale dziś się dopomina Właściciel –

900 fl. rzeczywistego dochodu po 6%. stanowi Kapitał 15.000

Dziś rachują na całą Galicyą dochodu z Propinacii 2.000.000 co w proporcii do poprzedniego rachunku zredukować należy do 1.200.000 więc zamiast 67.000.000 kapitału należy tylko spłacić kapitał 20.000.000 jeśli można udowodnić iż Monopol jest własnością –.

Nie mogę wziąć wiadomości na jakiej podstawie spłaconą została Pańszczyzna i własność włościańska – po czemu obrachowano wartość morga lub dni pańszczyźnianych – dziś ta wartość podniosła się o 150 do 200 od 100. tym sposobem porównanie wartości propinacii dała by takoż wielką różnicę między kapitałem żądanym a rzeczywiście się należnym.

Co do myt drogowych – jest to jeden z największych tamujących handel i przemysł rolnego zaprzęgi – i przez ludzi – do Bochni 2 końmi przywozi zgorzał 16 drzew

uwalniając się od myta drogami ubocznemi na którą to drogę traci
własnej itd. pracy w okrągłym podarunku jeden dzień, - co zawsze z zaprzę
giem wynosi wartość 1 reński najmniej - i to aby oszczędził 12 lub 15
grajcarów - Gdyby myt nie było to odbył by tę drogę w jednym dniu
i mógł by przywieść 25. do 30 desek -
36 godzin pracy przez 16 desek czyli 576 jednostek produktów
12 godz. przez 30 desek dni 360. jednost. zyskał by 216 jednost. XX
ale tu Ekonomia w Austrii - jest strasznym zwierzem który jedni
niektórzy trzymają w sekretnej skrzyni aby nikt jej nie dojrzał.
to wszystko zastosowane należy do wywozu zboża i innych produktów
które przy dzisiejszym stanie dróg nie opłacają pracy rolnika - i dlatego
aby się podniósł kraj - w bogactwo - przemysł - kiedy one są
powstrzymywane wszelkimi sposobami - Dziwna rzecz że dotąd
na każdym powiecie niemasz jeszcze [illegible] Komisji - gotowych zarządzić -
XX 16 desek sprzedanych po 30 g. 1. czyni 4.80. 30 po tejże cenie 9 f.
9 f zarobił by w 12 godzinach. zaś 4.80 zarabia w 36. czyli 24. godz. podróży
które roli z niemu przynoszą mu straty 186 - 320 tylko 2/3 4.80. czyli 14.80 -
Widocznie natura każdemu wywiaduje się skąd jest uszczerbek gdy widzi ile on oszczędził
na Myto jadąc drogą uboczną i według tego ofiarują cenę która jest właściwie
targową - mogąc tem uszczerbek tym który myt ominąć nie mogli - i tym sposobem
jeszcze jest zmniejszona wartość towaru - która okładają jego wyrób - czyli
rzeczywistą pracę przemysłową -.

Więksi posiadacze mając zaprzęgi lepsze odstawiają drogę bitą produkta
i o tyle tracą na sprzedaży - bo zawsze cena produktu stanowi się przez
cenę targową - i obecny Myt. nie ustanowiciel bez znajomości rzeczy
sami sobie krzywdę czynią -. w Anglii Stanach Zjednoczonych. Francji
Myta zniesione są tylko na kanałach - te są zmniejszone o ile to było
możebnym. są prawie nic nie znaczące kiedy każdy statek przewozi
na raz najmniej 60 do 80 beczek metrycznych. ale ich uznają za
przeszkadzającą rzecz i już ogólnie dopominają się o zniesienie tych zastaw
handlowych - tu i owdzie - i tym sposobem chcą przyjść do
bogactwa publicznego - Ale ciemni ludzie - w za wielu
jest już światło -.

Jeszcze raz zwracam waszą uwagę na La Pologne libre dans la Russie libre
przez Girardain z Presse – dotąd postępowanie Moskali w Polsce uzasadnia się
na tem piśmie – a przychwalenie onego przez Napoleona tem że cesarz
po wyjściu tego pisma na 1. serii gości był Girardin w Compiegne –
Mnie w owym czasie tygodniem wypatrzeć można to wpadło w oko –
Zaledwie to pismo ukończonem zostało Nord przepowiedział wszelkie
zmiany w całym urządzeniu Królestwa – Napoleon nie podejrzewał
się iż przyjdą rady Girardina – można i zachował z przez te
niedorzeczni naród się poruszy – będzie to będzie rzecz prześladowań
i wyrzucenia więzienia z Francji – a dziś tak stanęła iż one same
ich zatrzymać nie są w stanie – To wcale nie dowodzi aby Polska
w razie okazania się Francuzów między znaków życia – wszelkiej
rozpłynęłaby się Armia Moskiewska z powodu demoralizacyi
a czem więcej z uwięzień ich ponowienia będzie użyta do tak srogie
go prześladowania – Jest bowiem każdy żołnierz tylko chłop
który lub za sprawiedliwie postąpi uważany za złego moskala
ten terroryzm wzywanie, uspokajanie dla ukrycia swej pięści –
i ta niewola okropniejsza od niewoli wymagany od Mikołaja
dlatego więcej się przyczynia do ogólnego rozstroju – Żołnierzy
zachowanie nadziei w wojnie Francji przeciw Prusom i cesarzem
Moskalom nie dziwnego ale cała Armia Moskiewska jej żąda
a szczególnie inteligencja nerwowa aby raz wyjść i wyzwolenia
ich uspokajającego – Dziś każdy z nowu oddaje się szpiegostwu
i służalstwu ale uwagę w uspokojeniu godności osobistej pała
żądzą wyzwolenia się oddalającego choć na chwilę wolnym powietrzem
– w ogólności – oficerowie polscy odznaczają się lepszem pojęciem i wielką
nerwowością – ta propaganda wśród wojska jest szkodliwsza nad wszystko
a każdy Moskal za granicą z chęcią uchodzi i przedstawia się za Polaka
zkąd tylko się powiedzie i to nie dzieje się polici – niewiem
czy podobne raporta dochodzą do Francuskiego rządu ale one są
wielkiej wagi – i kraju potrzeba by tylko nie na to zebrane fakta
a wtedy przedstawienie ich byłoby ważnym dokumentem dla rządu
Francuskiego –

Kirchmayer. ów urzędnik opowiadał mi o Ojcu Kirchmayera w roku
31. odebrał od Rządu Narodowego znaczne sumy czy to na dostawy czy to
zakupy na Korpus Dwernickiego, którym przez Brody miano dostar-
czać żywności — po upadku i wzięciu Warszawy te sumy miące
zgłaszać zostały z tym udawał się z niemi w swoje rachunki z tych
z których rząd wiedział — ukazała go ku opinii z zatrzymaniu
znacznych funduszów. z tego miały powstać wszystkie jego —
i dlatego też on zawsze unikał i Krakowa ile razy były
ruchy. Tłumaczę się tym poruszeniem do oddania —
— Można by było dojść do wielu ciekawych rzeczy gdybym
mógł mieć większe stosunki ale tu o tem tylko w policji
w aktach by można widzieć. A dziejów utworzenia tu
towarzystwa dowodzi jak wielu ludzi jest w grzechu i jak
pilną tajemnicą życia swego umierają dla swej przeszłości.
Jest to jeden z powodów życia tutejszego —
Niewiedząc czy będę mógł więcej Wam pisać
ten z pośpiechu przesyłam Wam chociaż nieco całość
skompletowaną co do moich ekonomicznych spostrzeżeń.
Jakoż na nowo zaczynam wszystko w tutejszej wrzawie
tym żołnierzem — i wyganiam się w wydatkach jak
mogę aby mi przed sobą [illegible] gotowego grosza
za pierwszym głosem udam się do Francji i żądaniem
przydzielenia mnie do armii jako [illegible] à la suite — Mam
do tego sposobność zwrócenia się do korespondencji z
Ministrem Wojny — to będzie dalej ale to się projekta
moje marzenia — tu sobie — taka nasza kolej —
Za powstaniem nie wypada w żaden sposób — ale to do
wiosny daleko. Tymczasem grzejmy się przy piecu
[illegible] jak to też będą wyglądały Wasze rachunki i czy
Galicjanowi się upomną na Wasze wołanie

szczery

Maksimilian W[illegible]kiewicz

Strata Wieliczki musi zmienić służebność oddawania soli Moskalom bo ta służebność jest traktatem wiedeńskim z r. 15 na Wieliczce i Bochni nałożona – zapasy solnych mogących [illegible] odkryć – będzie to nowym powodem wymian dyplomatycznych – Bochnia nie jest w stanie dostarczyć soli na potrzeby Galicji i na służebność – 487 / 86

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków. 24. Listopada 1868.

Szanowny Panie –

W towarzystwie tylko nie ma opinii publicznej. Odwaga cywilna jest rzeczą zupełnie nieznaną u mężczyzn – zdarza się u kobiet wywołaną będąc rozdrażnieniem nerwowym – ale z zimną krwią z rozwagą żaden inny szczególny przykład mogę zacytować – Co nawiasem będzie ocenione warto aby [illegible] był w Waszych rachunkach – U Celinowskiej spotkałem Henryka Jabłonowskiego z żoną – mówiłem z nim o rzeczach wszelakich co do postępu materialnego i moralnego kraju i zgodził się ze mną że przez rozszerzenie [illegible] tytułów stan zawadzi tym postępom – nie wahałem się więc użyć słów że te [illegible] [illegible] i [illegible] jest tak powszechne – te słowa powtórzono przez żonę [illegible] były przy [illegible] – wnet ten także [illegible] Celinowskiej przyszedł i że sobie uważa tak takiego [illegible] mnie powiedzieć w sobie – i [illegible] wiem tylko [illegible] – że policja nie miała mi dać wiadomości wypowiedzianego przez inną pomyłkę bez [illegible] gdyż dał, więc wezwany zostałem do protokołu [illegible] i [illegible] i [illegible] – [illegible]. Tym czasem [illegible] przez moją osobę oświadczyła "Wszak dumni jesteście z tytułów a gdyby Imanowie [illegible] polską przez żadnych innych [illegible] tylko z Waszych tytułów [illegible] na to nie przyjęłali" to wam się marzy o znaczeniu imienia przez waszą wszechstronną mowę –"

Zakłopotałem się wezwaniem do policji samemu godzinę pod strażą [illegible] innych urzędnika opowiadając to Celinowskiej – oświadczyła że to jest sprawa jej kuzyna a tak jest szczęśliwy że nie został [illegible] żoną – "Jest to wcale znaczenia Austryak od dzieciństwa przez ojca na [illegible] chowany – zawsze on robił z [illegible] wielkie sprawy aby tem zasługiwać sobie względy rządu –

Naprowadził tem wiele kłopotów swojej rodzinie był i [illegible] z Kadowi [illegible] była właściwą przyczyną [illegible] swego awansu – dziś więc ma się [illegible] [illegible] po głowie i [illegible] sobie

7.

dobrego imienia jak Possinger — Ten w ile mógł dogadzał konieczności
Rządowym z położeniem Obywatela — a kiedy zmuszony był
stanowczo postąpić. Rząd zawsze się okazywał zaufanym wykazać
dowody tej stanowczości — tem sobie zaskarbił na szacunek oby-
watelów — i względy Rządu stąd jego wszystkie awanse
Przeciwnie Bobowski co od dzieciństwa urzędnik dopiero
się dostał wyższego stanowiska na którym sobie i drugim
swą gorliwością szkodzi i wiele szkody robi" Ten rząd jest powarny
nie został Kobiety słyszałby go nabrało —
Aleksander Połocki przez wielu kodycillów zapisał majątek
dzieciom Hermana Połockiego nieoszacowany i ta córka jedna
idzie za mąż za jakiegoś obywatela z zasada.
Hasarowska idzie za Połockiego jakiegoś a ta Czapska
poszła za Orzęgę wszystkie wielki lament na takie mezalianse
Koniec świata się zbliża wszyscy Ave maria i modlitwy podłuż
wszyscy odmawiają —
Tym czasem Biskup ... prawo Szymonowe i rozporządzenia
Rady szkolnej i od siebie oświadczenie profesorom nauk przyrodzonych
zawsze indywidualność pierwsze miejsce bierze nad obowiązkiem
uszanowania władzy — Dziwią się — bardzo złoszcza ale nie oby-
watele — i jako takie obcy nas drażnią —
Sądów Cesarza — odwołania zabrała ze sobą jak się tu
mówi 1o Zyblik Szymana dla Golichowskiego Złotego Runa
dla Sanguszki — Exellencji Radcy Dworu Połockiemu
Orderu raz dla Mirosławskiego i wielu innych —
Dyktis mówiono iż umyślnie był chory na ... nie mógł
przyjechać — Oto się plotki Salonowe tam się porzucają panie
co dnia niewiadomo co robić z ubiorami sprowadzonemi z Paryża
Cetnerskiej się jakoś słowa "Z ubioru polskiego niewolno
wam sobie robić Mam pewność — kiedy się ulica rusza to ci
przywdziewam aby się jej przypodobać — będzie w przyjaźni z nią

a skutków i rozszerzenia naszych interesów między nimi potrzebował zebrać zbiorowiska ale tych ich ci mieli miłości — z resztą lato w komedii mi ubiór jak aktor stosowny do roli — kiedy jedną rolą naszą jest tylko "Polakami" — ale się nosi zawsze po polsku ale nigdy nie przebierać się — Ubiór nie robi wszystkiego Jaśminia"

Młodego polockiego wysłano do Paryża bo się wdał z Aktorkami i chciał uchodzić za ... — Gdyby nasza Młodzież żyła w Towarzystwie Kobiet — nauczyła by się je szanować i odwracania się moralnego od zwierzęcych których zadowolnienie znaleźć może w każdym Lazarem w karczmie Kawiarni — Częstym towarzyskim życiem dbała by o przyzwoitość o dekorum — wyrobiła by takt i dyskrecję — ale pozbawiona przyjemności towarzyskiej szuka jej w Aktorkach, lub Kawiarni Głupiej Bab — w naszej ... i zamyśleć chować jak panienki i to tęsknienie z ..., podczas po za granicą takie świętoszki i ... role odgrywają z żydami —

Pod tym względem Cetnerska jest bardzo wyrozumiałą kobietą Starszym synem jest Medicinę 20 letni a ... lub go oddaje i Antiquitę Synowi dwom dni ... wolności pod jego honoru gwarancją — ... czas. ... w S. Lazarza — Skutki z rozwiązłości — a jeśli ja tu tego to ... uczniów go aby rozsądnie miłość pierwszej był krwi od przyzwyczajenia które ... uszkodzenie Jasnołi —

Piszę teraz Memoire sur l'Esprit publique politique des habitants de la Pologne ... w 32 stronach w raz z wykazem go w razie wojny stosowni do punktów strategicznych i objektywnych na ziemi naszej — po ukończeniu poślę go Ministrowi wojny w Paryżu —

Zwinięcie szkoły w Dobrowie — jak było w 48 56 63 roku czyż wnioskować z tego że będzie wojna — tym czasem policja jest tu bardzo względna — co do spraw z Moskalami ... okaże — zaczynają których Prusaków z Moskalami

Wieliczka jest już stracona. 2 stop wody przybywa w głównej studni od dwóch dni czy trzech nieci była tarcza dziś 2 piętra robót jest już zalanych — rozpuści się sól i wszystko opadnie — miasto zniknie pod ziemią za parę miesięcy — Jedni bo wszystko jest sekretem utrzymują się niebaczni inżynierowie, przedłużyli roboty tam gdzie oddawna po się spodziewano wybuchu wody — o tem miejscu były wspomnienia jużto w archiwach jużto w rankowych kursach — Dla pewności miejsce to oznaczone było krzyżem z Panem Jezusem — otóż mimo tych wskazówek mimo zamiany zupełnej układu kruszca — takiż młody inżynier niezważając na uwagi i wskazówek rozkazał roboty wysadzić prochem tak że wyłom i woda odkryła tak nagle że zaledwie ludzie tam pracujący mogli się uratować —

Oznaki szczególnej wody były nadzwyczajnie wstępie. Sakor W kaplicy nawet już znikły przez rozpuszczenie się soli w figurach i rzeźbach — Jemi mię [?] zalazina prawdy albo też zaczął się tak ma bo na miejscu widziałem dokładniej że woda przedarła się z wiekiem — Zawsze kopalnia jest stracona 1° przez osadzenie się — studnia została zaniedbana ślęd nie podobieństwo zatkać rury do spodu aby wyciągać wodę z koncentrowaną solą aby potem ją warzyć — Nakoniec dodaję że kopalnie soli miały być ustąpione Kirchmaiorowi i Kompanii — (Czy był Chobrzyński na to zwiedzał Galicję — jako inżynier pełnomocnik Rotszylda — on to urządził do Polski aby oszacować huty Cukru które bank Polski chciał wydzierżawić Kronenbergowi —) i ze zapuszczeniem wody było pełno urzędników — Bądź co bądź — stało się nieszczęście — przewidywane — Zniknie Miasto — a który winnego znajdzie w jego przyspieszeniu tej klęski —

Według zaleceń szczegółów donoszę wam — ale zawsze z Chobrzyńskim będę rozmawiał [?] się pewnie [?] wielkości z czym w tej kopalni były to wielkiej głupoty ze strony urzędników dowodem — i już w których mówiłem o czym zawsze obrazu nia. Według ekspertów i zalania kopalni gwałtownego lub ta ×

na godzinę, czy na minut

× Zawalenia się odłamami — pod kaplicą wielgos sia kilkadziesiąt sążni przechodziła tak że wzmocnienie z soli było to zbyt wesoło — nie uważam na to i otóż jest skutek [?] i źle płatnych ludzi fachowych, i tem liczbie przechodzącej potrzeby służby

Teraz niosł list na pocztę kiedy mi przyszło donieść wam iak tu idą Panowie ręka w rękę z Rządem — Debaty francuskie źle się wyraził o Sejmie — Mówiłem to zaraz owemu urzędnikowi bo go zaraz spotkałem a ten na to — iże Pan Tarnowski odpowiedział jakoż czekałem tej odpowiedzi i wyjęło się z Wild-est czytałem słabą nędzną dystylowaną przygraną przez urząd się znalazłem — i czy rzeczywiście była ona u Poszingera — zarzucić nie mogę ale skądże Tarnowski przed ogłoszeniem mógł ją owemu urzędnikowi komunikować —

Abyście mogli zrozumieć moje zastrzeżenia co do użycia mego imienia oświadczam że to waszej dyskrecji zostawiam — i zarazem dodaję że biorę na siebie odpowiedzialność za wszelki atak ~~za~~ aż ogłoszenie na takiej mojej listy może się narazić — i proszę w takim razie drogi odzywać — wyliczam plotki zbieram — ale co jest głównego interesującego historią lub dzisiejszą polityką — to na siebie — przyjmuję — Jednakowoż urzędnika mi należałoby kompromitować — bo nam jeden pożyteczny — —

Stosuję się na Was M. Jaworski — tytuły i inicjały proszę umieścić — potrzeba sobie wybrać ludzi aby się z nimi rozprawić albo też zamilknąć —

Pani Dobrzyńskiej niezmordowane. już zaczynają się szerzyć w przeświadczeniu nędzy zimowej bo jest teraz w Krakowie co może być pochwalonem tylko że ta Dobrzyńska skoncentrowana na dawaniu zasiłków Jałmużny sobie ludzi wszak zwyczajnych próżniactwa bo biorą na zapomogę — Które rzeczywiście się dawano z wielką oszczędnością —

My tu wszędzie stanowimy bardzo osobno bo nas nie przyjmują — i choć jesteśmy z różnymi opiniami — bez dyscypliny i żyjem w zupełnej równości, zachowujemy się przecież pewien względ wyrozumienia — Także i towarzystwo nie jest zerwane my sobie co na schadzkach między sobą głośno rozmawiamy zawarta jest zawsze w sekretach koterskich —

Cóż my teraz robić z waszą drukarnią — Handlowa jest to rzecz — oby wasza odwaga była wynagrodzoną — Jeśli wojna będzie na wiosnę może bardzo dobrze wyjść — gdyby się my skutkiem można by było przenieść do Warszawy

Jednakowoż z tych to więc przewidywań uważam za konieczność
aby wasze rachunki wyszły wcześnie — O szkole i posadzie
Gutgrundskiego. on wam udowodni udzielenia wzajemności —
a Kurat Królikowski dziś o Towarzystwie Podatkowem —
Bronisław Zaleski o ruchu całego Towarzystwa Litewskiego w jego osobie
— Bohdan Zaleski za nadto jest nabożnym — Oświeci nim się ta
scenę i stawiają za przykład — umiemy z honorem usunąć
się wyjść ze sceny świata — a w tem leży cały sekret wielkich ludzi
My oto tylko rozkoszować umiemy a ten znaczenia robi nas
lekkiemi zawsze do śmieszności zaufania i poświęcania godności —
na których zasługiwaliśmy wielkiem złotym — ale będę bez praktycz-
nego ich zastosowania zawsze głupio okażemy się w okoliczności
gdzie potrzeba dzielnej odwagi cywilnej i przewidzenia —
Ktoś też umie jest ta wartość i często przedstawiani się być
samych osób — nie ma zmian politycznych — lecz tyś wszystkich umiał
w sobie przebierać — Nikt nie chce w swej specjalności pozostać
każdy się czuje być uniwersalnie usposobionym do wszystkiego
to jest wielką naszą wadą — i tym większą że uczuliśmy się
zupełnie od praktyki — szczególnie w Galicji — inaczej się ma
rzecz w Królestwie — ale tam jeszcze wiara dziś ma znaczenia
a mniej więcej bogactwo — ale dziś się zmieniają rzeczy —
i w tem Krakowie — najwięcej korzysta nasze społeczeństwo —
gdyż ubiór i zatrudnienia już zupełnie straciły znaczenie —
na tem was żegnam i ściskam wszystkich
Rodzinkom
Maksymilian Witkiewicz

Do Pana J. I. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 5. Grudnia 1868

Szanowny Panie

Dziś dopiero zaczynają prawdę mówić o wyciekaniu 260 stóp wody na 1 minutę i to w głębokości 105. sążni – Zapewne stawiam przypuszczenie, że cała wodą przemyta – Zapakowano tam [illegible] i zalane części wieliczki rozpuszczają się tylko na 1. stopę gdy tym czasem zwykle nasycenie wody jest 66%. i to w 60 godzinach – za 60 dni najdalej cała wieś zostanie zalaną – Pisałem do Prokuratora aby z urzędu wszczął śledztwo kto był przyczyną tego nieszczęścia i przez czas na to odpowiada że Rząd nakazał owę nierozważną robotę – Ba tak wszystko w dzisiejszym jest to źle wypada odpowiedzialność żadna – bo to zrobił Magistrat Starostwo lub Rząd lub też zarząd

Za moim tu przybyciem dano mi na piśmie pozwolenie na pobyt 6 miesięczny – zaprotestowałem przeciw temu oszukaństwu czyli też [illegible] – bo mi w Ambasadzie Austryackiej w Paryżu zapewniono pobyt nieograniczony. – z wrodzonym uważam [illegible] w urzędzie ukonstytuowanym rozporządzenia ministra tego przeciwnie lub [illegible] podania niechciano przyjąć – [illegible] i [illegible] zarządzenia [illegible] i po 6 miesiącach otrzymałem słowne pozwolenie na stały pobyt i to w taki sposób prowadzi Administracya która może uwieczni Austryi [illegible] Władzom –

Z Pana Balaszycza i [illegible] Przymusowo zrobił czas [illegible] a [illegible] jest [illegible] drugi [illegible] i [illegible] nie przypomniał – [illegible] fabryka [illegible] w Antoniu [illegible] stały się przyczyną szkód. brakiem [illegible].

Woda [illegible] jest [illegible] – więc zalew będzie pewny

Pisałem do Chobrzyńskiego o powodzie i on zaś Przyjaciel zauważa przez Rotschildów powinien wrócić w stanie prawdziwym wiadomość, na który [illegible] jakaś hipoteka – czy przyszłość [illegible] czy też Banku hipotecznego –

Między plotkami oskarżają Balaszycza jako zamiłowanego w warzeniu soli i on też zalew zrobił dodaje i Nowa kopalnia otworzoną została dziś na [illegible] bo jest polityką [illegible] we wszystkim

między Galicyą a Lodomeryą – Jedną zaś jest biurokracya
od ministerstwa –
Wieliczka zawaliła się zapewne za 6 miesięcy na wiosnę – Marszałek
publiczny mieszkańców Miasta złożonego na pomnażanie rachunku za
3 Miliony – nikt się nie upomni o ich wynagrodzenie gdyż stanu się
nieszczęście nie sprowadzono ale trafunk – a prokurator nie nie zrobi
dla obrony nieszczęśliwych –
Zobaczycie że te ruiny pociągną także stratę życia ludzkiego
bo to wszystko jest wzięte pod rozwagę po zapadłem nieszczęściu
i wtedy to ratują się rozumowaniami gdyby nie zwłoka – to by był trwoniono
Strata Wieliczki jest większą jak przegrana pod Sadową –
– Plotki miejscowe dobre do Rachunków.
w Czasie pracuje pan Hrabia Dembicki nabożny młody człowiek
jedynak aby mógł znaleźć dobrą posadę – do Literatury ma wielką
pretensyą trudni się podobno anonsami i korespondencyą z Rzymu
i Religijnemi rzeczami – dowodził w towarzystwie po francusku
jak jest użyteczną modlitwa i wszechwładną – a na przykład zdawał
Rodziców swoich którzy nie mogli się doczekać dzieci. aż w końcu
Ma mère a fait un Veau et me voilà – zamiast Voeux. –
Ciele zostało i zostanie na zawsze Czas mając obok cieląt
za Redaktorów mądre i tak Biedny –
Dyrektor Teatru z powodu tytułu Hrabiowskiego ma wielki
kłopot bo używa się wzmiankami Hrabiowie lub Baronowie
sposobu czy to i innych wielu by czytać osobno ale zawsze za
darmo – nadużywając jego dobroci i są tacy którzy wchodzą
za darmo na teatrze i tam dopiero wyrabiają sobie u niego
protekcyę by pobyt za darmo –
Pan Baron Konopka tego też sposobu użył aby oszczędzić
50 Centów odźwiernemu upomniał się o bilet ale z pur tyła

rozpoczęła sztuka więc poprzestał należycie aż do Antraktu —
wychodzi Baron za nim odźwierny należyty prosi o bilet —
bo tylko mi okazywać przez Panem Hrabią, stracił sztuki tej
niewiele [illegible] mówiąc że jestem Baron Konopka — Kazał na
swego inspektora więc też zmiatał odebrał odpowiedź a ja jestem Cap
Konopka — wyrzucony Baron uciekł, ale się nie pokazał Dyrektor
prosi aby wszyscy co za darmo chodzą do teatru byli Baronami
lub szlachcianie wypędzeni z teatru — zarobił by tem sposobem
na dworu utrzymanie —

My tu Emigranci nie znamy Cetnerska ona nie przyjmuje
nas — i my jej do siebie przyjmujemy jedyna co ma coś Kolwiek
odwagi [illegible] o ile przyszła do nich Kobiety —

[illegible] Towarzystwo zamknięto się w sobie i nie dopuszcza tylko tych
którzy albo byli urzędnikami lub też mają stosunki z ręką Rozwadowskiego
Krasnowska lub ks Szołtyskiego — w [illegible] zas
są do tego pewni [illegible] a [illegible] wynurzania bez sztuki
u Kapucynów — Jak przychodzi Rusz co oni nazywają [illegible]
poruszeniem to wtedy ubierają się i na maskaradę wychodzą
cieszą się z [illegible] — nie spuszczają oka z pana Englischa
co prowadzi policję tajną —

Cetnerska jedynaka nie pieści — ma rzemiosło wraz jest Lekarzem — i [illegible]
bardzo dobrze robi — [illegible] gimnastyka jest [illegible] wszystkiego — [illegible]
[illegible] — a jednak oddaje się z zamiłowaniem Chemii idzie tylko
aby w [illegible] się zamiłował specjalnie — jest to jedyny [illegible] chowany
za [illegible] — w tem oddaje mi sprawiedliwość bo często o takiem wy
chowaniu mówiłem z nią będąc [illegible] —

Przeciwnie jej siostra Zatuska [illegible] tytułem Hrabskiem otworzyła
dom wychowania [illegible] dla Moskali — [illegible] i ~~[illegible]~~ nie
porozumienia familijnego — taki był [illegible] kiedy
dom cały na kraju znany jest jako Moskiewski.

Statystyk z Janockiego a zarazem Ekonomista wydaje wszystkie swe wiadomości na druk swych pism których tu nikt nie czyta — jeden Dziennik poznański zwrócił uwagę na jego pisma — jest to jego zasługą — za darmo rozsyłam książki o Ekonomii z prośbą o dostarczenie szczegółów statystycznych według podanych schematów, nawet od Towarzystw rolniczych, innych nie odebrałem żadnych odpowiedzi — bo cała praca tutejsza jest przerwana i pełna tytułami. Takie zatrudnienie nie pozwala zająć się niczem jak [illegible] — a wszystko się zaczyna gdyby — nic z roboty to tak owo.

<u>Mój rapport</u> o stanie opinii publicznej mieszkańców Polski jest wykończony przesłałem go około 15 b.m. tu zas dołączam go wam w kopii — czy będziecie mieli czas powiedzieć mi wasze <u>wasze zdanie</u> <u>na czas przed odesłaniem</u> — o to upraszam

Woyna — i wieczorna w części się przypisuje — Sól przeznaczony dla Moskali odwołano do Białej protest urzędnika Moskiewskiego — Granica Zamknięta — zbroją Kraków — z Konstantynopola telegraf. prywatny mówi o traktacie z Grecją i Rumunią — Moskale zabronili przejazd do Krakowa — dziś okazuje się że i pozostałe fortyfikacje nad granicą — Beust jest tutaj sam zaradzi wszystkiemu — ta jest [illegible]

z tych powodów posłałem mój raport do Paryża wcześniej a wam skoro zostanie przepisany — kopię poślę później — jeżeli wypadki zmuszą mnie do wyjazdu — Mniemam bowiem iż oczyszczą się przez przynajmniej miesiąc czasu

Chwilowe [illegible] przez wasze według okoliczności póki tu zostanę tylko — bo Galicja [illegible] Austria nie może — chyba że tej im dano czas zebrać siły.

Moskale się na to [illegible]

Wasz

Maksymilian Witkiewicz

na raz żadnych zeznań nie wymogły od więźniaków, którzy tak czynnie i z wielkiem poświęceniem osobistych interesów brali udział w ruchach 63 i 64 r. – Jest on Sedzynem co go koltunem nieprzerywaią –

Przeszlę wam także o Gorzałce i siedm grzechów. pismo dziś wydanego iako dowód literatury tuteyszey –

Dankiewicz wysoko stanął w moim szacunku iako karmodziciel Tygodnika krakowskiego swem karaniem o prawy –. ma on inne karania ogłosić – prosiłem go aby i wam przesłał –. jeśli nie dostaniecie ich to ja się postaram wnie wbrew zbytecznej skromności Dankiewicza –.

Jeden arkusz iako list kosztuje 5 centów. trzy iakoż tylko 10, więc iest ekonomia nieplatnie trzy, oto się postaram zwlekając poslanie listu aż do waszego powrotu do Drezna –

Jutro zobaczę Geislera który za powrotem z Lwowa dużo mi mówił o chęciach tamtejszych założenia nowego dziennika w Krakowie, skoro się dowiem o imionach doniosę wam tu zaraz w tymże liście – a ja do nich odezwę się z projektem aby w towarzystwie kredytowem i ogniowem i innych rzeczy z ich członkami zaproponowali utworzenie Dziennika iak iest La Patrie własnością ciała spółki francuskiego – jeśli to się uda byłby kapitał przed abonentami główny warunek żywotności dziennika. – Wy z waszej strony ieśli znacie czy nieznacie i waszem imieniem zgłoście się do nich – może i coś się ukartuje – Nasze towarzystwa powinny mieć własny dziennik –

Przeliczył Sokół, czysta dusz, i skapieńczość. zapaskudzili wycieczkę w kopalni tak i tamtejsi urzędnicy żalili się na rozbrykanie się, grubiaństwo, zuchwałość i nieczystość owego stowarzyszenia – wielu nam brak do cywilizacyi do towarzyskości do uszanowania cudzej rzeczy wśród drugich –. Jedli pili chwalili się bałowali – i to zowią patryotyczną manifestacyą mi z powagą sami prosi się zobanie się wstanie – bez kosztu i bez picia jadła i balowania – tem tylko się polakami –. czem nie najmniej być powinni – Chwalili się iż tam byli rusini – zawsze rozdwoy – wielki oczy mi pokazali kiedym ich obrazował iż we Francyi tylko 9 departamentów mówią czystą francuszczyzną – a Alzatczyk Flamand Breton Gaskon Prowancal choć francuskiego dopiero się uczą

się jednak francuzami · czem innym być nie chcę nie mogę się swych na
rodowości — tak u nas Rusini Mazurzy Krakowiacy Boziacy Górale
&c &c —
Uwiadomiony zostałem że bez consensu żadnych entreprizy
rozpoczynać mi niewolno — więc w kąt poszedł mój projekt przedaży
książek — Staram się na to miejsce być urzędnikiem drogi żelaznej
czy to przyjdzie do skutku — that is the question —
w Bochni słoneczkowo drogo jak w Paryżu — muszę się więc
bardzo skromnie zachowywać aby kapitału nie naruszyć — wcale
mię to nie kosztuje — żyję samotnie — dużo uważam więcej słucham
a czasem więcej tracę i bez tam — boć też i mi świat nie pasał.
Mieszkam sam jeden — w dużym ogrodzie prawie na wsi —. po pustce
z towarzystwem na plecach odwiedzę Dobrycze. gdzie jest młyn parowy
a tuż wioska w której kiedyś wakacje przepędziłem, dojdę do wyspy
na Rabie gdzie było kiedyś pustelnictwo — jest prawie mroź i się
olśnię na czas krótki — było by tylko z przeszłych lat coś kolwiek
wspomnień przywołać i niemi odżyć w przeszłości nie mając z czem
ku przyszłości — pokarmu sobie nagromadzić —
Bajarz ty to ci Bajarz — ani wiem co wam baję —
proszę zrobić poprawkę w opisie obrazów Matejki Sejm grodzieński
jest z szkoła Rubensa — a Barbara Rafaela — Mnich Kazimierz zaś
tylko czystej litery —
Szczerą prawdę wam wypiszę — często mówiono właśnie nadmieniam
te naliczy omijając w nowie dotąd — iż sam siebie w obrazkach przez
was upiększonych poznaję —
Znalazłem już 243 wielbicielki waszych Rachunków ale szczere ani jednego
wyrzeczonego — a ile kroć o was mówię — zawsze w ich twarzach ciebie
obraz widzę — choć bez złości — sąd wasz o niej głęboko poruszył —
nawet głowy nie śmieją podnieść — jak powstanie chłop z pod kija gandarma
lub policjanta —. co za upodlenie — nie poznam się do poprawy —
Na ten dzień 14. kończę jutro nowych plotek lekarzu wam odpisuję.

Powracam 18 b. m. od Gintera — Myślę o dzienniku. Młody Sapieha, Wielski, Dzieduszycki,
Szczurek i Smołka — Wy ich osobiście zapewne znać musicie. Radzicie wejść z niemi
wejść w korespondencję — Ja będę pisał do Smołki choć nieznajomego — spodziewam się
wam się iż będzie tyle grzecznym iż mi odpisze —
Na gwałt naciskać należy na prawo dzielenia gruntów — inaczej całe majątki
przejdą w ręce prusaków, którzy tu się rozgospodarują. Już w Rzeszowskiem 1/3
przeszła w ich ręce — wolałbym aby to było w rękach żydów polskich — a ubó-
stwo i obdłużenie dochodzi tak dalece że tu Komar sprzedał wieś żydowi za 30.000
i dostało mu się do ręki w 4 ratach po 342 reńskich — w Sanockiem i Sandeckiem
27 majątków będzie wystawionych na licytację przez Bank wiedeński — i tak
szydząca się szlachta chce opiekować się majątkiem uciśniętym przez prawa i
uchwała tego niepodzielności aby i tam zabierając industrię i pracę do reszty
wynarodowić kraj cały — Zabrać się majątku ten co go ma bardzo mało
obdłużony majątek spłatą wspól spadkobierców nie jest majątkiem — wszystko
z czasem musi przejść bo nie przez zbytek lecz przez brak podniety do
pracy Gospodarstwo i przemysł nigdy się nie podniesie — i w krótkim czasie
jak już Poznańskie i Galicja dostarczać będzie Emigrantów do obcych ziem —
Patrzę jak ustrajają synowie kraju przyszłość majątkową w ziemi naszych
spadkobierców widomie się dostrzega odchłań w której kraj zaginie — obrachować
ją można — w czasie i przestrzeni — nie na polach Racławic lub Pawii ginąć
mogą narody ale przez złe prawa — i ja patrzę tu wciąż jak wy mamy koniec
coraz bliższy — tak że zaczynasz grób krain — bo w takim przejściu włas-
ności nawet wychodzą na wierzch inteligencję klasa włościańska stając
nawet w stronę ona musi przejść duszą ciałem do obcego obozu a w 3 generacji
ulegając głupim prawom o własności niemieckiej zamieni się będzie przyjmować dziady
jak ich starsi Bracia — a co pozostanie coraz podlejszem być musi jak już
jest spodloną dzisiejsza inteligencja tutejszej dzielnicy —
Wszędzie starają się dać największy ruch własności ziemskiej, bo Ekonomiści uważają ją
za towar o tyle przynoszący pożytku o ile jest więcej pokupnym — tu opieką i prawa
nie rząd ją trzyma w granicach nieruchomości — więc własność nie ma ani życia
chandlowego ani też stanie się pobudką do pracy — Właściciel dużej własności nie może

nawet żądana ustąpi – bez ułożenia się z dłużnikami hypotecznemi – gdyż tym
czasem sprzedawczy w hypotece ona by dla niej mogła pieniądze odebrać – wierzytelno
ale trzy pomnażać – prawo nieprzepisało urzędnik nie może brać na siebie ...
ny. i kosztowne zezwolenie urzędu bo bez niego nie wolno nic robić na mi się
nie przydać – czemuż rząd nie daje pozwolenia także na sprzedaż czy to
kilku cetnarów cukru lub kawy które także mają hypotekę. weksla równie
sądownie poszukiwany jak hypoteka ziemska –
Włościanom wolno było to do dziś dnia dzielić swoje schedy. Naprzód prośba
referat. usprawiedliwienie się z części udzielonych i pozostałości więcej – 2
familii – prawo nie mówi o ilości głów mniejszych ona składa przyjdzie czas i
ograniczy ilość dzieci – następnie przychodzi pozwolenie po zjechaniu komisji
na grunt. dopiero robią się tych aktów 3 kopii wyż tu 5. dla każdego z włoś
cianina dla powiatu dla kadastry dla rektyfikacji i dla kassy podatkowych
co za koszta co za strata czasu kiedy idzie o posag dla syna &. &. –
We francii nie można sprzedać gruntu bez świadectwa hipoteki – 25 f
na dołączonym świadectwie i cenie umówionej Notariusz robi akt sprzedaży.
i odsyła go do hypoteki gdzie licha długi a po ich opłaceniu nowy
właściciel odbiera dopiero tytuł własności – ów sam czas idzie do biura
Kadastralnego i na mocy świadectwa Notariusza wyrabia sobie przeniesie
oni części należących na swe imię też sam robi z biurem podatkowym co
jest jego interesem a bez czego mogłaby być nabyta własność ulec przedaw
nieniu i wrócić do dawnego jej posiadacza – i to wszystko załatwia kosz
tem 50 f – zostając koszta notariusza i podatek od sprzedaży, które nowy
właściciel sprawnie opłaca by i tam były dołączone do mienia
swoją należytą własność – też same są korowody co do i nabycia Renty
publicznej – lub też innych ruchomości – Czytając podziwiają a oni się
niemcy urzędnicy zas zgłupieli formalnościami myślą o zyskach i nie
więcej albo też spaśli dumny wywyższenia swój czas, czemu jako bureau
przez swych podwładnych – lekarstwo jest dziś Gołuchowski – nad którym po
wzięła górę biurokracja bo zwyczajnie austryackim zrobiono Namiest
nictwo – w którym dyrektorowi i głównym sekretarzom się od niego, wraz z komi
sarzami i pisarzykami

zarówno etatowemi urzędnikami, już tem samem tworzą silną kastę, a że są wzięci z dawnej służby znają między sobą wszystkie wybiegi np. protokół odbioru drzewa na 30 mostów w rzeczy samej był napisany na 2 tygodnie naprzód nim komisarz drogowy z naczelnikiem powiatu udali się odbierać to drzewo — jakaż więc jest dobra wiara tych ludzi — wszystko jest po niemiecku — czego żaden podrzędny mieszkaniec nie może zrozumieć, z resztą akta i sprawy administracyjne są i były zawsze w Austryi wielkim sekretem otoczone więc Gołuchowski o niczem dowiedzieć się nie może — tylko jak jego sługa zarządza jest kradzieżą i domierzoną przez przełożonego — za to on dostanie zawsze dymisyę bo nim przestała urząd wykazywać sprawę sądową i tak przez dziesięć i sto drugi staje. — traci łatwo i prawo do emerytury — i tym sposobem oczyszczamy swą administracyę z ludzi nieposłusznych — i którzy jeszcze ich oddalają skoro naczelnik w stanie służby i zaprzeczy dobrej — w ręce z obywatelami innymi.

Gdyby zaś Inżynieria była jak w Bawarii Prusach lub Francyi oddzielną służbą od Namiestnika przez powiaty mogłyby się uniknąć zażalenia — i szeptaty. Urzędnictwo miejscowe zabrał sołtysom dałoby uskromić i ich rozgłoszenie i wydatki. do tego mogliby być użyci Obywatele. Wypłata zaś przez sołtysa zarobionego grosza przez ludzi w jego obecności na jego koszt kosztem uniknęłoby wiele złego. Inspektor i rewidenci rachunki i projekta a wyrzuca [illegible] na radzie Inspektorów rozbierane dałyby gwarancyę dobrego zastosowania prawideł sztuki — uważam zaczynienie byłby im pochopem do dobrej służby — przez tego urzędnicy zawsze na robotach naczelnych mają oni odstępne do 5% na 100.000 pierwszych a 2% na następnych którem to dosyć kiem wynagradza się ich pilność i uczciwość ale w Austryi o tem myśleć jest zabronionem a P. Gołuchowski za młody jest dumnym aby mógł sam obyczaj stracharów i porządną administracyę stworzyć — bo i on to należy do tych urzędników co w przeszłości zmarnieli wszelkie dążenia do postępu za zbrodnię — i dla tego też wyrzekł się o emigrantach z pogardą dla nich — czy by one niebyła oznaką jego wysokiego jego dawnego zmienienia — bo zwykle się gardzi ludźmi po głowach których doszło się do znaczenia lub majątku kiedy się jest pewnym ich bezsilności —

Cieszy się Altomnię głupia szlachta a Rząd jak trzymał tak i trzyma wszystko

wszystkie bez wyjątku przyczyny — tylko zmianami coraz większy się rozchodzi nie
między Obywatelami bo ci zbyt są spokojni ale między warszawianami niższemi
wszelkich urzędów w wojsku zaś się nie protekcją i urodzeniem dawano
stopnie. za długie nauk 4 lat. wszakże aby wyjść na Kapitana — i
na tem koniec kariery — urzędnikom cywilnym pełno jest postępu —
a awans jest bardzo rzadki — nowe rozporządzenia zmniejszą ilość
urzędników i ci najwięcej drżą którzy przedstawiali w przeciwną stronę
ciągną — rozbiory jest z nieporządkiem w administracji o ministerstwie
które więcej prawią — np. potrzeba urzędników więcej kwalifikacji cz
się że warunki np. do formacji Sądownictwa aby się zgłosili prośbami
opatrzonemi stemplami 12 rs. na tysiąc kandydatów parset będzie przy
ostatnich. i każdy jest w nędzy bez grosza lamentem i przekleństwem wydatek
na 12 rs. — Gdy tym czasem gdyby wziąć przykład z historii Belgii nie
jest Rewolucji francuskiej. to by wiedzieli i do swoich przemian nie tylko
nowych ministrów ale i nowych urzędników potrzeba — dalej emerytury starym
pewnie by zarobili gdyby ministrowie byli w stanie stworzyć nową procedurę
administracyjną —

Gołuchowski mógłby był to zrobić radząc się Wołowskiego Ryszkiewicza.
i tylu innych zdolnych między nami z wyższej zdolności administracyjnych —
Rada iż przy jego znajomości stosunków miejscowych utworzyła by była
wzorowe urządzenia — tym więcej zwłaszcza że by one były oparte na
tradycji Królestwa administracji stycznie uczciwej despotycznych urzęd
ników nie zrobiono owego zastępu rządzącego krajem mimo prawa mimo woli
jego — co istniało aż do śmierci starego —

Długie te ustępy o urządzeniu kraju o złe porem błędy dopełnia. to pod
płynnym a poważnym piórem waszym rozszerzone i poparte uwagami
moralnemi, i poglądem na całość z wysokiego stanowiska krytyka i sędziego
poważny wpływ wywrzeć mogą — Można mnie widzieć jak by zrobione
powinno ale zaniechać wykazywać błędy. udowadniać szkodliwości ich złych
skutków czy wykazywać skutki dobre które wypłynęłyby z ich wzięcia jest
Wam samym sposobniejszą rzeczą jak mnie lichemu pisarzowi —

Jeszcze nie przyszło w Administracii aby przekroczenia admini- bytu przez urzędników odpowiedzialnych notyfikowane tym którzy one popełnili - (prócz [illegible]) na którym sędzia przepisuje karę pieniężną i tą exekwuje skarbowy urzędnik - Drogowy np. wolno według jego uwidocznienia owe przekroczenia wzywa do powrotu całem krajem wszystkich tam się ustron słomianej strażą kary rolei [illegible] do wszystkiego - i za protekcją niektórych się uwalnia drudzy się opłacają inni karę płacą według woli naczelnika a wszystko bez kontroli - we Lwowie się inspektorowi drogi w raz na rok zimową porą objeżdża [illegible] podejmowanie przez swych podwładnych i jest surowo zakazanem za granicą i jego inspektor nie przyjmie gdyż rocznie płacy tego nie dostawała - Drogowy ma 3600 f. Inspektor 12 000 pierwszy bierze 5 f. diety drugi 20 -

tym to sposobem zaniedbano niedbałych właściciele i za blisko do drogi szkody popełnili - własność drogi jest od rowu do rowu włącznie - poza tą granicą jest własność prywatną na niej rozkazywano dawniej sadzić topole bez względu na naturę gruntu - i t. o 2 łokcie od brzegu rowu. - Dziś z powodu niemożności utrzymania tych plantacii rozkaz został zniesiony - przez tą skarbowi szkodzą cieni topoli gdy wyrośli - [illegible] - Galicii tylko się właściciela - topol się rozrosła do 3/4 łokcia i poza topolą stanowi urzędnik granicę o łokieć tak i mały właściciel traci 3 3/4 łokcia pod brzegiem drogi za którego płaci podatek a jest pozbawiony zbioru - biedny lud gdzie ma apelować, skarżyć się rzadko i widzi w urzędniku uosobioną potężną osobę - Wolność adwokatury od przyszłego nowego roku jeśli wyjdzie choć już jest uchwalona przez obie izby - może się przyczyni wiele do uleczenia sądowej i administracyjnych i wprowadzenia swojej [illegible] -

Rozmaitość kass jest tu uproszczona Kasza Wojskowa Kasa [illegible] Kasa Powiatu (dóbr narodowych) &c. - gdy tym czasem każda administracia do siebie wydaje rozkazy Płaci i ciągnie dochody - tutaj jest wbrew [illegible] rządowi kiedy przed budżetem wydatki się oszacowano idzie aby je zrobić i usprawiedliwić a nie zas szukać ekonomii. Za granicą jest jedna kasa który otwiera kredyt minister skarbu aby wszelkim danym miała sumy potrzebne do pokrycia wydatków. Powiat [illegible]

wszystkie służby według przedstawionych rachunków mandaty osobiste interesowanym
które w płatników za wyjątkiem a osoby nieumiejące pisać ani czytać
muszą z Magistratu sprowadzić świadka naocznego wypłaty i indywidualności
wraz z naturą roboty złożony — takiej ostrożności robią adm. finan. uczciwe —
czego tu wcale nie masz —

Rozchodzi się wieść przyniesiona z polski przez radzących do kapituły — że Emile Girardin
z Presse. co napisał La Pologne libre dans la Russie libre — wziął za to wielki pieniądz
usprawiedliwia się to mniemaniem że on oświadczył że dziennikarz może dostać za
pieniądze obcym sprawom. było to w czasie procesu o diffamacji Prasy francuskiej
Dokładają że te moralne przedstawienie poparte było planem uspokojenia polski
którego zawczasu mieli moskale coś kolwiek przekonać swym postępowaniem
w polsce. Nakoniec świadczą; to jest prawdą że Girardin po skończeniu tej
publikacji zaraz w pierwszym tygodniu pobytu w Compiegne był pierwszym
gościem — Napomykają zaś że Cesarz po tej publikacji z Ministr. Zagranicz-
nych stało wezwaniu aby moskale jak najprędzej ukończyli sprawę polską —
Działo się to w jesieni 63. roku — i że to sam Napoleon konfidencjonalnie
mu miał pisać — Jakie to do dat i okoliczności się zgadza wszystko. i jest
wielce prawdopodobnem że ten co pisał motywa i poglądy na stan i stosunki
dwóch narodów musiał zrobić konkluzję i podać projekt tego bytu Polski
wolnej wśród Moskwy wolnej —

Wyraźnie mi tu oświadczono, że przekonani będzie że Emigracya nie mogła
się nawet wyżywić, i że tam tylko było robotą z tych owych powodów
wszelka pretensya emigrantów urzędowania w jakimkolwiek zawodzie musi
być odrzuconą — bo jest rzeczą naturalną że my tu sprawy krajowe
lepiej znamy i pojmujemy a administracya będzie uniwersalną —
nie potrzebujemy doradców nawet za darmo. Rady Pawła na wszystko stosuj
Gospodarz woli raport o stanie Higienicznym Doktor zapewne projekt urządzenia
służby i robót drogowniczych — Hrabia zajmie się statystyką. bo wie jak
długi robić — i ich niespłacać — gdy tym czasem Emigrant ów krzykacz
po rynku paryzkim — każdy będzie pijakiem co może dobrego zrobić
i prędzej radem uspokojony się mnie nawet odpowiedzi nie otrzymało —

Kopalnia soli w Bochni na głębokości 350m Galerie główne 2.12 wysokości i 3.79 szerokości drzewem cembrowanych nie używają ni maszyn takoż maszyny parowej do wyciągania wody i soli – stąd to tanie koszta. bo przewóz soli pod ziemią dochodzi do 600 metrów. przy głównej studni. a rozległość robót przechodzi 3300m. – Bogucice idzie ku Wieliczce – – Galerie główne idą środkiem napływu którego ściany nachyłem są do siebie na 33%. stąd w głębokości Galerie poprzeczne coraz są dłuższe temi poszukując składy soli workami lub (pecka) które przy ścianach zwykle się znajdują – zapasowych robót jak mówią jest na 50 lat naprzód. – Cały urząd należy do inżyniera z płacą 1500 r. wszystkich urzędników jest około 60. z płacą bardzo lichą po 30 lub 50 reńskich – przy zbytku licznej familii – wliczając jednak tylko po 4 osób na familię jak się da wyżyć utrzymać – i dla tego też ministerium dz. muszą być nadużycia – Górnictwo jest wielką nauką – przy niedostatku powinno być dobrze płatne a część skarbowa sprzedaży soli zupełnie oddzielona. chyba iżby to było razem pod ministrem skarbu to i wtedy razu jeden inżynier z płacą 6000 3 konduktorami po 2000, i 4 pisarzami przy lepszej płacy mogłyby prowadzić 380 robotników. – przytem 2 lub 3 kancelistów reszty służby by dopełniło. wszystkich urzędników byłoby 8. gdy dziś ich jest 60. Górnicy stanowią między sobą osobną kasę dla emerytury – .

Wiedz stąd to mówią. sól dziś jest na miejscu droższa jak we Francji i dla tego też mało są dochody – powinna raczej być o połowę tańsza – gdyż tu wartość grosza jest o ½ większa – tym sposobem używanoby soli do wszystkiego nawet do nawozu – a zysk by był daleko większy nawet zwiększając liczbę robotnika – ale używając maszyn przy robotach mieliby 60 do 80 koni dziś na stajni stojących – ale cóż o tem mówić. Austria jest rządzoną od 100 lat pozostatkami – do których niepotrzebna jest inteligencja obracając się na korzyść polityczną polityczną i przy dzisiejszej zmianie wszystko narzeka, iż cierpi z braku zatrudnienia – Czechy co u siebie mieli akademią urzędnikowską dostarczając szpiegów na całe Państwo. do Węgier Włoch, Galicji dziś przechodzą do Moskali bo im ten kawałek chleba pewnego odebrano – . Cała administracja obrzydziła się ...

ze zwyczaju podejrzywania i narad, zobopólnych — tu nie ma Namiest
nika, Powiatu Naczelnika, burmistrza aby były to odpowiedzialność
rozkazy — dekreta i dyspozycji decyzji wychodzą bez podpisu — bo
tu jest Namiestnictwo Powiat Magistrat, osoby zbiorowe ba
instytucje które bezimiennie rządzą — zbierają podatki — — i t. d.
Stąd bezwodzi każdą skargę za nadużycia — a źle otwarte stanowi
pomyłkę bo powiat namiestnictwo może się pomylić — to jest coś wielce
mocnego. a jest niczem to by się dało użyć —
To wszystko okazuje że rewolucja społeczna pokojowo przeprowadzona
z urzędnikami na ludzi, na stanowiska zajęte mierzą tylko haos spo
wadzi — Ministerium może mieć [illegible] powagę, rząd — ale rozbija się
o niższą mierze. — i dla tego też tu wszystko idzie z takim nieładem iż
widać rolnicy z nowemi taborowniami a dosyć szerokie pasków nie dostał
cynowe — broń skrócona na stan krótkie bagnety bo nowe jeszcze
nie zrobione — — to wszystko idzie jak po naszych dworach kocz piękny
cztery nędzne konie a furman boso —.
W Krakowie widać dużo ludzi garbatych pochodzi to musi z trotoarów
zimową porą zbyt ślizkich. — tu zaś w Bochni Elefantiasis puchnienie
nóg jest rzeczą pospolitą. nie wyrasta ona jak w Rio Janeiro —
bo klimat nie jest tak gorący a zimową porą wraca cośkolwiek i nogi
za nią puchlina —. skąd to może pochodzić — czy się zastanowili nad
tem lekarze. rzadko widać obie nogi spuchnięte — ale jedna cierpiąca
jest rzeczą zwyczajną — takowe się dziedziczą podobno —
Dojeżdżając z tąd do Wieliczki bitym gościńcem, przy [illegible]
wnioskuję podróżnych przy gorączce dali się czuć wyziew kwasu siarczanego
ulotnionego w szerokości 10 do 12 metrów [illegible] wzdłuż tym zaś po
nad ziemią, tak iż przypomina nam soli w oddechu i koniom i psom
daleko jest dokuczliwym — — skąd te wyziewy czasami się obie wiążą
— pierwszy mój pomysł był bliskość takiego komina labiryntowego tam pieca
Gipsu kiedy [illegible] ale tak nie jest — bo są wyziewy ziemne wzdłuż
niezmiernie stałego — gdzie mniemanie się rozbija — można by do niej ze

zwyczaju dojdź gdzie przeciwwstawi i kieruje się po zmianie koloru Lasci po drzewach i innych oznakach. — Kierunek wiatru był zachodnio-południowy. — Już w Krakowie zauważałem o ile tam mniej było jaskółek w porównaniu z Paryżem brak płaskonosatego jaskółek widoczniejszym jest jeszcze w Bochni —.

Uważaliśmy się tu w ogólności na głupowatość ludu prostego. — zapłodnieniu podwyższonem trunku spotkującym. — brak mięszaniny ludności. niejako wpływa na to głupowatość o ile wpływa trunek przy używaniu tytoniu. takim jest austryacki knaster pospolity — tak jak przypisać należy spleen anglikom z powodu trunku wodczanego przy używaniu merkuriuszu w pigułkach na rozwolnienie — w dzieciach zaś głupowatość pochodzi z rozepchania żołądka ciągłem wysileniem ani onego na strawienie jadła nieodmierzonego i niestosownie użytego na tak wątłe siły jego —. ta głupowatość z ciężkiem pojęciem jest widoczniejszą w dzieciach i często mniej zadziwia w ludziach wieku. brak kombinacii myśli wyciągnienia wniosków i odgadnienia przyczyn. we wszelkim rozumowaniu — Nauki im nie zbywa ale zbył tępe jest ich pojęcie — i z konieczności prostą i zasadą mowy na raz jednym obrazem zajętą do niej przemawiać potrzeba — ta nieprzytomność i też pochodzi w ludzi inteligencyi zwanych z braku ćwiczenia rozumu i dla tego też towarzyskie pozycie za jedyną zabawę ma karty lub taniec dwa zajęcia w których myśleć nie potrzeba. gdyż ciągłem obezwładnieniem się stają się mechaniczną pracą umysłową — Jeżeli zaś w mowie wyjdzie się z ogólników, bez najmniejszej tajemnicy — byle by tylko bezmało wysłowienia jakąś domniemaną pustą i bezzasadną myśli — co się zawsze zbliża do sposobu kaznodziejskiego. zachwyca się. tym więcej im z większą łatwością okres jest wypowiedziany — niezależnie nauki biegną za przeczuciem umysłowym czasu jak więcej praktycznym za strawieniem onego trzuchem — i dla tego też pozostaną i pierwszeństwo oddają w zebraniach księżom naprzód a potem adwokatom — wyuczonym we prawie cywilnym i kanonicznym ze wszystkimi Ergo; tandem, posiniewsi, a zatem. więc itd itd —

Towarzyszy podatkowi pisze mi Laskowicz w końcu roku wyda nowe sprawozdanie — Najlepszy jest pośrednym przez Pozanskie — w Emigracii a szczegól nie w Paryżu o ile się wyrzeknie o tych każden swoich obowiązek dopełnia —

jest to najlepszy dowód Dziczyzny w klasie intelligencyjnej – gdzie kolwiek bądź wychodzcy nie polityczni z innych narodów mają osiadłszy się swe dziennikі swoje własne zakłady – a Emigracja polityczna do niczego nie doszła prawie własnemi siłami. – prawda że polityczna zgoda tu niemoże ale właśnie ta zgoda mogła by była nastąpić na polu neutralnym jakiem jest składanie podatku narodowego –

Jeżeli zas zejdziesz tu do intelligencji w Galicji na wybrzeki i niezrównanemu humoru oznaki dziczyzny przyczem wariactwo okazuje się fantazją dyskutowania kwestji przynoszonych przez dziennikarstwo z zachodu o pauperyzmie – o połączeniu kapitału z intelligencją – &c. &c. – i to się marzy zwarzy i gubi w głowach nieumiejących się zachować samo z sobą – a którym w każdym kroku życia brak szczęśliwego zmysłu jakim jest zdrowy rozsądek. U ludu Dziczyzna widzi się jak na dłoni, brakiem pojęcia harmonji wynikającej z porządku. – nie chodzi w ślepiego – jak intelligencja czeredą trzodą – – nie pojmuje jeszcze linji prostej – powierzchowną rachunkowość na wysiłek – zakres jej daleko aby pojęła bryłowatość przestrzeń. –
Do tego wiele się przyczynia noszenie pasów i pasków – zamiast szelek. Przeznaczony jest naród Hiszpański włoski grecki Węgierski i polski – złe to tak głupsze i błahsze przyczyny – – Zaś niemcy się tamują wolny ruch żołądka. Krzyżują tułowia ruchu nerwowego kolumny spalin pacie rzowej – uniemożliwia człowieka do pracy. – Szczególniej – przy małym wysileniu i zużyciu siły – robi go bardzo zdatnym do pozycji horyzontalnej albo prostopadłej ale nigdy do zajęcia się wymagającego schylenia lub też nagięcia się według potrzeb pracy – w której wydaje się wiele siły dla małych rezultatów – U nas patryotycznych mało jest osób zamożnych którzy wiele wstrzymało od podróży a więcej jeszcze brak zasobów – Celnowska zawsze mile was wspomina i smuci się waszą stałością –

Dziś są takie okoliczności iż należy nalegać na Towarzystwa Emigra o ułożenie listy tych wszystkich którzy by jeszcze mogli oddać usługi krajowi dzisiaj już na specjalnie uzdolnionych w służbie skarbowej sądowniczej wychowania, robót publicz. i administracji – ci tak układać

pokowani ludzi złączeni z zdolnościami i krajami znającemi miejscowości —
zaraz w danym razie mogliby posłużyć do stworzenia administracii —
Wiem iak mało znaią się i mocno mię pogląd wyższy przechodzący granicę
prostego obrobienia interesu ale właśnie takie listy zrobione ułatwią —
ich wyższe i każdy po krótkim czasie rozszerzy swój horyzont. stworzeni
do stanowiska zaiętego. ludzi dobierać należy do mięszczi ale i też na stano
wisku zaiętym człowiek się takoż okaże —

Tę myśl przesłałem do Paryża i pozwoliłem sobie swoie własnego imienia
iakoby była ona waszym życzeniem — bo takie iest położenie pisarza
krytyka — samo iest wolno a mnie mogliby oskarżyć o ambicią
abym był porachowany między ludzi stanu — bez stanu — iak mamy
Jenerałów Dyktatorów bez woyska i kraiu — wierzę że ludzie się wyrabiaią
przy dobrey dyrekcii — ale mi daleko wierzyć w swą własną genialność iako przy
szły organizator Polski — niech to zostanie naszym Jenerałom i Dyktatorom poka
ważnych przyczyn —

Co słychać z polityki wam chyba wiadomo i coś się o uszy obiie —
~~tam zawsze iest większy świat iak tu Bochnia~~ — przecie niewidziałem od tygodnia
Dzienników. — a tych iest tu dwa Czas i gazeta narodowa. reszta zaś składaią dzienniki
niemieckie —

Że imiennik Żupańskiego z handlu bławatnego w zawiesił swe wypłaty —
ta wiadomość przywiodła mi sokół co niepoprawnie wykrzykiwał w głębinach
wielkiej nieszczęsnej Polska — a takich zwiastków były dużo zrazu
w moskali tego niedostrzeżeli —

Ale. Ale — o ile arystokracia zacierała ślady poczucia narodowych
we wszystkich pamiątkach o tyle naiwnie lud prosty pracujący przekazał
żywot potomności. pomnikami czymowaniu do niego przemawiaiącemi. całą
wielką naszą epopeię demokratyczną — Największą masa soli odkryta
za czasów kościuszkowskich nosi imię Głowackiego — to z urzędu
wśród dziwacznych i niżem mi nie prawie dźwięczących imion niemogło wyjść
to cicha opozycia to żywotą ludu miejscowa. iak na obrazie sejmu grodzien.
widzi szubę i konfederatkę w oczkach młodego pokolenia — niemiano.

mi zdaie z prawdy z tego imienia składu lub bryły soli odkryły —
Dyrektor Niemiec — nie wiedział nawet i mówi co to iest za nazwisko — zapewne
iakiego robotnika — co iednak nie iest zwyczaiem iak twierdził — wszakże
ważny potrzeba by było to poszukiwać — co za głupstwo imieniem tak
zwyczaynym podpisywać się —.
U Intelligencii Słowacki — Słowacki — tu nie masz takiego obywatela
Musi to być iakiś dzierżawca lub też Ekonom —
U ludu zaś to imie coś kolwiek znaczy — wiem i że imię życiem
objawi się — przy iakim kolwiek drgnieniu duszy narodowej —.
Ze ludowe pojęcia przestrzeni nie przechodzą dalej. tak głęboko wryte
są serca ludu od serc Panów — bo u pierwszych krwawemi łzami
do dziś wychodzi skarga zagrabionej krainy — iam to sam z ust iego
słyszał boso ia dla niego nietutejszy —
Spodziewam się iż list ten przez was tak skończony znajdzie
w Dornie — wyprawiam go do was 27. — to iest jutro —.
W przyszłym o czemsz wam mówić nie nadarzy — po co ta
moia ciekawość dość natem że ten was dojdzie rozerwie was.
albo też znowu i serca lekkim uśmiechem waszym przymie
I ia też wszelkowiek z wszystkiemi. ściskam serdecznie
Twoi Wasz

Maksymilian Witkowski

Jak baba niemogę się obejść bez przypisku – a to w celu wyjaśnienia mej teorii o
Cywilizacyi narodów. – Jest wiemy z kąd pochodzi próżniactwo, w dali rozrywce i zamiłowanie
do pracy – skoro był przed wiarą – wiara katolicka Rzymska apostolska odbiera samodziel
ność indywidualną – bo zabrania własnym rozumem sądzić rzeczy – i praca też w katolickich
narodach uważa się za upośledzającą człowieka – Protestantyzm się najwięcej rzecz oddaje
i te też narody są najpracowitsze. mając z tem tym usposobienie – skoro wiara
Chinczyk wszystkich przewyższa rozumnością i pracą – bo u niego prawa moralności
są ziemskie – a troska jest tylko potrzebą duszy – Cywilizacyi 1. stopień jest pozbyć
odległości. między nimi się jest nie na czas ale na pewną oznaczoną miarę – i lud
idzie według węższego toku też krzywdy – 2 stopień oznacza pojęcie ~~przestrzeni~~ powszechności
a 3 zatem panować przestrzeni – Francuz ma usposobienie do najwyższej cywilizacyi
i próby robi swemi rewolucjami – mierzą w to swe usposobienie artystyczne –
on uderza. czuje harmonię i porządek dla którego to też tak łatwo oddaje się z posłuszeństwem
i bez oporu władzy wychodzącej z porządku jego – Anglik dopiero 2 miejsce zaj
muje bo czuje potrzebę zawsze z górą oznaki władzy do której by mógł swe
kroki zastosować i dla tego też lud nie robi rewolucji, a jeśli przychodzi upomnieć
się o swe prawa – robi to z mitingów i dochodzi do największych objawów swej siły
i mocy – potem idzie niemiec ociężały którego potrzeba wyciągać po każdym kroku
jak po drodze godzinami oznaczonej – Hiszpan i Polak robią też wytrwałość
dla fantazji. Krzywią się w konfederacyi (pronunciamento) bez oglądania chwilowem
światem – prócz tego jeśli narody mają jak indywidua inicjatywę własnej samodzielności
to też narody Rasów wywyższające mają tylko swoje [illegible]
Włoch Muzykę. Hiszpan i Polak czuły wiekami wyprzedzające ludzkość cześć [illegible]
nie w kolorach swych tkanin – ubiorów – harmonię tę przechodzi do Malarstwa i Rzeźbiar
stwa wraz z architekturą – wiara podupadnięciem całości narodu i rozdrobnieniem go
na mniej oporną od Paraji całości. Tem była Grecja, Włochy – i będzie Artystów
Polskich dziś dali dowód pojęcia narodu o ojczyźnie i jej potrzebach – z ludu wyjdzie
Dante nasz. i poeci i pisarze owego – a kiedyś będzie naród jak on sam
stworzy bo go dziś niemamy tylko w stanie ducha – (latarka) – aby to najprędzej
nastąpiło i [illegible] wypadnie 1. aby wielki familii się połączyli w całym spo
łeczeństwie narodów. i dla tego też obraz Matejki – ~~Skazywana nasza historia~~ – niestwor

była krytykowaną – którzy znali osoby co nas zaprzedali obraz zrobił ich znaio
mych zwraca zatem ich obrazy francuski przekarały Carricaw Cutonaw i Robes
pierow —

Wypadki polityczne mogą na wiosnę nas zaskoczyć jakiem już wspomniał – dlatego to też towarz[ystwo] podatkowe przed rokiem stary i ogłosi rachunki – i którym należało by wasze na nowy rok ogłosić – jak Roczniki innych towarzystw powinny na ten epokę się ~~ogłosić~~ pojawić – Proszę tę radę przyjąć łaskawie –

Fotografii nie wysłałem tylko w Krakowie kilka fotografii. Uderzył mnie najwięcej mały szkic przedstawiający szereg modlącego się i bijącego się szlachcica przed figurą Matki Boskiej w polu – spod którą od karabeli prosząc za to opodal onu rozmienta się w mieć prosty obozowy. Katolski prostopadle zatknięty do ziemi – Nachylony karkiem szlachcic zdaje się czekać dobrowolnej kary. śmiesz – szczęśliwie za ten obrazek marzy. jak by też go lud nasz zrozumiał? – otóż mówię, że się powtarzam – niech kto bredzi jak ja – moje propozycje w tę wagę gadatom zbyt zwykłą –

Przykład Ginstera wszędzie naśladowcom ale daleko mu od tego prawdziwego zlania się familijnego z ludem – lud też podobno uważa ich jako też księży z pewnym niedowierzaniem przyjmuje – Napomknąłem czy też księża wiedzą spowiedzią jakim sposobem tylko przygotowane postawieni się czego pod głowem – i ci wiadomości zebrani powinny tego pismami przekazać potomności – rzucona myśl może i też da jaki owoc – bo i księdzem zawsze potrzeba etykietę zachować – wiara przepisy kościoła – prawa kanoniczne to wszystko faryzeusz ubrany fałszem utrzymuje się fałszem życie istotności wymaga – bo co sumienie głośno mu dopomina to interes osobisty, zakonu, kolei. stanowiska do najgłębszych skrytości zakopuje powierzchowni.

U ludu jest wiara czysta u Szlachty jest przeczenie wszystkiemu udawanie komedią – U ludzi wykształconych poczucie Religijności, jak lud mowi Moralności nieskończonym sobie tworzą – a formułki wiary okazują potrzebę doskonałości albo przez wielką głupotę albo też przez obrzydliwość – pour être parfait catholique Apos. Rom. – il faut être ou parfait imbécil ou parfait fripon –

na tem już kończę mój dopisek

Z

Wszyscy się dopytują kiedy już drydą wasze rachunki z r. 1867. i takiż napotkałem razem dwoch – i to księży wystydz sięy tak mało znaczący w nas klasy mieszczańskiej –

Urzędowo piszę powtarzam niemożeli żądać odemnie pewnego porządku, bo sobie rzeczy iak dochodzą myślą nie lub też razy mi osobiście – w Bochni pakowanie soli odbywa się w kopalni – kilkudziesięciu ludzi pracuje po 8 godzin przy świetle – podobne roboty odbywają się zwykle na powierzchni zarabia się 4 godzin roboty na każdym robotniku – oszczędza się światło i czas iego wyjścia na dno szybu – kopalni – Urzędnicy niemcy tłomaczą to koniecznością nadzoru aby kradzieży nie było, i też wyjścia robotników są pod kluczem na cały czas roboty –

Naiwne tłomaczenie naiwniejsze są te środki ostrożności – kiedy kradzież rzadką iest u robotnika przez którą traci zarobek ale zato iest zwyczajną – w Urzędnikach manipulujących rachunki i magazyny –

We wszelkiej administracyi nie masz iak iawnej roboty, i nadzor dobrze podzielony i publiczny im więcej on bierze się do skrytości tym większe są oszukaństwa – Dubeltowe są klucze do kopalni iedne są u zwykłych mężczyzn drugie zaś w skrzyni skarbowej – to wszystko pochodzi z tej głupiej Manii ii Zarząd roskazuie, ale nie urzędnik – i tu iest zarząd solny iak iest Namiestnictwo Powiat, Magistrat –

Nowe nastąpiły wybory władz uniwersyteckich w Krakowie, dawny zakład też średnich wieków, o zachowaniu którego bardzo pilnie pozbywają się ucznia godności iaką nimi otacza się każdy uczony – o zewnętrzne oznaki upominamy się iak o szynikowanie – ale dobrowolnie oddano to co właśnie zdały tych oznak władzy ztanowito – i nigdzie niżej w Krakowie profesorów władzy lichmiernej pijaństwem się zastawiających – i to przy nadzorze władz uniwersyteckich obieralnych –

Czy nowy rektor odwiedził i dostojeństwa tem ie wymowniejszy od stosunków z Emigrantem aby swej pozycji nie narażać – przecież nauka wysoka ośmiela ma prawo do niepodległości i obowiązaną iest do odwagi cywilnej ale tu w Austrii wśród rządu liberalnego czystem wyższy ktoś złożony względom polityki i co rząd pozwala policianowi bardzo dobrze zabronić – i czy roskaz iest wyższym od roskazu rządu – – Daleko naszym niby uczonym od tych

wszystkich zagranicznych Włochy wznoszą się z obywateli miejscowych prosto do Obywatelstwa całego społeczeństwa całej ludzkości.

Historia naszych prac Załuskiego nie podam nie poszczycą się odpowiedziami cechującemi cały charakter i potęgę człowieka uczonego jak się często znajduje u uczonych zagranicznych – bo też w całem państwie Austriackiem który z uczonych zdobyłby się na odpowiedź Guy-Lusac daną następcy tronu wskutek niedorzecznego zapytania – "Książęta mają prawo być i Głupiemi." od uczonych do całego narodu za ich przykładem przechodzi poczucie godności osobistej, nagany nierozważnych rozkazów – lub też domagań – bo czemże jest odpowiedź Colisiouta – Colisiour zginie ale żołdaty będą wzięte – a owa tego majstra, któremu nakazywano aby zaporta zrobił tak iżby pewna droga wyszła wzięła pierwszeństwo nad innemi, "Jeśli ta droga ma być zrobioną w widoku wyborców do Izby poselskiej to Prefekt nie powinien odważyć wziąć na siebie tej decyzji ni raz pokrywać się formami przepisanemi – i uchybiać wymagają przeciwnie godności urzędnika."

Lecz przeto prawo o wolności adwokackiej – jest jest usankcjonowane – Rachujmy – 4 lat klasy niższych 8 wyższych 4 uczenia się prawa. 4 praktyki przy sądach trzy przy Adwokacie, 2 examina zachowuję po roku przygotowania to czyni razem 25 lat nauki aby można wolno praktykować adwokaturę – to wszystko dowodzi że adwokaci chcą zachować swe pozycje takie prawo pisali tłumacząc Austrię przed światem jako złożoną z ludności bardzo ciężkiego pojęcia co do nauk albo też że ich professorowie uczyć nie chcą i nie umieją i uczona że ich prawa. zbliżone do i na tle praw kanonicznych sobowie potrzebują wielkiej wprawy ergotanii i pamięci – wyjątkowo zastarzałych motywów i względów aby się mogły pomieścić w głowach ciasnych przędzą nauki nad 25 letnimi ślęczeniami nad nią –

Z Cierpliwością Niemiecką znajdzie się jaki adwokat co pójdzie w ślad adwokata Hiszpańskiego. który wydał dwie edycje wszystkich praw Hiszpańskich ze sprzecznemi decyzjami i komentarzami. tak iż sędzia chcący uniewinnić lub wyzyskać sprawę na stronę A bierze tom praw czerwono oprawny – i sądzi podług prawa – jutro jest jego interesem skłaniać się ku drugiej stronie mającej –

sturności, bierze do wymotywowania wyroku tem czasem oprawny — rzecz zawsze naprzód załatwiona między nim a Adwokatami stron procesujących się — w każdym razie oparty na prawie — na Księdze praw — takie są też i prawa Austryackie — bo i w Hiszpanii iak tu myśl rządu zmienia się iak ~~się~~ zmienia ~~moda~~ mi bieliznę ale ubranie, rozpustna kobieta — i gorzej bo ta chce się podobać ale iak ukrywaiący się Zbir —

— Zwracam uwagę na brak ptastwa — po południ ogrodach biegą się motyle białe — iak by śnieg padał, się prószył. co daie dowód takoż niedbałości mieszkańców — gdyż te motyle przechodzą wszystkie swe przemiany w familijnem życiu — razem iayka się wylęgaią — razem liszki zgromadzone zamykaią się iedna przy drugiej dla dalszych przemian — tak to wszystko stąd wypowiedziałbym — gdyby nie ta apiczzatość która się dotyka w każdej rzeczy od góry aż do nayniższej warstwy tutejszej społeczności —.

— Przy witaniu się padam do nóg przy kłanianiu się aż do stóp i całowaniu ręki niedaw iż takiej muszę zebrać się widzi tutaj. a którego nie ma między izraelitami — przez owo miałego starosty i to udaiącego się iescze pichotą do głównego iej szpitala —

— Zawiązałem też tu sobie małego przyiaciela — 10 letni chłopak pastuch — z bydłem idzie z fujarką na której już dobrze gra lub też z książeczką. całą iego ambicyą iest nabyć sobie klarinet. rachuie iego wartość na 2 f. — na co już sobie uzbierał 50. ~~groszy~~ cent — o każdym cencie dołożonym do kapitału uprzedza mię — ciekawy i rozwinięty chłopaczek zarazem wesoł. i szczęśliwy. — radziłem mu skrzypki — może i go do tego namówię — ale on widzi tylko przed sobą pastwisko i trudność użycia skrzypiec przechowania ich — kiedy go tak łatwo stracha bydło. przy fujarce — owo nawet z niemi rozmawia — a iak mu nie gram to i nic — iakże opuści fujarkę dla skrzypiec czyby moie krewki na to powiedziały — schudłybyś może? — i mowią że lud iest bez serca — nie umieią go znaleźć — — tu nikt przez się niechce nabyć nauki i znaczenia — każdemu potrzeba iest koniecznie chlubić się przodkami — a kiedy ich nie ma to się podszywa pod stosunki familijne z znanemi i wystałeczności — pod bliskie pokrewieństwo z Emigrantem iakim — przedwczorz kim pisał się iakoś dowiedzą że tem zrobił sobie pozycyą lub też są iemu przypisuią — na podobne okpiwanie siebie i drugich musiałem tu bardzo ostro z taiać i to nawet iakąś babę urzędniczkę przez męża czecha — stąd wielka obraza całej koterii jakoby piszczyk iakiś był urzędnikiem — i z takią korporacyą tak silną iakiż może być postęp. — kiedy ich interesem iest żyć z głupoty całego narodu —.

Już propinacyę wykupieniu zawróciło głowę wszystkim – Chciałbym wiedzieć czy tytuły nadany do własności np przez Królów znaczą o propinacyi – prawo przedawnieniem nabyte, może się ściągać do nieruchomości ale do industryi to wcale tego nie pojmuję – rozumiem że to jest wyrób produktów. – właśnie że jest wyrób którędym stały w ona posiadłości – wtedy raz uważa się jako przyległość należący do własności – więc powinny być także takie które tego przyległości nie mają i nie miały – a tem są te wszystkie własności które nie produkowały ani wódki ani piwa gdyż nie każda własność ma browar lub gorzelnię – są grunta które dopiero niedawnemi czasy doszły do posiadania browaru lub gorzelni – zezwolenia Rządu na to były potrzebne – więc je udzielano od Rządu Rząd je także może odebrać – nie wtrącając się w całe prowadzenie zwłaszcza takiemi zakładami fabrycznemi – Przed S. Gołuchowskim było już praktyką administracyjną zezwalania na zakłady nowych browarów i gorzelni – ale od wyjścia na wierzch Memoratu Pana Gołuchowskiego. umyślnie podtrzymywano tę kwestię. i on się doprowadzi do spłaty bogaczy właścicieli nowemi spłatami – które oni sami wszerzałem krajem opłacać będą –

Wykupiona zostanie Propinacja – nawet po miastach – przypuszczę że Galicja więcej do Korony Andrzejackiej? wątpię – niektóry przepłaceni we kołach swe interesa sama zostanie uboższą – bo niepodzielności gruntów na mocy ich przyrząpu nigdy – przed zaprowadzeniem gorzelni był używany miód – czy w owym czasie była propinacja od miodu – każdy go sobie robił – Przyczyną propinacji były znaczny i sekret robienia piwa i gorzałki – była fabryka ta przynosiła zyski i przyczem były – niby nie zabroni dalszego prowadzenia – ale właśnie że to są fabryki – winny już się stać wolne każdemu co umie i zna się na prowadzeniu tych interesów – ale mi nie chodzi o słuszność tylko o przestrzeganiu własnych interesów osobistych i brakuje działów znacznych których sprowadziły – a przytem chce się zrzygnować nabyciem tytułu Dostojnego Barona etc etc – jak to sprzedają to wiele pomysłu o sprzedaży szlachectwa, i innych tytułów – zawsze to oznacza bankrutów – a bankruci nie mają ojczyzny – nie pojmuję się a raczej one się już wyrzeka –

i dla tego przez były zdrajców dziś już znowu na łaskawem chlebie u Żydów –.

Wielkie obrachowania robią szynkarze wcelu najlepszego i najkorzystniejszego sprzedania prawa propinacyi, — a że są możnemi i wielkiego wpływu a zarazem stowarzyszeni interesem wspólnym, lękać się należy, aby zbyt wysokie oszacowanie nie było przyjętem i nałożonem na Kieszeń publicz=ności.

Szynkował wódką i piwem każdy właściciel ziemski czy szlachcic, baron lub hra=bia, jak gospodarował przez ekonoma, co ich godności wcale nie ubliżało. Gospodarował we własności tytułem prawnym nabytej w którym jej rozległość granice i często jej natura były zawsze ściśle opisane przez jej dawcę. Ale nigdy niebyło wzmianki zwłaszcza wdanych starostwach przez Królów, które to darowizny stanowią normę prawną tytułów własności, wiele i jakich objętości były gorzelnie i browary, lub też wiele było szynków od=danych ówczesnemu staroście a dzisiejszemu hrabiowi. A ów co sobie ten tytuł kupił, i o majorat się postarał, o własności handlowania trunkami wca=le nie spomniał, bo jeśli tokiec jest dla niego hańbą, pocostydził by się da=leko więcej szlachcic, żądać tytułów hrabiego jako szynkarz; o baronach nie mówię. Pomimo to prawo wykupu propinacyi przejdzie, a właściciel zawsze szynkować będzie, o ile wytrzyma konkurencyą co do ceny i gatunku napojów, mając już Karczmę zbudowaną, i w tenże sam sposób szynkować będzie najmem Karczmy, jak dziś kupuje wszystko przez faktora, lub też przez ekonoma kiedy mu idzie o rogaciznę lub świnie tłuste.

Więc prawo szynkowania zawsze mu zostanie, bo i ono przynosi zyski, na które właściciel zawsze rachować może, mając Karczmy już do tego handlu w stósownych miejscach postawione.

Dobrze zrozumiane prawo expropriatiyi obrachować więc się powinno nie z dzier=żawy propinacyi jaką pobiera właściciel, ale z wartości rzeczywistej handlu i to stósownie do podatków opłacanych z gruntów, bo przy dzierżawie propi=nacyi, jest także pewna wartość handlowa Karczmy, jej położenia, przez które inne łączne handle się prowadzą, jak sprzedaż siana, owsa, najmy koni, noclegi podróżnych, i kupno różnych produktów z pierwszej ręki od włościanina, a nawet bardzo często od właściciela.

/.

23.

Dzierżawca propinacyi, ten reprezentant tego właściciela ofiarujący pieniądze za dzierżawę obrachowywa naprzód przedewszystkiem swe zyski z tych ubocznych niby to gałęzi swego handlu szynkarskiego, a które są pierwszorzędnemi i stanowią rzeczywistą i najważniejszą podstawę ofiarowanej sumy za dzierżawę, bo on wie i obrachuje naprzód, ile właściciel i wieśniacy wezmą od niego pieniędzy i towarów, ile on od nich może kupić, i jakie procenta przyniesie mu ten ruch handlowy.

Te wszystkie dochody można porównać z dochodami niedostrzeżonemi ekonoma, co nienależą do jego stałego wynagrodzenia z tą różnicą iż propinator opłaca od nich pewien procent właścicielowi.

Zastępca jego w szynku z daleko większą łatwością te dochody zmnaża i stosownie do nich licytuje propinacyą, więc ściśle biorąc dochód od szynku czyli propinacyi nie jest czystym dochodem propinacyjnym, i gdyby brano na serio wykupno propinacyi jak się wykupują za granicą handle zawieszone przez przeprowadzenie n.p. nowej ulicy, to cała indemnizacya podzieloną być powinna w pewnym stosunku między właścicielem i propinatorem, bo obaj tracą przez zniesienie tego handlu.

I rzeczywiście właściciel który wydzierżawia propinacyą za 1000 reńskich n.p. nie dostarcza trunków propinatorowi za stosowny kapitał do tej dzierżawy.

Indemnizacya więc obrachować powinna prawdziwą wartość przynależną właścicielowi, czy ją wyśpiewa jaki uczciwy szynkarz obywatel ziemski? bardzo wątpię, ale według mnie rachować należy jako czysty dochód z propinacyi li tylko 30% od sumy jaką przynosi jej wydzierżawienie. —

W całym namiestnikostwie tutejszym rachują 4000000 dochodu z propinacyi. Panowie właściciele zebrzą o tę sumę bez wstydu iż są szynkarzami, niech że się im da owa jałmużna w stosunku wspomnianym a rzeczywistym, co uczyni 1200000, w które stanowią procenta od pewnego kapitału. —

Te interesa nie powinno być porachowane ni na wartości pieniężnej ale na naturze handlu który z małym kapitałem prowadzić można, i dla tego też w podobnych indemnizacyach przyjmują obrachowanie kapitałów na podstawie podwójnego procenta handlowego. —

1/

Renta w kraju jest 6%, zdeplasowany 12%, więc milion 200000 procentów tworzy kapitał indemnizacyjny 10000000, którego potrzeba spłacić. A że właściciel mający prawa do indemnizacyi, nie robił owego handlu przed indemnizacyą żadnym własnym kapitałem, ani też pożyczonym, więc do interesów od kapitałów indemnizacyjnych nie ma prawa, a biorąc 3% na spłacenie kapitałów, rachunek wykaże w jakim czasie losowaniem spłaconemi być mogą.

Ale któż ten kapitał oznaczać będzie, i warunki onego spłacenia? kiedy właścicielom szynkarzom, o tyle idzie o wynagrodzenie jak najwyższe o ile o odebranie go w najkrótszym terminie, bo im bankrotom grosz potrzebny, pilnie za niemi patrzą, a ze zdarzonej gratki chętnie korzystać będą, jako prawodawcy.

Nam się zdaje iż ściśle trzymać się należy przedstawionego tu rachunku spłacenia kapitałów, którym wcale się nie naraża kredyt publiczny ani też zbyt obciąża podatkujących. –

posyłam ten arty[kuł] do Gazety Narodowej ale wątpię aby go umieściła bo i ona z korzysta z prawa wykupu propinacii.

22 t.m. był tu jarmark. Długo i dużo rozmawiałem z włościanami – jednogłośnie się żalą i oskarżają panów posłów za głupie prawo iż ich schedę nie może być podzielona między dzieci – oni z zdrowym rozsądkiem dobrze pojmują iż żaden nie może i nie jest w stanie spłacić 5 części jest ich sześcioro – do pracy nie mając zachęty, gdyż przy podziale jest tylko możebność dobywania za okrzyczenia [illegible] przykup małych cząstek własnej zagrody – wszystkie [illegible] tę niesprawiedliwość im nakazaną mimo doświadczenia ze zgubnej ich niepodzielności gruntów całe majątki podupadły – i w dodatku w one umarł się z nim sądzić jest dziś bankrutem chciwy wszystko nad niemałym krzywdzące go prawem nadanym niesprawiedliwym i niegodziwym

Każdy [illegible] widzi w nim zatracenie swej własności i pozbawienie go jej dokupu – od tak naturalnego ziemi sposobu [illegible] swego zarobku

Kirchmayer Syn i Comp. kupili dobra narodowe mój projekt rozprzedania aż w małych częściach bardzo im się podobał. bo im rząd [illegible] i wszystkich w srebrze i złocie mają pieniądz którego używają to tylko do kupna gruntów – lub też w braku do wyposażania dzieci –. [illegible] bardzo [illegible] i skoro [illegible] użyć mogą do prowadzenia tego interesu – dziwna rzecz iż kiedy wszystkie państwa postępowe dążą do utworzenia największej liczby właścicieli czem się wzmaga pożytek publiczny handel i przemysł, kiedy każdy rząd dąży do utrzymania porządku i spokojnego używania własności to tutejsi ludzie stanu wychodzą z ciasnego pojęcia szlacheckiego o własności i dla [illegible] opiekowania się włościaninem, z ich strony co sami sobie rządzić [illegible] [illegible] [illegible] nawet włościanki aby tym sposobem dążąc [illegible] [illegible] to [illegible] do utworzenia majoratów z swoich oddzielnych własności – [illegible] prawda [illegible] także kapitał [illegible] [illegible] [illegible] ale za razem [illegible] [illegible] się na ten sam los –

Takimi zasadami [illegible] i urzędnicy [illegible] którzy specjalnie się trudnią [illegible] podziałem i spłacaniem własności włościańskiej z [illegible] [illegible] ciężarami [illegible] – a tak przedsiębiorstwo administracyjnych urzędników zgodnie z zasadą szlachecką stały się przyczyną [illegible] prawnej opieki nad włościaninem [illegible] [illegible] [illegible] nieruchomości. Taki system musi [illegible] [illegible] kiedy już i włościanin grunta zostaną obciążone hypoteką – [illegible] to sprawdzi [illegible] z czasem jakaś rewolucja socjalna – której [illegible] tylko [illegible] niezadowolonych w obu stanach – przyczynią się kapitaliści – co nie wielkiej będzie szkody – i to są ekonomiści – gospodarze – co rządzą przez Ekonomów robią z nich osobną kastę gdzie ona nigdy [illegible] [illegible] uczciwej pracy [illegible] kawałka gruntu – kiedy tym panom oczy się otworzą – zapewne pewno jak nastąpi drugi 46 r. którego [illegible] – Mam [illegible] pewne [illegible] [illegible] się do tej przyczyny propagandy [illegible] w tym kierunku prowadzone –

103 ~~489~~

Do Pana J. I. Kraszewskiego w Dreźnie

Szanowny Panie Kraków 10 Grudnia 1868

Jakem Wam przepowiedział Wieliczka jako Kopalnia jest stracona. Wyznają to już urzędownie choć na wpół — Z Bochni to przepowiadają zarazem — Dołączam Wam — Notę — przesłaną do P. Elie de Beaumont zapewne odbiorę jakąś odpowiedź bo o nią prosiłem — za odebraniem jej Wam nadeślę w kopii.

Dołączam także moje „Memoire" przesłany już —

Co do Plotek Bobrski Hrabia [illegible] się zrobił aktorem czy też przy teatrze jakimś urzędnikiem — żona wyjechała do Matki z dziećmi otóż i cały majątek wręcz zmarnowany — po sprzedaży 260,000 wartości — zostało się 30,000 które znikły w podróży i kupnie porcelany i innych zbytków — Pan Łętowski także sprzedał się dla długów co pozostało stało na zbytki w [illegible] — dla pani — co z Panią Bielską z Politykami skarżą zawsze się z [illegible] w zaprzęgu i powozy. Dziś sprzedaje ta ostatnia para młoda wyprzęgnie — Łętowski gra w papiery publiczne — a tegoroczny zakład Dobroczynności — już się [illegible] [illegible] przyjdą [illegible] nowe ciężary z komornem w [illegible] wpływów pochodzących z [illegible].

Dziewczyna [illegible] wpadła chorobą wieczorem [illegible] — te kształtną umysł i tylko śpiewem gdyby był ten w polskim języku ale na nieszczęście używają włoskiego a nawet proszono o niemiecki coś z Szuberta — Gdzież we Francji [illegible] [illegible] Miasto 45,000 gdzie by śpiewano obcym językiem — moje uwagi w tem względzie źle bardzo źle wzięto — i od [illegible] wręcz [illegible] nieprzyjaciół szczęście ze o mnie nie stoją —

Pisałem listy w interesie nauki przyjechał od Rządu ~~[illegible]~~ Francuskiego [illegible] przyszedł — [illegible] się tu nadziei 16 bieżącego —

Przypuszczenie drugiej wiar prawdopodobne utrzymały te wszystkie Arystokratyczne każdy już ogląda się jak tem wypadkiem zachłabiają ulicy — tylko głupi [illegible] grą — i chełpactwem —

źrodło w Wieliczce jest gorsze — woda pochodzi z Karpat — i jest szkodliwą [illegible] — zalewa całe miasto aż do wierzchu — nieszczęśliwym był [illegible] — a zawsze nieszczęśliwy zwartowałem.

Odwracając pracę tego nieszczęścia na karę Bożą zesłaną na Austrię — jak by Galicja tą była — w to są obłąkani —

Na Wieczorze panny chciały tańcować ale musiałaś w musi zdrowi w pokątnych karczmach a zawsze domaga rozpusty musiała się ukazać — pierwsza była sprzedającą w 7 wilia Matki Boskiej jest dzień postu a zatem w czas adwentu tak samo w czasie były kobiety dziś tą rolę wziął [illegible] — Chwalebnie przed Bogiem ale zatem [illegible] czeka się szydzą z braku krwi i ojca.

Każda karczma jest tu domem publicznym tam z rana to [illegible] kobiet w społem przepędza [illegible] czas a walające do domu wtórymi z winą z nieporządku — tą rozpustą trudnią się wszystkie [illegible] po klasztorach — stąd to pochodzi [illegible] i wszystkimi złe a dziś [illegible] kobieca.

Ale [illegible] katolicka zabrania domów publicznych — [illegible] — gdzie by tylko mogły i z [illegible] się [illegible] człowiek oddawał się — tu wszystkie kobiet [illegible] każdy dom jest burdelem — oto są owoce ludzi nabożnych —

Jeśli się mówi o tem urządzeniu policyjnym rozpusty wszyscy powstają jak powstają przeciw [illegible] — bramy rozpusty a zawsze zapatrując się na [illegible] okrytą płaszczykiem pobożności.

Już rzeczywiście czekam aby się wynieść z tego kraju wojna idzie na nią a w razie pokoju wyjadę z kraju. [illegible] ten [illegible] rozpacz — na widok rozprzężenia moralnego i nędzy materialnej —

Je

Wasz szczery

Maksimilian Witkowski

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 18. Grudnia 1868

Szanowny Panie

Z ust Pani Bobowskiej [?] żony tutejszego namiestnika słowa zbyt ważne — Chodziło Cesarzowi Austryackiemu przekonać Europę że Galicya jest Austryacką a nie Polską — [illegible] Podróż — i za zaręczeniem Gołuchowskiego że ani Adres ani Rezolucya nie będą przyjęte, pozwolono nam a nawet żądano — aby ta kwestya była wniesioną na Sejm — W ostatniej chwili chciał się Gołuchowski [illegible] że wygadano [?] się polacy ale [illegible] stanął pod jego silnymi ręki kierunkiem [?] — Wachały się głosy, zachował ma większość — jego był pewnym — Kiedy w dniu wotowania Deputowani dowiedzieli się tak [illegible] Cesarza — niechcieli zostać wyprzedzonymi i na zdziwienie Gołuchowskiego wotum się okazało za Adresem i Rezolucyą — Naród zmusił Deputowanych być Polakami obudził kwestyę Polską — Przekonał obce Mocarstwa iż żyje tam jeszcze prawo obrony myśli i życia — Cesarz odrzucił pogardą, rzekł że [illegible] tak bez taktu postąpił [illegible] w stanie każdy — po takiej to stracie Gołuchowski wrócił i stanął przed zbrojnymi [illegible] zrobił się patryotą zerwał z Austryą — a Rezolucya i Adresa wszelkie Kabinety ad memorandum. a Polska straciła [illegible] Gołuchowskiemu

— Gołuchowski [illegible] mimo wielu dobrodziejstw i słabości [illegible] jest przez niej zaparty — [illegible] w złączeniu z [illegible] — Tymczasem zbałamucił najpiękniejszą wychowaną Pannę Michałowską — weszła do Klasztoru a druga [illegible] gotowa opuścić świat —

Zakrzewsky [?] Kobiet prawowitych wysoko utalentowanych [illegible] jest wielką szkodą — Jeśli [illegible] zarobią zwiększając majątek [illegible] — jest to naukę i każda i rolnicza matka rozsądna do domu przypuszczać nie powinna.

Rozprzężenie jest tu ogromne — Widzisz księdza w komży ze stułą przy nabożeństwie wielkiej mszy — w rękawiczkach glansowanych przewracającego karty swej książki — od — nabożeństwa — Drugi ma szyję obwiniętą jaskrawym ale bardzo brudnym szalikiem — Cały powszedniano o set mszą w paradzie a z kapeluszem cylindrowym na głowie. Ale się to księżom im wszystko wolno —.

Między niemi jest takoż rozmaite i kategorii stanu ten wychodzi w komży brudnej lub rozdartej a ponoś sobie drugi ma ją z bogatymi koronkami ze wstążkami podwiązanemi z pięknych dalmatyk — niejeden używa rękawiczek salonowych — by pewnie pokazał białą i delikatną rączkę —

Te formy uszanowania tak głęboko poruszone że za każdym krokiem ukazują pozorne obowiązków i godności.

Tu wszystko idzie samopas — swobodnie — nawet grzeczności wzajemnej jest tu nieznany — w czasie zamówiony dziennik nie oddaje i go nawet nie przeczyta przez starszego — takie są tu zwykłem zdarzenie — w księdze Reklamacyi i propozycyj więc zapisałem —

1 Upraszam się członków o zachowanie grzeczności towarzyskiej nawet z osobami nieznanemi im — a które prawo mają do owej grzeczności będąc członkami resursy — proszący o dziennik zamówionym zabiera prawa aby mu był oddany — gdyż po nie otrzymaniu to przez starszego który go tylko powierzony przeczyta. oddanie go innemu jest impertynencją — brakiem ogłady towarzyskiej i naruszenia nad nim przyjmowania przeczytanego, zamawiającego sobie dziennik" to było na rzeczy — umieściwszy — i chaturn narobiłem ale nie żałuję tak kochającym się — tylko że w tam milczym —.

Umarła tu stara a bogata Panna Gradzicka. Familia zapewne przekonana iż niełatwo polka może pójść do nieba zrobiła ją francuską – bo oto na grobie Dorotea de Gradzicka urodzona w Królestwie Polskiem przeżywszy lat 57. opatrzona ŚŚ. Sakramentami etc. etc. – to de jest przypyczne – samo już dowodzi stanu pojęć wychowania i ukształcenia klassy znanej pod firmą inteligencji –

Nareszcie dowiedziałem się o przyczynie unikania mię – tak że do dziś dnia nikt jeszcze ode mnie nie zażądał żadnego stosunku towarzyskiego nie dał powodu do zrobienia – bo szeperą sobie do ucha. Warszeski mu przypisał rachunki z 69. r. – Co dopiero powiedzą jak przeczytają z roku 68. są też bardzo ciekawi utrzymując że ja nie mogę już więcej powiedzieć –.

Pogłoska o dedykacji mnie tak jest utrwaloną tak pewni odgadnienia osoby że ich zaparcia moje były daremne – a wy sami odwołujcie niezostanie uwierzeni –.

im więcej zapierałem się tym więcej upatrywano za prawdziwe ich odkrycie – i Błędu się nie wyprą rachunki z 68 roku –

Zaklem postępowania swej dobroczynności – Pani Chłapowska z Modrzejowska – coraz na większy zadabia sobie szacunek

Nasza Ariańska religijność – cechuje nasze pochodzenie – spuściznę odebraną tworzy podstawę Wiary przez wiarę ale nie przez dowodzenia i rozumowania –

Widać to najlepiej u Kościelników którzy mimo najgorszych przykładów Księży – ich rozpusty etc. etc. obyczajów – zawsze jednak wiarę odbierają od Księdza i dlatego też najlepiej byłoby u nas oddzielić Kościół od spraw państwa – ale tylko raz zdobędziemy się na odwagę usunąć go od wpływu na sprawy narodowe i na politykę państwa –

Biskup Lętowski – jest w całem znaczeniu dawnym zwolennikiem Centralizacji Metternichowskiej – teraz niemoże poznać się na nowym urządzeniu się niepojmuie – jedną ręką wspiera Jezuitów drugą opada się na wolę rządu – Kiedy Gołuchowski był przyjmowany jako namiestnik po raz pierwszy w Krakowie, stanął biskup na boku i w specjalnym zebraniu w Sołtykowej po raz pierwszy przypuszczony do towarzystwa wyczekiwał aż go Gołuchowski do grzeczności zmuszony był pierwszym krokiem i słowem powitać – Jako Jezuita dał poznać iż on jest tej Kreaturze na wnem dwa wymiśinu –

Zawsze mówi po niemiecku – Kardynała za przyjazdem nie witał bo się bał narazić Rządowi – ale zato pociągnął Zmartwychwstańców – przez Księży jest gardzonym Jezuici pokrytem także go szkalują – nawet Dziady kościelne – mówiły przy pogrzebie Łętowskiego – że onego pochować niedozwolą w Katedrze –

Rozczarowałem wreszcie potrzeba zebrać wszystkie wyrażenia i zdania Łętoskiego – któremi dawał dowody odwagi cywilnej – były często one grubemi wyrazami wypowiedziane – słowami do Wartości osób, jedną Pani nawet ofiarował w całym towarzystwie swój tytuł – bo na to zasługuje ta – zdaje się że ci którzy zaś są przy tem że to powrósow było łatwiem gdyż sam Łętowski mówił że słowa dowcipne i żądny sam wołował aby się po nim zostały. Dla oceny stanu towarzyskiego – i tego epoki –

Racz mi uwiadomić czy będą rachunki wydane i czy ci mojeliśty z tego miejsca odebrali szczególnie gdzie były mu Kommunikacie o wiedzy, inne –

Zakrzewski coś jest zagniewany że ci z Działyńskiego prosta zrobili Koryfeuszem Poznańskim –

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

463

Ulm Liessen

Cetnerska zasyła życzenia Nowego roku i prosi o ostrożne wystąpienie przeciw Galicyanom

"Czas" upada Krechowiecki traci 6000 reńskich ale był związany kontraktem – odmowa go odmówić z redakcyi Sapieha zakłada nowy dziennik Polska na 30.000 kapitału na to. ma wychodzić od 1go roku

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 24 Grudnia 1868

Szanowny Panie

Pisałem wam że Kirchmayer z spółką kupiło dobra narodowe w Galicyi wymieniłem z tej spółki kilka imion. Dziś Gazeta Narodowa ogłasza że oni kupili z drugiej ręki te dobra i mogą zyski dla spółki — Gołuchowski miał zapłacić więcej o 100.000 za Janów i Zawarnie nabyte w cenie 410,000 tyleż więcej Zawarnia odstąpił Kolischerowi — który kupił Medenice za 510.000 przepłacone o 070.000. Sambor i Spas wziął Męcielski za 540. a mały Kozłowski 440. Lipowice kupił Zabłocki za 300000 dając 170.000 więcej —

Jak widzą wszy ludzie — jest bowiem pewnością że wprost nie były wszystkie ceny opłaty — przez stowarzyszonych, a co jest dowodem że kontraktowe wprost nie przez Kirchmayera ale przez Kupujących opłacone były do Kassy Rządowej —

Coraz większe jest rozdzielenie Emigracyi tu przybyłej a mieszkańcami. Czas dziś tak o nas kopnął w głównym artykule, ato aby wydłonaczyć nowe wydalenia —.

Czy wyjdą nowe Zachorski oto się pytają — najwięcej — i kiedy gdyż czas na nie najsposobniejszy jest a to chwilowa dzisiejsza chwila Europy w pierwszych dniach stycznia jakiem otem wam pisał —

Andrzej Zamoyski z familią jest tu spodziewany ma stanąć na czele Banku Handlowego i Przemysłowego — byle by tylko drugi raz z niego nie zrobili człowieka politycznego —

Pauperyzm Inteligencyi wzrasta więcej się szerzy — zbytkiem i nieoględnością rodziców — wychowaniem encyklopedycznym, nad stan, — Nędza więcej Moralna — podtrzymywana Loteriami — kwiecniowaniem przy zwrotach ubrania — brakiem podziału własności — między spadkobiercami — słowem tu jest czysto Bizantyjska Grecyi wszystko jest do sprzedania brak opinii publicznej —

Ciotuśka dziękuje za waszą łaskawą pamięć —
w Dzienniku poznańskim od nowego roku w feljetonie wyjdzie Komedia
pod tytułem „Co to się dzieje" przedstawia ona Emigrantów przyjęcie przez
Galicjanów — pióra Sabowskiego —
Arystokracja zamierza już nowy Dziennik „Polska" nakładem
Sapiehy będzie pod ich Korzeniowskiego dyrekcją —
Wasze rachunki obły wyślę wam najprędzej — jeśli są z dwoch
tomów, możnaby pisać przełożyć — wcześniej —
w Rzymie skazani na śmierć za politykę wielkie to zrobiło
wrażenie — starają się i z łagodzić. bo wielka pobożność wielu
osób była wypadkiem ducha dziś się podnoszą, już są gotowi
zerwać z błędnym widzeniem że patryotyzm szkodzi polskiemu
przez Rzym —
Niewiem jaki plan obmyślicie w do opisu stanu Galicji
mnie się zdaje żeby najlepiej było brać ich według stanów.
a potem według korporacji politycznych — ale to jest tylko
moje zdanie — O Gołuchowskim mówi się z koniecznie
osobny artykuł — dla ambicji osobistej zawiódł on wcale
kwestie kraju — Galicjanów — i Austrii — słowem
skręcił się — ale rąk dosięgł do Marszałka bo należy
go uczcić 8 do 12 roku jeden mógł —
Pomimo Dobroczynności ukrytą Chłapowską wciąż wychodzi
na świat — choć ona tego nie szuka — nawet sobie nie życzy —
i szczęścia tam ale nie Panowie i Panie — między nimi
stworzyły się 2 partie jedni zarzucają Koźmianowi drudzy
przychwalają mimo następnie rozdwojenie członków z Hoff-
manową aktorką — taka jest różnica między Artystką —
Modrzejewską a Komedyantką Hofmanową —.
Polityka w zawieszeniu — aż do końca stycznia —
przerywałem teraz jednak tego ten o rachunki wcześnie wydane
uspraszatem — Był ten ... francuski na nowy

żądania których zaniosłem. a że z tego sekretu nie robiłem
bowiem wszyscy moi zapowiedzieli się przyjdzie za przechwałki
dziś już inaczej patrzą na człowieka - ale zato zwiększa
uszanowanie i podziwieniem - bo im to wygląda iakoś za
dziwnie aby pomysły Emigranta były uwzględniane
przez Rząd obcy - Jak inteligencja wnosi się do
wysokości urzędu którym można mieć pewne wpływy.
Przy tem wszystkiem dziś ze swej strony skłaniam się tem
z uwagi wzmiankowaną zem się nie był przedstawionym -
choć jestem przyjęty do Resursy -.
Jeden otrzymuję z urzędu drugiej od nim odnowienia
zwiedzenie Kopalni - zawsze jednak to w tym specialnym
celu był wezwany -.
Gdyby teraz i mój artykuł był ogłoszonym w Monitorze
to są plotki - mam za powrotem inżyniera ale oto mi nie chodzi.
Dziennik Poznański go powtórzył - ale nikt nie podniósł
ostrzeżenia na urzędników Czechów i niemców - których tam
wyrażałem -
Pan Bzowski namiestnik szuka tu popularności
nadzwyczajną gorliwością zbyt uniżony - Patrzałem do osoby
kłaniające się każdemu przechodniu na ulicy nawet po
nadzieje swą żonę - iak by tu niewidziano i w czasie
wojny Pruskiej wyprowadzał z kraju wieśniaków -
Co wywołało Przegłosowanie rzeczy i sam musiał uciekać i odwoły
wać i rozmawiać z bylcami objawy gorliwości. Chłopską
czuciem poparcie Rządu
Uważam go za człowieka ograniczonego - przytem jego fizjonomia
zdradzi - Straszny to człowiek kiedy ceni się by
popierany przez Rząd na którego chciałby się odznaczyć
swą gorliwością
Czas wystąpić z artykułem o pauperyzmie i Emigrantów
przystąpił tam wpływ - zbyt niewygodne -

Zmuszony iestem donieść że Borkowski właściciel ziemski
(Galileusz) w bliskości Niska przyjął emigranta w służbę kucharską. po przebyciu
u niegoż sześciu miesięcy. żądał o sprawienie przynajmniej
ubrania. lecz tenże zwymyślał Emigranta, dowodząc że
za wiele łaski robi dając mu przytułek u siebie. lecz
o żadnej płacy niech nie marzy. i gdy Borkowskiego opuścił
i dałem mu pomoc, starał się tenże Borkowski prześladow[ać]
Z Niska Bonkiewicz ustęp ten piszący przesyła wam opis innych wypadków
malujących charakter Galileuszów —

Dowiaduję się z artyk. Czasu o pamiętnym wypadku zaraz po
wydaleniu znowu Emigrantów — między którymi jeden był bez
ręki a drugi bardzo poraniony — Miałoż by to być usprawiedli-
wieniem czynów Policji — Dziś tu [illegible] pod zarządem Bobowskie-
go — jako wice namiestnika — i [illegible] nowe protokoła
z nas [illegible] od strony jego ten przybycia —

W takim stanie pozostaje niejeden z nas [illegible] chce po
rzuceniu Galilei i udaniu się za granicę —

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Pamiętników

Widziałem się z Panem Andrzejem – jego zdaniem jego dada jest
ii włościanom niepowinno było się dać własności ale zato iż oczynszowani
uważał to jako stopniowe usamowolnienie konieczne poko nie dojdą
dojrzałą do pojęcia własności i przedewszystkiem o potrzebie pracy –
to zawsze tłumi pod środkami w kierunkach życiowych – socjalnych –
Chwalił się ze swych znajomości ekonomicznych poglądów arystokra
tycznie na urządzeniach w Irlandii – gdzie pauperyzm tak okropny
właśnie pochodzi z niemożebności dla włościan zwiększenia swego
majątku dokupnem ziemi lub też dzierżawy stosownej do jego zaso
bów – i u nas gdzie własność z tego się wyradza – tak dalece iż
jeden włościanin gdy dopytywał się mnie czyby zagranicą znalazł
prace – a to wyjeżdżać tamtędy – ta idea emigracji zachodzi tu ze
sztuczka za pracą lub jeśli się stosunki niezmienią rozszerzy się
i nasz kraj zamiast zwiększać się w ludności swojskiej będzie się
tracił a przybysze z miejsca będą zajmować – i tym to
sposobem narodowość nasza nowy poniesie uszczerbek –

Niech ginie naród byle by tylko Arystokracja się utrzymała
w swych wielkich majątkach – bo oni i bez ojczyzny będą mieli
wpływy i znaczenie –

Dziwny wszyscy a nawet Pan Andrzej jest za najspieszniejszym
wykupnem propinacji – Ale tylko jest przeciwnym sprzedaży tego
Monopolu jest socjalistą nieprzyjacielem Polski – to jest szlachty
tylko iż Polska ma 20.000 rocznych dochodu z wielu właścicieli szczególnie
Miast to tylko z propinacji żyją – Rządy sami dla siebie ale kwestia
prawa i interesu narodu wiele się nie pytają – we Francji były
Monopola poczt i jest dotąd koni pod dzierżawe Kuriery extra
poczty i poczty rządowe – teraz wzięte stanowiły kapitał – Kiarem

by można było kupić całą Galicię — te monopola były przeto
zniesione przez różne dekreta i urządzenia — tak że pocztmistrz w swym
okręgu był jedynym u którego można było najmować konie i powozy —
a jeśli kto inny tym najmem zajmował się był obowiązany opłacać
się pocztmistrzowi za każdy najem z osobna i brać na to jego piśmienne
świadectwo. aby go nie pociągnęła czy to policia czy też żandarmeria do
odpowiedzialności — Z postillonami byli wolni od służby wojskowej i mieli
abszyt po 30 latach służby na wpół przez Rząd i pocztmistrzów płacony
jednakowoż mimo że każdy pocztmistrz przedawał ten przywilej i to
za często za aprobacią Rządu chociaż każda poczta taka na
głównych drogach z Paryża do Strasburga lub Bruxelli szacowaną
była w cenie 2 milionów. paryzka w 6 milionach Lyońska w 4.
na drodze do Lyonu. po 8 kroć sto tysięcy na Bordeaux i tak tych po 400.000
a ku Nantes i Bretanię po 300,000 ku Anglii zaś drugi wrodzące po
półtora miliona — mimo że tych Majątków monopolicznych było co
4 mile francuskie — Mimo że podrzędne poczty po drogach departa-
mentowych takoż się potworzyły w wartości 100.000 do 60.000 —
jednakowoż przy zaprowadzeniu dróg żelaznych nie znalazł się nikt
coby marzył o wykupnie tych monopolów — tam one należały do
Narodu u nas zaś monopola są własnością Panów większych posiadłości
oni stanowią prawa więc myślą o sobie — jest jeszcze jeden przykład
Mały w Paryżu roznosiciele wody uprzywilejowani — w swoim każda
zbiorowo przedstawiali Majątek 26 milionów. przyszły roboty hydrauliczne
dziś miasto wodą — i nikt nie pomyślał o spłaceniu monopolu

Zajmowali się ponownie jednym zbytkiem, nigdzie bardziej się chciwi
lokowaniu kapitałów za granicą — żadna usługa dla kraju nie jest
przyczyną tych bankructw — Arystokracia marzy dla blasku tytułu
zarówno dziedzica wszystkim ich dzieciom to tylko o zwiększeniu Majątku

aby utrzymać blask imion na majątkach — i dla tego też jednogłośnie przyjęły wszystkie propinacje — bez pożytku dla narodu ale z ich jego zniszczeniem i zepsuciem(?) — Gdy tym czasem rzeczywista przyczyną właściciele większych tylko wiecznie w oczekiwaniu przyrostu takiej urządzenie — ale tego oni nie wiedzą o 10 razy zwiększyła się wartość ziemi przemiany od czasu zniesienia pańszczyzny czyż to nie dostateczny przykład dla tej przyczyny —. Podział pracy, podział własności na małe gospodarstwa dzierżawnej ruchomości własności —. oto jest ich przyczyną — nato potrzeba praw nowych urzędowniczych o dzierżawach — lepszego prawa o podatkowaniu co tu zowią kadastrą —. nowego urządzenia hipotek — nowych praw bezpieczeństwa publicznego osobistego i własności — która tu jest komunistycznie uważaną przez występny wielkiej sociatstwo urzędników —.

Dziś się przekonywają iż Passenger dostał kopał pod Gołuchowskim —. ogromna jest tu wrzawa przeciw niemu — Skarenski sam mi o tem przedtem ale nie wyraźnie broniąc Passengera — który obiecywał mi swą protekcyę byle by tylko dziś tę szlachtę krótko trzymać a nawet gnębić —. i takim to ludziom podyktowanym. Patryoci czerwoni więcej podrzucani jak Mirosławski — wyrzucali obywatelstwo honorowe — zasiadają oni zdrajcy w Towarzystwie Rolniczym — i znają się między sobą — te szpiegi Austryackie jak Langii — i inni —. ale tu niema opinii publicznej — oni schlebiają nisko kłaniają się panom Mieroszewski ich protegując — i są uważani za ludzi stanu za wiernych nie polsce ale interesom panów —. bo ojczyzna to oni to ich dobro — ale nie narodu —

Starała się Ciekierska abym został sekretarzem Florkiewicza za stały wypędy(?) i 250 Reńskich rocznie — byłem u niego przy niby po umówieniu się — że rzecz jest załatwiona — przyjął mię tem iż mu potrzeba aplikanta młodego ale nie w moim wieku — że już ma kogoś wcześniej — że ja piszę do dzienników — tak moja nagroda stała się zbyt kosztowną dla mnie —

upokorzeniem — więc kiedy rzecz już była skończoną nie wahałem się mu powiedzieć — wszystko stan małej szlachty jaki ich los czeka i co ekonomicznie powinni panowie wprowadzić w urządzeniu własnem — wziął mnie za Socjalistę — rozszerzono o tem wieść — a później się okazało że Plotkiewicz skłamał — bo nikogo nie miał — niewybrał niewybrane bo jego dziki charakter tylko wytrawnego sprawnego potrzeba aby go utemperować i traktował ludzi ze względami należnemi ich osobistości. Słowem kłamią mi wiedzieć że chciał iść za 250 rubli płacy coś wytargować —

Dziś panowie przyjmują ekonomów w płacy zasługi. wszędzie już szukają ekonomów. coby robili i robili jak parobcy — Gospodynią domu powinna być prosta dziewka a gospodyni służącej — ba nawet sam muszę mój pokój urządzać i pomyje wynosić —. brak pracy zmusza przyjmować te poniżające obowiązki — Ekonom o stole płacy z 80 rs na rok wobec kraju musi z konieczności. Co tylko może wynosi się do Polski — tam brak ludzi fachowych — obyś coby moskiewską kradzież nie były zarazem a tako obyś mające względy u Moskali dają powodzenie i lepiej wynagradzaną pracę. Zawsze Galicja będzie wzorem dla Polski — Nawidłaszcza będzie pełne bogata rządu Niedołężnego we wszystkiem tak że pozwolono szerzyć komunizm w ludzie a u Panów to tylko ich własny interes nawet kiedy im się zdarzy krajowi służyć —. Okropny to jest chaos — i skutki będą tem straszniejsze i trudniejsze do powstrzymania im większy będzie obszar Alizmu wskutek przesilenia się nadzwyczajnej pobożności. wiem że niezmiernie stosowni do potrzeby czasu w jakim żyjemy — Pan Andrzej utrzymuje że w Main lesie tu przybędzie i z Gołuchowskim narad zostanie namiestnikiem —

Witkiewicz

Wit

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 1. Stycznia 1869.

Szanowny Panie

Wspominałem że wielki popełniono błąd zezwalając tu na osiedlenie się Jezuitów — Zajęli oni się Felicjankami — przez nie opanowali Biskupa — i niechlubnie zakonnice zakładu Ś-tej Józefa z którego wyszło tyle ukształconych w średnim stanie panien pod kierunkiem Pani Bogumiły —

Zakładowi temu niewolno jest zbogacać się nabywaniem majątków jego zadaniem jest tylko wychowywać panienki — i do dziś dnia pod zarządem P. Bogumiły był to stowarzyszeniem ale nie zakonem — stąd to natury było więcej świeckim i mimo zasługi położonych żadnych nie odbierało zapomogi prócz pensji miesięcznej 5 reńskich na każdą pannę będącą w zakładzie —

Jezuitom to wcale nie szło na rękę tem bardziej że tam się kształciło małe mieszczaństwo bo u nas pod ich wpływem całe w Paryżu za Murami istnieć tylko nasze zakłady dla Pań albo też dla sług — a nie na wyrobieniu klasy średniej — i dlatego też. Mamy Ś. Kazimierz i Zakład w Hotelu Lambert — tu Jezuici potrzebnymi będących a ukształconych zakonnic dla usługi Pań albo też dla ludu prostego aby zbierały majątki — krzywdy powołania — i usługiwały miejsca Guwernantkom z zagranicy tłumaczonym ze stanu średniego ... lecz tylko dla polski —

Opanowali więc kilka stowarzyszonych Pań — te wszystkie pod ścisłą policją Panny Bogumiły tak że tylko ukradkiem i to przez zaufanie ... zmówić się ze światłem Zyskana podała się do dymisji — do rady szkolnej — bo jej nie jest w stanie prawdziwie lub sprzeciwiać się przeciw naciskowi większej panien w której przełożoną zajmuje praktyki religijne aby przemienić zakład na Zakon pod kierunkiem Jezuitów i nawet bogactwo przyjmować —

Zaszło się przeciwdziałaniem od tego że Bogumiła zezwoliła ... stowarzyszenia ... panien i że tyże

gdy się odrzekało tego Zakonnicą i to w Felicyanek z wielkiem nawet zgorszeniem i nawet protektorów Jezuitów Katecheta tego zakładu wciekłem z ubolewania całe umysłu z przeciwnika Jezuitów stał się nawet sprzymierzeńcem –

Zaszczytne uznania nad P. Bogusławskim tak dalece że to dopiero przez moje ręce przeszedł list do Dietla gdy na nowo aby ona została przy nadzorze zakładu ale aby obmyślał środki jego zachowania przy dawnym moim kierunku –

Bo jest Radnych 6 Bałwanów co nigdy nie zaszli do żadnego zakładu naukowego aby wiedzieć co się tam dzieje zdradzają Dietla bo ona zachowuje jego stanowisko – Arystokracya nie widzi jak sobie albo ona mało ją do rady – Zrobiła się taimi schlebianiami wznosi się w dumie: zdaje się jej że ona tylko jest naradzeniem mimo nawet szkoły na fowanie utworzonej z popularności – stworzył ją aby mu w rządzie względy – bo uznaje jest ów honor tytułu obywatelstwa Krakowa dawany Austryackim urzędnikom a nie pomyśli o figurze tak wielkiej jak Lętowski jak Bogusławska przez wdzięczność i zasługi równy być li tylko wynagradzane – gdzie indziej ich portrety zdobiłyby sale Ratusza – ten jest zasługą tak wysoko w pogardzie bo nie jest tytułowana ani też odnosi się do jakiegoś urzędu lub Austryackiej.

Cebrowska z polecenia bierze na siebie interes szkoły i cześć Bogusławskiej winną – przez nią oddaję ten opis wraz z listem się do Dietla – niech widzą jak zacne zasługują Panie i Panowie czuli na uradzenie honory i grosz choćby kradziony – bo uznanie jest każdej

mayor. Jeśli nie przywłaszczyciłem grosza publicznego z Skarbu Polskiego powierzonego mnie w roku 1831 – ale mi nie chodzi Bądź Bogaczem a dadzą ci tytuł – i przyjmą gościnnie otworzą lepiej jo niżeli Artysty lub lektor nauką przemyślającym ich [illegible] –

Kalecy tu za Zborowskim już go zrobili Hrabią – Pieniądz bo kochamy się Protoplastą [illegible] rzeczą – a Naród – ta to hołota [illegible] iż oni go sami stawiają Kłaniając się Engliszowi –

Chrzanowski upoważnia i Ziemiałkowski będzie w Ministerium. Gołuchowski wraca na namiestnictwo i ze Rewolucja będzie w całości przyjęta – bo dopiero wywoła wojnę z Moskalami – Z początku ma do połowy tym czasem ten Prusy nie przygotowane w stanie po stronie zaczepionego – to jest Austrii.

Bobowski [illegible] wiem równie [illegible] tak Gołuchowski już się szykuje do dymisji – bo był polakiem złej strony, któremu tak mądrze się okazał on co był zawsze Szwarcenbergiem – wiedząc i Gołuchowski wracając go tu mianować – Zapewne wrócą Possinger i Giskra [illegible] przyjmowanie go będzie tak i z bliżnie przyjęci naokoło Króla – Gdyby się okazał –

W rachunkach natury wszystkich szczegółów z [illegible] nauk dla adwokatów których się bez rząd [illegible] akty – potrzeba zatraciać roku 23 lat. Doktorowie by tylko w 17 latach kończą swe nauki – ważny to punkt 7 lat praktyki zadarmo – który jest w stanie wytrzymać i żaden się na pauperyzm w klasie inteligencji tworzy monopolizm – bo trzeba by nowy wymagań do tego przez Rząd – Gdyby zachód o tem wiedział –

O Sprawie Zakładu S-go Jana i Bogumiły w [illegible] które proszę wspomnienie aby teraz raz zaczęła wojnę z Jezuitami –

Pani Bogumiła była więzioną za tendencje Patryotyczne w wychowaniu panien – ona sobie wyrobiła zezwolenie od Rządu na wykłady Historii narodowej – a długi czas uczyła się te Panny na których dyskrecję mogła rachować –

Pojmowała że przeznaczenie kobiety wychowanie powinno ukształcać – i dla tego też praca ręczne i zamiłowanie do swego ogniska było wyłącznie celem kształcenia Języki i talenta jak muzyka śpiew i Malarstwo uważała jako szkodzące dla zarobkowania biedniejszych panienek –

Na cały kurs prywatnie Historii Polskiej chodziły Panny tych osób których oto się prosi – i panienki przez nią wybrane z ubożałych familii w usługach patryotycznych –

Uprosiłem Panią Bogumiłę aby spisała także swe pamiętniki nie oszczędzając nikogo, a wyliczając osoby co w edukacji zajęły się w narodowym roz-winięciu – Ciekawą będzie ta statystyka.

Przeszły mój list tyż pisał wam z Janeckiego gdzie wtem powołany na Ekonoma a zarazem przyjaciela domu – będzie to drugi grosz zarobiony – bo Centa zarobiłem odnosząc koszyk z zakupami jednej Pani – co szła do księgarni i nie mając dla dzieci kupiła książki – przez wygodę dostałem 100 reńskich – drugi zarobek się oddaję się od tutejszej zgnilizny – a wiele dla czego reszty tutejsi literaci nie chcieli mówić z niemowlęciem w Resursie – bo nie byłem im prezentowany u Czetwertyńskiej skoro nadchodzi jako Hrabina dla mnie spokojnie aby potem się wymawiać mnie się wynosić do innego pokoju – to już mnie zanudziło. Ona Wam zasyła pamiątkę swoją i zasyła swe życzenia Wam życzliwy

Maksymilian Witkowski

~~273~~ 112

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 12 Stycznia 1869

Szanowny Panie

W 2 numerze pisma "tydzień" z powodu głupoty Galicyjskich jest koniecznem wytłomaczenie kosztu pisma tego które tu wynosi 9. Reńskich i 50 centów — a to z powodu że stempel i przesyłka pocztowa wynosi 4 centy co na 52 tygodnie czyni 2.08 — a 4 talary po 1.85 czyni 7.42 —

I Bez takiego ogłoszenia wielu abonamentów uporczywie obstawać będą za 4 talarami czyli 7.42 nie zważając na potrzebę opłaty stempla i porty do miejsca przeznaczenia —

Te wyrachowanie kosztów jest jednozgodne w Czytelniach i innych składowców wszędzie pism

Powieść "Kochajmy się" przypomina mi to co mi powiedział Lelewel o początku tego wyrażenia i jego zwyczajnego a tak szkodliwego użycia — dotąd i w familijnych dokumentach Paców znajduje się dowód bo Jezuita który tem "Kochajmy się" wyratował Paca został wynagrodzony całem kluczem w Wileńskim — i to była własność najpiękniejsza Pojezierska — o jej posiadanie starali się Pacowie przy rozwiązaniu klasztorów Jezuickich — o czem dobrze wiedział Stary — i był u Lelewel miał wszystkie Akt dotacyjny — z wyraźnym wymienieniem usługi oddanej — tak aby Jezuici zawsze mieli wszystkie dowody zdrady Paców — czem wpływ swój na ten dom utwierdzali — Jeżeli więc Wasz Pan ma na celu wykryć początku używania Toastu "Kochajmy się" można [illegible] w dopisku oznaczyć jego początek —

Nakazałoby się pokój "Narodowców", tak jak Kraj zostawił na boku wszelkie z przeszłości z Czasem

Przepraszam za te uwagi Narodówka jest nasz jedyny dziennik wolno myślący – a tylko milczeniem o niej można ją sprowadzić na drogę poważniejszego i taktowniejszego pisania –

Jeżeli kiedy to dziś wobec wzrastającego Ultramontanizmu pożerającego sprawę kraju dla dobra Kościoła a raczej księży. potrzebnem jest nam wielce pominąć drobne usterki – a mieć tylko na celu postęp. i podniesienie wiedzy publicznej do równi z narodami więcej oświeconemi jak nasz kąt Galicyjski –

Zawiązało się tu Towarzystwo Czci i chleba zupełnie na wzór naszego tow podatkowego we francyi bez sejmików bez zgromadzeń – bez wyborów władz.

Rozpocznie swe działanie skoro tylko przyjdzie przyzwolenie Rządowe. z zebranych pieniędzy już można dać mały zasiłek Emerytury dwom Inwalidom jednemu z roku 1831 a drugiemu z r 63. i z kapitału zapisanego dziś jest czem kupić jedną obligacią indemnizacyjną –

Będzie to jedyna ostoja dla tych z roku 31 i dla ludzi dobrej woli – Czas i kraj faktyczni istnienia dowiodą i rozwiną myśl opodatkowania się – mniemam że tym sposobem najlepiej zapewni się istnienie, i byt z wykształceniem tego stowarzyszenia

My tu przebywający członkowie towarzy podatkowego udziału w tutejszym nie bierzem – ale nas biorą za doradców, – po ukonstytuowaniu się raz i danym rzeczy kierunku stowarzyszeniu wejdziem w korespondencyę z Towa podatkowem a tym sposobem zorganizuje się zarazem zawarcie się Emigracyi z krajem co do powrotu tych co chcieliby się osiedlić w Galicyi ale pod

zarobku nie mając innych funduszów do życia —

Upraszam o tę wzmiankę w tygodniku naszym. Sekretarzem stowarzyszenia jest Głąbacki — a prezydującym Stadnicki — do Komitetu należą Słobnicki Jabłonowski. Kosz (kasjerem) i jeszcze 2 innych —

Co do drukarni zajęcia robią krzyżyk — zbolesiały — ale co robić zrobiłem sobie a raczej zrobiono mi reputację Socialisty. — ani Andrzej ani inni co mię bliżej znają jej nie zmienią. — zresztą tu trzeba tylko Hrabiny z jej dawny majątek — długów tylko narobić a wtedy jest łatwo jest dostać od Banków filiję a od Towarz. ogniowego Agencję

Złota młodzież tutejsza smarkacze 17 letni — próbują życia jak najrozwiźlejszego — fałszowanie podpisów ojców — pożyczki i zastawy u żydów rzeczy jest ich zwyczajem Ci panicze rozpusty mają swych mentorów. z kilku przybyłych z zagranicy mikinierów — Surowo postąpił sobie Kazimierz Wodzicki ze swym synem ale z młodym Rzewuskim synem Antoniego Stryjaszek zaszedł inaczej lichwiarzy wyskupujący weksle ale pod rozpiską siostrzeńca z nim wziął pieniędzy skoro zostanie pełnoletnim tymczasem przed synem tając wyjaśnił czy stryjaszek wraz z Siostrzeńcem sprawki aby go nie martwić. a stępryki swoje w tym sposobem stryjaszek się zbogacić może zamyśla — itd. itd. —

Mówią i piszą z Warszawy o zbrojeniu się Moskali — ja na napad nie wierzę — bo oni będą czekać rozstrzygnięcia się sprawy w ich Quadrylaterze — Warszawa Modlin Pułtusk Brześć i Kowno — a wreszcie na drodze od prus Dynaburg Wilno z Kownem —.

Za zupełnie zaniedbaną fortyfikację [illegible] cacko. Dla chłopców — przyjęli niemcy do przekonania i głupstwo zrobili fortyfikując Kraków —

Ale Ale stowarzyszenie Orła i Chleba
Galicyjskie jest bardzo Demokratyczne — odzywały
się wspomnienia wojskowe z Królestwa zwyczajami
Żaden zwyczaj nie postąpił w zmowie od kampanii
z 31 roku — a na zebraniach przez Makowskiego
jako kapitalizm tyczący do Arystokracji nikt
nie dawał tytułów były tam kolędy i nic więcej
jedny sprawy jednego wojska — Tylko Koleżeństwo
służby wyrabia się demokracja praktyczna —
Zupełnie inaczej postępuje Teoretyczna demo
kracja Krakowska — której naczelnikiem jest
Szczepański — bo wciąż mówią na zebraniach
pan Hrabia do każdego narodka zawsze jest
przyczepiony — czują się być sługami —
inteligencję przez się — nie uchylając wcale z zasługą
dopełnienia obowiązków — czem ni prawo tylko
i znaczenia zdobywa — dobrze by było i o tem
wspomnieć piszę o Stowarzyszeniu —
Karnawał zdaje się być smutnym szczegól
nie w Arystokracji — bo wielu bardzo wielu jest
albo pod sekwestracją albo też już wdzięczne sutką kie
szeń swoją chce być oszczędnym stołki zcitom
tylko muszą swych wierzycieli aby ich poratować
muszą to i resursa Obywatelskiej i to jest jedyna
przyczyna dla której niemożna życzyć sobie
połączenia z resursą Mieszczańską —
Pan Władysław Szemiński pojawił się
po miesięcznym niebytności od czasu mojego napisania
wam go — z miną zupełnie zadowolnioną —
Oto i wszystko z pośród tutejszych
jeszcze raz Wam dziękuję za obdarowanie
mię przez "Tydzień"

Wam życzliwy

Maksymilian Witkowski

12/1 69

~~974~~ 114

Raport urzędowy o Wieliczce mówi: groźny podniosł głowę żywioł — Roboty zatrzymano na pewien czas, gdyż się zawalił rumowiskiem cały chodnik "Kloski" — a przedsięwzięte roboty energicznie prowadzone będą skoro te zapory same się usuną — Woda wzbiera o 0.^{m}66^{c} na dobę w studniach mimo to oznacza ten że rapport iż tylko 36 stóp wody przybywa na minutę kiedy poprzednio liczono na 46 — Sól wydobywająca z wnętrza owa obrzłoś i stała się kruchą pod ciśnieniem ciężaru w głębokości — 220 metrów — Rumowisko czyste wnętrza się będzie przez topnienie i rozpuszczenie się soli usłużnej w wodzie a tak J.W. Ja zapory mogą się same nie usunąć — powiada iż jest bardzo niebezpiecznie gdyż by dalszemu waleniu się nic nie opierało — Raport ten jest jednoczesnym z oświadczeniem iż nic miastu nie grozi — Woda niszcząc szczeliny soli zostawia dla naszego ciekawe formy odłamów — a tworzy sobie nowe drogi w rozpadlinach lub też w samym że pokładzie stosownie do jej spoistości jest także w tych wypadkach bardzo ciekawym zjawiskiem — Tym czasem — jak urzędnicy ekspertyzy sami przez się o ratowaniu kopalni soli a i Monarchy zawieszeniu robót tem iż brzeg ruszony przez przyparcie potężnej wody nie będzie ogradzonym i przez potrzebę mogłyby się stać przyczyny utraty życia robotników w razie gwałtownego naciku przy konieczności nagłego opuszczenia robót. — Przypominam więc udadzą się do niego z prośbą aby osobiście odgrodził się i dla wygody osobiście się porozumiał — Jak ta prośba iż wraz z prośbą zaniesioną do zapór rumowiska zostanie wysłuchaną w owym energicznie biorące się obiecuję zatamować napływ wody — Ilość wody znaczna gubi się w rozpadlinach — i wytłoczonymi drogami naszymi szczelny w całym podłożu kopalni

osłabia całą budowę i gdzie się natrafia przerwa tam rumowiska

wchodzą z wielkim łoskotem całą kopalnię waląc się już do

wody nasyconej solą — taka rozpływanie się w kierunkach

nieznanych wody - zmniejsza ilość płynącej [illegible] — to wcale

nie zmniejsza by wznowienia się horyzontu — stąd też ta różnica

w przypływie 36 st. Cu. na 1 minutę a się podwyższeniem się na 2 stopy

Wieliczka [illegible] na wiosnę — tak iż z końcem roku na powierzch-

ni wszystko się zawali — pochlebiają sobie Inżynierzy iż studnia

główne utrzymanie pompy — ja zaś mam przekonanie iż ciężar

samej Maryny z budowlami [illegible] jest już zbyt wielki aby i on

do ruiny się nie przyczynił — Dawniej czas w studniach sławnych

na pustkach muszą się zrujnować przy najmniejszym wzruszeniu

się przesługradowieć przez opadanie ~~się~~ wskutek soli w głębinie —

Tym czasem Inżynieria jest przekonana o niemożności dacho-

wania kopalni wraz nie zabiera się do budowli przy gwarectwach

aby urządzić wydobycie soli drogą mokrą —.

Ciekawa rzecz czy w tych projektach z powodu wielkiej ilości pro

duktów użyją do Ewaporacji pary rozognionej czyli podgrzanej

i czy pełnej koncentracji kiedy [illegible] użyją ~~całej~~ w tych to projektach

poznawszy biegłości Inżynierów — zatoczą się iż przedstawią sposoby znane

dobre w okolicznościach pomięszania soli z innemi tworami — ale nie pomyślą

o innych — taką jest wiedza nauka Niemiecka od Francuskiej i

Angielskiej — —

Bal mój — i to z zbytkiem — Gołuchowski wydalający 2 Polaków co tu do niego

osobiście się stawili — wróciły z Sybiru dał tem wszystkim Galicjanom odpowiedź

wychodźców — ta moda [illegible] na [illegible] — [illegible] Małopolska jego przykład.

tam się bronią — mnie wszystko się wyrwa — i tydzień [illegible] do Francji —

115

Do białego dnia i soboty na niedzielę bawiono się w resursie mieszczańskiej —
między tańcami słyszałem jak Matki żaliły się na system kształcenia szkolnego —
młodzieży — My gruntownie znamy obce języki — i nauk przyrodzonych część
niewiedza z nas na [illegible] siły i sposoby ich nabycia więcej umie nad to co
uczniowie ze szkół wynoszą — Mężczyźni też wymienią nazwiska — biegłych
w Botanice Astronomii i przyr — z [illegible] wyrazem podziwiały się
iż nikt szczerze niewierni na siebie przekonania rządu o zgubnym systemie
uczenia młodzieży — to należało by do profesorów ale cóż mogą oni
zrobić — kiedy wszyscy wychodzą z pod Meternichowskiego systemu —
a ogólne jest przekonanie u nas że nie się należy zaślepiać dla utrzy
mania porządku niż obierać i przedstawiać ulepszenia —
We wszystkiem jest wina Rządu — wiem dobrze że prawa polityczne
aby były przyjęte przez Naród winny być przez niego poczute — U nas
równość obywatelska — tolerancja Religijna — długo jeszcze będą nie
zrozumianemi — o nich prawa też długo zostaną tam literą —
Ale Prawa ze tak powiem domowe — jeśli Rząd ich niewprowadza
nie kombinuje w całem prowadzeniu zmian prawa kiedy ich ustaleniu popełnia
z głupoty czy z interesu niesprawiedliwy zapór — dla rozwoju Moralnemu
i Materialnemu w Kraju — Ów zaś nikt nie ma odwagi cywilnej
nie w ideach ale ministrom tę niezgodność wykazać — Panowie —
ani czyż oni chowali się w Kraju — ~~Profes~~ Doktorzy Prawa ale
czyż oni czyżby z Monopolem nie mają interesu utrzymać stanu
obecnego rzeczy — Mali bywali najwięcej cierpiący przez niemoc
synów — tym przyczyną brak przykładu i sposobów — a nawet
możności być wysłuchanym — Rząd bawi się w wielką politykę
łata stare przestarzałe prawa nowemi rozporządzeniami — tworzy chaos
artykułów obaczonych przez artykuły do artykułów — Nie ma [illegible]
ręka — w Rządzie się urządzić — to wszystko z komiczności [illegible]

do ciągłych zmian zasadniczych - wszystkie zamysły - ze starszym

owoc starszym [illegible] nieładem - pozorni i powierzchowni formułkami

urzędowemi pokrytem - co wcale nie jest sprzyjającą moralną którą

to tylko można prowadzić naród na drodze postępu -

w Edukacji publicznej młodzieży - poruczono scholastyce - a zaprowadzono

Lankastra - oddając go drobiazgowości niezrozumiałej nie miękkiemu rozumowa-

niu - we wszystkich naukach uczy krok przechodzi do liter potem do

sylab - tworzy wyrazy. - Chłopczyna wyrasta na człowieka a ciężko myśli

z wyrazem nie nauczony go stwarzać w każdej gałęzi tego nauk - zamy-

kając przed nim to wszystko coby mogło w nim wyrobić rozumowanie

i kombinacyą myśli - i to jest przyczyną że tylu nawet tutejszych

pisarzy - Nauką zaś urzędnika jest to tylko wiedza formułek

nie zaś pojęcie ducha rzeczy - wszystko to czemu jest prowadzonem na

utworzenie maszynek z których każda ma oddawać pewną ilość

mieści pod którymi sypią się druku całego kraju -

Chciałbym bardzo abym otrzymał posadę inżyniera bo zaszczycono

świadectw a [illegible] zgubił przy rozbiciu się statku pod Cobija -

Oświadczam się tu do urzędowe - bo wziąłem na siebie pomagać

biednej Matce trzeba dnia owego w wieczór z którą zgubiło się.

której to zguby znalazło takie schronienie - a Mąż się jest na

Syberii - Ze szczupłych moich dochodów nie wiele mogę udzielić

a dzieci obdarzone są talentami - jest córka przyjęta by do

konserwatorium. ale wsparcia niema - przytem talent bez wykształcenia

nic nie - w literaturze i naukach musiałby być tylko podrzędnym -

Drugi krok postępowy w rysunkach a Chłopiec pełni się uczy w

szkole Politechniki - byłaby mi więc najwyższą owa posada

ale w czasie tym mi [illegible] - w podaniu żądałem aby ale Rada

prowizoryczna urzędowań odwołała do Ministerstwa gdzie się tam

nadesłano urzędowe wywody słowne we francu - ... na me żądanie

zażądano przed tym [illegible] wyjazdem do Galicji -

Przekonałem się że tu o uniformach dla uczniów ani myśleć niemożna a to z powodu iż z klasy zamożnej nikt się nie uczy — Budzi zaś przyjemnie i wychodzi wesołej pracy — są jedynemi w szczęśliwości niewyczerpanej ukończenia nauki — te zaś są im udzielane w sposób przytłumiający wszelką samodzielność — Toż samo mówi opierając się na doświadczeniu — przezacna Bogumiła — stąd jednak różnica iż wychowanie liberalne daleko wyższem wykształceniem obdarza panienki niż u chłopców — ta różnica jest widoczną nawet w całem prowadzeniu się towarzyskim między kobietami a mężczyznami.

W Arystokracji cała edukacja jest powierzchowną — Nic a nic literatury i historii narodowej — cała strona zewnętrzna wykształcenia odbija się w ich postępowaniu — Paplać po francusku i niemiecku wś kolwiek fortepianu — oto jest cała osobliwa ich umysłu. stąd też ich lekkomyślność i pęd do wszech nowości — W Mieszczaństwie gruntowna znajomość języków zacząwszy od ojczystego. uwydatnia owę skromność a powagę pełną dumy Panny uczonej — Filozofizm pojęcia zdrowym wszystkim wyrobiony nadał im ~~całej~~ wyraz godności surowej wś kolwiek zimnej na pierwszym poznaniu się — ale zato pełnej dobrej wiary w godność im obcych przez szacunek jaki mają dla siebie samych — Skromność ich nie odkrywa na raz całych skarbów nagromadzonych nauki — niewzruszoną ich ~~od~~ mężczyźni i tą delikatnością pokrywają ich brak wykształcenia

Niedostatkiem życia towarzyskiego — rozmowa jest im trud wyższa z chęci do drobnostek — i dlatego też tu mało jest życia w rozmowie — w Arystokracji zastępuje ten blichtr rozmowy francuskiej — ozdoba tak łatwo pokrywa swe niedouctwo

tam to całe towarzystwo z małemi wyjątkami cechuje wyraz
głupoty – U mieszczan Kobieta jest Intelligencyą jakoby
wyższą i ~~kierującą~~ zachodami Mężczyzn – przewyższa i panuje
nad nimi – ale przyjść do stowarzyszenia Rzemieślniczego –
dopiero tam podziwia się obserwator wyższości wykształcenia
Kobiet – zdawało by się – patrząc na ruch wysłowienia u kobiety
z wyższego jak to mówią świata, bawiącą przyjęciem robotników
którym jakoś jest niezręcznie znajdować się w ich towarzystwie

Przy takiej różnicy ukształcenia nie dziwnego że się
napotyka przyznajemy domysłem jak może być niezręczną
Kobieta – stanem połączona z taką nieokrzesaną Mężczyzną

Po za temi odcieniami bytu – już sługa lub stróżowey stoją
tak nisko – że ich sposób życia intellektualno moralnego w ich
egzystencyi stawia się po za klasą mieszczańską – ubiorem tylko
schlebiając sobie być czemś się wznoszą od niej – Jej fizyonomia
nawet jest nosi piętno pewnego nieuroku, którego rzadko
znaleźć w klasie mieszczańskiej – w tej zaś – czystość typów
piękności Kobiecej nie w formie ale w idealności która się
całym zarysem ich twarzy odbija i ta daje wyższość kobiecie
nad drugą ich połową –

Tej wyższości stałej płci polskiej należy przypisać
w ~~braku~~ niepodległości narodu – toż samo dostrzedz można
w Rzymie – z tą różnicą że klimat i rasa nadały niezatartej
piękności wyłączniejsze piętno kobietom od narodu – W Ameryce
Hiszpańskiej – brak wychowania i wykształcenia nie odebrał
Kobietom wyższości ~~nad~~ ~~ale~~

Tak więc przechowanie przeszłości narodowej – przygotowanie

postępu mimo zabiegów Rządu u nas jest i będzie zawsze tem nie
od innej woli ani od obywateli kraju ale li tylko od naszych
Matek — od naszych Kobiet — ale w tej misji — Arystokracja
najmniejszego nie bierze udziału i wpływu — owszem zbytkiem często
stan się przyczyną złego przykładu szczególnie u dorobkiewiczów
których bierze ona pod swe skrzydła opieki dla ich grosza
należytego — niezawsze uczciwym sposobem, to jest pracą uczciwą
ale zakulisowemi skrytemi spekulacjami —

Zaleta ta jest iż Moralność — pieniądz i urodzenie — talent
praca — nauka — to wszystko plamy — dla ich pamięci zbyt
krowy — chyba iż się zdołają z chleba lub sławy — ale i to pod
warunkiem bezpłatności — bo w swej głupocie i zdradzie nie
mizdrą nie jest w stanie ocenić wartości posługi — a jeśli się
zdobędzie na zapłatę — to ją zwraca jak najemnikowi —

Że ukształcenie naukowe u Kobiet jest do wysokiego stopnia posunięte
jest już niezaprzeczonym — aby zaś wszystkich korzyści dla kraju z tego zasobu
nauki brak tylko zawodowego życia społecznego. błąkając się w ocze-
kiwaniu te wielkie zdolności — mogłyby sobie obrać specjalne cele —
czy to tłumaczeniem autorów klasycznych czy też zbogaceniem nauki
przez przełożenie dzieł specjalnych naukowych — to aby tylko z korzyścią
dla nauki musi być zrobiony i obrany przez te które mają w tych
specjalnościach zamiłowanie — Wskazałem tu jedną pomimo
najważniejszą gałęź to jest ekonomię polityczną i domową
w której to nam wielu mężów Angielskiej sławy dzieło —
Wskazałem się na obcych — przysposobienia się do tej nauki pod
względem naszych stosunków zawisłych od naszej narodowości
czy nie jest dobre z zadaniem to czas okaże —.

w rzeczy do rzeczy iest godnem podziwienia iż ta Rodzice Bogaci niepomyśleli dotąd o założeniu Konwiktu dla ich dzieci – aby zmusić ie do nauki przez ich zamiłowanie iakie widać u kobiet – ale oni oszczędzają na wydatkach takich aby mogli zaspokoić potrzeby wszystkie podróży – radzi by tylko nawet za darmo ich chować – stąd też są najnatrętniejszemi w prośbach za umieszczeniem ich synów w zakładach specjalnych rządowych gdzie wszystko tylko niemiecka iest ich podstawą – i dla tego też iest tyle młodzieży w wojsku i administracjach z zupełnym zapomnieniem nawet wszystkiego ojczystego – . —— . i to iest większa wraz z wychowaniem zagranicznem i domowem przyczyną owej niechęci ku naszej Arystokracji która kiedyś brzemienną złą burzą ~~[illegible]~~ a z niemi się obrachuje

Sposób uczenia zaś wyradza li tylko pełność w ubiegach na osiągnienie korzyści osobistych – a brak zamiłowania się wznosi szerzy się we wszystkim poświęcając całą tę stronę moralną –

Owoc takiego ukształcenia Młodzieży będzie kiedyś zbyt gorzki nietylko dla kraju iako polskiego ale i nawet pod względem państwowym Austrii –

Aby zaś przygotować pokolenie do zastosowania nauki w życiu praktycznym – i przysposobić ie do przyjęcia się nauką ekonomii – jest koniecznością pierwszorzędną zaprowadzenie kursów nauki trzymania rachunków – która iest wstępną i przygotowawczą do tak wysokiej a ważnej nauki iaką iest Ekonomia polityczna i domowa –

Może te uwagi znajdą miejsce w rachunkach – więc poświęcam ich przełożonym – Teraz robię zabiegi aby zostać czynnym pomocnikiem w Brzesku – bo na ekonoma takiem jeszcze się upomina aby mię zawołać

wraz

12 stycznia 1869 Maksymilian Witkowski

Już zarząd Kopalni soli w Wieliczce poczęła nawet wyznać niepodobieństwo
zatamowania wody — tem porywem przyznaniem się — okazuje cały brak stanowczego
ocenienia niebezpieczeństwa i zwrotu do stosownych środków. zaprowadzenia
nowych robót drogą mokrą ~~w wydobywaniu~~ soli — takie wahanie się ~~prz~~ dowodzi
wielkiej słabości naukowej — Wiedzą oni bowiem powinni iż wszystkich artezyjskich
nie ogrodzony wyrzucają wielką masę rumowisk — osłabi ściany, zawaleniami
sprowadzi wody zaskórne a z otworami powstającemi od zadziałań na
powierzchni ciętej ziemi. zwiększy także napływ wód — tak iż na wiosnę
już cała kopalnia zalaną być może — Dziury studnia a w niej umieś-
czone przyrządy do pompowania się powiększą — Ciężar nawet większych
Maszyn postawionych nad przerwami przyczyni się do ich zapadnięcia
a tak wielkie koszta ich kupna i ustawienia na prawie poniesionemi
się staną — Zaraz tym mym artykułem o stanie Wieliczki zawczasu
się przygotować ustawieniem przyrządów na dobycie soli drogą mokrą
i to w miejscu niższym od przyjętego rumowiska. i w takim razie
gdyby wody nie wznosiły się nad ich powierzchnię przygotować się
do zacementowania studni ze ścianami żelaznemi pewnem było by
przewidzianem przez dobrych inżynierów. Dziś oni — naprzód —
zatrudniać się wyśledzeniem który z urzędników podsunął mi do
podpisu ów artykuł nie przypuszczając aby mógł się znaleźć człowiek
zdolny sądzący o stanie Kopalni poza ich gronem — a ustaleniem
sprawozdaniem wyznając iż przy którejś długości 120 sążni był
budowany tylko komunikacji i robotom. w tem zawalonym zaporami
skoro oni się sami uczą dobrze prowadzić roboty obiecuję — tym bardziej
iż Most do niej prowadzący bez poręczy i ogrodzeń na przypadek
popłochu mógł by się stać przyczyną nieszczęść — Most bez poręczy
nad przepaścią oto jest wyznaniem szczególnej naiwności.

nie dla brakującej porzy i zawalisk. roboty na kilka dni zostały zawieszone
z zapewnieniem iż będą energicznie przedsięwzięte skoro zawaliska ziemi się usuną
Balaczyca Bronią rozniemanonimowy — sam z dowodami niewychodzi dość że
go pełnokim zrobiono — choć wykazuiące iż on wydał rozkaz przedłużenia
Galerii Kłoski — udinkowirz Pan Loo. od lipca przesunął ię o 10 sążni
więcej. nowatrzymując robót mimo oznak bliskości wody przez zawiązaną
łupku siechego na glinę iłowatą — Prokurator niewiódł się do wyśledzenia
komu winę przypisać — a w końcu obaj urzędnicy mają żony dzieci
i lata służby do emerytury — smutno o winowajcę rzecz się rozbija aby
nikt niewinien i praw emerytury nie stracił — tym czasem — woda się
wznosi — wnosi — ona wszystko się zawali — i na rozlatującą
Katedrę żadnych przygotowań nierobią —
z Plotek chodzi tu iż Gołuchowski zostanie na nowo Namiestnikiem
Bołoski teraźniejszy namiestnik miał jechać do Wiednia ale Mensdorffowi
się powierzono w kraju zostać — ten biedak nimon poraz
nowych złośników — a policja tym czasem pod jego zarządem
wraz wysyłania za granicę emigrantów Katkowami nikt się nieje
niesamowicznika — Francja wydała się prowadzących do Ameryki
Moskale na Sybir — podobno by najlepiej zrobili gdyby ich tu
wyprawiano — bo wtedy w własnym kraju uczuli by wygnanie niżeli
do Zniesienia niż Sybir —
Papież traktuje z Moskalami Zmartwychwstańcy pomagają mu
w tem — bo im chodzi o zachowanie władzy Papieża ale nie w sprawie
narodowej — Dziennik nowy musi wychodzić bo pism mają pre
numeratorów. i Drukarnię — na czele stanie Chłapowski — i ziarta
redakcji nieznana — Czas się z zyma — Arystokracja odgrywa
a wszystko zdaje się mieć powód — wmawiany w siebie — całkiem czemu
byli i milczeniem

Pojedynek Potockiego młodego z Branickim sekundantami byli Mokronowski i Wielopolski — Młody Potocki umierający — skutkiem rany co obraziła wątroby — z czasem przyniesie on sprawie publicznej wielką szkodę — zawsze dwóch możnych familii reprezentujących dwa oddzielne obozy — . choć obu się zarówno ulęgli Moskalom

Młodego Wodzickiego w skutek nowego prawa woyskowego wzięto do Woyska Arystokracia płacze i mówi się nad ofiarami dla Oyczyzny 2 Strabow zginęło w powstaniu a 3. nie dają ukończyć nauk bo w Krakowie nie ma ani Huzarów ani Ułanów przy których służąc Pan Hrabia mógłby dalej prowadzić nauki —

Rekrutacia jest tu bardzo liczna — jakby się miało do Woyny. Tym czasem Emigracia tu coraz więcej nieprzychylności doświadcza Błędowski pułkownik francuski — tak jest oburzonym iż jego przyjęciem się wraca do Francii ale przed wyjazdem kij w ręku chce [illegible] to bardzo być może iż nastąpi bo to człowiek cierpliwy zimny ale pełen energii i uczucia godności i odwagi osobistej — Starcia chciał sobie z Tarnowskim a to z powodu krytyki Waszych rachunków — O Wasze Rachunki z r. 68 wiele osób się dopytuje kiedy się spodziewacie wydać je na świat — racz mi o tem donieść — Ciekawość wzrasta — co napiszecie — Liberalna rozmowa mi o nej obudziła ciekawość innych do ich przeczytania mi raz zdrenia o niej krytyką Tarnowskiego i spod Wawelu — Zdaje mi się że nowemi przyjdzie obóz cały po waszą stronę — Kiedy o niej jest mowa spuszczają głowę — milczą — uznają się za winnych a którzy szelmi nastają aby kto obronę coś mógł powiedzieć — taki a taki kokiet wyobrażając iż zmuszają do odczytania — z sumienia każdego słuszniejsze waszym krytykom przyznaje — Każda Kobieta czyta sobie

tak najostrzejszej krytyki – chociaż tylko dla odwrócenia
życia Towiańskiego wyrzuceniem za okno stolików do gry w kart.

Pospieszam z temi tu notatkami – bo i mogą czy to sprosto-
wać opinię moję wyrażoną w poprzednim liście czy też ją
sprawdzić i uzasadnić – wiem coś kolwiek byłem względliwym –

Zastanawiam zawsze tu ludziom główną przyczynę iak dla nas
można wpaść się do narodów wschodu oraz ale wtyle za nami
cywilizacją pozostałych – takąż drogą idziemy do Moskali –

Naszą historią i literaturą – słusznie narody możemy starać
się ich przyciągnąć – byłaby to nasza polityka gdybyśmy mieli
nasz byt – ale bez niego pilnować naszych wad przedewszystkiem
nam wypada. Innym oczepom na naszej przeszłości i
literaturze szlachecki z natury się to wadą być powinno jeśli
być niczyimi – chyba Moskalowi – ale nigdy wracać się nam
z natury do katolików – do ludzi – ten jest chaos – z którego
te tylko nasi nieprzyjaciele skorzystać mogą –

Także to głupotą i papizmem popieranym przez zwolenników stanów
zaliczamy my sami naszą narodowość – przedstawiając
upadek we Rzymie z którego wyszła nowa cywilizacja ale
Państwa Bizantyjskiego co wiekowego barbarzyństwa upadkiem
twym było kolebką –

I dziś cali nasi tu obywatele jakiemś nowych za Greków By-
zantyjskich – a złe to nie z natury rzeczy stanu pochodzą ale
z rozprzężenia praw i ich głupoty – tym czasem powiększamy się
naszą pańską ogładą i jeszcze większą pańskością wad naszych –
a te szerzyć się przykładem z góry niszczą pojęcia cnoty i obowiązku
w całych masach – Religia nawet jest tylko zewnętrznemi oznakami
utrzymuje się dla wyrazu – straciła wiedzy wpływ wszelki
i chyba tylko za sposób dopięcia celów niemoralnych.

Maksymilian Witkowski

120 ~~975~~

Kraków 14 Stycznia 1869.

I w tym to grobie daje się dostrzec tętno życia — Bal akademicki wcale się nie udał. rozsądek wziął górę — więcej krytyki niż pijaństwa i chyba ~~[illegible]~~ młodzieży uważać się — a przytem niebrzydki. Ta przestroga z czasem pomoże im oddzielić ludzi zajmujących się podobnym sposobem zbierania dla nich jałmużny —

Bal na Syberyaków. zato będzie najliczniejszym Jezuici, wzbraniają księża Stanisławy i czas, ujrzą w tem oznakę nieprzerwanego powstania — a to jest tylko obudzenie się uczuć publicznych przeciw nim —

Zakład Św Jana chcą Jezuici przerobić koniecznie na Zakon Klauzurowy —. stąd nikt ład w tem ~~tak~~ piękny prze-stwo zakładu grozący ~~[illegible]~~ upadkiem — Szczęściem iż Rada Miejska w to wejrzy. kiedy Rada szkolna jest oświetlona przez Jezuitów niczego nie zrobi owszem ich popiera — w tym zajściu głupota i katolicyzm popierają ~~[illegible]~~ Jezuici głoszący iż Weigiel. i inni członkowie są izraelitami że zniweczają podstawy zakład Św Jana —

Piszę tem więc o przygotowaniach na zamienienie go na Zakon Klauzurowy — a tak jak jest dziś świadomy ~~[illegible]~~ jak wysoki jest teraz pojęcie Religijności bez narażania i targania się na prawa Natury danej przez twórcę kobiecie

w Idei Polskiej taki zakład bez ślubów. wsparty się publicznym poparciem Rządu i narodu tak iż by mógł na całej Polsce dostarczać kobiet ~~[illegible]~~ miłosierdzia. i nauką zajętych. a skromnego pożycia ciągle zatrudnionym bez zagrodzenia kobiecie dopełnienia jej przeznaczenia ~~[illegible]~~ kiedyś ~~[illegible]~~ z niego główny czynnik udoskonalenia narodu przez kobiety —

Tym czasem rozum wstecz czynniki związane więcej z walką Jezuityzmem przy miękkości Rządu nam obcego niewiele zmuszą stanie z religijnych powodów — spotkania się — będzie mu to na rękę niebiorąc naprzód ubezpieczeń do ich wzmożenia i zniszczenia — XX

Maksymilian Witkowski

XX Resursy Obywatelska i Mieszczańska z trudnością czystą skończyły się na tem że stanie się przy ustąpieniu powszechnej miłości własnej — przybędzie tym sposobem nowa główna siła do wyrobienia opinii publicznej —

Zatem przykładem pójdą inne stowarzyszenia — niech ambicją jest się z uczyć [illegible] od każdej rzeczy — to wszystko dowodzi postępu —

Dzieła odnowieniem ~~Ołtarza~~ Wita Stwosza Archeologowie stracili zupełnie zaufanie publiczne — robotą i kosztem. źle przytem dodają i podrobiono parę tablic — wywożąc oryginały. podobnie jak się działo kiedyś w Bibliotece Jagiellońskiej z której zniknęły najcenniejsze rękopisma dyplomy i kroniki —

Niełepiej i równie bez rachunku postąpili sobie z odnowieniem grobu Kazimierza Wielkiego — w ciągu tych prac cztery wydatków. wyjmowali [illegible] podejrzenie — jest już od tej wrażenie głupoty i lekkomyślności — aby tłumaczenie ich [illegible] ~~[illegible]~~ się —

121 ~~97~~

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 29 Stycznia 1869

Szanowny Panie. nie o rękopism ale o 13 Egzemplarze pytałem się — i to zawsze pod warunkiem możebności — tak byłem pewien trudności tej zaprobowania która by tylko opóźniła wydanie którego oczekiwania my oczekujemy z niecierpliwością — tym bardziej iż jeżeli ogłoszę prenumeratę to zaraz po zebraniu jej odeślę Panu do woli dobre wrażenie —

Wcale mi nie idzie o sławę — wszystko zostawiam Waszej roztropności — Opisałem jak mówiłem historyą niełatwo zrozumiałą mojej całości. jak list do Gołuchowskiego musiały komiczne nieść narzutki. aby nie były tu rachowane za rzeczy wymyślone jak rachunek propinacji [illegible] z papierów Teofila Wiśniowskiego. ale których mieć my nie mogę poświadczyć i zostaną mym wymysłem — czas niech ich ogłosi takie odpowiedzi mojej na zarzut iż [illegible] niewinności —

z Wykupna propinacji zrobiono za pokucie [illegible] którem chciano osłodzić goryczy. powstały z położenia Delegacji we Wiedniu

Rozerwano iż nadzieja gustem do smaku tak delikatnego takości i tem zapomniano iż kraj nie jest w stanie żadnej kombinacji spłacić tego przywileju gotówką — Kwitki wiatry rozniosą — nadzieja polepszenia losu zniknie — a raz zaiązany umysły nasz rozproszowane czego się chwycić — wystawieniem na jarmark tylko w a potem chyba żon i córek — Inną zupełnie drogą dążyć nam wypada do zapewnienia naszego życia — a tą jest z silną wolą i celniejszą [illegible] solidarności stanąć po za delegacją i pójść do stóp tronu N. Pana. tam zrozumieją tych dwóch półgłówków co rozłożyli [illegible] nasze na 32 lat życia kiedy one średnio dochodzi tylko do 35 — i to [illegible] prawa która względnie jest obowiązkową i najprzystępniejszą bo monety [illegible] w którym mierzono iż jest potrzebniejszą w przyszłym życiu w Niebie lub u diabła

Następnie zawstydzi tych potomków, co goniąc za ciekawą wielką polityką zanurzają nas w bezprawia i nieład — zastosowaniem do nas prawa niemieckiego z duchem feudalizmu nam ukształconym i wzrosłym na prawie Rzymskiem a którego esencją są kodeksa z procedurą jawną publiczną a krótką — wraz z urządzeniem administracji jakie były w polsce

Wtedy upomnim się o zaprowadzenie ksiąg stanu cywilnego na nasze własności według parcelli się składających z Hypoteką także podzieloną na części składowe własności — co nam ułatwi podział majątku sprzedaż części co najlepiej może poratować nasze stosunki ekonomiczne lub też zająć się komasacją —

Wtedy też znikną te niespokojności wraz z kosztami nadzwyczajnemi 9 miesięcznych procesów o wyrzucenie lokatora a od 2 do 5 lat aby się pozbyć Dzierżawcy — Uszanujemy własność — znikną spory o granice — ustoją się służebności — a nawet dobrodziejstwem dany kawał gruntu wszelako niebędzie mógł być zakwestionowanym przez chytrych a pokątnych podżegaczy —

Przemysł handel same przez się się stworzą a propinacji upadek i przyczyni się na użytek publiczny stanie się niedostrzeżonym

Praca stanie się wtedy mozolną ruch korzystny a niemi nasze położenie polepszone i na stałych zasadach oparte wierzem własnym staraniem zająć znajdziem współuczucie i pomoc u drugich —

To wszystko oznaczono jednem wyrazem Autonomia słowo wielkiej doniosłości — czy mamy ludzi aby się urzeczywistnili [illegible] kwestia — Ze myśli malujące znaczenie tego wyrazu zgubione zostały przez tych nierozważnych co pobiegli gapiąc się za sroką z białym ogonem wierząc że propinacja wykupno —

Znalezioną zgubę wracam im — a rozpatrzeniu się owej uspokoi się ochłoną z rachowani mogą świątowy przedstawienia rachunku z dawnych czasów dochodu i rozchodu propinacji —

A ja wracam na moi śmiecie zwierzęgołów i wyrzucę na uprawę nowy czyrysty i pozwolę sobie przypomnieć wszystkim nas obowiązującą dewizę — La Noblesse oblige co znaczy —

Można się z niej przywilejów — odstąpić go niewiernym i przedawniczym, ale sromotą i hańbą jesteśmy z szynkarzami frymarczyć za grosz narodowy nigdy — przenigdy —

Jeszcze raz powtarzam waszej rozwagie pozostawiam godzić i jak przylepić może imię — Macie więc zupełną swobodę wzięcie i odwołać się lub też wypisy więcej z mojej korespondencji, byle by tylko styl był wszelako poprawiony bo ja nie pisarz —

O Wieliczce Zhobrzyński inżynier z Paryża ogłosił w czasie potrzeby oddania kopalń soli prywatnej entrepryzie — żałowano — i drogą można wraz z fabrykacją innych produktów chemicznych co potrzebują soli —

oczekuj także komunikacii raportu Inżyniera francuskiego co go Rząd
przyjął stosownie do mego żądania —

W tej chwili pompy się popsuły i już trzy dni jak nie robią —
a szkody z takiej wody niezmierne się rozlewają, przeto zastępowałem aby
utrzymać trwałość podstaw obciążonych 220 metrów wysokości prawie i
stopłow nierównie rozłożonych —

Wydadzą wiele pieniędzy — nie nie przygotowywuią na wszelkie —
i zostaną zaskoczeni katastrofą — po wyniszczeniu pieniężnym —

Uprzedzam w Rachunkach wymianę literacką jedyną tu co
ma odwagę kursu wytrzymać — onegdaj nie mówiła — i Pani
Tutejsza dobroczynność mają zamiar w pośród dni 2 koncerta na iednym
papierze się muzyka i artyści z pospólstwa wraz z Panią Chłapowską
na drugim same Panie — bo one niemogą pozwolić aby ią zrównały
z Chłapowską na cel dobroczynny — wyznała to iej głupsza pretensya

Możecie to zrobić przy lada iakiej okazii iesli ta się wam
nastręczy —

Tak już są zakończone wszelkie wątpliwości co do faktów
bo plotki mogą mieć swoią wagę bez naruszenia osób iesli one są
potrzebne dla oznaczenia stanu usposobienia tutejszego —

Jak się kto pozna — to iesli by chciał poszukiwać znaydzie
wasz z przez tłum mnie samego —

Dziennik Ma wyiść 15 bie m — tym czasem wyszedł List
Otwarty autor zapewne wam go przesłał — (Jabowski)

Teraz z pod Wawelu z Tarnowskiemi obudwoma można się obrazić
że ich zawiadomiono że iak utrzymuię że Herby nasze mieszą iak znakiem
któremi się było znaczyło w czasie życia naszego pasterskiego — a to trwało
najdłużej u nas z całej Europy — Tak te Herby powstały według telewzła
opowiadań ustnych — później rycerskość i wyścigi zachodnie
cytry wschodnie uspokoiły i oznakami Heraldycznemi — i dla tego
też iemu iednego herbu wiele familii używa ale zatworzonych
prowincial — bo imaginacia w wymyślaniu znaków dla bydła
tak koni nie mogła być bogatą — tego doświadczyłem w Ameryce
Hiszpańskiej która iest pasterską iak my kiedyś byli —

Do rachunków należą imiona publiczne iak Mieroszewski —
smutkiem ogarnięty bo go do Rady Państwa nie powołano — gotów się
na następcę Dylda bo iemu wraca krótki pobyt tutay — iest blady
i coś kolwiek opuchły nog bardzo słabych — po rewizyi wszę należy
by Kwestią wolałbym Warszawera iak ktogo kolwiek z polaków
Katolików — Zatrzymał by coś kolwiek Jezuitów a w praktice tam
zdobyłby się na większe uznanie Polskości —

a zdatnością swą dałby ponosić panom co wszystko chcą zrobić do wszyst-
kiego się siłą a nie umieścić tylko albo korzystać albo trwonić – i to
za zawsze nowym poświęceniem –

Wydział Krajowy ogłosił konkurs na kilka miejsc Inżynierów – podałem się i ja ale położył za warunkami – dać wiadomość o stanie religii i kto z związków familijnych – Napisałem więc –" że kto z nas rachunek potrzebny aby oznaczyć pozycją Geograficzną miejsca tem triangulacją wskazanego – co jako tako rachunkiem funkcji granicznych mnie obrachowali obiegłości wagi planety ziemi te pytania dziwnie wyglądają – jednakowoż dla dopełnienia programatu wyznaję że Radio były Religii katolickiej sam się urodził z Kobiety i ojca Mężczyzny których takie a takie zła nowinka zajmował" chcieć to są rzeczy które do nikogo tylko do mnie należą" – "wszakże i mam pracę nabytą gdzie które mi powołała wspomagać zabiegami Emigracji utworzone instytucje –" gdy tym czasem w kraju Wasowski i Chmielecki Robert do dziś dnia wiszą naszemi pomocnikami" – takim może być postęp kiedy co to kraju szczerze pyta się o Religię i kto się rodzi –.

a coż zrobicie z listami do Rady szkolnej – są one pewnej wagi cim słowa dotąd co zamyślają zrobić – chodziły pogłoski o mundurach – wymiarów dzieci były uszczęśliwione porównam równie pod mundurem skrywało się uwagę mieszczaństwa – i wszystko niektó – zwyczajem polskim zrobione – jak będzie polska to wszystkie ulepszenia wprowadzimy tym czasem nam robić nie wypada –. nawet wyjść –

I ja cóm obiecywał przez was mundur na nowo rozgniewałem się bo też i było o czem – prośby upraszam nie zapomnieć – o Celnerskim mowy – z tem wszystkiem i ja ciekawy jestem rachunków – jak to będą wyglądać poprawione moje korespondencje i upiększone płotki –. Polecam szczególnie upiększyć ustęp o Aleksandrze Połockim a dowcip przy wydaniu mnie z Wydziałem Krajowym postąpienie niech się ono rozmnożą mnie ja –.

Wam szczerliwy daję podpis na wszystko co uczynicie za wszystkie poprawie Narodu Maximilian Witkowski

Szanowny Panie — Kraków 1. Lutego 1869.

Cała społeczność Krakowska odbija się co do życia swego w stowarzyszeniach zwanych Resursami — Niemiecka a raczej urzędnicza i wojskowych, z natury swego składu porządek w niej jest oparty na uszanowaniu stopni — bez względu na miejsce jakie urzędnik spełnia — i jak w teatrze obok loży Starosty czyli Cesarskiej jest zawarta Naczelnika Policji tak tu i w resursie niemieckiej składającej urzędników tej administracji stosownie do swych stopni odbierają uznania szacunku i przymilania się reszty Towarzystwa — Daleko jeszcze Austriackim Państwom do wyższego pojęcia rzeczy publicznej w ten sposób aby ludzi szanowano charakter zasług i nagradzania za czynami godności człowieka —

W Resursie Obywatelskiej wszystko jest urządzone dla bawienia — pełno stolików na karty, bilard — a w małej izbie czytelnia w której niemieckie dzienniki gniją — a w restauracji i w marszałku nie brak się na dobrych winach i na skutkowanych cygarach — grają często w karty do późnej nocy — mężczyzna ot. co żony w domu z nudów robią — i niedawno jedna z pięknych a młodych Zasławskich w domu męża córeczkę 3 letnią i chłopca 6 miesięcznego — wysłuchawszy Mszy świętej opuściła Kraków z przystojnym swym Kuzynem — Hrab. Witoldowa Potocka z Hrabin Wodzickich

W Resursie Mieszczańskiej — są 2 pokoje do gry a 3 salony dla konwersacji i czytania dzienników — tu już ukształceni — pomimo estetyczne wytworność życia towarzyskiego gromada familii bez zbytku w schodzi się na tańce i na posłuchanie Muzycznych utworów — ~~[illegible]~~ w takich zebraniach odbija się cała ta familijnego życia wzajemność szacunku bez mieszania się ani do tytułu ani też do majątku a mniej jeszcze dla imienia jak się dzieje w resursie Obywatelskiej — tam nic nie wyrówna Adam Potocki skrzynki lub inny Pan tutejszy ukształceni kobiety iż surowość życia domowego rozmiłowaniem się w dzieciach a w domu wyższość ukształcenia kierują na wszędzie każdy krok męża — gdy tymczasem Panie wielkie odosobnione bez ukształcenia gruntownego opartego na nauce — pozbawione wpływu moralnego na mężów i synów zmuszone zostały zająć miejsce lalek strojnych szumnym groszem przez mężów według ich szczęścia w grze [illegible] ich humory —

Zostanę jeszcze Resursa Rzemieślnicza, z wielkimi dwoma salonami — na tańce i odczyty

z równą pilnością nawiedzane przez familię — bo we wszystkiem żona jest towarzyszką jak w złej tak też i w dobrej doli — przy naturze nadana delikatność — a ze sposobu kształcenia młodzieży wyższe ukształcenie stawia się także wyższym ~~od~~ wyższością co w ciężkiej pracy niemało czasu kształcić swych wystąpień i obejścia się uprzejmego — starsi mądrą rozgrzewają uśmiech swych stosunków — często pokrzepią we złej chwili radą życzliwą z domu przyniesioną — stosowną do ich zasobów — ale zato wszędzie przy odczytach całej ich chęć ~~wybrania~~ szczędzą i poważnie godności osobistej uznawszy indywidualność — w zabawie zaś czuć się daje szacunek oparty na wielkości na stanowisku ogólnym względem czeladzi ~~nie~~ na wpływie moralnym całego domu wśród innych nigdy na edycji nad rodu i Bogactwa —. Arystokracja się nudzi a stąd tęgdwory — Mieszczaństwo używa z godnością zarobionego grosza — Przechodnicy i Rzemieślnicy nie z jak rachunek przyszłych zarobków. ale według ~~[illegible]~~ zakładu dziennego. używają zabawy lub kształcenia się wspólnemi zabiegami. z rachubą wzajemnej pomocy. i uczenia pracy i postępowania wzajem dla nich kredyt. stanowiący wartość ich firmy — celują moralnością jak umiejętną pewnością handlową —.

Do dat wydawnictwa mogę dołożyć że podręcznika kalendarzowego polskiego dla gospodarzy z 1000 exemplarzy sprzedano 400 — bo tylko dla tego że ~~tam~~ składają się z tablic rachunkowości Gospodarczej. tak aby każdy gospodarz wiedział stan kasy spichlerza gorzelni składni i dochodów — a sprzedaż tak mało ich tyczy — dowodzi wielce to sposób pilnują ku Panowie swych gospodarstw — Mają oni rachunki od swych Ekonomów i rządców — bo się skupi prędko ich na wszystek kuchni lub innej — a wyjeżdżający z domu żaden nie zna stanu rzeczywistego swego gospodarstwa — i ~~oni~~ niemniej rządzi się koniecznie chcą rozpościerać opiekę nad ludem — a to z bojaźni aby ich dobra do innych rąk lub Izraelitów nie przeszły — tem więcej — marzą jak uregulować majątek jak go oczyścić ~~że~~ w marzeniu tracą się wstecz [illegible] do loterii do wykupna przypomni policzę te resztę szczęście Matka Boska albo sami przez się zaprowadzeniem porządku w wydatkach, i pracą i pilnością przy ich zarobkowym ~~[illegible]~~ gospodarzy mimo się ~~wstawa~~ zrobić — wybrnąć ich marzenia podtrzymują ich w przeznaczeniu

cały ich rocznie zasadza się, na tem że brak w końcu roku biorą z Kapitału — i
dla tego ten dochodzą i dzieciom zostawiają wszystkie zaszargane z rujnowane

Co tylko jest tu książę ze stanu jw tłuszego się do Szlacheckiego — oświata dla nich
jest zbytkiem niemożliwym uszczęśliwić ludu — któremu nie ma łut na 2 morgach siedzi
musi najprzód nauczyć się w Gwardii siedzieć, orać kobiety zaś prząść i szyć gotować
a potem czytać bo dłuższa się mogą uczyć bez pisania — trzeba zniszcz prohibicji
stowarzyszeniami dla oświaty ludu ale ze względu wpływowego ustalenia — Łączmy jednak
Kapłanów i prawdziwi prawowierny w wiernej Cesarskiej — co się niewątpliwie swego pocho-
dzenia — Wydawnictwo Książek ludowych — odpowiada wewnętrznej potrzebom naszego
narodu — (nie ludu). i dla tego też tu dołączam 5 broszur, na książki które
wręczam przestrzeń Ojcom mojemu włościanom — tak że piękny jest to wyraz mi
swego pochodzenia — Żaden Pan nie jest pozwoli potem synów oddając bezpiecznej wszystek
tylko swobodnym przez oddadzą —. ale może się należy opieka i przedstawicielstwo
Narodu bom pan i tytułowany — Lud zaś potrzeba aby się oświecał. ale pod
moją opieką i przewodnictwem — ołoże aby w swoim zawodzie i we swoim stanowisku
mógł się rozwijać —. Takie sprzeczne widzenia wszystkich kwestii tyczących
Narodu z stanowisk wyłącznych wyrobiły tu głęboką uzasadnioną nienawiść
do Magnaterii — połączoną z pogardą — odcienia narowom przyjętych od
nich przez Mieszczan — są wybitkami istniejącemi z powodu stosunków swoich
w Resursie Mieszczańskiej nie wyrzuca profesorów i ich familii — gdy tym czasem
w Rzemieślniczej często zasiadają Mieszczanie żyjący wspomnieniem swego
pochodzenia — to wszystko z wiekiem — całkiem różnice stanów na zawsze
przepadną przy przeważnym tupeciu obieraniu życia publicznego — ale wtedy
~~Do~~ biada Arystokracji — i dla tego ten owa w ich czasie może się
pomocą umożać Ludowi tłuszczy — Kogo tego sposobu niemoc używać
i zużywszy go — musi się stawić na nadanym czasie przed Majestatem
Narodu — która była sama sędzią w swym na niej wyroku się dużo
opóźniała i nadużywała swego wpływu na jego poniżenie —

w porządku domowym. Kobieta Rzemieślnika często pracuje — i zawsze jest
wówczas zatrudnioną w Mieszczaństwie ręczne roboty Muzyka owszem Malarstwo
zajmują kobiety tak iż nieraz nie być zamożną w niebieskim jego zatrudnieniu
go prowadzeniem handlu lub przemysłu — albo też jego pracą intellektualną —
w Arystokracji ręce zawsze próżnują — dla wszystkich [illegible] [illegible]
z gospodarzami na ogół zawsze [illegible] przy [illegible] [illegible]
zatrudnionych w Resursie preferansem — co dawniej i rzeczy plotkami
[illegible] na Stacyjce a w końcu rozwiązłością [illegible] nawet wszystko
więcej — bo dzieci mają Guwernantki i Sługi — salon jest cichy pełen cienia
i Romantycznością rozrzuconych mebli — ułatwia rozmowy poufne
przy których ogólna konwersacja dla braku ukształcenia między nimi
niemożna bo tylko mody sprowadzić mogą tym bardziej iż głębszych
rozumowań filozoficznych zwrotów czyli kontrastów z zdań przeciwnych
nie ma dla niewiast Mężczyzn —

Dam wkrótce plotki z Balu Urzędowego danego przez Szanownego
Dytla — Powiatu wcale — jest zamożny — ale o tylko się zapro
szeni którzy z nim stosowali grzeczności zachowali — jak wszyscy na
nowy rok — na imieniny — w czasie jego słabości — na których w czasie
honoraw otrzymanych — ta zaś skoro dowiedziano się iż ma dać Bal
kurierem posyłano mu Karty wizytowe aby sam się przypomnieć
i wystarać zaproszenie —

Dość na dziś pozdrowienia — bo niewiem czy z niego [illegible]
wyjdzie [illegible] mowa.

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

~~978~~ 125

Kraków 2 Lutego 1869.

Szanowny Panie! Arystokracia Galicyjska, tak dumna, tak pełniąca
klejnotu swego — rzeczywiście nie może się pochwalić z cnót, na których by mogła
opierać swe odosobnienie — Julia Potocka umiera w Brukselli w szpitalu
wczoraj Sołtykowa rozwodząca się oburzyła całe miasto — Włodkowa
Potocka opuszcza męża, aby swoje ukryć przy opiece Wodzickiego zabiera
część swego majątku przynależnego dzieciom z prawego łoża — w Dunin osadza
się i Krasicka z 3 córkami — ginie w przytułku — Za Pani odwozi —
swoich kochanków po Balach — a na nich publicznie odbierając chołdy
ich staraniem, honory Balu pod nosem męża i całego towarzystwa
odbierają — a po tych wszystkich publicznościach znanych — ich rodzice
z rzemiosłą którą zakreślając całego towarzystwa ochotę do zabawy swą
obecnością, potwierdzają cynizm kasty — której wszystko wolno —

Tym czasem Sejm — którego sumienie wartości trzyma jest Gołu
chowskim co dla korzyści osobistej poświęciłby Matkę i żonę bo
on nic innego nie czynny — co do dziś dnia robili. —

Lud uciemiężony podatkami, od których zbyt wygórowanych
bronić się niemocą niemi — pogrążony jest w niedoli dodatkami
państwowemi powiatowemi gminnemi — sam opłaca w eksploatacji
całą służbę administracji — z jego dochody obarczony podatek drogowy
prawem na korzyść właścicieli rozłożonym — dodać kupczykowie i wszystkie
ekzekucyjne i niedostateczne koszta — robią to iż co 10 lat każdy
włościanin jest przymuszonym do Bankructwa — drogi się nimo
naturalnie do tego stopnia iż w kontraktach podziału 1. rubryk
wydatków zastrzegają sobie aby była zrobiona przez jednego
z nich ustępstwem wielu korzyści — których często rada ze spadko
bierców na szybki przygotowała — Tą rubryką jest pogrzeb
Rodziców — najmniejszy jego koszt wynosi 30 reńskich co dla

własności w przeciągu 5 morgów wykupiony od spadkobierców jest
wielkim ciężarem — , Dlatego tu ogłoszeniu prawo ślubów cywilnych
i wszystkie inne biorące w kontroli księży było, będzie przyjęte
przez lud wiejski z wielkim zadowoleniem

Biskupi Ormiańscy pisać mówi o chęci Nasze naradzenie jest
bezpotrzebnym ale zdrowym rozsądkiem się prowadząc — widząc
nadużycia księży z ochotą stanie po stronie nowego prawa —
przez głosowanie rządzić sprawami gospodarstw a przedewszystkiem
usunięcia kosztu drogiego sakramentów — Ta inicjatywa do
której Katow mianowany jest w exploatacji ich pracy — stanowi jeszcze
dziś dowodzą oddzielenie się od Właściciela Ziemskiego — ich
małe stosunki albo osobne z księżmi ~~znajdą~~ łaskotliwy wielu
naśladowców. gdyby się mogli uprzedzić na prawie — inaczej
skrofulowani z ambony z karą odnowienia spowiedzi
szeroko mocną wśród księżom aby i w krótkiej czasach
majątki stosownie wielkie do swoich zarobków sobie stworzyli
lekką pracą —. Szerzy się światło a że nikt nie reguluje
jego napływu przygotowuje się wybuch — wrze w mniemaniach
rzeczy i rozprzężeniu sprzeczne opinii gorąco pragnące ciemnoty
i z naciskiem musi wyjść albo burza albo też zupełny rozkład
towarzyskości — Ku temu wzięty wielki skłonność przez odosobnie-
nie się familii w każdym kątku z którego się składają kraty.

Takie jest życie po małych miasteczkach takimi dążnościami
Solidarności jest tylko u izraelitów przy równouprawnieniu
mogących wzywać odrębności własnymi ich urządzeniami
towarzyskiemi — Smutny to obraz tej nowej Austrii
życiu tu tylko takie uznany przez obce dwory — że
potrzeby były —

Zym razem w Sejmie Panowie odrzucaią projekt wścianków Rusinów
o zniesieniu Mszalnego i Stołowego — darowizn w naturze. — bo byto
byłoby naruszeniem prawa własności — wyszukują się coraz bo nie chodzi
o spłacenie Propinacji — czemże one być by mogła usprawiedli-
wiony przymuszenia opłat księżych — Exploatują kraj Rząd
we wszystkim: a potem szlachta, dla który na wykupno własności
i pańszczyzny cały kraj miasta nawet dopłacaią — nic tego
nudzi — Mają miasta we własności — dziedzi miasta
i Hrabia pięknie za granicą to się wydaie — ale wskrzeszą kraj
kraj po sprzedaniu Ojczyzny —

Całe Góry gdzie były Królewszczyznami po większej części
gdzie lud z natury myśleć pomyślnego ma pierwszej ciekawości
wiedzy co być może po za tego ciasnymi górami horyzontu
najwięcej stoi w oświecie — tam ubogie parafie szkółki w ubogi
skromny sposób ale stosowny do produktów [illegible] zbiorowy
do swych prałatowy wszelkich z ich bo i nie wyprowadzających się
swego porządku. Stanowią pod względem przemysłu i oświaty
jako też wiedzy. wielką różnicę z równiny mieszkańcami —
prostota życia tamecznych) Każdy z nich się nie rozmija od
innych mieszkańców — wbrew to i oni mają lub chorowici na
zyski — i tam też mocy się dziś czuć demoralizacja moralna
sprowadzona przez chciwość Żydy — hamuje ich popędy
światło i uczoność niektórych górali — którzy w mieście
Maią w profesorstwie swych bliskich —

Za nas francuskiego jednego górala [illegible] — 3 klasy
jedynak wraca po służbie wojskowej [illegible] wdowy —
i przyjmij się z czasem do lepszego zastosowania wiadomości
nabytych w życiu praktycznem —

Cetnerska znowu skarała całe towarzystwo wyrzucała im że odrzekli się od imienia wyższości — Rozrzutności — młodości i głupotą żyjemi niewiedzie pogardy jaką wam okazuje — to nie zarzut waszych niedbałych portiam — tak się wam zdaje — ale oznaka że każdej czci i ocenia wyższości wasze —.

Pospraszały się [?] Kanclerka dla ubogich zatrzymane zostały bo po skandalu który może także rości prawo — do czułej opiekowania się ubóstwem —

Że wszystko mi zmienia nabożnie udawany dla przykładu jak mówię — na książkach francuskich bo się nimi teraz skarmiała [?] tworzy — a może i też on także przyjął ten język za dyplomatyczny i dałemy wysłucha się modłom o wygranej na loterii lub wielkiego losu w pozytkach —.

Mocno się obrócili i przeciw Turzanowskiej. Arystokracja wystąpiła z plotkami — Szanowny Turzanowska wreszcie i niewinnymi zarzuta córkami dzieci — przezywają insurgentką ~~ze~~ Mówią obgadują że majątek zrobił na powstaniu.

Podłości większych, z przemiesznej głupoty tych wyrostków Narodu nigdy nie dojrzysz — i chcą przewodzić na rodowi — pokazywać się jako inne złoto — Sapieha stary ten ukrywacz. ust ich Borkowski — się kraj żywotni iego soki krwawe tworzą się — dla tego większy szkody

Zgoda swoich — równie płonną iży —, będzie aż gdy się naród nie podźwignie — a wtedy padną ofiarą także wszystkie — bo to mi się grozi — ich także niewczesny dziś z tym językiem i zabiegami

ściskam Szanowną

Maksymiliana Witkow[?]

Kraków 3 Lutego 1869. 127 ~~279~~

Szanowny Panie

Poprzednim listem wskazałem plagi pod którymi upadaią włościanie — dołożę tu teraz nałóg — iedną z największych — procesa — podniecane przez pokątnych pisarzy — podtrzymywane przez adwokatów — tych procesów przyczyną są 1° brak książek Matrykularnych na własność wiejską — i częste są wypadki iż właściciela wyzucą którzy nowy posiadacz bez prawa własności — i aby się odebrać przechodzi proces wszystkie instancie — a cóż dopiero mówić o sukcesyach o działach familiynych i o granicach. w Królestwie polskim — sukcesyi i granice prawem nieprzychodziły nigdy do sądów — bo one nakazywało dobrowolną umowę zanotaryowaną — i to w pewnym danym czasie, po upływie którego rzecz zakwestionowana iako niemaiąca właściciela przechodziła na rzecz skarbu —

Działy familiyne — prowadzone przez Sędziów pokoju — i tam się ukończały. a prawo do własności według iey wartości — sądownie rozstrzygano ostatecznie już to przez Sędziów pokoju — już to przez trybunał. niższy — bo wszystkie te sprawy nie przechodziły wartości od 2 do 10 morgów —

Prawa u nas były redagowane przez sędziów ~~bo~~ i prokuratorów. bo ci chodzi o stałe wyraźne oznaczenie prawa — maią oni obowiązek stosowania go słusznie żądaią iasności ścisłej — tu zaś w Austrii prawa robią Adwokaci — i urzędnicy skarbowi — których interes iest zupełnie przeciwny — w Seymie zaś Lwowskim, Obywatele — i dlatego bez ustawa drogowa po roku potrzebuie radykalnéy zmiany — i wykupno propinacyi nie iest poparte żadnym dokumentem statystycznym — Mnie Pan nie mówię kiedy mi kupić powóz i konie ale Ustawodawca postępuiąc z tą lekkomyślnością prowadzi do ruiny kraiu a prawa[illegible]mi cywilnemi bez ładu i odnośności do porządku w ich całości — sprowadza niezmierny nieład i niemoralność w całym kraiu —.

Cóż zatem potrzeba mówić o procedurze — tak korzystnéy dla adwokatów i pisarzyków. Każdy Żyd ma interes zrobić ią krótszą — w granicach skromnych aby daią rozwlekłością nie zapchała rzeczy iasnéy i łatwéy do zrozumienia.

prawodawstwo to jest oparte na listach własnoręcznych Cesarza – to się
też samo widzi w Hiszpanii – rozliczność i różnica prowincyi składowych
stała się przyczyną rozporządzeń ogólnie przeciwnych – i dziś jest nauką
adwokatów.. gdzie proces zaczął – bo stosownie do tego rozporządzenia można
sprawy wygrać lub przegrać –. toż samo istnieje w Anglii – z przyczyny
różnie ustanowionych praw w 3 iech Królestwach –

w Austrii dziwnej tych ludów własnoręcznych – oddawanych do prawa
niemieckiego którego duchem jest feudalizm – dziś przedstawiany przez
Biurokracyą – ~~który~~ ów Labyrynt w ustawodawstwie pod którym ~~upada~~
gubi się państwo a cóż dopiero ~~prawo~~ polski – co z tradycyi i zwyczaju
takimi zasadami i tarki prawa Rzymskiego – rozumem i wielkim procesem
sprawiedliwości i mądrości obitych kodeksami królestwa –

Posiadacze wielkiej własności a deputowani na Sejm adwokaci których
zdrowy rozsądek z gubili w mozolawani praw niemieckich – czyż są w stanie.
zdołają się na przekonaniu – to iż sędziowie winni prawa układać i tak
ustawom się mówić przedstawiać – –. ale często przychodzi nieznany ciekiej
rozum dyktować ludziom który per samo tytułem zwrócą mają prawo
wszystko umieć – ale nic umiem zrobić – wszystko wiedzieć nie nic wiedzieć.
tym bardziej iż dają dowód że mają doskonale i zdrowe 4 łatki. to jest
chcą żyć. posiadać ich nazywczej – dla ambicji starej – stawy się okryć – ale
im brak języka – rozumu ~~tu~~ miłości dla Kraju –, i dla tego też się
każdy wywodzi w pole – za czasy od Namiestnika Gołuchowskiego
aż do ostatniego pisarczyka w powiecie – ten rozrzewnieniem, wpływem
rozumem i kalkurencyą między administracyjną ci formułkami ~~artykułami~~
artykulikami. rozporządzeń – często nawet zaraziwane nieoznaczonych –
i dla tego też z dwory i pogardy patrzą na sądownictwo utrzymując wyłączności
prawa my czas konceptu samemi sobie a tak rezultat głów naszych wyciągać
musimy – to jest pracą niesłychanej wartości – (Fertucle)

Egzystencia biur niemaków po powiatach — iest iedną z głównych przyczyn zerzenia pisarstwa — między nimi — na 100 spraw cywilnych w trybunałach tu się 86 niemieckich 9. mieszanych 2 Izraelitów. 3 wszelkich porządków — — oto iest bilans skutków ustawodawstwa opartego na procedurze niemieckiej — Sejmy namiestnicy nic wskórają z tego — i marzą o wielkiej polityce która uchroni zatry władzy od wewnętrznych reform a drudzy ich nienaruszą z umysłu bo wiedzą że z nimi upadnie biurokracja — która ~~naktory~~ króluje nad krajem — Galicja poczęła się cywilizować od czasu przyłączenia Krakowa do Galicji — poprzednio mniemana inteligencja rozwinięta się urastała do niezmiernej wysokości połowaniem kieliszkami i kartami — stan tem który zszedł aż do nóg samych —. Lud się przezwał Parchem bo używała białych płaszczów z których plamy i błoto sama zdrapywała —

~~Jeżeli więc~~ Niemcstwo było raz tak wielkie że nie znano tu nawet bajek Krasickiego — i w roku 1848. ~~czego~~ płacze starzec mowił językiem tutejszy — było to tu nowością —.

Jeżeli więc — wyrzuty się robią Galicji — należało by też podać przyczyny ich zaniedbania — przy nam niewolno z patryotyzmu odrzucać wszelkie ulepszenia aż do przywrócenia bytu naszego — bo to się okazało było fałszywem i sposobem szkodliwem stanowi sprawie narodowej — bo my powinni mieć to przekonanie że naród, sam gdy uświadczony o bycie się upomni — i że ta misja przeszła już był wyłącznie szlachty lub intelligencii —.

te uwagi przypiszesz okresie — mon ~~sajorm~~ — ale mogłyby posłużyć za oświetlenie <u>co Sejm powinien by robić — a czego nie zrobił</u> — skąd wiedzę o tem o Galicji bydź obszerny —

<u>Teraz interesa osobiste</u> — proszę o nadesłanie mi ieśli to iest wam możebne z Angielskiej księgarni iak rzymskiej kupców tamecznych co do wielkiej części dostojeństw i majątkowe — albo też rzeczy ekonomiczne do niczego ale przykłady z Rzymskiego [illegible] ~~pdd~~ do druku towarzystwa oświaty —

na taką bowiem wzorach takie ust ciemni historyą uczniaka naszego - wino zrzeczeni się do Mieszczaństwa - - . Wartom z wroci według starowiek waryjdź - .

Wieczory zaimuje układem tych pomieszeń - lub też wszystkiemi Komarowaniem - dni zaś poświęca Malarstwu - a jeśli się dopiszą fundusze i okoliczności moje i przepędzi rok w Dreznie dla nauki tej sztuki gdyż tu ani modelów ani materyałów ani by miał swe Atelier, ni mimo - .

Po karnawale zajmie się portretem Pani Bogumiły na wystawę Krakowską a potem więcej sztuki aby był kupiony przez niemiecką tej rachunkiem Matrony i oddany do Ratusza - . Takim sposobem myśl ważna o Bestuzart byłaby też zrealizowaną - jeśli się wyrazić w Rachunkach - honorowe Obywatelstwo jest świadkiem - Obraz wizerunku zwraca uwagę wszystkich za interesem do Burmistrza Mieroszewskiego lub posiengera nawet gdyby tam był ale już obok osób tak [illegible] lub Bogumiła - wymówiłby krytyki - niosłaby tej się mimo pochlebstwa i intrygom aby były uniwersom - .

z Plotek nic nowego - kiedy Rachunki wyjdą świat - to teraz więcej rozumi ciekawości się widzenia -

Dziennik nowy zwać się będzie Kraj - ale kiedy wyjdzie świat przecie nimasz pewności - -

Wam zawsze życzliwy

Maksymilian Witkowski

Teraz prawdziwi skończytem notatki do Rachunków - szczególnie przyczyn ostrego - ale zawsze sami Publiczności temu są winni

Kraków 4 lutego 1869.

~~980~~ 129

Szanowny Panie — O Wieliczce nic pewnego dowiedzieć się niemożna. Artykuły mego. Zebrawskiego którem ostatnio wykazał iż górnictwo jako przemysł nigdy w ręku Rządu być nie powinno. wywołał z góry nakaz surowy aby nikt nawet z robotników nie mówił się o wiadomości o stanie kopalni — Wielka maszyna już stanęła rozmysłem inżynierów. – że wody zostawić na mocie na dwudziestu ostatnich piętrach bo wyrzucanie ich dostrzegł niezmierne szkody. – ciągle się ziemia i sól osuwa – a otchłań jest tak wielka iż w wielkiej przestrzeni potrzeba ją zalepić iłem – aby można dojść do otworu zamurowanego aż do obfitości wytrysku — i wtem się myli – wody utrzymuje do pewnej wysokości zawsze słodka napływająca coraz więcej będzie robić zniszczenia — Ciekawym jest obraz wówczas rozpływania się soli – robi rozmaite wody słodka skały solne – wielkie iłem od 20 do 20 sążni długie – te ciężarem własnym odrywają się a otchłań coraz się zwiększa —

w robotach nadzwyczajnych ceny się podnoszą. niemi kupiono sumieniem robotników już niesłychanie ani Galicyja ani Rząd – ani Pana Zoo-lak Bóg z rządem – woda nikt nie wiń nim że przekroczył to co nauka zabroniała w dozwoleniu oznaczyło na planie. i w robotach podziemnych jako granica po za którą pokurdziam niebezpieczeństwo istniało — Bóg z rządem. wszystko złe i dobre mu przypisuję czyż to nie jest fatalizm Mahometański a my się mienimy być Chrześcijanami —

To studium potrwa aż do zawalenia się robot zalanych wtedy nastąpią narzekania. nawet ze strony rządu z powodu deficytu jaki się okaże w dochodach kopalni — i upłynie długi czas aż się weźmie do tego od czego zawsze były powinni od chwili nowej organizacji Państwa. to jest oddać Wieliczkę przemysłowi prywatnemu —. to nie było interesem Gołuchowskiego i innych bo wtedy sprzedaż dóbr rządowych nie miałaby pola być — aż póki nie zrealizowano by ich wartości małemi częściami

i Fabryce Ekonomiczne postępowanie dowodzi braku nauki i ich
urzeczywistnienia w Państwie Panów ani ludzi stanu — w Państwie admi
nistratorów i urzędników w aspiracji do tytułów Hrabiów i Książąt —
Wieliczka może być własnością Kompanii - przemysłowej — a dobra
narodowe sprzedano to tylko mogą robić Panowie na Jaworowie i
przyległościach — zawsze rządem Państwem udzielnym — w naszych
małych osobliwościach — zaszczycenie Potockim lub innym jak by można
majątku zarządzić — fundusz z własności nieruchomości majątkowej i ta
własność staje się przyczyną zubożenia kraju — . Chcemy naśladować
system Angielski — dla dumy imienia — nie myśląc że serce miłość
macierzyńska dla dzieci — czerpana z natury ziemi naszej. jeśli już nie z ukształ
cenia, prowadzi nas do zniszczenia i usunięcia dumą podpieranego systemu wcale
nam obcego — . a to sprzeczność interesów w rodzeństwie. co do własności
własnej skutek jej główną przyczyną ich starań o ich zrujnowanie — tak jak
się ona rumuni w Hiszpanii i prowadzi iż dziecko z nieprawego łoża przed
ślubem. ma prawo do 1/5 części całego majątku — opłacając potrzeb Ojca — lub
Matki — .

Mówiłem o procesach wszystkich — otóż przeglądając statystykę iż Górale
na 86 procesów uskarżanych występują w liczbie 12. spraw cywilnych — .
względnie ich i tu się widać dziś — . zwykle Kryminalne sprawy same
kończą — tak głęboko czują oni niedorzeczność, niesprawność zasady
Sprawiedliwości — . podziwiać należy tym poczuciom wielkiego ukonsty
tuowania władz — do tych nie zadowolonych się — nazywając to ten indyktem —
unikania wszystkiego co może uchodzić władzy samowolnej nieładem i
formułkami — . Ojcowie — to jest tradycja przeszłości — Narodu —
którego wzrost został wstrzymany przewagą inteligencji pod mianem
uszlachetniony — . Lecz nie Ksiądz ale Starzec — rady o ile mogą
uchylając się od Władz im nieprzychylnych sprawami. prawdziwą —

Żarnowski Szujski i Gumplowicz przedstawili się Uniwersytetowi do zajęcia katedr odpowiednią - usunięto ich pod pozorem że niższy doktorami uniwersyteckimi - chociaż Kremer i inni też niemi nie są - to usunięcie jest polityczne - to jest aby młodych ludzi nie przypuszczać gdyż wtedy sprawność dzisiejszych profesorów - oparta na koleżeństwie i zdradzie wzajemnej zupełnie by zbrodnia - przez konkurencyą młodego żywiołu - Żarnowskiemu odmówiono katedry literatury polskiej - Profesorowi polacy co zgodził wykładać po niemiecku - a to dla podobania się aby do krewni mogli mieć pewność awansu w służbie cywilnej - Szujskiemu odmówiono że tego pracę skazano amatora dyletanta - nie ucznego historyka - bo pisze dla teatru - a wiedzą dobrze iż w Revue des deux mondes właśnie najpoważniejsi piszą komedyjki ze scen życia - Gumplowi jako notariusz porzucił warunki kwestye prawodawstwa - nie wychodzi z formułki, nowator niesie mniej tego co jest co było a przytem [illegible] nie tego nie dawało szkodzi i się profesorstwo tylko mógł poświęcić - tu potrzeba mu patentu ministra Wołoski, niezgłoski Zieborski i tylu innych uczonych naszych zostali by na zawsze odrzuconemi - bo zasklepieni w gromadzie, ostry nie znają i nie przypuszczą nic im obcego - Poszli w tem za przykładem Rady szkolnej i Wydziału Krajowego - Bawmi na przywilej instytucyi Lwów - który i miliony a nawet zwrócił [illegible] opozycyi obrzydzi Ministra - który nakazem przysłał tu profesora - tego przyjęli bo przeciwnego dokumentu żadnego względu. ale swoim - wara - tu jest reglamin -

Ja w Ameryce na pustym lądzie po pracy aby się przyzwyczaić do suchej strawy kładł na oczy okulary zielone do żłobu - i powiadają doktorzy ciepli wasi zachwycali się w spokoju ziele, bądź co bądź [illegible] zwyczaj i się na pięknej łąkach bo wszystko widzieli zielono - takiemi tu są profesorowie uniwersytetu ich manewrami wiedzy że tylko sobie przez owe zielone okulary - się wszystkich a tym czasem dziwią się że nauka się u nas tak nisko - z okularami osioł

stał niewzruszony nawet przy żłobie pieczonym – tak też i wiele jest tu professorów

co przed laty kilkunastu pisanemi pismami coś drzymią coś przebąkują przychodzą

na wykład kursu aby z drawn obiad – tak też niezbicie śięgać się dorobić

powtarzając bez zmiany od 12 lub 20 lat – niby litanię jaką – to co raz już napisali – jakby w naszym

Wydział Krajowy Rada szkolna żadnej bodźca do tak szczęśliwego

nie było postępu – jak było przy żłobie.)

planu nauki – Stąd więcej zarody intelligencji widziano gorączkowej – a w

Uniwersytecie – do podziwu zbyt głupimi rozprawami –.

Nauka Teologii i prawa kanonicznego sprowadza uczniów do dysput

scholastycznych i tam zdrowego rozsądku tracą to co z natury mogli go mieć lub

życiem domowym nabyli – w Sierpniu byłem sam świadkiem dyskusji

nad pytaniem kogo należy ratować najpierw pod względem prawa cywilnego

i kanonicznego jak się topi matka z dzieckiem przy porodzie –. otóż to

ku powtarzaniu rozgrzanie uczniów wywołało długie rozmowy – co mi dało

dowód kierunku nauki udzielanej w Uniwersytecie –

Drugim najgorszym dla mnie rozczarowaniem jest obecność Katechetów

w szkole technicznej –. ale co robić – Galicja jest klasztorem – Jezuickim

dotąd jeszcze – Rząd to podtrzymuje – bo – mimo konstytucji zawsze jest jego

interesem niszczyć nas –. i najgorsza znajdzie się szkoła liberalna

z pojęciem Religijnem odrzucając wiele rzeczy z Religii – jako formułki utworzone

które z ~~szkoły~~ ludzie powierzchowni do upadłego bronią – i inni owe

niczmi i niemotą zostawiają –

z szacunkiem i poważaniem

Maximilian Witkowski

131 ~~981~~

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Szanowny Panie   Kraków. 13 lutego 1869 r.

Może przyjdę na czas z tym listem – Gołuchowski może być bardzo dobrym ad
ministratorem według myśli biurokracii Austryackiej – ale do dziś dnia nie okazał
się być Organizatorem – wszystko tu idzie po dawnemu – Jeżeli w Galicii anonymy
są zwyczajem którego się nikt prawie tu nie rozumieć – wprowadził go Rząd – i do
dziś dnia podtrzymuje – Administracia czy to namiestnictwo czy Policia – bo to
prawie jedno tak ta ostatnia góruje nad wszystkiem czy starostwo czy Powiat.
rządzą krajem tą sakramentalną formułką – Litera A N° – ta lub owa
władza rozporządza – nie ma podpisu urzędnika a mniej jeszcze motywów
odnoszących decyzyą do tego lub owego prawa lub dekretu, –

Systemem jest zaskoczyć – zawsze wziąć stronę przeciwną aby mu za tyle
pochwalić się – o ile szkody się przyniosło tem rozporządzeniem – raz wzięte – protes
tami zabiegi – wprowadzenie sprawy na prawną drogę pismem do zwierzchniego
urzędnika – i aby dowiodł swej nieomylności – przeciąga się – lub aby
każdemu wrót wolnego – Namiestnictwo rozporządziło – mimo
tradycii i praw istniejących i mimo prawa Izraelici stanowiący w Krakow
skim rozporządzać Kuratorii miejskiej – i to wbrew statutom Okręgu
Krakowskiego – ale tą decyzyą usunęło się uczonego a przytem polaka
bo jest w tem widoczną rzeczą – Żyd uczony jest demokratą niemieckim
przestał ukształconym Polakiem – a więc Dankiewicz co był za granicą
z lektorami w Uniwersytetach miał pierwsze katedry dla tego nauki głę
bokiej – ten kuratorią być nie może – bo jest polakiem – ustawy
tradycia praw to wszystko ustąpić się musi pod rozporządzeniem bez
imiennym – Do tego też rodzaju rzeczy podobnego nie znajdzie się
tak tutaj nawet w Prusach Hiszpanii ba nawet w Moskwie –

Starostwo jest jaka kolwiek władza taką formułką – odbiera w posiadaniu
własności wody – wymagając prawnego a tym dopiero długim procesem

zrujnowany cały drugi wraca do swej ojcowizny —.

Magistrat nakazuje to lub ową reparacyę właścicielowi domu pod karą pieniężną — głupi służba usunie się zabiegły opłaca się a urzędowany śmiechem odpowiada — stąd też to tak mało jest uszanowania dla władz i tylko używają się siły bez prawa —.

Urzędnicy tak mało w administracyi co nie mają środków podpisem swych rozporządzeń — więcej mniej znalazł można poczciwych w urzędowych. — hypoteka — ale to każdy może wpisać hypotekę na cudze dobra bez wiedzy właściciela — i tę hypotekę hypotekować drugiemi —

takim sposobem prawie się robi — i całą karę jest ci na swój koszt musisz się wymazać ale to po długiej korespondencyi —.

I nikt nie wykaże tych dziwactw — nikt ich nie wspomni — nie przedstawi odpowiedniemu zaradzeniu — Niemczyzna a skądże by mu pozwolono podobny zmian — biedny szlachcic wiejskowy — to by go nazwaliby jako buntownika — Pan tytułowany — ale czy on nie jest spokojnym czy mu to dolega — chyba głupi chce okazać swój rozum swoje uczucie Patryotyzm to by drogi praktycznej mówiłby — ale zato będzie prawił o Bankach powiatowych — o stowarzyszeniu takim aby mógł być prezesem — etc etc —. Banki, kredyt, praca w kraju gdzie zwykle towar jest dowodem ukształcenia, a grubianin bez wychowania i taktu jest ten co się upomina o swą należność za jego dostawy — Kredyt oparty gdzie termin wypłaty. dla proszenia może być odłożonym — i dla tego też przemysł i rzemiosło nie mogą się tu podnieść bo kupujący wie że nie potrzeba mu wypłacić ale kaprysem wydania pieniędzy jest się rzeczą na porządku kupca —

Banki stowarzyszenia prawie się to pomyśli aby w towarzystwie wzajemny udzielać wyższej i dojść do stanowiska wysokiego.

w opinii publicznej prowadzony przez to stowarzyszeniami wrażliwymi adoro-
wani — Co najdziwniejsza to upokorzenie się tylu przed tak krzyczącemi
nadużyciami — dziś — szczególniej — kiedy już nie biorą nikogo ani do fortecy
ani też do wojska na 10 lub 15 lat —.

Dołączam tu list Chobrzyńskiego — jest on odpowiedzią w skutek mojej
propozycji aby się zformowała kompania w Paryżu — położenie jego —
jest gwarancją zysku kapitalistów w do Austrii — i jej rządu —.

Sejm to panowie co myślą o sobie — we Wiedniu obok Delegacji
krzyki się dziś zrujnowanych spekulacji, kompromitują charakter osób
im składających a żadna z nich nie ma odwagi zgodnie wyrzec się tych
pokątnych faktorów —.

Należy więc za dawno Panów Gutmanów jak i rząd wykluczać —
Mnie to przyjdzie do mnie — zwrócić się obszar ich jest wrogim system
drożyzny i nieładu w całym Państwie —.

Za parę dni bo 15 w Brzesku a 20 w Wydziale Krajowym
zjedzie się tych wszystkich inżynierów — czekam więc czy mi dadzą porady,

Mało mam nadziei — ale w tej ostateczności zmuszony przymuszony
przez dotychczas starania aby się dostać gdzie na gospodarstwo — które tu
jest w najopłakańszym stanie —

Kiedy wyjedzie Cackowski —. that is the Question —

Celinewska zasyła wam swe życzenia zdrowia i czy w końcu
na nasz pomysł tu zagrożeni — pyta się nieustannie.

Mój krewny Kostowski z Morst w Neapolu — zapewne Królowa
może posiedzi tam aby mu postawić pomnik skromny —. tyleż mieć
więc sposobności widzieć jak to tam u nas w kraju wszystkich dziś
przyjmuje sprawy narodowej — jak jest mało z opinii zado przy-
służyć tylko =-

Z Panem Stozakiem przesyłkę książki w podarunku, sercem w
słowach litewm — tych te korespondencji prawdziwie pole go
mi wprowadzi na drogę czytania historii ojczystej i pisarzy naszych
klasycznych — przez niego oddziaływać tych na lud. i to więcej
zrobi nad wszelkie stowarzyszenia — oświaty ludu —

tam siła i wiem tony a do tego skarbu niech ręki nie przy
kłada drogą praktyczną — po Pańsku się trzymę —.

Uczyć się pisać z wielką chęcią służyć w domu w którym
mieszkam — kiedyś tylko pisać dobrze pocznie ludowi —
w poprzedniej rozprawie mało sposobności czytania historii niż
już polskiej — pierwszą im poezję przed wami —
na tym kończę

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Kraków. 19. lutego 1869

Szanowny Panie

Mój znajomy urzędnik po powrocie z Wiednia gdzie jeździł na inwestyturę swego nowego urzędu jako naczelnik Powiatu – oświadczył mi że uchwały Rezolucji Sejmu będą przyjęte – ale na papierze – w wykonaniu to wcale inna będzie kwestia – słowem oszukają nas Austryacy bo u nas w Galicji za nadto panowie są głupi i nie mają najmniejszego wyobrażenia o rzeczach instytucji narodowych – jest łatwo ale że nie ma ludzi wytrawnych i uczciwych więc urzędnicy zawsze rozumny głos – i będzie papier na nim pismo które zmarły.

Kiedy rachunki wyjdą – wnieść dokumenta oświata zywolne – Urządzenia hipoteki na parcelki – teoria małych folwarków – potrzeba reformy sądownictwa przez zaprowadzenie Sędziów pokoju i innych ustaw – powiększenie sposobów granicę i skuteczności sędziów potrzebnym. słowem wprowadzenie kodeksów francuskich z procedurą jak najkrótszą – i to według zdań sędziów ale nie fiskalnie tak adwokatów – Urządzenie szkoły przemysłowej zniżenie drogowych opłat – zaprowadzenie szkoły przemysłowej górniczej dla chemicznych wyrobów. oddanie przemysłowi prywatnemu wszelkich wyrobów z materiałów surowych – a w skarbowości dotąd urządzona księga matrykularna własności bez różnicy na małą czy większą własność – wraz z przeprowadzeniem nowych praw w do wyborów na sejm – z wyrazem ni raz z kast – Może i ta obawa czy tym tu głupcem – co który czyni a czemu nie mogą dla nas swoje ani to dopełnić – Czy taki punkt wskazany Rachunki – o to jest pytanie – jeżeli z nich ona będzie wytłumaczonej wielkiej doniosłości to Desideratum – już wszystko jest w liście do Gołuchowskiego wyrażone lecz dziś widzi w Wiedniu właśnie dla akcyi nas [illegible] po niemiecku bronione wyrazy – a przeto – zatem wiele na tem aby zawsze braknie stanowczego określenia rzeczy – czem będą mogli trzymać nas obiema rękami – tylko koniecznie ~~jej~~ jej będzie czy głupiem.

Po wczoraj szczęśliwym ukoronowaniu – czytaniem Św. Teresy i wielkiej chrystusa – Mi zdaje się zaczyna być między ludźmi modą – księża korzystają ale kiedy aż to przeszli – wtenczas nastąpi reakcja skromności – zacznie zmiany grozić – ludzkości postępowi – i widać że tą drogą musimy biegnąć – bo masy tym sposobem obranym przeobrażają się u nas są zmienione –.

z Wiednia przywiózł takoż zapewnienie pokoju – to wszystko co mówią. piszą
o zbrojeniu się Austrii ciche gotowości wszelakiej – ruchy i kroki każdy wojenny
powtarzające się głośno – za przygotowaniem do wojny –

Dziennik "Kraj" wychodzić zacznie 1. Marca już rozpisano listy około
Abonamentu. źle zrobiono iż mu dano tęż samą cenę co i "Czas" –
brak świadomości handlowej –.

Skoro dokompletuje się moja korespondencja z Wiedniakami – zaraz ją
wam prześlę – odczytawszy 1° czystość mowy – ortograficzne pisanie
a przedewszystkiem forma klasztorna –. ascetyczna –

Na adresach piszę Szlachcicowi – o zniesieniu tego tytułu już zapomniałem
więc takim jestem rok – zwracać będą odpis –

Moralnie jestem zobowiązany tu będąc do uzasadnienia wyjścia Rachunków
aby wszelkiej odpowiedzialności – i odeprzeć napady – z drugiej strony Matka
moich wychowanców – Bardzo chora – i może co trzy koło będę zmuszony
w tym czasie do przyjęcia opieki nad sierotami –. to mi zmusza
wiele razy pytam kiedy wyjdą "rachunki" – wiarę opuszczam zdyt drugiego
będą musiał uczynić mi [illegible] troski los, jakoby smutnego skąd przed odpowiedzialnością
działaczy za nie –. tę moją przykrą a bolesną okoliczność wyjawiam wam
z całą szczerością –. zaradzić nie można –.

Moje starania o posadę inżyniera spełzły na niczem – więc tu już mi nie
zostaje – zabiegi o Rządcy dóbr – okazały się próżnemi – oto są skutki wszelkiej
przewłoki przez głupoty i nędzy przy domu i podziale nauki na kasty – które to
źle są tam podtrzymane –.

Policja ciągle wywozi Emigrantów – oczemu ich nie odstawiają do innych
części Austrii – bo i tam wszystkiej pojęcia narodowości – więc najlepszym dla
konstytucyjnej Austrii wywozić ich do Szwajcarii –.

Ogarnął mi jakiś wielki niepokój – wielkiej drażliwości nerwów doznaję –
w melancholicznem usposobieniu cierpkości sam na sobie doznaję –.

Kostecki (Wład.) zmarł w Neapolu –. bardzo go tu żałuje kilku świadków
wszystkich izraelitów –

Cesarz ma dla koronacji wezwany tu przybyć aby go otoczyć jednomyślnemi

skompromitowali z Moskalem ale to o takie rzeczy bardzo trudno —

— Towarzystwo pożyczkowe ma per kapitału 127.000 — 10.000 rezerwowego funduszu — . idzie pięknie — ani szumikuje — bez walnych zgromadzeń — — i t. d. —

Gołuchowski znowu ze ślepotą naszą tyle ich natworzył dla Austrii Książąt Hrabiów i Baronów —

Witoldowa Potocka z Wodzickim jak kamień w wodzie — ani wiedzą gdzie się obracają — . i karnawału wielka kompromitacja — oto co stanowi młodą Arystokracyą —.

Wam życzliwy.

Maximilian Witkowski

Notice sur les Salinnes de Wieliczka.

La direction des depots de sel en Gallicie est de l'est a l'ouest - marqué par les affleuremens du minerai ou des sources salant sur près de 50 lieux de longueur.

Les depots dans la profondeur s'élargissent a raison de 33% de hauteur - Les murs de ces depots sont [?] schiste argilleux compact et feuilleté de la couleur jaune passant en sombre gris suivant la directi. Les poches de sel enveloppe la marne anhydre -

Jusqu'a present par les travaux on n'a pas rencontré ni des vaines ni des filons traversant ses gisement et leur direction consequemment aurait été du nord au sud -

La direction general de ce depot traverse les premieres elévations peu accidentées ~~du terrain~~ qui sert de pied aux arrière contreforts de la Chaine des Carpathes.

En raison de ce que cette Chaine au noeud formé par la Montagne de "Babia gora" change sa direction de l'est a l'ouest en celle de sud ouest - Le depôt de Wieliczka est a la limite extreme a l'ouest de la direction generale des depots salins,

La ligne de jonction de deux direction de la Chaine passe aux environs de Bochnia. elle sert de la ligne de partage des eaux infiltrés, - et a la superficie vers l'est les affleuremens de toutte sorte des pierres de construction ainsi que l'alongement des plaines indique que les eaux souterraines arretées par le mur des depots filtre lentement mais en masses ~~plus~~ considerable en proportion de la longueur du mur et qui sait si elles ne donneraient pas l'origine aux marais de pinsk.

Le contre escarpement a ce chemin d'eau plus rapide mais avec la masse des eaux inferieure forme le second chemin souterain aussi s'appuyant contre le mur sud du depot

les eaux peuvent sources
~~et qui~~ alimentent les ~~eaux~~ du danube et les nombreux étangs qui precedent son origine sur le versant sud ouest

L'écoulement ~~de ces eaux ainsi facilité s'explique~~ ~~aussi~~ a la superficie le chemin des eaux ~~par~~ les gisements calcaires, au milieu de schistes, et des glaises — indiquent le changement de la direction de ce versant avec le correspondant et qui ~~avec celui du texte~~ [illegible]

Mais ici il faut admettre l'existence des marais de Lezryca en Pologne au nord de Wieliczka qui evidemment ne peuvent former les infiltrations dont le commencement aurait marqué le mur nord de depots salans —

Par ce raison le mur nord n'aurait pas pu donner une tres grande quantité d'eau elle aurait venue du toit dans la galerie et non du pied —

Pourtant l'apparition des eaux à Wieliczka a tous les caractères d'éruption artesienne —

Elle a eté decouverte après 5 mois environ de travaille en ligne verticale a la direction du mur et à la profondeur de 220m. la profondeur reconnue par les travaux preparatoires est de 270m dont déjà 43 en dant [illegible] et en egard que Wieliczka est a l'extreme limite ouest de la direction generale des depots salans.

La science des ingenieurs dirigeant les travaux devait ~~prouver~~ avoir su et prevu

1° Que le depôt pouvait etre contourné par les sources souterraines a son extremité ouest, justifiant ainsi l'existence des marais de Lezryca — se bifurquant le chemin d'ecoulement des eaux souterraines, ce qui a la superficie se dessine par la vallée du danube bien plus rapide a laquelle correspond la vallée et de la Vistule — bien plus tendue

2° ou que les eaux souterrains pouvaient passer sous le depot a une profondeur probable que la Geologie de Lhuy aurait pu ~~fixer~~ ~~assigné d'avance~~ supposer

136

Envisageant la question des eaux retenues par les deux murs de dépôt — on ne peut se rendre compte —

1°. des ordres si hardis qui prescrivirent le percement du mur par un travail avec des dimensions exagérées — Mais si ce travail fut fait au mur. Ce n'est plus ignorance de la science mais le crime contre elle qui apparait dans toute sa nudité et commis par les hommes couverts de lettres scientifiques des ingénieurs des mines — suivant les us et coutumes de l'autriche [notre honneur de polonais y est engagé] et pour reposer leur œuvre ont leur fait polonais

2 Que les dimensions du travail 2m de largeur sur 2,75 de hauteur donnent la preuve de la plus grande incapacité dont on aurait vainement cherché l'exemple partout ailleurs surtout se souvenant qu'il fut fait dans le mur en chiste argilleux, connu au bout de 6 ou 8 mètres en glaise —

Les eaux apparurent le 17. novembre le 24. le désastre déjà connu mais non exagéré obligea les ingénieurs à en faire donner une nouvelle officielle en le réduisant aux proportions minimes de 175 par minute quand les mieux informés l'estimaient à 4. — puis vient le chiffre de 10m contre 2 mètres confessé par l'administration et seulement à la profondeur de 80m tandis qu'il est à 225m — Aujourd'hui, on suppute la probabilité de l'inondation de tous travaux dans 60 à 80 jours, pour que tous les vides de 600 ans d'exploitation en fussent remplis —

En un mot toujours des secrets pas de vérité [cachet de l'adminst Autrichienne] et au résultat elle diffère sur la force des engins, entre 2500 chevaux contre 300 qui ont été demandés XX.

Revenons au but de ces malheureux travaux à travers de l'un de deux murs. La recherche de la soude brute — Or elle peut se trouver aux environs du dépôt si les murs en fussent en [illegible]

XX je remarque que 300 chevaux répondent à la production annuelle —

ou [autres] en roches a base [quelconque] calcaire —

Tous les depot de sable en Amerique ou un peu de sel tous juste ce qui a pu laissé la mer en se retirant lors du Soulevement de la pression meseta des cordilières du coté du pacifique —

Du coté de l'attlantique comme dans la confederation argentine ou les depôt de sel dominent sur un [meme] terrain inferieur au niveau de la mer la sonde n'existe pas.

J'avoue que je ne suis pas fort sur la Geologie mais pourtant je trouve l'idée de rechercher la sonde fort extraordinaire dans le sens [à travers] ~~en Schiste argileux~~ [qui presente] [avec tous les] caractere de la presence des eaux meme par la traduction des resultats anterieurs ~~comme la glaise au bout de 6 à 8 mois de travail~~ — XX

Maximilien Witkowski
ingenieur

Cracovie le 8 Decemb 1868.

A Monsieur Elie de Beaumont
Senateur.
Paris.

PS. aujourd'hui le rapport officiel constate dans les differents puits la presence des eaux a la hauteur de 12m. ainsi tous les travaux dependants de ces profondeurs sont inondés. —

XX En un mot Wieliczka est perdu sur 1000 metres de largeur et presque autant de longueur les terrains s'effondront — Les puits par ou on aurait pu relever la saturation saline generalement placé dans les vides detruiront en se dislogant les engins pour elevation ou ecoulement des eaux de la vient que les ingenieurs devraient

1. Attendre a savoir a quelle hauteur s'elevera l'irruption

2 la faire faire ecoulé naturellement [artesienne] en menageant les chutes necessaires pour l'etablissement des appareils necessaires a la production du sel par Evaporation

Memoire
sur l'Esprit publique des habitans de la Pologne.

A Son Excellance Monsieur le Ministre de la Guerre
à Paris

Monsieur le Ministre

Le 31 mars dernier j'ai quitté la france pour me fixer momentanement en Gallicie dans le but de me rendre compte, sur les lieux, de la situation politique de la Pologne et de juger par analyse pratique de l'Etat de l'Esprit publique des ses habitans.

J'entrepris cette etude de moi même sans liaison, presque etranger, inconnu à tous, en recueillant les idées nettes et juste, en dehors des influences soit des individus soit des pretendues parties politiques.

Les armement de l'Autriche, la double conscription en Moscovie, semble approcher le terme ou la politique <u>expectante</u> doit se changer en celle d'actions – En prevision de cet avenement, il me semble que le moment est venu pour que je resume mes observations dans un memoire – que je Vous adresse Monsieur le Ministre par cette raison, que deja j'avais eu l'honneur d'echanger avec Vous une correspondance à la date du 9 et 14. Juin 1867 et du 10 novembre de la meme Année.

Vers la fin de l'année 1863 La Moscovie sure de la non intervention au sujet de la Pologne pressée de finir avec l'insurrection la comprima energiquement, avec une telle violance que l'opinion publique en Europe s'en alarma – il fallait donc a la Moscovie que la victoire et le mode future de gouverner le vaincu furent acceptés approuvés ou au moins justifiés devant cette meme opinion

C'est alors qu'on gagna Mr Emile de Girardin de la Presse – qui en a eu le courage moyennant une large recompense a ecrire le fameux memorandum sous le titre "La Pologne libre dans la Russie libre".

Apeine achevat il cette publication qu'il a eu l'honneur d'etre invité a Compiegne dans la premiere serie – Ainsi le memorandum semblait recevoir l'approbation complete de Sa Majesté Napoleon

Les hommes politique le comprirent ainsi par tout a plus forte raison ceux qui y ont eté directement interessés.

A son retour de Compiegne Emile de Girardin ajouta a ce memorandum le plan non edité du mode d'action administrative et de la nouvelle organisation du Pays des vaincus.

Ce memorandum par une large publicité stupefia le pays – les derniers confidences du plan proposé comme consequence pratique de la theorie emmise paralysa les esprit en raison de l'approbation notoire de cette oeuvre

De la naquit d'abord le partie de Capitalistes

qui rachetèrent aux Moscovites leurs sécurité - après eux vinrent les grands propriétaires - les titrés - puis enfin dans la bourgeoisie les hommes d'affaires -

Ce revirement dura imposant le silence à tous un peuple ce qui durent les roses -

Au lieux et place du Plan proposé par Emile de Girardin on se servit de l'action dissolvente du nihilisme (communisme tartare) largement appliquée à la desorganisation sociale -

Les adherent trompés ayant eu à peine le tems de crééer leurs partie, forcément voulurent se sauver devant l'opinion du Pays. alors ils se créerent au moyen de l'ultramontanisme se faisant Catholique apostolique Romain, une situation commode en vue d'être absoute par le peuple par la montre de cette espece de patriotisme.

Le manque de dignité - l'interet personnel ou de famille une complete ignorance de savoir conduire les affaires publiques en un mot l'ineptie - tous cela couvert par l'orgueille et les tittres acquit des étrangers rend cette partie odieuse au pays.

En Pomeranie Pornanie et la prusse orientale cette partie est doctrinaire - En Gallicie Conservateur dans la plus large acception de ce mot -

Au milieu de cette partie ainsi nuancée existe l'idée à l'état latant de se donner franchement au moscovites, parmi le plus haut titrés - c'est la marque de la caducité de cette partie comme si le communisme tartare donnait de garanties a respecter leurs tittres et pouvait revenir vers les idées justes de la civilisation occidentale -

La conviction, que le peuple n'est plus à leur disposition

qu'il les couvre de son mepris. et pour beaucoup pour le plus compromis de cette partie. a les maintenir sur la voie qu'ils suivent par la fatalité de leur passé –

Par contre les hommes sensés qui cachent leur securité sous l'abrit de cette partie ne voyent pas d'autre remede pour se sauver qu'au moyen de l'annulation de tous les titres – non comme moyen revolutionaire – mais par consideration qu'ils maintiennent la defiance des uns envers les autres et font l'obstacle a l'accord qui devait exister entre tous les habitans du pays – detournés du devoir envers la patrie. par l'animosité contre eux – D'eux meme ils n'en feront pas la proposition parceque completement separés de la societé, vivent en eux memes ils se sentent etre sous la surveillance de tous par la plus grande et la plus generale defiance d'eux – a tel point que tous ce qui peut etre ou pourra etre tanté par eux, le pays trouvera toujours suspect, refusera d'accepter en manifestant la plus vive opposition par l'inertie ou l'indiscipline (La loi sur le titre de 1774 et celle sur la determination du proprieté et le servitude ~~foncier~~ par 1819 ~~et~~ pourra facilement servir de considerant pour cette mesure et il en faut de columnes qu'on dresseron ~~cette~~ nessessaire du fait perfessé par la loi precedant la circonstance)

Donc dans les circonstances donnes il serait utile de savoir a se defaire de service obsequieuse de cette partie pour ne pas froisser la majesté du peuple –

Entre lui et cette partie il y avait autrefois sa place la petitte noblesse – Elle existe a l'état de souvenir dans la partie prussienne –

En Pologne sous le joug moscovite. par l'oppression elle est tellement confondue avec le peuple que deja les preuves de l'Emancipation reciproque en sont visibles – Elle se fit sage pratique, comme minorité avec courage s'incorporant dans la masse du peuple qu'elle dota de la proprieté souffrant avec lui

2

Elle a su rester à la tête, par son intelligence, elle a son cœur.

Au moment de la crise que la lutte espérée doit produire il se trouvera peut être beaucoup de cas où elle voudra de soi même par trop précipitament réparer l'injustice par trop criante dont elle a souffert dans la régularisation de donation de la propriété ou des servitudes imposées par cette régularisation –

On devra donc être excessivement sévère contre ces veillités qui pourraient prendre la tournure du retour vers les priviléges dont elle a si noblement fait le sacrifice –

Mais son sentiment d'honneur, son amour de la Patrie son instinct du sacrifice forment un trésor intarissable de ressources qui seules peuvent seulement donner le cachet de la moralité et de la poésie à tout ce que le peuple entreprendra de lui même –

Toute différente est la situation de la petite noblesse en Gallicie – de tournant derrière la noblesse proprement titrée elle y est sans aucune influence sur le peuple –

30 familles de princes 300 de Comtes autant des Barons pour 4 millions d'habitants, les haut moyens de diviser les habitants entre eux inventés par Meternich étant continués par l'administration soit disante libérale, l'admission du peuple à la vie politique ici celui ajoutant la question Ruthène artificiellement soutenue au moyen des rivalités des sacristies admises sur les banc de la diette – on se rend compte facilement qu'elle est unanimement pour le statu quo – elle sacrifiera même l'intérêt de la Patrie tant elle a peur pour son existence non comme corporation ou partie mais comme individus – attendu que l'antagonisme du peuple envers elle prend sa force par le manque absolu d'intelligence en elle et dans les idées acquises, (communisme tartare) œuvre de

de la moscovie, stupidement protégé par ~~l'autriche~~ la bureaucratie
Sauver cette partie de la pologne des manifestations
de l'anarchie communiste on ne le pourra faire qu'au moyen
déja indiqué d'annulation de la caste titrée, par la participation
des hommes populaires dans la conduite des affaires publiques
pendant l'époque transitoire — et ceci est est d'autant
plus urgent — que le peuple admis à la gestion de ses affaires
ouvrant les yeux sur l'ineptie choquante par son orgueille
chez les titrés, ~~en voit~~ elle force le clergé rejetter la cause de sa misère ~~dans~~ sur les Israelites
le fanatisme chez le peuple Lassomme son bon sens — et
Les sourdes haines contre eux viennent justement de ce que
le peuple resta seule dans la main de la bureaucratie autrichienne tandis que les titrés et la petite noblesse
n'en sont qu'une seule partie exploitée par le Jesuitisme de
ultramontains —

La Bourgeoisie en pologne en est aussi confondue
avec le peuple — sous le rapport d'intelligence pratique
elle tient la première place — et déja reconnait d'abord
la nécessité absolue à séparer de la politique active tous
les serviteurs des cultes — puis reclame au moyen de l'organi
sation française la plus grande annulation de l'importance
des petits employés — Elle seule possède des larges vues par
les connaissances acquises et la tradition gouvernementale pratique
pour toutes les branches de l'administration —

Dans la partie prussienne elle est généralement
d'origine allemande — et commerçante — son interet et ses
liaisons avec les familles polonaises la font neutre. sans
patrie —

Celle de Gallicie excepté quelques exceptions — aime
la science comme theorie, aussi elle manque de bon sens
pratique — la police occulte Jesuitique pèse trop sur elle —
et est a craindre que pour fuir la direction ~~ou~~ l'anarchie agraire
les Israelites n'en soufrent par les vexations —

elle fait la politique active par amour de la paix et de la tranquilité dont seule la police autrichienne en fait sentir le prix —.

Dans la Bourgeoisie il faut compter l'element Israelite. En prusse il est essentiellement allemand. En Pologne, eminamment Patriote — en Gallicie estimant à sa juste valeur son intelligeance et son bon sens pratique il reclame hardiment sa place dans les affaires publiques — presente par la meme un puissant levier d'action. par l'emancipation il estime tres haut son titre de Polonais et pour l'employer tout d'une piece il faudrait placer en lui toutte sa confiance pour l'organisation de tous service dependant des finances —.

Le peuple proprement dit — Dans les provinces de la Prusse le plus intelligent se prononcera legalement d'apres les formes de son organisation communale — il s'occupe peu de la politique ayant pour cela ses mandataires.

Le contraire se passe dans le reste de la Pologne ou l'impatiance du joug l'entraine à la vie plus active dans ses preoccupations politiques — il en est pour cela en relation continue avec celui de la gallicie, qui etant admis a exercer ses droits politiques, regle ses aspirations prenant en compte la situation de celui qui en est le plus opprimé —.

Le ecartes existant entre la Prusse et moscovie en est la cause de la desintelligeance entre celui de la Pologne et de la prusse — En gallicie certaine protection aux bons rapport. les traditions du passé et les rapport plus intimes des affaires. et des marchés, font, que les pulsations politique de part d'ici repercutes plus facilement le long de la vistule, jusqu'à Danzig et par les autres riviere jusque en Lithuanie —

Ainsi lorsque l'empereur de l'autriche devait venir

faire son voyage en Gallicie - Le peuple de lui meme a voulu le saluer par le cri "Vive le Roi de Pologne guerre aux Moscovi[tes] La noblesse la Bourgoisie porté vers la paix a tout prix s'alarmerent. Cette voix du peuple pancha la balance dans la diette a l'acceptation de l'adresse et de la resolution -

Des Milliers de gens du peuple venait de la pologne le long de la frontiere de la Gallicie rien que pour avoir des nouvelles sur l'arrivée du Roi de Pologne -

Je presume fortement que le memorandum diplomatique que notifia le peuple et qui par la decision unanime des cris admis voulait manifester sa politique en etait une des causes principales de l'abandon du voyage -

Desapointé dans son attente. le peuple trouva une espression a lui pour chatier ce manque a la promesse Royale - "z cyganit nam Cesarz" ("Comme un gitano envers nous a agit l'Empereur") et justement offensé il murmure deja un autre nom. nom bien plus populaire en dehors de la frontiere Gallicienne. sur tout depuis qu'il a la croyance de l'aliance de la prusse avec Moscovie - et ce nom est celui du Prince Napoleon,

Et ce par condescendance envers le plus opprimé que d'ici on a été allé a Vienne de vue a juger de sa prestance du prince lors de son sejour -

Logique avec lui meme se defiant de tous ce qui est hors de lui, se taisant il est aux ecoutes des moindres bruits sa plus grande preoccupation est, a s'éloigné de tous ce qui est titrés - et à savoir seulement ce que pense M. Smolka. Va-t-il en france avec qui - se joindra-t-il avec Ruprecht Il veut eux et par d'autres pour veiller sur le drapeau

qui sera deployé sur les bords du Rhin ou ailleur - sous la protection de la France.

Partout le peuple Polonais à la tradition des legions polonaises il sait que l'emigration en sera le noyeau et quelle donna la première l'idée de l'abolition des corvée, et plus encore quelle emanci pat le peuple en lui donnant la proprieté - et que les Gouvernements furent obligés a en reglé ces changements sociaux -

Mais il ne veut pas entendre parler de leur formation ni de retour de l'Emigration sans que cela ~~soit~~ puisse avoir lieu sans une autorité superieure qui puisse veiller sur leur sort, et representer le pays. autorité qui doit avoir sa confiance.

Cette ferme conviction se represente dans tous les coins de la Pologne -

Aussi eu egard que les soldats polonais servant dans les armées de nos dominateurs participent de l'opinion du peuple suivant les divisions du partage du pays. on recherche ici activement des instructions posées

1° sur les moyens de la desorganisation de la discipline de corps ou les polonais sont en majorité, eu egard a leur nobre - ainsi que la ou ils se trouvent presque isolés.

2° sur les moyens de la desertion ainsi que le moment propice à la tenter soit par individu soit par detachement lors de l'approche des armées belligerantes, aux avants postes, pendant le combat ou enfin pendant les marches et contre marches en retraite ou de flanc -

Ces demandes sont de plus en plus pressantes surtout depuis les conscriptions simultanées en Autriche et en Russie et que le peuple regarde comme le mieux indiquant l'approche d'un conflit -

Les Regiments polonais en Gallicie sont animés par un grand desir de se mesurer avec les moscovites — et ils ne changeront de drapeaux qu'à la conditions des garanties que les affaires du pays resteront entre les mains de ceux que l'opinion publique du peuple en designe d'avance.

Ceux de prusse posés dans une conditions plus difficile puisque ils savent qu'ils seront obligés par la discipline à en etre dans le camp opposé — jalousent aux Gallicains — et s'en inquiettent d'avantage —

En moscovie Ldissemines dans toutte armée — ils pressants leur grande mission de la desorganisation de l'armée — soit par une obeissance recalcitrante, soit par une activité tournée uniquement à produire les desordre materiel et morale — le concourant par l'existante demoralisation de l'armée moscovite — ils espère arriver plus facilement a leur but —

Aussi dans les conjectures qui s'en preparent la Question Polonaise se posant d'elle-même, trouvera dans le peuple toutte force qui voudra franchement agir, un levier puissant; que les mains habiles sur les donnés exactes et veridiques, doivent déja chercher soupeser et reconnaitre son importance —

1° Par l'étude des hommes que l'opinion publique du peuple met en avant

2° par des instructions largement reparties d'avance dans les armées ennemis ou l'élement polonais pourra produire les effets d'affaiblissement.

le tout d'après les hypotèses des actions politique et strategiques et suivant les points objectives ou elles tendront —

142

Action Politique

Lors de la sortie de l'Emigration vers la Savoie il y a vingt tens. Sa Majesté Napoléon déjà dans un entretien confidentiel marquait l'époque de la mise en scène de la Question polonaise sous la condition préalable du choque entre les parties contractantes dans la Sainte Alliance –

Ainsi fut prouvé Sadova – ce qu'on a exprimé par le patriotique français sant l'erreur sur le perdant. ×

Lors de la campagne de la Crimée et pendant les mouvements insurrectionnels en Pologne en 1863. Le Cabinet de St James, se refusait a l'action commune avec la France faute d'avoir de son coté L'autriche –

Aujourd'hui l'aliance de l'Autriche ~~avec~~ avec la france étant possible – ou au moins sa neutralité plus complète – ou enfin son entrée en action retardée par la position que peut prendre la Valachie permet esperer autant de la part de la Prusse – ce qui aurait été le plus grand triomphe de la Diplomatie française XX afin que tout le poids retombe sur la moscovie

Pendant ces conjonctions le peuple polonais reçu avec la plus grande désaffection le bruit repandu de recompenser le Roi de Saxe dépossedé de fait – par ce seul sentiment que la recompense par le Royaume de Pologne donnée a la Saxe devait equilibrer la perte de celui de la Saxe – Ce qui faisait croire qu'une grande partie de la Pologne aurait resté en possession des copartageants.

L'hipotèse que l'autriche pourra joindre la couronne de Pologne a celle de Hongrie émeut le peuple par un entousiasme factice et le désir de sortir du joug moscovite – car il juge.

1° le peu d'inicative dans le caractère de S M François Joseph. ce qui lui fait prévoir trop tôt l'emploi du gouvernement parlamentaire pour le pays dont les couches

XX ce qui semble ressortir de divers publications semi officielles et officieuses ainsi que du désaveu donné par la Prusse a la Valachie

superieures. par trop demoralisées et depopularisées prenant la conduite des affaires entre leurs mains – affligerait le peuple qui les connait rien par les trahisons et le malheur du Pays.

2° Que leur presence en supposant meme l'initiative de la couronne au lieu de la garantie plus rigoureuse de ce qu'on experimente en Gallicie et en Autriche evoquera la defiance publique. non seulement contre eux mais contre tout ce qui domine le peuple par l'intelligence pour cause de l'organisation bureaucratique ~~seule presence du genie en lieu [illegible] des codes lois françaises~~ autrichienne

La reception qu'il a voulu faire a S M François Joseph n'aurait eu lieu sans la sortie de M Smolka par laquelle le peuple l'acceptait comme gardien de ses droits pres la couronne.

Aujourd'hui le peuple regarde l'occasion pour S M François Joseph comme passée – et le drapeau Polonais entre ses mains aujourd'hui ne produira plus rien d'ensemble ~~sans~~ avec unité ~~sa~~ et entrainement.

Enfin si telle doit etre la condition du reglement de la question polonaise au moins qu'elle soit designée en dernier lieu, pour que le peuple acquiere la conviction qu'il agit par le sien et pour soi par l'acceptation dans son organisation des codes français et ~~ses~~ des lois sur l'organisation administratives dont il a le souvenir soit du tems du Grand Duché de Varsovie soit du tems du Royaume de Pologne issu du congrès de 1815.

En un mot il veut d'abord l'independance pour laquelle il faut beaucoup d'energie et de sacrifice – qu'elle soit ~~couronnée~~ assurée après par la prise de la couronne –

Admettant la Prusse unie a la Moscovie La Question polonaise presente un allié a la France dont l'importance depend de la franchise et de la

4.

largesse avec laquelle elle en sera traitée plus on lui donnera plus elle en sera capable de rendre des services signalés. et ces services seraient d'autant plus grands si on l'admet à en être présente partout pour en prendre sa part de peines et de fatigues — au milieu des dangers communs — ce qui d'avance remit la couronne au [sans la pacification après la guerre] 3ème napoleon.

L'objective de la strategie

En envisageant l'ensemble du théâtre de la guerre plus que probable. son objective en sera toujours la Moscovie —

le moyen de armes entre les mains du peuple polonais empêche toute diversion — [par la levée en masse (pas petite guerre) comme du temps du 1er Empire] même avec la désorganisation de la discipline préparée d'avance [le mieux réussi —]. Mais une semée des armes avec un noyau des troupes que la flotte pourra porter dans les points choisis — en sera toujours l'occasion à promener jusqu'au feu chez le peuple la haine de l'Etranger. Ceci est pour le Nord — la ~~s'aidant mutuellement la flotte et l'armée de terre l'objective pourra être St Petersbourg~~

La turquie occupant la Circassie — et l'Element polonais qui y est organisé ~~étant~~ [entrant sur le territoire de la pologne] soit par Odessa soit par les principautés Danubiennes — présente une seconde ligne de diversion ayant pour l'objective Kiow —

[comme] La première ici indiquée suffisamment [étant] appuyée par un corps détaché de l'armée française par la flotte, pourra facilement avoir pour objective spéciale St Petersbourg

L'autre la seconde retenir tous ce qui le sud de la Moscovie avec son extrémité de l'est pourrait fournir des secours au centre d'action —

Ces deux operations doivent être ~~pour~~ [accompagnées par les corps X] la vivacité et hardiesse [de ces corps,] l'absence des chemins de fer en nombre suffisant — leur destruction où elles existent, peuvent facilement produire une complète indépendance du théâtre de la guerre pour chacune de ces deux operations en égard à ce qui pourra se passer sur les bords du Rhin — si la Prusse ne se sépare pas de la Moscovie

X volant de la Cavalerie et convoi d'armes pour organiser les levées en masse sur les lignes stratégiques et de communication,

a cause de ce retard et parce que la Gallicie n'est point stratégiquement parlant une position défensive elle est forcément appelée a jetter ses forces non pour prendre la ligne du Rhin par revers mais a faire l'attaque de flanc par la Silesie. et alors la Gallicie pourra etre reprise aux moscovites ou a servir de base a l'entrée en pologne de son aile droite. qui devra se soutenir a la hauteur du centre de son armée agissant par la Silesie

L'autriche comme toujours se décidant à la dernière heure
lorsque elle sera ~~Ceux~~ sure de la neutralité des principautés danubiennes ~~ou s'assurant d'être par~~ la force XX
~~quelque peu poussée par l'Italie par~~ a cause de son retard sera
maitresse de jetter ses forces soit pour prendre de revers permettre a l'organisation ~~des corps volants~~
la ligne du Rhin soit faire l'attaque de flanc par la silesie
et pourra permettre a l'organisation des corps volants ~~pologne~~ a l'effet d'occuper les bases des operations ennemies en pologne
dans le bas pays de la vistule Dans la ~~premiere~~ ~~hypothese~~ ~~elle en sera obligée~~ se portera de sa neutralité ou occupation sur le bassin du bas Danube
~~fomenter un mouvement en pologne pour s'assurer son~~
~~flanc dans la seconde elle y agira avec tous le poids~~ le cas d'alliance effective avec la france
~~de ses forces~~ – soit celle doit avoir la meme mission que l'attaque du nord.

~~Le premier~~ Ce mode de ~~leur~~ action de l'autriche offre des avantages notables ~~soit~~ a la politique generale de la france et surtout au peuple polonais – qui profitant de l'aide indirecte de l'autriche par son propre concours et ses sacrifices, acquerera des droits, a des reserves vis-a-vis l'autriche – se liant plus intimement avec la Politique française –.

Resumons les faits.–

1° La part que le peuple polonais prendra dans la lutte. sera proportionnelle. a la reconnaissance de sa souveraineté – par la plus grande mise de coté de tous ce qui a eu attache avec la grande aristocratie polonaise, dont aucune famille il en est triste a dire n'est exempte des reproches et des suppositions en raison que pour sauver leurs interets materiels.– elles ont des attaches éprouvées par leurs fidelités.– toujours tres intimes dans chaque cour ennemie de l'independance de la Pologne –

2° Cette part produira les effets desirés autant qu'elle seront dirigés et provoqués par les hommes.

144

qui ont la confiance du peuple polonais —

3.° Que ces effets pourront être provoqués par les mesures préalables. — comme désorganisation des armées ennemies — par désordre et insubordination dans la partie administrative — et sur le terrain par la désertion —

4.° Que la part active dans la lutte connaissant les dispositions du peuple. sa défiance contre l'intelligence qui n'a su rien produire dans les luttes précédentes. doit être dirigée et appuyée par les hommes aguerris en introduisant dès les premiers moments les bases administratives et judiciaires d'après les lois françaises —

De là vient l'extrême prudence dans les choix des agents aux antécédents épurés — avec action bien précise X —

Pour l'armée et son organisation on devra en réserver une large part à des officiers surtout restant aujourd'hui au service de la Moscovie — et qui ne pourront qu'immédiatement passer sous le drapeau national, une fois qu'il sera déployé par des mains connues —

Le plus difficile c'est de trouver des hommes énergiques et de confiance ainsi que sachant tâche et connaissant les relations locales. pour qu'ils puissent former les administrations pour l'organisation de la levée en masse.

Là doit être la plus grande surveillance — car c'est de là que vient toute désorganisation — aussi tout y doit être provisoire sous la main de fer — jusqu'à ce que les hommes y appelés donnent des preuves de leur capacité —

Ceci exigera une large organisation de police. afin que tout acte ~~immoral~~ individuellement et non coordonné en puisse être connu ~~et puni~~

et aussi on en dépendra et on voudra avoir

X L'unifié et coordonné sur tous les points que les mouvements stratégiques en pourront se compléter et étendre par la levée en masse —

tendance vers le communisme si largement propagé par les monarchistes sous le manteau du panslavisme.

une justice inexorable - ombrageuse - incessament agissante et vue publiquement par tout - partout demasquant le mal et le punissant - condition d'absolue nécessité pour comprimer toutte

J'ignore si Son Excellence trouvera ce memoire peut etre interessant - et utile à quelque chose - X

En ma conscience il est veridique - et je crois en son utilité attendu qu'il resume et expose les aspirations de l'esprit public du peuple Polonais - en dehors de l'aristocratie usée et mentée ~~en dehors de la noblesse~~ ~~dont les interets [illegible]~~ ~~qui se croit privilegiée a representer le pays par sa petitesse de sentiments~~

Il est de regle chez les Gouvernants et chez les hommes qui menent les grandes affaires d'accuser d'un interet personnel tous les memoires officieux -

Il s'en trouve je le sais de rares exceptions. Son Excellence me fera l'honneur a en juger ainsi celui-ci - et pour plus de garantie je le lui remettrais par l'entremise de Son Excellence Monsieur l'Ambassadeur de France - X Je le transmets a Son Excellence par les soins de Monsieur l'ambassadeur de France a Vienne afin qu'il puisse verifier les faits loyalement exposés et y ajouter ses propres observations

Agréez Monsieur le Ministre, l'expression sincère de mes sentiments respectueux

Maximilien Witkowski

463 Ulica [illegible]
Cracovie

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie.

Kraków 23 Lutego 1869.

Szanowny Panie —

Wiedziałem o tem bardzo dobrze i osobiście nie doświadczę — ale właśnie i piszę o obyczajach obecnych tu ludzi; gdyż jest tu mody wszystko potrzebne pobłażliwości — a to tylko wywoła obrzydzenie wszelkiej szczerej polskości — więc jestem pewien wielkich ataków przeciw wam — ta zas postanowiłem zaraz odezwać się i piszę na szybko — szczerze się dowiadując —

Trzeci raz zaszedł wyjazd mój w okolicach urzędowych — tam już całkiem chcę, zrazu z nimi być odosobnionym — także się znajduje w jednym z ostatnich listów — Kiedyś w Ameryce ogłosił mój przyjazd o stosunkach amerykańskich — wiem że wszystkich tych sław spuszczam ani zatrudnienia — ta o stanie wielkiej które wszystko zdawał się nad mną odezwać wielką — ale nawet uczeni wraz mi niezrozumiałe — zostawiono mnie na tak jako niezręczną naturę w której są zamknięci —

Pisałem wam, jak ~~Błędowski~~ był przyjętym przez Polaków — Chciał to naprawić ów wielki Pan cywilizowany francuz — Mój Pułkownik, to po francusku zaszczepiony na Krakowie — Mnie kupić może chcą nam być wyłącznym rozkazem — Mnie dnia dobra to i wam pomogę — na mnie zdrowie tata to mnie dnia ... niepospolitej tak oczy mi nie powinny rozkazu — ale mi nie tu w ogóle być tak wam, się przystoi — ale mi nie wydam — to być mniej... w tej wam odda przystoi rozkaz i zmądrzony Błędzki odrzekł — Mam szpilanię dobrowolnej i uczciwego człowieka podobno wiele robi i dobrego — a więc czy — oto o tyle też będzie dobrze Polakom — bo potrzebny stawać się dużo — a nam wszystkim potrzeba w Ojczyźnie —

Gumplowicz jako Izraelita nie będzie przypuszczony do katedry w Uniwersytecie – dawno drugim pod naciskiem opinii publicznej – z czasem udzielą – tytułów.–

Wyjeżdża do Rzymu banda Polaków wodzicy Zaczyński Żołtowski – wiozą adres Papieżowi za jego 50 letnie kapłaństwo wyprawą znowu wielki pieniądz – Goluch ogłaszał adres i wezwał do podpisu – atak ten Moskiewski kamraci pada szarzy – a obcy zapełnią zprawie nasadzeni wzgl. sui z niewiedzy przywrócą indulgencji i to tak lud tu Balamucą –

Nam z czasem stoi on cel tej wyprawy.

Zaczanowski cenar stałszy pro nas wprzedzał z pozycji uprzed. mi muszę przygotować – ciemi on swoim złym stan tym czasem go obejmie – nawet zawsze bezprzebaczenia znamion mogę raz przezorzejszy – Ktoś tem może być obrażony one ten zmiany mierną chcą sami sobie wyrządzać

Taka banda łotrów co posiadać moralność inną lub przesadzoną z głupoty chce sobie wskarbić łaskę ludu – czego może się niedopuścić –

Kraj wychodu będzie ale o tej zasady godzinie to i czas zaraz był raczej dzieckiem – i o tym ze ceni kiedy będzie był powinien tańszym –

Jaz z tem roku miało wojny nie będzie a on to się zawsze – wyjdą do welicanse. liczby – gdyż są przyjęci złym łajem – Ole będzie swoi tak zatrudniona – Kiedy więcej tyle mam iść i czasu – to zamiast przyjdą muszę się obrócić w gdyraniu – szkoda że nie pod tym ale gdzie w obejść był zrzędził – bo już mi stracia wina a tem mogłbym być tu wydarzony –

W przyszłym liście posyłam Wam Oryginalne listy

146

Pana Antoniego Stojaka — Dzięki mi punktualności dochodzi się d[o]
poznania stylu swoich prostego ale bardzo pięknego i jasnego
tę korespondencję wywołałem posłaniem mu Księgi Czarnej — a p[o]
a potem Śpiewów narodowych. Niemcewicza Historycznych z
notami a ze mszą zakrystyjana organistę uwięził się nam
wraz z śpiewem Boże coś Polskę. i zdjęciem posłowa—

Upraszam o nadesłanie mi do Jaworskiego Księgarni
w raz z zaliczką 6. Kazań Skargi o Miłości Ojczyzny aby
ich rozdać Moim Braciom niemądrym wieśniakom—

Pieszcz mi się z końcem Marca wyjdą rachunki w drugim
tomie—. Zarnecki zaraz zapyta dla czego nie dwa. albo więcej
Oby to było jak najprędzej tak jestem ciekawy twojego pióra
w tak ważnych i tylu pożytecznym poglądzie na sprawę Narodową

to się także wiele osób zainteresowało—
Tuchlinka zbrojna — więc potrzeba bronić sprawców. katastrofy
teraz więc zrobić na Witkowskiego. to ani li tylko się wiary z mieszczan
i dla tego się że dłużej w nim a więc on jest przyczyną. że nam pr
pomimo tej katastrofy. czym jest dokuczliwszy nie dano mi jej zawrzeć się z

Rewolucja utonie — w niezrobieniu — cały administracyjny kraj
Urzędy na nowo na sposób francuski — zniknie wszystkie
Rady — Rząd w Rządzie za przyzwoleniem ich egzekutywy—

Widziałem wieśniaków z Polski — Mówią że mi Moskale
z ochłębią aby 3. letni podatek opłacili—
w Radomiu ukarany śmiercią albo nie żyłem był gospodarza
6 dzieci bo zaśpiewał na weselu

Każda Matka syna wypłakała
oby tobie kawał ziemi nie zabrała.
i jak upiór w świecie błąkał.
bo się Boga obrazić nie lękał—

Dzisiaj go jakiś drugi gospodarz, zerwał wnet jego pod
przysięgę — a co robić kiedy cała gromada idzie tak
a druga inaczej — ach gdyby była zgoda — Naród się tworzy

= oto jest sens moralny — szkół nie ma ale sami to przyłożą zaradkiem aby kupować sobie abecadła — . to smutne gramy ale w głębi — . to rozpacz bezsi

a tu i ja jestem wszędzie — jak wszędzie tutaj —

a więc do przyszłego listu

Wasz szczerny

Maximilian Wittkowicz

117 984

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 27 Lutego 1869

Szanowny Panie

Był tu Zyblikiewicz – i ostateczna rezolucja utonie chyba w Deus ex Machina rozkaże coś wyższym nieg – Żalił się w za przybyciem na sejm byli Posłowie z grona Delegacji. co chcieli w Rezolucji pewne zmiany – dla tej to przyczyny Poseńger ociągał się, się posełki do Rządu te zmiany sprzedawać mieli za koncessji drog żelaznych a razem za ich wspólnie jako zakładowcy stowarzyszeń – Zyblikiewicz zmusił ich do odstąpienia od tych ich pretensji, poprawiania tego w sejmie nie chciał – Straciwszy czas – i dziś Rezolucja przyjdzie od Aktu prawa o wyborach bezpośrednich przejdzie ~~–~~ i kwestia odrębności Polskiej w Galicji przepadnie –

Wszędzie i zawsze głupota i zdrada – szlachty Panów w kwestiach żywotnych narodu – Ks. Mieroły bardzo się zmartwiłem z przyczyny Skotków – Szkoda że wzięto do Emigracji tak przybyłych – a teraz znowu ściągają uchodźców przed branką do wojska moskiewskiego – Poruszają wieśniaków – aby znów ich opanować i Rady nakłonić co coś dobrego zrobiły w porozumieniu się Panów z niemi – ja w podejrzeniu i zamknięciu mi sposoby dalszego wpływu – gdyż będę bez wątpienia zatarty od łaski Naczelników Powiatowych –

Bobowski zamknął się w sobie teraz jest samym przystępnym w dziele nie wiadomości politycznych a nawet spostrzegał jak każdy urzędnik rachunkowy w odosobnieniu się od całego towarzystwa – Nastanie nowa epoka centralistycznego panowania – i w krótce ocknie się dla – wszystkim Poseńger – szczwana sztuka – polemiką dzienników uniemożebnił powrót Gołuchowskiego na namiestnictwo – jest to czysty Wiedeńczyk szkoły Metternichowskiej. Oni go tu Obywatelem Honorowym zrobili.

Mirowski

Widzem czy Macie rachunki Towarz. Ozci. Skarbu pod Nazwą Towar. Podatkowego – otóż już mamy Kapitału 127.000 – jeśli nie będzie drugie 30 lat Emigracji to nzymatowany zostanie z czasem wielki Kapitał –

Poznański biuro ustąpił ale Galicja jest zupełnie obojętną – jak zawsze wszystkiemu co jest polski – bo głupi pomagają sami Rządowi – więc rozłączeni się z narodem z opinią publiczną –

Dankiewicz nawet jako kierownik Izraelitów – aby się nie ... i rachować na element niemiecki czysto rządowy –

Małych kółkach a licznych niższych warstw – wasze rachunki czytamy wspólnie robimy – bo dziś czyste są czytane – do polski ... przeszło 20 Exemplarzy – z jednej księgarni – ... miło spotkać polaków z pod jarzma Moskiewskiego – ale tu wszystko jest okropnie obrzydliwe –

Mój powrót do kraju oznaczyłem na koniec Maja – już wiem dosyć bardzo wiele o tej Polski która przedstawia się w Galileuszach – będę więc jeszcze tutaj aby widzieć jakie wrażenie zrobią wasze rachunki z 68 r. – i jak was krytykowani będą –

W Wieliczce dziś woda ma 12 stopni ciepła i jest nadzwyczaj miękką chociaż rozłupuje sól – Mają nadzieję wypompować wody – ale skutków następstw bardzo a bardzo się obawiają – Sól – kawałki niegdyś puszczone przez tę wodę nabierają własności trzaskania soli co się nurza w wodzie zimnej – Tylko sól pokładami swej krystalizacji – Zachodzę w głowę czemu właśnie taka może być przyczyna tego trzaskania się – jak mało rozumiemy nad fenomenami których tyle zdolni nie mogą wytłumaczyć –

Do straty kopalni soli już się przyzwyczaili Miasto i publiczność – dziś bardzo [illegible] sól [illegible] otworzą – nad tem w Sejmie są debaty zadecydują drugo... ar ... Katastrofa zapadnięcia się ... – to wszystko jest prowadzone po austryjacku

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 3 Marca 1869.

Szanowny Panie

Największym błędem Sejmu i delegacii jest to gołe przedstawienie rezolucii — i adresu — gdyby to było poprzedzone enquetą na której by się oparto memorandum wyjaśniające rezolucyą — ona by była przyjętą przez kraj jednostronnie uznaną a publiczności Europy przez jej wybiór i przedstawienie publicystów zmuszony by Rząd dziś ustąpić z tego w sprawie kraju owej rezolucyi —
tey Ankiety niemoże nikt przewodniczyć a memorandum zrobić jak tylko Ekonomista — do tego dzieła zaprosiłem Wołowskiego Ludwika 49 rue de Clichy — on niemoże tu przybyć jak pod czas wakacij tym czasem Juchowicz ta tu dziś mogli by przygotować na jego żądania wszelkie dane tyczące się Sądownictwa procedury hipotek. i podatkowania itd. itd. — ale rzecz że jeżeli tę myśl sprowadzenia go tutay Dałby Pan wasz prasy podniesieniu ale zaś też z waszey strony na danych wam w myśl listach podstawnych także ze swey strony to żądanie do niego zaniesli — . a może by było najlepiej to zrobić przy wyjściu waszych rachunków — zresztą to już wasza rzecz — .
Krytyka Ekonomicznych urządzeń dotykająca z konieczności wszystkich gałęzi administracii — Zawstydziła by Austrię przed Europą. i rzecz sama przez się już by była ułatwioną w tej Rezolucii. bo by sprowadziła z pola Polityki czyli Romansu, systemu, na drogę praktyczną słusznych Żądań kraju — .

U nas po staremu wszystko się robi. Sapiecha zakłada dziennik, oddaje redakcyą znajomym pochlebcom — mających oto czy umieją po polsku pisać — a czy mniej czy więcej myśleć — i tak odpowiedzialny Redaktor — Moskiewskie Państwo — wie dokąd zdąża ale nie wie dokąd idzie — Europejczyk pogrążony w chorobie — a tyle innych nonsensów — co literacki styl pozwala tego Dziennikowi nie wolno — drugi numer udarował nas historyczno moralno ekonomiczno politycznym wywodem od Adama i Ewy artykułem 12 szpalt zajmującym — zapewne aby się lepiej zdrzemnąć przy natłoku spania — z próżniactwa — Kraj tak z redakcyją prowadzony musi upaść — i powiedzą jeszcze raz że umie nie się pisać nie może żadnej konkurencji z monopolu nawet urzędowemu się równać —.

Rozpracowywany ofiarowaną mi posadę prywatną przyjmuję — chyba że ich ochota przyjęcia mnie ominie bo to już mi się wydarzyło dwa razy — Będę więc miał sposobność pisania do was ze zmianą adresu jeśli dojdzie umowa —.

a kiedy dostaną mi się Karania z kary o mówi Bydgoszczy Mówi mi Jaworski że nie przyjmują za zaliczką wszystkich tak Małych więc proszę o przesłanie mi innych z tom bande — a zarazem o oznaczenie ceny w liście abym mógł je wam przesłać —.

Cukierków zasyła wam swe wspomnienie —
a ja ściskam dłoń Waszą

Maksymilian Witkowski

nowych znajomych Anny i że ciągną się aby zezwoliła na [illegible] z Władysławem Kurzonem
Przyjaciółki Karoliny —. stąd to wzięły owe 100 tysięcy — może jej wystąpi utwór — literacki —
Rzecz się tem kończy iż Paweł żeni się z Anną — Władysław zaś wraca składa się na swoich
dowiedziawszy się o sprawie ojca swego zabiera się wraz ze swym bratem junior do rzemiosła.
idąc po naukę jego za granicę — Matka Juna wstępuje do Klasztoru — Karolina wyjechała
za granicę po nowy nadzieję — a jej mąż psuje się wszystkim przyjęci nowe dzieci — jak
Kapitan w Kurczęta wodzi —

Z tego wszystkiego można zrobić bardzo piękną powieść wyprowadzając piękne charaktery
Pawła jego Matki skromności kupieckiej i przejrzeni Władysława —

Można by także zrobić piękną komedię —. co by odpowiadała niejako
praktycznie owym użytym wykrzykom do Pracy do Pracy —.

Wodzicki opisał zwyczaje kruków ale nieszczęśliwie [illegible]
porównywając go z chłopem polskim —. Ta książka przegląd naukowy Krakowski
w ręku uczonych i niemniej młodych ludzi jakże dzikie da pojęcie o naszym wieśniaku
„Kruk jest chudy całe życie jak potępieniec tak chłop polski —
trawi go ogień piekielny tak chłopa polskiego — którego myśl nie męczy
nie trawi — gdy nie je nie pije lub nie pracuje zasypia zaraz
Zbyteczna praca z pewnością go nie nuży — namiętności nim nie miotają
Miłość [illegible] strata — do szaleństwa nie prowadzą — uczucia rodzicielskie
go nie szarpią — chciwość niezmierna zemsta nie dławi a przecież podpaść
się nie może — odgadnąć przyczyn niemogę nieumiem, ale chłop polski
zawsze jest tak kruk chudym i szkodnikiem na podobieństwo jego —
przeciwnie Niemiec zagraniczny zaokrągla się — z wiekiem, kolonista owszem
brzuch nabywa ba nawet żyd co cybulą i chlebem i czosnkiem tak marnie
żyje z czasem dobrą tuszą pokrywa smrodliwym odzieniem — Chłop polski
pracuje jak kruk aby jadł i pił — opycha się do pęknięcia — jak by do połogu
a zawsze chudy kościsty — śmierdzący jak kruk co zimą nie latem źdźbła
słomy nie ma —”. —
Przebaczając Wodzickiemu [illegible] Krakowskiego pojęcie o [illegible]
a on hrabia tak chciwie dyplomu używający w naukowych rozprawach użyć
onego, bo i nauka jest hańbą dla Hrabiów tym bardziej kiedy słownika dostawa

z obcych dzieł. i na tery nauki Karól kładzie poszukiwania naukowe.
Zarzut artykułu - że w kraju kroki swoje uważały obce. i nad nim szkody
wyrządzające mówię go - ustęp ten i koniec jest jego mądrością -.
to. wszystko -.

Cisza tu wielka - martwią się o Dom Rolniczy ale skrycie bez
objawu myśli - Zakon tu jest szkoroostwo i w Stoku coś niezwykłego
przemówi zaraz miejsce zrobią wychodząc z odczytu pełno się -
a więc przemówiłem - w 2 latach rada miejska przyjęła do własności
Ratusza - a Rząd od 100 lat w najlepszych ~~domach~~ trzyma szkoły
Sądownictwo. i wydaje 36 milionów wybiera podatku a rządzi
krajem jak dzierżawca - niszczy wszystko nie mówiąc przecie
na to zrobiło się około mnie miejsce swobodniej pozwalające
mi schodzić i piętra -

ot i na tem kończę

ściskam Pan Wasz i proszę o wiadomość
kiedy wyjdzie rachunek.

Maximilian Witkowski

6 maia 1869

150 ~~987~~

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie.

Kraków. 7. Marca 1869

Szanowny Panie — Może i znajdą swe miejsce w Waszych notatkach następne fakta — Zebrało się liczne obywatelstwo wszystkich powiatów na Zgromadzenie Towarzystwa rolniczego — takiemi to zebraniami zaczynamy poznawać o ile brak nam wiadomości naukowych — a stąd powstaje potrzeba zakupowania książek — jeden więc z takich Szlachciców zjawia się w Księgarni i oświadcza swą wolę kupić i zaraz zabrać ze sobą encyklopedię Orgelbranda — prosząc więc pana się zapytać wiele kosztuje 30 rubli — a po dzisiejszym kursie ƒ 52.43 — bardzo dobrze za swoje dzieło i spłacę je ratami po 5 reńskich rocznie — Możemy ten handel zrobić bo i za tu potrzebnej 20 złotych pieniędzy zaraz mi je pan wprzód nadeśle za i w takiż spłacać będę po 5 reńskich rocznie. Proszę mi nie żartować ze mnie — Pan jest księgarzem — i dla naszych jakichś niedowiarków, i dla drugich książek świat się nie rozszerza a potem pisze o nas Pan Kraszewski [illegible] — a to tylko wasza wina, bo szczególnie mam wyobrażenie o handlu książek bo się go zmonopolizowali teraz niemasz monopolów — prócz propinacji — przepraszam towarzystwo do własności kmiecej — czy i pan należysz do Rewolucjonistów — jak każda książka — a więc nie ma między nami ugody — — moje uszanowanie —

Z powodu tegoż Zebrania się Rolników w radzie o Jedwabnictwie Jedwabnictwie i Jedwabnikach — przybyły także i Panie — jedna z nich udaje się do Księgarza — Jestem Hrabina N. na usługi Pani Hrabiny, Mnie Pan Hrabia L. właśnie wskazał pana jako człowieka zawsze gotowego oddania usługi i katalogów mnóstwo i pan mnie jeszcze z nadesłaniem nieprzychodzi do Pana — wówczas mogę być pożytecznym Pani Hrabinie — ot bagatela — potrzeba mi pilno zaspokoić interes

w towarzystwie hypotecznym filii tutejszej – będzie u wad mój Prezes
niedopełnił złeceń – ale to się Pani Hrabiny tyczy – co za w tem mogę –
mnie za to właśnie rachuje na Pana wyrzucie która jest już zapłaconą
dobrego Pana imieniu za wskazaniem Pana Hrabiego L. proszę Pana
aby zaraz podpisał weksel na Com. Ziemską – za — ale proszę
Pani Hrabiny że w Banku tylko Landrat Książek – więc mi
Pan odmawia – mówię – Reputacją Pańskiej wymawia i dobroci
zadaniem sam Pan Klem – o czym wszakże przyjemności aby Panią
Hrabinę przekonać że nie chcę być liczonym do Głupców –
Nie spodziewałem się ani Gentlemana a więc ta odmowa mej prośbie
Uniżony sługa Pani Hrabiny –.

Czas Pisze w Notatkach Krasnowskiego Paszkwilem jest takim by
to zabiciem który Zborowskim a Emigrantów zelżono i wzgardzono –
to prawda bo przez uczynku wymierzono jednego za granicę –
niedozwolono mu nawet pożegnać się a zarazem zabrać swe rzeczy
wyjechał w tureckim – bo w dzień wcześniej był czas wrześniowy –.
otem niby publiczności nie mówi – to już się wyrobi przez policję –
ale za miedzą Bobrskiego – bo on jest to największym urzędnikiem
pracował ten młody człowiek rzucony w świat u Fotografa – –

Wczoraj w Towarzystwie Naukowym Dankiewicz miał odczyt.
Dziwi mnie aby był przyjętym do tego zgromadzenia co na Kraków
byłoby wielkim postępem uznać [illegible] za uczonego –

Widziałem się z Panem Andrzejem – mówiłem mu o przyjęciu
zrzeczeniu przybycia Wolskiego –. podobała mu się rzecz – ale
chce żeby to wszystko było zrobione przez tutejszych – bo się pochwali
jako swej myśli – bo Wolski jest przez spłatę przez naród monopolu
propinacyi – i przedewszystkiem [illegible] własności ich
wprowadzenia na targ publiczny jak każdy inny towar. co jest
narzędziem do pracy –. takie moje oświadczenie przez Wolskiego –

nie podobało się — Dla Galicii, naszej Arystokracji się ona Socjalizmem

Zatarował Pan Andrzej nadaniem własności włościanom — Zawsze wraca

do Senu Pawinskiego i tylko otrzymać ich się udało — jest to konsekwencja

pomysłu utrzymania stanu szlacheckiego jako Narod — ten się przeżył

i zużył — i niemożna jego chcieć go podtrzymywać — ta idea jest

Panów — przyczynia się wiele do nieufności stanów jednych do drugich —

szerzy się staraniem między posiadaczami większych własności ta

Nawet szarzy tutejsi — nie myślą tylko o utrzymaniu żywiołu szlacheckiego

dla jego przeszłości jakby można takiej rzeczy przedstawiać jako

budynek cały bez śladów zmarszczeń i ruiny — Okłamują się sami

przed sobą — i dodają że wielki fortuny są koniecznie do Reprezentowania Interesów Polski — i rozum i dobrą wolę nie pytają — nie myślą

że te fortuny zależne od tych władców — zmuszają Arystokrację do

oglądania się w sprawie publicznej aby ich większych majątków nie narazić

na utratę — to zastąpienie jest ogólne — przez brak wykluczonych

które ich nienawidzą — Uwolnij na obiady i ściśnienia rąk Panów

wielkich Mierzeński i Wiśniak nie od nich nie mają słuszności ich

nienawidzić ze szkodą dla Kraju — to się okazało w Resursie

Mieszczańskiej bo przy wyborach ominięto Mieroszewskiego

i X.ra Józefa Jabłonowskiego — chociaż tu istniała opinia sprzyjająca Panom

Rada Szkolna — Wasiuk — publicznym ogłoszeniem imion studentów

Matur jako wykluczonych z szkół za figle — oburzyła wszystkich

co myślą — biada nam że w Apatii pozyskana większość nie myśli

tylko o brzuchu — dla niego materialnie trawią resztki majątku

w Narodzie i zapłatą propinacji się poratuje —

Chybiło mi zamierzenie przy jednym z tutejszych Panów — udałem się do Wiśniaków

aby mi poparli prośbę pozwolenia na miejsca wyprzedaży. ... by było rzeczą

przez ich wpływ otrzymać miejsce — dziwię się że tam po 22 b m.

Dowodzą mi tu ciągle że Arystokracja nam bardzo potrzebna – opierając się
na tem że do niéj należy spełniać obowiązki obywatelskie w wyższych stanowiskach
dla kraju – Toż samo można by żądać od każdego bogatego człowieka
Ja jako koniecznemu wyobrażeń o Arystokracji przyznaję jéj pewną wyższość
rycerskości – nawet stanu szlacheckiego – ale że te dwa żywioły składowe naszego
społeczeństwa nieutrzymały surowej swej odrębności nie zastrzegły sobie
ograniczenia się żadnego – że słowem warunki ich istnienia zmieniły się
rozpłynęły się w masę ludzi ciągle w ich koło wchodzących bez przeszłości
bez zasług lecz tylko dla majątku lub też posiadania własności – że przez
tem samem wniosły do ciała chorobę i śmierć. więc jestem zmuszony.
z konieczności ich odszczepienia się z zgłupienia i przeciwieństwa prze
ich potępiać i odrzucać –
Do Pana Andrzeja piszę Panie Andrzeju – jako też do innych tylko
znanym mi głównym domów tytułowanych o ile tego unikając niemożna
oddać tytuł. i to jako iest krajowy – nie raz nabytych od obcych
Zmniejszając tak tak Książąt i Hrabiów i Baronów do protoplastów
przez nich nadanie własności te ich dobre zrozumiały Arystokracji –
Gdy tym czasem rozszerzając te tytuły do wszystkich spadkobierców.
czyli następców tych imion stwarza się Obszara zarazem tej tytułu
wyższości – cisnąca na wyzyskiwanie kraju ciągle od żywotnych bez
oddania mu najmniejszej usługi. zaprowadza się niepotrzebnie tych
szkodliwy krajowi – zatrzymuje się jego postęp i rozwój bo te tylko
zależny od przyzwolenia tych Panów – a więc precz z Arystokra
cją – Ukłoń się Ukochanemu Andrzejowi – Rozmawiałem z [illegible]
z jednym z redaktorów – wyznawał że nie wiedział o wywozie Ziemi
grantów – kiedy o tem całe miasto mówi.

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

152 ~~988~~

Do Pana Kraszewskiego. w Dreźnie

Kraków 11 marca 1869

Szanowny Panie

w Omnibusie o którym Pan pisze jako przekładni – może i znajdzie się miejsce na dyktoryjki tutejsze –

Pan Andrzej Zamojski był u mnie – rozmawialiśmy sobie bardzo przyjemnie – często piszę do niego – a służba nie może pojąć że na adresach kładę gołe Pan Andrzej Zamojski –. ale do rzeczy pyta więc się mię co też słychać w świecie Krakowskim – Mówię więc bardzo podupadli na sławie bo nas widziano drzemiących na posiedzeniach Towarzystwa Rolniczo gospodarczego – Ach drzemka wreszcie otem była najlepszym sposobem uchylenia się od dyskusji – kiedy swędzi język aby wymówić prawdzie – głupości – bardzo głupi – i jedyna wymowa więcej łącząca ani te głupsze gawędy o Jedwabiu o Morwach u nas co tyle ludu Boso chodzi – co płótna krajowego nie mamy –

Zatem może by się znalazł doktór co by leczył za darmo taką ciekawą chorobę – lub by też operację zrobił – ale ze świecą nie znalazłby nikt tu adwokata aby słuszny proces z Rządem prowadził wprost – za granicą o takie gratka ubiegają się adwokaci – te myśli mi przyszły z powodu Teatru niemieckiego we Lwowie – Utrzymuje się on z dotacji przeznaczonych na słabe i sieroty – fundusz dobroczynny obrócono na Aktorów niemców. Xiążę Jabłonowski jest pierwszym popieraczem takiego zniweczenia woli testamentowej a Rząd mimo protestacji mnogich rzecz tę zatwierdził jak dotąd zatwierdzał. Nie trzeba iść do Petersburga aby znaleźć Kleinfelbergów jeśli się namyślę tam byli rozpustni carscy opiekunami – tu zaś Polscy Xiążęta popierają wpływ niemiecki – z funduszów dobroczynnych tam zaś z kasy drogowej rolniczych – któż więcej stoi –

Przypadkowo wymówiłem się że był u mnie Pan Andrzej – nikt nie chciał mi uwierzyć – wyszedłem na przechwałkę – za kłamcę. Nawet jednemu Panu nie chcą przyznać uczciwości, rozwagi i szlachetności – tak ich wysoko stawiają – że chyba ich uwagi to za kłamstwo – bo mają zwyczaj chwalić się znajomością uczonych Panów. i ich dla nich łaskawości –

Pocieszniejsze są te dołączone listy o których wam wspominałem – warte są ogłoszenia – <u>ale należy nazwiska zataić</u> –

Moje listy zastosowane są do tej prostoty –.

Dopiero w tych dniach Rada szkolna przyznała tylko Geometrię Nawrzgłowskiego jako podręcznik dla profesorów – o arytmetyce i Algebrze ani słowa mowy – a uczniowie –

Że rada szkolna jest bardzo głupią a to z powodu tam będących urzędników Austryackich –.

Wydział krajowy z wszelkiej mi podanie – na inżyniera – nie potrzebowałem nawet się sam zapisać z pytaniem o Religię i Stan urodzenia jakie są stosunki familijne – dziwnie wyglądają człowiekowi co umie oznaczyć pozycję geograficzną miejsca lub też z dokładnością oznaczyć funkcji przestrzennych miejsce i wagę Planety –. być może że go uboczo to mam oznajmić żem się urodził z kobiety a był mój ojciec mężczyzną –. i t. d. –

Dziś jeszcze otrzymałem od Emigrantów tu nie potrzebującym – i to od profesora sztuki malarskiej w ~~[illegible]~~ – ale to jest rzecz familijna bom jego bratu protektorowi jedwabnictwa w Galicji wykazał większą użyteczność zajęcia się lnem i konopiami

Chciałbym wiedzieć – Omnibus Warsz – Nowolelki na niego czeka w cukierni Mieszczańskiej zaraz bym złożył go aby też go czytano – tym sposobem miałbym sposobność poznania jaki robi wrażenie – Jeśli te dołączone listy i dyskietyki

W którym z numerów umieścisz to mi go nadesłać proszę w liście – bo tych może druki poczta zatrzymywać – Wam życzliwy

Witkowski

153 ~~989~~

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 13 Marca 1869.

Szanowny Panie.

Upodlenie tu Panów Arystokratów przechodzi wszelkie granice jak na złodzieju czapka gore tak iż strach zawraca im głowy — dbali o spokój — donieśli mi publicznie o konspiracji socjalistycznej bo który widział aby przybysz mógł być wydawcą dziennika i wszelkim rzemieślnikom dawać wykłady — zrobili z mnie strasznego człowieka — publicystę — zbrodnia godna ukarania wyrzuceniem z kraju — więc czem prędzej zrobili donos rozgłaszaniem jej naprzód po salonach — tak aby się policji dostała z wyraźnem zastrzeżeniem iżby to im było miłem i zbawiennem dla państwa ani wydalenie tak szkodliwego człowieka — Wiele bardzo wiele mi honoru zrobiono — szkoda że on nie jest uzasadniony — bo na nieszczęście ani jestem publicystą ani też strasznym — a choć byłym i tem był to znając tutejsze stosunki rozumnie pióro gotowem by było zawsze wyrzec się —

Poczto to wszystko z niedowierzania dobrego jednej litery — bo rzeczy wiem jest tu człowiek bardzo biegły w naukach przyrodniczych i tym uczonym że do Stowarzyszenia wzajemnej adoracji nie należy — uczy pracy prędzej od nowej klasy robotniczej odczytami o swych umiejętnościach — wydał przytem Mrówkę z pod Wawelu — i ten w szczeronie mogliby się odwrócić a [illegible] panowie mieli by za zaszczyt iżeśmi dla przykładu to przynajmniej dla przyjemności własnej chwile swego towarzystwa oddali — tu, ust w cale nieznany — ale że ja kompromitującej strasznych stowarzyszenia wzajemnej adoracji czyto okładając iż z uśmiechem że dziwnemu Jedwabnictwie kiedy własnych plemion nieznany — a mi niedowierzam w stowarzyszeniu

arabskiego napisu na Chorągwi – czy znaku okrągłego wojennego
w środ których liter srebrnych dowcipnie błędnie wymalowano
rękę Sw Katarzyny –. a którego napisu tłomaczenie słowami do
malowidła jest już zrobione przez kustosza Kijowskiego i pewnie
wraz z podpisem takiego Hetmana czy Wojewody Potockiego –
a więc przed takiemi autentykami należy uchylić głowy –

Więc należy i do tych obrazowych uczonych. Autor przyłączyć
się i oddać usługę policji co czuwa nad bezpieczeństwem
Państwa –.

Więc Namiestnik Bobowski zalarmowany takiemi zdaniem
objawionej opinji publicznej niemogąc jak wziąć się do wyjaśnienia
i okazało się że miejscowy uczony wydawca pisarz nauczyciel
rzemieślników. jest Pan Witowski – nie Witkowski – przeszedł
więc strachy których nie doświadczałem ale pod ich wpływem
Arystokracja uspokoić się niemoże. i ukazała Bobowskiego
o względy dla mnie – bo ani on ani ja z tego rewizji żadnej
Litery – tłomaczyć się nie mamy potrzeby – A oni głupcy
nieznają znakomitości swojskich przez okazujących się
Brzuchem lub przy przesłaniu – którzy wzburzeni uspo-
koić niemogą ~~do~~ rozwodzą się z zakazami nierządu takie
rzeczy sprawiedliwie tu może obudzić – jestem im solą
w oku –. Jest w tem wiele interesu bom się oświad-
czył publicznie przeciw wykupowi propinacji – a zarazem
przeciw dziesięciorocznemu urządzeniu własności wielkich i żadnej
eksploatacji – to u nich jest już widocznem dowodem socjalizmu
mimo mądrymi zgody i być niemoże a Nawet Pan Andrzej
jest dla nich socjalistą bo rzeczy swej przyjmowanie

157

I jak tu żyć w takiej szynkowni —

Pytacie się kiedy będzie ogłoszona subskrypcja prenumeraty na Wasze Rachunki —. a kiedy tu dojdą wszystkie Numera omnibusem —. przez Redakcję „razem” gdzie ma być 1 numer nikt tu go niewidział —

„Dwaj Juliusze” przez Lesznowskiego. Arystokratyi poświęcone — za jej pieniądze, i dla jej pieniędzy pisane jest nędzotą która zasz wykazanie że było 2 ich rzeczywiście jeszcze byli takiemi żeby ich wspomnienie przedstawia na kilka dot familij arystokratycznych — Naród przedstawia tyczące takiej ofiar —. treścią działa iżt się składa robi ofiar dla kraju —

Wieliczka zawsze w jednym i tym samym stanie — mają pewność wypompowania wody ale potem — co będzie sami niewiedzą —.

Zupełna cisza polityczna — prawdopodobnie oddalenie wojny zaburzyło Panów przeciw Sejmowi i jego świetności przedstawienia Rewolucji — bo cała ich dyrekcja zasumień się dłużyć i głowy sobie łamać jak by odbiera pieniądze za przedaż propinacyj — i oni to się zało u przeszłemi podatkami chcą od monopolu natomiast nowy aby górniczej wyżkuprem —.

I któżkolwiek będą zaprzeczy ich marzeniom tak wykazanie niemożebnością opłacania jest pan ich i przyjaciel tem świetnie a żyjąc w jednym kółku bez starania się opinii gminnie jej i niektak wielki ich rozum — aż do zmniejszenia swego — wyłuszczamy stem wyższego ich życia —.

Wczoraj i koncerta w resursie Mieszczańskiej bardzo dobrego powodzenia doznają — tych zabaw familijnych zdrowie nie mogą Panowie Arystokraci — a więc nim ośmieszać się że za darmo słuchają Muzyki i śpiewki — że nie są w stanie opłacać ich wykładów — słuchają tym czasem ich z natężoną uwagą i nikt nie śmie niedrzymie —

Zrobiłem Panu Andrzejowi cały wykład dawnego postępowania Banku przemysłowego w creowaniu Industrii — na zasadzie dobra Mas — nie zaś exploitacji kraju przez kapitał —

Uważam mówiąc oddał słuszność — i obiecał poprzeć ten plan — a nawet wspomniał mi że Bank taki winien mieć szczyście na swe usługi — ale zawsze przedewszystkiem wspominał że on w tej spekulacji najmniejszego nie ma udziału —

Swoim zdrowiem nad wszystkiem zaalarmował nas Kraszewski — jak pogodzi dały i jak długo wytrzyma osłabiony nie powiedzieć niemożna przez wskazania jego samego, że deklarował się nieku radzie mimo nalegania familii i przyjaciół.

Cetnerska zasyła swe wspomnienia —.

„Kraj" przeżył parę miesięcy, stałość redakcji — ciągłe starania Arystokracji o jego zniesienie u Władzy — skargi zanoszone do ojca Sapiehy plotki nieustanne — o zajściach — wszystko to przyczyni się do upadku pisma wiele osób po 1 miesiącu prenumeratę zamyśla cofnąć się — Chyba w prowincji do pisze — ale tam większa nędza jak tutaj —. Słowem we wszystkiem prowincjonalnego raka na ciele narodu wyższa wiernego jeszcze nad Galicją dla polski —.

Powiernym ustroju odrzucania się ducha narodowego na szlachta pruskim i austryackim — W polsce teraz po wsiach czytać lud na abecadle moskiewskim — to ducha nie zabije byle by tylko do rozwoju naturalnego lud dorósł — i ten ku zgubie oddał resztę swej narodowości na karta szlachty. Wszystko tu zaś jest przeczytaj —— ale jakiem sposobem zapełni się jej postęp gdy ona nigdy zasadom się nie da —

Wam życzliwy

Maksymilian Witkowski

155 ~~990~~

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie.

Kraków 22. Marca 1869.

Szanowny Panie.

Dziś w „Kraju" umieszczony będzie mój artykuł o wiecznie chałasu co narobi między Rządowemi Przyjaciołmi –. Znowu dla Brzucha Nasi delegaci opuszczając sejm we Wiedniu przyczynili się do tryumfu Ministerjalnego projektu – który przeszedł 14 głosami większości –.

Czyż to nie jest zbrodnią – ale my Katolicy rozgrzeszeni z niej odbieramy bo każdy z tych panów wyspowiada się weźmie komunję a przedewszystkiem po poście uraczy się językiem uwędzonym z szynką i kiełbasą – Obarzanki to rzecz marna bo patryotyzmu cechą jest zwyczaje zachować – a od Sasów umiemy tylko przechowywać to co się odnosi do brzucha – i gardła – a pokolenia poczęte pod wpływem ociężałości i zawrotu głowy przynoszą na świat charakter alkoholiczny i próżniaczy – przez obrazy życia wybrykami fantazji bez początku bez celu – Generacji potrzeba nam abyśmy mogli się doczekać ludzi taktu powagi i konsekwencji –.

Tym razem przeminęła wiosenna pora co dziś wymiata ludzi zrujnowanego zdrowia – przez niekonieczne regularne życie – zbyt wczesne i wyniszczające siły w dziecinnych latach – brakiem dobrego pożywienia odzienia i wygody na których to wydatkach Ojcowie sobie oszczędzają aby sami mogli sobie dogodzić w łakomstwie brzucha i gardła –

Są tu domy co których Ojciec poza domem na śniadania, wina porteru cygaretki i gry wydaje Pieniędzy więcej niż na utrzymanie Żony Dzieci i Sług –. i kiedy oni żyją kartoflem zaledwo okraszonym serwatką i kwaśnem mlekiem po utargowaniu 50 ct na wydatki domu od Pana a Ojca tracąc w furkach na śniadania i napitki w Resursie na bilardzie i karty nie sobie nie szczędzi – za tym przykładem idą synowie skoro

z błotem zmięszano tu Radę szkolną za książkę P. Olszewskiego – nakazaną jako do czytania w niższych 4 klasach Elementarnych – bo w niej są herezje językowe i naukowe –. Pan Olszewski były urzędnik u Potockiego Alfreda, jego rekomendacją przed konkursem otrzymał od Rady szkolnej przywilej przedaży książki po 54 c. co by wydawcy mogli dać za 15 c. przez tego został inspektorem szkół niższych Elementarnych –

Jaki patron taki też i sługa – tu w Krakowie na zebraniu Nauczycieli był zrobiony wniosek o powiększeniu pensji nauczycielom szkół Elementarnych – i Pan Inspektor "uwzględniał go ale ze względu nauczyciele piją zapijają się więc nie należy powiększać płacy bo tym sposobem więcej będą przepijać!!" – (historyczne) –

Uspokoiły się wrzawy około mnie, bom i miał sposobność usunąć z powodu pożegnania Rapockiego jaką mu wieczerza mieszczańska wygotowała –

Już z tym tygodniem co nadchodzi skończy się Marzec a tu mówią że rachunki nie wyjdą aż w końcu Maja – cóż na to powiedzieć – ja zawsze zaczynałem rekursem na końcu Marca lub początku Kwietnia – Radbym wiedzieć – więcej więcej ostateczny termin –

Pan Andrzej coś kolwiek zachorował – co mnie dość niepokoi – Tymczasem tu się gotuję do wielkiego tygodnia Skrucha – żale – zawsze komedia powierzchowna – Wynik udawany nabożeństw – i częstych spowiedzi – to częściej w klasach niższych mieszczan i chłopów widzącym – a najdziwniej wygląda pobożność uczniów – przed wszystkiem już zepsutych rozpustą – Znalazłem ucznia tęgiego przy boku z zawołaniem jednej nierządnicy – odgrywającego rolę brata pobłażliwego –.

Do Pana Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 6 Kwietnia 1869

Szanowny Panie

Zrobiono tu wystawę z kilku obrazów Grottgera. Pochód na Sybir jest wzruszającym jak wszystko co Pan kreślił - widziałem jednego z Sybiraków który przed obrazem zalał się łzami - nieszczęście chciało że zaraz po jego odejściu nadszedł młody Husarzewski Hrabia bo Galileusz, podobno ~~szambelan~~ Cesarski jemu obraz nie był dostatecznie wydatniającym owe okropne wydarzenia. pochodzi nie zrozumiał poezji - nie czuł zgrozy - Polak - pytam się czy to jest obraz przedstawiający pochód wychodźców na Sibir - tak - mnie się zdawało odwrotnie a po chwili gdy mię wyrwał ~~zadowolonego~~ - zagadnął mię jako gospodarza w te słowa - Ja tu przyszedł nie dla obejrzenia obrazów wystawionych - ale aby widzieć Rysunek Grottgera przedstawiający Panią Bobrowską en nature obraz który się tylko wybranym okazuje - proszę mi go pokazać - Plotka Panu mówili a jak zakochany pan w nię uwierzył - Takiemi to plotkami Arystokracja odosabnia się od wszystkiego co jest narodowem wywnioskuję aby nikt z niej nie brał udziału ani też nie znalazł sposobności zetknięcia się z Polakami -. Zgroza - Pan Mayer wytłumaczył mi potem że to jest jeunesse dorée tutejsza -. Na obejrzeniu tych obrazów chodziło mieszczaństwo i Rzemieślnicy - Szkic Olszyny niedokończony z historii powstania. jest dziwnie wyrazistym - krwawym - a pogoń Kirgizów za uciekającym sybirakiem zbyt jasno przedstawia tej natury dzikiej ~~sz~~ szatańskiej w chwili schwytania zbiega -. Nadto jeszcze jest portret Zielińskiego Pani Bobrowskiej i jakiegoś Galileusza -. ot i cała wystawa choć wielkiej bardzo wartości -- Tu wszystko jest zajęte Bankami. jakoby one a szczególnie przemysłowy mogły dać każdemu miejsce, zatrudnienie - ale nikt o pracy a przedsiębiorstwie nie myśli - Pan Andrzej robi mi nadzieję że będę członkiem przy tym Banku ostatnim - jako uczynił i szczęśliwie dowiedziałem się że na zebraniu

akcionaryuszów założyciéli; udowadniał naprzód potrzebę miénia inżyniera zaufanego a w końcu przedstawił mnie – powołując się na zasługi Ojca mego i na komisji którą moi z nim przeprowadzam w sz. przyszłości przemysłu pod opieką tego Banku –. Zdziwiło wszystkich z mnie tak czcigodnego Pan Andrzej przedstawia – więc się pytywano się zak i przez jakie osoby ja trafił do Pana Andrzeja. d. d. – a po tem przemówieniu wedle posmiszcin że moje akcje osoliście poszły w górę – tak pięknie mi się uśmiechają – Chce w tem ja widzę wszak się miserere Ojca –

Przybyło tu 7 polaków ze szkoły metz i Pont et chaussée li coś się we Średnim studiowali zostali wszyscy przyjęci a nawet jeden ze szkoły St Cyr wszedł na oficera do Ułanów – To po raz pierwszy Austria polaków z pod Moskala Emigrantów przyjmuje na urzęda do służby –. Ale tego szczęścia oczekiwał jeden – się starunka wam przeszły – nie należało tego ogłosić aby się moskale uciekali – bo całą naszą polityką jest się jędrzyć przeciw Austryakom –. stego zawsze coś wypłynie –

Wojsko odbiera wciąż nową broń nawet, kawalerja się już dostała wojskowi otrzymują z Austrii nie będzie gotową aż za rok – wciąż nowy organizacji wojska – i stąd odkładają na rok wojnę – ona będzie po się bardzo, tak że Moskal będzie musiał zaczepić – Na ten to czas do pisze Rewolucja Sejm – będzie zatwierdzonym czem Moskal wyjdzie z nory – a wtedy hajże obces na niego –.

P. Branicky jakem pisał sprzedali Mazylek na Wołyniu Ale przyjął umowę że to zrobili aby starostwa im nadane przez Jakiś przez rząd nabyty przez Polski Rząd zareklamowane – gruntowy to zdaniu swoje na tem że już starają się przez Woroncowa odkupić je – a wracające do się rąk jm przejdą 3 rzecz – Władysław Branicki nie sprzedał więc części stała drugiej się z dokupionych dóbr do Białocerkiewskiej Ukrainy – Obywatele przesłali mu adres. że chce pozostać jako polak – i wyprawić złe czasy

więc dowody mnożą i tem adresem Konstanty i inni obiecani o
opinii publicznej od postępowania robią kroki do odkupienia Białowieskiej
za staraniami Woroncowa —. Zatym kilku nabywców wielkiej
posiadłości starają się sprzedawać ją działami więc moje predykcje podziału
własności zaczynają brać górę — co by to było gdyby wszystkie wielkie
własności były podzielone — P. Andrzej bardzo to popiera — zastrzegając
aby folwarki były robione z 25. 30. 50 100 i 150 morgów —. czem
dzierżawca obywatel który miał interes wznieść się z małej na dużą dzierżawę
a według możności i ją kupić — Myśl tę przeprowadzają kapitaliści —
a Mon. ten Bank przemysłowy niż zajmie się — który to moim zdaniem
nam pole tam więcej jako inżynier —.

W szkołach coraz większe rozprężenie — nawet na pensionatach
Panien — zupełnie jak w roku 1830 nikt tu się więcej nie chce — tak
jest brzemienną atmosfera publiczna wodzami oczekiwań wstrząśnienia
się to przemocą i sposób ich oczekiwania zupełnie zgodny z naturą naszą.
to wszelkie rozprężenie wychodzi z góry — bo urzędnicy przekonawszy się
o potrzebie zgodzenia się z nowym duchem chcą sobie zaskarbić na dobre
imię — Nawet Ban Bobroski — jest coś mniej Austryakiem —.
drugim powodem iż pobłażliwość jest pogłoska nowej reorganizacji
całej administracji — na sposób francuski — w której Prefekt i jego Sekretarz
a reszta urzędników będą tylko dyurnistami — mają tym czasem
zostawić po jednym Komisarzu przy każdym prefekcie i pod prefekcie
Zwini się więc wiele posad — niemców usunie Autonomia albo
Gołuchowski jeśli wróci — <u>Wrau przyjdzie</u> — a Komedyjki
Świeżo co który uzyskał zakres zupełnie delegacji — powtarzam się
tu więcej — tu wyzwanie delegacji — a na stowarzyszeniu wylanej było
walki ~~[illegible]~~ z zadowoleniem upokarzają delegację sfederyzowaną ony
słowem Zabrała ona delegacja lepiej jak wszystkie rozumowania nad
jej postępowaniem —.

Przechodzi wszelkie wyobrażenie z jaką łatwością robią tu reputacie Patryotyczną ludziom nawet najpospolitszej przeszłości – Czerkaski który rugował ze szkół język polski – przez denuncyacie którego kilku uczniów postradało sposobność ukończenia nauk – co był znienawidzonym przez uczniów tak dalece iż go publicznie obito w [illegible] z tego w [illegible] czas przemieszkał jakiś pod obcem nazwiskiem – dziś że go zrobiła rada szkolna inspektorem nauk – już jest patryotą. bo pan Poseł [illegible] zmienił ukazy. co z jakiej głowy nawet i [illegible] się tej zmiany w sposobieniem Moskiewskim czyli zachodnim stąd przeszedł Czerkaski jako syn Popa – a więc aby podnieść patryotyzm Czerkaskiego wygłaszano że miał odpowiedzieć że on zostanie przy inspekcji ale w polskiej nad wpływem Moskiewskim [illegible] do [illegible] [illegible] do niego – to [illegible] [illegible] do protokołu, że wtedy Czerkaski zażądał aby propozycja [illegible] [illegible] była [illegible] – i takiemi to środkami robią z Czerkaskiego [illegible] polityczną pełną patryotyzmu [illegible] na jego przeszłości –. Zasada tu [illegible] [illegible] polski na [illegible] z tego [illegible] się podniosły w cenach – Kupujący zbył lekko potrzeby – i bez głupio kupuję – tak to groszem przeznaczonym zawsze straty się drukowni trudno –. Rathenski [illegible] Rachenski – [illegible] [illegible] – dziś [illegible] w Krakowie Rezolucia odrzucona – Arystokracja podnosi głową wołając o potrzebę [illegible] się Militarnemi [illegible] – a resztę oddać Bogu i Papieżowi – do tego zdaje się [illegible] [illegible] –

Szczere [illegible] i [illegible] miejski – ale [illegible] [illegible] ani słowa na wypowiedzeniu Opinii – Narodówka z tego względu do przytrzymania –

Maksymilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Szanowny Panie   Kraków 18 kwietnia 1869

Dużo byłem zatrudniony układaniem uwag co do sposobu prowadzenia interesów przez Bank przemysłowy. ten mały traktat — z 120 stronic złożony oddałem — Andrzejowi Zamojskiemu — Dziś wolniejszy rozpoczynam moje plotki o Krakowie

Zebrało się młodzieży około 300 by powitać Libelta przybywającego ze Lwowa byli i panie i kobiety ale wszystko gromadą — nikt temu nie przewodniczył — zszedł — znaczni go powitali — przeszedł i przyjmowano to jako manifestacię okazało się tym samym ciekawością gawiedzi i inną brzydką zabawą — coś dziwnego we wszystkiem Kraków jest brzydki — na wieczorny odczyt zapraszano publicznemi plakatami — Odczyt g. r. .. przez Wielmożnego Doktora — Karola Libelta — Co tam robił Wielmożny — i Doktor — skóra osła z pieczęcią nie zrobiła Libelta czem jest ale jego praca — nie mi inne Libelta czy potrzebnem Wielmożnego — Zrywam się otóż zniewagę jego godności wspomniał i jest w 2 Afiszu opuszczono W.Ż. ale Doktor został — Dziwny to zwyczaj Dr. drutkow D. Libelt. jak koły patent dawał znaczeniu iż pracom ich uczciwości — Niechcenie przyjmowała go Resursa Mieszczańska — bo chcemi aby z ludźmi się nie pomyliwać oznaczyli przyjęcia obiadem 6 Reńskiego więc Mieszczanie na taki wydatek nie stało. za 3 R. go przyjęli — żeby to sprawić Miłości własnej aby tylko uszczęśliwionym — narada ta nie ma — póki nie postąpiła mieszczanami ich Lwów — Resursa Rzemieślnicza nie jeszcze nie zrobiła — kółko zawsze kółko zazdrości które potwarzą, plotką wyższości uderzył nad drugim stanem się — Obywatele — to rzecz inna — Obrażono się kiedyś mówiąc o Komisarzowi czasem tych zasłużonych że jest do mieszczan przychodziła narada kiedy Ekonomi Duchowni których 9 wokół nie mieli ludzi uczciwi a drudzy jest go prawdziwie popierali a że mój niezrozumiano kto by byli Ekonomami czy urzędnikami. Księża i Szlachta — i wreszcie mieszczanki coś to się nie podobało taka to jest Na dziś dosyć — i Szlachcie ustąpiono — i razem ta zmiana coś ida kraje

jest to gnój – choć młodzież coś kolwiek zaczyna się ruszać –
Dlatego też mój głos poparło kilku ale moje zdanie o Mickiewiczu
w całe się mi pudłowało – przyznałbym do Libelta w rozmowie
prywatnym zarzutem bo się obawiamy abyśmy [illegible] prawdy o wszystkich
nie powiedział. – ale zato odznaczony jestem jako [illegible] –
Mojżesza etc – O Banku przemysłowym ani czas [illegible]
prawdy – każdy z członków inaczej mówi – tylko jakoś Cendrzy naj
stosowniej rzecz pojmuje –. i Bankiery [illegible] chciałaby zara
bez w Banku jak na dłoni – [illegible] – i zdziwili się mocno
potrzebnym [illegible] że aby [illegible] potrzeba umieć [illegible]–
[illegible] go – a potem. aby nie [illegible] potrzeba także [illegible] drugim.
przecież się odnosi do przemysłu drugie do handlu – niektórzy [illegible] to
ze [illegible] – dopiero Cendrzy [illegible] przykła
dem [illegible] pracy. Koncentrując rzecz w Banku czy to prze
[illegible] i prowadzenie przemysłu czy też przez [illegible] komandyty –
– Zakład Bankowy [illegible] za konstytucją wraz regulamin o 140 artykułach
to za dużo i radzę [illegible] Banku – widzi i brak ludzi fachowych – ale
[illegible] potrzeba być Hrabią aby być do wszystkiego –
Kurtz z [illegible] – i Makowski – ludzie handlowi ale nie Bankiery ani
ten przemysłowy – Długo musiał mówić o potrzebie przyjęcia Pan
Cendrzy a i w tem jeszcze nie dość przekonani aby go [illegible] potrzebnym
Kraj jest na [illegible] tem [illegible] – Ekonomisty – [illegible]
[illegible] potrzeba [illegible] chorobę – [illegible]
Własności [illegible] z ich winy – i dla ich obrony ekonomiczne zasady
[illegible] tez [illegible] dla [illegible] dla ludu – . w wszystkim
[illegible] ze stanowiska szlacheckiego – w polityce w przemyśle w handlu
w [illegible] etc. – i dlatego też wszystkie starania się [illegible]
albo [illegible] – pośrednikami [illegible]
[illegible] –

Wszystko poszło jak z płatka póki się nie wmięszała Arystokracja i Księża — zapewne celem dobroczynności wiedziony Libelt · bo miał ostatni odczyt na Sybirjaków. ze względu kwestyą kapitału i pracy — opierając się na niej i na nauce z wiarą — Gdyby podniósł naukę jako potwierdzającą twórcę i kształcącą moralność rozszerzającą jéj doniosłość i wpływ i iluzorycznościach zrozumiałbym bardzo dobrze ale mówić o wierze o chrystusie — wśród mieszczan gdzie było tylu izraelitów — wcale nie było na miejscu —

Xª Golian konsekwentny rano dla wiary wyklął stowarzyszenia — wzajemnej pomocy — i że wszystkie co żyły twórcą tak jak kanki od ognia na rzeczy. Bo — ciem się usuwa lud spod wpływu Księży i Arystokracji —. To zbliżenie się Libelta po kazaniu Goliana — podniosło Księży · Arystokrację ale obruszyło Mieszczan i Młodzież ulęgła się — I ten co porał tylko o odwadze twórczej przez wszystkim zlasnany poddał się wymagającym Kasty Ekonomów. co 9 uczków głupcze naród, albo też go ciemięzcy zgnie w imię Religii, wiary ojców,

— Wyprowadzają Libelta z odczytu — pochodem rannym — do tej chwili nie zrobiono obrzymie muzyki — bo Bobońskiego nie proszono na rzeczy mieszczańskiej —. chociaż były głosy do Rady aby to uczyniono — pozbawili go sposobności odegrania roli jaką przedstawił Bollinger — Ubiegając o popularność nie sztuka przez posłów. ale mnie natchnieniem jéj niezrakaniu zbliżenia się do Mieszkańców to rzecz inna — Mieroszewski nie też Jabłonowski nie byli — jeden ~~Dzieduszycki~~ Dzieduszycki tylko się znajdował jako prezes stowarzyszenia dzwraty ludu — ale ani głosu nie zabrał ani też w ogóle się nie okazał przyjaznym wszystkiego Mańcom —

Obyczaj jego było zimne — jak i Krakowian póki nie zrobiło na niej efektu — ale on tęgim nie uległ rozgrzaniu —.

W ogóle · wszelkie wyrażenia myśli z uczuciem wypowiedziane rozrzewnia
Krakowian, wyraźny dowód rozprzężenia nerwowego ich istoty – prostaczki –
kobiety · wiele miękkie · nie zapalają się · mowa ogniem swym ich nie rozgrzeje
nie rozpali – jak na Mazurów przyjaciół – brak entuzjazmu brak gorączko
wości – tak jak Szlachcianka Wielkich nie zainteresowała ich ani skutkami
ani tą przyszłością jej losu – w Dobrowolskach ich ciekawość kobieca się
załapie – omijają ważności chwili ziemskiej a jak ~~kobiety~~ kobiety zapytują się
które nam poezja z kąd woda płynie – i taka rasa ludzi niedziw że
jest na wszystko zimna – Odrzucono Rewolucję – już o niej nie
wspominają bo wtedy to był kaprys chwilowy – to tak takie
kobieta jako istota wrażeń zapomina bo już o czem innem myśli.

Mowa moja o Matce Polce dała sposobność ten przedmiot
rozwinąć – był to najlepszy kawałek wstęp rzeczy mowy bo przedmiot
ich wrażeń najlepiej przez nie zrozumiany dla nich wszelkiego ukształ
cenia nie w Mazurach – Arystokratki Demokratycznym wra
żeniom z tego ustępu wyszłam nie oparły się nie uległy i na chwilę
pomyślały o tej Matki Polki – w niewolnictwie · gdzie ich
ukształcenie jest gruntowniejszem wydaje swe owoce – odbiją się jej
uczucia w synach – pod tym wrażeniem spłodzonych – Nowa generacja
czemu stare nie wymierają ~~...~~ którakolwiek przyjdzie a młodzi obyczaje nie
dojrzewają – ~~nam~~ tak pilno zrobić naród. a na to potrzeba
tyle czasu – Mniejsza z tem – Libelta przyjazd. przygotował
~~grunt~~. na obchód 300 letni Unii – byłoby tylko we Lwowie
zrobiono go Narodowem ludowem – taki bowiem obchody przyspie
szają ukształcenie narodu szkoda iż Młodzież zbyt drogi – znalazłaby
można było to dokładnie Narod. lud – zastąpiłby Matki Polki
z napisami francuskiemi – a tkocz z polskiemi zawsze robiono przez
tradytorów u spiżu

Znalazłem Wasz skład Książek w Krakowie — Księgarze bardzo się zapuszczali i jednego mimo nieobecności — ale każdym im wskazał ogólną złą wiarę w sprzedaży komisowej zamiłki — Cztery [illegible] tylko ekonomom bardzo takowe mogą przyjść do czytelni [illegible] ale mało potrzeba by tylko wszelkiego zniżenia ceny — Uważam że tutaj są najpopularniejszą książką a w drodze i na niej tam [illegible] szczególniej się bardzo wiele skorzysta. zasiłkowana mi spółka z 31. o których akcjonariuszów w zasiłku emigracji — z tamtej z roku 63. — ruch z 46 — jako pierwszy owoczesny emigracji pańszczyzny i urządzenia w sposób jako tako praktycznie dokonany — wiele się przyczyni do pojednania klas — z strony tedy bo szlachta za głupca aby miała z tego dobrych uległa korzystać — Mieszczaństwo wychodzące naprzód będzie w pomocy do dopełnienia tego — Jaz Lwów to okazuje czyto w pozycji Szlachta czy też w zamierzonych obchodach Unii — lub innych manifestacji —

Po Lanowie niemogę się pogodzić z myślą jako mogła rzeczywiście Lamikowa z [illegible] w zatoczeniu Dziennika Kraj — pojmuję spółkę na zborze na [illegible] jako z J.W. Jo. bo go zmieni można według kaprysu pana — ale dziwię się że gdy podporządkowywać mającej odezwie opinii i Kraju — względom, potrzebami polityki dzisiejszej — dla mnie jest to zaprzeczeniem z całą przeszłości szlachecką — i dla tego też tylko dla tego "Kraj" w którego kraju nie ma wzięcia —

Uważałem mię też za szczerego a naszej jak dalece głupota krakowska wyjaśniwam — nie dopuszczam mię do Szlachty abym sam nie zrobił złowrogiej demonstracji a stąd na mnie niemiły jest — Uważany za Ateusza za wyraźnie odróżniającego Religię od wszelkiego wpływu na rzeczy światowe nad którymi jej opieka iest żyła zgubną — potrzeba im tylko wyraźniejszego oświadczenia się Szlachta za Religią zakazem — żądanie nie zadowoli wymógł — skąd zaledwie 100 osób go odprowadziło — jak się postarali zgasić co ale i sam bardzo i starannie spokojniejsze przedsiębrał — odwrócą się na drugi bok i będą spać. w okolicy o[illegible] — będą zmierzyli się — muszą wyprowadzić bogów w dawne zyskach życia — ten miły dla mnie opuścił pogrzeb — inny nadział kary — dz — i jego to będzie prędko użyczy — do pokazania się — i po swoim kraju. jakoś za granicą to się tam coś widzi ale aby kraj się [illegible] wiele przez niego. to coś bardzo mogącego ocalić poważnych

Maksymilian Witkowski

17. Odczyt Libelta był z dziedziny Astronomii – po nim X. Dunajewski umyślnie
święty upomniał się że należy katolikowi odnieść tę naukę pod wpływ wiary. i że
polega nie o tyle na wpływie na słuchaczy o ile rzecz będzie traktowaną ze strony reli-
gijnej – dla tego też Libelt w odczycie o kapitale i pracy wspomniał to żądanie
chciał widać uczynić żądaniu Księży – jako uczony zwrócił się w mowie swej.
że gruntowna nauka stwierdzając istnienie twórcy. przychodzi wszystko swemi drogo-
dami – i stanowi wielką powagę w objaśnieniu Religii – i coraz więcej splącząc się
polegnął z elektrycznością wyrazał. chrystusa –
Zakres naukowych rzeczy było widocznem z dzi zimnej rozważającej – poczuli
dobrze jak to Libeltowi było konwencyjnem tylko – gorzkie więc tem to są złe
ale rozbudzający i zastanawiający się nad myślami – ugruntowali się ludzi drudzy
nabrali przekonania że wiara rzeczą być rozjętemi odległą od nauki
i od polityki – tem znów oz wytknięmy zbyt naprzód w względzie na
Masy ludu wszelkiego uznania tych rosnących robotników, i średniowiecznych
mniemań – Wyskakując o tyle naprzód przed masami sprowadza zbyt łatwego
przyjmowania widzenia rzeczy świata cywilizowanego w rzeczach potrzebnych zmniejszeni –
religii używać jako dźwigni w sprawie publicznej lub osobistej. przechodzimi zbyt także
do udawania wiary do wiary. Robim się Jezuitami eksploatującemi choć na rzecz dobry
wszelkiej wiary – tem durniem znarowni drukowanym – którzy bardzo dobrze widząc nasze
usposobienie. korzystają z okoliczności że się potrzebni – pomagają. ciągnąc na
ciemnoty ludu – a sami rosną wpływem – podobne kontrakty eksploitacji ciemnoty
są bardzo szkodliwe – sieją niemoralność w środkach – poniżają masy – wytwarzając
Ekonomów – bez tajemnic z narodem. a tem samem niedarzących tradycji – stąd też nasze
wszystkie ruchy nigdy nie korzystały z doświadczenia poprzednich – i zawsze wszystko odrazu
i tyż samej przyczyny upadku – brakowało zawsze wytrwania – bo dążenie do celu nie
było źródłem z przekonania – opartego na silnej woli ale z zachwianie błogosławionych
i silny wolą wyższej nakazanych –. Przeszły czasy kiedy wiarą pociągano masy –
nawet Mackiewicz jak wnos wyprawa pod wiedzą –. Rozum to tylko rozum
i poczucie się do obywatelskiego dnie wytrawności i uporczywej a energiczną wolę osiągnięcia
celu. w czem jeśli nie przy ołtarzu. ale w masie ludu znajdzie nastąpców i pomocników
jej przedstawiciele –. Coż to ja się bawię –. zdaje mi się iem się zaplątał jak Libelt

Wieliczka – po dziś dzień zaptynęło wody 1221 633 000 kilog. które roztopiły 244 333 200 kil. soli czyli 43 795.644 cetnarów soli po 6 reńskich wypada straty 262 773 864 Zł. bo tę sumę pod strażą zatopią we Wiśle – Cóż to za gospodarstwo. na drugi tylko można rachować straty te co woda przybywająca szkody przyniesie –, Rząd ociąga się z dawaniem soli w Wieliczce –. z tych cyfer zrobiłem artykuł ekonomiczny do Kraju – i robiono mi kwestyę jego przyjęcia – w rzeczy czysto ekonomicznej – wyszły z porządku dziennego –

Gdyby rzecz szła o historyę hrabiowską lub dykteryjkę – toleraci mi zrobili by trudności a może i nawet coś by ofiarowali –. ale piszę mi o rzeczach i interesach publicznych i za darmo. to na to miejsca niemasz i zawsze usuwają jako literaci rzecz poprawić tak że myśl rzeczywista najważniejsza nudnawo się przedstawia a więc mniej dobra – brakiem wybitności – i mało kto zwraca tem uwagę swoją na nią –.

Ten miesiąc jakoś prędko mi przeszedł – bo też i rozpisałem się o wielkie 100 stronnic przybyło do dziennika w kopii listów – ale po swojemu – coś za prędko – by się rzeczom opędzić –.

Moja dobra Gospodyni. której mąż jeszcze odsiaduje za winy z roku 1863 – bo powstaniu pozwolił zabrać kasę – jest utrzymywaną przez pracę Córki – Uzdolniona jako Guwernantka znające francuski niemiecki dobrze swój, historyę, posiadające muzykę i rysunek – rada by umieścić się w Polsce lub też na Wołyniu – tu mimo sympatyi chciała się – przyłączyć do szkoły Izraelitów – zarabia 400 rub. rocznie w domu Państwa Dębskich – Jeżeli by wam trafiała się okazja oddać tej godnej osobie usługę umieszczenia jej – to bardzo byłbym wdzięcznym – Jej życzeniem jest mieć Małe panienki co by tylko czytać, pisać umiały gdyż lektorstwo jest rzeczą dobrą w takim razie poprowadzić Edukacyę – jest ona jedną z naj

z najpierwszych uczennic Pani Bogumiły. Który tendencji narodowe
we całkiem przejęła – do gruntownego ukształcenia dołączała jakąś lubo
znajomość medycyny. czem na wsi lud dla domu w którem została bardzo
zobowiązuje – a przykładem swem w prowadza młode pokolenie
na drogę narodową – ma lat 23. a jej postępowanie z ludem.
nie podobało się tu coś kolwiek – będzie wolną od Sierpnia –
Więc Matki Czas – przed sobą korzystania z okoliczności
Zowie się Malwina Piątkowska – w Waszej księgarni
gdzie tyle bywać musi osób. łatwo będzie zwrócić uwagę
wywieszające – napisz – Gouwernantka do Umieszczenia a
Zapytam niektóre czasu dziś tu wam przedstawiam wiado
mość o niej – i tym sposobem będziecie mieli w Pamięci rzecz
bardzo ważny więcej dla Córki i dla Matki – a za starania
odwdzięczy się za jej pieczołowitość iakiej od niej doznaje –

Kiedy jej rodzice byli w dobrym stanie – zaręczoną została
Panna Malwina jednemu tu Młodemu człowiekowi – ten
Urząd porzucił w 63.6. i musiał na nowo rozpocząć karierę
pracuje u adwokata – ożenić się będzie mógł dopiero za lat
5 – więc dobre umieszczenie Panienka może w kilku latach
Ukształcenie Dzieci jej powierzone – tym pewniej i u nas za
Galicyą mówię – znajdzie więcej pracy niż tutaj – a gdzie
ona jest szanowaną tam miły jest obowiązki spełniać a
z wynagrodzeniem ostatecznie trudności – nie jest gorsza –

Płaca regularnie musi być kwartalnie gdyż z jej pracy żyje
Matka czego tu nie mówią się spodziewać przy każdym
Panu trudno jest płacić kiedy brzuch jego nie jest interesowanym
ważnym – Polecam to Waszemu dobremu Sercu –

W Pkowa

162

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 30 Kwietnia 1869.

Szanowny Panie

podziwiać należy moralność Mieszczaństwa Krakowskiego – wypada wielka ich to zamknięciu się w kółkach familii bez życia towarzyskiego niemoc wyrobić opinię publiczną swego wpływu na moralność skrajniejszych mieszkańców społeczności krakowskiej do połowy rzemieślników i na Panów. tego proletariatu, a razem pospólstwa – w życiu wstrzemięźliwie i dnia na dzień nie troszczące się o przyszłość ani swej własnej ani swoich –

Majówki już się rozpoczęły – dają przykład pospólstwu owe-li wracając pijani – bo i za 40 groszy od osoby można upić po pijanemu już po półtora bluźnią najprostszym obowiązkom moralności towarzyskiej – a delikatniejsze nie obrażają się – bo najczęściej w kieszeni każda nosi się z powieścią francuską książką – Mężczyzna oto skąd idą pieniądze – że ich marnotrawi kapitał należny już dzieciom – albo też jeszcze niepodzielony między rodzeństwo – Ta zdolność męczarnie doszły do tego że już Matki coś kolwiek rozsądniejsze nie dopuszczają swych córek do tego towarzystwa rozpusty – (Starzyńska i Kirchmajerowa odmówiły zaproszeniu tych pań). Jedna (Łętowska) pobiegła do Włoch – zostawiając swą córeczkę na opiece obcej – zmartwieniem dziecię po stracie rozchorowało się – a jej matki kolwiekbądź nie ośmielają się tele grafować do Matki – bo trzeba oszczędzać jej wrażeń zbyt jest bowiem nerwowa – przytem zawsze w Niedzielami – mogłoby to się narazić na stratę – a któż by się poniewierał – a razem przerwany by jej sposobność pokazania się – bo jest sentymentalną za granicą uchodzi za ofiarę prześladowań w Polsce –

Przez patryotyzm szukają wrażeń te panie za granicą – sympatię dla polski cierpieniami się przedstawia –

Mężczyzna i dzieci i ich przyszłość – tym czasem matka

odgrywa rolę Matki Polki – dla uduszenia –
bo w kraju takich wielbicieli nie znajdzie – ani po koleiach ani
też u wód krajowych –. Ja spłacam gruntowo Matowskami
a tam im płacę za sympatię nie okazaną –
Jak się raz dzieci chowa – to są sługi naturą – powracając
przypadkowi za równo jak pospolitko ulicznie równając
się z patalowem – te zaś szachrajstwem nadużywają nadury
im kredytu, aż ich zrzucimy – tamte utrzymywam przez
sługi i kucharki ~~[illegible]~~ poprzedniego nie myśli ani o pracy
ani o przyszłości – nawet pracy odmawia –
Nie mogłem znaleźć stolarzy coby chcieli choćby zobaczyć
ciemną robotę odnowienia posadzki – aby mi krzesło mi zrobili
nawet stosowne – pokoleń nie zawiedli – a każdy znowu –
już mi mówił o zadatku bo jarmark każdo należy sobie
coś sprawić –.
Na to wszystko nie mam żadnego towarzystwa coby
dawać ton miasta wpłynąłoby swoją opinią na to złe i w
tym wypełnić –.
Murzynowa mieszczanka ur. wielka – tu niedawno po
7 latach, oddano 25 r. pozostałych po pierwszym Emigrancie
(pani Machalska). przypadkowo przejeżdżającej siostrze.
tym czasem zamówiony Walerian Angielski J.W. pani –
odmówiła więcej bo był zbyt drugi – a zarazem ta 40 Remków
za niego jako umyślnie sprowadzonego Tadka i koniecznym
wydaniem P.J. Kirchmayer, w prost z Londynu – widocznie umiłysta.
zapotrzebowano iż na dawni wieczora aby była proszona na mazowsze
przez złożoną kulturę nikogo. ale czemuż jest ona złożoną
i przez kogo –– przez lichwiarzy – z użyciem pasów które
w przyszłości nie zabraknie –
Chłapowska opuszcza Kraków – pożegnała się już
z Panią Potocką – są przyjęci pod Baranami

wiele zmartwiło Arystokracyą złoconą — pocieszają się
tem iż to osobiście było dla Pana Chłapowskiego jako pochodzącego
z pierwszej familii w Poznaniu —

Skorupka nie wrócił ale tam sobie wyrobi możebność żeni
ona się z Bendówną — tym czasem żona jego w Żydiszewie na
łasce Skrzyńskiego z siostrą sobie żyją —

W Kongresówce bardzo dotkliwie znajdzie pomieszczenia
pracy — tu się zaś i do Banków ludzi fachowych dostać
nie mogę — a kiedy ich się prosi o umieszczenie — to pan
z Emigracii — my mamy tu swoich —. taką mają odpo-
wiedź —.

Zyblikiewicz przybył do Krakowa bardzo smutny, iż by
przez go nie widziano w towarzystwach — których wielka
Rzeczpospolitej prędzej posłowie za koncesji dróg żelaznych
i Banków —.

Mieszczaństwo jest zgrozą przejęte ale nie podnosi głosu —
lud zaś jest ciemny (wiejski) rozumie się — iż tego wszystkiego
lepiej by było pozbyć się — niechby Rząd robił co chce to by lepiej
było niż pożytku posłów co nic nie zrobią —. to wiecznie
są głupi a Panowie przedajni —.

Otóż i masz nowinek ale nowy istotnych — w Omnibusie
czy by to wszystko, myśleć nie mogło znaleźć —.

Wasz szczery

Maximilian Witkowski

164

Do Pana Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 2 Maja 1869

Szanowny Panie

Powieściopisarzowi zawsze mogą być bardzo użyteczne prawdziwe obrazy życia miejscowego przedstawiające niewymyślny oryginalne zajścia bo tem mogą wejść w powieść i służyć za naukę — tym bardziej wpłyną na nasze pełne dzikości społeczeństwo co sami ludzie sami sobą wstawiają w tej cywilizacji — wyrazem ukształceniem — zakrywające nędzę i upodlenie powierzchowną ogładą —

naprzykład przy [illegible] i owej [illegible] w różnej gospodarności ale to mamy skąpstwa. w dobrych domowych naszych Krakach — Gouwernantki obce. — [illegible] Pani [illegible] jakiej wielkiej dostojności dla [illegible] i się ma we dworze obcej gouwernantkę — Szanowny zaś [illegible] płatny zarówno [illegible] lepszy sługę —. tu i oddzi tej [illegible] z mlekiem, szczędząc na [illegible] śmietanki i [illegible] — to tylko aby jej [illegible] [illegible] z jej płatny — i te Pani co oszczędzą grosza sługom po kątach kiedy się wtoczy za granicę — z patryotyzmu oddałyby dwie córki i synów do szkół moskiewskich gdyby tylko [illegible] im przyszło wychowanie dzieci o tem moskale na [illegible] nie pomyśleli — z patryotyzmu by to zrobiły bo by im się zostało tez grosza na zbytki —

Jeżeli zaś w padnę na [illegible] chwalony oszczędności aby [illegible] bogaty sukienkę — rozglądając u mnie aż [illegible] bez panny służącej — Lokaj mnie bardzo dobrze [illegible] [illegible] jej [illegible] i Gouwernantki — [illegible] tej opinia oszczędny i rządny Pani — mniejsza o przyzwoitość — Moje przyjaciółki [illegible] o tyle ma na [illegible] — [illegible] i [illegible] się [illegible] że to złe jego położenie pochodzi z ofiar zrobionych dla Ojczyzny w Rozpaczy żona przychodzi do [illegible]. szuka ulgi u stop ołtarza a tam Ksiądz towarzysz [illegible] [illegible] odmawiając jej we grzechu w [illegible] się w nieuleczonym [illegible] — a córki — otóż te całą historię potrzeba wziąć z dala razem od życia Ojców i ich Dziadów i Babek —. Otóż niedawnemi czasy żyd Pan Hrabia

otoż ten Hrabia był szulerem we wszelkiej się hulatyce przy Ojcu. Którego Józef zatrzymał na dworze jako Szambelana – bo zresztą nie było bezpiecznem przesiadywać w kraju – gdyż wiadomem było iż od Moskalom bardzo sprzyjał – wiele konfederatów im wydał a nawet ścigał samego Pułaskiego –

Żona Hrabiego została Hrabiną dla tytułu. a jej posagiem opłacił wszystkie długi. podróżami z niekończącymi się [illegible] które się przeciągały – tak dalej z kiedy gra zabrała prawie cały majątek powzięła myśl o oszczędnościach – oddając pannę Szlubową daleką swą krewną – powierzając pokoi swych 4 córek guwernantki i swego lokajowi –. Aby zaś nauczyć swe córki szanowania siebie samych i dania przykładu oszczędności – między innemi jak kawałki świec ze zmienionej służby wprowadziła zwyczaj dawania mleka do kawy Guwernantce. oszczędzając przez dziesięć śmietanki – według tej miary szanowały ją dzieci –. Najstarsza z córek Maria miała wielkie podobieństwo do Ojca swego. 2 była zmarłą jak Włoszka – 3. ciekawa powolna jak Niemka 4 zaś miała całą żywość Paryżanina – Przy niej zostawała Mamka najstarszej a niańka następnych znana pod imieniem Mamarianna – Krakowianka młoda wdowa. poświęciła swe życie na wychowaniu i służeniu tym Paniom Hrabiankom – zmuszona dla swej córki [illegible] – syna zaś swego kazała kształcić i kształciła jak mogła w Krakowie –

Udało się Hrabstwu [illegible] 2 starsze córki nawet wyposażyć, zawdzięczając grze szczęśliwej Ojca – Kiedy wyszła w Okolicy zawsze się grać wyprawiający w szczególny sposób księdz – wszystko przeszło do niego a Hrabia coraz więcej tracąc był przyczyną raz zbytku drugi raz braku wielkiego w domu – które to alternatywy wyrobiły 2 ostatnich 3go córek charaktery –

w owych to czasach Matka ich opuściła. ciężka choroba dała poznać wartość Mamy niani. i zobowiązała się do pozostania w domu przy jej córkach –

Włoszka wnet poszła za mąż – zmusiwszy się z mężem odbiegła go [illegible] dzieci przez miłość dla swego Kurjera –, gracza wyuczonego przez Ojca –

Następnie wziął Miorkę Hrabia z okolicy – [illegible] się bardzo w brzuchu – na podróżach i zbytkach złote stracili majątek – i jej dzieci zabrała pozostawa aby wychować je – najstarsza była wyuczona zajęty [illegible] pracy – Mama mówiła

165

dawnego żołnierza polskiego —

Mama niania zostawała z ostatnią — pewnego razu wraca do domu i jej oznajmia iż wynieść się do miasta bo przegrał wieś — żadne prośby od córki poświęcenia się aby ją uratowała, żeby zawrzeć z swego gracza który się ozwał w rządztwo — po tych rozmowach wyjeżdża, zostawia córkę samą — oczekującą swego rozwiozłego gracza —. tego wzięła po odebraniu wsi była nazwaną — nie stawił się tylko dopiero na drugi dzień — ciem Karolem nazwała mama spieszyła się ustroić aby go godnie przyjąć. Stara Mama niania pomyślała się w nakładaniu trzewików — co się w laszcz ukryła — la mówiła myślą jej oddała. nastąpiło mrowanie się na który nadszedł nowy właściciel wsi — Ukazał tego niańki — wymówił się a jako obrońca piękności po odrzuceniu oddania wsi — która była własnością jej Matki nie ażeby zakończył prośbą ożenienia się — Tak szczęśliwie zakończona sprawa. niezmiernie ucieszyła była Niańka stara udała się do syna który własną pracą przez jej życie spokojnie utrzymywać był w stanie —

Młoda przyjęła Małżonka pod mężowi podała warunki — że z tak[illegible] nie chciałby graczem — żyć nikt nie mógła, otrzymawszy ona sądu do Arystokratów aby tam gry myśl się zatrzymywała, zarządziła swobody życia wolnych wszelkich rozciągnąć na granicę, za pomocą raz ustanowionych dochodów w sumie bowiem pozostawionych przez podział w 1/3 części zarobku z gry w salonach arystokratami i że wyjazd jej na granicę razem aż zaraz po pierwszym jej rozrzązaniu — bo w owym czasie gdzie z ~~[illegible]~~ mandatariuszem utratył miasto oraz z zło jej i przekazanie tego dziecka na imię gracza. 90 letniego —

Drugie dziecko przyjęła z sobą gdzie poznała się z poczciwym człowiekiem Pawłem —. Otóż on Paweł był synem jej niańki — bawił w Drezni oczekując na swego Patrona Kupca który zajechał do Londynu w interesach swego handlu także pod nazwiskiem wyczekiwał Modnej panny przedtem w Wilnie — 3. [illegible] dziecka był ojcem X. Bronisław a po tem popychano teraz do Wenecji —

Tu sobie potrzeba przypomnieć iż wcale bardzo z tym powodu stracił pieniężnych przez grę — Panna Krabianka była przez ? tata na pensji z córką swego kupca — skąd jej przyjaźń do niej tym ściślej okazywana ten on wszystkiego się dowiedział znajomościa

Pawełek dorosłszy do zjednania kupca sprowadził swą Matkę która naturalniejszą otwartością swego charakteru stała się rządczynią, i drugą matką córki kupca —

Przybiega z zagranicy powraca swą przyjaciółkę — córkę kupca — i tam poznaje Pawełka — zajmowana mu się wspomnieniem i w nim widziała człowieka — chce go wynagrodzić aby tym sposobem dać mu własną rozwagę — stara ale jej brakło pieniędzy bo ich nie miała a szczęśliwa przyczyna wszystkie były w kasie ich dostanie — więc uprasza swej przyjaciółki aby jej pożyczyła ze swojej oszczędności 100 Rsr na zaspokojenie długu wdzięczności oznajmiając że on Pawełek w Wied. uratował jej życie zatrzymując konie rozbiegane przez prawdziwą który Matki już się nam znane — Anna córka kupca pożycza Mamę znając po pieniądze do kasy. Pawełek i daje ale zauważył że owa stawka miała znaki popsute — Mama mania oddaje pieniądze poznaje swą dawną wychowanicę a to spotkanie może intrygować Annę —. tu może się zastosować bardzo dobrze takstualnie oznaczenie Sztopa przez Wodnickiego w osobie przyjaciółki — Anna broniąc ~~Alfonsa~~ niania Wyrzutami przeciw — nadchodzi Pawełek: pieniędzy nie przyjmuje — nawet poznaje ~~że~~ były pożyczone jak on pożyczył był kiedyś a nie oddał ich. bo ~~nie~~ już zachowam i był splamiony historią —

Anna porywa się do miłości Pawła —. dowiedziawszy się o jego czynie uratowania swej przyjaciółki — działo się to w wilię jej imienin. zwraca na to uwagę — a przyjaciółka chcąc się zobaczyć ukarbić zatrzymane 100 rublów zamienia na podarunek dla niej —. do wybrania wszystko swego kuzyna co na krótkim wrakowaniu się błąkał. ale Anna była ładną i z lub się wydawał więc uprawia i wprowadzenie go do domu — mieszając przeszłych stosunków ojca swego a pierwszego kupca — te były. bardzo drażliwe. gdyż jego ojciec zawsze uważał szwagra kupca powinnym i to w czasie kiedy się mu powierzyli do odwiedzenia do Stanisława — dając bratu swemu synowi Jedynakowi —.

Raz wieczorem w domu rozkochał się w Annie — a że podarunków na imieniny niebyło komu przyjmować ~~dla~~ dla efektu większego przyjaciółka otrzymała od Anna uprasza Pawła aby sam go mi poradził — tam on się dowiedział kto zrobił zakupno na ukiet. a zarazem za ~~[illegible]~~ czyje pieniądze —. Miłosnym podkreśla te wiadomości tym razem zabawniony chandłem przez Matkę swą dowiaduje się o wszystkich stosunkach

N5

~~998~~ 166

Do Pana J. I. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków. 17 sierpnia 1869.

Szanowny Panie

Nie mam się o co troszczyć – zatrudnienia wasze tłomaczą was dostatecznie – Wydaliście kiedyś pamiętniki Bronisława Zaleskiego – Mnie się zdaje że z tego wszystkiego com do was pisał, mógłby ciekawszą rzecz i pożyteczną ułożyć – ale na to potrzeba abyście mieli czas i dobrą wolę co przy słabości zdrowia i umartwieniach jest zbyt trudną rzeczą żądać – Mniemam że Królikowski odesłał wam pierwszą część moich pamiętników – drugą już mam – i sprawę zaś wpływu szkodliwego jaki wywarł nierozsądnem postępowaniem Wielogłowski należało by obszerniej wyłożyć – Do dziś dnia instrukcja szerzenia czytania pomiędzy ludem a większemi właścicielami czyściej – ów urzędnik zarzucił mi że właśnie moje gazety jest dobrze widzianem – bo mniemają że ja tak samo mówię włościanom o Panach jak ja im się wyrażam w ich obecności – ale ja mam zupełnie co do tego mam taktykę –

Mnie zaś wmawiają że jestem czerwony – już zaczynają poznawać że umiem z ludem mówić –.

Teraz się odkrywa dla czego Jezuici położyli na indeksie Pielgrzyma z Dobromila. Pan Siemieński sprzedał dwom wydawcom na raz swe wieczory pod Lipą – Wydanie krakowskie ma 24 drzeworyty i jest obszerniejsze kosztuje 2 reńskie – Wydanie poznańskie jest uszczuplone bez obrazków i kosztuje 1.80. nie wychodzące od wydawcy księdza ten się postarał o położenie na indeksie Pielgrzyma z Dobromila a zatem swe dzieło umieszcza – widziało się szlachcica zrujnowanego co sprzedawał na pniu pszenicę dwom kupcom – ale autora po raz pierwszy się widzi z taką niesumiennością –. Pisałem o tem Andrzejowi aby widział jacy to są ludzie który mi ... –

Zaniosłem propozycję aby "Kraj" ogłosił adres do Sejmu lub do Magistratu krakowskiego w celu kupna obrazu [illegible]

od Matejki aby ten obraz nie wyszedł za granicę i pozostał w kraju ale nie w prywatnych rękach —.

Do dziś dnia nie może się zdecydować — co tylko wychodzi z formy zwyczajnego życia jest tu niemożebnem do spełnienia

Największy ruch życia objawia się między Izraelitami — postęp idei narodowej jest tam daleko większy niż między Katolikami — i generacja ich przyszła stanie na czele mieszczaństwa pojęciami wolności i samoistności —.

Wkrótce nadeślę wam jako dopełnienie, kopię życia A Herskiego —. i to zwiększy materiał wspomnień —.

Jeżeli by zaś siły wasze odnawiały zająć się tą pracą — to już należy testamentem pomyśleć komu mają się dostać wasze Papiery gdyż tam znaczna część ciekawych rzeczy musi się znajdować a których wielką by było przydatnością dla historii naszej —

Postęp idei wyswobodzenia ludu jest wiernym obrazem dążności narodu z jednej strony z drugiej zaś wielkich Panów — Bo skoro tylko mogli przeprowadzić swe naśladownictwo Anglii zaraz zaczęli czynszować — to czynszowaniem ustawnem przenoszeniem całych wsi na piaski bez wody na wydmy bez łąk — i stało się ono głównym powodem rozdziału ludu i Panów w Polsce.

Byłem przeciw zuboższeniu z tego powodu —.

Podczas wojny Krymskiej lud Podola i Ukrainy w bo[?]tyczej staje przeciw Carowi a nikt ze szlachty nie pomógł entuzjazmu — owszem sprowadzano wojsko — spisek ludu pojęli panowie za spisek socjalistyczny a lud chciał wolności i panów zdradzony czemuż się dziwić w 63 roku nie pomógł panom.

Wyraźnie mówił siać dziś siać bo francuzi przyjedą zbierać — powtórzę wiedzieli ale nie panom zawrzeć wiadomo zbrodni popełnionych na ludzie i na wyrzyganiu. Dla tego też uzyskać zdradzić kraj muszą — jedyny warunek utrzymania swej przewagi —.

Otóż te wszystkie uwagi znalazły by miejsce z powodu utworzenia pamiętników z których mam odmienić zdarzenie

materiały —

Wydane pod imieniem obiegu już zastrzegą spokojność twórcom, których by nigdy mógł prześladować —

Piszę do Was jednem okiem, gdyż drugie zamknęła mi spuchlina od Róży —

Wiesmak tutejszy procesuje dla skarbu. dla każdego — otem panowi Radni ani chcą wiedzieć — żadnem w którym by sam zaczął coś kolwiek dla siebie prawować wyszedł by z pod [illegible] Żydów. i prostem swem rozumem stanął by tak wysoko. że by żadnym sposobem nie dopuścił juz Panów do kierowania nad jego interesami —. to jego podobieństwo z Indianami w Ameryce najlepszym jest dowodem jak jest szkodliwy wpływ Księży — .

Ci dzi pozostałkowani wykrzycem Barbary których wszędzie dzisiaj od ludu przymówek za swego postępowania — i są oni pierwsi zależni na chłopa. przeto za szkody jakie mu robi w jego gospodarstwie [illegible] juz to i nie opłaca należności —. Ksiądz dla swego interesu radem tutejszej inteligencyi związany jest z panem przeciw ludowi —

Na szczęście to spostrzegł Austryak Korzystał a w dodatku nawadniał tenże [illegible] kiedy już Panowi sami się wypierają —.

Rad bym wiedzieć co porobicie z mą osnowy wszystko wam mojej Korrespondencyi

Zawsze Wam szczery

Maximilian Witkowski

Należało by się zmówić z jakim pisarzem np Narzymskim aby prowadził dalej rachunki —. także z nakładcą Zupańskim może by też kto inny tego się podjął. ten bilans rachunku naszego położenia jest bardzo ważny —

No 17

~~94~~/68

Cały Kraków wzruszony jest odkryciem zakonnicy 21 zamkniętej w zankcyi 7 ~~stóp~~ długości a 5 stóp szerokości — bez światła i odzienia — a może przez opatrzności — Odkryto tę zbrodnię dnia świętym, dwaj parobków pracujących w klasztorze — a przyczyną dnia ziemi były pobici ich przez kapelana klasztornego i niechcieli przynosić wódki. jadła przed tym — Raz wysadzeni z klasztoru zaczeli się rozmyślać nad zbrodnią przez stosunki ze światem. gdyż tam w klasztorze byli zamknięci i wyjść mieli na czas oznaczony i to tylko za komisami puszczony.

ten tak ścisły i oddzielony od świata zakon przyjmował jednak gości w celach zakonnic, to wyjaśnia się w cholerycznym — przemysłowych — wtedy nadchodził kapelan. i dobre przysmaki stawia no — dobrze, wesoło się bawiąc —

Raz pozbawieni zatrudnienia szukali dawnych swych panów, i z oburzeniem o tej zbrodni z nimi się wygadali — wielu sąd jakimi mogli być te stwory aby ich opowiadania ze sprawiedliwe wzięte były —

Suchodolski długo się bił z myślą radził się adwokatów ale wszyscy mu mówili że się naraża na proces kryminalny za oszczerstwo jeśli się okaże że to jest fałsz — powstrzymywały go osoby nabożne — gdy zdecydował się córkę swoją poświęcić na parę miesięcy, aby ~~[illegible]~~ naocznie się przekonać — ale z drugiej strony nalegania robotników iż opisy więcej zawsze jednostajne ich przysięgi spowodowały go do zamieszczenia skargi — w prokuraturze urząd nie chciał dać wiary jego naleganiom dano zadość najmniej pozwalając praktykanta 22 lat mającego a przytem bardzo ścisłego zarazem i niedoświadczonego.

Zrobiono zakonnicę — przestraszoną wychudłą i bladą — skutkiem tak życia — nie zachowano moralnych ostrożności ani tu kanclerskich nawet zostawiono ją wśród katów przez 48 godzin, — aby zakonnice miały czas wszystko się pomówić że się dało dowodów jej zbrodni — aby została ta tylko istota ogłupiała — oddzielona w gniewie i zwierzem powziętem

Tym czasem trzymano sekret aż do jéj przewozu do Szpitala — Nocną porą nie wdzieni [illegible] mieszkanie Kapelana — policja przyjęta bez pozwo[lenia] Pełniący czas — przepuszcza kobiety za pozwoleniem Naczelnika policji — i przez głowy i zakonnicy [illegible] z Klasztoru — poprzebierane.

Dopiero wieczorne dzienniki z piątku na sobotę wygłosiły sprawę — takim to jest przyczynniki Kraj cały w Galicji wpływem Lokracji i Magnaterii i wszystko mogą a idzie im też o utrzymanie wpływu Religii utrzymania ludu w ciemnocie —.

"Kraj" jako dziennik podniesie tę sprawę — jak ona jest rozchmurzona pójdzie kto może wiedzieć —.

Oburzenie jest wielkie bardzo wielkie — ale cóż kiedy to nima kierunku — Intelligencia i Magnateria w zasuszona liczą opanowani 10 [illegible] od portretu nieszczęśliwej ofiary fanatyzmu — tylko czeladnicy i na przykład wielkiej obradniej współczuje się — Za granicą w takiej dziś byłby zburzony Klasztor i ofiara zostałaby zaopatrzoną za przytułek — tu cieszy tak wedle prawideł sztuki. i na nic zdołać się niemogą.

Ale też to jest kraj tu lichy ze społeczeństwo będący nim być — [illegible] nie jest do porównania z lichym [illegible] — i mimo że być czołem narodu rozumem rady i nauki —.

Maximilian Witkowski

Namiestnictwo.

Namiestnictwo żądało aby zakonnica jako chora umiesz-
czoną była w Klinice — Tawrikowski jedyny tu doktor obecny
z professorów fakultetu odpowiedział że Klinika z powodu wakacji
jest zamkniętą —. taki tu porządek nadchodzą ferie —
wszyscy chorzy przenoszą do szpitali — i nauka choroby jest prze-
rwaną — Ktoby pomyślał że Klinika monarchii musi koniecznie
używać wakacji —

Były zaburzenia wywołane postępowaniem Władzy
rządowej która nie śmiała nic zrobić od siebie tylko wszystko za
zadowoleniem Biskupa — tych zaburzeń by tu nie było gdyby
zaraz zaaresztowano zakonnice i ich spowiednika — ten
umarł nagle — niezwłocznie rozporządzono obdukcję —
plotki o więzieniu zakonnic stały się przyczyną wybuchu —

Odezwa na uspokojenie od Władzy nawet mówi
o dobrych chęciach Biskupa Jeden tylko Dyrekt. jako
prezes Majski — odezwał się do mieszkańców nic nie mówiąc
o biskupie. Dla tego też jego odezwa znalazła szczere uznanie
i poparcie —

Andrzej Zamojski był u mnie i zabrał mi moją
pracę o A Henke. obiecał mi ją prędko wydrukować dla zrobie-
nia dla Was kopii — żądał także listów mówiąc o wycieczce
w tych pogadankach określa on tutejsze zgromadzenie uczonych
jako budowę do sklepu brak a brak. jest tam wszystko —
chce nie w tem się nie widzi — Utrata się jak ja — że tu
go biorą za obcego — dają mu to uczuć — a ogólnie uwa-
żają go za socialistę — ——— od "Kraju" niewiele spodziewać
się można — ubiega on się dziś o względy Księży —

Wyznanie że tylko Księża i rząd ma wpływ na —
włościanina — jest uznaniem że my nie mamy narodu — że tylko my
dla niego parą — i mimo to nic tu nie robimy aby się pozbyć
tego wpływu i sami go ogarnąć — ale tego zrobić nie
umiemy — — Znakomicie dziś dopiero prokuratorja od-
sunęła Biskupa od sprawy —. Rada miejska bocznną drogą
obrała co do usunięcia Jezuitów — i zakonów bezprodukcyjnych
celem zamiany klasztorów na szpitale i szkoły —.

Wszystko tu idzie na wspak — Na korzyść Syrokomli
był odczyt Szczepańskiego o "Sztuce Malarskiej w Polsce" w Krakowie
gdzie jest tylko 2 obrazy J. Matejki — za całe ukształcenie gustu
publiczności — zawsze po szlachecku aby tylko państwo
korzystało z nauki — jakoby brakło przedmiotów żywotnych
z których by mogło korzystać całe mieszczaństwo — ale my tylko
żyjemy tu kłamstwem i starczeniem się "przed" Arystokracją i Oligarchią
Nadaremnie Zamoyski upomina najpierwsi są pochlebstwami
a upamiętają się — i rzędy do narodu przestaną się oddzielać
ale cóż robić kiedy jesteśmy tu tak upodleni że bez kiwania
ręki Księdza lub JW Pana nikt się obejść tu nie może.

Dzienniki będą przesadzać ten odczyt chwalić i
tym sposobem jeden wielki człowiek wzajemną adoracją podniesiony zostanie aby był szermierzem narodu — który nie
nie wie jak chować dzieci jakie są ich obowiązki dla rodziców
i dla kraju ani też nie mniemi z Ekonomii domowej — a jeszcze
mniej z Historii Ojczystej —

Do mody dziś należy nosić okulary. jeśli dzieci je używają
w szkołach bo to jest dystynkcją — Nowa choroba ogłupiania
się —. Uniwersytet uznaje oficjalnie tytuły Oligarchii —.
Xiążę Jabłonowski uczeń pierwszej klasy dostał pierwszą nagrodę —
za Katechizm, czytanie i kaligrafię — jedyne przedmioty wykładane
w tej klasie — prawda że zapytany co więcej waży czy funt ołowiu
czy funt pierza — umiał odpowiedzieć że funt ołowiu więcej waży.

Profesorowie Uniwersytetu aby uczcić honor takiego
doznali że Hrabia Wodzicki raczył zdawać egzamin z kursu
prawa przystąpili słuchać go w Zagrodzie — kiedy innych uczniów przyjmują do examinu w murach miasta niezawsze od
powiednich powadze profesora —. Taka tu jest schlebianie
Magnatom i Księżom —. aby ona na wrażenie podnosiła
podtrzymywała ich wpływ i znacznie przyjmowała ich
do swego towarzystwa — o tym zaś nikt się nie troszczy.

Z plotki mogę posłużyć do Omnibusa —
O Radzimskiej się pytają z polski przybywający — a ta
mają wyjść za 2 tygodnie po drugiej czy 3 zapowiedziach —

lo opuszczeni wiele jest szkodliwem — Wszyscy uznają że Galilea jest ze skromnością jest oddana przez Was — ale że nie wstydzi ona tego owszem bierze sobie to za chwałę — jak nas parafia jest tu wysoko uznana — dowodzi odpowiedź uczonego Krakowiana — były zebrane nie z pomiędzy zakonników zaaresztowano 40 osób — ale ani jedna nie jest z Krakowa czy to przypadkiem obieraniu wszystkich losowi zostawić po burzy naszej spokojność tak całą, dla stworzenia gotowy wszystko dla rządu zrobić — aby mu dać dowody całości —

Z.

4. augusta 1869.

70 297

N 2

Zaledwie przyszły Rachunki już przysłano do Jaworskiego księgarza aby posyłał na probę. to nie sztuki ale Kartka była odpowiedz dana Panu [illegible] — Kartka jego miała adresse niemiecki zapewne dla tego iż język polski został tu urzędowym — Jakoż Dyrektor szkoły technicznej daje świadectwa w tem obcym języku a wszystko to są pozory trudniące się [illegible] i [illegible] jej w ludzie — którzy się starali sam bez ich rady i wyzwalać sobie urzędy. na zdrowym pojęciu swego stanowiska w składu czynników stanowiących [illegible] —.

Andrzej Zamoyski oddał mi pracę o A Henke — korzystam z rad jego i całe ustępy coś kolwiek z goryczą napisane wyrzucę — tak więc poprawna kopia nowa się dostanie skoro będzie gotowa a Wam przeszlę Orginał —. Dziś sam zrobię i pracę o przyczynach emigracji ludu naszego — do Ameryki — na tę zwracam waszą uwagę [illegible] się jakie politycy i ją stronnictwo do Poznańskiego obrobić — byłby to wielki pożytek samy gdyby rady [illegible] się kiedy [illegible] się Poznaniu przyjęte a szczególnie Towarzystwo [illegible] —.

Wczoraj ozwał się Dzwon Zygmunta — i było w Katedrze nabożeństwo za Cara Moskiewskiego — dla czego — bo kapituła ma sumy i części biskupstwa w Królestwie. więc 2 panom [illegible] — więc są prawdziwe słowa Gołuchowskiego że [illegible] Kazimierza W [illegible] obrażają 2 dwory i dla tego [illegible] się [illegible] z ich dokonaniem jak najszybszem — Zawsze jednak i to samo. [illegible] wpływu kościoła a o [illegible] to [illegible] oto —.

Był to piękny pomysł pozbycia się prusaków i kraj zawarł w 3 wrześniach prośbę. jakby mamy podpisywać to ji nie podobało stronnikom czasu więc ją rozłożyli na 3 stronnicach swoim [illegible] przebiegając cały wpływ Jezuitów na politykę kraju — aż do rozbioru — tak wydalenie ich [illegible] zaborcom stawiając ich jako [illegible] [illegible] — tem zaletami starając się [illegible] ich wydalenia otrzymać zupełnie przeciwną [illegible] decyzję ich utrzymania.

Nikt nie chce podpisywać tego adresu ale i proponowany przez kraj został także zamieniony [illegible] tym sposobem nic się nie zrobi — redaktorem tego nowego adresu jest Szymański — okazał on znajomość historii piękność stylu swego ale serce z gabinetu — to drażni —

Już Andrzej Zamoyski stracił nadzieję urzeczywistnienia [illegible] przy kanale przemysłowo handlowym — i chodzimy się i mimo zupełnie sprzecznych pojęć politycznych jesteśmy w dobrych stosunkach — [illegible] sobie na [illegible] nasze pojęcia kwestii społecznych naszego kraju ale nigdy nad niemi nie dyskutujemy —

Dziś dowiaduję się od Adwokatów że skoro się rozeszła wieść o sprzedaży Dobr na rzeczywistych 2 gromady przyszły się ofiarować kupić każda jeden folwark a kiedy im mówiono że przechodzi to ich siły odrzekli iż mają dać 100.000 Reńskich za jeden a 150.000 tysięcy za drugi to jest 12 Reńskich więcej na morgu jak były cenione —

tę sprzedażą strawioną została sposobność stworzenia 10.000 tysięcy obywateli — i zostały by jeszcze lasy w znacznej części — Nas gubi wielka własność — na podstawach w listach moich wyrażonych ekonomista nie małpujący obcych znalazłby sposób nosi do napisania obszernego wywodu — Wstępem do niego będzie zawsze moja praca o emigracji ludu którą wam sprzedeni posłałam ale przestaić skoro tylko Andrzej Zamoyski odda mi ją abym mogła drugą kopię wam zrobić —.

Wmieście dni gwałki Warszawiacy tylko oczyszczają zpaury — u nich jest wielu bardzo wiele familii Arystokracji jur . tam swoje broi — Mów kraj więc ten znanie ich postępowania —

W kraju zbliżenie się z ludem coraz większe — skąd zwala idzie mowa żywem słowem propagandy polskiej — stąd też już robi trudność moskwa ich przyjmowaniu na czas żniwa —

Moskwa za kompanią kryjowską miała pewną straszność na wikliny to się skończyła — części zaś traktatem wiedeńskim zapewniona będzie na dal wytkowana —.

Jest jakiś ruch w wszystkim mowy o obozach i to na zimę — i jest niepokój i mowi będzie wojna — więc się ucieplić wielka aż do roku przyszłego — po czem pójdzie na odstawkę —.

za parę dni będzie miał list krytyczną waszych Pachemkow — bo od czasu zaaresztowania Zakonnicy Mar i cała redakcja czasu była wśtępowań za co zwroci uwagę publiczności — Arystokracja ten uzywa przywilejów familii królewskich Mar jest wyrazem nadzwyczajnym Panny Hrabiny Fredrówny w towarzystwie jest zawsze Panną i Hrabianką — ona nazywa Redakcję Kraju iako złożoną z hołoty — wtorek jej nabożna wdowa — o której wam pisałam iż mi wszystko z pamięci — starałem się wciągnąć na mowie jak Mar informował Czerwonka — ale niezgodność naszych pojęć a przytem zatrzymanie jej na ulicy aby powiedzieć iż powinni byście widziani i między nimi znajdą się Adam Sapieha jedyny który ich będzie mógł ratować od klęski jaka ich spotkać może zupełnie niezasłużenie jest ich rozsądzonało tak że jej już nie uzyskałem więcej u Załuskiej —.

Nowe obyczaje – na pogrzeb, lud do spowiedzi stroją się jak na bal, do kąpieli a wiecie czem się tu tarinki czarną chustką jak grzesznice się zakrywają –

Co do zmartwychwstańców nie zgadzam się z Wami – już i tak nadto tu mamy klasztorów – Lud zazdrości Moskiewskim rozporządzeniom, którymi proboszcze pozbawieni zostali gruntów i przeszli na pensję – a klasztory zniesione zwięte. Zmartwychwstańcy mi wytłomaczą się nigdy 1o z zebranych składek na kościół aby z niej zrobić kapitał na założenie Seminarium – Niedawno Pani Narbut rozmawiały się Dziennikiem – a pamiętam jak Jełowicki ozwał miał z ambony że papież mu przebaczył.

Widocznie tu ludzie tracą głowę Zamoyski i spotka stanów odpowiedział nosić za pianiny w Przeglądzie – tym ludziom głowy się poprzewracały oni gwałtem chcą widzieć w Manifestacjach rewolucję – i ruch ulicy z powodu Karmelitanek przedstawiały się tak samo jak za czasów ogłoszenia Konstytucji 3 maja upadku Kościuszki i wzięcia Warszawy

Ale tam traktowali z Moskalem – tu z kim – niewiadomo – i zaraz puszczono plotkę iż Zamek kazano wypróżnić że tam stanie będzie w Apartamentach Królewskich odnowionych cesarz że tam przeniosą galerię obrazów a w końcu umieszczą Namiestnictwo i wszystkie władze –

Z Andrzejem jestem w ciągłej korespondencji – boć to lepiej porozumieć się na piśmie niżeli słowami. – a takim sposobem różnice zdań prędzej się usprawiedliwią – prawda że on wyrazami ale za to myśli którą i bronię swojej piśmiennie –.

Obrazki z życia wiejskiego naszego ludu – Umiera mąż ubogiej kobiety ksiądz żąda gotówką 10 r za pogrzeb – i odmawia ruszyć się z miejsca póki pieniądze nie będą złożone – Wdowa udaje się o sąsiedniej wsi protestanckiej i uprasza pastora aby jej oddał usługę

ten rozsądny człowiek wysłuchawszy jej żalów. odmawia wtrącania się między nią a proboszczem ale za to daje jej 10 reńskich – powraca z niemi do proboszcza a widzisz kobieto że znalazłaś pieniądze taka i owaka. Nie dobrodzieju to pastor mi dał abym X Dobrodzieja zapłaciła – a kiedy tak to ja pochowam zmarłego za darmo a ty weź sobie 10r. – niedawno mi dano więc ja ci pastorowi odniesę coni się wraz kobieta. – bo ci nie przypuszczą

ze spowiedzi i tak nieuczciwy kobiecie zrobił serce niewierne

W innym miejscu 3 mile robi kobieta po jakieś świadectwo brakowało na ślub czy też za jego przez 10 centów. Musiała kobieta wracać do domu i dla tego świadectwa zrobić 12 mil drogi piechotą marnując czas, zostawiając dom bez opieki—

Oto jest obraz księży rzymskich z Oltarza bez dozoru stąd też więzień uważa Moskala za uczciwego człowieka bo zniósł klasztory i dał proboszczom pensją — odebrał im grunta, z powodu uprawy których tyle było zawsze procesów i nadużyć z parafianami — były to prace za darmo czy też wymuszony za służby kościelne—

Zacznę przesyłać z większym porządkiem — tak aby moje listy miały jakąś całość i kształt więcej do czegoś podobny. ale i to będzie trudnem, mając tylko plotek wam donieść—

Zdziwiła się tu publiczność moim inseratem w kraju nie pojmując tej odwagi cywilnej aby komuś prawdę publicznie powiedzieć— Inserat był tego brzmienia

Są różnego rodzaju monomanii a między temi i zmienia się żonę choć się ma żonę żyjącą o kilkadziesiąt mil od siebie

Tę chorobą tłomaczę sobie postępowanie P. Binkiewicza bo nie przypuszczam aby już raz przekonany że jest znaną jego tu przeszłość szukał z umysłu popełnienia zbrodni Bigamii

Aby uniknąć kompromitacji osób, niniejszą wiadomość podaję publiczności. (adres i nazwisko)

Gapią się na mnie wszyscy oskarżając sobie to ten co ogłosił to ten co podpisał inserat. tym razem nie się klasyi— wolałem to mi skarżyć człowieka przed sądem zaś tem tym kobietę nie uratował— albo przed policją która także może by za późno przybyła— Inserat i list osobno pisany nie służba rozwiązał — a jegomość zamiast tu przybyć i umiał gdzieś dały aby znów kogoś otrolomić a to już 3 raz się trafia więc tym inseratem zrobiłem mu krzyżyk.

z Paryża piszą mi że coś na nowo Francuzki podnoszą naszą sprawę— i że oną ma lewar zrobić surprysę Francuzom

172 998

N°3. 9. Sierpnia 1869. 230 Ulica Szewcka

Jużjest rzeczą wiadomą że Oligarchia wraz z Teokracią chcąc zatrzeć wrażenie zrobione na ludzie przez odkrycie Zwłok Kazimierza W. i przez znalezienie Barbary Ubrych – i aby odwrócić Sejm od popierania Rewolucii – usilnie wpływają na społeczeństwo tutejsze aby się wyrzekło zupełnie tradycii narodowej i wszelkiej myśli postępu

Mozebnem mi było poprawienie stylu – ale usilnie oponował się Andrzej Zamojski abym wymazał z pisma które w krotce odbierzesz to wszystko co jest tam umieszczonem przeciw Rzymowi –

O resztę mniej dbał bo nie bardzo dobrze i skojarzenie wielkiej własności się dość zlewi ale prawdy żywotne mimo iż ogłoszą w łon narodu –

Aby zaś pozostały ślady tego zupełnie sprzecznego widzenia naszego przesłałem mu list tłomaczący o ile lud polski tu w galicii – pisanoł w pojęciach dworach wyżej od Panow, ale żądanie jego nie znajduje zadowolnienia popchną go z konieczności w marzenia socialistyczne –

Dopiero za parę dni będę widział jego zdanie, umknie zupełnie objawić go co do mej pracy o Emigracii ludu – zbył ostrożny aby celowo nie wysłużył jak Władysław Zamojski z okazii listu mego do Goluchowskiego ale mniejsza o to moje listy do niego poufne z czasem skwadrują tyjąż że Pan Andrzej pojmował urządzenie Własności na sposób angielski w Irlandii za pomocą czynszow – zamykając wszystko w kole bez wyjścia – zawsze na gruncie niepodzielnym dla jego sukcessorow. i przenosząc w ten sposób pojęcia Majoratu do ludu a wraził niedopełnienia warunkow przemieszczenia czynszu na inne osoby czem zupełnie wyda podobieństwo do urządzeń Irlandzkich –

Mowią i głoszą że mam się przenieść do Poznania – tam należało by moje podania historyczne z dziedzin – pomrukiwaniami odpowiednimi i znowu wszystko zrobić aby już raz Panowie opuścili szlachecką politykę co do Własności i zamienili się na Andrzeja narodową postępową – . Może by to wpłynęło na słowiańszczyznę Ellissa – tworzyłby mu się wytworzyło ... kupna dóbr i ich przedawania między włościan i małych kapitalistow –

Byłaby jeszcze jedna korzyść z waszego pobytu w Poznaniu
a tą jest wasz wpływ na Dziennik poznański — bo nikt do dziś
dnia niepodniósł zdania "Czasu" że kto tylko jest postępowym za
rządu stanu cywilnego — zniesienia klasztorów — urządzenia i sekwe-
strowania księży chociaż ten jest Moskalem — bo Moskale
to zrobili — nie pomni że Rzecz pospolita zabrała dobra jezuickie
i je przeznaczyła na Edukacyę publiczną a Magnateria je rozkradła
korzystając z nieładu zatem krokiem postępu by i dobra klasztorów
na cele dobroczynności taką bowiem była myśl prawodawców.
z powodu braku zakładów dobroczynnych jak szpitale i domy
dla waryatów — a nawet więzienia moralizujące ukaranych zbrod-
niarzy —

w Motywach do Prawa o zabraniu dóbr jezuickich wyraźnie
tę myśl wyrażono — zostawiając jej wykonanie na czas [illegible] sposobny
skoro tylko przyjdzie oświata do poznania jej użyteczności

Fundusz Edukacyjny w 3/4 częściach miał być użyty na szkoły
ludowe. ale szlachta korzystając z wypadków użyła go na
szkoły dla swoich dzieci — aby je mogła za darmo chować —

Im więcej się wpatruję w opór jaki stawia intelligencia
rozwojowi narodu tym więcej wierzę w konieczność rewolucii socialnej
ta się nie uda tylko woli narodu, aby raz przełamać skojarzone
siły szlachty — na to potrzeba czasu długiego czasu — ale by uczyniona
jej los nie rachuje się przez dni [illegible] życia jednego pokolenia ale
przez wieki następstwa — l'humanité marche comme la terre
se meut — w niej i jej odłam odgrywa swoją rolę przemian — im
silniejsze są więzy i pasowania się tem pewniejszy jest postęp
na drodze rozwoju narodowego —

Ta karność Wiśniaka jest już dowodem nowych jego pojęć
grzeczność jego nie wyrachowaną i odpowiednią grzeczności jakiej doznaje
potulność zaś pokrzywieniem jego siły i godności wzgardzony —

Znów na Wołyniu i Ukrainie lud zaczyna chować żywność —
w nadziei że przyjdą Francuzi — ogólnie mówią aby siać dużo bo oni
przyjdą zbierać —. powtarza się znów historia powstania ludu bez
panów. jak było to pod czas wojny krymskiej —.

Z tamtąd piszą mi iż jeden Pan żalił się swym chłopom że zawsze był dobry który go od rabunku Moskali w r. 56 uwolnili - że teraz go opuścili - odebrał odpowiedź w 31 robiliście powstanie przeciw carowi bez nas w 56 my bez Was, znów w 63 Panowie się rzucili bez nas - niechże zrobią choć raz z nami kiedy my odważymy się podnieść chorągiew polski - bo nas jest wiele a my znamy tych co by tyż chcieli z nami - to jest historia Wołynia, Ukrainy z Podolem - Litwa - tam wyrodzi się Panslawizm Chrześciański i pokaże światu jak głęboko jest rozdzielona ludność polska od Moskiewskiej - cóż wtedy zrobi Polska - w tem cała zagadka by przyszły rewolucji socyalnej - gdyż Mazury tudzież powstaną -

Z polski mam pewność iż już lud wiejski jest zupełnie w zgodzie z Panami gdzie ci umieli się zbliżyć i pobratać z niemi

Tym czasem Galicja chcąc gwałtem zostać Austryacką - oddaje się w ręce Centralów wiedeńskich zastrzegające sobie zupełne jej oddanie się duchowo Rzymowi - rozumie się ta polityka Panów polskich ciągnących za sobą głupią szlachtę i głupsze jeszcze mieszczaństwo.

Już dawno nie miałem listu od Pana Stojałka wiedziałem iż był bardzo chory tak iż córka jego pisała tu skargę na gendarmów podniesionych przez propinatora żyda który dzierżący propinacyi użył go do rozpędzania wieśniaków gromadzących się do czytelni -

Co nas tu najwięcej niszczy to ta nieszczęśliwa propinacya Pan Dzieduszycki wszystkiego używa do dziś dnia Kurtów niemi płaci roboty. ale gotówki zaś nigdy nie daje - gdyby na to znalazło się jakie lekarstwo. to przy dziś moralność nasza stanęłaby daleko wyżej niż Panów -. drugiem prawem powinno być zabronienie sprzedaży ziarna na pniu - jak było w polsce - ale o tem Panowie nie myślą -. a ja mieszkając na wsi tylko listami mogę robić wskazówki - gdybym zaś żył na wsi tobym zaraz zaznajomił się z Bratem wieśniakiem siedzącym w powiecie i na piśmie byłbym przedstawiał żądania - te by rozbudziły nam powiaty. i dałby się zupełnie nowy ruch tym autonomicznym władzom - na nieszczęście nie mogę sobie wynaleźć mieszkania na wsi tak abym bez kłopotów miał za moje grosze wszelkie wygody i wolność znoszenia się z braćmi

o ten to warunek rozbija się możebność małżeństwa mieszkania na wsi u jakiego szlachcica — bo zaraz wypowiada to chcieć konspirować przeciwko nam, panom — zachciewa wam się Rzezi na nowo —

Owszem są pierwsi do położenia warunku aby się nie zbliżać do ludu — gotowi nawet denuncjować każdego coby łagodnie sprawiedliwie chciał postąpić z ludem —

Już narodówka zaczęła krytykę względem rachunków — [illegible] bez Epilogu mogłyby się były obyć —, w porze Dziennik poznański — tam mogłyby się znaleść może objaśnienia poparte różnemi faktami z moich listów —, czyby to niebył dobry koncept aby raz wykazać głupotę tutejszą —

Jeden Krzesicki zażądał rachunków na próbę a Karwicki chciał się nabyć z 25% odstępnego —, do dziś dnia nikt jeszcze niekupił — prócz 1 exemplarza do przemyślenia —.

Umie przyjść tu bez żadnego znaczenia obraz tylko Matejki — będzie mówił do inteligencji — poszedł go obejrzeć z jednym tu gospodarzem — który wyznaje mi że żona i córki zbyt pruchtom się oddały — sam jest im przeciwny — ale babom zgorszonym w całej wsi oprzeć się niemoże —.

Cóż robić — lud zostanie bez oświecenia — tego chcą panowie bo oni są tylko z prawa urodzenia i większej posiadłości przedstawicielami Polski a my to hołota —.

Nam tu potrzeba dobrych niezależnych kilka familii z poznańskiego —. i z Emigracji — ale takich coby umieli jednocześnie mogli nam być użyteczni — Chcieć na tych oglądnąć mało razem — bo z powrotem chorują na szlachetczyznę na panów aby się mogli przyczepić do tutejszych —. My się razem panoszym jako mieszczanie — ale nigdy jako Panowie —

tylko hołotą i inteligencji sprzedaje się im —. tak profesor uniwersytetu, oddaje żonę Bankowemu Kolelowi do użytku w zamian pensji dodatkowej 3000 r. i tylko w mieszkaniu —

dziwnie tu się obyczaje — i nad tym żywy nikt tu niepatrzy nie pluje owszem utrzymują że chodzi o prawo swe interesa prowadzić jak im się podoba —. to jest wolność szlachecka upijają się na karty i nałogi tracą majątki a nami pogardzają za kilka ki

kurkom gorzałki — nie mając myśli, księży pana i tamtego kunku to Jabłonska —,

N°4. 10 sierpnia 1869.

Za opinią publiczną nie rządzimy się nawet obyczajami – byle by tylko był kto szlachcicem lub majętnym, wolno mu wszystko towarzystwo milczeniem pokrywa. – przy niemowie o rozwozdzie miasta ale po wszech jakiś przykład daje się naszemu uprzywilejowanemu panowi jako jego przedstawiciele

Około Roberya pan Koch przyjaciel Biskupa Zarnowskiego wział za żonę wdowę z synem i dwoma córkami – syn dziś jest swej matki furmanem a córki służą jej niżowi za nałożnice. wieś to jest parafialna. księdz nie na te zgorszenie mowi a obywatele przed czworky i powozem pani piękni się umnijaj kłaniać –

Zaś w Krakowskim 2 braci bracia znaczny majątek jeden żyje z żoną i jej wszystko zwraca – i co rok do dzieci podrzutków oddaje swe płody a w domu chowa tylko 2 – dzieci z kalamnet dwie siostrzeni swej żony –

Każdy Powiat pokaże 2 lub 3 przykłady – tym czasem wzmiany podobnego postępowania kara. pogardy między swemi tak się kobiety z tego życia muszą uchodzić do Miast,

Jest prawo uniewarunkujące, karzące sprzedaż zboża na pniu Panowie od tego prawa się rozpitem uchylają –. Rządcy wielkich dobr zwykle i wielu panów płacą robotnika kwitkami, które propinatorowie wykupują po 25 do 30% straty dla robotnika a 60% w gorzałce. wszyscy zaledwie 12 do 15 gotówką dochodzi do rąk robotnika –. na te kwitki nie ma żadnego skarcenia – lud się dziwno oburzeni stąd. podpalacze najemni – za kilka reńskich się dostać można cale we wsiach stoją –. Żydzi takich i złoczyńców znają – niemi się posługują jako zemstą na obywateli powstrzymujących propinacji przez jej oddanie – Katolikom –. i skoro wieśniak nauki nie kolwiek przejmy dziwi się iż nie tylko pogarda ale i czuje odrazę do Pana –. bo w chwilach zastanowienia czuje bardzo dobrze iż cały jego niedoli Pan jest przyczyną –.

Na obchód unii nie ma żadnego programu –. bo wierne miasto Kraków. uznaje ją jako dzieło katolicyzmu podupadłego po niemiało zasiewie wiary Rzymskiej wiary ale z unickiej dzielnicy ktraktowato – więc obchodzi pamiątkę tej Stałości Kościoła dziś niewyppada –.

Miałem dysputę z księdzem w kościele pod czas W. mszy – nad uchem zaczął się modlić głośno prosiłem o uchozi bo gdyby wszyscy głośno się modlili zrobilibyśmy z kościoła Burmię – uciekł ale bolało go upokorzenie po 10 minutach wstaje a przechodząc mówi mi ja Pana z ambony nauczę – ja zaś w głos Pan z ambony a ja Pana na ulicy kijem grzeczności uczyć będę –

Pan Morski. syn wdowy mającej 2 siostr, chciał się bogato ożenić, więc też
matka zezwoliła aby na jego imię były dobra intabulowane – starania się
o żonę bogatą wprowadziło go na bardzo wystawne życie – czem tak obdłużył
majątek że siostry bez posagu wyjść za mąż niemogły.

W czasie Ruchów 63 r. stanął po stronie rządu – uchylał się od podat-
ków, a nadto stanąwszy mu do przechowania powstańców doniósł Rządowi –
za co skazany był na 50 kijów które mu wyliczono –

Poprzysiągł więc się zemścić. i przez denuncjacię wpadł na myśl
proszenia o zaprowadzenie stanu oblężenia. wraz ze Stanisławem Rejem
Ułożyli adres żądający tego – udali się do Sanguszki i ten miał
podpisać ów adres [illegible] i podpis był z falsowany

Za tym podpisem poszło około 60 obywateli – Miano więc
się wydrzeć z Sanguszką aby on ten adres zawiózł do Wiednia.
ale on tego niezrobił.

Udają się więc we dwóch Rej i Morski do Wiednia. tam
ich wynagradzają krzyżem za tak wielką usługę. Morski
biegając do kancelarii podaje swe nazwisko z tytułem Hrabiego
tak patent na krzyż podniósł go do tego tytułu podpisem
Cesarskim.

Nowy Hrabia otrzymuje więc żonę, we Wiedniu traci
majątek wraca obdłużony jeść kartofle na wsi – gdzie u żyda
nawet funta świec stearynowych już na kredyt dostać niemoże

Udaje się więc do Lwowa i opowiada swe położenie przed
Ministrem jako wynik prześladowań szlachty tak dalece
że żaden kupiec niczego od niego zboża ani też wódki kupić
że niełaski ogólny spisek wszystkich sąsiadów musi się wy-
nieść – a że dóbr jego nikt niekupi – więc z rekomendacją
Ministra udaje się do Wiednia i wyrabia sobie przywilej
przedaży dóbr parcelami – Ale przywilej zadłużonemu
nieda chleba więc potrzeba było koniecznie mieć zarobek
wynagrodzenia za jego krzywdę – Minister policji daje
mu zakładki – a on się odwdzięcza szpiegostwem

Wykazało się że jest szpiegiem tem że stowarzyszeni
Węgrzy [illegible] on nim był, – tam były wymowny

za które jednemu z Węgrów wytoczono na drugi dzień proces o obrazę Majestatu.

Już jako szpieg dały zwrot, jako Hrabia Nolak miał takiemu dzy przystęp. służył wiernie — ale skoro Kirchmayer kupił dobra narodowe wczem bardzo Morski był pożyteczny i już chciał się ruszyć — on wyszedł ze swym przywilejem i otrzymał 280 tysięcy wynagrodzenia — tym czasem Minister przezemnie posądzony przysłał na prawo parcelowanie gruntów ale już po sprzedaży dóbr narodowych i zapłaceniu przywileju

Pan Morski jest faktorem ministrów robi wielkie interesa na Giełdzie jest wielkim i ~~wielce~~ możnym panem

On to w Krynicy zrobił owej farsę zakazaną. a w końcu pobił Kapelmajstra i umknął do Wiednia

Pan Stanisław Rej ma być teraz w randze pułkownika przy Panu Potockim Ministrze 1. Chefem Biura —

Otóż są szczegóły z Galicyi bardzo ważne do Historyi zepsucia tutejszego —.

Obraz Matejki daje mi sposobność wielu obserwacyi — naprzód, z Panem Langie przychodzi Młody Ksiądz. a ze mną wchodził kucharz Wiesnauera którego sprowadziłem a na którą Panie lornetkami patrzyły odwracając się bo była bosa i słabo wzięta. więc ten i Ksiądz robi mi pytanie czy ten obraz jest tegoczesny. nie Panie w grobie Kazimierza W. znaleziony go. Pan Matejko go odnowił i razem sprawił.

JW. JO Hrabia jakiś krytykiem że Jadwiga królowa za sztywna. ale to przecież Zygmunta żona jego jest Austryaczka, dla tego tak sztywna —.

inny Pan a dla czego ma tak sztywne i czerwone ręce ~~[illegible]~~ Starzec jak kat ubrany to Kardynał Hozyusz czy to ten co spisał nasz Herbarz ten sam mówię panie bo głównym celem jemu było to spisanie Szlachty według ksiąg

Chłopka tylko mówiła dla tego niepamiętała co to byli za panowie na tym Sejmie ani to będzie miał opisanie tego

Czyto nima o tem książeczki ~~a to ta~~

A co tu robi ten chłop pyta się Jaśnie pani – ot tak jak wszędzie znajdzie się ciekawy cuk i ot ta Gospozia – co się wachała wyjść na schody a teraz jest kontenta że widziała te Unią – boć to król odebrał przysięgę aby się kochali jak bracia i byli polakami –

A że nimasz króla więc ... [illegible] odstąpiła bo ci nima kto upomnieć o dochowaniu przysięgi to tak jak ojciec gospodarz zemrze to i dzieci się między sobą kłócą –.

Jakoś cicho o Waszych rachunkach – Unia przyjdzie i zaczną na nowo krytykować – Redaktorowi czasu zupełnie zerwali zamęczą jem nieodpowiadają w rozmowach potocznych –

Kraj winien kupić obraz Matejki ale mają oni na przyjęcie Cesarza, ale na takie dzieło nimają pieniędzy. po wszystkiem jest jaka taka ozwała i nią my się tu obłamujem ale zupełnie upodlenie przechodzi wszelkie pojęcie – idzie ono z góry

Towarzystwo Sgo Wincentego de Paula zakłada czytelnie parafialne – w poznańskiem a dbając o moralność ludzi zrobiło indeks dzieł których nie wolno przyjmować do bibliotek parafialnych

Jest więc indeksem tem wskazanych kilka dzieł, niekoniecznie poprawić mających ludzi według wskazówek ... [illegible] zbawienia – ... [illegible] raz inni zupełnie zakazane

a między tem Pielgrzym z Dobromila, obie są książka – Wam pro raz należy zebrać – mam sposobność w Rachunkach zamieszczać pro i kontra zdania nie raz ... [illegible] Wasz – to jest słuszny zarzut – czy i kiedy staniecie po czystej stronie narodowej –. Oczekiwaj ludzie po Was tego przeobrażenia aby ście stanęli jako chorążowie nową drogę wytykając dla przyszłego pokolenia – to zrobił Lelewel na starość. Lecz ... [illegible] od Was to czekają

Wasz Maximilian Witkowski

N 6 Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

1000
176

Kraków 3. Września 1869.

Szanowny Panie

Co raz to silniejszym węzłem łączy się nasza Arystokracja — ma sobie za zadanie, przytłumić wszelki objaw życia — tak aby ona sama została kierowniczką sprawy narodowej — wyznaje iż zgubiła kraj — ale też stanowczo twierdzi że ona tylko ma zasoby i wiedzę jego reprezentowania wraz z chęcią naprawienia złego —

Interes familii pokryty płaszczykiem patryotyzmu — wznieśmy dobrobyt — niech każdy zajmie się pożytecznością a my o dobru moralnem pomyślimy —

Kto tylko nam stawi czoło tego zostawim jego losowi — i w potrzebie przeszkadzać mu będziem —

Stąd to objawy w Akademii — a rzucenie kością pogardy na bojownika narodu — dziś nie mogą że kolegą który z poznańskiego opisał jako zdrajcę — że on wywiózł klejnoty korony — i rzeczywiście Korona Polska jest w skarbcu Austryackim rzadko komu tej pokazują — zabrana mu dzięki — ale własnie jego drugi wyjściem — Słownik co z niewalczył do targowicy oca go historyk oskarża —

Tym czasem żaden nie wykazuje że Panowie nigdy nie miotali się na nieszczęścia kraju — i dziś Zamojskiemu płacą 3. miliony za dobra wraz z intratami — które tylko usiłują konfiskować i sprzedawać przymuszony —

Że u nas gdyby była polska Arystokracja mogłaby oddać usługi — tem że przy zepsuciu i przekupstwie nie ulegnie wątpliwości. jest też względnie cała ona. ona ulegając się swojemi nie przyczyniając się spotęgowaniem do zguby kraju — to jest jeszcze pewniejszą rzeczą —

najkorzystniejszą rzeczą byłoby ci jej pozbyć.

O Rewolucyi Socyalnej myśleć u nas niemożna bo niema narodu — ale prawnie postępując można by tegoż samego celu dopiąć —

1° podział komorny majątku między spadkobiercami — i w tym razie zniżenie opłat.

2. parcelowanie własności bez opłat —

Co wymaga zmian w prawie hypotecznym

3° Oświata obowiązkowa i bezpłatna. ale pod nadzorem rządu — bez wpływu wyznaniowego.

Dziś Moskale coraz gorzej są z prusakami a jeszcze więcej z Austryakami —

Tym czasem tu w galicyi wszystko śpi — bo ruch rewolucyonistów i towar demokratycznego nie przechodzi poza Lwów —

Reszta galicyi sejmikuje — w radach powiatowych i radach miejskich — Jezuityzm dzieci kupi ćby na wielkiego człowieka stamm — kiedy on tylko pieniądze swoim wyzyskiwać —.

Mieszczaństwo otwiera gęby by raz dościć tytułów. a kłaniając się Panom biegnie za korzystnemi posadami —.

Lud patrzy i niedowierza bo nawet nie umieją z nim mówić — ludzie. którzy nim dzierżnicy kierować — Arystokracia marzy że kiedy była miała władzę to wkrótce zastąpi rządy — przypominając że za nią stoi ćma Demagogów to jest ludzi czychających na urzędu aby mogli z nich żyć — i bogacić się —.

Nowych dwadzieścia Hrabi demokratycznie tenże tytuł. Płoszkiewicz za Mieroszewskiemi idzie po niego. a dziś już hrabski tytuł jest tak pospolitym jak był szlachcicem —.

w szkołach rozdroj — każdy profesor

177

oglądać się więcej na wzrost niżeli na radę szkolną

Wszystko jest tu w zamęcie – i potrzeba by było despotyzmu wielkiego bardzo surowego aby do porządku przyprowadzić – ni tłum ale intelligencja –

Miałem tu siostrę i siostrzeńców. skrajnie najlepsze wiadomości –

Unici przemogli rząd przez 2½ lat nie było małżeństw. więc powoli wskazuję tańki i organa My katolicy tak dumni tego byśmy nie dokazali

W Warszawie i wszędzie w Królestwie więcej jest ruchu intellektualnego a niżeli w Galicii – bo tu nikt uczyć się nie chce – ani też myśli przez ludzi bardzo ubogich –

Jeszcze większy jest rozbrój między Księżami – więcej młodzi się przeciwni Ultramontanizmowi przez Jezuitów, redaktorów czasu –

Marniejemy – wszystko się tu rozprzęga idzie zamykaniem – i to właśnie mi daje pewność że jesteśmy w przededniu wielkiej zmiany –

Cieszę to Panowie – i dla tego też tak skwapliwie trzymając się kupy i solidarnie pójdą – nieporozumienie myśli wrzesień przez Anglików zmian ekonomicznych w dotychczasowej

Oba dzienniki doszły zakres o tem wspomni nie – zawsze ciągną na inną stronę –

Czy zjedzą Smolkę – wątpię bo on ma za sobą lud. pojmujący – intelligentny: choć ma przeciw sobie Panów i intelligencję –

W Niedzielę czekam na Estreichera bo zabawi tu parę dni i wraca do Paryża – przybył tu przed 2 miesiącami aby się widzieć z familią swoją i żony – jak odjedzie to po nim zostanę zostanę mi tylko nudy –

Z magistratu szła do mnie odpowiedź na pierwsze zażalenie 39 dni — tutejszy starosta trzymał moje podanie 80 dni aby mi odpowiedzieć słownie że ono inną drogą — winno bydź przesłane — do Hamburga pisałem 25. zeszłego miesiąca, do Burmistrza, ten moje podanie przesłał władzom kompetentnym, i odpowiedź otrzymałem 4. tego miesiąca. razem 11 dni; odciąwszy 8 dni drogi przesyłki listów. więc w 3 dni załatwiono interes —

Taką to jest administracya kraju. a cóż dopiero powiedzieć o sądownictwie —.

Biurokracyi niepodoba się wprowadzenie języka polskiego, wielu polaków pomaga jéj w tém aby gorąco szedł język niemiecki —.

Język polski podnosi się — w Polsce a jego żądania silnie są popierane bo tam jest już utworzony naród —

Aby z rdzenno szlachty zrobić polskę a szczególnie w Galicyi nie jest szlachcicem potrzeba sobie wieś nabyć ale Hrabią — z polski — przybywający mówią my wiśniacy — a wobec dawnych chłopów mówią my ziemianie, albo do bliższych granicznych my sąsiedzi to przecież tego nie pojmuję. i zawsze mówią my Panowie i Chłopi nasi —.

We wiedniu Moskale bardzo się uwijają bo im kością stanęła w gardle Galicya — może i stąd coś wyniknie —. będę miał wiadomości o ile to jest możebnem od Gramonta — przez pewne osoby — które do niego dotrą —.

W Paryżu zupełnie cicho — lecz mówią że spadek papierów jest politycznym znakiem nie zaś manewrem bankierów lub też wskutek wpływu na politykę stanu zdrowia Napoleona

Pogodzenie się Galicyi z Czechami Arystokracya źle uważa bo to są manifestacye —

N 7.

— Bardzo ważne —

2 tygodnie temu obiegały tu pogłoski o wydaleniu Emigrantów z Galicii — temu 4 dni przyszła depesza z Paryża że Emigranci nie będą wydaleni za wstawieniem się L. Napoleona — "Czas" fałszuje tę depeszę dodając "niektórzy" — Gazeta śląska jednocześnie podnosi że Moskale zażądali we Wiedniu wydalenia Emigrantów — do dziś dnia żadna korespondencja nie wytłomaczyła tego telegramu ani też go powtórzyła — a dzienniki francuskie są zupełnie milczące o jej znaczeniu —

Tłomaczą mi jej pojawienie następnemi słowami — Napoleon oświadczył gotowość rozbrojenia jeśli by inne państwa do tego kroku także się przyczyniły — Moskale pospieszyli z oświadczeniem przyjęcia tej myśli pod warunkiem usunięcia Emigracii — zażądali tego także we Wiedniu — gruntując swe żądanie na Opinii publicznej Galicii wyrażonej przez "Czas" i "Przegląd polski" —

Wiedeń uznał usunięcie niemożebne przy czystości Emigracii w Paryżu — w Paryżu zaś, oświadczono wyraźnie za przyjęciem polityki wewnętrznej określonej przez L. Napoleona mowy jego w Senacie. a co do polityki zewnętrznej uznano jej zupełny związek wedle mowy jego w Ajaccio, wyrażonej w Narodowości. Afirmujące się mające prawo do niepodległości — z określeniem jego polityki wewnętrznej Uznając "Czas i Przegląd" jako niereprezentujących opinii publicznej w Galicii — tylko za wyraz koterii — którą naród odpycha — to nie wedle dzienników innych jak "Kraj" Narodowa" Dziennik Poznański" ale wedle informacii na miejscu zebranych — bo Ambasada Moskiewska czyniła największy nacisk na zgodności zapatrywania się Rządu Moskiewskiego — z Opinią wyrażoną przez Czas i Przegląd polski —

"Kraj" uwiadomiony prywatnie podniesie te wyjaśnienia depeszy te odebrany — Was proszę o obszerniejsze jej rozwinięcie — aby Czas i Przegląd mógł być na głowę pobity —

Depesza ogłoszona otworzyła oczy Moskalom i dali nurka — odpowiedź Rządu francuskiego przyczyniła się więcej do upadku papierów niżeli stan zdrowia — ten upadek przedłużył się tylko wiadomościami o tym stanie — a Gorczakow tak był pewnym przyjęcia propozycii zrobionej przez Ambasadora swego — i na oślep udał się do Paryża —

i dopiero po swem przybyciu przekonał się iż X Napoleona polityka liberalna zupełnie została przyjęta –

Wtem wszystkiem ja mam udział, podług tego co mi Karasso powiedział – przechwałka może nie uzwoim miejscu – ale to pewna że zwrócono uwagę na 2 moje sprawozdania o stanie opinii, dzieła narady – Jakiegoś krok Gorczakowa wywołany także ogłoszeniem że uważa dobrze we Francji a lud polski mimo umizgów Moskiewskich coraz silniej się łączy z inteligencją, coraz żywiej czuje nienawiść do Moskali – stąd obostrzenia, większa czynność szpiegów w Polsce o których pisał Dziennik Poznański –

Wan Lipiec wielką tu zrobił wrażenie. ale indywidualnie zbiorowo nikt jeszcze nie śmie podzielać tych opinii – taki tu jest brak odwagi cywilnej –.

Uszło to na czas, bo właśnie nowy skandal się odkrył Ksiądz od Panny Marii Borsza przy spowiedzi skradł pulares z papierami publicznemi – Chory umiera testament wzmianką 12° tych obligacji a że zniknieni nie umie sobie złomaczyć sukcesja – ogłaszają N° u Bankierów – i wnet X. zmienia u pewnej kilku. aresztują go więc sprawa kryminalna – X. się tłomaczy że złodziej je mu oddał przy spowiedzi – i że je zmieniał aby w pieniądzach oddać je właścicielowi – resztę znaleziono u X – ale i to przydłuższe partia katolicka bałamutów, wynarodowców –.

Delegat popychał wezwany do Wiednia – nie ma tu Celnerskiego więc nie mogę wiedzieć domysłów tej podróży –

pod Lwowem będzie zbiór 13.000 wojska wybór miejsca nie polityczny ani też strategiczny – są to Centralsiła, i Moskalom przy mileniu się –

Andrzej mówił mi iż wydrukować kazał wiadomość o A Henke ale usunie to wszystko co przy wstępie powiedziałem o wpływie Kościoła na naszą politykę – bo to są rzeczy naukowcom, ludziom stanu przystępne. ale nie czytelnikom niewybrednym – przystałem na tę zmianę z czasem będzie można poprawić edycję –

Wasz życzliwy

Maximilian Witkowski

~~1009~~ 179

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 15 września 1869

Szanowny Panie

Pod Waszem piórem gorącem kilka słów tu dołączonych piękną barwą ubranych i rozszerzonych wielkiej by były doniosłości. tem bardziej iż dziś Minister Rolnictwa Bawi się wypracowaniem praw o Komassacji –.

Komassacja zrodzi się przyczyni do rozdziału. Kto który skorzysta czy coś kolwiek z powodu znalezienia zwłok Kazimiera W –.

Bankii powinny się zająć parcelowaniem – wreszcie już żydzi kupują folwarki, aby je między siebie podzielić – te żydowskie zamiary do Cesarza jakby on to mógł zmienić właściciela – zdarzenie godne zastanowienia – Marcelina Czarto rzeźkiemu przypadku w własności nowo nabytej pod Krakowem w Jurkowskiej Woli –.

Zawsze życzył bym aby data była zachowaną, gdyż ~~tu~~ nikt się nie ośmieli uważać te myśli za ~~[illegible]~~ władzcom.

O Akcyzie – z dawno tu piszę wiele głupstw ma być zebranie ~~Landtagu~~ tam zabiorę głos.

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

proszę mię zawiadomić czyście odebrali 2 pakiety Manuskryptu
1 o A. Hentke —
2 o Emigracji ludu naszego

Kraków 28 września 1869

Szanowny Panie

Nasze ostateczności, artykuł wstępny Dziennika Poznańskiego z 26 b.m. N° 220. oznacza stanowisko naszych pism socjalistycznego kierunku.

Le peuple polonais organe de la democratie slave pod samym tytułem niesie woń moskiewską — Redaktorzy Szczeniowski i Brzezowski figury wcale mi nieznajome — celem tego pisma jest nieść niby wśród obcych wiedzę postępu socjalnych zasad w naszym Kraju — pismo to jest dodatnią częścią "Rzecz pospolita polska" pod Ludwika Bulewskiego — który za razem głosi się naczelnikiem stowarzyszenia pod nazwą "Ogniska rewolucyjne Polski" —

Otóż do opisu tej osobistości włączonego wzmiankowanym Artykule Dziennika Poznańskiego jest moim obowiązkiem dołożyć naprzód objaśnienia o owym Ludwiku Bulewskim — a potem o Ognisku.

Jest on Księciem Zienkowicza — chodził kiedyś na medycynę — czy ją ukończył nie wiem ale oddał się polityce jako korzystniejszej, to w ten że sam sposób jak jego rodzony Ojciec. Którego wyproszono z Centralizacji Towarzystwa Demokratycznego — zasięgając te brudną sprawę do Honoru Centralizacji w której wyborem 5 członków został odrzucony przez jednego z nich równie zaufaniem z nimi wyborem naznaczonego na prezesa tego Towarzystwa —

Opisał Dziennik poznański pobyt Bulewskiego w Poznańskim — ja zaś dodaję jego zatrudnienie się polityką ustalatną z roku 64 —

Frankowski przywiózł z sobą 20. milionów w papierach

Niezręczny gwardzy prowadzony złożył je u Zienkowicza — część ich to jest same tytuły listów zastawnych czy też likwidacyjnych — przewieziono do Gand i tam je złożono u Godlewskiego — który wraz z Panem Lemartin trudnił się kupnem broni odsyłaną jej jako też ekwipowaniem korpusu Dyktatora Mierosławskiego —

Lemartin postarał się o świadectwo kupna tych papierów przez agenta Buchy Brukselskiej czy też Londyńskiej — Rząd Moskiewski dowiedziawszy się że to kupno nastąpiło po ogłoszeniu Nº skradzionych papierów wytoczył proces o ich zwrot —

W pierwszej instancji wygrał proces Pan Lemartin — ale w tymże czasie Godlewski zbankrutował z powodu zamrożonych zapasów broni i pieniędzy dla Mierosławskiego — więc wziął go do siebie a razem oba zażądali od Zienkowicza aby im przesłał kupony od owych listów zastawnych — Zienkowicz temu wezwaniu nie odpowiedział, zwlekając odpowiedź w nadziei zwalił winę na zięcia Bulewskiego który miał je zabrać i wraz tłomokiem uciekł do Ameryki —

Tym czasem okazało się że Moskale te kupony dostali i na tym fundamencie w drugiej instancji wygrali proces —

Po tem ogłoszeniu Bulewski zjawił się w Szwajcarii i owładnął dobrodusznego Bosaka

Do Bosaka pisałem bardzo oględny list pod datą 2 października 1866 dla niego bardzo zrozumiały choćby nawet Bulewski był przytomnym — czego jednak Bosak nie zrozumiał bo po polsku był pisanym a Bulewski starannie wytłomaczenie owego listu dał inne znaczenie —

187

z Opuszczeniem Gard. zerwane stosunki z Godebskim nie dozwalały mi pewnemi wywiadywać się o jego stanie interesów. to tylko mi jest pewnem. że On Lemartu i cała jego klika eksploatowali tych wszystkich co się kupnem broni trudnili - jednych szukając drugich do swych usrukanstw wciągając - i tu frankowski stał się ich ofiarą -

Tych raz okpił Ziemkowicz jeśli mi razem ze synem to z kolei idzie w koszu Ziemkowicza -

Bosak uwiedziony przez Bulińskiego szedł drogą coraz oddalającą go od Emigracji az naresecie pozwolił użycia swego imienia do założenia Ogniska stowarzyszenia politycznego - a mającego swych przedstawicieli w Polsce - pomiędzy urzędnikami spraw włościańskich - mirowemi - i t. d. -

Jeden z nich tu przyjeżdżał w końcu czerwca i szukał zaufanego człowieka którego zabrudnieniem miało być odbierać korespondencję z Polski, tę bez jej odczytania opatrzyć nowem adresem dalej przesyłać - a że szukano dotąd tak zaufanego i że ten że na takie warunki przystać niechciał więc on mniemany bardzo zmartwiony wrócił na swej do swego polytyka.

Zdawało by się że rzecz ta cała upadła znany jednak wnioskować należy - bo się pojawiły tutaj listy anonymowe. jak by jaki rząd tajny egzystował -

Z intrygą Moskali dopięli swego naprzód przestraszyli się tutaj obywatele - a wskutek tego zdrachu zamiast ich oskarżać rzucili się na związ -- Strach bowiem z wielkiemi oczami odjął im przytomność

Dla głupich Hiltmann i Bosak się zastaną - działali według anonymowy groźby polecenia i t. d. rozkazem ostrożności - a stąd wynik że w Galicji

właśnie kiedy miała nastać chwila przewidziana pojednania i skojarzenia umysłów aby moralną sądowość i solidarność poprzez Sejm i szlachtę przyszło do rozdwojenia najniezawistniejszego.

Imię mirowego. Panslawisty a raczej Moskala z całym jego nihylistycznym popędem jako też tego który miał być fakultetem przez powodzenie wspomniałem tu wam doniosę skoro tylko Zalewska i Grabek przybędzie – bo w swoim czasie zapomniałem sobie zanotować –

Z tego wszystkiego można by zrobić wyciek w kierunku spornym dla sprawy narodowej będzie objaśniające poruszenie społeczeństwa galicyjskiego – do czego imion wcale nie potrzeba dla historii zaś i dla wiarygodności ja się zobowiązuję je wam w krótce nadesłać –

Tym czasem jest mojem przekonaniem iż Ognisko jest sprawą nihilistów nie dla szerzenia jakiegoś spisku między Polakami w kraju bo do tego ani głupoty ani też ludzi onego nie ma u nas – ale aby ludzi młodzieży w kraju bajkami rozpuszczanemi od czasu do czasu –

Aby kompromitować zmudzoną młodą Emigrację – bałamucić ją a wybrykami socjalizmu ogłaszanego niezręcznie i wyprzedzającego i to co się dzieje w kraju za pośrednictwem tychże mirowych –

W Galicji zaś powstrzymać wszelki postęp przez odosobnienie i podział jej mieszkańców na różne obozy –

Wam zawsze życzliwy

Maximilian Witkowski

1003
182

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 13 Października 1869.

Szanowny Panie

Po raz wtóry zapytuję się Was czyście odebrali moje 2 manuskrypta – nie dlatego aby one miały wartość ale dla przekonania się o rzetelności poczty – tem bardziej iż dziś sobie dobrze przypominam że niegdyś pocztowy zapytaniem odwołać się i nie wskazywać abym ostatnie rekomendował –.

Dla ciekawości tej natury zawsze poczciwej upraszam was abyście mnie o ich odebraniu zawiadomili.

Bawi w Dreznie Pani Szwarclosowa z dwoma córkami jeśli byście ją znali upraszam was pozdrówcie ją ode mnie –.

Zorganizowany ultra montanizm polski już przynosi swe owoce rozprzęgające społeczność naszą – pod pokrywą jego nic nie może być sponiewierane co tylko powinno być czczonem – więc też wszelkie ucisku zbrodnie natury pokryje miłosierdziem a zbrodnie ukryje. stąd księża co przy spowiedzi umierającego okradł. drugi co w gościnę przyjęty przez podróżnego, podrzyna mu gardło, inny aby ukryć swej rozpusty zabawę płód w łonie matki i ją o śmierć przyprawia. są to dla katolików chrześcijańskich grzechy o których mówić niewolno bo dla podtrzymania świątobliwości i powagi wszystkie te zbrodnie należy ukryć –

Ten zamach przejścia przechodzi do szlachty i do Arystokracji – stąd żydowstwo z drugiej a towarzystwo idzie w rozsypkę – Nauczać zaś zabijać przez wygnanie przejęcia choć wróty taka nas powinna otaczać –. a w tem wszystkiem ani za grosz nie mamy powagi – bo nawet nie mamy uszanowania stanowiska

zajętego.

Biskup idzie do szynku wiejskiego aby tam pokrzepić się lampką wina — gra się w szachy — nasze warstwy niższe są zajęte — tak dobrze jak i klasy uprzywilejowane. stąd nędza ogólna i nieudolność —

Banki trudnią się lichwą udzielaną za protekcją — nawet takim ludziom którzy by na targu złamanego szeląga nie otrzymali na kredyt.

Bank przemysłowy o niczem nie myśli — aby industrję w kraju podnieść prócz tej którą sobie upodobali wielcy panowie jak gorzelnie Browary i cukrownie —. to wszystko biegnie za uprawą majątku przez industrję — ale pracę podnieść w innym zakresie nie myśli a mniej jeszcze Banki

Homolacz przedał Zakopane prusakom Włościanie skupili natychmiast grunta, ale zażądano od nich 30.000 więcej jak prusaki dawali — Homolacz mógłby także przedać swe Huty i lasy —

Górale niezmiernie są obrażeni tą sprzedażą i wprowadzeniem niemców do siedziby polskiej — a więcej pierwszego gniazda Polski —

Przez wdzięczność należało o nich pomyśleć wszak to oni Homolaczów uratowali w 46 roku

Pod Białą X Albrecht sprzedaje włościanom grunta ale po cenie wewnętrznej we franku — Morgi także po 500 Reńskich a grunta przecież po 200r., to drogie ceny spłacają włościanie prawie gotówką —

Banki też ani myślą o parcelowaniu gruntów — bo panowie ciągle patrzą na Anglię i pełni strachu co ona zrobi z Irlandzkiemi chłopami —

Za zaś główną przyczyną [illegible]

jest właśnie opór na parcelowanie gruntów —

Sejm ciągle się bawi bo tam każdy przy chodzi z projektem praw. poprawkami dla sławy aby powiedziano że coś robi — stąd każde prawo po roku potrzebuje poprawek.

Żaden deputowany nie dopuści aby prawa były redagowane przez Żydów — bo im by wszystko sławy w ich przedstawieniach

Stąd chaos w prawodawstwie mnóstwo rozporządzeń administracyjnych niezgodnych z prawami — i stan gospodarstwa Galicyjskiego za kurtkami do Ekonomii —

Tym czasem jeden tylko Smolka coraz większego znaczenia nabiera między wieśniakami — Panowie zaś Marzą. wbrew całą polityką 6 osobom przez nich wy branym w Sejmie bo tą drogą tylko mogą pójść a między tem niby dla popularności mieszczą — Dzieszkiego Czarnowskiego i Koźmiana —

tu jest wielki ich błąd — zdaje im się że mogą zorganizować się w taki sposób jak zwadzkich stany —

Z Kraju. to jest z pod obucha Moskiewskiego dalekie pocieszające są wiadomości tam idzie ręka w rękę z szlachtą i proletarami — nawet po mieście prze zmiany Karlin mnie donoszą opieki od przysłać mnie nie mają tych Polakami —

Ci tylko z trzech stron moskala i rewolucji robią z Galicjanów Austryaków większych niż Cesarz i jego ministrowie — stąd to czas rząda Rewolucji poparty adresem —

od Nowych wariacji rachunków Redaktorzy czasu już nie się nie kłaniają — ba nawet mnie od powiadają na zapytania — to też ich zostawiam do czasu w spokoju — otóż później wam napiszę

Z Litwy będziem tu mieli stale zamieszkałych
Pań domów. Pani Glaser i Szwajcer – z Polski
nastąpiło także kilka familii ale ich nie znam
dotąd –.

Uczeni tutejsi przez wzajemną admirację
bardzo się poznawali tem i do czasu nie znalazłem
jako miłośnik przyrody – nawet Mayer oznajmił
mi w podziwieniu sam aż mi wpisał do ich liczby

Jak wszędzie tak i tu Pan Langie był bardzo
krzątającym się – z jedwabiem i przezroczystem – a
przedewszystkiem przy owocach – Pomologii – dla
niego nie – zawsze i wszędzie nie – czysta idea
tam też pasja jest na równi z naszym tu wieśniakiem
ale bez powagi godności osobistej bez aspiracji do
lepszego bytu. i tego właśnie nie zapoznaje tu
Panowie –

Po literaturze niepodległej się na rzeczywistości
język nasz nabiera cech języka umarłego – brak czystej
myśl wyrazu pozytywnego – a nawet lekceważenie
ich zbytecznie wspominają – Nikt też nie myśli
o przechowaniu tej nomenklatury – Lekarze jedni
także tak podtrzymują język naukowy – ale
mało się troszczą o jego rozszerzenie –

Naturaliści zaś wspólnie go niszczą –
Zbiór owadów naszych lasów miał nawet Łacińska
bo Niemcy nie mówią wcale z wieśniakami –
który jednak przechował nazwy swojskie –

Coraz to większy widzę upadek. Starania
Andrzeja aby był wzięty przez tutejsze przemysłowo
handlowe spółki na niczem. Boss Emigrant
i panowie się nikłymi – stanowczo zamyślam
wrócić do Francji

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 14 Listopada 1869

Szanowny Panie

Milczenie moje nie pochodziło wcale z powodu
waszego skąd bardzo radbym wiedzieć czy pan
mi niedoszłe prace odebrali ale z powodu
myśli tu zatrudnień i zabiegów. które jednak
żadnego mi owocu nie wydały —

Znalazłoby się tu kilka osób abonu-
jących się na Wasz tygodnik i ja w ich liczbie
byłbym ale do dziś dnia warunki wasze nie były
ogłoszone zapewne trzymacie się z nowem
rokiem — Mówiono mi zresztą żeście byli w
Paryżu dla zastrzeżenia sobie współredaktorów.

Tygodnik mógłby zająć wysokie stanowisko
przy stanie piśmiennictwa w Kongresowej gnuśności
Galicyjskiej i zaniedbaniu poznańskiem —

Katolicyzm nas gubi tutaj dobić się zapał
nie chcemy ratowaniem Jezuickiego słowarzyszenia
między świeckimi pod tytułem Warownia Krzyża.

Beniaminek stoi na czele myśli — jest to przy-
ały jego sekretarz — Andrzej — coraz więcej jest
wymagającym — już chce aby w piśmie nie było
wzmianki o Lelewelu. coraz więcej się starzeje
moje już włosy — kampania jego już dogorywa —

Wyprzedziłem zapełne z tolko plotek tutej
więcej — dopiero karnawał dokoła się — niemasz
ruchu wszystko śpi — mówić jej a potem panie się.
bo niemasz tu punktu oparcia się którenby
kierował opinią publiczną —

Sprzątnięto bo chcę aby za nią działano.
pod pozorem uporządkowania nieograniczonowania
członków coś kolwiek ryjącej — ale pod kie-
runkiem arystokracii —.

oto wyrazem się dopominają – Smolkę pogrzebiają
jako tę wszystką opozycję – ale zdatności, dobrej
woli nie okazuje – jeden Jerzy Czartoryski z Sapie-
hą coś się trzymają – ale właśnie oni się im
stoją w oku – bo sobie zjednali popularność –
zamiast stać urzędnikami przy władzy – bo im
z urzędnikami się należy mniej zna o ich zdatności
dobrej woli i czystości ich chęci –

Dogryzają Libeltowi bo jego wskazówki
o odwadze cywilnej najwięcej ubliżają ich –
pretensjom –

Coś więcej czytając wasze rachunki –
pojedynczo przyznaję wam słuszność – otwarcie
wystąpić nie mają odwagi – krzyczą że to jest
opłacenie gwardii swego. a tem czasem
dalej swoją politykę prowadzi coraz więcej raz
oddalając się od inteligencji –

Prawy się ma [illegible] w polsce. Majątki
Mate. przykłady Panów do Włościan. zapro-
wadzeni zły porównania stanów więcej zrobiło
jak szczepienie – nie opuście praktyki – kij ten
utworzeni. oto jest główna szkoła demokracji
praktycznej w polsce. Którejż to czynników
brak Poznańskiemu i szczególnie Galicji
Rzeź burzem z r. 46. jako zbrodnia nie może
wyjdzie takież ze swoim. jak wyżej szlachty
pod jeden bat równie jak i włościanów –

Aby mógł być tu naród stworzony
potrzeba bata. ale rozumnego ręką użytego.

20 bm będzie bal na Sybiraków – już
się kłócili o prezesostwo między Babami
przyczem neokatolicy już potępiają te bale
ale zato zbieraniem grosza na klasztory
szczerze się zajmują –

ja zawsze mam nadzieję na rok 70 – stan Europy
musi się przesilić – Moskale odosobnieni –
drugi tego nie wytrzymają, Austria jako etatka
może być zaczepioną –. wszystko mi mi nadzieję

Zbałamucili mi tu wiele czasu ciągłą
korespondencją z drugimi. Skąd mi zachciało się
przenieść do Krakowa – wszedł ta zachcianka
jakoś niechce –

Wydaje się że polacy na starość wszyscy głu-
pieją jak mi rzeczy – dziwnie wyznaniu jakiejś
wiary w Sprawozdaniu towarzystwa podatkowego
o utworzeniu Boga Ojca, Matki w wcieleniu czemuż
i nie syna z Duchem świętym – zawrót przestrzeni
świata nadziemskiego – czysty dowód niewolnictwa
–

–
z którego nie mogą się otrząść nawet półwiekowym
pobytem w śród cywilizacyi – to się owoc poezyi
nieopartej na rzeczywistości – życiem praktycznem
jednaną się umysły nadziemskim bez pomocy rozpierzcha-
ją się, a z pomocy głupieją – tem jest, był dla
nas katolicyzm rzymski – do wiary poczuwa się
człowiek jest to w jego istocie ale chcieć go utrzymać
w jej granicach oznaczonych jest to jest niewolą
która tem silniej oddziaływa na jego życie praktyczne
im mniej ma potrzeb a stąd mniej stosunków, jak
konieczności – staje się przyczyną powstrzymania
ruchu. Wam przeciwnie wszędzie obok wszystkim
kraj prowadzi go do coraz większej nędzy –

Protestantyzm rozgałęziony u nas mógłby być
przyczyną rzeczywistego podziału ale nigdy by
nie oparł ostoi narodowej jak z dziejów –

Pani Borkowskiej – za miniaturę przez
siebie uprzejmie – co się pomieści
wielkiej przeszłości –

Ściskam Cię serdecznie – całuję
wszystkich Dzieci Rodzinkę, ściskam
serdecznie, Twój zawsze stały
Marian Stan. Bitkowski

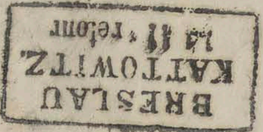
Monsieur

J. I. Kraszewski

Editeur

20 G. Ziedel-strasse

Drezn

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 23 Listopada 1869

Ulica Sienna 465

Szanowny Panie

Łempicki Kasztelan z powodu interesów w Królestwie odmówił prezesostwa w Warszawie, krzyża zajął jego miejsce jakiś sędzia kryminalny pod warunkiem iż pacierz modlitwy przepisany przez X Golana przed każdem zebraniem ma się odmawiać także modlitwa kompozycji owego sędziego —

Andrzej Zamoyski nie pochwalał tego zebrania — a raczej nowego towarzystwa — którego celem ma być umoralizowanie społeczeństwa — środek głupi i niedorzeczny — wyjść on miał jak mówią z powodu naszego pochwalenia Zmartwychwstańców — Zajmie się tem, i to tu przeniesiony zostanie a jej program urzeczywistniony został artykułami o Soborze pióra Golana i Beniaminka —.

Wyjście raz na widok publiczny stowarzyszenia Warszawie przepowiedział "Czas" w artykule z dnia 16 b.m. jako wyraz zapatrywania się na sprawy Galicji większości Królestwa — a żądającego oddzielenia zupełnego Galicji od Polski —. Andrzej Zamoyski zdefiniował nasze położenie co do wiary krynickiem temi słowy "Wiara należy do sumienia każdego — przerobiliśmy ją na wiarę w nas samych — takiej wiary mieć nam należy jak najmniej ale całe powinniśmy się starać o jak największy kredyt moralny u drugich — jest to jedyny sposób uporządkowania osobistości członków naszego społeczeństwa na którem to uporządkowaniu leży cała nasza siła w obec naszych nieprzyjaciół — to przypomina zdanie Adama Czartoryskiego "nie bądźmy katolikami z patryotyzmu ale patryotami dla miłości Boga" jakim powiedział dla miłości bliźniego współobywateli bo wiarą chwaliliśmy Boga mimo niewoli i [illegible] —

Pan Andrzej prosi o niewzmiankowanie jego imienia — Stara on się o korespondenta dla waszego —

Tygodnika tak aby nieogólnikowo ale wyraźnem
sprawem przekonać społeczeństwo o przyczynach upadku
moralności i ducha wśród formułek bigoterii i
fałszywej pobożności —

Jeżeli się więc znajdzie dobrej woli pisarz
zacznie od góry — 1. stan duchowny jego rozwiozłość i
nieuctwo — 2. Rząd tamujący wszelkie uporządkowania
policyjne nadzoru nad moralnością publiczną — 3
wpływ klasy wyższych przez ich odosobnienie się na
szerzenie niemoralności i próżniactwa

Na takie rzeczy potrzeba wielkiej znajomości
lokalnych wszystkich zakładów szczególnych zebractwo i
upodlenie a właśnie te są płaszczem religii pokryte
która służy do wyzyskiwania dobrobytu dla Księży
kiedy ci ze swej strony wcale się nie przyczyniają do
krzewienia moralności —

Nauka nie wiara się kształci i podnosi ale
my mamy ogólnikową odpowiedź Chrystus prawodawca
Ksiądz jego zastępcą —

Rozpusta tu dochodzi do wysokiego stopnia
dzieciaki 17 letnie z aktorkami obiadnią po kolędach przy
szampańskiem winie robią w ich kompanii wycieczki na
okolice — a kiedy ojciec w swej obecności karał syna
o zgrozo ten nie zamknął gęby — wszyscy mówią o honorze
a nikt go tu nie ma —

Pijaństwo i próżniactwem się szerzy — tylko
środkiem jak na pierwszy wzgląd o 9 przybył Władysław
Siemiński podkomisarz zabrał się do piwa nie się
przyznał z gospodarstwem. i kiedym to postępowanie
zkarcił — obrażono się na mnie: bo natury ci bydź
grubijanem — to pijaństwo wychodzi z towarzystwa
Aktorek z nim lakomstwo na takowe bo drugi
jego kolega Szczepański zjadł cały półmisek konfitur

187

i to są reprezentanci Demokracyi krakowskiej chyba jako świnie –

Wracając do Warowni – jaki może być wpływ Goliana – Beniaminka – Kremer jest tam aby został jedynym pisarzem polskim – pierwszy się dostanie Biskupstwa drugi zostanie Redaktorem [illegible] – Jaworski jako księgarz katolicki więcej sprzeda głupich książek nabożnych niszczących ducha i wszelką działalność – Jakubowski doktor zostanie dewotek, wszelkich Pań lekarzem z woli majątku Jaworski już jako pułkownik zasłużony z 31 roku kiedy był tylko podporucznikiem z łaski Honoratki został się Mężem zaufania a sklep jego brata korzenny wraz z sklepem Prywulla będą miały większą klientelę – . renta [illegible] rady 10 – jest [illegible] i reklamą wśród warstw nabożnych

Zubożeje więcej nie jedna familia – bo do Warowni zaniosą oszczędności a nawet to co im niezbędne dla ich dzieci – Rzym za łaski krzyże i nagrody weźmie duży pieniądz a naród zawsze zostanie w swych [illegible] owar więcej podzielony nie na stronnictwa ale na rasy które się już nigdy nie pogodzą –

Sejm prawem o komasacji dołożył ognia do rozgłoszenia się – [illegible] gruntów bez hypoteki rozdzielony na parcelki bez księgi hypotecznych dla włościanów – będzie [illegible] morzem w którem zatopi się [illegible] we wszystkich warstwach naszego społeczeństwa Zabijamy się – a to [illegible] ze pierwszeństwa dajem katolicyzmowi następnie szlacheckim zachciankom a potem dopiero jeśli nas stan wszystkich interesów materialnych zmusza pomyśleć o Ojczyźnie –

Materialny byt – bez nauki – jest zaprzeczeniem Ojczyzny – oto się starają Panowie – Nauka tylko [illegible] nie starania o polepszenie bytu materialnego – i dla tego tu nie mamy dobrodziejów tylko na kościół – a nie dla narodu

Pomnik Kazimierza odnowiony w nim [illegible] zostanie brudne nieokrzesane świadczy o niedbalstwie i [illegible]

użyciu i szczwaniem pendzlów — choć one nie
powinny być politurowane a nawet szarbione —
ale nie Estetyką się bawię a przy pięknej szarbie
te żelaza utrzymujące całość pomnika świadczą o
braku gustu i znajomości — użycie żelaza w podobnych
budowlach — te żelaza powinny były być okryte
mosiądzem — z deseniem zgadzającym się z całością
budowy — ale zwar usunięty drewnem gracz uspra
wiedliwiający się z wydatków swoim niedozwolonych
i przez nikogo niepoczuwanych rachunków —

Jak wiele stron. Szkodnik tylko ważenie obowiąz
ków nadużycie — i dziwi się naleźny ze autonomii wreszcie
się łakną —

Urzędnicy chcą po polsku to jednak to prze
konania rzecz wśród ludzi — i ja sam łykam się
samorządu bez kontroli taka ta jest we
wszystkim przyczyna —

Jeżeli Andrzej Zamoyski nie wyrobi mi umor
czenia przy banku w moim fachu wszystkim —
to u Załuskiego starszego minimum będzie dobrze ze
synem że sobie wyrobię stanowisko nauczyciela
szkółki wiejskiej — ale przynajmniej opuszczę
miasto inteligencji życzę zdrowia wszystkim.

wam życzliwy

Maksymilian Witkowski

1006
188

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 25 Listopada 1869

Szanowny Panie   Ulica Szeroka 465.

Warownia Krzyża ogłosiła swe statuta – Celem tego towarzystwa jest bronić wiary praw Kościoła działać i postępować według jego przepisów – Każdy członek jest obowiązanym donosić komitetowi to wszystko o czem się dowie czy to na chwałę kościoła czy też jego dostojników, jak też to co może być powiedzianem lub zrobionem przeciw prawom kościelnym i jego dostojnikom Każdy członek jest obowiązanym energicznie i sprężyście wykonać zlecenia i rozkazy Komitetu – Obowiązuje go do posłuszeństwa i zdania sprawy ze zleceń mu powierzonych –. Dochody towarzystwa są składki roczne po 1 Reñ od osoby. datki i wszelkie godziwym sposobem zebrane pieniądze

Komitet zatrudnia się Pancerzówkami. i odczytaniem szeregiem uwag i posłuszeństwa Kościelnym prawom – Prezes jest sam działającym albo też w asystencji najmniej 5 członków. 2 Dwaj Kupców Krywalt. dostarcza Księżom. a drugi dwutkom – Kremer Heltzel i Jakubowski mają wpływać na młodzież przez nią niemki dostaną stopnie a słuchowani pozbawieni będą sposobności przyjęcia Egzaminów. przez tego Jakubowski zostanie lekarzem Pań Urszulek traci i dwutik a potem burmistrzem po Dyllu – Jaworski drogiarz powiększy swój handel obrazkami i nabożnych książek. Golian jest dziekanem jako mowca ma obszerne pole popisu a przez dwutki zostanie biskupem.

Lempicki Kasztelan – z drugim sędzią kryminalnym wznawiając echo w pamięci z młodych lat Masonerię zatrudniają się wynalezieniem znaków dla rozpoznania braci. stowarzyszenia Beniaszewski jako sekretarz i redaktor dziennika Warowni Krzyża czy też Mnu obrzymimi mieszkami i obiegu zapłaty –

Zaraz rozpoczęto działania i Golian popisał się z mową pogrzebową dla Ostroskiego – ani razu nie wymienił że bił Moskali – odmowę Marszałkowskiej laski zwalił na Ministra nie zaś na Moskali – a wiadomem nie jest że przyjęcie Marszałkowskiej laski robił Lubowidzki. ze strony W. Księcia Konstantego jako poseł Warszawski – Ostroski z Małachowskim chcieli aby Sejm na czele Gwardyi narodowej i półtoranego ludu dzwonieniem na gwałt uderzyli na Moskali X Golian powiedział że nie uczył swej energii aby Sejm wprowadzić w drogę sprężystego działania bo jego charakter ewangelicznego zapoznaniu się nieto on nie powiedział. a to według Goliana jest jego wielką zasługą przed Bogiem

pod Paszyrem był X. Albrechta ani zaś Austryakowi. bo tę mogło lud
Eucharystyi w drugiej w myśli narodowej — na smętarzu jeszcze nikt
nie przemówił — nieśli go do grobu młodzież i wojskowi z roku
1831 — przed tem rozesłano mikroskopijne okólniki — bo oryginalne
zaginęły — było to podobno pod czas pogrzebu Zamoyskiego — powiększył się
natem obchód, i zmykły — charakterystyczny obraz naszych obyczajów —

X. Golian wdrożył bardzo na młodzież zalecając że ten tylko
jest dobrym katolikiem (bo o obywatelstwie mówić nie trzeba) kto jest
lubiany przez ubogich i przez księży — głośno cześć dodałem do rzeczy
kiedy się rozwlekł mówiąc o Dziennikarzach — Morału nie bardzo
tknął tu prawo jako kapłan — nie wspominał ani razu wyrazu Ojczyzna
ani też Obywatel —

Zamoyski mocno jest oburzony głupotą zakładowców Warowni
jest to poparcie Jezuitów — szczerze nakazujące młodzieży księżom świeckim —

Mam tu sprawę z Siemieńskim Władysławem literatem co pisze o
diable — jak się ona zakończy nie wiem —

Żółtowska przed sądem wyznała brzemienność 5 miesięczną z ku-
charem — Rodzice popełnili wszelki błąd oddając wszystko publiczności to
zapomnieni się ich córki i to ich winy — wróciła ona do domu zaraz
ze swym kochankiem starszym od niej o 15 lat — przeszła przez więzienie
jak by była jaką zbrodniarką — i przeklęta sądownie tak poniżyć córkę
własną jest tylko sposobna nasza głupia Arystokracja —

powtarzam i Młodzież Poznańska birbantująca — wypierająca
się polskości pochodzi z wychowania czy to w Belgii lub Freiburgu u
Jezuitów czy też z Zakładu Koźmiana oto są skutki wychowania
księży — niech się nie mówi o zbytkach rozpusty — ale na nieszczęście
nie mamy kupców ich dobra ani też uczonych — póki ci nie podniosą się
ani nam myśleć o Polsce —

Dajcież mi znać czy odbieracie moje listy — bo mi się coś
zdaje że one są przejmowane tak sobie tłumaczę wasze milczenie udzielcie
mi o parę słów z waszej strony — bo czas wasz jest drogi —

Kraszewski, Bohdan Zaleski popadli w katolicyzm tak daleko
że w towarzystwie podatkowem zamieścili Ojca i Matkę w niebie
jako opiekunów onegoż Zamoyski Władysław i żona Bohdana —
wice Wtórzeniem jej miano być Mostowski ale on nie płaci dzieje do

189

Towarzystwo — bo dziś wydał dla niej za jej życia to mówią wszyscy źle. i jakoś powtarzam —

Zamoyski nie wydał mego pisma o A Henke — więc może to mu miejsca w tygodniku naszym — uproszę aby poprawne pismo mi oddał do jego przesłania wam —

Z plotek tutejszych bardzo mało jest do doniesienia — w ogóle towarzystwo mężczyzn żyjących osobno od kobiet wywiera iż ich moralne coraz to więcej wydalniała się grubiaństwem — a kobiety bezdomne

Zauważałem na pogrzebie Ostrowskiego — Wodzickiego dopiero co pogrzebał córkę — co mu wcale nie przeszkadzało wesoło towarzyszyć pięknym panienkom śmiechem i dowcipami zaręczy pochód — we wszystkim nam brak taktu. nazywam nie czynem tylko to co się chorzy robi nam przyjemności mimo że o powagę i przyzwoitość —

Potocki jest bardzo chory — obiecuje dać roboty dróg żelaznych jego przedsiębiorstwa Polakom — ale słabość jego może ich nadzieje zawieść — będzie to wielką szkodą bo wtedy zarobek wyjdzie za granicę

O polityce nic nie piszę — bo się na nią nie zgadzam z punktu widzenia naszych Galicjanów — tu wszystko potrzeba przerobić — ni szlachetni ani z ziemianami — a właśnie tych zapalenia się wcale nie dostrzegam tylko w ludzie jest ich pewnie ale nie ma naczelnika — Smolka nie jest popieranym dosyć a razy jest sam jeden —

Z kraju przychodzą mi dobre wiadomości — to jest że wieś nikt już nienawidzi Moskala a z demokratyzowana szlachta kołem moskiewskim garnie się do ludu — w zbliżenie się Francji do Moskala nie wierzę chyba przez Republikę —. Mówią tu dosyć o rozmowie Żony Księcia Napoleona na wsi jaką zrobiła z dziećmi Rządcy swego dworu pod czas jego słabości na oczy a który jest polakiem — rzecz jest istotną — prawdziwą — tylko za nadto dano tym wrażeniom znaczenia —. pisano mi o tem z Wiednia — nabyło więcej tylko poruszało go nadzieją lepszego losu w Polsce — w tem się okazało iż bardzo są dobrze poinformowani o stanie kraju i nadużyciach moskiewskich —

Jabłonowski coraz słabszy więc założenie Jeli Żona podatkowego w Krakowie znów się opóźni —.

od założenia Warowni księża znacznie podnieśli głowę – nawet
księżmi którzy dawniej milkli dziś biorą górę – po kawiarniach –
i restauracjach – ale nie zmieniają swego postępowania – prowa-
dzenia się –

Warownia przyszła na czas gdyż obudzi i skojarzy wolno-
myślących – przytem stawia duch czasu otrzyma zwycięstwo
gdyż każden widzi że tu chodzi nie o wiarę ale o sposób wyzyska-
wania i utrzymania onego –

Tym czasem rząd zerwała nota wszystko od głupstwa bo
którzy nie zechcą wprowadzić śluby obowiązkowe cywilne.
stan cywilny jako też zniesienie klasztorów.

Między tymi znalazł echo w dziennikach liberalnych –
jak też w tej kwestii postąpi delegacja – przez wrześniaków posłów
warownia szuka sobie zdobyć – tak to intryga przygłusza
najlepsze pomocą narady jest to zwykły ruch ludzkości –
w mowie i nic nie powstrzyma tego ruchu –

Tutaj wszyscy wymieniają dawne srebra królewskie. istotnie
dobrą już krytykę zrobił. Dziennik poznański – wazony nam są znane szka-
ta – to wszystko pochodzi w największej części z Biblioteki
Towarzystwa przyjaciół nauk – warszawskiego –

Większe wazony mają Czartoryscy i Lubomirscy –.
a Moskale posiadają najcenniejsze obrazy –. część srebra
Stanisława Poniatowskiego ma Xawery Branicki –.

Brat mój w Białej cerkwi zbiór ma bardzo ważny –
ale w innym rodzaju – jest o tem wam pisałem – co się tego
zbiorem zrobi niewiem – tu wiele rzeczy z epoki kamiennych
narzędzi jest mi bardzo podejrzanych formy. bo my polacy często
fałszerzom byle by tylko nazwisko do podarku jakiegoś starożytności
przyczepić –. w zbiorach zas brakiem nauki i krytyki popeł-
niamy wiele śmieszności ot i zapełniłem już i 4 strony

Życzę wam zdrowia pozwólcie mi ściskać dłoń

Wasz

Maximilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 1. Grudnia 1869.

Szanowny Panie

Panowie są przekonani iż ja jestem autorem broszurki "Lipiec" – stąd Zamojski mi powiedział iż mają mię za Socialistę. niemogąc w żaden sposób, wyrobić mi zatrudnienia i rozgłosić wszyscy ~~za~~ nawracają we mnie autorstwo tego pisma – z początku utrzymywałem że to jest wasze pióro wyszło w kraju zaprzeczenie a chociaż Ma Zamoyski mojej korespondencji i znaj mój styl / uspokoi się od owego drukowania według zbliżenia myśli w pismach moich. zdaje się mnie przekonanie i podziela je – jutro o tem mu napiszę –

Dziś mi doniesiono iż się mówi w kołach urzędowych wojskowych iż Austria tu zgromadzi Emigrację na wiosnę – i będzie pod pułku polskiego formować Pułk polski miałby iść do Dalmacji mocno jest podszepnięty. i niewiem jak to przyjdzie –

Czy by Hofmanowa jasno widziała w roku 31 w grudniu że w roku 1870 będzie polska –

Panowie zaś mocno się zafrasowali że tu przybędą Moskale – a Skrzyński szambelan dał się słyszeć że udaje się do Opawy – za pierwszym alarmem.

Tłumacz. na niezręczni i rozgniewali się jemu im powiedział że to będzie szczęściem naszym aby byli w Galicji Moskale dlaczego bo moze byśmy się poczuli być polakami –

Poglądka i formowania jest między ludźmi a Panowie zdają się ją ignorować –

wasze listy odebrałem – przez spowodu mego socialisma Zamoyski niechciał jakoś Majerowi przedstawić swego pisma o H. Wenko –

Zwoływano tu Zowa podatkowego filię a 2go będzie ostateczne zebranie –

Ludzi są bardzo ludzi członkowie Towarzystwa Rolniczego ale co z tego będzie przez ... podmówili aby się stara li o wprowadzenie mandatów szkolnych nawet na wsi wszystkim – Zamoyski mówił iż statut to jakoś się z reformują ze formy wszędy inni ludzie a mnie się zdaje że przez po za pierwszemi stoją ludzie co politycznie działać zamyślają – tam jest lata leka starszy ka – i znów gorzej wierny a w mają rękę do topienia sprawy publicznej przewidują zresztą wypadki tak niezawodnie iż na nowo porzucą koło polskie tak i będą rząd popie rać a nie za zgodnie Galicyjskiego Sejmu.

Ale wypadki będą spieszniejsze – bądź co bądź francja zwycięży ale na nieszczęście nasza sprawa rozbita nie będzie narodowo reprezentowana ale przez zachcianki swawolne, bez skupienia sił woli i dzielności –

Ciężko to jest wyrobić ducha narodowego w kraju zepsutem niewolą – a szczególniej brakiem narodu gdzie znów jedna tylko kasta bierze w ręce pracę którą sił zniszczenia obróci na swą korzyść – a przytem na indywidualne widoki są Europejskie mocno władzy – przepuszczają chwilę którą by można naraz podnieść i pomnożyć w władzy publicznego pojęcia sprawy o wiele lat – stworzyć ocalić go – i życie mu przysporzyć –

przekonani że moskale tu wejdą jest tak powszechne że prawie każdy obliczа się z dochodami aby mieć w czasie uyść z kraju — oto jest odwaga Galicyjska —

Wracając do pisma waszego. to wstrzymaj się — jeżeli wypadki dopiero — czas tak dziś nisko stoi — kraj jest jeszcze nie redagowany aby niebowiązać Panów — w największym iż niewchodzi w polemikę —

Stan ogólny jest że nikt teraz o polityce domowej mówić niechce — jakoby na serio wziąć ustawy warowni — to to za mottoch w ich modzińskim według wiatru — chcą bydź a niemają odwagi powiedzieć swego zdania — Statut nie jest potwierdzony — i tem nienaruszeni — wystąpimy pewni o poprawy obywateli — dla tego też wszystkie te mitręgi — choć się śmieją ze statutu. I matka z wami będzie to sprawadzoną dla rady 10 — z poznańskiego pisma także aby nie mówić o warowni — tego żąda Redakcja Dziennika Polskiego — i tam też popełniono błąd żądając skutek wyznaniowych nie zaś językowych czyli narodowych — kiedy my się upamiętamy i wołaniem polakami nie zaś przez kościół szukając narodowości — od obcego innych —

Prusy i Austria przez ciężką rekrutację w polsce będą mieli zwiększoną ludność roboczą — tu już nie brak ludzi — choć dość ciężko się umieszczają a to to będzie pomnę — aż do wiosny — zawieruchę czuje że jest w atmosferze — któremy wyjdzie cały mowę obydwu jak ja co — jeżeli jako żołnierze swego obowiązku dopełnią —

Z Warszawy smutno myśleć jak tam dzieli się na kółka myśląc jeszcze o podziale kraju — marzą bo moskwa albo wszystko odda ale nigdy części nie uroni —

od czasu jak Kalinka zrobił Panegiryk Stanisława i ludzi otaczających go — jak Bronisław Zaleski opisał życie Zamoyskiego dziwnie podnoszą głowy Panowie — Zawsze Andrzej Zamoyski ciągnie do tego aby się to zrobiło i sprawą krajową rozporządzało — choć z drugiej strony chwali publiczne zasadzie na franciu bo się zaszyty opozycji socjalne Ubliżano komunistyczne i inne głupie utopie odbiegające od składu narodu przez familii —

przy tem wszystkiem coś się robi wyrabia się — i choć dziś lud śmieje się jednakowoż zawsze jego dobrą wiarą można podejść dojść wyście żadnej miarą rękojmi. i dla tego lecz naprzód wojskowo tylko już starego zobowiązuje się —

Oto i mamy wszystkie tutejsze plotki — a w tych widzę jak się wydalania interes osobisty — a jak daleko jesteśmy od skupienia się bez poddania się ślepego woli ludzi co bez nadzoru i kontroli muszą głupio i bez taktu sobie postąpić.

Waszej Doni ściskając serdecznie
życzę wam szczęścia i zdrowia
a zarazem spotkania was i poznania
się z wami

Maksymilian Witkowski

465 Ulica Sienna

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 24. Grudnia 1869

465. Ulica Sienna –

Szanowny Panie

Warowna Korzyca już założyła podobne stowarzyszenie między kobietami – pod pozorem skromności w ubraniu i wydatkach – tymczasem księża wyklinają postęp nauki – i wrzeszczą przeciw polsce – „Czas" umieszcza srogie korespondencje przeciw rewolucji – głoszą że są spiski – a Bobowski już odezwał się że pod jego ręką piszące będą – ci wszyscy co o postępie przez rewolucję myśleć mają – tak więc z obawy [illegible] aby mu się przypodobać wyrzeka się całe tu towarzystwo polskie – szczęściem że Lwów inaczej myśli – ale zawsze z tego wynika wielkie złe że tak obałamucają szczepiąc nienawiść do inteligencji do świętokradztwa –. a wszystko z miłości dla papieża który ma nam jeden polskę katolicką stworzyć –.

Mówiono mi tu że to wyszło z [illegible] pochwał o [illegible] – chcąc mnie przy tem użyć abym i ja się [illegible] do Warowni w piśmie – podobieństwem tu życia członkowie Warowni dla swych przełożonych istny Jezuityzm

Z plotek tu jest wiele bankructwa między Panami z Arystokracji – Potocka już opuściła Wodzickiego – udała się do Paryża z Brittem generałem – Artur Wodzicki umknął przed swymi wierzycielami – zrobiwszy zbrodnię przeciw naturze na [illegible] o który wszystkie dzienniki pisały – przy tych rozdwojeniach towarzyskość zupełnie upadła – bo jest tu moda naśladować jedni drugich – już mówią policyi osoby wolno myślące i zastanawiające się nad przeobrażeniami towarzystwa pod wpływem [illegible] –

Miałam się tu zapoznać z jednym Francuzem przybytym w celu poszukiwań w Bibliotece Jagiellońskiej – Arystokracja już go owładnęła – będzie widział Polskę w Kalejdoskopie – pozna się na polityce ich zdaniem pogardzi nimi – bo nie [illegible] ducha w całym narodzie

6. Stwierdzono iż miało przybyć 40.000 cetnarów naboju
drutowych w rzeczywistości przybyło 5.000. ładunków co
czyni zaledwie 2000 cetnarów — Dosyć tu politycznych
bez liku — o których niewarto wspomnieć — nazywają się
się tu przeciw "Krajowi" — a cóż dopiero o Warszaw
Tygodniku nikt nic nie myśli — wyjątkiem mego stwory
się walka w resursie mieszczańskiej — i bardzo być może
że to słowami się przyczynią jej upadku —

Wracając do polityki — cały Kraków z bojaźni
Moskali i zwrotu do dawnych czasów. wyrzeka się Rewolucji
i głośno przeciw Rządowi powstańczemu — stąd nas rachowano
się między — rachując i znając odszczepieńców narodowych
a wszystko to pochodzi z rządu panów — bo
przy wznowieniu żaden z nich nie mając ani imienia ani
po kredytu a przez mowy rozumne widzi dla siebie
i swej kasty zupełną zgubę —

Bankrut Dobroski wziął agencję od ognia
aby tu raz dostać potrzeba był bankrutem i Hrabią
ale przytem jakoś gwarancja na przyszłość dla ludzi
i dla kredytu —.

Władysław Zieliński Kommissarz nadzwyczajny
z roku 63. szkaradnie skompromitowany. rzecz się tak miała.
przybyłem z pierwszą wizytą do pewnego domu gdzie młoda
pani karmiąca dziecko z rozkazu doktora piwo piła —
około dziesiątej wieczór — i zaledwie go powitano. kiedy zaraz
nie siadł do stołu przy sobie otworzył butelkę nalał kufel
Pani i wyszedł — na to wstałem ja od stołu, i przed nosem
jego sprzątnąłem butelkę z piwem tłumacząc jej przeciw
zdanie — gdzie dla pani była herbata — następnego dnia
mijając się z pomyślnym odrysowałem świnię. przy stole.
z podpisem "Demokracji barwy" — Ja z pierwszą wizytą
żądam kosz piwa — Za taką obrazę Pan Zieliński
w resursie głupstw mi nagadał — Dla honoru mego
resursy i mego żądałem satysfakcji. ten mi odmówił

wyraźnie twierdzę że do satysfakcyi swoim sekundantom ale nigdy mam — to mię zarzuciło uprzedzi członków resursy i zrobiły burdę w resursie — nie dając im wiedzieć komu i dlaczego — wziął to to za odgrażki jakoby mi [illegible] i zaczepnie dopełniłem słowa — przy pierwszym spotkaniu wyrzekając w obec 20 osób przeszło że moralnie 5 palcy znaczę na twarzy Pana Władysława Ziemińskiego — i rzecz się na tem skończyła bo petycja żądania wielu członków po za którymi się schował Pan Ziemiński nic nie pomogły po wytłumaczeniu się swoim — i rzecz utonęła jak siekiera w wodzie —.

O ile Bobrski wyraźnie przedstawia się jako czystej wody Chustoyak, o tyle także z pasztetu odzyskał dobre imię Regimentarz Starzyński on co formował krakusów —. Każdy ma swój wiek — Młodzież zaś ma sobie za punkt Honoru wspierać opuszczonych przez Kolegów mężczyzn ale zato nie dopuszczają się nawet o grosz przeznaczony Inwalidzie lub Kalece z naszych wojaków.

Założono tu instytucję Czci i Chleba na sposób istniejącej w Paryżu nie chcemy sobie płci — i przez 13 p. m. dożywania za krzyże i za rany — lub zasługi podeszłym braciom —. Rząd przyzwolił. faktem dając oznakę życia Ziemiński sprawy poprzez i rzecz poszła z płatka —. ¼ zebranych pieniędzy idzie na kapitał żelazny — nie mam członków. tylko Makoski wdrążył się i zamienił 5. wymogi że będzie 7 członków wydziału stąd. 3 tylko weszło się do Komisyi nadzorczej i tylko do oceniania zasługi —. Możecie o tem zrobić wzmiankę w 1. numerze waszego tygodnika

Z braku własnych fonduszów nie zaabonowałem się jeszcze — ale zrobię to jeśli Resursa się nie zaabonuje

Jurgita i nowy rok oto są życzenia spokój. Cóż ja wam więcej powiem Zdrowia i sił — sił i zdrowia — to najważniejsze —.

Ja zawsze mam nadzieję jeszcze w tym roku
być żołnierzem —. Zdrów, wesół, coś kolwiek
energii - zimnej krwi - to dosyć aby być dobrym
żołnierzem — a jako inżynier znam się na pochy
łości gruntu - wiem jak stosować do niego środki
wzrok dobry - na dalekie odległości - to i dosyć
prawda że Rusnakyzmy dokuczają czasem ale
to i ostatnia jest próba a potem. to mniejsza
oto co się stanie z jego walką - wyjdę zdrów.
to i w administracji tutejszej się trochę odznaczyć
obznajmiwszy się coś kolwiek ze stosunkami krajow
ców. Ktoś się udać tu zaraz - w całej Polsce
z jednej strony zatarga prześladowani wojowani
rokujący ręką - sposobami niewłaściwemi - to dom
zabrania całego społeczeństwa z drugiej strony lud
nieznośny ale wiele chcący - pragnący -
ale o tem innym razem a teraz jeszcze raz
zdrowia i etc. etc. i zdrowia życzy wam
życzliwy

Maximilian Witkowski

70? Naga prawda Wieliczka 194 ~~131~~

W puszczy Niepołomickiej niegdyś, dwa razy większej chowało się liczne stado turów, ponieważ ginęło ono, znacznym trzebieniem jej na potrzeby Kopalni wielickiej tak, iż jeden tylko tur się pozostał. Był on nadzwyczajnej wielkości i siły a przez tego długim czasem zawsze się uchodził wszelkiej obławie. takim sposobem, iż zamiast uderzać na sieci zastawione, i niebezpiecznie wśród płatów się przewalał z kilku par stopów które je podtrzymywały, wywracając podpory — śmiałość jego dochodziła do tego stopnia iż często wychodził na pola ~~kiedy~~ dla pożywienia się —

Srogość tego zwierza jego ogrom, zaśmiała go na potęgę w wyobraźni ludu, czego największym był dowodem nowo osiedlony pustelnik który utrzymywał iż tylko hostyi świętej, którą on nosił przy sobie ma moc nad nim, Wiadomość o istnieniu jego doszła Żupnika Bonara, on też sprowadził Króla Zygmunta aby go uraczyć polowaniem na ^tego zwierza ~~tura~~ którego ~~już~~ nie można było znaleźć tylko w wielkiej puszczy litewskiej

Zawieszony został w Kopalni wielickiej przez cały tydzień — aby tą wielką ilością robotników urządzić obławę. Udała ona się najlepiej i zwierzęca do dziś znanym pod imieniem Królewskim on Olbrzym wzrostu i siły ubitym został — z Rogu jednego zrobiono trąbkę myśliwską szczególnej donośności głosu — bo krótkość ^jego ~~tego~~ przy znacznym rozłożeniu dawał głos mocny zaś z drugiego rogu oprawiono, i ten został oddany do Skarbca Wielickiej Kopalni. za usługę jaką w tej obławie na tego zwierza dała wszyscy robotnicy i urzędnikami ^Kopalni.

Róg ten wynoszący miał 35 centymetrów długości a w swej osadzie do 10 centymetrów diametru. Czoło więc zwierza musiało mieć co najmniej 45 centymetrów szerokości — z tego można pojąć wielkość zwierza. lud powtarza, iż działy się cuda w chwili kiedy wyszedł ksiądz ten dziki zwierz — w Kopalni zawaliło się jedno działo tak iż wstrzymała ziemia kiedy się przewalił. a nikt nie byłby mu rady gdyby ^się ~~na~~ pustelnik nie pokazał na ścieżce z świętą hostyją — miejsce w którym ubito ^tura ~~zwierza~~ do dziś nosi miano Królewskiej obławy (x

Róg wielicki którego wykradzenie ze skarbca wielickiej Kopalni tyle hałasu narobił w świecie archeologicznym przechował się do dziś mimo systematycznego rabowania skarbca. i pamiątek narodowych którymi

(x jako ostatniej w puszczy niepołomickiej na grubego zwierza —.

muzea i patan lekarski się rozejrzy we Wiedniu a to dla tego że urzędnicy Salinarni uważali ten róg jako przynależny do godności całej korporacyi górniczej — jak o tem świadczyły dokumenta którymi skradziony róg jego oddano

Oprócz mniejszej wartości śledztwa, nie stałoby aby były trudności jakie w dochodzeniu sprawy kradzieży tego rogu, ale dla tego aby pierwsze wywody przemilczeć w taki sposób iżby złodziej był umorzony —

Kiedy ś. p. Namiestnik Gołuchowski podjął się reorganizacyi służb administracyjnych w Galicyi — nie było żadnego Polaka w wyższych urzędach Górniczych powierzył więc on P. Balaszyi urzędów z wodza. [illegible] z Niemców całej służby Górniczej —. zatrzymano więc tych tylko którzy dobrze po polsku mówili i pisali —. Tym to sposobem P. Leo ojciec został z zarządcy Warzelni soli przy rodzie [illegible], powołany do zarządu Kopalni —

Wiadomem jest wszystkim nagłe usunięcie P. Balaszyi ze służby nawet bez likwidowania mu emerytury — Wraz też gratyfikacya wnieść w wysokości ni 2000 R. przyznanych mu przez P. Leo. straconemi tam zostały —. każdy pojmie iż w takich stosunkach pieniężnych do tego przeciążonego, nastały [illegible] wszystkimi wszelkim sposobem i uprzedził wprzódy się do wszystkich urzędników Kopalni —. we wszystkim ich zysków —. o czem nie miejsce jest tutaj rozpisywać się.

Róg ten był na wystawie Archeologicznej w Krakowie i miewam dla jakich powodów leżał w sklepie P. Wentzel przez kilkanaście godzin — to tylko pewna że tam sam P. Leo kowadełka i rzeczy do skarbca Korporacyi Górniczej —

Kiedy był na wystawie wiedeńskiej — zapytywano od Muzeum Moguńckiego czy jest do sprzedania złodziej widział o jego wartości ale nie widział i nie miał czasu o dobrego kupca się postarać —.

Sędzia Śledczy (x) zaraz po pierwszym protokule z Panem Leo oświadczył. Wiarygodnym osobom iż jego zeznania bardzo kompromitują oskarżonego. bo wpisano do protokułu nietylko kradzież rogu ale i inne kradzieże — jak Monet złotych rozmaitych krajów którymi obcy zagraniczni znakomici goście opłacali zwiedzanie Kopalni ~~jak~~ wykradzenie jego bratu kilku obligacyi — całkowicie srebrnej z kufra powierzonego do przepisania — i. t. d. —

(x) przyjaciel Pana Leo pospołecznie głoszący iż narażeniem życia własnego energicznie prowadził śledztwo,

powtarzamy 8 miesięcy trwało śledztwo. bo zaledwie tak obciążające ~~zeznania~~
zeznania były wprowadzały sprawę w kryminalną to już ukazany mógł
obrazę. ten w moment i [illegible] swe się [illegible] i się był właściwie
były – trzeba było. więc rewizyi pierwszy protokół. – rewizyi następnie
inwentarz Korporacyi górniczej. wykazać się biuro i [illegible] inspektorom
robót którym w ręk[illegible] [illegible] aby roboty przygotowawcze premiowej
i ocenione działa [illegible] wybierać – są [illegible] pokojami –
jak by [illegible] należały do mieszkania prywatnego. P. Leon. potrzeba było
[illegible] przy sobie świadków. pomiędzy urzędnikami – i doprowadzono
ich aż do [illegible] przyjęcia.

Co, sługa za kradzież [illegible] posądzamy oddalony. [illegible] zeznał
w protokularz a przed sędziami który mu [illegible] jakoby umówione
robili [illegible] zrobione z [illegible] a przedewszystkiem z [illegible]
który w [illegible] wszystkimi [illegible] wydania [illegible]
ukarał. a przysięga stwierdził iż zaledwie poznając [illegible] nie był w inwentarzu
rzeczy i obligacyi z ich [illegible] i inne papiery [illegible] w [illegible] kapitałów
[illegible] Korporacyi. [illegible] obejmie. [illegible] to jest przypuszczalnym
[illegible] aby on [illegible] tylko przymiotem pod inwentarz. jakoż to jest organizacyi potwierdzone [illegible] górniczej

Zapewniwszy się co do toku przesłuchania ukazanego przed sędziami
przysięgłymi miano też już prawo uznania go za niewinnego i zawczasu
[illegible] mógł prawo by go [illegible] do tego [illegible] go w toku narodowym
odwieść –.

Jeden z wyższych urzędników z Krakowa [illegible] moment iż koniecznym
jest rzeczą [illegible] bo by opinia publiczna krzykiem z [illegible] to prosto. tylko
przedtem kradzieży [illegible] narodowych mogą się dopuścić, owszem bardzo złe
[illegible] zrobiło w Krakowie –

Nikt [illegible] przyzwyczaić [illegible] Prokuratoryi i sędziego śledczego
w tych [illegible] potrzeba. Biada Państwu w którem sprawiedliwość
uległa zabiegom. [illegible] między sobą [illegible] a przed którego
wpływem [illegible] uginają swe czoła i sumienie –.

Maksymilian Witkowski

O Przyczynach Proletariatu Intelligencyi w Galicyi –

Publicysta "Czasu" mówiąc o proletaryacie intelligencyi – wydatniając jego objaw, niedał i zaniedbał wskazać przyczyny które go stworzyły i podtrzymują. Na chęciach wyjścia z niego niebrak objawów – sama liczba prośnych słów użyczeń jest tego dowodem – ale wszystkie usiłowania przy największych staraniach i zabiegach robionych się o stan moralny instytucyi krajowych Z góry złe nie jest rozpoznawanem, ucinanem, ale owszem dawnym trybem coraz gruntowniej obwarowanem strzeżonem tak aby żadnej zmiany nie dopuścić – Nowa polityka wewnętrzna jest oznakiem handlu pięknie odmalowanym ale zarząd wewnętrzny wcale zmienionym niezostał – Ubrano się w nowe szaty liberalizmu – a zgnilizna Metternichowska niszczy dalej ciało i duszę – Zapomniano że aby budowlę od ruiny zachować należy przerobić ją od fundamentów. Lecz zaś w Austrii jak zawsze zadowolniono się przerobieniem dachu – Słowem brakło Austrii ludzi stanu – obecni bawią się w Polityce Analitycznemi rozmyślaniem nad Konstytucją – ale ani jeden nie podniósł ręki – na zwalenie rusztowań Metternichowskich urzędów, a również ich na postawienie nowych odpowiednich duchowi czasu, i konstytucyi. Przebiegnijmy wszystkie gałęzie administracyi – czem one są względem dzisiejszych wymagań a tem jest okaże się owa przyczyna proletaryatu intelligencyi –

Wychowanie publiczne – stworzone było aby ogłupić pokolenia – 100 letni jego wpływ jest widoczny – 12 lat nauki aby się przysposobić do egzaminu Maturitatis – Dziwią się aby na widok niezmiernie 25 letnich zawadiaków po szkołach – i to na tego dowodem wolności uczenia się – dawniej kiedy poprzednio uważam bardzo dobrze że to było oznaczeniem umyślnym dla ogłupiania pokoleń –

6 Lat Uniwersytetu – więc w zawodzie lekarskim rozpoczyna swą karierę
młodzieniec w 27 roku życia – jeżeli obiera zawód adwokacki dodaj mu
7. lat praktyki z egzaminami – więc 32 lat musi się własnym kosztem aby
rozpocząć pracę nim zrobi sobie klientelę. wchodzi na stopę własnego zarobku
dopiero w 36 roku życia – kto i wielu jest takich co się wcale
wytrwać w takiej walce z potrzebami życia – wielu musi zmarnieć
i wyjść na żebraków – tym czasem policja wszechwładna, znaczy każdy
krok ucznia – piętnuje go – zamyka mu przyszłość – dla jednego słowa
z serca wyrzuconego – i wtedy dziwić się niemożna że mamy tyle przy
studentów – że wstydem ci napiętnowani za granicę – ogarnięci szczególną miłością
pracy i poczuciem godności osobistej. chwała imieniowi polskiemu przy
noszą średnią koncepcję nauki czy to w szkole Artylerii lub szkołach
czy też warsztatach Garnizonowych lub dróg i mostów – tam mimo przepełnienia
i umiejętności płynących z rynsztokami ulic – znajdują dla siebie przyszłość
a w kraju zostający zmuszeni długą i mozolną podróżą wyczerpawszy
wszystko swe zasoby rozpaczliwie patrzą na swą przyszłość która im
zwiastuje li tylko proletaryatu nędzę –.

Dawne zastarzałe monopolia pojęcia cechów – życie odbija się w
rozporządzeniach na wszystko potrzeba mieć naprzód konsens – prawda
że czy to do Wiednia ale do Lwowa należy się udać z staraniami
i protekcyami aby go otrzymać – to zawsze trwa do 5 miesięcy. jeśli
te żądania nie są uwzględnione przez chciwych i zazdrosnych pokątnych
Mataczy – trwają zaś do 3 lat i więcej jeśli jest w tem jaki ważny
interes czyjś osobisty –. i ten niemoże otworzyć Apteki w Rzeszowie
lub innym miasteczku, mimo ukończonych nauk i kapitału – bo
konsensu nie dostał – niedostanie – a i Doktorom niemoże się osiedlić
właśnie dla braku apteki żaden i ze przybyć jako lekarz powiatowy

lub już uzudlany Ważge ucho mieszczącej władzy nie udowadnia — statystyką że z natury Konsensu w mowie — dla prawa i dążonych czasów nieodwołanego i dla ich własnych interesów —

Niszcząc tym sposobem wszelką przyszłość — Rząd przysposabia sobie znaczną liczbę urzędników nie od kolebki pielęgnowanych przez policję — są to ludzie żyjący z biednych pensji — zależnych od kaprysu i woli jak robotnicy angielscy zależnymi są od kapitału i wszelkiej fabryki —.

Inteligencja rzuca by się z zamiłowaniem do pracy — szkoła techniczna tak licznych mająca uczniów jest tego dowodem — ale ich przyszłość przy dzisiejszych prawach ~~nie~~ może tylko wieść aż do proletariatu —

Skończywszy nauki — czy umie — z techniki — bez znajomości trzymania książek handlowych — wezmą się do rolnictwa — gdzież znajdą małą dzierżawę o 100 morgach — kiedy właściciel zmuszony jest całość dóbr swych strzec jak oka —

Mało jest przykładów w dzierżawca zadłużywszy się właścicielowi mieszczanin z dzierżawy aż po 2 letnim procesie — a nawet lokator wieśniak dziesięć razy już wyszedł z procesem o własność na tego gruntu — w miasteczkach aby z domu wyrzucić lokatora z 9 miesięcznym procesem zaledwie się dochodzi aby wyjść na nowo w posiadanie swej własności — i z takimi to prawami zawsze popieranymi przez władze administracyjne opiekujące się ludem przeciw właścicielom. jakiż może być postęp rolnictwa i przemysłu

Przemysł aby się osiedlił wymaga rozszerzonych potrzeb na własność ogień w ~~całko~~ całości stosownym do jego natury — Ministerium Sejm uchwalił coś zaś uznawał prawo podziału własności — na papierze nie oznaczając sposobów regulowania Hypoteki — i zapisów nowo utworzonej własności w księgę ziemskie — Co cały Rząd do dziś dnia nie pojął tej elementarnej zasady i Naród nie winien wolnych obywateli a temu potrzeba jest wszelkiej i mniejszej własności aby się utrzymać przy zasadzie z urodzenia

i tytuł są jedynemi warunkami uzdolnienia ludzi stanu – i im tylko
należy prawo przedstawiania w ich osobach narodu – Dla uwzględnienia
zaś całkowitej współpracy stworzono Izbę dano Panom uległej polityki
bez uczucia godności osobistej lecz nawet wyjątkowemi dominującemi przy
władzy przedstawiania narodu –

Równouprawnienie religijne jest mrzonką – bo prawa o tem wcale
wyprawnienie wychodzą bez związku z całością do której stosować
się nie mogą –

Takie rozkłady składu narodu podtrzymują pogardę dla pracy – dla
przemysłu a szczególnie nawzajem klasom podtrzymywane
wśród stanów przyczyniają się do nienawiści jednych do drugich –
Co oskarżają o przemożnym proletariat nawzajem on Arystokracji
Arystokracji i Kapitalistów – że ich nie biorę ich odosobnienie –
i znów szemrze kiedy stają na czele jakiegoś przedsięwzięcia – a
oni w obu razach niesłusznie zasługują na zarzut –
Usuwając się od ruchu przemysłowego tracące grosz za granicą
na przyjemności – przez samo zubożenie kraju mocno grzeszą –
i nie znają dość rozpaczliwej klątwy na którą zasługują –

Przeciwnie – biorąc się do przemysłu uwożą go do znaczenia monopolu
i szkodę równie wielką wyrządzają krajowi – ale tą razą mniej są winni
bo im tylko z wielkim kapitałem możebnym jest utworzyć sobie
drogę do założenia onegoż – lecz tylko na ich własną korzyść – ale
nie dla bogactwa publicznego – Owszem owemi wielkiemi zakładami
przyczyniają się do ubóstwa do podtrzymania proletariatu tak
się przyczyniają nie z ich winy ale z winy praw przestarzałych swemi
dawnemi właściwościami o jedynem gospodarstwie – przez nich samych
prowadzonym

Czemu pojmie Naród i Intelligencja brzemienną ubóstwem i poniżeniem przy czém w którym ustroju obrazowi całego społeczeństwa – jak i Wielka własność zatrzymała rozwoj bogactwa rolniczego – tak też ich stowarzyszenia celem kapitałów w celu podniesienia przemysłu. przyczyną wszelki postęp w tym kierunku –

Podziwia się Naród Ekonomista, a ta nauka tak dziwną jest tu przyswajaną przez Rząd, że dotąd nie zawiązała się żadna spółka z ich kapitałów aby skupować dobra i z zyskiem wyprzedawać je w małych częściach – Nie pojmuje najmniejsze zastanawiania się do czego owe spółki mają z improwizowanych wielkich zakładach fabrycznych wyrobów – które eksploatują całe siły produkcyjne narodu bez wzniesienia go w intelligencji. wielkim podziałem pracy.

Rząd ich wpływem zerwała ochotę na wszystko – bo z tamtąd wychodzą wszystkie fabryczne pojęcia o rozwoju Bogactwa publicznego i postępu moralnego i materialnego mieszkańców Kraju Czyż to nie jest dotykalnym w samym jego upadkowaniu jego interesem jest opierać się na wielkiej własności na stowarzyszeniu kapitałów – aby jak najdłużej naród i intelligencja nie była w stanie przyjść do dobrobytu – przeto musiała być zakwestionowaną byt Jego –

Sam Eksploatator, musi się oprzeć na Eksploatowanych – Naród zaś i intelligencja nie dobrze je podziałem pracy. wznoszą się nieraz ponad nędzne czynności pracy i koniec zależności jednych od drugich szerzącą siedzi publiczną przez ciągłe i coraz rozleglejsze wpływy tego pracy. starań i zabiegów na całym społeczeństwie –

Są pewne przedsiębiorstwa które koniecznie potrzebują stowarzyszenia kapitałów – ale w Ekonomii pierwszy wyrob- em jest powierzony przez inny dobra pozycji – a takimi ~~są~~ tylko są produkta natury Węgiel rolnictwo ~~stanowią~~ ta

Przeto jako też rękodzielnictwo z produktów zależnych od sztuki i pracy człowieka iżby tworzyły ich pierwszego wyrobu Mogą się koncentrować w wielkich fabrykach z stowarzyszeniem podtrzymywanych tam gdzie ich sprzedaż z pierwszej ręki staje się ułatwionym stosunkami handlowemi i położeniem geograficznem – które to okolicznościami wiekami się wyrabiają pod opieką interesowanych i Rządu – a nawet nastąpiły one tam wskutek istnienia tych wyrobionych już dla nich konieczności

Znany Ekonomista przyznaje, że przeciwnie pośrodku narodu Inteligencja rozwijanie się przemysłu i przedsiębiorstwa w kraju gdzie mimo zabiegów idea która jest podstawą naszego narodowego poruszą wszystkie serca – niech będzie rolnik rolnikiem ale nie zarazem Młynarzem. [illegible] tak ~~[illegible]~~ tak też fabrykantem

Jak niech Dziesiąty dowolnie by Właścicielom ziemskim zatrudni się i prowadzić w swoich majątkach tak też Małe fabryki – jak poprzednio przydatnie wyrabiane sukna, garbarnie i t.d. – Bogacąc wskazują ich obywatelli ogólnie by wprowadzić takowe – słowem każdy swoje i własną pracą mógłby się wznieść – gdy tym razem stoi ona na przeszkodzie wielka własność nieprzydatna dla niego. lub wyjść wielkich kapitałów w których on udziału mieć nie może – stąd ta dawna ~~[illegible]~~ nawet w nim pewnych z przeszłości przeciw tak zwanej Arystokracji Ziemskiej i Kapitałów –

w Ekonomii polityczney Austrja iest cofnięta o wiek jeden od krajów Zachodnich — Złe zasady sobie wyrządza — brak ludzi równie tu iest wyjątkowym jak ten co ukazuje w kierunku przeobrażeniu praw Administracyjnych i sprawiedliwości —

I słusznie można rzec iż Proletarjat inteligencji przestrasza się krótko widzących mężów stanu — który wychowani od dziecinstwa w tradycyi i praktyce metternichowskiej pojęć — niżej wstanie stanąć wyżej nad ich rozum — otóż i ta ~~być~~ koiarzy stan się przyczyną iż dłuższego trzymania się zasad których już narody pogardzają i oświecenie Rządy wyrzekają się —.

Próżne zabiegi — bo wszystko idzie naprzód z prądem zwrotem walki — ~~biada narodom~~ biada oporowi starego świata — filozof ekonomista już naprzód dla niego iest bez litości — szuka w nim iest tylko antymysł — iż ona zamienia się musi z czasem w minione w innych narodach i zawsze powiesza ego Majątek którem się równa z twórcą — a cała ziemska musi mieć swe dzieci bogdajby one były iest nazwani po Katarzynami —.

— — 3.

Z plotek nic nie mam do powiedzenia — Zdaje mi się iż poprzedni Artykuł mój zwrócił przy poprawkach mych w swoim im Zachmurkach — Mnie one otwarcie wszyst-kiedywość —

Ja zaczynam zrazu ale co iest podziwiającem to Cywowie o swoim włosie trzymającym dzieci swoje pod kluczem a sami hasający nocy całe na tańcach — Utrzymuj że zbożnie iest

tego przyczyny — jeśli nie ma się za co ubrać torki — toć bym
winny sprawić i wziąć do domu ostatnim dniem —
nie dając im najmniejszej przyjemności bo swoim mam się niechcenie
odmówić — ... może być złego następstwa

Dziennik nowy wyjdzie 20 stycznia drugi 1 lutego.
Czas tym razem krzyżowym głosząc i nazwany będzie oporytor
z Krata — wyemancypował się naprzód z tej romantycznej narowy
a Arystokracja przysięga na swe sumienie prawie się
Nowego Dziennika nie będzie podtrzymywać tak by czas
w kraju, kiedy było dla tego wszystko zrobione przez niego.
Że ma być czerwony o papierze napisać to Sapieha Adam
planuje nieci całemu się zgromadzeniu —

Mamy a zaraz na Nowy Rok mieliśmy tu Czarne
Znaki na Niebie — bo 2 Kobiet wysokiego urodzenia
Zmarło a 3a zgubiła książeczkę do Nabożeństwa francuską
z Koroną Hrabską — 10 reńskich nagrody — kto ją odniesie
Takie to są felietony Czasu — utwory Benjaminka
Que sa Mère a fait un Veau. — et il est là —

Ol dzi Bazgraminy — Jak daleko są Wasze Rarkówki
kiedy wyjdą oto pyta się szczególnie Celmerska — a zarazem
przebaczenia przypominam ~~prosiła~~ się Waszej Pamięci —

Bal akademicki ~~odbędzie~~ się pod gospodynią Fantuchowej
i innej mieszczańskiej — gniewy u Arystokracji Zaptan ale
nie pojadę — dosyć na dziś

Wam życzliwy

Kazimierz Wattmański

70

1319 / 200

1

U Izraelitów Krakowskich jest stowarzyszenie opłacania pogrzebów – przez assekuracię – korzyści są obrócone na pogrzeby ubogich niemających czem się opłacić – Pan Dębski umiera za granicą u wód, nadbiega familia – 1. klassy pogrzeb wspaniały – kosztował – 63 reńskich – tu pogrzeb Lipińskiego za kwitami po opłaceniu Księży i Bractwa. doszedł 1500 reńskich oto są chrześciańskie rozboie – po wiadz – minimum pogrzebu 30 r. a prócz tego ksiądz niezaniedbam wspomni się po roku o potrzebie Mszy Św. bo owoż nieboszczyk dostał się do czyśca – niezawisłej komory celnej – bez wyzwolenia którey ksiądz niemógłby wykładać grosza za dusze umarłych – więc potrzeba wykupić z tego składu zmarłego – stąd msze – powtarzają się – bo zapomnieniem o nieboszczyku to był niewodzący to powód to konsekwencja to zaraza wybiła brzdąc mimo opieki Św. Antoniego nad nim – a tak idzie grosz za groszem – i ksiądz w parę lat kupuje w mieście po walowem to kamienicę murowaną więc wyposaża córki swej gospodyni, to ogród dla drugiej z domkiem – a tym czasem niemniej dla niego się zapożycza u Izraelity a procentami pożyczka mu wychodzi z 30 reńskich na 100 – Stąd to każdy wypomina się od obowiązku grzebania rodziców i dla chciwości księży z braku regulacii przynależności za ich usługi cześć zmarłym u nas jest nam nieznaną –

Z nadużycia zrobiłyn w Hiszpanii towarzystwa assekuracii pogrzebowey. z grobem murowanym i nabożeństwem rocznym – według hierarchii zaprowadzonej w Bractwie i stosownie do lat ubiegłych opłaty – jest i muzyka – Lud zaś – ma zwyczaj kozaki świeckiej błogosławić – co go kosztuje tylko 2 reńskie – zawrzasa eskortuje śmierć swą – i swoich zmarłego chowają – jest bez księdza obrzędzie – wszędzie targ na rzeczy duchowne – jakże głupią jest ludzkość – przywiązywać wagę do rzeczy i słów jakoby one ~~miały~~ mogą mieć wpływ na twory – kiedy to prawdziwie wyprowadzą ludzi – i posłanny szalbierzy –

Na Maskaradzie ciekawa była i dowcipna maska przedstawiająca Osła z napisem na czole "Czas" — Żył on Rezolucją i adres sejmu Galicyjskiego — za ogon miał opinią publiczną. w miejscu serca 1 Reński z napisem cnota gwinki i drobnych pieniędzy —. Okrzyki nadzwyczajne przyjęły ukaranie tej maski. — Spieraj się tu z tłomaczeniem Komedii Sardou ("[illegible]") — wyśmiana tam drwina z cnoty jakiej dziś przykład Arystokracja — do nauki wielkiej [illegible] społeczeństwu —.

Jaką jest Kobieta takiem jest społeczeństwo — i dla tego tu — rozwiozłość i rozpusta w mowie i czynach Panów tutejszych zaraża całe miasto szczególnie [illegible] mieszczan prawie i ciągła obecność w Handlach zajęciem się ich — wprowadza nie porządki z obrachowaniem czasu którem to zapewniają sobie zadowolnieni i wynagrodzeniem zarobku jakie ich utrzymują żony i familie — w ciężkim Pracy rzemieślnika energia i wytrwałość — odradza się przez udział żony i pracy jakie którą [illegible] ich żony w warsztatach i sklepach dziś —.

te przykłady [illegible] wywierają wielki wpływ na dzia — pierwsze [illegible] się przykładem Lwowa. rozpamiętawszy ciężkość jest nauka a myśl święta jest przed czasem nie pożerają nie aspiracjami ambicji ale tylko wygodą osobistą — i szukaniem wyglądu w majątku — porządek zamiłowania [illegible] w dopełnieniu obowiązków wzmaga się stosownie do pracy i trudu Rodzicielskiej — i to ich jest wynagrodzeniem. i ich szczęściem — tu jest sami [illegible] [illegible] rodzicielskiego [illegible] i ich zdrowie — i szczęście u Panów zaś rachunku kiedy myśli w posiadaniu majątku aby go używać — jedni [illegible] o dobre imię. drudzy o łaski Izraelitów — często narażają się na stratę tej łaski — a [illegible] nadzwyczaj wystawiają się na [illegible] skazania [illegible] (Skrzyński Hrabia) obity został przez 2 Izraelitów [illegible] zmuszony był do zapłaty 300 [illegible] [illegible] wydawał był [illegible].) —. i takimi plagami wychodzącemi na [illegible] — Żyjący jakie mogą mnie [illegible] zdarzeniu jak pełna [illegible] — i podłości; a drudzy [illegible] dziwi się można [illegible] jakie ściągają na siebie — [illegible] [illegible] [illegible] —.

O Wieliczce

107 Moy raport o stanie wieliczki po francusku – wychodzi na to iż ktoś rozkazał prowadzić roboty po za ścianę – nikt do tego rozkazu przyznać się nie chce – bo wtedy można geologom powiedzieć iż można znaleść Chlorek potasu w piasku i węglinie – ukazały się wody – ucieszono się iż będą mieli wodę słodką do Maszyn parowych – ktoś zwrócony kamni zaopatrzenie – i nie dano baczności – tym czasem woda się wzięła wszystka – wszyscy strach i każdy chcąc okazać się niewinnym przesyłał raporta ochraniające mniemając się w możności zaradzenia –

Tym czasem posłałem przez Ambasadora 1. Żądanie aby dla nauki przysłano inżyniera francuskiego – bo okaz wody w ścianie zawsze cukrowy jest pod datą 5. Grudnia – 9 raz posłałem mu wspomniany Rapport – ten ogłosiłem w Dzienniku Czasu 12. 13 Cholozyńskiego list odebrany którem także przesłałem kopię – gdzie uznał wieliczkę za straconą i radził aby ją zalano – i drogą mokrą sól wydobywano – tego czas nie chciał ogłosić – dopiero we wtorek 26 stycznia Cholozyńskiego list dłużej umyślnie nadesłany czas ogłosił – który poprawił bo to o zalaniu i drogę mokrą prowadzeniu nikt słyszeć nie chce bo Minister zapewnił iż wieliczkę uratuje Czas nie chce temu się przeciwiać – Jaką zaś szkody woda słodka robi – tego nie wyznają – 27 Listopada pisałem do Prokuratora aby zięcia do wieliczki ale że moy list był bez stępla oczem nie wiedziałem więc nic nie było do zrobienia – w tem leży dotąd nawet sposób prowadzenia śledztwa – zwracam tem naukowo w czem błąd popełniono aby nie było takowy postępu –

Wody wytrysły 19 – czy 20 – więc już w 7. dni rzecz takowa mniej przeszła dała – tym czasem – okłamuje siebie i kray – radzono nad murami w soli do zasklepienia wody – nie wspierano iż ustąpi kiedy mogli zasklepić dochu całego kraju – ale to 100 lat trwało a oni w kilka dni to przedsięwzięcie chcą skutku doprowadzić – Oto są daty – o stanie wieliczki nayprzód wie-dział Cholozyński bo pisałem do niego 28 razy po liście do Prokuratora temi detalami kierując się – rzecz takowa będzie – do opisu – Dziś chcą ratować kopalnię nie dla kopalni ale dla miasta – wydadzą drugi grosz i nic nie zrobią gdy tym czasem zawsze wrócić będą musieli do 2 Milionów na przyrządy i do 1 miliona na wynagrodzenia mieszkańcom

w lipcu mówiono im o wyżej poszukiwaniach Chlorku – od tego czasu zrobiono 10 metrów w ile czyli glinie i doszli do piaseczku – woda wytryska z podłogi – urosła do 265 stop na minutę dziś się zaczyna na 46 – wiele zaś wody jest w wieliczce – tak zaś rury popękały. Kupuje stare maszyny – stare przyrządy bo nayleprzy nie pozwolił – czekać na nowe – tak się prędzej zaczną wali słupy tak one pękają – kruszą się to są dekreta – Inżynier francuski przybył tu 15. bawił 3 dni bo mu robiono trudności widzenia miny wyjechał 18. – grudnia z mojej więc strony

o charakterze ciosów i stanowisku w oszczędzeniu stanu i we względzie
kroków stosownych do mego położenia -

Znalazłem odpowiedni pospiech u Chołoyńskiego i u
Ambasadory francuskiej. Rządu - tu tylko - administracja
Biurokratyczna szła starą drogą formalnej przepi-
sany. dopiero 9. Grudnia sos poczęto wyjechać radzić - zespo
wać aby wiązać decyzję -.

i kiedy urzeczywistniam się nadziejami - to całym moim
zatrudnieniem jest 1° obrachować i przeprowadzić po warzelni
sól tylko w glinie i marnie - bez obejdzie soli z nie filtrowania
solnej wody przez gałęzie ale przez filtry z knotami - w pewnych
obrachowanych odległościach aby kroplami spadającej wszystkie
Ewaporacją naturalną doprowadzić jak najwyższej koncentracji
2. aby wyjść pary mechanizmu do ostatniego wyparowania
3 z mechanizmami urządzić dobywanie osiadającej już soli przez
skrystalizowanej - wprowadzając się do suszarni - ciągle
ubytek z parowni zasilając nowym napływem ~~solanki~~ solanki
skoncentrowanej -

Co do miejsca ustawienia tej fabrykacji jest potrzeba
poradzić się planu kopalni i planu niwelowanego powierzchni
tak aby studnia żelazna za świdrem wpuszczona przebita
grunta niedokonana przez roboty i tylko w dnie dostała się
do zalanych robót po niżej wypływu wody - przez przepisy
nieulegnie porozumieniu i aby na powierzchni zostały się
sprawki potrzebne 1. na filtry kondensacyjne roszczyn
2 na kotły wyparowania - wznosząc sól do suszarni
na 2 piętra nad Magazynami składowemi - to wszystko
powinno być przystępnym drodze żelaznej dla wywozu
Soli -. oto i cały wszystko co wiem o warzelni

W A[illegible]

202 1321

70

Za staraniem Oyca dyspensą wydalenia odłożoną została do Końca ~~roku~~ pół roku — iako też ~~przeszłym rokiem szkolnym~~ dozgląd wcielkanowych zacząłem uczęszczać do szkoły na Lesznie —

Tym czasem w domu wrócił Oyciec do dawnych zatrudnień — opuszczono nadzór nad nami, zacząłem się oddawać nayczęściey te tylko dla czytania Książek — które robiłem w głos, uciekaiąc się do ogrodu po za więzieniem Karmelickim — Niektórzy korzystali z tych odczytów, widząc za harmonią dźwięku mi zaś zgłębiaiące myśli — nabytą Mickiewicza dzieła po raz 60. powtarzałem. i zdało mi się. iż tym sposobem przynosiłem ulgę więźniom stanu — ... w których został sąd z Senatorów —

Kiedy o mey przyszłości mówiono, zauważałem w całej ambicyi Oyca mego tylko abym wyszedł na ieometrę — zachęcał mnie oyciec utrzymuiąc iż to iest powołanie nayważnieyszej sprawiedliwości — i nayważnieyszej zasługi. oceniaiące i daiące własności należną —

Niepojęta dla mnie ta zagadka. iako też te które sobie samemu robiłem z zatrudnień Oyca. odsłoniły mi się na raz. czytaniem pamiętników Kołłątaia — i krótkiego pamiętnika ~~pod~~ w rękopiśmie o jeometrze. wieyskim gdzie iasno wyłożonem było. co iest własnością włościanina iak się odgraniczyć — iakie są iego prawa do służebności na gruntach i lasach Pańskich — iak ie zamienić ~~na się przysądzić~~ ~~nim~~. ~~Za~~ ~~zupełną~~ niezawisłością ~~się~~ gruntów i lasów Właścicieli. ~~ale~~ za ~~się~~ zezwoleniem włościanów, iak mi to z korzyścią przedstawić i rozumowaniem, i rachunkami poprzeć. tak. aby ich zrobić zupełnie niezawisłemi od dworów. a przedewszystkiem zadowolnionych.

Druga część rękopisma dawała naukę mierzenia ich gruntów. tę część ćwicząc poiąłem, i przykłady na inne skale sam poprze rabiałem kolonizacye gruntu według tamże wskazanych przepisów —.

Trzecia część dość obszerna. dzieliła grunta na własność rzeczywistą, infilacyi — i łaską Nadania nabyte, a które iako narodowe do narodowych doliczano —

Te własności narodowe spisem osobnym dzielono na skarbowe, woyenne, szkolne i edukacyine —.

Nareszcie znaydowała się lista dóbr kościelnych. i dobroczynności

Dykcionarz ten własności ziemskiej zrobiony był podług listy Województw całej polski –

Przy każdej własności jak zapamiętam była litera, która się odnosiła do rękopismu gdzie były wymienione kategorii własności miejskiej – i jej prawo uwłaszczenia –

Miasta i miasteczka prywatne stanowiły osobną listę, w których były położone ceny gruntu jako też obszaru rozmiar ~~według~~ według powierzchni miejskiej które miano oddziela od gruntów Właściciela bez oznaczenia ceny –

Ten Obszerny rękopis bardzo czysto i starannie był pisany dawnym polskim charakterem, to jest prostopadłemi literami – Formy był aktów urzędowych – i leżał u ojca między kupą aktów, które w domu obrabiał ze swego urzędu –

Nieswojności mego języka narażała ojca na wizytę Lubowidzkiego, sam dość pewno przyjeżdżał widzieć się z nim – Długą mieli naradę – w skutek której postano mię na wieś nim się zaczęły wakacje –

Do Lubowidzkiego dwa razy ~~[illegible]~~ nosiłem małe kartki, raz mię ciekawość zdjęła wiedzieć co zawierała ta którą mi ojciec powierzył, a które zawsze były pisywane ręką matki –. tę razą dowiedziałem się iż radził ojciec aby Panu K. dano paszport za granicę i 200 zł na drogę jako jedyny sposób, uchylenia go od Karmelitów, – jakoż zniknął pan K. i wtedy rozeszła się pogłoska jakoby był on szpiegiem – tym czasem przed swym wyjazdem przygotowane raporta jego własną ręką doręczono X Konstantemu. który przekonał się rzeczywiście jakoby Pan N należał do tajnej policji – i że uniknął z komisji kary za fałszywe raporta –

Lubowidzki więc wiedział o działaniach ojca. bo mię się raz zapytał czy mi się podoba być jeometrą –

Obrócił go więc ojciec później przez te poprzednie stosunki i Mochnacki niezaradziwszy rzeczy. inaczej tę sprawę osądził.

Będąc na Wakacjach koniecznych w Hrubieszowskim jako że słoicy i syn JW. J.O., cokolwiek zawierałem pewne względy tamecznych Panów, – popisywałem się między niemi tem czegom się nauczył w Domu –. Horodyskiemu przyniosłem

Z swobodą więc kobiecą mięszając poważne rzeczy z mniejszemi małej wagi, wszystkiemu dała powab i stosowną wartość znaczenia, słowem i wrażenia mogło się stać więcej stanowcze —

Przymówiłem się zaraz — oddała mi już na mój rachunek swoje małe bogactwo gardrobiane, zwracając uwagę że od dziś dnia już mogę rozkazać aby służący mię posłuchał, według mych skromnych potrzeb —. że bez niej mogę pójść na miasto z moimi obowiązkami tylko tym się tylko opowiedział jej lub braciom lub też siostrom w domu będącym gdzie mię w każdej chwili można szukać na przypadek koniecznej mej obecności w domu —

Rozszerzyła się nad stanem majątku abym widział jak mało na niego rachować w przyszłości — Zachęcała mię w nauce szukać przyszłości a w dopełnieniu obowiązków całego szczęścia — lecz zarazem mię wskazała, naprzód według mego usposobienia abym mógł być pożytecznym Krajowi, potem familii — odkładając zupełnie nabok obowiązki religijne temi słowy — Jeżeli uznasz za potrzebę powtarzać dobrze sobie jeżeli zaś ich niedopełnisz a prowadzić się zawsze będziesz tak jak był byś wobec moich lub ojca. to już zastrzeżesz sobie pewność postępowania uczciwego człowieka co jest dosyć wystarczające —.

Rozczulonego uściskała obdarzyła rozmaitemi podarunkami od świąt na ten dzień skrycie wyosobionych — przy stole po raz pierwszy siadłem na przeciwko rodziców, już ich wczęście wyrzekając starszeństwu młodszym braciom —. Zarazem częściej bywać w bawialnym pokoju towarzysząc rozmowom jak to ojca jak i z kimś zawsze gościmi. a szczególnie wieczorami gdzie zachodzili Chmielewski Malinowski Jakubowski z apostatą Lelewel Grzymałowski i inni —. z wojskowych bywał Rybiński, Boczyński, Ćwierciakiewicz —. Doktor Sztarker — Czasami zachodzili koledzy szkolni jak Cisowski Stodolkowski, Horoszewski, — gdzież się oni obracają — jaką drogą dziś idą czy ich rozstawili — i tradycją swych nauk nabytych u ojca przekazali —. Jemu nowe pokolenie bez zdania dziedzictwa — życiem i wygnaniem —

N 1 jest rysunkiem Karola Brodzkiego

JW. JO mój Ojciec, rodził się na Kaszubach [w Lalkowie] gdzie niebezpośrednio dworów wsi z pańszczyzną — wielkie bogactwo było przyczyną — bo do rolnictwa dołączali przemysł handlowy — w pokoleniu wdzięcznem, zbogaciło go tak, iż już jego ~~Dziad~~ [Ojciec] posiadał wioskę, parę folwarków w mieście i kamienicę w Warszawie, — Rozbiór Polski, przy wpływie stanu Europy, wywołał w kraju wielką żądzę tytułu szlacheckiego, tym bardziej iż zaborcy nowemi ograniczając go przywilejami od reszty narodu wprowadzili wszystkich na drogę ustrojenia się onymże — co zbogaconym ludziom z łatwością przychodziło, po miasteczkach zmieniając nazwiska przez dodanie icz — a po wsiach ski.

Czego nie potrzebował sobie mój ~~ojciec~~ [Dziadek] — ale [wdowi a] szlachectwo [przybrane] jednak tak dalece nie omamiło jego ojca gdy go wysłał do Berlina na naukę lekarską — na żądanie rządu pruskiego — liczono go wraz w kategorii podrobionej szlachty —

W stosunku z resztą familii po swoim ojcu był najbogatszym. Brat po stryju kanoniku w Poznaniu sukcessję — ożenił się z mieszczanką co dołożyła sobie icz —

Demokratyczne idee całych Kaszubów coraz się zacierały wskutek upadku przemysłu, rozproszonych zasobów, i podniesionych przywilejów pod opieką pruską, do reszty te zapomniane zostały ruchami kraju, gdzie szlachectwo niejako oznaczało człowieka umiejącego czytać i pisać — ale zawsze zostały dążności lepiej praktykowane i poczucie ich w sercach praktykowała nasza demokracja na wygnaniu — a przed nią nasi wielcy Panowie i Kościuszkowie. Brak tylko był ciągłej dążności [praktycznego rozumu] co za tym bardziej osłabiało [wielką część szlachty].

Opuścił [Ojciec mój] ~~on~~ Berlin i naukę kiedy postanowiono powstaniem odciągnąć Prusaków od Warszawy — wziął się do służby wojskowej, przez którą każde nasze pokolenie przechodzi od czasu rozbioru — utwierdzając szlachectwo dla braku czasu ~~Dzieła~~ [Zwrócił go] ~~ku~~ [przez] rozwinięciem oświaty publicznej w masach —.

Krótka była jego wojaczka gdyż w napadzie na Modlin utracił palec u ręki prawej ~~który go~~ [czem się] uniezdolnił do dalszej służby — wrócił więc do siebie i po wyczerpaniu dostał się do Komisji Województwa pod światłym R. kolegą [szkolnym] Niemcewicza Kniaziewicza Kościuszki — ale już z zatartym patriotyzmem ~~dawnej~~ i oddaniem się Moskalom, lub też z oziębłym wielkiem i wypadkami rozpaczliwemi upadku Napoleona —

Pomnieyszym czasem wziął żonę. i przypadki jego życia od chwili zaślubin do ukończenia kampanii 12 roku obiaśniają o. wiele pewne Fakta historyczne odwrotu francuzów, dalszemu ~~[illegible]~~ opowiadaniu ~~[illegible]~~ zostawić należy — (Kommunikowano I Kraszewskiemu przez B^ra Zaleskiego).

Wrócił więc Ojciec w roku 13 do dawnej swej służby, i o ile postępował w stopniach urzędu swego tym ~~zaś~~ były zwroty do pierwotnych norm których nikomu nie jest zezwolonem zacierać bez uwiadomienia posłannictwa iaki by mógł dopełnić — boć nikt nie wierzy ani Tytułowanemu Panowi co odgrywa demokratę ani też urodzonemu wonczas a spanoszonemu nabytemi tytułami urzędów —

Ojciec mój do nich doszedł się własną osobistą zdatnością i nadzwyczajną a pilną pracą — jego demokratyczne pochodzenie robiło go nieprzekupnym, i ciągle podnoszącym głos za słusznością dla klas niższych. i to było jednym z powodów iego wartości. co mu otwierała drogę coraz do wyższych urzędów —

Nieumiał dosyć francuszczyzny aby się mógł z wiązać zupełnie z owem towarzystwem co tym sposobem tworzyło opozycyą Moskiewskim planom Konspiracyi przy Księciu jak to wyrażał mój Ojciec. — Miał on jednak z niemi wielkie stosunki — a kiedy ~~[illegible]~~ do niej sieć na wszystkich zawsze mię uprzedzał abym się wikłał iakoby Działków moich —

Między owego czasu urzędami, zajmował praktycznie miejsce i dla tego też niebyło examinów, w różnych gałęziach gdzie by nie był wezwany — Przyjaźnił się wiele z Lelewelem, do którego dalszego powód, oddając mu pargamin przypadkiem znaleziony w Papierach. i to bez wiedzy Ojca — (z podpisem Jana III — pieczęć królewska była z puszką jest zagubiona)

Wysokość urzędu, i wpływ iaki miał, szczodrze wzywał ku wznoszeniu ludzi równych iego początkom — Ale tego stosunki z wielkiemi Pany i jedną stroną i z najuboższą klasą z drugiej poprowadziły go do utraty majątku — który niebył dostatecznym na tyle rozdanych pomoc biednym i nie wysławić życie jego położenia i stosunków.

+ Wtak na pozór ~~[illegible]~~ życiu w. dworach obczaił że tak powiem Musiały ~~[illegible]~~ często napotkać go osobliwe ~~[illegible]~~ i przykre położenia. które wywoływały zaułka gorącością wspomniana jego

2/ pierwszych wrażeń —

Słowem jednym raz chorował na wielkiego Pana, przemyślał o Majoratach, a za powrotem szyony wiele rozpowiadał o wielkości Konstytucyi Angielskiej i tak się w niej zamiłował że pragnął aby Nasz Marszałek Sejmu na snopie zasiadał jak w Anglii na worku wełny —

Lecz gdy nastąpiło jakie wielkie przekroczenie w oddaniu słuszności pieczeniarom lub wieśniakom — znów zawracała mu się głowa na długi czas, powrotem do idei odebranych od matki — Ten stan duszy jego był coraz częstszym, gdyż i Panowie, szlachta i nadewszystko drobna wraz z rządem pod wpływem W. Konstantego najwięcej się do tego przyczyniali —.

Zwyczajem naszym w podróżach swoich stawał Ojciec po dworach — i kiedy się chwalił jeden obywatel że zniósł chałupy a pobudował nowe domy dwojaki lub czworaki, jak je nazywano, odrzekł mu Ojciec. poniszczyłeś Pan pałacyki i zbudowałeś na ich miejscu chlewy —. Moskale zaprowadzili wtenczas w wojsku kije, których wcale nie używano ~~za czasów Francuskich — te przeszły do ekonomów Panów a nawet~~ Pań naszych. Na konieczność ich używania zawsze odpowiadał lepszy koń syty niż bity — Miał sobie za wielką przyjemność przez ciągłe rozmowy z Żydami kiedy Panowie czekali jego łaskawych słów —

Innemi zas postępował w śród swoich, że tak powiem — ale to robił z wielką oględnością — szczególnie w mieście — zachodząc na most między rybakami, lub też do ogrodników niby pod pozorem śniadań — z cechowemi szewców, mularzy i cieśli żył w bliskich stosunkach pod pozorem wyszukiwania dzieci zdatnych, któreby mogły z korzyścią ukończyć nauki, a którym wyrabiał z swego urzędowania i wpływu wszelkie uwolnienia od opłat i zasiłki naukowe.

Czasami następowały nagłe zmiany w sposobie jego życia — oddzielał się od wszystkich zajmując się z wielkim roztargnieniem, to przy rękawiczkami krawiectwem to introligatorstwem to przy ~~przepisywaniu~~ przepisywaniu kaligraficznej jego ręki książek do nabożeństwa — tych rzemiosł i tokarstwa uczono nas specjalnie — bo rzemiosło zawsze jest pewnym dawcą chleba. —

Skoro przemijały okoliczności zmuszające go do tych dawnych zajęć [illegible] wracał nazad do swego zwykłego sposobu życia — najgorzej —

surowo do nauk — a sam oddaje się na nowo swojej zwykłej gorliwej pracy. aby wydołać wszystkim obowiązkom — na odpoczynek brał się do swych ulubionych wycieczek po mieście — a w podróży już wolniejszy lubiał przepędzać czas z wieśniakami zawsze ich gościł z żołnierzem lub z żandarmem gdyż te stany postawiono w wielkim antagonizmie —

Tam już niebyło mowy ani o herbach majoratach tytułach ani też o snopku za krzesło marszałkowskie — ale zato mówiono sobie o Panu Tadeuszu a najczęściej o dobrem rozmiarze gruntów i oznaczeniu ich granic — tak aby nigdy niebyło sprzeczki — Na skarżne żale odpowiadał zawsze że będzie lepiej a tymczasem oddaj syna do szkół — niech się uczy. — może z niego wyjdzie dobry geometra,

Taka nierówność aparentna postępowania daleko więcej wpływała na nasze wychowanie a szczególniej na nasze nauki. raz opuszczeni odzwyczailiśmy się [illegible] znów potem wracaliśmy do nauki — w których przez zaniedbanie niemogliśmy sobie stałych postępów ani też nabrać zamiłowania w pracy intellektualnej — tym bardziej mieć w niej wytrwałości tak koniecznej a tylko nawyknieniem do pracy mogącej się ustalić —

Przy przenoszeniu się z jednego mieszkania na drugie dostrzegłem kij. z toporkiem drewnianym miedzią oprawionym — podobał mi się nadzwyczaj. i już go chciałem sobie na zabawkę przywłaszczyć kiedy ojciec poważnie schował go do ~~[illegible]~~ pokrowca wełnianego szpady a się wraz z mundurami aby wszystkiemi i owej szkatułki ~~[illegible]~~ owej szpady: takoby naumyślnie na wierzchu przeniesiono —

Jako dzieci ciekawe zauważałem od owego czasu iż niekiedy wieczorami w mieście albo też w podróży ojciec owego kija używał —

Dwa razy tylko byłem świadkiem mocy tego toporka. jednego razu Rybaków cechmistrz zażądał wypuszczenia z pomiędzy rekrutów jakiegoś młodego człowieka, kiedy już X Konstanty miał ich rozwieźć między półki — ciężka była wtedy sprawa ale zmusił ojca wdania się w nią — kiedy mu powiedział czy ma przyjść ponownie ze żądaniem z toporkiem

Na ~~[illegible]~~ rogu ulicy Freta i rynku mieszkał rzeźnik gdzie nas prowadził czasami ojciec na kiełbaski tam raz zastaliśmy wielką kłótnię między dwoma rzeźnikami — wysłuchał ojciec sprawy — spisał ugodę dyktując mu ową — reklamował jeden przeciw niej ale drugi mu zamknął usta

że iest iego obowiązkiem podać się ojcu toporka – × patrz ustęp złożony w Bibliotece Zow Hist. Lw. u Staszyca

Naostatek trzy tylko widziałem siekierki, w mym życiu Cyganski, u iednego ~~cygana~~ druciarza, który niechciał mi go odstąpić nawet za 3 złoty, i ta rozprawa z druciarzem dostyszana przez Ojca, niezrobiła mię właścicielem tej osobliwszej – ozdobnej sztuki mysterną – to tylko dobrze zapamiętałem że niewidzę nawet takim sposobem, dla czego ów druciarz na chwilę znalazł się w położeniu bawiałnym w cichej rozmowie z Ojcem – trzeci raz, kiedy przy zwykłej ~~wizycie~~ Staszycowi oddany znalazłem go mię się bawiącego –

Toporków zdarnych osadzanych na kijach, a coś znaczących widziałem Dwa lub trzy iednego używał Henryk Jakubowski przez niejakiś czas – drugi w rękach jakiegoś obywatela, który się wsławiał za takimże sztu- dym czasem który też w porze zgodnej odwiedził ojca już jako uczeń szkoły rabinów –

Używał mię ojciec do biernych komisów, w ważnych interesach raz przed świtem byłem w Pałacu Załuskich, za oddaniem małej kartki; – przy oddaniu której ojciec kazał mi się pochwalić małą gwiazdkę o pięciu ramach wy- ciętą starannie przezemnie samego z tektury – zrobionej niby zabawkę – list odebrano, nieczytając go, przy mnie, ale mię rozpytywano, tak dalece byłem pomnożony w matematyce, w rozmiarach, i to sprawdzić gwiazdki, którym miał względu – Kreśleniu wrze gwiazdek rozmaitej wielkości – podziałem obwodu na 5 części równych – i różne wnioski geometryczne z tej figury wyciągane były przyczyną mych poszukiwań – Drugi raz użyłem owyje zroskaru ojca oddając małą także karteczkę Kosińskiemu byłemu oficerowi wojsk polskich – tajemniczej i mniemi krzyżami ozdobionego –

Nastąpiły znowu iakieś wypadki nadzwyczayne – ostatnią własność wszystką sprzedał ojciec – za co, będąc u Staszyca ojciec zdawało mi się iż odebrał wielką burę – bo nawet siekierkę tam zostawił, – Znikł także toporek Jakubowskiego co go ojciec nazywał szlacheckim, głupią modą i wcale niekorzystną – nawet niepożyteczną – co było często po wodzie szpicacki ale już po niemiecku wyrażany. – a ów głupi iak- tyk nadłupany rozdrażniał gdyż niepojmuję uniesień się ojca – i tak zawrzył sporu o siekierkę czy o toporek, – Były wszak to rzeczy zupełnie odrębne i wcale różne znaczenie mające –.

Zaczęto znowu nas pilnować w naukach iż zbyteczną nawet pracą

nas obciążać — Ciekawość rozmów po francusku toczonych między Matką i Jakubowskim w których ojciec brał udział mówiąc po niemiecku wzbudziły we mnie chęć nauczenia się tych języków — Opuściłem łacinę i greczyznę — zapewniony przez Xandarka że ani razu mnie do zdawania lekcyi nie powoła — Dla tego że znalazł mnie czytającego z zachwyceniem Ruiny Państw przez Wolneya, który mi nie zabrał jak to było dla innych uczniów, ale uwiadomił ojca o tem,

Wkrótce po 8 lub 10 miesiącach przy pomocy Jakubowskiego przem mogłem rozumieć książki — czytanie więc głośno romansów dla rozrywki Matki w tym języku ustało, a zastąpione je czytaniem i rozmowa mi, jak to wyjątków z dzieł Montesquieu Esprit des lois, jak to de la décadence de l'Empire Romain — niektórych wybranych artykułów Voltaire, Buffona, Dreya, o ustępkach zwięzłych,

Szwaycer uczył nas Historyi polskiej powszechnej geografii literatury gramatyki Łaciny — Miał zwyczaj dyktować swe lekcie i to była najlepsza dla nas metoda nauki i dla tego też uczniowie najlepiej go lubili szanowali i kochali — bo po wytłumaczeniu lekcyi potrzeba było ją napisać na czysto odczyty starannie przeglądane przez Szwaycera służyły za zdanie lekcyi niepotrzeba więc było uczyć się lekcyi na pamięć z książki drukowanej, co było dla nas wielką ulgą i korzyścią której nie byliśmy w stanie ocenić w owych czasach dla nas —

Janicki w lekcyach Matematyki, wprowadził lepszy swój system, obowiązujący aplikacyi oznaczać dowolnie literami — jak to w wyrachowaniach, lub w wykreślaniach — tyczyło owszem arytmetyki i geometryi i algebry — z szczególnem zamiłowaniem uczyłem się tym sposobem zainteresowanych mi przedmiotów,

Niedługo jednak trwał ten wyskok pilności bo w 4ej klasie mówią mocą w łacinie prozodii mitologii mimo celujących stopni z Matematyki. Historyi nie dały mi pracowni tym bardziej kiedy przy inspektorze klasy zaczął tłomaczenie Cycerona de Officiis, znalazł mnie czytającego Śniadeckiego, i w tłomaczeniu się moim stanowczo powiedziałem mu że w 3 latach dopiero przetłomaczyć będę mógł sobie Cycerona nie pojmuję przez zwłokę czasu gdy tym czasem w miesiącu przy obiadach u matki, w Śniadeckim więcej dla siebie znajdę rozumu —

Poszła sprawa do Ministra oświecenia a że i w tym czasie Matka uczyć mi wstrzymała od pierwszej spowiedzi zaraz z woli Ojca więc mnie wydalono ze szkół.

to mi spowodowało do przerobienia planu pierwszy ofiarując Jankowi który nigdy zaś się dopominał o oznaczenie gruszkowych drzew po za płotami stojących a które wyszły naówczas jego byca — ten plan doszedł aż staruszkowi i w nim siedle pochwalił mię ~~bo~~ napisanie powiedziano mi iż jego syna imieniem oznaczytem granicę ogrodu dworskiego od jego pola — dobry początek młody geometra byłby był ani tylko nam niezepsuł — wtedy to otwarcie mi powiedziałem iż Staszyc ~~mi~~ już uważał za geometrę. i że co on zrobił w swych dobrach to wszyscy panowie winni byli zrobić u siebie — ale kiedyż to będzie on tego święta się nie doczekam — zawsze nas okpiwają — o sobie samych nie myślą acz by im było by lepiej z nami ~~niż~~ bez nas —.

Pogłoska o mej słabości spowodowała przybycie mej Matki — którą my zawsze Matką nazywali [3] i jako taką kochali i szanowali

JO. JW. Matka ta, druga nasza z kolei — przez szlachecki związek — z Panami na Litwie Wołyniu. i poznaniem wiele miała wpływu na sposób widzenia Ojca mego —. Lecz jak wszystkie nasze Matki, i ona żadna polka tego zwyczaju się nie wyrzekła, staranném wychowaniem religijnym naszym się zatrudniała. —

Jej przybycie poruszyło całą okolicę wszyt było dużo nawet z oddalonych wsi — w których już śmiało zaczynano mówić, daleko wolniej i bez ogródki o Rewolucyi Paryzkiej — ale zarazem z wielkiemi zastrzeżeniami co im dało dowód o ile źle był pojmowanym testament Staszyca — o ile ztego narobili nam Panowie wielcy zaprowadzaniem zwyczajów i pojęć Angielskich, i o ile do tego przyczyniły się mowy i pisma dzisiejszy- ~~Hugo~~ — sąsiad Hrubieszowa Polityka, uważał za konieczne zmodyfikowania testamentu Staszyca i to wśród ludzi sądownictwa —

Dla mnie najważniejszą zaś była wizyta, sołtysa jednego z dóbr Staszyca, który przyszedł z sukienką która kiedyś była własnością Ojca — było to po mszy niedzielnej. i zaraz wśród gromady ludu wiejskiego, przy wujym staszu; z po nad blat, śmiało i otwarcie ~~pochwalił~~ żałował mnie przed matką wśród licznego towarzystwa, obywatelskiego — z przypadku powrotu pośnego do domu, bo się nie miałem spaść z konia nam podarowanego na tym święcie w jakim już kierunku idziemy, a tym bardziej temu co pod gruszką naszą i Katarzyny Osnopa mógł być wypocząć, była to ~~osnowa~~ jego mowy o ile sobie przypominam. —

Zaszedł on do Dworu i tego jako dziecko znam się bawiłem, upraszając

o sukienkę — ale nadaremnie — bo się mu starzec oddał, że ona z tym podarunkiem ~~jego~~ nie jest jego własnością i że nakoniec czasem dzieckiem został a tym mógł mieć prawo do niej — pomimy to zobaczemy dodawał bo sukienka to jest rzecz ubiorem na życie ludzkie — to jest gromada.

Z końcem wakacyi wróciłem do Warszawy — a dozwalający po lat 14 oznaczyła Matka dzień 15 Octobra patrona mego na dzień pierwszej mej spowiedzi a razem Komunii —. Przez ciąg nauki — jakiś X Ber narodzin użyty był na objaśnienie mi katechizmu — na pytania i odpowiedzi według zwyczaju kościelnego — po 2 tygodniowym przysposobieniu z wyjaśnieniem wiary naszej spowiadałem się wraz z matką w parafii u X. Franciszkanów, tamże po mszy wziąłem razem z nią Komunię Stą. jako też i bierzmowanie od biskupa lubelskiego — który jako domowy przyjaciel w owym czasie pozwolił się w Warszawie —

Te nauki i częste rozmowy z matką — niedozwoliły mi dostrzedz przy golowaniu domowych którzemi mowa zostałem ~~w...~~ nym —.

Zaraz po spowiedzi i Komunii, w czasie mszy świętej, wróciwszy do domu jużeśmy zastali ojca z powrotem z biura — i to li tylko dla dania mi ostatecznych przestrog jako dziecku a które odebrałem już we własnym mym pokoju, w którym moje łóżko odbarwiało się z(łatą)... — nowa szafka z kluczykiem na moje rzeczy wraz ze stolikiem do pracy i innemi już dobremi sprzętami —.

Ojciec krótko do mnie przemówił, w tej treści że od tej dnia z całą ufnością radzi go się winienem nie jako dziecko ale jako jego przyjaciel, bo według tego jak sobie ścielę będę drogę mego życia mym własnym postępowaniem tak też w starości słuszny wypoczynek sobie zastrzegę — i ten będzie tym słodszym im na większe sobie zasłużę względy w towarzystwie własnym mym postępowaniem — i że stosownie do rozwagi jako dam sam mym zachowaniem mej przy nim i staraniem ku niemu, on też ze swej strony objaśnieniem swoim doświadczeniem życia jego wiele mogące mi posłużyć w sposobie mego prowadzenia —

Po tej, co jego z matką miałem daleko dłuższą rozmowę — i tym czulszą i głębszego wrażenia że zarazem była połączona z przykładami praktycznemi jakiego prowadzenia się po mnie po tym ważnym akcie w życiu moim spodziewać się miała —.

208

w mem[i]u być hrabią bo iezeli dworu murowanego niepostawił – zaczęt od Karczmy murowaé się, zyczytem mu się sprzedaé Abrahamowi by czem prędzey on też hrabią został. nim ieometra przyjdzie rozmierzyć grunta pozem ley było zapomno.

Chrzanowskiego pod Uscilugiem co od dworu zaczoł się murowaé, gnębię robociżną wieśniaków. tuż obok sutarz czynych pour Staszyca dość rozgniewałem, utrzymuię iż ci ostatni, polskiemarz domy nic zaś iakiegoś gusta włoskiego. podług planów mego brata zbudowałem dom, a więc iest Moskiesko turecky architektury, ale nie polskiey – i aby dopełnić całości brak tu portretu Mikołaya – gdy tym czasem po lasnych domach wydzi Staszyca i Kosciuszkę –

Rozpostrzeniona wieść o Rewolucii w Paryżu. dawała mi coraz większą śmiałość w języku – co uchodziło dość dobrze memu wiekowi, mey gadatliwości – ale kiedym zaczął się popisywać z wiedzą geografii według rękopism geometry, zaraz zarty i drwiny ustały patrzano na mnie iak na zaroga, bo ktoś słyszał, o wyrzekaniu z tak przy kiedyś własności np. P. B. lub P. P. wielkiej panowstasky Krola Stanisława dobrami udarowanych by sprowadzali Moskali; ~~wieść~~ choć niedaleko od Hrubieszowa iest owa mieścina sławna konfederacią z ~~[illegible]~~ czasów

W domu i Jakubkoskiego Matki, był stary zezydencii Kościuszkoski żołnierz – z nim iezdziłem konno po polach błąkając się dnie całe, zachodziliśmy na pożywienie się – w lasach do bartników i po domach na ustroniu – w iednym

[illegible]

Znim spotkałem starca Błoterm który 90 lat. wieku Miał swe mieszkanie nad brzezinkami i Błotami w zrad kłosych. przemaczała się rzeka. ubarwiona licznemi śladami ptaków wodnych Była mowa o osuszeniu tych błot iakoś wyszło mi słowo geometry Nas starzec z młodzieńczą żywością zapytał gdzie o nim słyszał boć dziecięciem jestem byście go znali Jo mowię iak będę geometrą to poproszę ojca aby mnie wysłał do osuszania tych błot – starzec odmówił na mówię oyciec nasze mieroslawskich ni synów ni dzieci – ni –

uczniów, on tylko nam mierzył dub miał mierzyć grunta - a Wy paniczu - dla nich tylko będziecie pracować nie dla nas. być może, że się mylicie - być nie - nie mylę się - przecie pokosztowali białego chleba - nasz czarny zarywacie przez ciekawość nawet go ukroić nieumiecie - cóż trudnego - wnerzko podaj chleba bochenek i noża byś mi pokazał panicz wszakże być może czy w naszym geometrze - złem się wziął do krajania chleba - był dla mnie za twardy a nóż za tępy - ale zdziwiło mię i starego Kościuszkowskiego żołnierza zagniewanie starca - idźcie sobie z bogiem, za ciekość i spokój potrzebnie - brzydko jest tak młodemu kłamstwem chcieć starca upokarzać wam przy kazdeti siedzieć lub rozpuszczać naszych panów się bawić ale być geometrą to nie na wasz rozum. ani też na wasze serce - rozdrażniony starzec opuścił nas a ja zgłupiały zawstydzony smutnie wracał do domu - ciemnym wieczorem potknął się koń spadłem. Uderzyłem sobie kolano, - jakieś przeczucie nieszczęść ogarnęło mię - przywlokł który się do domu - zmuszony zostałem odleżeć parę tygodni wiem mi się bolą kolana wrzuciły -

Dla rozrywki wołano Księżek Kościuszkowski wojak przyniosł mi Garstę warszawską z roku 9 -. czytam to do reszty zmęczyło moją głowę - jak odurzony - życie pokazało mi się nędzotą - już o śmierci nagłej zaczynałem przemyśliwać zpośród mej niemocy - chciałem być geometrą - a rozumu za grosz nie było - Marzyłem najwięcej o mierniczym o budowli dróg, kanałów - aż jednego razu ochłonąłem zupełnie z tych marzeń wpadając na myśl uwolnienia wieśniaków - cała nauka zrozumiała stała mi jasnych i rozumiałych okresach - dorzedłem do mocy. i przez resztę zatrudnieniem moim było lokum przemierzyć kawał a tym zmierzyć ogrody i zabudowania dworskie wokół zamknięte razem ze stawem i rzeczką w nich znajdującemi się Kreśliłem kąty prosto tymże sznurem. i tak plan zdjęty na drożę drogę skalę z napisami wykonywałem, - Pomagał mi wojak dwaj małe przy dworze a którzy on uczył czytać i pisać jako też Janek syn sołtysa. Plan obmalowany niepodobał się wszystkim bo gruszki i jabłoni niebyły na nim oznaczone więc dołożyłem w ogrodzie krzewy, drzewa, a na ogrodach zarzyn nawet oznaczyłem

Matka żyje z igły – najkorzystniejszą byłoby rzeczą dla dzieci – żeby mogły iść najprędzej odwiedzić – to co mam – ale człek jest za silny za wydrwaty. na przekór starości się ośmiela –. Otoż wygadałem się – taki to skutek iż wszystkiego idzie pisze – Bal akademicki pod przewodnictwem był techniczny – Komisja się sprzykrzyła – że to sprawy bardzo ważne Kiedy lud miał witać Cesarza jako Króla polskiego Hajże na Moskala to owe Komisje po obradowaniu zapewniały sobie miejsce w orszaku i stanęły na frakach uradziły witać go Vivat Rex –

Pewien urzędnik sądowy z prokuratorii zapewniał mnie że Dytel– nadane mu szlachectwo stara się przenieść na linię kolateralną – jeśli to prawda ma on wszystkie swe zasługi – w Rachunkach potrzeba zrobić o tem wzmiankę wszystkim – i nie uwierzysz jak by się miał popisać –

Powiadają mi że był ustosunkowany z Langiem w korespondencji w skutek stosunków przyjaźni – Żal mi żebym was zasmucił ale za prawdę napisał – Którą ten pokrywają – żeby mu nie szkodzić i z tego naszego szkaradnego Rozstrzygnę się –

Młody Potocki jest szwagrzejszym – szkoda chłopaka – bo gdyby żyd. summa utraciłby majątek choć większy i to byłoby jego największą zasługą –. zawsze coś by w kraju zostało – Przyczyną pojedynku było dwa lata wcześniej że Bromirski przypiął mu chustkę do własnego ~~...~~ i kiedy wszyscy się śmieli z niego dołożył. że mu nie należy być człowiekiem kiedy Kossuta u niem wisi – Za te obrazę żądał satysfakcji – Ojciec zapytany czy zezwala na pojedynek odpowiedział dziś nie ale kiedy będzie miał 20 lat to na to będzie miał czas – Bromirski skorzystał z tego – Otoż dziś zachodzi pytanie czy ten Bromirski nie jest tym ~~ten~~ sam co kiedyś był prawie bardzo sławnym w kraju – w tej familii – musicie o nim

drugi Bronikowski właśnie tem procesem wydziedziczony z majątku był
oraz niecałki na Emigracji prowadził się jak łotr — i gdzie tu w Gali
cyi dziś podziwia — Cetnerska zawdzięcza za waszą pamięć dla niej —
uradowała się wiadomością że rachunki wasze z 64. będą ukończone w
przyszłym miesiącu — ale kiedyż się oglądać będzie można — idea dobra
powszechnego podziwiają, waszą odwagę cywilną życzy wam zdrowia
Pojęcia tu są tak dalece zależne od parafii że niemogący się oswoić z wyobrażeniami
i pojęciami stawia zmiany nawet kobiety — Właśnie przyszli na Bal Chłopicki
i Passię Modrzejowskiej osobno pod temi warunkami listami — i to więcej
wyrazowemi osobno im samym — Czy można komu sobie więcej
ubliżenia — dołożono do tego wiersz do Modrzejowskiej który czas ogłosił
w Kuryerze bardzo jej ubliżający — jak by nie chciano uwierzyć że
kobieta może całą swą przeszłość biorąc inną wyrazić — można ztego
może wyjść pojedynek — tym jestem przeciwny jako z zasady ale że
u nas są one potrzebne koniecznie i powinny być przez czas niecałki
zasadą życia naszego póki się nie uspokoimy — tego to tylko ludzie
u nas ... sobie do zarzucenia zaprzeczyć nie mogą — Strachem
skutków pojedynku można u nas to tylko wyrobić pomimo braków
osobistego swego własnego i ... — Dziś opinia publiczna
wraz niecierpliwie wzrosła by się — fantazja z powici zkuła by się
praktycznem pojęciem i oddaniem rzeczy zastępującym na niej —
Dziś pojęcia uczciwości i tytułu sprowadzone by były do obowiązku
odpowiedniego postępowania owym — Tam gdzie są kasty pojedynek
strachem i złą opinii zaprowadza równość — to są moi własne zapatry
wania się na nasz ustrój — ... moglibyśmy nauczyć się rozumno
nie rozmawiać dyskutować gdy dziś tylko kłócić się posiadamy
wiedzę — Spotkałem się z Dziedzińskim w Cetnerskiej. wraz ...
przeciwnym balom i zebraniom Uczniów Uniwersytetu —

ale są to myśli i wrażeń rachunków wzięte – i obrazów pewnie aż wpływa
każdy w sercu bić mi wpierw i przyznam wam szczerze ale któż to
nie śmiały miał odwagę przyznać się publicznie w naszem zdaniu podziela
– Kobiety – to tylko one – bo jako Matki mniej jak nisko stoi to
zamiłowanie obowiązków – i to nawet tylko w klasie mieszczańskiej – wszystko
naukowe naszej arystokracji życie nie zupełnie po za krajem – przez
Miasta zachodów – że to przychodzi tu przez lekką literaturę Francuską
w Romansach więc to tylko zajmuje się plotkami i brukiem – a dla
okazania powagi Rzymem i zewnętrznemi oznakami bogobojności
zawsze godzących się z koniecznościami światowemi – Gdyby życiem towarzyskiem
język nasz konwersacyjny był wykształcony u młodzieży w tedy to dopiero
odkrytą by się u nas cała wartość Kobiety i jej wpływ moralny gruntowny
osadzony na jej ukształceniu przez tutejsze zakłady naukowe dla niej
kiedy dziś uosabia go sobie młodzież fantastycznemi i poetycznemi omamieniami
niemi – i wtedy to dopiero zamienił by się na ludzi z cnych i poważnych stanów
takimi są dzisiaj – nie mając nawet swego dawnego niewolnictwa i
poddaństwa – a naszych sobie błaznów u stóp przy kobietach odgrywają –
a jeśli się mamią jakąś powagą w życiu familijnem nie domyślają się
nawet w ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jako samej – szczególnie w pojęciu familii u nas
dziś jeszcze dla których to i dla wyższości jaki zajmuje kobieta jest od
dawna wschodnią by los podzielała – w całości – bo u mężczyzn
dawniej nigdy tyle jest z był wielki odbicie się w tle z prostą prawa
nie i prawdziwa nie ogólnego względem kobiet – ten nadzieja
tak przeciwny Ariańskiemu pochodzeniu wprowadziła u nas emigracja
zastosowana do egoizmu indywidualnego – i dla tego też nigdzie więcej
jak u nas nie szanuje kobiety dla jej zewnętrznych ozdób materialnych
i rozmawiając z nimi nie szuka się nigdy poznania jej wartości moralnej
przez fantazję którą dosyć mamy wielką każdy nie zaprzeczy – Otrzymaj mię

nawet wiele kobiet znajdzie się które kamieniem by na mnie rzuciły

jednakowoż w ogóle u nas kobieta dla mężczyzny będąc jego żoną

jest albo meblem albo Idolem ~~tak~~ wysoko postawionym kłamstwem podyktowanym

nas samych — a w mniemaniu to w sobie — zbyt często oddawam się woli także

przez nas samych utworzonemu bóstwu — a ona z konieczności —

przechodzi przez te dwie role traci ~~[illegible]~~ wiele z naszej winy na

stanowisku które zajmować powinna — i tym samym stan jej

w bóstwo rozwolniona niemoże być tylko lalką — i dla tego tu

zauważałem u kobiety w Szkotach nie lalki — ponie bardzo ~~się~~

~~idą~~ idą za mąż — wiele pannami nie zostają — Mówię tu o Galicji —

powodem także opóźnienia się w rozwoju stanu jest brak sposobu

wyrobienia sobie pozycji u mężczyzny. bez nie ~~[illegible]~~ mogą mieć

majątek po rodzicach —

Cały ustrój towarzystwa bez wyjątku rządzi się zasadami

Smitha ~~kt~~ którego nawet Rząd jest zwolennikiem — jak to widać w

opodatkowaniu — w Anglii od wyrobu 1000 f. s. dochodu tu 3000

Reńskich jako konieczność wymagana być tu nowej familii —

w Mieszczaństwie to się przyczynia najwięcej do podziału na kółka

całego towarzystwa — bo sposoby dorobienia się pracą i zabiegami są zupełnie

utrudnione przez ukonstytuowanie się całego naszego społeczeństwa

na wielkiej własności — przez które ~~nauka i praca~~ zajęcie się ~~gospodarstwem~~

z Rolnictwem jest zabawką bogatych ziemian na czas — Rzemiosłem

opartym na nauce biorąc ziemię za warsztat lub jako narzędzie —

Zimno mróz się zwiększa i mimo opału dochodzi na miejscu

minusy — papier się kończy a więc i zamykam moje filozoficzne

bajki — i wszystkie te uwagi już nie nowe spraw — ale zato

ustawiam Walkę rostul wstrzymam do wiosny — wciąż Balancyer

Anonymny bronię przedstawiając go jako Polaka (a on jest węgier)

gnębionego przez Niemców — Zebraniami i blagami tutaj oto jest

pojęcie we wszystkich naszych czynnościach naszych obowiązkow.

Jak wiele tu wszystko stoi

Maximilian Witkowicz

Nieodżałowana szkoda Aleksandra Potockiego — w go lutary cała jego klika
imienników i arystokracji nazywała Wariatem — zawsze z pogardą mówiąc
o nim — coż ten zrobił z majątkiem jaki jest jego testament —
postępowaniem których wynaleźć do filantropów. — nietylko z powodu szczodrej
ale z pozorności zmazania przeszłości — jedynym on jest przykładem dla magnatów —
Zbrodnię popełnił ojciec mój — plamę jego zmazać można li tylko
usunięciem się ze sceny politycznej — a dalej jest zgrywanie ku
dobremu — te wyrazy przypominam sobie mniej więcej dotyczy wymowie
nie przez niego do mego ojca i Zalewski — w roku 31. — kiedy
jam był świadkiem upadku listopadowego powstania, utrzymywałem
że sam upadek to złoż, to że podniesie ducha narodowego bo i my się
w każdej pobratali z moskalami przez 15 lat w Kongresowce a nie
krwiach rozlanych przez 32 lata i upokorzeni — te Aleksander
Potocki dotrzymał. Ofiarami ofiarami i li tylko ofiarami okupić będzie
my mogli kiedyś Ojczyznę — nie mówił on o Żałowaniu — o filantro
pii indywidualnej — Narzekał że dobroczynności z tym nie byli
usposobieni do uwłaszczenia włościan — Miał do tego prawo
bo w epoce własnej uważany dotrzymał do Brojsków kolonistom
z uwłaszczeniem wieśniaków i wyposażeniem Miast — &c &c — Ojciec
jego umierający pamiętnikiem własnoręcznym napisał ale to było
zrobione na jego koszt — &c — &c —
Od czasu ekspozycji miałem sposobność słyszeć przewrotnie mówiących że ten
wielki majątek potockich już rozpłynął i znikł — prawda i Aleksander
nie był włościanom eksploatatorem takich widać w Galicyi Poznańskim
nie myślał o gromadzeniu dla wnuczęt i kłótnej sukcesyi zamarzonej
imienia bo nie było mu więcej Ojczyzna, tej cnoty chyba miała
pozazdrościć nasza arystokracja — porównać się można z nabobami
Indyi, którzy Anglikom skrzywdzonych tylko tylko mogli przysparzać
sobie bogactwa — i mamy owej Indyi — i skarbem utrzymują
szczęśliwym w Galicyi. z tej arystokracji nie ofiarowała by na ołtarzu
Ojczyzny swych tytułów chyba za pieniężnem wynagrodzeniem — i niedziw
że między nimi szczery się owa wyższy mianami którzy już przebolały głośno
z polską tylko z moskwą mogą czytać — bo austryacki postęp
już się nie zmieniły — przy zmianie się oświaty — .

Szczególne okoliczności wywołują wspomnienia osobiste, Słyszałem raz
Alexandra Nołockiego opowiadającego w jaki sposób poczuł się być
Polakiem a zarazem w jaki też sposób jego być winno życie i postępowanie
aby dał dowody swej polskości — Kiedy usunął się od służby
Moskiewskiej wracał boczną jakąś drogą do Ukrainy — i
gdzieś na krańcach owego państwa zatrzymał się czyto dla
drogi czy też z przyczyny złamanego dyszla — nieznany i nie
poznany chciał się zabawić — korzystał więc z uciechy jakiej
mili wieśniacy przy obchodzie małżeńskim — oddającym
się w tym końcu — obchód zdawał się Alexandrowi iż był
zbyt smutnym — bo choć nasz niezmierny wesoło bawić
się [illegible] i muzyce — opłacał więc zapłacić wszelkie
napoje i jadło i poprosił aby mu coś zaśpiewano — —
~~Ucz~~ uradowani niedługo się dali prosić i dla rozwesele
nia siebie i obcego nieznajomego — Zaśpiewano — z całem
wzruszeniem serca tę piękną narodową pieśń obraz głębokiego
smutku i rozpaczy — co można całe przywiązanie ludu
do Ojczyzny — Oj ty Panie Potocki — . . . —
sprzedał polską Ukrainę — Com ja w duszy mej gorycz poczuł
jak straszne przeleciały ostygłe wysłuchiwałem pieśni aż do
jej skończenia — straciłem wolę i siłę ruchu i mowy — smutna
harmonia pieśni głęboki żal i głębsze wielkość przekleństwa
wychodzące z piersi ludu ostygłemu mnie zimny pot mnie
oblewał. czułem konieczność zemsty a nie znałem z grona
śpiewaków ja ów tak żywo poskramiałem mnie zaraz
mowy poddaństwa — skończyła pieśń był jakby wewnętrzny
omdlał zachwytu mnie uczucia — zgrozą przeszłości życia mego
upojony się — aż do zatraty zmysłów — popadłem w ciężki
sen — i późnym ranem nazajutrz po mowy nie zmieniony po
wróciłem się do domu — Długie były na wspomnienie tego wieczora
a zarazem bardzo gorzkie rozmyślania — to być każdem ta pieśń
miesiące czasu przeszło bez spokoju — i tylko instynkt zachowania życia
utrzymał mnie przy nim — pozostała mi melancholia przez nią
wyradziła się myśl ofiary myśl [illegible] którą Alexander do śmierci

Najdrobniejsze rzeczy zbyt często a można zawsze powiedzieć największy wpływ
wywierają na losy narodów. Historycy zbyt mało do nich przywiązują uwagi
zajęci wyszukiwaniem przyczyn wypadków przez wpływ i usposobienie osób
zajmujących scenę polityczną i zwykle tych zakulisowych nici lub sprzężyn
nie dostrzegają – U nas ten mały fakt oddania Korony Matce Boskiej –
zrobił z niej Królową Polską – do nieba przeniesiono pojęcie Ojczyzny
i znikła z oka z tego świata. ba i nawet tam się nieutrzymała
bo wkrótce zapomniano zwać ją Królową Polską została w modlitwach
Królową naszą więc osobiście każdego wierzącego bez spójni z drugiemi.
podniosło to wpływ księży ale oraz większy upadek szerzył się –
w pojęciu zbiorowym między powrocie Ojczyzny ziemskiej – to tradycyjne
powstało a niezrozumienie i nieurzeczywistnienie pojęcia – odbija się w
poświęceniach w ofiarach osobistych – stanowi prawie naszej polityczne
naszej Martyrologii – i jest przyczyną przez reakcję rzeczy ziemskiej
w tylu jest renegatów i tyle słabości –
Ogólna zaś wiara w Boga Rodzicę stanowi ~~tego~~, jeden z najpiękniejszych
Myt naszych poezji Religijnych na naszej narodowości ugruntowanych.
W naszym pogaństwie już kobieta zajmowała pierwsze miejsce. pod tą
postacią się wszystkie tradycyjne przechowane wspomnienia z tłem pogaństwa
przyjęła się więc do ony rzeczy z wyższą łatwością tym bardziej że się nadaje
i Polsce – ustrojem politycznym kraju każda matka w swem życiu przeżywała
– każdy z nas w niedoli woła i wspomina Matkę nigdy
Ojca. i powodem sposobu chowania dzieci już od dawnych czasów
praktykowanego – świadkowie ~~&~~ upokorzenia kobiety w naszych
Matkach uzdrawiała się nasza imaginacja bezwzględnie a wszystkie
ich cnotami – a po ich zgonie przenosiliśmy ich pamięć na tę
która im stała przykładem tak więc kobieta, wyrażona postacią
Boga rodzicą przed twórcą – tym łatwiej że ona została czczoną Królową –
Polski – Niebiosa przyjęły w dodatku później kiedy już z Polski zrobiono
wielki klasztor – ale nie uczyniło i nie zawsze ten dodatek się zostanie.
nawet usunęło go – była by tylko została Królową naszą – to jest każdego pro
szczególnie – to większą korzyść przynosi – księżom – ale coraz więcej pogrąża
ziemię obowiązków dla kraju – w wielu książkach do nabożeństwa są komiczne tym
ich dopominał o ~~koroni~~ tych przydomków, wszystkim <u>matki nasze</u>.

Że nie Kazimierza mnicha ale Władysława Białego przedstawił Matejko
14. – Wpływ Emigracyi francuskiej wstrzymał przeistoczenie się społeczne
w naszym Kraju – Za Xięstwa czas Warszawskiego i za Królestwa
wspominana i wielbiona konstytucja 3 maja stała się przyczyną
zupełnego zatrzymania rozwoju postępowego i ukształcenia
politycznego w kraju – i dlatego też zachcianki nieprzechodzące
romantycznych wystąpień – i do dziś dnia skutki ich się dają
na każdym kroku widzieć ich błąd tyle szkodliwy – tyle zło
go przynoszący pochodzi iż nakazywała większość – przy
stąpić i połączyć się a zarazem wznieść się do mnogości –
Błąd wynikało iż kto kolwiek będąc zaczynający od Braciszka
lub mnicha aż do innych wszystkich przyjęć które mógł
(mieszczanin czy wieśniak) dostąpić, zaraz nabierał nie już
przeciwnie ale w całem znaczeniu wszelkich narowów szlachec-
kich – podnosiła się kasta jedna – ale zaraz owa
zostawały zawsze wydzielające się z wszelkich stosunków
towarzyskich – i dlatego też uważam wszelkie pochwały
dla tego działa – bezrozumne – a zwrot do niej wcale
ich ustroju za najszkodliwszy – spodziewać się należy
iż przy zdarzonej okazji – przy nowych okolicznościach
znajdą się ludzie tyle rozsądni iż ogłoszą z nowym
zupełnie manifestem nową i wydatniejszą konstytucją
Jeśli popełniony błąd nie zrobiemy tego zaraz na wstę-
pie – zatorą ciemni nadzwyczaj rozpłodnieją się które
zawsze upadkiem politycznym nam zagrożą –
Do dziś dnia nikt na ten błąd tak zabójczy uwagi
nie zwrócił – z szlachty zrobiono owa kawatto w którym
wszystko tylko zmarszczenia szukało i tego chciano oświecić
Kraj cały – zamarł zostawiwszy to tylko do rozgrzania
wszystkich warstw społeczeństwa aby przez fermentacyą
one same z siebie blaskiem zajaśniały
i dlatego też nigdzie jak u nas tak silnego nie stworzył
we wszystkiem złem swoim jak u nas się wytwarzały te

ta kasta, po dziśdzień zupełnie odgrywająca rolę parwenu-
-dorobkowiczów-, podnosi się zaraz wyżej kupnem tytułów
wyrabianiem do stworzenia majoratu przez to prawem przez to
kupnem Rodziców - to rozszerzenie się jej w Galicji do
tego było nadało tej cechy dumy połączonej z głupotą
W Królestwie, przed 31 r. w wojsku i na urzędach -
przygotowali przyszłych [illegible], gdy tym czasem spodziewał
skąd przymiotnych obywateli - w których gorzał najczystszy
poświęceniem największy zapał patryotyzm

Wprowadzenie tak zwanej zabranych owem czasem
zamknięciu go pod ścisłą kontrolą Rządu - zaraz
reszty narodu w ciemnocie, zapłacił o jego dzielności
umysłowej i serca - uwarunk go aż do Rycerskości.

A dojrzyj ani Rycerskości ani Dumy rodu ani tu
egoistycznym zamiłowaniem siebie samego stworzyć sobie
nie można - bo wszystkim jest masa, naród, z równym prawem
którym nałożyć obowiązku i praw odmawiano - a których
nie porusza ona naprzód póki nie wdroży się w posiadanie i rządzenie
się na ~~własnej własności~~ na ojcowiźnie -

Oddzieleni się nawet zupełnie szlachty od narodu nie tyle należy
przypisywać [illegible] - ich własnie wpływowi
owej konstytucyi - wszedł on w naturę ich pojęć - wrodził się -
i tylko przy wstrząśnieniu społecznym przez wielką wojnę
która zdarzy się w nim - owym nowym oznaczeniem obowiązków
i praw może być zniszczonym.

Tradycja nie zostanie przerwaną ale tradycja narodu nie zaś
kasty, i takim tylko sposobem może ona wlać tę jedność
tę wolę niezachwianą a niezłomną poruszania się do godności bytu
niepodległego - do stworzenia go i przekazania go
pokoleniom przez ich ciągłe kształcenie się w używaniu
praw. przez obowiązki wraz z niemi przyjmowane.

Iużem się rozwlekł za nadto nad tem pewnikiem – Montesquieu lub Tacit – krócej a tem silniej byli tę prawdę napisali – ale ten co mi piszę ("l'esprit des lois") – mnie daleko do tych pisarzy –

Polecam waszemu zastanowieniu i krytyce dwie poprzednie stronnice – a teraz wracam do gawędek moich – zawsze jedno klecąc – że wartość człowieka co do jego pomysłów wiele zależy od środkowości w jakiej się znajduje – niedziwi więc mocno wasz powinna jeśli zauważycie moje życie zupełnie odosobnione bez możności tarcia zdań i wytrawiania myśli – Poeta może sam w sobie budzić imaginacyę i płodzić arcydzieła – o wiele zaś trudniej dla wiedzy narodu aby – coś z porządkiem powiedzieć potrzeba żyć wśród tych którzy podobnemi obowiązkami się trudnią – czy to względnie – jako polityczni czy też ekonomiści – czy też bezwzględnie – jako applikujący i regulujący życie – w duchu narodowości – Abstrakcyjnie rzeczy więcej nie umiem to mi zaszło za daleko abym mógł się wznieść do pojęcia ludzkości twórczej i mieć wyraźną o niej myśl jak przystało do filozofii humanitarnej tłumacząc illuzyę życia dla swoich wśród swoich

Czy mam racyę pochlebiać sobie że mógłbym dojść z czasem znalazłszy się w stosownej mięszaninie do pewnego stopnia biegłości i powagi. Krytyka wasza mię rozświeci –.

– Widziałem wczoraj dom prawie ukończony nowy. piękny osobny – odkopywano go prawie z pomiędzy gruzów – tyle zepsutego materiału odrzucono przy jego budowli oto się pomyślałem sobie moje listy za które zbyt serdecznie mi dziękujecie

U nas uważać należy wszystkie wypadki narodowe za jedno i toż samo. poczynające na konstytucyi 3 maja – przez trzy pokolenia trwające – rewolucyę którą należy przez manifesta – bo one się zaczęła się od – a wasz sposób tego takim się zamierza spieszyć – po 3 maju była dążność niepodległości która bez bytu osnacego niego istnieć nie może a tym każdy z osobna a jak tu niełatwie określonego – upadaliśmy przez fałszywe położenie kwestyi. bytu

214 ~~123~~

6.

Kiedy Napoleon wszedł do Wilna Pan Pociej bogaty obywatel sformował swym kosztem szwadron Dragonów – jako pułkownik opuścił służbę po pożegnaniu armii w Fontainebleau – straciwszy majątek pozostał we Francji wstąpiwszy do Kamedułów w Mayenne pod Laval – Dep. de la Mayenne – Najtrudniejszą mu było rzeczą pozbyć się kawy i tytuniu wraz z pogadanką i dla tego też trudnił się tylko przyjmowaniem gości – Zawdzięczyć mu muszę podanie mi sposobu razu wykradzenia mnicha – młodego i przystojnego człowieka co dla miłości wstąpił do zakonu – ze śmiercią ojca przeciwnego stosunkom jego córki z nim owdowiała matka niemogąc sama prowadzić interesów w Nantes przybyła do Laval, wraz z córką – dowiedziawszy się o jej położeniu a zarazem jej życzeniu i obopólnym niewahałem się popełnić owej zbrodni wykradzenia mnicha – według praw kanonicznych – bywały wykradane zakonnice szczególniej w Hiszpanii – Ale wykraść mnicha to rzecz dość rzadka – tylko polakom takie przygody mogą się trafiać i z nich się podtrzymywać – czyż to nie dowodzi naszego podobieństwa tem niepodobieństwem do Hiszpanów – Za powrotem z Ameryki potem o zbrodniarzach dopytać się niemogłem, głęboki nurt ~~Może~~ wyrzucił zdławione ofiary – Może odchłań wulkanu klasztor, to jedna przepaść bez dna tam raz w familii widziałem ja Babkę cieszącą się wnukami – a syn jej Małutki Krzysztoforyna pozostały po mnichu, ojciec dzieciom – pokazywał mi drugą mu pamiątkę – był to nożyk krakowski, jemu dany przezemnie mój towarzysz kampanii 31 roku – tak to my siejem wątek naszego życia po wszystkich rozstajnych drogach – znacząc przejścia bezowocnym trudem bo po za granicami naszej Ojczyzny, a wracając do swoich wśród nich obcemi jesteśmy – bo nawet nam mówią wrócić się tam zkądeście przybyli – bo tu nam lepiej bez was – skąd im taka zawziętość do nas – bo oni wobec nas wstydzą się swego zgnuśnienia wobec myśli narodowej a my im zbyt ~~mocno~~ przypominamy iż zmartwychwstaniemy – Kobieca to nienawiść dla wojaka kiedy się ośmieli być wzgardzony – czy ja w tem winna – może że niezapominamy obowiązków naszych – mimo iż umieramy

To nie są materiały ale groch z kapustą w pomięszaniu – coż robić – muszę za potrzebnie warunków życia aby coś porządniejszego myślą i rzeczą napisać – gdzie pióro tak myśl rozpierzchniona, żadnym obowiązkiem do ładu i porządku nieskrępowana –

W Kołbuszowie pozostała wdowa po Cyrkinwiczu zdaje się siostra Króla Stanisława – miała 2 synów i jedną córkę. najstarszy chował się pod dozorem Jezuity – niemi podziwowano na ukończeniu swej Edukacji jak to mówią –. wróciwszy do kraju, został jako młodzieńca ukończonego. Matka, objawiając mu zupełne swe zadowolnienie z niego, z jedynym wyjątkiem pewnego tchórzostwa nerwowego. Było to w czasach kiedy Gwiazda Napoleona pobudzała cały kraj do rycerskości – Chcąc Matka ową podnieść w synu o ile wypadało jego imieniu i stanowisku uważanym Panów naszych w Galicji – zaraz wdrażała go wszelkimi pokusami do Myślistwa – osiadł się młodzieniec w pracach ubogi przy dworze –.

Co dzień ćwiczył się młodzieniec pod przewodnictwem starego Myśliwego w sztuce polowania – razu jednego wracał dość zmęczony i wcześnie poszedł na spoczynek – było to ~~[illegible]~~ porą jesienną wśród pięknych dni – i pogodnych księżyc Jaśniał spokojnie na ziemi i dawał starym drzewom urok życia igraniem cieniów gdzie nasza imaginacja słowiańska zawsze widzi i marzy o duchach –

Nadeszła wiadomość z poznańskiego gdzie przybył Napoleon niespokojny Matka i przeciągnęła swój spacer po ogrodzie w to wszystko Panny Hoppé – ~~[illegible]~~ Ubrana w Bieli jak zwykle u nas po wsiach – przy cerze – wolno z wracając ku Domowi – powziął myśl zbudzić syna ~~[illegible]~~ udzielić mu tych ważnych wiadomości które tak głęboko ją wzruszyły zbliżając się do okiennicy stukała cicho – Syn zestraszony, może i spowodowany snem rzucił się za strzelbę. i kiedy Matka ~~[illegible]~~ odchyliła okiennicę on Ustraszony Białością dał ognia i zabił własną Matkę –

Poznawszy nieszczęście jakie popełnił uchodzi w Poznańskie i tam się zaciąga do wojska – przebywa całą kampanię –

i ponure życie na wygnaniu – Dziś syn jego w południowej
Francji trudni się lekcjami muzyki – dość dziwaczne życie – mimo
wielkiej zdatności – jako pisarz i muzyk ale brak gruntownych
nauk – trudno mu będzie wyjść na wybitnego człowieka
Żeni się jednak – i ustatkuje się i wejdzie na drogę pracy
uczciwej – wiedząc to z tego że on radzi mi odłożenie – Rodzonego
Brata to przestał towarzystwo podatkowem cały swój Majątek
z tem pięknym listem ofiarowym – jaki czytaliśmy w sprawozdaniach
Powstania ~~[illegible]~~ Siostra jego była przedtem za Rudzkiego –
a brat spokojnie przeżył wszystkie kursy polityczne – to nieszczęs
cie fanatyzm wyradzało w nim manią i cała familia została pod
wpływem jakiejś Boskiej Kary –
Pięknością słynęła Pani Rudzka w słabości przewlekłej leczoną
była przez doktora który w niej pokochawszy się jako Kochanek
diagnostykę zmylił. i który ją w tej słabości do grobu wprowadził.
2 Córki zostawiła – starsza zawsze pod wpływem ciągłego i więc nerwowego
stanu, mania się, na jakiś brak zdrowego rozumu. jest dziś Zaleska
młodsza romantyczna jak Babka, także podupadła
wielce zdrowiu lekarski roskochanego w niej doktora – najdziwniejsza
rzecz że wnuki – i wnuczki mają wielki pociąg do skrzaczenia ludzi-
lowi dziwnego. Matka w pocięciu pokaźnią tradycyą przeszłego
pokolenia w swoich dzieciach – ta jest za Lednowskim a ja ją po-
znam przez moje listy – jej słabość nerwowa robi ją dość ogra-
niczoną – często w lekkiem towarzystwie arystokratycznym – który się
zgłupił – Mam teraz nowy dowód jak wiele wpływa Matka
na usposobienie dziecięcia tem więcej tytułu tego –
Znana jest historja Zyrana Pozas – miał on swe narzędzia.
stworzyły się one pod pokrywką wojny domowej przez chęć nabycia
Bogactwa – Zwycięzcom Amerki Hiszpańskiej przybyłym do Cordova
stanowczo w górze mi w Pan... Correa – 6ta mili dzieci a każde z
jak najwybitniej zupełnie osobnym charakterem – wcale najmniej posiadała
mniejszym się – na takie tworem jedności – miała co może wpłynąć edukacja

i nauki wśród ogółu zamożniejszego — Odosobnionym życie tej familii
wśród miasta o 16,000 ludności tłumaczyło mi przez iż wielkie bogactwo
życie w tym domu mało miałem sposobności znać jego przeszłość —
także innym sobie tłumaczyć usposobienie najmłodszej córki —
której największą rozrywką było rzucać łatkom głowy nożem
kuchennym — doświadczyłem tego własnemi oczami a ukrywanie
w familii tego usposobienia dawało mi wiele do myślenia — Dwóch
synów było poważnych jeden otwarty i wymowny drugi podejrzliwy
inny był przejęty całą dzikością zadumania — były także dwie córki z tych
jedna jak Matka Boska Bolesna druga zaś jak Magdalena nie poku-
tująca — w takim zbiorze zaś tak różnych charakterów długi mój pobyt
nie mógł mnie nużyć i uprzedzenia mu interes przeniosłem aż do
Zrozumiałem — tam to dopiero dowiedziałem się o kolejach Ojca i Matki.
Burzliwe życie ich ~~było~~ — i każdy z dzieci malował epokę wypadków
politycznych pokrytych — a ich osobistym interesem spowodowanych —
Pierwszy odpowiadał Epoce ukonstytuowania się Niepodległości drugi malował
w sobie podejrzliwość którą obudził S^n Martin — trzeci oddanie sprawy publicz-
nej Kolei z której się wyradził Rosas — Matki życie było zobrazowane w
córkach — najmłodsza przechowała fotografię czynów wspólnych Rodziców.
w zniknięciu bogatych a nieprzyjaznych Rosasowi ścisłą przyjaźnią złączonych
dwóch familii —
Uważam więc za zbyt ważną rzecz zatrudnienie moralne i fizyczne
Kobiety w czasie ciężarności — to wszystko co ją otacza co może zrobić
wrażenie na niej szczególnie zaś ze strony męża. jest tak rzeczą ważną
iż dziwi mię ta wielka nieuwaga w Matkach i Ojcach — Wraz tym to
wrażeniom przypisać należy naszej Martyrologii ciąg nieprzerwany
i to podtrzymywanie Narodowości objawami ich życia — mimo zupełnego
niszczenia familii — aż do korzenia — tem też można tłumaczyć
niemoc naszych Magnatów — przekształconych już w zawiązku —
ich wyrodnych Synów — zachętę i konieczność zachowania naszej
przy imieniu — Osłabienie zaś ducha Narodowego pochodzi z braku
kojarzenia ras — rzecz kiedyś istniejąca a tak przeważnie wytwarzała
i wzmocniła kiedyś naszą narodowość samodzielną w naszej klasie szlacheckiej.

7

Przenosząc się z mieszkania Domu Piszczatowskiego do domu Dobrowolskiego na ulicy Zakroczym„
skiej, dostrzegłem kij z toporkiem drewnianym miedzią ozdobionym, podobał mi się nad„
zwyczaj i już go chciałem sobie na zabawkę przyswoić - kiedy ojciec poważnie schował
go w pokrowiec wełniany od szpady i sam zaniósł na nowe mieszkanie oddając szpadę
wraz z mundurami obywatelskiemi i urzędu służącemu do ich przeniesienia. -
Jako dziecię ciekawy zauważałem od owego czasu iż niekiedy w mieście wieczorami
a zawsze w podróży tego niepospolitego kija używał w dzień go nigdy nie nosił bo
nie odpowiadał ubraniu.
Pan Rakowski czyli Radtkowski po powrocie z podróży w swych dobrach wysta„
wił piękny pałac z ogrodem angielskim, stawami i rzeką; były tam w dużych
ogrodzeniach jelenie, sarny, zamy i ptastwo, nie brakło na mostach, wytryskach
z Lwa, świątynia egypska, pełna hieroglifów. Zadłużywszy się nieco na tę impro„
wizowaną wielkość, żądał od Staszyca 200000 Złp. na założenie fabryki porce„
lany. A w dowód możebności przez sprowadzonego majstra francuza przedstawił
próby swojskiej gliny brał w swych dobrach, polewę miał sprowadzać z zagranicy.
Żądanie jego doszło rąk ojca mego dla dostawienia urzędowych informacyj i
z tej to okazyi przyjechał Staszyc do ojca, bo mu szło najwięcej o dołączenie pla„
nu własności z obliczeniem opału, spadu wody i oznaczeniem oddziałów,
w których ziemia do zużytkowania miała się znajdować.
Te skazówki robił ojcu bawiąc się ze mną i czasem przerywając swą mowę
odpowiedziami na moje pytania; w końcu zaczęto mówić po niemiecku
z wielkiem dla mnie podziwieniem, bo mi się wydawało, iż cała mowa była
o toporku, bo go ojciec dostał z zakątka i nim oba się bawili.
Kiedy raport już był w przepisywaniu dla odesłania go radzie stanu, pojechałem
z ojcem do Staszyca, zkąd przywiózł do domu stare akta wielkiéj objętości;
tam także bawił się Staszyc ze mną i zachęcał mnie, abym był kiedyś jeome„
trą, pokazywał różne plany dóbr, na których odgadywałem łąki, lasy, błota, i prze„
znaczenie budowli, stósownie do sposobu ich przedstawienia, co mi się bar„
dzo podobało. Od owego to czasu powtarzał mi ojciec często słowa jego: „zami„
łowanie w miernictwie jest wyrażeniem wielkiéj prawości, najczystszéj sprawie„
dliwości i nieocenionéj usługi, odgraniczając każdemu własność z prawa na„
leżną.“

Według poszukiwań ojca w tych starych aktach pokazało się, iż wioszczyzna, gdzie
był pokład na wyroby, należała do dóbr edukacyjnych a zakładem publicznym do-
tyczyła się do wielkiéj posiadłości, żądającego wsparcia na założenie fabryki.
W radzie stanu zarazem uczyniono decyzyję zapomogi obiecane różnym Szlę-
zakom na zaprowadzenie fabryk sukna, farbierni, świec, mydła, garbarni
które nie przechodziły na każde żądanie od 6 do 12000 złp.
Raport już w części był odmównym z powodu braku kapitału, co do własności ale
Staszyc na tém się nie opierał w odmowie, ale li tylko w wyłączności rzeczywistéj
fabrykacyi porcelany i to w kraju, gdzie jeszcze dobrych miejsc glinianych nie
było. I rada stanu przyznała garncarzowi 12000 złp. zapomogi na zaprowadze-
nie fabryki, odmawiając ongiż owemu panu.
Rozgniewany odmówieniem mu wsparcia napadł jednego razu ojca mego, jako
głównie redagującego raport do rady stanu, a zdarzenie chciało, że znalazł się
Staszyc u ojca w téj chwili. Na wybryki niestosowne, nawet obrażające, bo
pan, jako obywatel ziemski pomiatał rządem i urzędnikami, z zimném milcze-
niem odpowiadał; po uspokojeniu się dopiero, dowiódł głupiemu panu, iż gdyby
był pozwolił na zakład fabryki a w krótce cały majątek jego przeszedłby do rąk in-
nych a zakład stałby się ruiną, świadczącą li tylko kaprys pański. Co do własności
wyłącznie posiadanéj zastrzegł, iż żadnych kroków nie dopuści, boby to wywoła-
ło w kraju, między tyloma posiadaczami, niezrozumienia wielkiego wpływu uży-
wającymi niezmierny niepokój w rządzie.
Ale z głowy uparczywéj polskiego pana, kaprysów wypędzić nie tak łatwo; u-
dał się więc do pani Dobrowolskiéj, aby ona przez swe wpływy otrzymała od
Alexandra rozkaz zapomogi żądanéj. Pani Dobrowolska, córka młynarza, u
którego król Stanisław noc przepędził, kiedy go zabrali konfederaci, wysoka
i nadobna w młodych swoich latach, szczyciła się miłością cesarza moskiew-
skiego, ale w obecnym była zastąpiona przez panią Rębielińską, i ta obieca-
ła przedstawić jego żądanie, w którém podniosła się suma zapomogi do
300000 złp. Jakoś to doszło rąk cesarskich, ale już po zatwierdzeniu zapo-
mogi radą stanu poparłych. Zawezwał więc Staszyca z żądaniem doku-
mentów i mimo obietnicy danéj swéj kochance nie zatwierdził prośby

z ojcem, który jego pracą chciał stawać Lubeckiemu na przeszkodzie; bo on wiedział, że ojciec miał w ręku projekt Staszyca, a do którego ojciec wiele się przyczynił.
Mostowski nic nie wiedział o Łaparku, choć pewny jestem iż mocno, wszyscy miał równy stopień z ojcowstwem, bo obadwaj zwali ją szlachet-nią i pańską manifestacyą patryotyzmu, a która dla miłości społe-czni i uczciwości względami już zapomnianą u nas była.
Mostowski pobudził opinię dzierżawców dóbr narodowych a nawet i włościaków, którzy porobili petycye przeciw sprzedaży. znalazły się niektóre żądające ustąpienia gruntów po oznaczonych cenach.
Jedno z takich żądań przyniósł Łaparek ojcu podpisane przez groma-dę, starosta sołtys popierając je Łaparkiem. Był to treści ostat-ni z kolei Łaparek pewnego znaczenia, bo dobrze zapamiętałem, iż nie wiedząc jakim sposobem i Staszyc ów starzec znalazł się na chwilę z pokoju bawialnym w cichej rozmowie z ojcem. Wypracowa-nie ojca w kwestyi sprzedaży dóbr narodowych wyjawiające zamysły Lubec-kiego opierały się wiele na owych aktach. Lubecki poznał się lub też wiedział, że był źle poinformowany, i zerwał swe stosunki z Gramszewskim; Kembiliński został radcą stanu a ojcu w nie-waicbrości umieszczenia gotowizną dał 20000 gratyfikacyi.
Ucichły sprawy dóbr narodowych ale po wsiach podniosła się nadzie-ja ich rozkupienia przez włościaków; głośniej jeszcze mówiono po-śrecie mieszczków i często zachodzili starsi dopytywać się i to nie tylko z kraju ale i z Litwy, kiedy będą rozdzielone grunta i wysta-wione na kupno bliższe dla włościaków i mieszczan i to w małych folwarkach.
W wolnych chwilach przyzwyczaił mnie ojciec do pracy praktycznej w zawodzie ad-ministracyjnym a razem pozwolił mi do czytania różne rękopisma i pamiętniki zeszłych czasów, odsłaniając mi nowy sposób widze-nia sfery publicznej w głównym źródle tworzenia rzeczywistego ludu polskiego, tłomacząc doniosłość pamiętników Kołłątaja i znacznego

rękopismu o [illegible] wiejskim, gdzie jasno wykazanem było, co jest własnością włościanina lub mieszczanina i jak ją odgraniczyć i jakie są jego prawa do służebności na gruntach i lasach dworskich; jak tych praw i własności oznaczyć cenę i według układu dobrowolnego w jakich ratach spłacić się rozliczali.
Teorya i tablice spłaty z interesami z wielką akuratnością były oznaczone.
Druga dyssertacya statystyczna z zamożności wiejskiej szczególnie w Polsce i Wielkopolsce z czasów wypracowania tego rękopismu, dowodziły w rezultacie, iż prawie czwarta część włościaników była w stanie gotówką je spłacić.
W tych to rozmowach ojciec objawił myśl, iż wskutek wyniszczenia kraju przechodem wojsk, rozpojenia ludu, poniżenia jego moralnego, uprawianemi zwyczajem karami cielesnemi, bogactwo to zupełnie zniknęło, albo też tak zmalało, iż zaledwie 1/60 część włościaników lub mieszczan byłaby w stanie wykupić się gotówką. Jedno z najciekawszych uwag rozstrzygnął mi ojciec tę, iż wszystkie rachunki i przepisy były zrobione przez województwa, stosownie do ich bogactwa ziemskiego. Wszystkie te wypracowania uważał ojciec za tak pewne i sprawiedliwe, iż wartość dóbr zwiększona pewnym wykładnikiem dałaby ich wartość obecną. Część praktyczna rękopismu przedstawiała naocznie, z przykładami planów kolorowanych z napisami, odnoszące rozstrzyganie odkrycia rzeczywistych granic już to do posiadłości starych, już to nowo oznaczonych przez zasadzenie nowych drzew w głębokich wykopach.
Trzecia część stanowiła, że tak powiem dykcyonarz własności ziemskiej według województw i parafij, oddzielając z osobna własności ziemskie obywatelskie od emfiteutycznych, narodowych, koronnych i starostwowych, edukacyjnych, kościelnych i dobroczynności; przy każdej własności były kolumny na litery, oznaczające kategorye własności wiejskich i jakości wymiaru służebności ogólnych.
Miasta i miasteczka pierwotne stanowiły osobną listę z wyrazem

mię zważał na uwagi robione przez Staszica, co do wartości i użyteczności pu-
blicznej zakładu, ale oparł się na nieobecności bytu tu w Warszawie owej wiszy-
ny, zawsze miał pana w ręku, jak się wyraził do Staszica.
Po tak bliskim ukończeniu tej sprawy pewnego dnia, odniosłem owe akta, co mi dało
sposobność widzenia Staszica, sam na sam z tym wielką przyjemnością, iż
cały czas w ciągu tej był rozmowną rozmowie, i jakoś ją tak pokierował, żem już
mógł się pochwalić przed nim z moją znajomością matematyki do miernictwa za-
stosowanej. W tejże to nauce miałem wielką pomoc z Janickiego, profesora
matematyki i okazało się w tej rozmowie, iż obaj wychowańcy Staszica, równej
ze mną w tej materyi byli mocy.
Po przerwie zaczęliśmy cośkolwiek chałasować, może i więcej jak się należało.
Nakazał więc spokojność bez wyrzucenia nas z jego pracowni. Wkrótce odłożywszy
na bok pióro, opowiadaniem jakiejś bajki o białym mierniku mocno mię zajął
i już na zawsze do siebie przywiązał; tak iż chciałem się już na zawsze przy
nim pozostać. Tak on umiał podobać się wiekowi dziecinnemu, interesując go zawsze
rozumowaniem jasnem i pełnem wdzięku, jakie się to różniło i można powie-
dzieć do dziś dnia różni od zwykłego sposobu porozumienia się z dziećmi.
Zostały mój ojciec Jaśnie + J. W. J. O. pracowitym i pilnym, padła na niego robota
uregulowania rachunków zaległych od r. 9 aż do r. 18. z kąd wyszła potrzeba prze-
rzenia dochodów skarbowych z owych czasów wojennych, w których najgłówniej
szło by odzyskanie dobra narodowe, poszukując ich całości jako też dochodów z o-
wych, uciekając się do owych akt, bo nie byłem razem z ojcem u Staszica.
Tam znów była mowa po niemiecku o łopatku, pokazując zwoje Staszic
z wielkiem moim podziwem podobieństwa do tej, co mój ojciec porzą-
dził, z tą różnicą, iż cyną nakuwana w drzewie była.
Wracając do chwilowych owych frasunków, robił się wiele na Szyrmę i na-
szych panów, co angielskie pojęcia po kraju szerzyli, tłumacząc ujemnie obec-
ność swą na posiedzeniu towarzystwa przyjaciół nauk dla tego, iż na niem
czytano o żydach, dowcipki wytaczające a rozerwające rozwój między nimi
końcami. Demokratyczne wychowanie szkół pijarskich, gdzie tylu żydów
miało nad Bielińskiemi, Chodkiewiczowskiemi i tylu innemi przewagę pil-

noić obok Bema; syna mistrza sprawiedliwości uważałem za niedostateczne
ubolewać się; żaden właściciel ziemski nie miał syna w szkole agronomicz-
nej Marymontu a każdy wstydził się za synem swego ekonoma, aby do niej
był przyjętym. Nikt nie chciał uczyć się rzemiosła, urzędowania, prze-
potrzebnie karyer szlachcie otwartych, z musu wstąpić do rewolucyi
o której kraj nic nie wie i nie pojmuje. Konstytucya 3 Maja podno-
sząc do szlachectwa stopniem nabytym w wojsku lub też w służbie cy-
wilnej albo własnością, podtrzymywała jeszcze silniej główne pojęć
szlacheckich o kraju i jego potrzebach. Małejem i zniknięciem, bo nie
znalazły sposobu stworzenia zarodu, coby miłość dla kraju oparł na
miłości i własności. Po tej długiej rozmowie, zdecydowali razem projekt
sprzedaży dóbr narodowych w obrębie 2 lub 3 morgów wychodzących z podzia-
łów miały być rozdane żołnierzom zasłużonym lub też służącym 15 lat,
nie służbę wojskową. Przytem wszystkiem najwięcej atrybuował się dowie-
miał nikt się nie bierze iż z niewoli kapitał się, którego by mu się chciał
uczyć. Tokarstwa, adwokatem; pochwalił i zatwierdził ojca, aby się postarał
o ~~termin~~ tokarza, którzyby mnie w terminu przyjęli nie przeszkadzając mi w u-
kończeniu nauk. Natomiast także ojcu zaręczam mnie obeznajomić z pr-
zemysłowością, tak koniecznie potrzebnych geometrii, bo zdaje mi się
iż on się doczeka, jeśli ojciec mój dać się przełamać, pierwszej próby
miernictwa w moich dobrach.
Doszło do uszu ks. Kunstartego, że Staszyc zamierza rozprzedać dobra
narodowe lecz tylko między włościanami, zaczął tłumaczenia i bał-
dzo mu się podobały darowizny żołnierzom zasłużonym. Lecz wnet
wielcy panowie i światli wytłumaczyli doniosłość tego projektu;
Staszyc jednak tak bronił swych myśli iż jako probę testamentem
jego zastrzeżoną, oświadczył się zaraz; więc nalegał, aby i ojciec w wa-
jem podobne zastrzeżenia umieścił.
Po długim czasie także zauważyłem, że w imieniu Staszyca przychodzili mierniczy
i wieśniacy z sądem polubownym, któremu zawsze przewodniczył Lapinski. Ry-
bacy, rzeźnicy, szewcy i inni radzi byli zawsze posłuchać dobrych rad zacnej

stawności na prawie i sumieniu opartej.
Tokarstwa zacząłem się pilnie uczyć i w miesiąc pokazałem Staszycowi próbę mej zręczności, ale mnie zganił za obtoczony kielich z przykrywką, przenosząc pochwałami użyteczność pałki do zwijania nici i polecił mi, aby mi ojciec dał do czytania owe akta, tak starannie przechowywane.
Niepojęta dla mnie zagadka zatrudnienia ojca i jego stósunków ze Staszycem i z ludem prostym wydawała mi się jakoby jakaś konspiracya. Dostrzegł tego ojciec i po stósownem ostrzeżeniu wyparł mi z głowy te myśli odczytaniem motywów i projektu prawa o sprzedaży wolnej każdemu gruntu w małych włosnościach dóbr narodowych. Tak, jak je przygotował ze Staszycem do przedstawienia radzie stanu.
Po roku lub więcej, Staszyc się dowiedział, iż ojciec mój zmuszony był sprzedać swój majątek ziemski smutną więc z tego powodu była wizyta nasza u niego, gdyż mój ojciec oddał swój pod toporek Staszycowi; jednakowoż zapewniał, iż zawsze ja będę mierniczym. Było to ostatnie moje widzenie tego szanownego starca, w skromności i prostocie piastującego tak wysoki urząd. Na tej wizycie uskarżał się Staszyc na szlachtę nienasyconą biegnącą za tytułami w urzędnictwo i coraz większą ich zawziętość w obchodzeniu się z ludem.
Tej zimy zszedł z tego świata Staszyc; po jego pogrzebie cóż może moje pióro powiedzieć? i pogrzeb jemu zrobiony jakie wrażenie na mieszczaństwie zrobił?
Skoro tylko Lubecki wziął namiestnictwo po Staszycu, zaczęły się szemrania, że nie Polak i że złodziejstwa Mostowskiego system zaprowadzi. Z odmętu oczerniano pamięć Staszyca, że dla swej przyjemności chował przy sobie swych drwali chłopców, z którymi się bawił tem.
Po rozpoznaniu stanu skarbu wnet Lubecki dużemi gratyfikacyami urzędników sobie zjednał a tymczasem projekt Staszyca w jego szale, ziony o sprzedaży dóbr uchylono, a że później dowiedziano się, o współudziale mego ojca w jego redakcyi.
Gromczewski, liwerant wojsk z czasów wojennych, poseł z Płockiego,

zaprzyjaźnił się z ojcem moim jako deputowany z tegoż województwa. Spo-
łecznie ten trzymał 3 klucze dóbr w Płockiem prócz dóbr własnych, dzierżawi-
ł akcyzę wódek i bicia bydła; był on towarzyszem także akcyźnika
wódek i tytoniu w Warszawie.
Jako kapitalista prędko się zwąchał z Lubeckim podrastającą Rębielińs-
go i familii ówczesnego prezesa Kaliskiego i innych i w pięciu lub ośm
zaprojektowali zakupno wszystkich dóbr narodowych.
Żółkoski, agent przy bursie warszawskiej wraz z bankierami widząc
trwonienie Lubeckiego co do skarbu, stanowili partyą przeciwną, ży-
cząc sobie robić pożyczkę, aby ten nowy żywioł kredytu publicznego
postawić obok kredytu prywatnego. Pierwszy ojciec miał wiedzę o tych
projektach, tak szkodliwych dla kraju; bo 8 tylko majoratów miało
stwarzać z tytułem hrabstw. Zwierzenie się ojcu Gramowskiego całą
rzecz odkryło.
Sprzedaż miała być robiona nie wedle taksacyi urzędowej, ale wg
oddanych ostatnią razą dzierżaw, które spadły znacznie wskutek no-
wych trudności, spławu Wisłą do Gdańska z tak wielkim dorazem
wielkiego zboża do Ameryki, do Anglii i Francyi. Trudności wywo-
łane przez Lubeckiego i innych spekulantów, którzy w bankierach
londyńskich o kredyt sprawiali.
Realizacya dóbr narodowych miała być zrobiona w 8 letnim okre-
sie. Co do lasów, te dołączono do owych majoratów z wypłatą ich
wartości, przeciągając na drugie 8 lat, tak iż w 16 leciech 18000 mi-
lionów miało wpłynąć do skarbu, a które by były stworzone jó-
szcze w królewskim prawie.
Tym groszem miano skanalizować drogi; kanał augustowski i prze-
bić kanał Ogińskiego; następnie ozdobić miasta wojewódzkie b-
udowlami skarbowemi, jako koszary, więzienia, trybunały i dla
władz administracyjnych. W Warszawie zaś projektowano nową i-
zbę poselską i sprowadzenie jakiegoś senatu.
Sekretne te wiadomości sprowadzały Mostowskiego do rozdrażnienia

obszaru jako gruntu posiadanego, lub tego, co miał być dołączonym za
wspólny użytek miasta z własności dworskich.
18go Lutego w bitwie grochowskiej zraniony już z kulami w bitwie pod
Okuniewem zostałem rannym, w głowę od czerepu granatu, co pękł
w powietrzu i od kuli karabinowej w nogę.
Trzymiesięczny pobyt w domu z kalectwa dał mi czas na nowo rozpa-
trywać się w tych aktach, a ojciec, już swobodniejszy w rozmowach ze mną
wielką mi ciekawość w nich pokazał. Tu był podpis Szczęsnego
Potockiego, przy klamrze z jego herbu zrobiony, zamykającej wszystko
jego dołu, ze stronami; jak najprędzej na mój koszt.
W tych to ostatnich rozmowach objaśnił mnie ojciec, iż szlachet-
ka zasada naczelnictwa stowarzyszenia, włościanie co do wykupna
ich własności i że nie mogła być w rękach szlachty. Jakże, przecież
ojciec jest szlachcicem, odwiecznym z dumą i uprzedzeniami; tak
jest według Konstytucyi z 3 Maja, jak twoi wujowie podpatrze-
niej. Jej wielki błąd jest, iż nie zaprowadziła równości, tylko
wyniesienie stanu wszystkiego do stanu szlacheckiego. Tem
zrobiła więcej nadziei między nią a ludem, do oddzielenia się
którego obcy dali nam wiele zdradliwych pokus. Kołłątaj był
twórcą towarzystwa i praw tych aktami objętych. Wojny z obcemi,
zależność nasza, przedwczesna rewolucya, bez usamowolnie-
nia i oświaty stanie się nową klęską, bo odniesie na późny
czas przeprowadzenie praktyczne tych praw usamowolnienia i uwłasz-
czenia. Naczelnicy zobowiązywali się testamentem do rąk poz-
ktał; i to była jeszcze formuła Kołłątaja, cośkolwiek poprawiona
przez Staszica i to w celu, aby stworzyło fundusz wykupna włas-
ności innych.
W 36 r. Henryk Jabłonowski zarządca tych akt od ojca a i też już wy-
prawiona została do Petersburga z biblioteką, w której je ojciec
złożył.
Tych z tego pola nam wskazać, może Kołłątaja lub późniejszy towarzystwo

demokratyczna o przeprowadzenie gwałtowne uwłaszczenia włościan; z tąd wi-
nię, iż Kołłątaja życzeniem było, znieść niewolę wieśniaków i ofiarą wykupna
przeprowadzić uwłaszczenie, gdy tymczasem demokracya nadawała im włas-
ność pod warunkiem poświęcenia się za ojczyznę, która wieśniakom była
macochą. Ta różnica jest wypadkiem koniecznym wyjścia pojęcia tejże spra-
wy z jednej strony od człowieka ze stanu bez znaczenia, z drugiej strony od
ludzi przesiąkłych wielkością swego stanu, a zawsze dumnych i skorych
w użyciu im służących przywilejów. Rozdrobnienie w dobrach prywat-
nych byłoby zbyt pożądanem.
Dziś tylko zachować należy na rozsądku i własnym interesie dobrze zro-
zumianym przez jakiego nieodstraszonego pana. Obok właścicieli małych
niech stanowy podziałem swój majątkowo szereg nowych dzierżawców, a on
swój majątek zwiększy a zwróci nową podstawę, podtrzymania narodowości
bez której do coraz większego upodlenia się szybkim krokiem po-
biegnie.
Jeden przykład pociągnie za sobą innych a rozdrobnieniem dzierżaw
tak, że się przyzwyczają panowie do działów familijnych, a jedni i dru-
dzy miłością własności wzniosą swą godność aż do miłości ojczyzny, cze-
go mamy dowód w Wielkopolsce.
Gromczecki zmarł z tego świata bezdzietny a majątek jego ulotnił się
gdy tymczasem ci wszyscy, co pod jego zasłoną, skorzystali przez
Stanczyca poprzynagradzani zostali majoratami przez Mikołaja.

Paryż 5 Maja 860 roku.

starszej w ogóle pełnictwo napotkał nową przeszkodę w
wielkiej własności — gdzie się znajdowali inni dzierżawcy
gdzie dobra narodowe zaczęto dzierżawić nie kmieciami jak było to
przed tem ale wsiami a nawet całemi i folwarkami kiedy
przemyślna ekonomia Irlandzka dzierżawy własności oddzier-
żawcowi — [illegible] to w wznowieniu został posłem
a potem ministrem Skarbu — Bogactwo wełny przyniosło
krajowi korzyść ale nie tak wielką jak te które by się osięgło
przez podział własności — której mimo prawa z kodeksu
Napoleona uniknęła szlachta właśnie przez wpływ przykładu
swych zwolenników ekonomicznych, Leoni Smita, i własności
urządzonej na sposób angielski —
Zaczęto naśladować odbiegając tradycję narodową którą
nam wprowadził — Panowie — wielcy Panowie — kształcące
dzieci za granicą — podróżnicy — i przemiany zaprowadzające
w swych wielkich posiadłościach jakoby w państwach udzielnych —
Mamy jeszcze w ogóle tą pańszczyznę niby to dbając o jego
postęp o jego dobro — które wszystko skończyło się jego rozpaczą
Dziś — mimo doświadczenia Galicji jeszcze dyskutuje czy ma upraw-
nić działanie gruntów, i zrobi to prawo jak inni — bo czy posłowie
nie odwołają się do tradycji Polski — która ma swoją wagę
w kodeksie i urządzeniach z czasów Kongresowki — i Ks. Warszaw-
skiego ale chcąc Autonomii Galicyjskiej nie pomnąc o tej przy-
czynie geograficznej etnologicznej i historycznej całej od całej
Polski tworzą prawa i ustawy — takim nowym szukiem i
zupełną obcością ustawy — co będzie nowym powodem jesz-
cze większego chaosu — zwłaszcza a co w krótce nastąpi —
odbudowania całej Polski —

Na tem kończę swoją rozprawę — tu się
spodziewają trzech ministrów Polski drugi litewski trzeci
węgierski — źle by było gdyby lub gdy nie przybędą bo —

Jeżeli byście jechali do Włoch proszę mnie uwiadomić i dać adresse nowego pobytu. [illegible]

mieszczanie — mówię o rzemieślnikach słowem jednym dają czuć się lepiej, dwa rzeczy czemu to w mowie by rzeczywiście wyłącznym krajowcom — Sam tedy lecz wszelkie rokowania są niemożebne bo Koronę oddzielono od Ministerstwa — więc tedy uważ[?] chciał tak stało się zredagowany adresse — poznali się na farbowanych lisach — i powstały mnie zyski krotgotski[?] i węgierski — a potem Horum na Moskali — Sejm Galicyjski krótko widząc rzeczy — pozna dopiero swój błąd — a rzeczeni ludzie będzie tem ważniejsze tem głębiej uważając stanowisko drugie w zawsze ludzi stanie na czele Galicji słoiąceych[?] —
ale im trzeba było 3 lat aby Ekonomiczne czemu[?] sposobu i to wszędzie zawsze pod ideą szlachecką Galicyjską wcale nie sprawy narodu polskiej —
Był tu Gałęzowski przez rady szkoły Baty[?] — może że i tędy wracał na drzwo[?] — bawił 1½ dnia — pojechał do Lwowa — starając się z Galicji wyjęczyna[?] dla szkoły zasiłek na szkołę — zapisałem się pierwszy na 30 fr. rocznie za mego życia gdyż testamentem przez zostawionym w [illegible] nie zostawiłem pewną sztę wierzyciel — tu każdy mówi iż Emigracja niepowinna dać upaść szkole — ale każdy ter się tem tłomaczy i usuwa się od podpisu — bo to już 1° zbyt kosztowna nimogą oni nie wspomnieli od [illegible] ego pańskości nakazywały 2° że to mogło by kompromitować 3° iż tu jest tyle nędzy tyle potrzeb Tutkaiszynych[?] chce się do mnie nie przykładaią i z tych 3 powodów każdy mając sumienie spokojnym usuwa się — Co się zapiszą tędy stanowić rzeczywistych polaków z Galicji to pominą 3 względy. sup[?] mi szlachecko katolicko Galicyjski — Wiele się nałaczy Gałęzowski —. Wasz zawsze życzliwy

Maximilian Witkowski

Otoż i mam dowód jak są szkodliwi Żydzi w Sejmach — wszyscy woto
wali przeciw podziałowi własności — przyzwyczajeni uważać zawsze za
własność a hierarchię za rzecz wyższości z ślepym posłuszeństwem oni
się wielkiej własności i tytułom poddawali mimo nauki Chrystusa —
Bardzo narodowi [illegible] wpływ tej kasty [illegible] swą potęgę na
arystokracji, która dla wzmocnienia się koniecznie aż oligarchii — i dla tego to
we wszystkich państwach one są we wzajemnym przymierzu i [illegible] ludzi
[illegible] prawem do uchwalania urzędów etc. etc. — przyzwyczajające lud [illegible]
Umm, od [illegible] ludowi zaczęło się wpływem [illegible] i [illegible]
się oni tej kasty [illegible] obrońcami —
[illegible] to [illegible] z taką [illegible] zakłady które ma [illegible] para
[illegible], gotowy są do ich przyjęcia — Nauki opuszczone wszystko
profesorom. Dzieci [illegible] — którzy są prawie [illegible] to te
[illegible] te [illegible] przyswajają się — takie [illegible] dyscy
pliny szkolnej wielkiego [illegible] będzie przyczyną — Przyzwyczajenia
Fantazja bierze górę w głównych dziecinnych [illegible] [illegible]
pojęcia i wrażą wyobraźni którzy ci za prawdę — [illegible] ten jest [illegible]
do [illegible] — dziecinny rozum [illegible] powagę profesorów
i [illegible] [illegible] [illegible] między nimi jest wiejskim dzieckiem —
Mężczyzna wchodzi w warunek przyjęcia. oto są skutki tego [illegible]
się i [illegible] osobistego i publicznego — Chciano przedstawić Polskę
w nowej Austrii w [illegible] zaledwie [illegible] [illegible] ten obraz
upadlenia — mężczyzna może być uniewinniony w wyrazach ale tylko
przed Bogiem może się korzyć — tego upodlenia co [illegible] pokorą zawsze
jest przyczyną źle zrozumiana Religia — oraz Matka Boska Królowa
nasza przed którą korzy się osobiście indywidualnie i chce aby
Istota Moralna wyższa nad Boga rodzicą także się korzyła czyli
przed sobie równą istotą —
Ciekawy jestem jakie zrobią wrażenie okrzyki na naszych [illegible]
i naszych dewotki słynnych polityków — chociaż uczą naszemi [illegible]
Jezuityzm — dziś tak poważnie oponują robiący dla praw konfesjonał
jej

od granicy – aż do Lwowa przyjęto za okrzyk "Niech żyje Król polski. Hurra na moskala" – Rządy Powiat i tud – Teraz tylko rady Krakowskie: przemowi po niemiecku nigdy zgody niema – wszyscy o Majorat. tak powiadają –

wielka własność dla wpływu przewagi i dumy udaje że wierzy – żadnych obowiązków religijnych nie pełni bo aby być prawdziwym katolikiem Rzymskim apostolskim potrzeba być albo głupcem to jest mniej tyle ale i wygody korzysta albo też wyrachowanym ~~tolerancz~~ –

Ksiądz na korzyści żaden wyciąga i przez wdzięczność za odznaczenie jakie doznaje, rozkazom służy – Głupota rozsądna a przywyczaje mniejszość do poszanowania kurnadrzyckiej sobie to i szlachta bez księdza obyć się nie może bo on tylko jest ich mową –

Wpływ tejże przyczyny upadnie wielki między nimi naukę rozumu wniesiono nałogiem moralność światowym – wyzwanie towarzyskiego życia – Dziennika Generalna na niewiększy wpływ mieniu – i przez Dwie dobra dziennikowa którzy wywarł wpływ na rzeczy świeckie –

U wiośniaków gdzie ujmowana jest pospolitszy z wielkim wiedzy stosunków miejscowych i wiadomy pewien poczułem w dokumentach już długi wpływ swój w rzeczy świeckie uważam więcej za zgrozowanym te wybitki ich ostrzegają i tem żelaznym poparciu drukarnię te wielkie własności i tytułowanych ludzi –

Z pojęcia wzięty zaraz miejscowościami sprawą różnych okoliczności wiadomych ci tylko na miejscu – a którem zawsze dało początek prowadzeniu się plebana – tak jak w Krakowie widać to nie już plebaniami ale proboszczami mieszkańców ~~złożonych~~ rozpustnych życiem w jednej kamienicy mieszkaniem. Ale o tym sam się w miejscu się dowiedzieć –

Policyjny nadzór i korzystanie z tego odkryć co do życia Księży – najprędzej mógłby się ich nieograniczonego wpływu – w rzeczy świeckie a tu w Krakowie wiele by można było widzieć – gdzie znaczna część dnia poświęconych dzisiaj jest wyłącznie sprawą gospodyń i znanych dewotek protegowanych przez Księży – tych starannie ukrycia tych grzechów dla ich zręczności nie uchodzą oka wszystkiego do obserwacji – i z przekonania twierdzę że złe jest większe jak można przypuścić – bo w każdym prawie gradzie Księdza znaleźć można zioła, czyto dla zrzucenia płodu czyteż dla uniepłodnienia –

Copie extrait de la lettre

— "Ne serait-il pas plus avantageux pour l'Etat de doubler les droits sur les eaux-de-vie et de diminuer de 3/4 ceux sur la bierre — Cette dernière boisson entrant dans les habitudes des masses produira sous peu de temps plus que les droits reunis d'aujourd'hui. — Partout même dans le Royaume de Pologne la bière est une necessité absolue comme le sel — en Galicie elle est seulement un objet de luxe de telle sorte que l'eau est la principal boisson chez les Pauvres et pour la santé une boisson fermentée si necessaire est à peine remplacée par un ou deux verres d'eau de vie ou de vins ce qui est par trop insuffisant — dans la classe ouvrière et chez les campagnards l'eau de vie apart les effets moraux est loin d'egaliser les besoins sanitaires [de] la bierre si sa production fut degrevée — Dans cette demande il y a une certaine analogie avec les timbres postes — il est permis d'elargir les raisonnements pour ne pas trop occuper vos instants

2 L'industrie est impossible en Galicie — malgré la richesse des matières premières — faute de pouvoir devenir propriétaire des petites parcelles de terrains — Ainsi j'ai voulu acheté 12 pieds de terrains ou la nature de lieux me presentant toute facilité d'avoir un moteur de la force de 36 chevaux — par une chute d'eau — j'avais l'intention y établir une filature de chanvre et de lin — ayant dans les montagnes les habitants pauvres mais endurcis, bras déjà habitués au tissage de toile — donc j'aurais donné la valeur de 4 fois aux produits bruts en occupant avec le temps plus de 400 ouvriers apart les hommes de la fabrique

Or la propriété étant hypothequée sur la totalité et non par parcelles l'achat du terrain ne pouvant avoir lieu.

Cette monstruosité de la loi hypothécaire empeche la division de terrain parmi les successeurs et comme on ne peut léguer de 3 ou 4 part il que la vente est impossible faute de capitaux tous se ruinent en peu de temps.

En France les droits de succession produit bien moins que le droit de mutation c'est à dire qu'il y a toujours plus de parcelles vendues entre étrangers que des succession partagé d'autant plus que toute succession doit être legué de ... attendu que chaque successeur juge ses droits apart

En Galicie le contraire se voit, aussi le trésor est obligé d'agir comme un marchand ruiné reduit à faire de fausses factures — il demande des droits toujours mal appliqués les ignorants payent en criant, les avisés reclament en un mot marchandent.

l'influence la protection vrai ou simulée trouve son avantage voila tous
En france il y a 9.000.000 de propriétaires pour une population de 36 millions
de la provient la richesse industrie et sa grandeur
La grande propriété la grande exploitation engendre toujours la misère –
détruisant tous les germes de la richesse due a l'industrie de l'homme –
comparans les produits de deux pays par rapport a la population et
on verra ici que l'homme industrieux meme avec un petit capital meurt de
faim faute de pouvoir l'employer – ou il se jette dans les speculations pour se
ruiner n'ayant pas de ressources suffisantes. –
La plus petite ferme en gahier de loué 2 a 3000 florins ou le capital de roule
ment pour une ferme de 300 a 400 petits doit être au moins de 20000 f
partout ces capitaux effectifs sont rare a plus forte raison en Galicie –
Si la loi permettait la vente de la propriété par parcelle que de richesse
que de ressources le tresor aurait eu la source inépuisable.
Le Domaine de l'Etat en serait il vendu ainsi j'en doute la bureaucratie
aime tant les grands noms et la grande propriété
3° Ce qui arrête tout progrès industriel et commercial c'est la malhonnêteté
au sujet de poids et mesure.
La falsification des poids est si generale qu'il en manque 2/36 par chaque livre
les employés de l'administration la municipalité se disent riez les préposés pro-
fit font faire de remises par les interessés, mais en grand tout achat honnête
sur des mesures juste est impossible – une inspection severe punissant immédiate
ment toute contravention peut arrêté le mal. sous le quel succombe les campa
gnards et les ouvriers et la petite bourgeoisie –
4. Marseille a 36 conseillers municipaux Bruxelles de meme ici on a donné
la satisfaction a chaque famille puisque on a un conseiller municipal
pour 60 a 90 chef de famille – c'est par trop stupide – le népotisme
protège tous abus. soit commerciale soit contre le peque soit enfin contre
la caisse municipal. tout tresor public est assez riche pour qu'il ne puisse
être volé – impunément –

do Śmierci jako Kapłaństwo pielęgnować –
Coraz to się więcej rzeczy forytowane z konieczności przez księży nowe artykuły wiary do niezmylności Papieża dodają niezmylności każdego księdza – grzechem i zbrodnią jest błąd we jaki kolwiek wszystkim bo to jest podkopywaniem wiary – we lak[?] natury których razem z naszą Większością tak tyż nowe postępowe prawa tak ten i temtej klasie oddzieleniu kościoła od Państwa stoi widmem dla którego przeciwiają i przeczą księżyny – ale jeśli który nawet inny marzy o nim to to tylko w rzeczy jej był przeciwnikiem ze wszystkimi wadami społecznemi tak korzystnemi dla nich zamysły – wszędzie interes osobisty, interes kasty – opierający się na wyłączeniu od prawa ogólnego na przywilej –
Tu się kończy mniejszo i znów odkładam przypadek Kirchmayera po końcu miesiąca – według widoku wiadomości kamerowych wydać i sprzedaż Dóbr państwowych jest już przyjętą za zasadę – których się więc przeraża 2 tysiące obywateli – posiadaczy ziemskich – by dojść do tego silnie poparli nowe rozporządzenia tyczące się ruchu i podziału własności ziem oraz wszelkie różnice między własnością Domanialną i ziemską –
Szczególnie zostały wszelkie rozporządzenia polityczne i policyjne, tamujące wszelkie zamiany i sprzedaże – Prócz tego co do lasów i ich exploatacji wykorzystywania drogi wodnej, o które się starają układa z rządem jest więc już prawie że nowy projekt przyjdzie do skutku –
Szczególnego używa sposobu Ce Austr. w prowadzeniu ćwiczeń Wojskowych – zbiory podobne gdzie indziej są zwiększeniem kosztów. Ten zaś są ekonomią dla skarbu – Wojskowi bowiem są żywieni przez włościan i zapłatę odbierają 8 cent dziennie – Gdyby [odbierali] [mniejszą od wcześniej] ale dać 20 l. jarzyny, jajki – a tylko żywienie koni jest dane przez Rząd prócz słomy –
Dołożyć do tego demoralizację –
W Mannswardt zacięto naszych przeciw Szwabom lub też polkom a innych około mityngu tam się uczył jest komenderowany – ale idą bez Tadeuszów –
W Mannswardt wychodzą tyralierzy tym pomijają co wychodzi komenda Feuer – i to znaczy strzelanie – tej samo robią sobie baltanowy[?] przeciwnie odzierając się jako prusaki chustą białą na kaszkiecie – podobnej komedii

widziałem w Bosnyli gdzie owemi czasy była komenda — zrobiwan
ostrą przeciw nieprzyjacielowi — a żołnierze przewracali oczy i grymasy
wydawali — wtedy Kryzerat pułkownik uczyć surowo — i następowały zegary
tania i ryczenia — ni lepsza była podobna muzyka tym odwarnimzery
Szyt. Batalion —
— Galicia zdaje mi się i mówiłem, że musi tylko być polską przez Polskę
Aby zaś podnieść duszę Krakowa. nic nigdzie się żaden rząd obcy ani
też polski narodowy tylko przez wielką ofiarę — pieniężną — na
zaprowadzenie różnych ulepszeń w najkrótszym czasie — a to
wszystko potrzeba zrobić i to tylko te niezmiernie kosztowne ulepszenia
powoli wiele złego zacieczyć i przerobić ducha mieszczańskiego — .
Są to polityczne marzenia o stolicy Państwa w Krakowie — bo jest
już portecą — co za doniosłość rozumu — bo są drogie żelazne — druga
głupota — bo jest tradycja historyczna — a której niemniemy bronić
ale owszem bratające się z obcemi rak najkaniutniczy — parafia.
Uważam to życzenie jako pochodzące z jakichś tajnych politycznych
podszeptów — słysząc je u ludzi wcale innym dość zdrowo rozumują-
cych —
Czy to prawda że tu chcecie się osiedlić — mówiono mi nawet że jest wam
przedstawiono do mieszkania nieprędkie na przedmieściu do wyboru
— to wszystko ma swoje ale —
Jeśli ma być Polska a być powinna być musi jakąś ogromną pracą
tyleż milionów ludzi zdolna — na wyrobieniu pojęć niedwolitych narodowych,
— którym inteligencja największe stawia teraz opory —
Za rzeczy pospolitej Krakowskiej z całej polski obałamucone pisma
te się zjechały na pociąg stąd wyszło przysłowie a gdzie ta lub owa
się podziała — pojechała do Krakowa nawet najgorsi mieli pieniądze
czasy narodowemi zajęci w owczy zwykłe rosa mówiąc wybiera się do Kra-
kowa — z owego czasu została akuszerka się niezmiernie żyła a już
moralność wcale się nie poprawiła — to najtrudniej jest wykorzenić
ni tradycyi przez wychowanie obyczajów — i dla tego też moralność
publiczna tutaj na tak nizkim stopniu stoi — grzech wielki ukryty

nie jest grzechem — Podobny styl i sposób zarobkowania wraz z wszystkiemi sposobami ukrycia dziecka, musiał głęboko przesiąknąć wyobraźnię [illegible] tak że dziś wszystkie gospodynie [illegible] to się chronią na pewien czas.
Ani wiedzieć czy policja tem się zajmuje co się dzieje z nowonarodzonemi? ale miasto zato wydaje dość grosza na ich utrzymanie, gdyby też tylko tam się dostawały wszystkie —
Z [illegible] nadzoru nad moralnością publiczną zapewne jest to powszechne w Krakowie [illegible] wraz z urodzeniem jak wiele [illegible] zapłodnionych lub [illegible] [illegible] to [illegible] [illegible] — a [illegible] [illegible] tem większa ich [illegible] [illegible] — [illegible] tym i za doktorem — w podobnych interesach — i przy wyobrażeniach [illegible] powierzchownych kastom tak potrzebnych dla utrzymania wpływu i [illegible] —
[illegible] się z urzędzeń, zaludnia się Kraków — i przez wszystko mówi o przybyciu Cesarza — jak głęboko już zasięgły wpływy Austryackie — choć to dopiero one tu są od roku 46 — z taką [illegible] inteligencyi [illegible] się narodowości [illegible] sobie [illegible] a to pochodzi z winy rodziców — Żadne dziecko nie [illegible] „[illegible] starem [illegible] młody" — [illegible] guwernantki francuskie — [illegible] 6 letnia zapytana jak się ojciec zowie, jej prawie po francusku odpowiada tata —
W całej więc dzielnicy [illegible] i [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] a nie [illegible] o potrzebach własnych — z [illegible] [illegible] to i [illegible] ale swoi własni — [illegible] [illegible] na [illegible] „[illegible] francuskim w [illegible] większości [illegible] co jest [illegible] — przytem [illegible] tak [illegible] się przyjmuje [illegible] osobną [illegible] korporacyę — jako też [illegible] [illegible] dla siebie [illegible] —
[illegible] [illegible] z [illegible] swobody przy [illegible] i [illegible] jak [illegible] — i wpływ policyi — doprowadzi tych [illegible] do coraz więcej [illegible] z [illegible] tak aby [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] z [illegible] powstania jak [illegible] i [illegible]

się zmienia bez nadziei odrodzenia - tę stronę kultury polubowną przez Mag
naturę - odrzucił Sejm. Właśnie dlatego w naszym kryzysie przeciwko
Smolce - Interes ~~publiczny~~ prywatny kastowy zazdroś - i inne wady
pociągają wszystko błotem obrzucić wszystko zbawienną radę - ale kiedy przy-
dzie w sekrecie wotować - i to w danej chwili [illegible] sercem dość
silne aby przyjść za dobrą radą - to się dzieje w całym naszym społeczeństwie
Proponował właściciel założenie szkoły dawał na to dom murowany -
gromada wzbraniała się pisząc że tylko zawadą i przyczyną kłótni -
że szkoła niepotrzebna - ale każdy z osobna radził do namawiania
dzieci do dworu ~~abyś~~ sposobem aby uczył dzieci ich -
piszący byli donosicielami - i szkoda że tego uczcić nie radziła ale pojedynczo
rządali dla swoich pożytku nauki -
Zebrana szlachta miała radzić w takt postępu w epoce ruchów z roku
63 - wszyscy gorąco popierali rewolucję - zdawało się iż są sami w stanie
Moskali pobić - Dwóch i bojarzyny zrobili pewne uwagi zakrzyczano ich
ale gdy przyszło do głosowania tak mamy wybrać delegatów do owej
wyższej komisji - sekretnemi biletami ich obsano -
są to gołe fakta z których mamy wyciągnąć pewne fakta co do
charakteru polskiego -
Przebiegając ulice tabory ludzi odciągających się do Częstochowy - więcej
jest w tem wyrazu postępskiego koronnego nie nabożeństwa -
jest to objaw włożona się ich w inteligencji podróżowania -
Korzyści narodu lubią błyskotki i bogactwo mogące się z łatwością wiecznie
ich bawieniem pustego - starannie utrzymują skrzynie kutemi sporządzone
My kochamy się w tych przyborach - piękne stomołki dobre kufry -
bez rarymiy stanu wydatkiem dla ludzi po 15 rubli [illegible] malowane
to zawsze teraz nie szafa lub komoda - nie lub pospolita w nawa
daty co już przypomniały o koronowskiej -
Nasze prawo o podziałowi gruntów powiada i karmi wszystko ale ich
uroczystość przyjęć [illegible] to nie wiele inna jak Mieszczęto wieś
makow, bo tylko mogły się dzieli ich im się podoba w przedewszyst
kiem nabywać i wszystkiej własności gdyż dotąd niewolno im było mieć 2 gospo
darstw,

sprawy Zakładu St Jana powierzyłem Dyllowi i Chrzanowskiemu
w sprawie mej w mej kwestii Czartoryska - Gdzie indziej w Arystokracji
i w Mieszczan jest ona dla mnie zupełnie obojętną - taki tu jest
egoizm - wszystko co Polskie co na się tyczy - rozwoju myśli narodowej
jest w pogardzie - Nas Emigrantów, nazywają tu Demagogami
Zarzucają mi iż do Kłacki przemówiłem publicznie Pani Kłacka
nie jest ani godna lub szanowana - a Czartoryską wytykają wszędzie
mówiąc i nazywając ją <u>Insurgentką</u> - to wywołało takie oburzenie
w Czartoryskiej iż wszystkich których oni zostaną ukarani za pewne
wierszami zdradzieckiemi - a dali tego dowód - w teatrze kiedy
obraz przedstawiano nowego roku z wydatnemi myślami narodowe
mi - wtedy Bobeski wyszedł z teatru i kilka familii Arystokra
tycznych, a pozostał w loży obrażały aluzji o narodzie
i jego przyszłości - z egoizmu zatem wyrażała się Czartoryska
iż oni siedząc tak stanęli nad tronem iż w ogólności zawsze
zawsze wyzyskują cało i karbił w ciemnych paniach się
od wydania Gilotyny na nich -

Usprawiedliwia ją i ona w oczekiwaniu o moim wystąpieniu
przeciw tej egzekucji - opierając się na faktach przedstawionych
Mieroszewski jest to tylko chce być Burmistrzem Krakowa -
oto stara się całą usilnie - i krzyżem kroki Dylla - aby jego
przykładami za tego czasu wszechmocnościami sobie na popularność
zastawić bo sam nie wynajdzie -

Rada szkolna nic wielkiego nie zrobiła i nie zrobiła prócz przeniesienia
kilku profesorów - ale w planie nauk ich zmianami - ulepszeniami
i w czynności nad profesorami nic nie zrobiła -

<u>Biskup</u> - w brew ustawom domu St Jana zamianował ze
swej władzy Dominikanina na kuratora zamiast D^r Świeckiego
którym być był powinien od Panny Marii - Dominikanin i Trzeciak
zawsze są w parze - Czartoryska w go ona i razem Biskupa posądza
o szpiegostwo i chce nawrócenia prof Świeckiego -

U nas czas rozpoczęły się już zabawy – wcześniej bo przed 3 królami czego by nie robiono za Konkordatu – Bobowski się przeciw tym zabawom oświadczył – bo wie on że kiedy Polacy się wzięło bawić to towarzystwo wśród się powinni narodowość – w tem jest on zdania Fryderyka króla pruskiego –

Zwróciłem uwagę i w tych zabawach przeważnie u kobiet skromniejsze ubrania najwięcej zaś jako zbytek ukazuje się czarne suknie jedwabne nawet w pasmach – przez 3 lata biegający w większej wystawności w czerwonej jedwabnej w różnych kolorach –. Większość także jest za krótkimi sukniami – bo długie ogromnie pokrywają tylko nogi ~~ale~~ nie nogi niezgrabne dość w tej rzadkiej rzeczy u nas. ale zato nieporządny trzewik i często brudne pończochy – bo do dziś dnia u nas zbytek jest tylko powierzchowny –

Zauważyłem że od czasu mego "Memoir" którego kopię macie. Poznański Dziennik i Lwowski już raz na nowo wspominają o Ks Napoleonie i sprawie polskiej rozważanej w Paryżu –. Przybyli tu ostatnio z Wiednia przynoszą pewność wojny – Arystokracja się zwiąże i nie wie jak postępować a literacka się nie rusza – oni są tak spokojne i tak mało mają taktu okazywać się z uczuciami narodowemi że tylko dla ich własnego interesu i kiedy strach to gdyby im narodowe sprawy zagłosowały wspomniałam to by i tak wyszedli by le by się na raz podobać. Wiecie jak to oni mówią –

Ja zawsze myślę pobyć na wsi przed wyjazdem do Francji jeśli będzie wojna. a do wiosny tam zostać i poradzić pokój aby sobie zaoszczędzić na powrót drogi – do Francji – bo w takim razie tu mi a mnie niemożna zrobić – chyba ubrać się po wiejsku i iść z ludźmi swego polecam nie pozwoli –. Wreszcie jest jeszcze czas brać ostateczną decyzję –

Tym czasem czekając tu na wasze rachunki – a lutego nie mogąc sobie zdać sprawy że wszystkie francuskie przysłany list na mnie zydawni z [illegible] sekretu nie odebrał jeszcze od 28 Listopada

Szczególny sposób pisania – Helena Pożakowska prowadzi zakład naukowy o 6 klasach nowy i Pedagogiki – otwiera kursa nadzwyczajne po 1-ym ki mie sięczni Fortepianu, śpiewu, tańca rysunków Literatury, Estetyki, historii powszechnej i ojczystej – etc. – więc oręż nowy w klasach kursami zwyczajnemi –. Domyślić się należy iż to są kursa publiczne zapisowe –. Rada szkolna, pozwala sobie używać wyrazów np przyjmuje się także świadectwa uzdatnienia wydane przez chlebodawców – Mąż zaufania ma oznaczać przyjętego taksatora, znawcę, albo ich kto chce – i co chce –. byle by tylko nazwa pięknie brzmiała –. piękną jeszcze mową fundusze stypendyjne indemnizacyjne – walka polemiczna – fuzyern odebrania funduszu krajowego – niewiedzą i czysto piszą i mówią po polsku czysto i po polsku tylko działać można – To jest dobrze i rozumnie – odesłał bym radę szkolną Sejm i wszystkie władze na naukę do druków administracyjnych Królestwa Polskiego – ale niemiom obczyzna Prawne uniwersytetów niemieckich, aż pokaże się rozum się przekręcił i słowo się do klasycyzmu definicji i czyste nam a wszystkiem niemieckich – widzi się im są płynące myśl i brak im zdrowego rozsądku – rzecz czysto starodawna polska unowiona przez obczyznę –.

Wynalazki Rada miejska zrobiła wielką doniosłość, zbyt interesujący tudzież wynalazek abyśmy ten o nim mieli przemilczyć – powstrzymanie pożaru ugo szerzenia się – rzecz zbyt łatwa i dziwna bardzo dziwne się wydaje że głupota na podobny nie natrafiła – głupota wyżej się wydaje tak wiernie niż mierne, tudzież specjalnych – tylko Krakowscy panowie magistratu lukszycyjne mieli prawo do przedmiotu szerzenia – sprawa swych projektów zastrzeżeń urzędowych zatwierdzonych przez JW. IO Radę miejską i 60 członków złożoną – Wynalazki są według mniemania mego większej doniosłości otóż ten w miesiąc i dachach gontami pobitych przy powałach i schodach z drzewa bez pokrycia czyli wapnem czy też od ognia chronionemi zapuszczeniami – zbyt niebezpiecznemi – i więcej samej tu niechronionemi od pożaru i ugo szerzenia się wreszcie będzie one pochodzenia obcego musiały ustąpić przestrzeniu krajowemu parapetowemu a potrzebnym nakazał poprzedził on i w obowiązkowy w przepisach miejskich oznaczeniem kary

w wykonaniu wprowadzić – przed śmiechem straciłem wątek powodu
otóż – Rada miejska d. d. – aby zapobiedz szerzeniu się pożarów. i ich
nagłego wybuchu ogarniającego całą dzielnicę – w utrudnieniu ratunku
i niebezpieczeństwa powiększenia ryzyka – w skutek raportu Wydziału
robót publicznych i zdań wyrażonych przez ludzi fachowych i mężów
zaufania – nakazuje drzwi wiodące do strychów blachą żelazną
okuć każdemu właścicielowi posiadłości nieruchomej w obrębie gminy
Krakowskiej pod karą 25 ƒ. –
przed laty kilku kiedy się odbudowywał po zgorzeniu młyn
tak zwany Królewski – temu magistrat – wstrzymał użycia maszyn
aż do przeprowadzenia pułapki łukowej podłogi d. d. blachą by nie były obite
– Młynarze właściciele, zagrozili odwołaniem się do Namiestnictwa –
ale Właściciele nie mimo nie handlarze – ścisnąć i nie odwołują się co
do drzwi strychowych – bo nie umieją pisać po niemiecku brak im przeto
na wynagrodzenie pisarza i grosza na stępel. – a ten od każdego podania 75 c.
kosztuje – Drogo tu więc sprawiedliwość nawet na drodze administracyjnej.
Szkoły wyższe i niższe uczęszczane są w większej części przez mieszczan
i izraelitów – nauka panom dziedzicom widocznie nie potrzebna zakres najwyższy
doskonałości dochodzi do 4 klasy –
Wyobrażenia o sprawiedliwości nawet w aplikujących się przy sądownictwie
są nieuchwytne względem szlachciców – – brakiem zdrowego rozsądku –
– Do dziś dnia Kirchmayer nie przybył – oczekuję go w przyszłym miesiącu
więc za tę nudę bez zatrudnienia – zabieram się karmię czytając Czas
z jego zajęciami Moskalów austryjackim w sprawie unii Galicji – i jego
przez to większości polakom mu –
Umarł Łętowski biskup – u Potockiego w kaplicy domowej miał wystawienie
ciało Jezuita – był i Łętowski nazwany – Panie obiegały się o pocałowanie rąk
kapłana – Łętowski przemówił Panie Panie to nie bezbożność ale przepych płaczący
całować ręce wybitnej pracownikom – gdzie indziej przedstawiano mu panią
bardzo mądrego, przyłatającą nawisko – Tom. o nie to ja mówić powinien przez brata
Tom dla odciągnięcia go od przywłaszczenia wszystkich tut domowych zakazem
przez sklep krótki tam przy wodach tureckich. –

Umrzowat mu ktoś ordera odebranego – dziwię się tego niekontentowaniu – odrzekł, czy by pan był radowolniony gdyby mu ktoś opaskudził tego pięknego dywan – otóż mój dywan jest mu przestań –
Biskup Lutyński jest przeciwnie Austryakiem większym nad Cesarza samego – Zaleski Szczurowski przemówił w Krakowie o konieczności nie zapominania obowiązków względem Polski – Jak się zdarzył go surowo ukarać powstrzymał go Possinger mówiąc że owe kazania były to częścią i zapomnie a więc nie szkodliwe – postępowanie ku zapłacie temu urzędowi jest bardzo łatwo. bo czy otworzył Kanonikami. wybranem wśród wyszkowanem przez dobroczynność publiczną – mogę więc gorszej talentu ale szczerości zawsze będzie na całe życie naucho wana ta umiejętnie tem upadłem zdaje się sztuka przyjęcia i często całemi zrzucanie z tej okazałości był niby chrześcijańskiego zakładem – Prawdy by było gdyby to stypendium komukolwiek były dawane –

O nas tu nikt nawet nie mówi jak o emigrantach. ~~uważają~~ nas za takich we własnym kraju. samo urząd i Lutyński Polacy mianujr przeciwko być i uważają się za nie polaków –

W sejmie twoskim tak będę rzecz się z przyjaciółmi uważać do Czartoryskiego i do Lwowa wszystko zgadnie bo polskość interes całości – braci nie rzeczywistość jest i tylko w galicyanów rzeczą podrzędną – oni bowiem wśród się Austryackimi. zwarły Pan Bóg aby smutkiem się skoro przemilczał w Obu Moskwy – bo to nie raz popas w parze marszała choćby na tydzień – mniejsza i to tylko mógł wywołać wojnę i przyczynić się do ustanowienia polski – nigdy ona przepadnie byłaby tylko była spokojność i możność używania i bawienia się – choćby i nawet w Polsce –

Na pogrzebie Zyblikiewicza zebrało się z 150 ubogich ludzi uroczystych dziękując przyjaciółmi ale jak swolnieniu życia za jałmużnę – po wyjściu do kościoła kiedy już nikt przed kim wyciągnąć ręki o grosz poroztrzucali się kołka i wszczęła się żywa dyskusja o polityce Sejmu o Smolce i Ziemiałkowskim dziwny to obraz nędzy –

Szymańskiego nad sprawami kurystami –
apropos Szymanków dołączam tu podanie i odpowiedź o gąsienicach – zaniesione radzie powiatowej –
Zwarzywszy i umówiwszy się z obywatelami wszystkimi bez naruszenia praw konstytucyjnych zaprowadzić dyscyplinarnego porządku szkolnego którego się jest zwolennikiem obywatelem a stąd jest słuchaczem – bo przecież zawód stanowisko pełniąc obowiązki obywatela;
Widziałem i zwiedziłem kopalnię soli w Wieliczce w towarzystwie Chobrzyńskiego Inżyniera Eksploatacji Drogi Żelaznej ~~Północnej~~ wschodniej Komp. we Francji – przybyłego tu przez Galicję – Bogatsza jest ta kopalnia od Bocheńskiej – co do głębokości też i rozmiaru robót nie mogę porównać bo źle poinformowany zwiedzaliśmy kopalnię w godzinach przeznaczonych dla ciekawych zwiedzających w warunkach etatycznych – bez nauki –
Wzięto prawo o podzielności gruntów włościańskich. Niezrozumiały jest jeden punkt 2 alinea którego nikt mi nie jest w stanie wytłumaczyć – mówiący o podziale niektórych własności ziemskich których podział był wzbroniony prawami politycznemi i umyślnemi –. Cóż to są za własności? o tym stanowionym prawie pisałem do Gołuchowskiego a ostatnimi czasy do Ministra finansów do Wiednia pod datą 1 Lipca – może by to sprawiło te prawa – były ~~...~~ które traktowane 1. kwestia konserwacji piwa – umożliwiona podatkiem zbyt wysokim – z większeniem opłaty w wódce – i o wagach i miarach –. List ten w kopii wam dołączam.
Nowy cud. przy kaplicy kryjącej się studni obok źródła zasławia kula a zdrowo na nogach biegnie w głąb kraju – znajdują kule więc cud bo ktoś odrzucał. – propinacyą trzyma ksiądz – wnet nieco rozgłos wszędzie o tym cudzie, by to stwierdzić zbiera się na raz 3000 osoba – odnawiają kaplicę ks. sekretarzego odnowionego studnia dawny zamieszkuje – źródło niedość tarcza wody cudownej. Chwała Cudowi – i tym sposobem tyka z czasem konkurencji odpustowi Kalwaryjskiemu –.

12 Sierpnia – Odbieram Wasz list – i dziwię mnie wcale nie może Wasze postanowienie, przewidywałem się – ale rozumiałem że mimo wszystkich rachunków, jak między ludźmi być powinno – należy się uwzględniać stosunki – jeśli się uchylamy się od innych ludzi – daj dowód niskości i małości – i że zawsze Wasze były zbyt pobłażliwe ale starsze – w Polityce jak w religii powinna być tolerancja tej prawdy rozumiej – zbyt często się stawia osobiście – i zawsze się odwołują do __liberum veto__ –

Jak się to stało na radzie Municypalnej i to często o zbyt wielkie głupstwo – przyjmuję podanie się do dymisji – usunięcie się z pola publicznego – ale zawsze przeciwnikom nowego ci wcale niemogę przyjmować podawanie – uznać –

__Co do Kraju__. podział własności – sukcesję z konieczności ludzi dziś w przeciągu 6 miesięcy – wolności sprzedawania rzeczy – się idzie po warunkom postępu – uwolnienia się moralnego – przemysłu charakter upadłych narodów w własności –

Ale temu się sprzeciwiają prawa Wyborcze Sejmowego. bo tam są Kasty a nie prawodawcy – wielkie posiadłości, mała, hipoteka cieśni wszystkie – całkiem opracowanie na wzór angielski – wyznawców w sobie Ekonomistycznym prawem wbrew tradycji narodowej. idzie za ustaleniem własności – które to prowadzi do Majoratów do zniszczenia narodowości –

Rzecz jest nie pod ponosem ludu ale będzie przyjęta przez wszystkich warstwy Społeczne – Galicja nie prawując politycznych dziennikarzy – tam nie może się odrodzić prawa kraju potem – te prawa wszystkie wytrzymują – Sejm jest malutkim – nie w sobie nie ma polskiego – Sanguszko Sapieha błaźnią imieniem polskie – nie widzi agitacji ulicznej ale jako przyjęte – jako Austryaków – przeciw nowej polskiej jako X. Krakowskiego Króla jakimś Galicyi i Lodomerii – to że nam te dobre wszystko zapomni i Szeroko naszych B[illegible] – Dziś czas opisami przyjęci

zaledwie że już nie powiedział całkiem otwarcie że ona się wstanie –
aż dziś wyraźnie oznaczył, że przy bramie witano Królowę
polską. przyjeżdżającego na otwarcie Sejmowe czy też wjeżdżającego
z wojny – że nie stanę tędy towarzyszyć Komu –
Manifestacja więc będzie poważna, życzę sobie tego niechże
będzie Rzeczpospolitą –
Żal mi bardzo – że nie mam słowników abyś ci mój mógł
ta zarekomendować ludziom poważnym – jest jednak rzecz za
dziwaczną i dobrą myśl że nie więcej jak od tego lat uwięzgo –
naprzód pułk ułanów – potem się biorę na swoje i mój wielki
niż aż do mnie niespodziewanie – i tak już raz wołamy
na 70 ojców – i każdy swą stroną iść przeprowadza –
Handel, przemysł bez Polski całej nigdy się tu nie
podniesie – mieszkańcy nigdy nie zostaną zadowolnieni
cała Galicja dla Austrii jest zawsze bez porządku a
tak geograficznie oddzielona górami a przedzielona rzekami
zbyt bystremi że ani się bronić ani też swego rozwoju
doprowadzić nigdy nie będzie w stanie –
Handel jak rolnictwo jak przemysł idzie z gór i ogarnia
równiny – idzie nawet godność własny wraz z nowotami
przecież życie z góry wyjść tylko może –
Niech nas Bóg raz broni gdyby mężowie Galicji mieli brać
udział i wpływ na ustawy narodowe – Królestwo jest tylko
Demokratycznych porównań bo tam mało własności – tam jest i będą
wiecznie spory. – a w Obozy Korpus Kokordy te wszystkie w 20
latach. – My mamy drogi królewskie szkoły pedagogiczne
drogi powiatowe mnogości szkoły elementarne wydziałowe i tow-
warzystwa to wszystko jest zakos niemiecki – i tego tylko każą nie
przyjęłaby tylko w walce zawiść wnieść się z nas polakami to
im tworzą nowy język narodowy. – głupszą niemiecką
nomenklaturę tworząc narodowości. wbrew historii narodu –

ale mi nie chodzi o tytuły ale o tytuły — w Polsce z nich zrobiono by się wszystko
wrażenie — więc potrzeba żeby Szczęsnko był ważnym aby mógł się potem
zgrywać — a mnie chce Petersburga za stolicę —
Wracając do obrazków zdaje mi się że będą jednolite — powiem — wszystkim
razem z Panami pomyślani przypomną twórcy wszystkim tradycję naro-
dowego poczucia — — jest rzeczą niezawodną że to zasypała dyplomatyczna
z miękką słomą ziemią Salon do wojny mającej się przyczynić —
Ratować zdrowie ale nie tylko — utrzymać ducha tak wyrobionego jak
wasz — krytyki nie powinny zrażać dowodzą dojrzałości waszego zapa-
trywania się — Zdaje się że Smolka pogodzi się z Ziemiałkowskim
w programie mającym się przedstawić Cesarzowi — Ja się postaram
tu o kogo co ich uprzedzi jak będzie wstanie Cesarz — a chciałbym
i to się z programem lub adresem niezupełnie zgadzało zawsze
zostaną wyłuszczone te żądania zasadnicze — za całym narodem —
— Cesarz zimny sądzę wasze prace — w księgarniach dość ich
kupiono zwłaszcza do Polski — a pomieszczonych w czytelniach
dostępnych niemożna naszych rachunków — wtem wasza być najgorsza
dla Was i obfitszą wasze przymioni przez ich rozpowszechnienie
właśnie do tego przyczyniły się krytyki — Prawdą jest że tytułu
wam ich nie żądają — sądzę że nawet niewidzi się życia —
nie rozumiem przystępniejsze są nowsze lekkie romanse romanki
bo ich rozprzestrzeniony umysł na francuskiej fraszkach upaja
się tylko imaginacyjnym poczuciem duszy — a raz zakosztowawszy
tego opium — już niemożna się zgodzić z powrotem do zdrowego
rozsądku i praktycznego zapatrywania się na świat ze strony
bezpośredniej ale ze tylko ze strony indywidualnej —
— Cetnerska mi pisze że którą weźmie o waszej słabości i niezmiernie
się interesuje waszym zdrowiem — jest to odważny widok tej strony
Henryka Załuskiego — która wszystko to przyjmuje co może być tylko
być wyłącznym — jako to wpływ roku tytuł — najstarszymi wolną
tylko się usunąć przy odwodzeniu Cesarzy — czy są zdolni na to —

Widziałem się dziś ze Skorupką – rzecz mu całą opowiedziałem co do krzyków, zaraz udał się na resursę – i obiecał mi pisać do Ziemiałkowskiego i Smolki o usposobieniu mieszczan w jaki sposób będą witać cesarza – co oni z tem zrobią – tak postąpię będę widział na przyszły tydzień gdyż dopiero wtedy będę mógł pomówić ze Skorupką

Uważamy też iż Oplenowi [illegible] się nam oddawać – jeśli u angielskich pochodzi on z innych przyczyn to u nas z chęci wielkiej przez niego [illegible] do tej poczynku – Racz mi dać wiadomość gdzie i kiedy się udać gdyż ja chętnie będę przyjmował do Drezna aż mi nie dasz innej wskazówki –

Dzięki waszej uwadze – zrobiłem krok do Skorupki – ale już całe mieszczaństwo – ruszyło się – wynik że albo Gołuchowski będzie starał się wstrzymać rzecz – więc będzie musiał zezwolić na coś nieprzyjemnego od Izby albo też ominie rzecz – więc wołanie krzyki byłe by tylko były podniesione przez demokratyzm jaki zrobi pewny efekt – Skorupka chciałby żeby Burmistrz ten krzyk wzniósł – Może i też jego przemówieniu – wspomni i porówna jego wjazd z dawniejszymi królami – też i to będzie miało swą doniosłość – bądź co bądź czy przyjdzie do skutku okrzyk mieszczan oto ale już są zaalarmowani – Panowie nie chcą występować konno bo nie mają siodeł złotem wyszytych do swych ubrań – żeby wyglądali na angielską modłę – Skorupka radzi im z Wiednia sprowadzić – co potrzeba choć by to były kamizelki jakieś [illegible] – już kiedy patrzyłem na nich w Bolandzie i pasażu myślę że będzie komplikacja w siodłach – Koniecznie ma nastawać Skorupka na oficjalny okrzyk bo co lud to wyje – taka u nas wszędzie dzikość we wszystkim –

Pisze do Bronisława Zaleskiego aby wam przesłał kopią mego ~~pis~~
ma o Staszycu — ja nie mam jej — Wdrożenie bowiem jego z tych
wszystkich co w owym czasie uchodzili za Moskali jak Mostowski — i
inni było żyć w zgodzie z Moskalami — Utworzyć naród przez
podział własności — opanować stanowiska urzędnikami i nauką
w wojsku i administracji — a tak dopiero można by było
Moskala wypędzić z kraju — Ja piszę do Królikowskiego aby
moje wspomnienia o Matce i domu Babki wam przesłał
a tak będziecie mieli całość — zrozumiecie co się tyczy rodzi
ców moich — co do mnie samego krótko tych rzeczy wiele
się znajduje co do korespondencji w mych papierach co do życia
mego przez zatracenie notat z pobytu w Ameryce aż do
roku 1860 — niestety nie mogę powiedzieć co do Geografii
i stosunków kraju w których przebywałem — Wracam do
Staszyca dziwną jest rzeczą że dwa razy jedną i tę samą
rzecz napisać jest mi bardzo trudno, czy to pisarzy tego dos
wiadczają ciekawym wiedzieć —
Teraz do owego wspomnienia o Staszycu dodaję że u nas
dobre myśli zawsze odkładano na czas bytu swobodnego a pod
obcym było zwyczajem wszystko zapominać stem się karmiąc
i złych nałogów nabierając tak że Stomaczyć takie nie rozum
ot tem że wielki żywotne kwestii w kołach wyższych zawsze
były poruszane i że dobre każdy chciał wziąć pod swą
firmę — nie dozwalał więc drugiemu je wykonać tak
się stało z projektem Staszyca — tego zaś nie pozwalał aby ile
mógł naród dla tego też Lubecki cofnął swój projekt
Umieliśmy nie raz spaskudzić i drugim nie dać żyć — czego
Chciał Staszyc nie chciała nasza arystokracja — potem czego chciała
Arystokracja dorobkowiczowa tego nie chciał naród — a w końcu
wszystko wyszło na złe bo nie było narodu — wiedzą — miał
poczucie ale to coraz więcej się zaciera — przerobi się bo ludzkość

postępowi a iest prawidłem że zwycięstwem narodu dzikiego zwycięzca dziczeie — Nasze woyny na wschód iak zdobycie Ameriki przyczyniły się naywięcey do upadku obu narodów tem bardziey iż te woyny i zdobycia były religijnemi nie zaś politycznemi acz by niemi były to wypadek byłby tenże sam. Rzym upadł podboiem dzikich narodów —
Skrzywimy się zaś dziczy — dzicz zwycięzka cywilizuje się ręka na cywilizacii wyższey zwyciężonego — iest to prawo iak u zwierząt polepszania rasy — przez mięszaninę —
Narodowość więcey ukształcona zawsze wcześniey górę weźmie iest zwyciężoną — podbitą — lecz nam myśleć o losie naszym zostawmy tylko kilka ziarn — one dadzą swoy plon —
Otóż te ziarna są czynności osobiste zwykła rzecz i swoje na mierności iak ta dziato ona na małe abyt kółko
Wy zaś pisarze macie za własność całą naszą społeczność — kiedy ta tyż miał tylko wpływ na sąsiednie
Dlaczegoż więc w waszym losie tyle egoizmu tyle powątpiewania i tyle tetrycyzmu —
Egoizm, miłość własna, że tak mało znacie kolegów losu lub brakiem talentu — przykrzejszemi są w tym razie położeniu tym co się ucięaią pod ciężarem ich własnej ambicii —
oni mogą cierpieć znienawidzić siebie samych i nienawidzić całą społeczność że ich nie poznaie nie poymuie — Ale wy co się znacie siebie samych — co czujecie całą waszą wartość
Chyba niezmierna słabość zdrowia wyniszczenie iest może być przyczyną owego omdlenia które tak dobitnie się maluie w waszym losie — Energii — o tylko energia może wam powrócić stan spokoyności umysłu, a przez niego polepszyć coś kolwiek zdrowie —
Ja zaś tak was pokochałem i rad bym was widzieć wśród lasów albo też być z wami —.

ale coż pomogą te moralne środki jeśli ciało zbyt pracą jest
ciągle wycieńczane — odpoczynku wam trzeba — jak tylko
będę miał las i tam wygodne mieszkanie dobrze urządzone
zaraz wam go zaofiaruję — tak to ma być zdecydowane
w przyszłym tygodniu —
Ten list zawiera wszystkie plotki aż do przybycia cesarza
Osobny wam poszlę z moimi wrażeniami jego przyjęcia — nie będzie
tam szczegółowego opisu bo mnie na to nie stać ale będzie najgłówniejsza
rzecz to jest stan i wpływ na lud warszawski co pamięta
i kocha ~~swego~~ [illegible] swych bijących —
Smutek mię bierze kiedy pomyślę że już moja myśl
witania mogła mieć doniosłe skutki — tylu już ma tu
bijców, — ale czy oni się przyczynią do ich uszczęśliwienia
bo to jest naturą ludów podbitych nie mieć odwagi cywilnej tylko
pokątną —
Fakt historyczny malujący szlachcica Polskiego — w Marcu
wraz z kawalerią przebiegła pola — z wielką furią —
Stary szlachcic konno przybiegły i ostro strofuje generała
że mu zniszczył całą oziminę — że będzie go skarżył u
rządu — że mu się należy wynagrodzenie — a kiedy zmiarkował
się iż na swoją zniewagę [illegible] już cywilnych coś więcej zra
niającą zrobił — przez wspaniałomyślność podał sposób
załatwienia sprawy koniecznym śniadaniem u niego wszyst
kich oficerów — czego Generał musiał odmówić bo miał
właśnie stoczyć bitwę w miniaturze. — nie mogłem się z pola
honoru ujść ze poszukaniem był krytyku czy śmiała — gdyby
kule świstały na dobre może by sprawa inny obrót wzięła
jednakże pozwolił aby kilku oficerów dla zrobienia ugody
i radości wynagrodzenia za straty poszło na śniadanie —
już trzeci dzień piją i jedzą a już nie wiedzą — wiele na tym
zarobi arendarz — . mniejsza o to ale szlachcic pokarał się

wcale nie znaczeni szlachcicem — to mi przypomina Pana
Dąbskiego był to polak w kontuszu i przy karabeli — modlił się
szczególnie do Jezusa cudownego — po pacierzach w ławce kiedy
już kaplica była pustą klękał przed ołtarzem a tam lokajami
mówił litanię i koronki — i kończył swe modły westchnieniem
„O Boże mój ratuj drogą duszę a do tego szlachcica"
Organista to wysłuchał — i opowiadał proboszczowi dając za
przyczynę długiego modlenia niepodobieństwo zamknięcia
kościoła w swoim czasie — Przeor na to powiedział — jakbi tak
kończy swe modły to powiedz mu że durny, pobij mię —
o nie za tam tęgiż — Organista wszedł za ołtarz tam
wysoko gdzie figura Boga Ojca koronowała ołtarz
w którym był Chrystus — a kiedy Pan Dąbski zkończył
jak zwykł swe modły owym westchnieniem z góry Organista
mu odrzekł "aleś kiep" — Zrywa się szlachcic do korda
ustąpi 2 kroki w tył. i rzecze "Panie Boże nie kpaj bo
ja szlachcic z szlachciców a ciebie żydówka rodziła" — a wtem
przeor "Panie Dąbski Panie Dąbski w to ja obraza Pana
Jezusa" — a w tył — "czyż to ja nie szlachcic" — skończyła się
historia po płocku trzeba było to iż na chwałę Bożą podro
bić, więc obwołano jakoby miał rzec "jakimeś mię
stworzył takim mię masz" i cytowano to jako dowód
pokory o której szlachcic ani myślał — ale musiał
powtarzać — że z niego nie Chrystus ale organista zakpił
gdyby zachowano sekret dziś by mówiono że wszystko
przemówił bo już w owym czasie zmieniano kiep
"upamiętaj się" —. czy znacie tę historię — zawsze i wszędzie
we wszystkich krokach naszych mamy tę wielką naszą wadę
tą — przedewszystkiem ja — nawet dziś cenię pierwszeństwo
zyskał osobnie jakiejś myśli jakiegoś słowa abyście mu jako
swą własność przypisał —.

bom się nie zaciągnął po służbę żadnego Pana w służbę uległości intellektualnej — Potocki pochwalał moje uwagi nad Wieliczką ale zarazem oznajmił iż skierowałem [?] wszystkie niewzględności urzędników zarządu soli — że to się inaczej jemu wprzód przedstawiło — Dlatego też zawsze Lednowskiego [?] wyrzucają u mnie może nawet źle uradzonego [?] przyjęcia i że się do mnie przez mą obecność jako drażniącego stracił cały powagę dla niej — . niedawno na zapytanie czy jestem Ritter a wtedy odpowiedź — czy jestem szlachcicem ostatecznie mam dałem mu do zrozumienia że nadto, kto jestem. kto mnie radzi —.

Potockiego zdanie, domyślam się, choć nie dobrze ile od ojca w tym mam uczucia osobistego — Ucieszył [?] raz tutejszy chcąc okazać swą wysokość nauki zapytał mnie czym Geolog nie tylko inżynier — a to przez ~~[illegible]~~ fachowym człowiekiem — i natem się skończyła rozmowa bo gdzie ten uczony krakowski mógł zejść do rozmowy z fachowym — co wychodzi na Majstra gdyż ani tu ani tu mam jakiś urząd — tylko mnie sługą mniejszego o przedsiębiorstwach —

Wojnie jest zapasem — ale się wybucha upraszać [?] turek razem z Grekami a Rusami wciąż nie gotowi. pomału zejdzie ona na ogólny Europejską ale na to potrzeba czasu

Wariują tu Polacy przez obecność Zborowskiego z Ameryki praprawnuka — w złocie i brylantach żona ubrana stała się punktem astronomicznym — dla wszystkich — dla ich milionów. pod Baranami i wszędzie otwarte domy — Gościnność polska.

Zawsze i wszędzie Polak ~~teatral~~ potrzebuje aktorstwa jego jest artystyczny role dobrze przyjmuje — ale cóż robić kiedy to wszystko jest ~~jeszcze rok~~ zawsze tylko komedią —

Wam szczerze oddany.

Maximilian Witkowski

a uczciwą drogą — umiemy się modlić schylać czoła — być dla siebie formą nabożnemi — ale zawsze iako szlachta —
Dziwnego tu sposobu używają w kształceniu moralnym ludzi przyszłego pokolenia — tym rozumowaniem go douczki — ponieważ ja utracił maiątek marzę o bogactwie — plątać się w ruchy, więc syna mego uczę aby nie miał entuzyazmu aby był zimnym, zupełnie obcym uczuciom dla kraiu chowam go na egoistę — dorobi się maiątku a wtedy zyno wi sięgą tędzy patryotami iakiemi się okazali Hauke i Krukowiecki —. Ja często się mylę w nazwiskach osób mało mi znanych i raz Krukowieckiego powołałem imieniem Boźnickiego — "masz racią to wszystko iedno" odrzekł. kiedym się spostrzegł mego błędu — Przecinywicie piękna odpowiedź, mnie dał mi poznać że za mało zrobił dla zmazania winy Ojca —, zato więcej znamię go — Potęga pieniężna iest wielkiego znaczenia — Bramicki nic nie zrobił dla kraiu. a przecież Kamiński, imię z iakim to się dla niego uszanowaniem — Choć wiadomo iż Pan Zawery nieczcowanie iest głupim — iednakowoż on wierzy w przyszłość polski — ale czy odda nabyte skarbi? — skoro ona będzie istniała — onemi zapłacono zdradę Ojca — Konstanty zaś mówi że przecie dziś w kraiu niewierzy w polskę — taka iest między niemi różnica — przynaimniej się wyjaśniali kiedym utrzymywał zdanie Staszyca stwórzmy naród — a potem polska będzie — ale cóż robiemy do iego stworzenia — po za tradycyą — po za prawami postępu — pod krokiem idą naprzód a całym wstecz — — i dziwić się iż lud na rachunki skorzy i że wyskakuie — ale też i coraz więcej upada —
Donoszę że Seweryn Tedynowicz co się kształcił na mydlarza u Srolego w Warszawie — przybywszy na Emigracyą pracował naprzód iako cieśla w fabryce wagonów — a choć zaledwie umiał

jako także piłą urzynać drzewo miał wielkie poszanowanie bo
był pracowity regularny i pewny robotnik — zarabiając 45^c na
godzinę, uzbierał sobie blisko 500 f. i zapłacił swój podatek
towarzystwa w kapitale — nadeszła epoka dla niej fabrykę
zamknięto. został bez chleba. zaczął więc szukać się i sta
rać się o miejsce do fabryki właśnie na epoce znalazł
przedsiębiorcę do założenia innego fachu — tam się zaczął
wraz z Moran fabrykantem specialnych narzędzi do wy
robów mydlanych i stearynowych — skutkiem tej znajomości
dziś już otworzył dom pod tytułem Severin. Mariner et
Savonier installateur des usines et ... marche avec brevet
d'inventeur — znam dobrze chłopaczka — w tem ulepszy wy
nalazek że kocioł miał młynek do mięszania i rurę do ogrza
nia — przez co młynek był musiał znacznie mniejszy od kotła
poskolik jego mięszanie była niepewna. on zaprowadził
młynek wydrążony w osi i skrzydłach. a przez nie idzie para
wybiegająca od zwrotnie od ruchu młynka — przez co mięsza
nie teraz nie zaś obrót masy w kierunku ruchu młyna
ł i stały dodaje nam chłopaczek pracowity i porządny —
znajdzie i to swe miejsce w naszych rachunkach —
pisze mi Pan Moran — w tym wynalazkiem zaoszczędza
się w roboci 300 dni na 700 kilo dziennie blisko 6000 f rocznie
piękna pochwała — piękniejszy zysk — ale zawsze w obcych
— kto pozna pod imieniem Sewerin że to polak —
Grano na koncercie publicznym cały pot. pasaży z naszych
pieśni narodowych — huczne były oklaski — powtórzono
z Dymem pożarów i jeszcze polska — Węgry dawali huczne
oklaski. — następnie grano węgierskie śpiewy — i to
muzyka węgierska — była chwila wspomnień i pocz
ucia się narodowego wtedy to dowiedziałem się o melodii
wychowania bo byłem przyklaskiwał aby ... widział.
i ty ... sam byłem mi wytłumaczył trzeba być
Arabem aby na takie melodię natrafić —.

Pierwsze początki organizacyi administracyjnych gałęzi rządu w Kraju są i będą bardzo trudne — bez tradycyi — bez wiedzy praktycznej, bez znajomości osób — muszą być nieraz nieuniknioną samowolą, fantazją i złą wolą naznaczone ich kroki — z dobrych chęci u ludzi prawych samowola w przy ich ryzyku i upokorzenia nawet pewna zarozumiałość odrzuca u ludzi którym brakuje zdrowego rozsądku fantazja — zła wola nayobrzydliwszą gra i grać będzie rolę — przez tych wszystkich co urzędują co albo się patryotyzmem porobili albo też mają do zmarnowania los ze swej przeszłości

Dobór więc pierwszych osób, i konieczność przesuwania niemi tak jak pionkami powinien być pierwszym staraniem ludzi prawych w jakiej kolwiek pozycyi są — Oni powinni wspólnie stanowić pewną policyę tajną — i odnosić się z daniem z całą otwartością czy są zdolni czyste siły do wywierania wpływu na rząd. Otóż byśmy mieli i mniej trudności bo jam to przychodzić będzie z powodu braku chleba powszedniego prawie nam wszystkim tak to rzecz osobista padnie nas więcej ludzi złej wiary a pomiędzy nimi z ruchem administracyi i ich kryjówek — silni poznaniem się przez ich przeszłość łatwo się organizują — i całą ich pracą jest osłabiać ducha dezorganizować paraliżować dobrą wolę dobre chęci; te upadają poddają się ich wpływom Moralnie zniszczają — w rabunku szukają w Arystokracyi lub też z wątpliwej o sprawie wiary protekcyi u wrogów Jako, jest nasza strona niemal we wszystkim w ona dubeltowo nader źle wojskowej całej maszyny państwowej — im dalej tem będzie większa trudność — tylko despotyzm i wszystko mogący autorytet ludzi może coś dobrego stworzyć — i to przy bardzo wielkiem wyszkoleniu. Tak się wyrobił duch kaprysów zachcianek i tu w Galicyi do dziś dnia wszystkie niteczki trzyma w ręku Gołuchowski — co pozwoli to i będzie — w przemianie samowola pas i samowola okazują najgorsze klasery labyrynt procedur i dziwnie ziewierzenia — i już dziś z powodu przybycia lekarzy rozne i dziwaczne protekcyi wychodzą z żądaniami — od tych którzy zapotrzebowano bez znaczenia targują się potrzebni z są potrzebni sobie coś znaczy —

4

Przez rady Lanzalowicz ma bardzo wielką opinię o sobie
i miejscowych utrzymywał przy mnie kiedyś wychwalał
rzadzy męzkiej rozum w odkryciu sposobu lamowania pozorów
i że za to może otrzymać wynagrodzenie którego mógłby
użyć na przyjęcie cesarza. że oni wiedzą teraz jak obyś co
może być korzystnem dla miejscowych bo on jest także
radnym – zadowoliłem się mu odrzec iż ma rację bo z
w Paryżu niezrobię z ojca syna – nie poznał się na
odpowiedzi – ale ma majorat i po polsku się nosi a do tego
jest hrabią –. chciał mi przygryźć żem Emigrant = jak zostanę
Obywatelem – znaczy z niemi będę mówił – dziś dość półsłówkiem
powiedziano że głupi. a że nierozumiał więc wyraźniej będę
mógł powiedzieć –.
Odczytuję wasz list i pogląd zbyt pochlebny dla mnie –
Materiały Wapno piasek kamień i cegła – Ale Artysta
to trzy my sami – takiego materiału każdy może dostarczyć
byleby tylko chciał pisać bazgrać to teraz wyraża – i był
ochoczy na opłacenie poezji – tak u ceni się zastęp
w tem co stworzyć –.
Jak każdy co się mało uczył – a stąd co niewiele umie tylko to co
nabył praktyką – mam zwyczaj upajać się marzeniami z tą róż
nicą ojca i rotmi – więc marzę i chciałbym być tu kiedyś
administratorem –. Może bym podniósł nieco godność –.
dziś byłem bowiem świadkiem tego odznaczenia się tu tylko węgrem
i [illegible]orem – w kościele starszą wiekiem mieszczankę wyrzucił
z ławki bo mu się tego zachciało – a kiedy inna starszyzna
a pani nadarła tur oprzeć się radziłem aby zarządała miejsca
stąd wyparto mieszczankę – nierozumiano mię i wkrótce im
miejsce starszej wskazałem –. nawet w kościele szlachcicami
jesteśmy. to któż może myśleć o równości – Mieszczanka tuta
Chłopa z panem. szlachcicem –„ – Zamarł się prostą

Chociaż Austryaki mienią się być Niemcami jednakowoż ich rozum będąc w stosunku odwrotnym do rozumu Niemieckiego, stanowią oni razą osobną rzecz można ich porównać do stosunku Polaka z Moskalem — i tak pod Oświęcimem wysadzają most murowany, a tu obok mostu idzie artylerja przechodzi w bród rzekę a po tem wysadzeniu sami zamknęli sobie drogę do zajęcia szybko skrzydłowi pruskiemu idącemu pod Koenigsgratz — toż samo dzieje się w Wieliczce — sprowadzają Maszynę parową 250 koni — gdy grunt przy studni nie jest wstanie utrzymać budowy a sama studnia przyrządu pomp — a co większa niema wody słodkiej na miejscu i to dopiero z 200 sążni z głębiny 30 sążni będzie ją można dostać. co zapotrzebuje nowych przyrządów zastosowanych do Maszyny — i kłon się Dostawca w osobnym wynagrodzeniu starać dopiero będzie —.

Ogłosiłem po polsku uwagi przesłane inżynierom francuskim — Zarząd solny się o nie bardzo rozgniewał i już dał ostatnie wszelkie nieudzieła ze swej omnipotencji —
Jutro wyjdzie odpowiedź od inżyniera Rotszylda z Paryża — potwierdzająca mój rapport — będą ucząc więcej rozczarzeni —
Ja już od jutra oczekuję inżyniera francuskiego ze strony Rządu będę miał sposobność wyjaśnienia robót i szkód już zrządzonych przez wodę —
przeczytam oczekiwaniu mu aż do 20 — a będę nalegał aby ich rapport wykazał głupotę Zarządu —

Nowy rok się zbliża Wam się wypada moje życzenia złożyć. Polska będzie dopiero w roku 1870. gdy Wojnę turecką z grecką będą chcieli zrobić mięzową — poruszą się Wołoszczyzna i Bulgarja na Wschodzie i Austrya ich będzie uśmierzać a z Zachodem zostanie dopiero się wda Moskwa i Prusy zostaną na boku — tak że Francja z Austryą sami zajmą się Moskalami — ten plan już czytałem w niemieckim piśmie przy którym była mappa dająca Austryi całe po obu brzegach rzeki Dunaju aż do Bałkan.

Co ler my mówił o swoim rapporcie przesłanym o stanie
wspóln. - statystycznej krajów - bardzo proszę o wasze zdanie
Grocholski poseł zrobił statystykę intelligencii prezesów
Rad powiatowych jest ich 74. z tych 60 jest tytułowanych
lub też liczących się do najwyższego towarzystwa Galicii -
4. jest doktorów prawa i administracii - 5. co tych kursów
nie dokończyli 6 co mają świadectwa szkolne maturitatis.
Reszta prócz H. Cyskiewicza umie się podpisać - tenże
zaś nie pisze dla wielkości imienia -
biorąc zaś pod krytykę ambicię tych prezesów, na czele
stoi Mirosrewski - jak by jakie ksiąze udzielne - za nim
idzie Cyskiewicz co marzy o posełstwie - a stamtąd jeśli
będzie polska to o ambasadzie - następują inni a wszyscy
razem i z osobna mienią się być - zbawcami Galicii -
30 z nich jest Polakami czysto Austriackimi - 32 noszą pióra
i kokardy, a na fity stroją się po polsku - tak że liczy się z
własnym zdaniem, należy ich 10. a z odwagą cywilną i
zdrowiem wszystkiem 1 -.
Od czasu publikacii mego Artykułu o stanie wielu z nich
wyglądają mi w oczy - przypatrują się - ale jak zawsze od
rozmów uchylają się jak by od zapowietrzonego - i otaczają
Wszyscy czemi odosobnieniu i zaznaczeniem go mi dają doznać
nie zaraz księgosuszem dotknięty było -
Słyszę że rada szkolna robi Enquete czy by było dobrze
dać mundury szkołom - z Mani sejmikowania - wyjdzie
rezultat jak mówią francuzi à bagna on à latrinite -
O Gołuchowskim mówią mi Czarnecki że on przedewszystkiem
jest Ambicią upstrzoną - z tą ich dogodzenia używał i używać
będzie sprzyjn w taki sposób aby nie on się wydawał ubiegającym
o Honory a że je jemu narzucano - będąc jeszcze komisarzem
zawsze opierał się na policii aby ona rozglądano każdy jego ruch
każdą jego czynność - nawet przyjęcia bywały zawsze zapowiedziane

Skutkiem wszystkich tych przyczyn Gołuchowskiego przyjęcie w Krakowie było królewskie — wszędzie uwielbienie — w Krakowie wszystko szło gładko i porządnie. Mówią, że owszem bez kosztów, gdyż przyjęcie wygórowanego przyjęcia — bo poniósł parom przez zbyteczną uległość przeciw granicy przyzwoitości —

Zalecenie tego przyjęcia Cesarza były z tego powodu, gdyż obawiał się by mu nie zrobiono Cesarzowi tak samo gdyż już dobrze wiedział iż on stracił na popularności —.

W tej sprawie zdania Szołayskiego zawsze jest trafnym i oparte na tej przenikliwości — jest więc niedoczekanym.

Uprzedzam także odpowiedź Zamoyskiemu — w rachunkach jeśli wyjdą — słowo mój jako dowód łaskawości — Gołuchowskiego dla Emigracji —.

Dawniej były [illegible] na ich [illegible] — którego o wiele rzeczy pogodziły — zawodności jako rządca dóbr jednych, drugim urząd na Radzie miejskiej Krakowa, ale z wielkością aby mógł pobierać diety jako sekretarz tejże rady — dziś powiadają mi iż [illegible] Dytla oczywiście godnego obejmowała tenże iż na swoją rękę wypracował regulamin dla rady miejskiej w duchu Austriackim, który Dytel sam go znów redagował na zasadach zupełnie liberalnych — Dytla on i inni zrzucili głupotą swą i złą wiarą — Zresztą popierał go [illegible] wszystkich Paszingera i Englisza — Zawsze jedna choroba nic mnie nie zrobi, ale też i drugiemu przeszkodzi aby coś zrobił a zawsze dla korzyści tego pro— niedorzecznego.

Ta potrzeba stanu — rządu dopomagającego osobistego, jak zadzwonię w liście do Gołuchowskiego a nie [illegible] intryga przy głupocie i interes osobisty rzecz ważną.

Mówi mi Pan Krupa iż Wyglondowa same lepiej by rzeczy poprowadziły, gdyby się nie mięszał Urząd tak też Panów Dziedziców, kaprys — a szczególnie tytułowanych

Nadzwyczajny brak życia familijnego jest pierwszą przyczyną niemoralności –
w karty po resursach mężowie zostawiają żony same niedołędze [illegible] i muszą
się tyranii naprzód u Wód za granicą a potem w domu jak pie
raz zerwą z godnością osobistą – familijnemu życiu najwięcej przesz
kadza palenie tytuniu zbierze się ich dwóch i nie zadymią tak że
kobiecie ciężko jest oddychać – przytem dla głupoty niemogą się bawić
jak kartami a preferansie jest dosłownie tyle tak że często
niema za co kupić chleba

Ten przykład przechodzi do dzieci, chłopcy uczą się w szkole
aby być człowiekiem uchodzić za skończonego potrzeba nieskończonych
nauk udawać że się uczy stąd ta głupia tułaczka technika
ma tyle uczniów – Matka traci na wpływie na chłopca bo
ten idzie gdzie mu się podoba pod pozorem kursów lub [illegible] straży
ogniowej – Rzadko te słowa z zamożnych dzieci kończy nauki
i poddaje się temu biednemu egzaminowi Matury –

Szczęśliwa matka jeśli ma córki, te w naukach gruntownie
kształcą się towarzyszą matce i są strażami jej prawości –

ale to w klasie średniej co posyła dziewczynę do szkoły –
Gdzie zaś są gouwernantki – obce – tam jest rozproszenie
i rozwiozłość – bo gouwernantka jest pokrywającą nieobecność
Pani w domu a przybliżenie dziewcząt przed czasem do towarzystwa
gdzie rozmowy są zbyt lekkomyślne w skutek literatury francuskiej
autorów dla kucharek – po tem dziewczęta robią zawczasu
kobiety – co głupią grzecznością mężczyźni w niej utwierdzają
stąd wyrasta Panna z żądaniem strojów kawalera pięknego
a przedewszystkiem bogatego –

Wyższe towarzystwo tutaj ma wszystkie oznaki towarzystw
światek w Meblach strojach dobranych wyrazistości a zarazem
pozorów okazywania pańskości i dobrego tonu na każdem
kroku tak przypomina każdy dorobkowicz zasługi i ród
swój – .

Wiele byłoby się okazało skandalów gdyby sługi od domów kupieckich wyższych pisali pamiętniki – albo gdyby doktorzy wzięci przemówić zechcieli się – pierwszy mierzy pogardliwym okiem panny w Atłasach, drugi wspomina ile być może szkodliwa każda panna. ale z uśmiechem dającym wiele do zrozumienia – a wtórzący się promiał ale obszerna materia. wiele sprawdza te okazy sądu – Zewnętrznie zaś jest przyjętym zawsze, wysoko cenić cnotę naprzód Męża a za nimi Kobiet ~~jakby pokazano się~~ Najciekawsze zaś rzeczy mogliby by opowiedzieć faktorzy – Pojmuję zepsucie w Paryżu w wielkich miastach fabrycznych – ale w kraju rolniczym takich cech jest przechodzi wyobrażenie – Tam zepsucie publiczne jest gardzone zhańbieniem się Kobieta, posiadaniem jednego mężczyzny ale tu pokrywa się ubraniem niechętnym, ukradkiem a nawet za pieniądze sprzedać się jest w kondycji aby się za ruszyć Kobieta ktoś nie wziął –.

a co mówić o sługach, nie dziw wszystkim w familiach kupieckich jest zupełnie usunięcie się od świata życie w sekcji każda pełnimi owego porządku i zazdrości kupcowej kto być nie może bez uczciwości i prawości przechowaniem –

Szczerze tym sobie życzyły odpłacić się za przyjęcie tu mię tak mylnego charakteru mojej nowej –.

Papiera niewinnego Kokowanie z Moskalem coś kokietek zainteresowało tutejszą inteligencję ale daleko więcej się obrażały Kobiety wyrokami śmierci i tym Kokowaniem – Niestety chce mieć ze mnie rozum polityczny jest w każdej Kobiecie – Być może i to ma zwiastować nową zupełnie przyszłość – bo wszędzie Nowe zasady wiary obrażały usta połączone kobiety z człowiekiem – Niemasz Religii która by nie miała w swym początku takiego się założyciela i prozelitki onegoż. ale czyż to może się zastosować do polityki do urządzenia kraju – a przytem niewoli tak zepsutego – Co może z tego wyjść – na gwałt

nam natury zwrzec się i wpływu Księży zniszczyć doswalamy
nu tylko oswoić się na polu tego misji moralnej i to pilnować
się aby z niej sami nie zbaczali — Kobieta nigdy wróci do
obowiązków jakie na nią włożyła Natura — ale my zawsze
chcemy być pierwszemi w Utopiach. Dla nas samych a które
potrzebną w innych krajach nie tam być w formy praktyczne
Niepodległość kobiet obywatelstwo ich, uwzględnieni ich pracy —
to to samo co cesarska kapitału z przemysłem i robotnikami
Ale ważniejszy szrogi polak nie małpować nie powtarzać bezmyślnie
wyrazów które one stanowią tego stanu ucznowie — wśród nich
jest głupszego od niego — takim był Ekonomista Langie
co wszystkich zawiódł. zdradził —

Nie religia, zbawi naszą Narodowość ale oświata —
Życie Wład: Zamoyskiego zawieszam jest pisane — figury
polityczne potrzebują oddalenia — Słabości jego zbyt wyraźnie
i wszczę dziś niezmiernie dokuczliwe — ale to Kurał naszej
Arystokracji. zostawić w towarzystwie Kniaziewicza bom go do tego
namówił — Dzieje tyczone powszechne pisana na dokumentach
dostarczonych z jednej strony przez arystokrację będzie stronnej
wprowadzi nas w nowy błąd. i do nowego pobratania się
z Moskalami gdyż tam nas ciągnęła ujrzycieś —

Starałem się ukończyć co mi — to wszystko co by im mogło
szkodzić — tak wyjazd Zamoyskiego jego kolonizacja w
Salonice. gdzie im febry tylu wymarło — jego zarobki
czy w sławie czy w pieniądzach robione przez Lorda Howley
który był ministrem wojny w czasie kampanii Krymu
których się wyzwiązać —. obecnie nic z nich tylko dwie
jedną stroną medalu — drugą czas odkryje — ale
iles z tego wiedzieć, sądzę pasywnego wynikł szkody dla
kraju tym bardziej iż to podnosi kasty sprzyjające rządom
i prowadzi sprawy kraju — to mi tu już dano uczuć

Kiedy po raz pierwszy sprowadził Pan Andrzej statki żelazne do żeglugi na Wisłę
niemogli pojąć Panowie skąd idzie że taka masa żelazna zanurza się tylko 6 do 8 cali
w wodzie, a o jedną stopę, pod z pełnym ładunkiem — wreszcie między nimi
wiec tę wytłomaczył tem że podkład wierzchni jako też pomost jest z drzewa.
że cała wyniosłość Przymorska leży w odgadnieniu ilości drzewa potrzebnego
na to wyłożenie statku żelaznego, że dla tego to one tak mało zanurzają się
w wodzie —.

W krótce potem Paskiewicz zażądał zrobić podróż do Modlina, położył
jednak warunek — jeżeli zapłaty to nieprzyjmę mówił Pan Andrzej nic to jest
ale ~~Pan~~ musisz ziemną przyjechać bo mógłby statek wysadzić mię w powietrze.
w by potem mogli zrobić więc Pan podziemną i otworem mości Xiążę
w tej podróży musiano iść za krętym nurtem rzeki — dla czego w prostszej
nie płynie — bo są piaski — to wysadzić prochem — Cesarz chce drogi
prostszej. niekiedy to zrobić nie Mi Xiążę potrzeba szukać przyczyny tego
osadzania się piasku są usunąć a koryto samo się wyreguluje — nie
to tego nie ma zobaczysz że są ziemne piaski i statek musi przechodzić
obok fortecy Warszawskiej tam też będzie stacja dla podróżujących —
ale Mości Xiążę i tak chcę, i rzeczywiście przez 2 tygodnie piasek
prochem rozrywano bo tak kazał Xiążę za powrotem —

Głupstwo dziwnego Ministra przyjmowano w Paryżu na tyle przy
ujeździe znajdował się Pan Andrzej — Pokazano mu z wieży Panoramę Paryża
z góry Montmartre - podziwiał - wielkość miasta i szczególnie odmia
nienie się widocznemu nowych arterii co bardzo zadowalało Hausmana
ale w końcu rzekł do tej piękności brak dymu, wielkich zakładów fabrycz
nych. kominów bowiem nie ma. przede wszystkiem szukam one żywią wielkie
miasto a te które wiedzą dziś się będą zamieszkałe przez sybarytów — i jeżeli
te wygody ~~i~~ nowych dróg się dadzą to żal się Boże tyle grosza wydanego.

Obruszył się cokolwiek Pan Andrzej kiedy była mowa o Religii, utrzymując że i nasza przyczynia się do wybryków imaginacji niezmiernem samodzielności indywidualnej więcej Protestantyzm swym racjonalizmem wszech niemiec – skąd też pron zwyczaju – i charakteru narodowego ukształtowanego w prawdzie jest ta różnica politycznego prowadzenia się narodu Angielskiego w porównaniu z nami i Francuzami –

Mori wszystkie pisma dobrze przyjął i obiecał mi postarać się abym był użyty przez nowo rozpoczynający Bank przemysłowy – . jego założyciel mamy tu przybyć na święta – co się więc stanie z jego staraniem to tylko i dobrze zatem więcej papierach – przyjął zostałem mi odkrył – w ozarwni mieszczańskiej – więc tego tu tam zaprowadzę – . Uśmiał się bardzo i nie chciano mi wierzyć jako bym mógł przepowiedzieć wszystkiej więcej francuskiej do Wielickiej kopalni soli – . Jakąkolwiek mi oznaczą pensyę przy banku iść dostanę więcej przyjmę – bo tym sposobem będę mógł więcej zrobić dla dzieci – i zapewni dziwerstom ukończenie nauk –

w Zakładzie panien Pani Bogumiły żalą się na brak nauczycieli w Protykmi – bo się nędznie płatni i to po roku – wraz wraz się zmieniają – bo im płaca niewystarcza i porzucają zwykły rok idą na Albiom – bo zarazem w zamiata – wydział krajowy – Rada szkolna nawet konspirują aby autonomicznie zasady nie przeszły do wychowania – fizyki i nauk przyrodzonych Panny uczą się z książek niemieckich – Rozpaczać należy nad tem jedynym zakładem staraniem Pani Bogumiły podtrzymywanym w pewnym stanie naukowym – Jeśli – jej ogarnął to jest cała Polska – że się jej uczyła – pan dziś ten zakład wspólnie o ½ wielkie w tył tak jak było za pierwszych czasów. Rządu Austryackiego tak ta mniemane w Paryżu co dla chwały zajmuje miejsce a nie niedba

[illegible]

– [illegible]

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 3 Stycznia 1870

Szanowny Panie

Jezuityzm przez OO. Zmartwychwstańców wprowadza tu nowy sposób wyzyskania grosza pod pozorem szerzenia i utrzymania wiary na koloniach złożonych niby to z Polaków w Stanach Zjednoczonych.

Już tu zebrano kilka obrazów, strojów kościelnych, książek – nakoniec drogich naczyń – tak więc pycha Duchownych jest zaspokojoną – równie jak z dumy szlacheckiej rozrzucając pieniądz za granicą – nie widząc i nie wstydząc się ciemnoty ludu, jego nędzy moralnej – Zawsze szlachcic zdaje się w cały naród ma inne narowie – Mogą mu za tuszyć kraj bardzo bogate salony – stroczą się jak kiedyś nie już Monarcha jaki obcy ale byle jaki dygnitarz a smrodu pod nosem nie czują mimo iż zamiłowania katolicki przecież go czuć wszędzie a przedewszystkiem w naszych kościołach już to dla brudu już to dla braku poczucia piękna w urządzeniu przystrojeniu Ołtarzy –

Baraniecki własnie on miłośnik przyrody, całkiem oddany szerzeniu przemysłowości i nauk do niej prowadzących stanął jako korespondent Ojców Zmartwychwstańców – i oni przez niego kraj i tem bytem wyzyskują.

Jak dalece iż klasztor jest posunięciem potrzeba jest znać ducha praw kolonizacji w Stanach Zjednoczonych – a ten jest podmiotowi przedsiębiorczości indywidualnej – i dla tego też przybywający kolonista nie może nabyć na raz w jednym kawałku więcej nad 30 Morgów Gruntu – przybyli więc z Poznańskiego ze Szląska i Czech nie mogli się więc osiedlić razem i stworzyć kolonii czysto Sławiańskiej –

Prawdą jest iż pewien spekulant za protekcją Moskali nabył obszar dla kolonizowania Polaków

Zgromadził się pewną liczbę i jak najechanie boży
się wszyskie — jest to dawny spekulant dostawy
obuwia z Kanady na kampanię krymską — . ta
kolonia jest zmięszaną z miejscowemi — to prawem
właściciel jest obowiązany rozprzedać grunt na udziały
wyprzedając więc najgorsze części w rozmych stronach
obszaru nadaje większą wartość reszcie — i w tem jest
jego zysk — a tem samem jest kolonią szczepu słowiańs
kiego jest problematyczną —

Co do Parafij potrzeba także znać zwyczaj
sprawowany tamecznych krajów — Dom boży jest
albo własnością gminy więc ta wydzierżawia go
Księdzu tak jak się tu wydzierżawiają Teatra i sale
Koncertowe — albo też Dom Boży jest własnością
prywatną jak Kawiarnia lub jaka przedsiębiorstwo
Parafjan niegrzecza. a na rzekach domy Boże przenoszą
się z miejsca na miejsce będąc budowane na statkach
Parowych ji Okolicy — a Afisze rozgłaszają naprzód
się przybyciu jako zmiany Kaznodziei głoszące się stanę
tez samo jak przez głoszą o Artystach lub Aktorach.

Przy takim to zwyczaju OO Zmartwychwstańcy
utworzyli Missię — a jako zakładowcy pobierają
od Księdza przez nich wysłanego czynsz roczny —
równo jak go płacą zakonnicy swym Jenerałom
czyli zakładowczym domom —

tak Jezuici, cystercjanie, les frères de la doktrine
Chrétienne itd. nawet siostry miłosierdzia do siedzib
swoich wnoszą czynsz za pobyt swój w obcych krajach.

OO Zmartwychwstańcy wyzyskują więc dwa
razy. żebrząc zza naszej głupoty na dostawę przedmiotów
kościelnych lub na zasiłki dla mniemanych kolonii —

Są jest właścicielami kilku kościołów a razy
Domów Bożych — i na te się pytam jest dochody

potrzebuje zpospolitkowywać głupotę kraju – najdziw
niejszą jest rzeczą że Baraniecki dotąd wyjedzie
stwo a to Manija jego być Encyklopedystą
wszelakiej dobroczynności i szwalnej ochrony dla
Holendrów – więc nawet dla mieszkańców Księżyca
—— Mam doskonałą pamięć faktów ale nie imion
otóż pewny jestem mej pamięci że za czasów upadku było
rozpierzchłej szkoły Saint Simonistów Fourierystów i Lamennego
czytałem dość nudną rozprawę Sur les courants des idées
humaines. czy to w Epoce czy też w Revue des deux
Mondes – Wiadomo jest że po Wielogłowskim pozostały
te książki między nimi dostał nareszcie broszury Beni
aminkowi – stąd wniosek mój że teraz przetłumaczył
i umieścił w Przeglądzie Krakowskim jako swoją pracę
dając jej tytuł O przędzy etc etc – i nigdy mi się nie
zdarzyło ~~[illegible]~~ jak czytając w przeglądzie jego niby pracę – poczuć
że to już mi była znaną –

Wielogłowski w r 36 był wielkim zwolennikiem
wraz z ojcem wielkich poruszeń filozoficzno poli
tycznych – od niej mniemam właśnie oryginał pracy Beni
aminka —

Już się utworzyło tu koło polityczne na przeciw
Warszawie – Mają to być wolno myślący – Samson
piszący – Dzieduszycki – bo żona mu to nakazała
Władysław Zieminski jako były komisarz nadzwyczajny
Szczepański jako demokrata a sekretarz Dzieduszyckiego
i dla tego też zawsze publicznie niemieją [illegible] tytułu
Hrabia to mówi to chciał powiedzieć etc etc – więc też
o takich towarzyszach wolno myślących powątpiewam
a dowód mam w tem że każdy człek powinien mieć
charakter duszy i odwagę – czego zaprzeczają postępowa
niem swojem – jak Zieminski nps w 5 palcy poto
ręki na jego twarzy – schował do kieszeni. –

Mam wielką pociechę z wychowanicy — już
na przyszły rok szkolny wyjdzie do Konserwatorium.
Za zupełnie głucho — prócz że scena krakowska
upadnie zupełnie przez zarząd Skorzypski(?) — Czyżto
Kraina(?) go popiera bo jest [illegible] opiekunem(?) kobiet
takiej niemoralności — to rzadko widzi i słyszy —
w mieście ludności równej — Krakowskiej —

Dziękuję Wam i bardzo jestem wdzięczny za wasze
obietnicę przesyłania mi Tygodnika Waszego —.
bo to jest więcej potrzebnych jak czytających; wasza
przesyłka dla mnie odczytaniem przyczyni się do obu-
dzenia znaków(?) już mam 5 domów co się zamówiły
o przesyłkę waszego pisma — o prenumerowaniu
ani myśleć — bo im brak zawsze grosza, nasi(?)
wiejscy(?) księża w wielkim świecie są żebrakami
i to przy mnie — z teki waszej — ale mam szczęśliwi(?)
mistrz(?) — gdy tym czasem bo nie umiejąc(?) sobie ujmo-
wać(?) z wygód ciała —.

Polocki Adam, bardzo chory, a za nim wiele
osób znakomitych tytułami — Panom z owego towarzystwa
nie mam więc i ten karnawał będzie smutny —
powierzą się Myszowi(?) stołkiem [illegible] a Pani
Kostarkami(?) — w Resursie Mieszczańskiej już się
zmawiają — Postęp się przepełnił(?) aż się rozpryśnie
przy pierwszej jakiej sposobności czy to między Aktorami
Amatorami lub przez jaką plotkę kompromitującą
Płci pięknej — Resursa Obywatelska żyje wielkim
nakładem zrujnowanych panów — Młodzież
już pracuje nad składem Balów — nauki w kąt.
i głupota przechodzi w pokolenie następne a
starzy się modlą i spowiadają głośno(?) [illegible]
na święto(?) — bo wiedzą(?) że oświata jest niepotrzebna
i upadek jej datuje się od zniesienia Jezuitów.

a dziś wszystkie zakłady zgubią pokolenie — i same się zgubią — i znikną jak
znikli nieprzyjaciele Jezuitów XX. Pijarzy dla kobiet nie mamy jak
Sacré Coeur — i inne głupstwa!

Wam życzliwy
Maksymilian Witkowski

4 bg.(?) Ulica Sienna

~~1249~~ 242

Kraków 16. Stycznia 1870.

Wątpię aby się ośmielili akademicy dać na przyszły rok Bal, na swoją pomoc — gdyż ostatni od rozpoczęcia do ukończenia nie przedstawia jak uchybienia jakie się mogą dopuścić li tylko ludzie co stracili wszelkie poczucie godności własnej a stąd i szacunek publiczny — Słowem jednym był ten przedstawił wszystkich szaleństw niecnych zakątków — były tam przypuszczeni znani oszuści — fałszerze podpisów. nie obyło się bez pijanych a stąd i bitki — nie brakło też tańców wszetecznych sprowadzonych do kraju przez ~~wyuzdaną~~ bezwstydną złotą młodzież

Dziś głos potępienia powstaje po mieście choć na balu jeden tylko człowiek miał odwagę surową — publicznie karcić wybryki wyuzdanej swawoli —

Bardzo poważne zabawy są w resursie mieszczańskiej oparte na względnym szacunku i zachowaniu się przyzwoitym

w Obywatelskiej stolik zielony daje jedyne urozmaicenie zajętych czas jej członkom —

Tym czasem Koło polityczne dało pierwsze oznaki życia — zupełnie podobne do krzyku dziecięcia narodzonego. Szczęściem że parę osób rozsądnych szybką odprawą zamknęło usta zbyt krzykliwe i do jakiegoś ładu nieoznaczonego jeszcze wprowadziło zebranych członków.

Kraków zupełnie jest podobny do cmentarza — grabarz nie zna żywych — groby są jego myślą i wspomnieniami go — takimi są Krakowianie — nie mają oni poczucia ~~nawet~~ obecności a ci dopiero przyszłości — i dla tego też wszelkie co do tej pory wszczęte są to marzeniami indywidualnemi ale nigdy poczuciem wspólnem — ogółem opinii — . a młodzież tu uważa się jako ostawia te wczesną walczącą się po tym cmentarzu. —

Ponieważ tydzień wychodzi na co niedzielę uprzejmie więc uwiadomi mię czy na czas przychodzi moja korespondencja z której byście mogli robić wyciąg według waszej myśli — a tak będziecie mieli 4 moje listy na miesiąc przeto znajdziecie do ~~tego~~ treści — ~~Maxim~~ materiały

Maksymilian Witkowski

Kraków. 25. Stycznia 1870

Generał Kreder stosując się do instrukcyj Ministeryalnej aby niczem nie drażnić Moskwy odmówił Muzyki na Bal na korzyść Sybiryaków — najlepszy dowód jak Ministerium Wielkiej Austryi uległe jest Władzy Petersburga — Policia zaś ma przepisane niczem nie rozdrażniać mieszkańców, a że statut stowarzyszenia zatwierdzony przez Rząd ma właśnie prowadzenie balu — więc też nic dziw że rozdrażnienie tu jest wielkie przeciw uległości Władzy Wojskowej i ministrów dla Moskwy —

Zmyślono się koszta ale przytem czysty będzie o wiele mniejszy bo opinia publiczna wzięła za obowiązek sobie z tego balu zrobić manifestacyę przeciw stałości — wyrażony przez Rząd —

Kiedy tu Possinger był namiestnikiem jeszcze, już też same instrukcye obowiązywały — dowód w tem iż nie zezwolił na Bal na Sybiryaków połączony z dobroczynnym — po balu żądał aby dochód czysty był mu złożony — a skoro tylko pieniądze dostał jego ręką rozdzielił je między zakłady dobroczynne — i tym sposobem usiłował kompromitować swych przełożonych wobec Moskala —

Jakże wygląda ta gorliwość zasłużenia się Moskalom kiedy oni sami w Warszawie zezwalają zbierać składki na powracających z Sybiru lub przesiedlonych do Polski Mieszkańców Litwy —

Tym czasem trzy pokolenia kobiet Krakowskich co odebrały wychowanie u Św. Jana. oburzone jest bardzo przeciw wpływom Jezuitów. za których staraniem ma być zniesiony kurs pedagogiczny jako też nauki przyrodzone. stosując się do Syllabusa — a zarazem zakład ten mają zamienić na zakon klasztorny — z 15 Pań 8. jest za Jezuitami a 7. przeciw. i starszych którym mać dawną całego zakładu —

Uspokoiły się nieco Panie Krakowskie losem Pani Bzymowskiej — już o niej kalumnia rozpuszczona smutne wieści ~~bez~~ już nikt jej widzieć nie może — gotuje się więc tu nowa edycja wypadku Barbary Ubryk z Klasztoru Karmelitanek —

Pani Bzymowska z innemi oświadczyła swą chęć oporu

czenia zakładu – zatrzymany jest przez nadużycie siły.
aż póki nie nadejdzie z Rzymu nowa konstytucja
określony formy dla zakładu – aby tym sposobem
pozbawić wolności tych pań co są za dawną formą –

Wszystkie Panie Miasta przeczuwają że zakład
tak przeformowany stanie się szkołą dla wielkiej familii
szlacheckiej – Miasto straci nieocenioną szkołę żeńską.
będzie to postęp według myśli Jezuitów – którzy nigdy nie
dopuszczali do oświaty ludu – a jeśli podnosili jakie talenta
to zawsze z rachubą korzyści własnej niszcząc samodzielność jego
i czyniąc go zupełnie zależnym od nich –

— – —

Ja się gotuję już uprzedzić prokuratora krakowskiego
skoro tylko wyzwolę się od doktora i Pani Bogumiła nie
jest chora – bo jej nikomu nawet jej uczennicom dawnym
niewolno jej widzieć –

Ktoś Kremerowi przesłał anonym. ubrdało mu się
że to jest mój koncept przesłał więc mi ~~xxx~~ także ze swej
strony otwarty anonymem zrobiłem ostry inserat
w Kraju – jak się to skończy – nie wiem ale nie
podaruję ~~xxx~~ nawet przypuszczenia że mnie o taki charakter
czyn posądzał. publicznie wyznaję że jestem wolno
myślący ale skrytych czynów się nie dopuszczam bo gruntuję
moją moralność na oświeconym filozofizmie na obowiązkach
nie zaś na wierze którą można w chodzić w kompromisy –

Od Bojarzinin się Lewarowi krzyk wszczął się
anonymy – napominające młodzież jeśli uczęszcza Bale
publiczne – bądź się – i te anonymy uczęszczają ją do
wybryków – to nie jest droga poprawienia młodzieży

Dobra scena do powieści. Beniaminek był we
Lwowie przewrócił się jak mówiły Mamy jego bo nawet
z ręką na temblaku uczęszczał na wieczory –. Żałowały
go Panienki co patrzą za tytułem Hrabikiem – pokątnie
mówiono o pojedynku jako przyczynie jego kalectwa

Żywe imaginacii jej widziały w nim Bohatera — w tem.
zywera jakoś para tonącą uderza go w rękę chorą a on
bledniejąc woła Mamo już jest. wezwała malarza rękę kawerna
zmieniam go na miejscu opatrzyć — i bohater nie zapotrzebował
doktora aby mu wrzód roztworzył — poświęceniem się uleczył.
i rzeczywiście była to scena komiczna bo Mamy zawsze mówiły
o jego poświęceniu — choć ta pamiątkom do smaku się przy
padało a szczególnie jednej o której się starano dla mego —
tym więcej tem wypadkiem rozżalony się więcej zawiedziony
była jej wyobrażnia wyrazem ciągle powtarzanym o jego
poświęceniu się —.

Andrzej Zamojski zawsze coś pisze na wyjazd — wcale
się wybiera — w czwartek oddałem mu mój pogląd na urządzenie
koszarów narodowych dla wojsk zbiorczych w kraju — aby
stworzeniem tych koszarów zrobić u nas jedność narodową
bez względu na wyznania — usuwając je od wpływów
obcych albo też od niezależności i tyranii z narodem

Niewyczerpnięty to przedmiot ale główne zarysy
był tam jasno i logicznie położone — streściłem bowiem
myśli Lelewela którymi się często zabawiał w rozmowie
ziemnej —

Dziwnie okoliczności w średnim dają otuchę mi
wielką — że przyjdzie do wojny z Moskalem —. bo
dotychczasowe ministerstwo musi upaść — nowe uporządkuje
z góry wygodą z Czechami i nami — wywoła Moskala
a przy najprzyjemnych stosunkach zerwanie pokoju
jest więcej nie prawdopodobne bo ta idea o honor
Państwa —. Chyba że obiecy załatwiają tę sprawę
co trudno przypuścić po układzie Stambułu z Kairem
Turcja zbrojąc się była by powstrzymaną
w uzbrajaniach — a tak przyszła do broni bez zwrócenia
na się uwagi —. Paryż dla drożyzny wysłał
z Włochami a może i Prusami po stronie Austrii.
Andrzej Zamojski jest zaś rozważaniem

klasztorów i obiecał mi utrzymanie zakładu Św. Jana
czy to jest na czasie czy ocali go od rąk Jezuitów
nie wiem – ale mam się radzić z pr. Gałecki Biskup
miał punktów ze sobą powieść: nową reformę zakładu
do zatwierdzenia Papieskiego –

Co nie mam Dydla wie jego czyi nie mogę
adresu jego nie wiem – rzecz wie jak mówiłem oddam
prokuratorowi –. uważam to za obowiązek włożony
na moją odwagę i wiarę –. jak się to obróci –
dam wam wiadomość –.

Z Litwy jest pewnym że tam żyje duch polski
i więcej jest żywa niż tu w Galicji – a pod naciskiem
jest tam zupełnie z żądzami ludu narodu bez
same mowy o polsce – wszelkie żywioły ruchu przy
okazaniu się jakiej kolwiek armii w obec Moskali
a straszny odwet tam nastąpi władzy polskiej na Moskalach
będzie to chrzest krwi – wiesz tu niedawno że przyszłości
urządzenia kraju wielce mię zastanawia – to jest ich
naszych rozmów z Andrzejem – i od wypadków
wiedeńskich jest żywym nawet odosobniał –

Jego wielki wpływ na Polsce i Litwie i Rusi
widzi z tego u każdego przejeżdżającego tu zawsze go widzi
a on ich czystym przyjmuje –

na tem kończę. ściskając waszą dłoń
z życzeniem widzenia się w Warszawie

Maximilian Witkowski

3/2

~~1246~~
245

Że z tąd Terazi na każde wielkie święto Dworskie Moskiewskie posyłają adresa i powinszowania do Petersbourga wspominające czynnie usługi jakie oddali do przyłączenia ziem polskich do Moskwy —

Ostatnią razą zachciało im się mieć i świeckie podpisy — zgłosili się więc do bardzo nabożnego pana M— z żądaniem aby i on swój dołożył — jego opór spowodowany własnie tem iż ~~tam~~ podanym mu piśmie wyraźnie znalazł podpisy zmyślone a przewarnie z oburzenia jako połuk doznanego, — wystąpił przeciwko postępowaniu

Dziwna rzecz iż mu brak odwagi cywilnej do ogłoszenia publicznego tych niecnych czynów Pololi związanym bowiem jego umysły ludzi wolno myślący ale rozumnym ~~verso~~ nie otworzą —.

Że policja ściga przybyłych z Francji zgłaszając za to iż w zameldowaniach położyli swe pochodzenie nie dodając stanu emigranta — ale za to zupełnie oni nie widzą mistyfikacji Moskiewskiej —

Z Krakowa zaprosili do granicy Rusinów na obchód święta Jordan — a dziś tu po Krakowie snują się moskiewski oficer zaręczając publicznie żołnierzy prawiąc im o dobroci Cara białego dopytując się o siłę wojska uważając organizacji tutejszego stawiając wyżej i stan żołnierza pod Moskiewskimi znakami —.

Widmo czerwone najwięcej przestrasza tutejszą Arystokracię — i ile razy chodzi o bym o przysłużeniu obiawom narodowych potrzeb tyle też razy te widmo wychodzi na scenę — a ucieka się do winy Arystokracja blednące na jego widok pospiesza z pokorą i z poświęceniem aby zażegnać go. bijąc czołobitności. stając po stronie siły obcej, która protekcji i obrony zawsze potrzebuje —

Wtem wymyśli wystawianie widma czerwonego

wedle natury ogłoszenia dzienników niemieckich o aresztowaniach polaków we Francji – miały one przyczynę w pomocy przytłumienia i rozdwojenia zdań w kole poselskim polskim we Wiedniu –

Eksploatuje tu policja tutejsza strach jakiego doznają Galicjanie na przypuszczenie możebność — zagarnięcia Galicji przez Moskali – i dla tego też publiczne działania Moskiewskiej propagandy ~~ciny~~ nie wzbudzają jej czujność –

Dzienniki tutejsze nie podnoszą tych jej wybryków – dla czego – bo widzą w tem komedię i śmieszą dziś jej życia – ale nam znającemu ich to przyczynia się do rozbicia opinii i ziarna niezgody – a więcej jeszcze do osłabienia ducha narodowego i spaczenia godności – szczególnie bardzo zagrażają osłabieniem pomocy do obowiązków względem myśli narodowej –

Rząd ten chce stworzyć jednego na dobrego moskala innego na exotycznego kosmopolitę aby mogli się utrzymać w kraju zachować klejnot szlachecki nienaruszony chce bez podstawy narodowej – słowem zwiększyć naszej arystokracji siły. Której zawsze dobrze byle by jej chołd i oddawano wszystko uznawano –

Z resztą dzienniki zajęte ogólną polityką w ogóle nie mieszają się zajrzeć w sprawy ledwie nie krajowe polityczne –

Bobowski kotecyjny starosta wyraził się że rewała miejskiej radzie wodzi się w sprawie klasztoru Sgo Jana bo w tem nie widzi nic złego – Sprzedawana komisja czeka się zamknięcia w roli informacyjnej oddając tę sprawę radzie szkolnej która tam przepadnie a Jezuici dojdą do swego celu — chyba że z góry przyjdzie oznaczenie wszystkich klasztorów – ocenie względzie –

z Kremerem z kawowni który zakończył tem sprawę
o anonymie mi przesłany dwoma inseratami w Kuryerku
Krakowskim z 24. i 25 p.m. a on na to nic a nic

Wydziałem się wcześniej masoneryi — poprzednio
Anonymem także nazwany został postęp aby nie dał
wiarą w piątek - wilię nowego roku - dla uszanowania
i oddania czci temu dniu w wierze katolickiej - naturalnie
iż postęp niewiarą tak na anonym — ale też nie miał odwagi
cywilnej jak ja ogłosić publicznie swe zdanie o tym
anonymie —.

Plotkami szczęścią tu zbereźności Towarzystwa
Pomocy Sybirakom bo nie przeszkadza mu żadna Hrabina
ani też bale wszystkich szeregu tytułowanych —. Chce im się
być wszędzie pierwszemi aby mogli swych [illegible]
ptaszę — bankrutów tytułowanych wspierać — słowem
wszystko iwać na korzyść swoich —

Nie podobało się też arystokracyi obecność starych
ochotników w Mundurach na balu bo to przypominało
wszystkim polskie mundurem narodowem — a tem
samem demokratyzmem bo orderami przypominającego
czasy Kościuszkowskie — a to wszystko w przechodzi
wspomnieniu hetmanów a stąd i miasto tytułowanych
jest dla nich zbrodnią obrzydliwą —.

Stąd też niechęć do Dylla zawsze chcącego
postawić Mieszczaństwo na pierwszym miejscu.
Dziwi mnie iż wielu adwokatów pracujących do
zmazania trzyma się strony przeciwnej Dyllowi —
tak łatwo też się każdy zaraża ideą szlachecką —

To zepsucie jest tak głęboko też wkorzenione
w dwaj bracia mamy się uważani bo jeden osiadł
w mieście a drugi kupił własność ziemską — wszę
ten o pierwszym nic słychać nie wiedzą — o drugim mówią jako
swoim w kołach szlacheckich — choć jest ułomnym pro
prawie nie nie posiadając przez wspomnienia rozległych

własności posiadanych przez ich Ojców –.

Niemasz poczucia też godności osobistej wszyst
kotach – nierozum przeszłości dla nich były tytułem i przechwal-
stwem uznawać wyższość jednych – nad drugich –

Wszędzie przez Krakowa przeszłości tak znana
np Matki Bernardynka, jego przyjście tak Bobrowskiego
na zwrot tak skandalem byłoby już powodem
do wykluczenia ich z koła szanującego się –.

Najbardziej się okazał Bobrowski – zawsze
myślał dostać majątek po Ojcu Ludwik – ten umarł
bez testamentu – i ot bieda – szczęściem że ten
Hrabia bankrut zawsze stanie na nogi przez solidar
ność tytułowanych – jeden więcej skurczu a i w po
trzebie szpiegi i towarzysz zdrad w sprawie narodo
wej –.

Zyje jest potok na bruku Krakowskim
wszystko się przyda z czasem –. a co mowa o
Skorupskich – ludzie i konie –. i to są Hrabiowie

Andrzej Zamoyski ciągle słaby na nogę
i wcale niewychodzi zastałem go bardzo wesołym
i w dobrym humorze –

Serdecznie ściskając Dłoń Waszą
zostaję wam życzliwym

Maximilian Witkowski

Kraków 3 Lutego 1870.

do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

247

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 5 Kwietnia 1870

Szanowny Panie

Różne tu dają powody wyjścia a zarazem złożenia przełożeństwa w Warszawskiej księgarni przez Pana Szetzla —

Panna Wielopolska siostra Margrabiego przejeżdżała przez Kraków udając się do Rzymu — Już od dawna Szetzel miał wyrok exekucyjny na pewną sumę na tę Pannę i Brata jej jako spadkobierców po ich ciotce a przynależną Dominikanom, którychże pan Szetzel jest prokuratorem — Wyrok coś kolwiek jest nieformalny gdyż względem Brata kiedy przeciw niemu nie była prowadzona sprawa —

Za przybyciem Wielopolskiej syn Szetzla wraz z urzędnikiem sądowym exekwowali wyrok w hotelu zabierając wszelkie grosze nawet jej towarzyszki panny Ożarowskiej.

Podniesiono więc zarzuty katolickiej partii na tak niesłychaną grabież własności J.W. J.O. Pani — i Warszawska księgarnia wchodząc w tę sprawę zmusiła przełożeństwo złożyć Pan Szetzel.

Inni utrzymują że Warszawska księgarnia zamierzała ~~aby~~ X. Chmielewskiego uczynić członkiem wszelkich towarzystw jest tymczasem przysłanego do Warszawy ~~księgarza~~ — surowszka i wyrozumowana odpowiedź wniesiona do komitetu wywołała dyskusję jak go ukarać za ubliżenie powadze jego — zdecydowaną więc wszelkimi sposobami zgnieść popularność X. Chmielewskiego — a w tem zwłaszcza członek jest przyjacielem Szetzla, więc ten stając przeciw zaszczepianym intrygom szkodliwym przeciw niemu — zmuszony został do usunięcia się z przełożeństwa.

Inni utrzymują że te oba fakta stały się przyczyną tak krótkiego panowania pana Szetzla.

Stowarzyszenie Kobiet ma chęci być
świeckiem, – ale pod naciskiem, młody katychetę
z nim ustać się nie może bez spowiednika lub katechety
w krótce obróci je na narzędzie jezuityzmu –

Coraz to bardziej upada Zakład Sgo Jana
a w szkołach i Uniwersytecie rozprzężenie przechodzi
wszelkie granice – przez wywodzący niemoralność
i utarte pojęcia honoru i obowiązku

My zadali zawsze dosięgu końca i upajali
się fantazją – w chwilach wolnych od nauki dziś
cała młodzież stanowi klassę Weselraiterów –
fałszujące podpisy ojców dziadków matek i ciotek

Wyjątki – bardzo rzadkie – bo o wszystkiem
zarazem za szulerką – Oto są skutki rządu
Rady szkolnej której brak ślepki zdrowego
rozsądku wywodzący jak jest przeciw tradycyjnie
przechowanych ustaw Rady Edukacyjnej.

Niema nadzoru żadnego nad osobami których
uczniowie zwiedzają, nawet pod względem hygienicznym

Nie wprowadzono mundurów. a uczniowie
Uniwersytetu nawet ich żądają –.

Professorów wśród kursu zmienia rada
szkolna ale po 2 razy – stąd zupełne zaniedbanie
professorów niedozorowanych a spodziewających się co
dzień zmiany dla interesu albo też z braku polityki

Po pierwszej zimie teraz sam widzę –
wśród murów stancyjki zamieniono na sypialnie
gdzie zaledwie jeden stolik na 3 lub dziewięć głów
pozwala ustawa światło – stąd uczniowie biorą
się a przy nauce i dymie tytuniu pomieszają książki
i truciznę się bawią –

Przyglądam tylko tryumfujących tu szajkę
lichwiarzy wciągającej młodzież do zbrodni

fałszerstwa weksli za pomocą kobiet –

Baumanka aktorka 16 lub 17 letnia mło-
dzież przyjmuje w swej loży pod nosem Matek
na co potrzeba mi lakierki rzpanierki i z pierwszą
wizytą bukiet lub też drogie cukierki

Młody Lebrowski w 5 miesiącach zfałszował
weksli na 1400 r. mając wszystko w domu i grosz
stosowny do jego wieku na jego potrzeby –.

Wodzicki przegrał go bo mówią o 20,000
skrzypek Zarnowski – który wygrywa tę całą zgraję

Jeśli dziadek nie wyratuje Lebrowskiego to i on
przyjdzie przez kryminał.

Między ubogiemi uczniami karty a stąd
kradzieże książek ubrania lub rzeczy drobnych –

Ogólnym faktorem weksli jest tu stary faktor
Kirchmajera – faktor takiego on mógł był potrzebować
i kiedy to pomaga mu wnuki utrzymuje i kształci
i jest on stowarzyszony z kobietami na wszystkie
rana młodzieży bogatej – Uboga zaś daje mu
korzyści z kradzionych rzeczy –

Te skutki przypisuje Dyrektorowi Teatru Skorupce
który on do kilku ludzi rozwiązłych się tu wyższem towarzy-
stwem – w swej rozwiązłości pokryty tytułem i stanowiskiem
towarzyskiem, rozszerzył tę moralność w której nie miał
zawadnika jak w Kirchmajerze – przez wspólnego im
faktora –

i wiele za dziwi nie powinien ze Syn stawem i wy
nim łzy Matki i ojca – wrażeniem takiej sceny będzie musiał
tem dla nomen godności osobistej uchylić się od ludzi –
znajomych z dawna a których niegrzeczność zgrozą, boleść
przejmie mię – nic mu nie pomoże dalej –

Z krotochwila tu przebywający zaraża się tą
chorobą –. Ach wszystkie nici są zbyt mało

Streścić ten obraz wykazuje więc wszystkiego w międzyczasie Rady szkolnej - byłoby zasługą które zrobili i oddali zamieszczając je w starym dzienniku —

Uczciwi pracownicy i młodzi uczniowie szkół i Uniwersytetu jedyni co pracują i uczą się złączeni duchem miłości i przyjaźni dla kolegów którym wszystkie przeciw honorowi są zakazami i dla profesorów zawsze uważanych za zasłużonych ojców których całe profesorstwo jest zmuszonym jest uszanować i uczni w naukach, w księgach —

—

Oddawcą tego listu jest pan Glared z którym skończył ten uniwersytet - i wszak na którym zarządzi Wszystkim Matka.

Dobry Obłąpanek. on wodni do wam objaśnienia iż obraz ony jest prawdziwych kolorów - proszę o łaskawe jego przyjęcie

Wam życzliwy

Maximilian W.kowski

~~248~~ 249

Do Pana J. I. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków. 6. Kwietnia 1870

Szanowny Panie

Upraszam Was odwrotną pocztą przesłać mi Cennik instrumentów Matematycznych jednego z lepszych fabrykantów –

Potrzebuję bussoli takiej jakiej używa górnictwo w Kopalniach Saksońskich – ich doświadczona specjalność robi je wyższemi dogodniejszemi niżeli instrumenta podobnego użytku francuskie lub wiedeńskie –

Potrzebuję instrumentów spiesznie – gdyż mi się otwiera pole pracy, mam nadzieję iż mi sacryui zrobi tę usługę przesyłając mi cenniki dwóch lub trzech fabrykantów.

Racz przyjąć me wyrażenie szczerego szacunku i poważania

Maximilian Witkowski

Ulica Sienna 465.

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 16 Maja 1870

Szanowny Panie

Czytam z uwagą życie Staszyca — Autoro-
wi zwrócę uwagę na potrzebę wytknięcia
przyczyn, którymi Staszyc okazuje się wraz z innemi
ludźmi stanu przed 30. rokiem jako zupełnie pole-
gającymi na Moskwie — co obok ich starań
przeobrażenia kraju w najwyższem pojęciu swobo-
cyjnem wypada zupełnie jako zaprzeczenie się
właśnie tej ich wiary w Moskwę.

Mylną jest rzeczą jakoby Staszyc jeszcze
przed Stworzeniem X. Warszawskiego już należał do
Partii Czartoryjskiej, którzy jedyni byli za utopie-
niem nas w Moskiewskich objęciach —

Stał Staszyc na boku — bo niebędąc woj-
skowym niemógł należeć do zagorzałych wielbicieli
Napoleona — a czując się wyższym nad tych wszyst-
kich którzy byli dla rządu i wielkości w narodzie powoła-
ni przez niego do różnych służb — musiał zostawać na
boku, ubolewając już wtedy nad losem Litwy i
Rusi z powodu obecności Czartoryjskiej w Petersburgu.

Skoro mu dano stosowną do jego znaczenia
moralnego posadę zajął się pracą organiczną — w
której dziś bez podobnego mu niem tu w Galicji tak
trudno i krok postąpić z godnością i taktem —

Staszyc już wtedy przemawiał za polityką
narodową — ale był zagłuszonym przez Napoleonistów.
Stanisławowi Potockiemu na piśmie zrobił wyrzuty
i zbył nieśmiało, bez stanowczości nie określił poło-
żenia naszego, właśnie kiedy miał złożyć Rapport

w zbyt ważnej dla nas chwili.

Chciał on aby ten rapport był ogłoszonym publicznie – i tem stał się wyrazem życzeń narodu –

W czasie Kongresu Wiedeńskiego Staszic zeszedł się z Canningiem Amba: Ang: objaśniając i utwierdzając go w potrzebie stworzenia Polski niezależnej od Moskwy.

Canning zapewne odebrał od niego wyjaśnienie i oszacowanie wartości owego adresu podanego niby do Alexandra że obyw. Polski chcą być pod jego berłem. i tego dokumentu nie mógł użyć na Kongresie –

Jeśli mi pamięć nie myli był on przejęty przez Czartoryskiego – w kopii bez imiennej dostał się Pozzo-di-Borgo – który ~~słowo w słowo~~ biorąc go z odwrotnej strony zrobił on swój sławny memoriał o konieczności assimilacji Polski przez Rossię jako jedyny sposób zrobienia z niej uczestnictwa Państwa Europejskiego z prawem wpływania ~~na~~ prowadzenia w niej polityki na korzyść Cesarstwa –.

To było przyczyną tajenia i niekompromitowania Staszica w oku Alexandra –

Za czasów Królestwa Polskiego – jako członek rządu widział uspokojenie Europy stan umysłów od czasu upadku Napoleona – w kraju zaś mocny wpływ Napoleończyków – i dla tego też okazując się bardzo przychylnym Alexandrowi – nie przestał być patriotą w zrozumieniu człowieka stanu – starając się – stworzyć Naród – oświatą i dobrobytem – zmniejszając wpływ wielkiej – szlachty – zniweczyć myśl oglądania się na obcych – wyrobić ducha narodowego niezależnego od stanu jej zgasłej. która nam stworzyła owych wojskowych – bez samodzielności –

Staszica działania brał Alexander za czysto mało realnego kierunku – aż do myśli zniesienia pańszczyzny

sprzedaży dóbr narodowych w małych cząstkach –

Starania Czartoryjskiego za oświatą na Litwie Czackiego na Rusi – były odbiciem się działalności Staszyca aby tym sposobem nie podnosić zbytecznego ciężenia tych prowincyi do Królestwa – były one użyte jako panaceum polityczne –, które porzucono zaraz po zgonie Staszyca

Stan ówczesny polityki Europejskiej tłomaczy postępowanie innych mężów stanu – którzy z wielkiem [illegible] wyrzekali się wręcz przepominając zupełnie obowiązki względem Polski –

Za nimi stworzona partia Moskiewska wraz z Napoleonistami – silnie występując stawała w opozycyi Staszicowi w dopełnieniu jego planów wzniesienia dobrobytu i oświaty a przedewszystkiem zniesienia pańszczyzny – nieraz mogących się li tylko rewolucyjnie przeprowadzić – przez wzrastanie silnej woli – w pokoju zaś li tylko uznaniem jej potrzeby przez całe społeczeństwo a przedewszystkiem przez jego legalnych przedstawicieli –

a właśnie w Sejmie, wszędzie mieliśmy tylko Napoleonistów, i wielkich właścicieli – którym Lach Szyrma zawrócił głowy Angielskiemi wyobrażeniami –

Partia Moskiewska w Królestwie polskiem na Litwie i Rusi składała się z Magnatów –, ich pokojowców – którzy z Petersburga przywozili pojęcia o władzy nad ludem ich własności –

Staszic niemiał zwolenników w swych planach tylko między mieszczaństwem niezarażonem szlacheckiemi pojęciami i gminie – Miał ich po miasteczkach – ale w stolicy prócz Ojca – nikt niebył jego myśli powiernikiem – .

Za skrytość była potrzebna – bo sprzedaż dóbr narodowych decydował sejm – formę zaś i sposób – rząd – a tę sprawę mógł był szczęśliwie doprowadzić Staszic

rozbita się ona o chciwość wielkich Panów którym
zawsze za mało ziemi dla ich posiadłości.

Polityką Sejmu było zawsze odrzucić. dobra choć od
Moskala pochodzące i nowe niemi. uważano w młodej generacji
że to dobrze zrobi się jak będzie polska - ponieważ zdania Posłów
były przeciw sprzedaży dóbr - Zebranie Sejmu nie możebne
stan Europy po wojnie Hiszpańskiej - więc dekretem
miała się załatwić ta sprawa - zaznaczając go w prawie
przy pierwszem zebraniu Sejmu - Ów dekret nie wyrażał
nic o czasie i sposobie w jakiej ta sprzedaż miała być
dokonaną - ta niejasność zwróciła uwagę ludzi - i
szukając szperając dziurki - a wielu zmusili do wyjaś-
nień - reszta sprawy w listach poprzednich moich jest
wyjaśniona -

Adresu zmieniać nie mam ale zdaje mi
się że Prelegent mógłby w Dopisku objaśnić
nie błędu sam nazwy ale chyba niejasno wypowie-
dziane. Dla tego ... ten list i moje poprzednie
z lipca i sierpnia 68. i Bieżni pisane. dobrze by było
aby przyznał Prelegent nam Dopisek który do
drugiego adresu

Za fakta Biorę odpowiedzialność ale proszę
o zatajenie nazwiska Chyba i więcej przydomku
Dołęga Wam Życzliwy

Maximilian Witkowski

465 Ulica Sienna
Kraków

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 20 Maja 1870

Szanowny Panie

Nic niepowstrzyma emigracyi dobrowolnej do Ameriki rozszerzy ona się do wszystkich klass średnich – w Poznańskim zaczyna ona od rolników tu zaś klassa ukształcona a naszej kształcąca się niemając przystani rozpocznie w krótce ruch emigracyjny – a wszystko to pochodzi z ustroju własności ziemskiej – i tylko radykalna zmiana owego ustroju może powstrzymać ruch emigracyjny – już o tem dawno wam pisałem. ważny by można zrobić z rachunku każdego tego przedmiotu artykuł – na który Panowie zawsze zostaną głuchemi bo im potrzeba koniecznie dużych gospodarstw aby tym sposobem mogli mieć podwładnych którzy za nich pracują a sami przy głupocie swej przedstawiali się jako zakrzewnieni i godni piastujący klejnot szlachecki.

w Galicyi Emigracya musi także być przyjęta przez tytułowanych. bo już tak się rozrodzili że dla nich miejsca niema nawet w całym Państwie Cislitawskim – Dobijamy Ojczyzny. Tym czasem choć każdy krząta się, prawi o podniesieniu przemysłu to wszystkie władze stają mu zaporem –

Pojmuję że się. być powinny przepisy hygieniczne i bezpieczeństwa publicznego co do zakładów przemysłowych ale po za temi zupełna powinna być wolność

Za raź przeciwnie każda władza jest niepodległą i
jej wotum mimo pozwoleń innych władz zabrania
otwarcia przemysłu – Nay absolutniey postępuje Magistrat
opierając się na przepisach dawnych które właśnie wydane
były dla zniszczenia przemysłu. bo trzeba widzieć
i otwierające przemysł bez pozwolenia można uledz
zamknięciu fabryki – bo prawo każe naprzód mieć poz
wolenie konsens –

Niemożna tylko wskazać Magistrat i władze
Autonomiczne o powstrzymywaniu rozwoju przemysłu
wszystko – i to pod wpływem interesów prywatnych. lub także
nadużycia urzędników –

Wolności przemysłowej tu nie pojmują – Apteki
mimo tytułów i z praktyki odbytej świadectw niemożna
założyć – za rekursem i potrzebnemi konsensu idzie
aż do Namiestnictwa, tam interesowani znajdują
poparcie przeciw wolności przemysłowej

Rzeszów ma 14.000 ludności, a z okolicą do
40,000 wychodzą na 2 apteki, o 3 starają się od
3 lat, i pozwolenia uzyskać niemogą –

Za na Kazimierzu zrobiono przygotowania do
Otwarcia Apteki. ale Magistrat zabronił –
gdy tym czasem za granicą każdy szpital ma
swoją własną aptekę i doktorowie do niej ubogich odsyłają
w Paryżu nawet za świadectwem ubóstwa dają darmo
lub na ½ ceny lekarstwa, czem umniejszają liczbę
chorych po szpitalach –

tu zaś aplikanci mają sposobność dorównania Urzędnikom Magistratu prawdziwym satrapom i industria zupełnie jest powstrzymywaną dla ich dobra

przepisy hygieniczne i bezpieczeństwa publicznego także można ominąć opłaceniem się – bo i są wyraźne a to opłaceni tylko Słomiarzy owi pozwolenie przez sfery na nowe zakłady np. tartaku parowego wśród części miasta gdzie są same drewniane domostwa z parkanami takiemiż –

Budownictwo jest pod opieką magistratowych urzędników niby fachowych – wglądają się do wszystkiego co zmusza często murarza do robienia im podarunków a nawet Architekt każdy musi z nimi dobrze żyć – bo oni przy zezwoleniu budowania i potwierdzeniu jego planów mają w ręku – gdy tymczasem za granicą ci urzędnicy dają tylko linię budowy – i trudnią się brukiem i chodnikami –

Rozum tutejszych wynalazł bruk w kostkę zamiast w podłużnie ciosany, i bruk mniejszy ale się robią interesa z Entrepreneurem który bruk stawia na gołej ziemi – zamiast na łożu piasku – wszyscy patrzą na to ale nikt nie ~~prz~~ odważy stanąć w obronie interesów miasta

w Radzie Miejskiej wychłostać należałoby <u>Radę szkolną</u> bo brak jej odpowiedniego stanowiska to powinni mieć odwagę cywilną i jeśli Namiestnictwo i Rząd stawiają przeszkody publicznie wystąpić z dowodami i usunąć się <u>in corpore</u>

in Periculo More. Andrzej Zamojski przedstawił Dyllow rapport o stanie niemoralności uczniów z powodu mieszkań bez nadzoru — tu w 2 stancjach mieści się ich 14 przez gospodyni gospodarza i sługę. uczniowie mieszkają uczniowie w wszeteczni — wszędzie gra w karty a ni a ni nauki — do bogatych bez nadzoru mają wstęp faktorzy kirchmajera i skorupki — stręczą aktorki niemki — a stąd fałszywe weksle — i młodzież 15 letnia robi wizyty z bilietami w których owym wszetecznicom pod nazwą familii i znajomych coż wynikło z tego — Nic [illegible] szkoda ich krzyku i allarmu —

U S^{tej} Jana Jezuita wcale zupełnie gór otem wam pisałem — zamienią instytut na pański. a Rada miejska nic nie zrobi — chcą by ich o styp to by się okazali czynnemi ale to idzie o wpływ naborczych o względy —

Warszawa kropla wpłynęła na zmniejszenie abonamentów na kurierka dla tego iż za moje pieniądze ogłosił anonse których się anonymowo pisanych przez A Kramera —

Oto co mam jeszcze postarać do Rachunków pisze szczerze

Maximilian Witkowski

jestem w szpitalu na wprawdziwe płucach jutro mi mają robić operacją ostateczną bo to jest Carbunkuł. czy utrzymają

3

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 27. Maja 1870

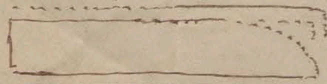
Szanowny Panie

Może by było dobrem przesłać do Gazety Toruńskiej twoje myśli o zapobieżeniu Emigracii ludu wiejskiego do Ameryki a które wam przesłałem w swoim czasie.

Gazeta Toruńska mogła by zmienić skwoci ale prawdziwy sposób podniesienia dobrobytu ludu wiejskiego zbogaceniu właścicieli i daniu im sposobu zajęcia się pracą inteligentną zniesienia Emigracii w ludzie i połączenia go z Panami jest tam wskazany jako jedyny —

1. Lipca złożę Panu Zawadzkiemu f. 15 talar jako abonament na rachunki mające wyjść — jest mi niemożności zaczem wszę mi pokazuje za abonowaniem się — i w czasie nadesłać rachunki mi zdaje się wyjdą po 1. Lipca przyszłego wię Zawadzki was zawiadomi o wyjściu ich mojem. będzie miał czas a tej pewność z odbiciu jednego exemplarza więcej.

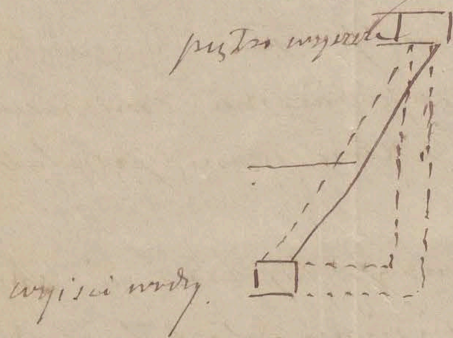
W Wieliczce roboty prowadzone według zhańbionych z średnia i Szwedzi pochłaniają ogromnie sumy jest wydano przeszło 500.000 f. i nic nie zrobiono ale zato ciągłe zmiany w zwałkach dojście do załamowania źródła. przyczyniają się do ustalenia robót podczas wyjść — dawny korytarz zaprojektowany zawalony opuszczono. — otwarto nowy prawie równoległy ale z wierzchu naokoło zaokrąglić oblicznie się do miejsca

wybuchu wody zamiast dostać się do niego pod kątem prostym oszczędzono parę sążni roboty ale przez to zaokrąglenie

ostabiono podpory solne robotę że wszystkie się z wodą wypełni spierasto w taki sposób iż cała robota stała się bez użyteczną —

teraz idąc z góry i zamiast iść prostopadle a potem horyzontalnym pięciem dotrzeć do miejsca starano iść skośnie — że też radykalniej energiczniej roboty nie prędzej wszystko tak jakiem radził zaraz po wybuchu wody tą bądź było wywiercenie studni z powierzchni wprost na miejsce wybuchu tak aby pompy z miejsca wyjścia wody ową pompować a wtedy można by było stawiać tamy. albo też wszystką wodę pompować nie przechodzącą przez ziemię soli przesyconą i tym jedynym sposobem uniknąć by wszelkie niebezpieczeństw zawalenia się kopalni —

woda jest czysta — glina solna mająca po 40 do 60 % soli — ta się rozpuszcza z łatwością nasycając wodę do 60 % a glina tak pozbawiona soli zawala się — i zmniejsza z czasem tę część miny

Błąd kopania popełniony był przez dyrekcję ze Lwowa. z głupoty szukając potażu. bo w Kałuszu był znaleziony — nie uważano iż tam pokład solny jest zamknięty w warstwie wyraźnie mniejszy dach i podłoże więc pod tą podłogą mógł być drugi pokład soli bogatszy albo też inne sole —

dach
pokład soli
podłoże

w Wieliczce i Bochni — sól nie jest w pokładach ale w zbiornikach pewnego gatunku słoneczniku pasmowego. — pasmowego gdyż ciągnie się z wschodu ku zachodowi kilkanaście mil — a w przecięciu rozszerza się w górze na 3 sążnie horyzontalnie na każdym sążni głębokości —

w formie siodła stąd wniosek że w wielicku sól
jest w wielkich bryłach porzuconych w tem
rozrzuceniu — kiedy w bochni pod
ślabszem będzie zbiornik soli bo te
bryły soli nie znajdują się tylko przy
ścianach —

więc w tem położeniu żadna ze ścian
nie jest ani dachem ani też podłogą — ale cóż
w Administracji Austryackiej ~~[illegible]~~ nauka i specjal-
nością postępuje na wyższe stopnie ale starszeństwem
i tak dostał kierownictwo robót górniczych co dwa lata
był przy warzelniach soli nauka jego skończona nie
miał doświadczenia wyższego ani też nie nabył go
z innych robót podziemnych — został naczelnikiem ko-
palni soli, dobrze sprawiał swój urząd — pięknie
mial ścian — i całe gospodarstwo więc mu się zale-
cało przez urzędnictwo przed praktykiem inżynierem który
własnie dla tej praktyki i uczeniu był nawet czas
jakiś profesorem w Akademii górniczej we Wiedniu
a przytem będąc polakiem musiał ustąpić więcej
człowiekowi który mówi tak niemcowi bo i zawsze
się polakom aby ich chleb jeść — a wreszcie
głoszę że my polacy rządzić się nie umiemy.

Wasz życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 26 Czerwca 1870

Szanowny Panie

Jezuici użyci byli w Bibliotece Jagielloń skiej do ułożenia działu teologicznego. – pracowali prawie 2 miesiące – ich staraniem książki – czy to indeksem zakazane czy też dzieła byłów. dowodzące historyi papieżów lub inne z których nieomylność mogłaby ponieść szwank jaki – osobno zamykano. tak aby do wszystkich niemogły się dostać –

Co za kłamstwo!

Co układaniu było robione w nieobecności sług biblioteki – tak iż wszelka kradzież była możebną –

Matejko podbibliotekarz i jeden profesor z Uniwersytetu zwrócili uwagę faktowi – resztę milczy tak to oponowani się przez Jezuitów. warowną krzyża i tradycją biurokratycznej policji – czuje się wolnym ale ruszyć się nie śmieje –

Wszystko co jest w urzędzie jakim kolwiek lęka się cienia własnego – bo wola zła. grozi wykluczeniem – zatrzymaniem awansu – &. &. – Strach z uprzedzenia jest największym nieprzyjacielem postępu prawości i godności poczucia.

Mamy urodzonych polityków za granicą i w kraju – oddzielni i niezawsze działających – do służby dyplomatycznej zbawców ojczyzny przychodzą zmarłych stanów. w Rzymie sprawą polską tak zajęci iż z tego stanowiska czują im niewolno – pięknem im też będzie polska –

Zawiciki bardzo chory na puchlinę wodną — My starzy biedujem najwięcej tem że, Galileusze polityczni gwałtem chcą podtrzymać Austrię — kiedy ich zadaniem powinno być pokłócić ją z Moskwą.

Moskal dziś z rozmiarą wielką. Tak samo sobie dziś z niej jak z polski przed rozbiorem — owym czasem, żołdactwem dziś notami i zaparciem wysłuchani jej żądań w skorzystowanych interesach finansowych Uniwersytetu Klasztorów i zakładów dobroczynnych lub też wszelkich fundacji w Królestwie tu przynależnych —

i tak słabe państwo chcą podtrzymać kiedy ono tylko energicznemi objawami może się ustalić —

Zawisza przeciw Czechom nie pojmuje jako też przeciw Węgrom — tym bardziej że nasi posłowie stawali im zawsze naprzeciw ich dążnościom których dosięgli mimo nich —

Kołomyjczyna coraz się szerzy — i wszystek czas wyraźnie stanął po stronie stańczyków tu nie idzie o idee ale o osobistości — tak aby wszystko zostało w rękach drżących przed Biurokracją — bez wiary i zdania —

Brudni krzątają się tu około wyborów, bo i też wszystko jest nasiąkłe nieuczciwością — czy to w prywatnych stosunkach czy też w życiu publicznem — Ludzie niemający żadnego swego własnego mienia jakże mogą rządzić losami narodu — im chodzi o wyzyskiwanie korzyści materialnych lub też dla ich ambicji dumy osobistej —

z płotek by być nie spisał i w wolowy skurze jak to mówią – ... jest znamieniem Galileusza tak ... pewien bardzo bogaty obywatel z Gal. Poznańskiego który przejechał całą galileę w celu kupna dóbr i targujące większe majątki nigdzie nie znalazł dobrej wiary – ten zalążał prawo pasterska ... inny ... albo też obniżano długi hypoteczne – tak aby więcej wziąć ... czysta część im przypadająca.

A przytem ... – wszyscy z podziwieniem jego jednako cześć z jednakim przepychem go przyjmowali – tak nie jest w Galicji ... i zawsze lepiej się bawi bogatszy u uboższego ... prze ... pewnem tobie ... przy ... wykwintnem ... kiedy on go u siebie przyjmuje

Ze zdrowności ... zbytku tak go ... i ... że zaniechał ... kupna majątku –

Tym czasem ... ... podjąć ... prawa o ... ... nie przyznając się że im przykład dają –

z guwernantkami ... to większe ... dowodzą jak nisko stoi ... wyrażam że by było pożyteczne ogłoszenie w ... perodycznem piśmie –

Les maitres et les maitresses pour l'enseignement qui se rendent en galicie devrait exiger le cautionnement du montant de leur appointemens pour le tems convenu s'il ne veullent pas a s'exposer a des pertes a en etre prejudicies par ceux qui le font –

c venir en Galicie – (en Pologne en général)

Les journaux étrangers voudront bien répéter cet avis dans l'intérêt de leurs nationaux –

Takie ostrzeżenie zmniejszy przypływ bonnes i gouvernantek – swoi znajdą większe wzięcie i zatrudnienie grosz zostanie w kraju a młode pokolenie odbierze narodowe wychowanie – czy ogłosić w Anonceach – Żyd dziś jest najlepszym pismem ku temu –

potrzeba aby ostrzeżenie było drukowane po francusku którego redakcję poprawić możecie – według woli waszej –

Towarzystwo opieki narodowej ubiegło żąda nie krakowskie – ci nie odstępują od niego i osobno w Wiedniu starają się o zatwierdzenie

Czas podszczuwa – sprowadza je do dobroczynnych stowarzyszeń ale najmniejszej nie zaprzecza potrzebie kapitalizowania – czuje on w tem manifestację na przyszłość – chwali stowarzyszenia czci i chluba że kapitalizuje – bo Czas chce żebraków którym z wypadków byli kiedyś koniec – Zasługom publicznym czci z przeszłości odmawia prawa bytu – bo jakkolwiek to wszystko winno być z podłożem zasługi to rozumienie się zanim dziś potrzeba. i który z pokolenia dzisiejszego myśli zasłużyć się – krajowi to nie są myśli prowadzące do wyzyskiwania się przez ludzi samolubnych.

Biedny kraj co na myśl wrzącej zgodzić się nie może i we wszystkiej osobistości górę biorą a przedewszystkiem myśl poważną wrzącą godności narodu.

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 6 Czerwca 1870

Szanowny Panie

Nie wiem czy przystaniecie abym ja, co za darmo odbieram z łaski waszej "Tydzień", korzystał ze zniżonej ceny abonamentu na Rachunki - złożyłem 1.ta 15. u Pana Zawadzkiego waszego tu reprezentanta. resztę jeśli wypada dołożę w swoim czasie -

Do Powieści illustrowanej tłem tutejszego société, dwa malutkie fakta -

Hrabstwo X. będące na Exposycyi we Francyi w 67. włóczyli się z kąta w kąt i gdzieś znaleźli bardzo ładną dziewczynkę mającą wiek pośredni między ich dwoma córeczkami - Rozczarowani pięknością, dowcipem dziewczynki biorą ją od rodziców, z warunkiem wykształcenia na guwernantkę - aby jej w Polsce los zrobić -

Ubodzy rodzice chętnie na to przystają - Hrabina zaraz ją ubiera w suknie starszej córki - którejś młodsza niemogła odziewać dla znacznej różnicy wieku -

2 lat i ½ korzystano z dziewczęcia przybranej cała jej edukacja składała się z własnych jej chęci - ale zato dzieci Hrabskie nabierały akcentu francuzkiego rozmowy z dziewczynką - po tym czasie spostrzegła się Hrabina iż dziewczyna zapomniała swego języka że jej dzieci już nie korzystają na akcencie - a w końcu że młodsza jej córka już by mogła odziewać sukienki po starszej dogoniwszy prawie wzrostem swą siostrę więc ze względów oszczędności - oddalają dziewczynę 16 letnią, samą odsyłając ją do Krakowa a zarazem odzierając ją z dawnych jej rzeczy tak że tu została się bruku w jednej sukience i 2 koszulkach i to z imieniem Maria -

Szczęściem dla dziewczynki zajął się jej losem

francuz tu zamieszkały, i odczawszy ją ciężko odesłał ją jéj rodzicom –

2 Illustracia charakteru Galicyjskich Panów.

Tarnowscy z Chorzelowa biorą we francii – biony z Nancy Pannę Lelko córkę Emigranta który tam była guwernantką w 1. pensionie prowadząc klassę 30 uczennic –

Po 2 latach zrudziło to Hrabstwo mieć tak drogą u siebie jedną taką samą guwernantkę i ten z końcem roku najniewinniej rozdzielają się z nią ale z dnia na dzień –

Pani Hrabina przed wyjazdem guwernantki poleca jéj aby w Krakowie porobiła jéj kosmiczny w gorsetach wstążeczkach etc. bo suknie z kapelusze obiecuje odbiera wprost z Paryża.

z Chorzelowa do drogi żelaznej potrzeba wyjechać bardzo rano – na zajutrz po pożegnaniu się – pani Hrabina spostrzegła kiedy jéj była bryczka wytoczona i zaraz trzeba było.

Pan Hrabia uregulował należność – ale nie wiedział dopiero przy wydawaniu lokaj miał tak[illegible] nad biedną guwernantką – i obwiedł panna aby dał jéj należność – a ci uciętych w domu pieniędzy wziął u arendarza wziął 25. reńskich obiecując 150 reński zaraz nadesłać do Krakowa –

po przybyciu do Krakowa dobroduszna guwernantka – kupiła to co Hrabina jéj poleciła i przesłała do Chorzelowa – ale wzamian ~~rachunku i ~~[illegible]~~~~ do dziś dnia oczekuje na 150 r. i wartość przesłanych komisów –

Szczęściem iż tu znalazła Emigrantów którzy jéj losem się zajęli – to jest szukając jéj pomieszczenia i trzymając ją u siebie – –

Hrabstwo G. aby były 3. dyktłosyjki – sprowadzają guwernantkę – której rodzice mieszkają w Montmorency pod Paryżem a dobrze Emigracyi znanym –

We Francyi niema zwyczaju aby w dzień lokaj w liberyi służył do stołu – tylko w domach bardzo zamożnych te przyjmują Panienkę wieczorem. bardzo się podobała z Muzyki śpiewu – bo o nauce sądzić nie umieją a o skromności mniej nie chodzi byle by była damą salonową –

Nadrugi dzień przy obiedzie lokaj podając półmisek guwernantce obył młoda jakoś zatrwożona nieumiała sobie poradzić owych kawałów mięsa które tu pożera się –

Pani zgrozą przejęta że guwernantka nie jest damą de la Haute société par ses manières – wyprowadza ją z miejsca, i biedna dziewczyna zostaje na bruku

Szczęściem iż miała listy rekomendacyjne do Emigrantów i ci ją przytulili do siebie – a tym razem szukać sobie musi nowego miejsca

Takie to serca takie to uczucia posiada nasza Arystokracja – i dziwiąż się ich ludzie nienawidzi – mimo pogarda – że tak pojmują swą godność jest dowodem, że opowiadając te fakta nikt z nich się nieoburzeniem zgrozy nie przejmie – i tylko zastanie zbywa – rzecz tak bolesną – takie to usposobienie ma starszyzna tu rodzin w swych dzieciach – ową podłości i dumy radzą aby wychodziły potwory – i też ich młoda generacja złyszczy nimi – prostracja myślącego – bo każdy ich krok jest znanym wszystkim i dla tego też oni tak się oddzielają od nich –.

Andrzej Zamojski bardzo podupadł na umyśle i to brakiem ruchu – całe miesiące nie wychodzi z domu prócz niedzieli na chwilę do kościoła. szkoda że tym brakiem ruchu jego intelligencia podupada –.

Do takiego życia osamotnionego wiele się przyczynia jego wykluczenie z zatrudnień w których wiedost. mieszczenia publiczne z brak życia, ruchu w ołowieniu

W Krakowie bowiem kto dłużej zamieszka musi ulec kołowaciźnie. taką tu czyni kasta swą głupotą –

Potocki się ośmieszył – w całej polsce mniemano nawet szczególnie uwierzyli że zostaje ministrem. dla Czechów i Galileji takie ustępstwa ni uczynił musiał by się zaś zubożyć – i rachowano na 2 lub 3 miesięczną tego rocznej posady kampanię – bo słusznie utrzymywano że Austrja iuż teraz jest koniecznością równowagi Europejskiej – tejże by nie była zawsze –.

Kołowacizna Galicyjska stanęła na przeszkodzie co robić. kiedy tu się każdy jako Cavour lub Bismark – wszyscy w polsce oskarżają Gołuchowskiego. zaś się na niego. i to podnosi zarzuci demokratyczne przeciw Panom –.

Galicja śpi nawet materyalnie – Bank Galicyjski dla przemysłu. Handlu nie jest należycie poparty ani w Stowarzyszeniu Nafty ani też Budowniczym.

Tym czasem w Kongresowce przejeżdżając się w 8 miesięcy. aż pod Wilno widzi zmiany. tu fabryka tu młyn owdzie domy – w Suwałkach zaczęto aż 7 domów tegoroku budować kamienic – Krakowiacy budzić się razem 3. ale zato świeci zgliszczami domów spalonych pożarami z przeszłego roku –

Jak tu wszystko myśli o wyjeździe do wód – ja zostaję bo nie mam pieniędzy więcej nad stan minimum

Z Tobolska miałem list od ojca dzieci którem się opiekuje w Paryżu – to mi jeszcze więcej obowiązuje do spełnienia obowiązków opiekuna – i z powodu opieki

Kiedyś dzieckiem słyszałem zdaje mi się od jakiejś starej baby do długo służącej po dworach – że Twardowski zwiedzając niebo do którego go wprowadził diabeł. w sali opiekunów nie znalazł tylko Św. Józefa. Twardowski zdziwiony był aż diabła. dla czego ta sala była zupełnie pusta. – bo to jest sala opiekunów i do niej tylko się dostał Św. Józef. opiekun Chrystusa. dlatego li tylko że ten nie nie poszczędził wziętych. Opiekun nie mógł nadużyć. zatem dostał się do nieba.

Tu kończę Maksymilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 2 Lipca 1870

Szanowny Panie

Miałem tu sposobność rozmawiania z bardzo zacnym człowiekiem choć on jest z Galicji – ten mię objaśnił znaczenie partii politycznych – to jest ich zasady –

Partia Krakowska z Stańczyków a rzeczywiście Utilitarna. ma na celu indywidualnie wszelkim zawodem robienia Majątku a politycznie nadać Galicji autonomię jako Galicji – ale nie części Polski – stąd jej zerwanie zupełne z tradycją narodową – nie tylko pod względem historycznym ale i przedewszystkiem pod względem wszelkiej tradycji mającej się przypominać prawo, administracja wychowanie publiczne stanem wszystkich urzędów z przeszłością zapiera i dla tego też radziłby jej stworzyć zupełnie nową expystencję – gdyby mogli to by i języka się wyrzekli stąd też owo wzywa Niemieckiego lub też Francuskiego –

Partia jest się mienią [?] Mameluków co chcą Polski przez Galicję a ile na to zgodzićby się mogła Austria – żądanie bardzo skromne – zależne od dobrej woli mężów stanu we Wiedniu –

Partia Wandalistów [?] czyli też jakoś inaczej prozwa [?] na której nazwiska nie umiem napisać. chcąca Galicję pod kulturą Austryacką –

Partia Urzędników i ich popleczników. którzy mówią że Polakowi czyli Polak niemieckim się rządzić i że tylko niemiec może prowadzić i czuwać nad jego dobrem –

Partia Demokratyczna czysto narodowa z główną rozwojem życia we Lwowie – nie wielka jeszcze ale jak wszak mówi już przeszła pierwsze kolanko – po którym zwiększenia się już można

sądzi o Polonie.

pierwsza opiera się na Ultramontanizmie którym nie przyznaje Polskości tylko katolikom rzymskim — jest to nasz Jezuityzm —

Mameluki trzymają z liberałami niemieckiemi —

Fundatorzy odrzucają zupełnie kwestię religijną —

Urzędnicy są Materialistami a raczej Ateuszami — człowiek dla nich jest zwierzęciem zjące sieczko jak się tu wyraził jeden z sądownictwa a tylko dlatego iż jest sarmackiego pochodzenia

w Partii Demokratycznej Religia jest ~~sen~~ sentymentem indywidualnym a metafizyką dla każdego innego ij pojęcia —

Nakoniec idzie Partia ruska. ta się dzieli na 4. obozy. niegdyś w niczem nie mogące się podzielić —

Rusini Lachy. — to jest ci co pojmują byt Rusi — według Unii Lubelskiej.

Rusini. szkoły kijowskiej chcący wyrobić osobną narodowości zasadę jako zgodzić się z Lachami — ci nie mają szlachty. bawią się w chłopomanię — xiądz ma być przewodcą aby oczyścić żywot Ruski z Lachów. i ~~stąd~~ zniszczeniu katolicyzmu.

Rusini Austryacy. sami urzędnicy. którzy tym sposobem dochodzą do stanowisk i do wysokiej pozycji —

Rusini Moskofile widzący zbawienie swe w Białym carze tej natury przeto bez księży

Dziś pochowaliśmy Karwickiego — Kraków wierny swym przedstawicielom polityki — na tym pogrzebie odznaczał się brakiem zupełnym arystokracii — bo tu i Karwicki pochodził z małej szlachty Wołyńskiej — zasługi jego żadnem wspomnieniem nie były uczczone przy grobie co bardzo oburzyło nas wszystkich niekrakowiaków i głośno wyrażone niezadowolnienie nawet rumieńca nie wywołało na obliczach Krakowian obecnych —

Owszem mówiono mowę przy grobie ale w zrad zwanej tradycyą zasług utrzymujemy bo bez tej tradycyi niemożliwych objawień jak w wierze ona poprzedziła jej uznanie objawieniem tak to w wierze był wyrażony się przerwaniem wiarami nie może jak zaprzestać objawienia wyrażony —.

Ale tu w wasz wolno mówić i pisać — przerywanie tradycyi ustnie przedstawiony w takiej okoliczności ludowi jest wasza wielką zbrodnią — Kraków pod naciskiem Jezuitów i Stańczyków przestał i sobie polskości — i nadto obojętności Młodzieży zaskorumpowane rady.

Te wyrażenia wyszły właśnie od Litwinów i Podolaków. tu przypadkowo bawiących. —

Z kolei przypadnie nam towarzyszyć niejednemu jeszcze weteranowi sprawy Polskiej.

Najstarszym tu jest Lasocki pułkownik Legii honorowej i Krzyża polskiego Kawaler — ponim nastąpi już młodsza generacya wiekiem wojen za czasów Królestwa polskiego —. później my z 31 roku zastępcy — a po nas — urwie się szczytny wątek ruchów narodowych — bo 46 r. 48. i 63. zimna rozwaga uważa za wyskoki — za bańkę pękającą na spokojnej wodzie choć reszta polska inaczej uczy straty z tych lat a mianowicie zob. 63

ale w Galicii chciano by się pozbyć już raz
tych świadków. co choć burzę wielką przeżyli:
z ostatnich zaś wypadków. ofiary i świadkowie
nieodegrawszy żadnej roli nie zrobiwszy żadnego
wpływu ani znaczeniem ani stanowiskiem niemają
prawa do uznania — owszem przeciwnie ponownie
owem zasługują na pogardę — taki jest los
Sybiraków — bo na tych pojęciach wzrastali się
młode pokolenia które wnet wszyscy ich tu
zastąpi —

Dyrekcja ustaliła wieczór i poczciwym
tu upatrzy kandydaty. którzy dobrych zbiorów —
konieczne, sama ale wyjdzie — bo przemożne
zdaje się w tą walcy tak pozna za dobre
pokosy —

Do wad dwóch osób przychodzą — i przy
budżecie będzie wody przełudnioną — niebraknie
płotek i płoteczek —

Andrzej Zamojski bardzo dziękuje
Panu za wspomnienie o jego pracy —.

Za parę dni będzie miał rocznik Tow.
Literac. Histo. z przyszłą wysyłką —.

Ciekawie czekają na rachunki szczególnie
przybywających z kraju — bo Galicja to nie
polska — ciągle się dopytują czy już wysłany
kiedy będzie mógł ją mieć wszystko

Galicyanie zaś na to kręcą głową i
zżymają się że tak chciwie żądają książek
kiedy oni tylko o brzuchu myślą i dla niego żyją
w niechlujstwie — z rządu oczustwa byle grosz
pochwycić jakim kolwiek bądź sposobem

taką jest inteligencja jak tu mówią w Galicji
tu robi się kastą kiedy wszędzie Inteligencja to
Naród —

z nadzieją zniesienia kościołów katolickich – aby zbogacić siebie i cerkwie – bogate bowiem są w posiadłości na Rusi Galicyjskiej kościoły wiary Rzymskiej

Lud Ruski żyjący wzgodzie z Polakami zmięszał się bez względu na pochodzenie i Religię ni niewiedzący o Różnicy obrzędu łacinników i Rusinów ale uważający swój język za narzecze.

Pierwsze 2 partie przyjmują alfabet łaciński aby mógł się łatwiej do zachodniej cywilizacji – lub + dać poznać swoją narodowość –

Dwie następne partie nie mają bytu tylko o tyle o ile alfabet jest inny – się między sobą róż nią ci pierwsi to jest trzeci wcale się nie trosz czą o Religię – gdy tym czasem drudzy koniecznie by chcą zamienić na wschodnią prawosławną gdyż bez tego nic by nie mogli stworzyć stałego.

Lud zaś wiary i obrządku idzie modli się w swoim narzeczu do jakiego bądź kościoła tylko by śpiew organ, pompa zewnętrzna pomogła mu pomodlić się do Twórcy – i dla tego też wzgl. ma tolerancji wiele. Katolicy rzymscy Oburzą się tylko przeciw tym którzy nie szanują żadnej wiary (borborintkom). a poznają ich kiedy uważają dysputą poniżającą jakie kolwiek wyznanie

Może to nie jest nowością dla was ale że było dla mnie wzięte i powtarzam słyszane oznajmienia

Należy jeszcze tu dołączyć Partię czysto niemiecką. przeważnie we Lwowie – popieraną w części przez żydów – bo tych większość jest neutralnie dla korzyści dnia często trzymającą z Rządem ale w gruncie jest tylko polską i w danym razie

podniosła by nas wszystkich swą ofiarność
dla sprawy Polskiej jeśli by jej dano pewność. równo
prawnienia moralnego – bo materjalne już posiada
go – przez równość przed prawem.

to równouprawnienie moralne pojmuję
przez inne prawo wyborcze – i przez powołanie
do urzędów. obieralnych i innych –.

czy w danym razie tu mi stanu będą
umieli użyczyć im tego równouprawnienia moral
nego? –. ale kiedyś wam pisałem że cała skar
bowość publiczna – większość urzędów gminnych
obieralnych już by ich wysoko zadowoliła.

bo już adwokaturą – w sędownictwie
nie ostatnie miejsce mogli by trzymać –

tym sposobem widzą tylko podobieństwo
z mówienia nietolerancji katolików względem
nich –

Ja na Mazurach wreszcie już bardzo
przeżuwają ile im szkodzi rząd niemiecki – i gdyby
Panowie umieli z nimi radzić sobie – to by się
wszyscy czuli polakami – ale się księża najwięcej
bałamucą – przeniesieniem bierzmy przez Rzym
do nieba – tym czasem myśl polska kiełkuje –
puści korzenie – z dźbłem niedostrzeżonem – ale
jak nabierze siły wyrwie się tatarak – w tłoku
gęstwinie się zagłuszy i zniszczy zbutwiałe i rozdęte
chwasty. zaledwie się utrzymają magnackie domy.
i to tylko majątkiem – pełni kiedy się uczy. i wielkiej
większych klas nad uprzywilejowaną klasą jak 100
do 30 tak już ta kasta jest zużyta a ich pełna
jedności –

Wam życzliwy

Maksymilian Witkowski

~~125~~ 263

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreznie

Kraków 10 września 1870

Szanowny Panie

Pojmujecie przyczyny mego milczenia tak długiego – dołączam naprzód kopię listu mego do Emile de Girardin publicisty a la Rédaction de la Liberté Paris –

Monsieur – En acceptant le défi d'un prussien, Vous vous etes montré illogique, car si la Pologne libre doit etre dans la Russie Libre, de meme l'Alsace et la Loraine peuvent bien et doivent etre dans la Prusse –

Au démembrement de la France, Vous et les publicistes de Votre école en ont fait autant et plus que les clairicaux – Vous étiez leur guide de meme, comme vous éclairiez la marche des moscovites à travers la Pologne –

L'histoire confirmera ce jugement, en attachant Votre nom aux causes qui amenèrent la ruine de la France quoique de la catastrophe sous laquelle elle succombe vous sortirez sain et sauve – tout filosophe aura pitié de Votre adresse – comme tout honnete homme ressentira du mépris

Agréez M. D. 3. 7bre 1870 cracovie Lbg. Włodzimierz

Klaczko przypomniał że jako indywiduum każdy ma prawo i obowiązek czcić i bostwa swą wiarą – ale jako członek stanu w nim jest każdy Depeut. a tym bardziej on odwoływanie się do wiary jest wzbronionym – bo niemoże mieć wyznania szczególnego mąż stanu – Chrzanowski utrzymuje i to odzywanie się religijne natrącone mu tu było przez stańczyków – Wodzicki mówi na nim to wymodz –. O mogłyżnowie francuskiej zaś powiada Chrzanowski i Klaczko będąc u Cesarzowej – ta żądała stanowczego wystąpienia Austrii – Klaczko tłomaczył jej nie gotowość z powodu i o wojnie nie była uprzedzoną – potrzeby zwłoki przedstawiał na to Cesarzowa wyznała iż 10 Cesarz miał 100.000, wojska – jego zdziwienie wielkie że powstępuje o tej cyfrze więc zawołała Ministra Marszałki obecnego aby raport stanu wojsk przekonał Klaczkę tenże zaś obrócił się iż zdziwił się bo myślał że Cesarz ma 400,000

francuzi mieli w chwili pierwszych strzałow wszystkiego między granicą a Metz 190.000 nie przypuszczali aby prusak śmiał ich atakować – Mówiono potem jaka jest opinija we francyi, zagranicą bo tu ja otoczony tylko służbą nic niewiem – wtem zaszczu – Znacznie podupadła i chyba jakie zwycięztwo może ją podnieść – to miasto będzie ponowdem przyjęcia bitwy pod Metz 14. a skutkiem tej nastąpie – 16 – 18 –

Dziś dla francij rola militarna w tej kampanii jest już skończoną – Republika może zwyciężyć ale to już niebędzie wojsko regularne ale siła narodu – czy ją znajdzie w tem jest pytanie –

Towarzystwo przyjaciół sztuk pięknych podało fałszywe rachunki o stanie kassy za rok 1869/70 bo z dochodu z 2352 akcii 12.096.10

to po 5,10 czynią 11995.20

zdawałoby się że dyrekcia ze swej kieszeni dołożyła do kassy 100.90

Ale że w dołączonym spisie członkow we Kassie że zebrano 2465 akcii więc wpłynęło do Kassy 12571.50

więc też dyrekcia nie dołożyła do kassy owych 100.90 ale przeciwnie nie włożyła do niej 475.40

O wyborach do dyrekcij nikt się nie dowiedział choć regulamin w tem względzie jest bardzo wyraźny – tak to tłumaczę obowiązki Dyrekcia naraża istnienie towarzystwa – i tem dopełni wszyscy twierdzą ale nikt nie śmie podnieść głosu tutejsze dzienniki odmówiły przyjęcia tych rachunków. Czas jak stronnik Panów stańczyków a kraj bo Pan Sekretarz jest złączony przyjaźnią z Szczepańskim redaktorem (testualne) – nam tego nie należy ukrywać ale publicznie odsłaniać i ukłonić – otem pisałem do Wodzickiego ale przecież nie mam odpowiedzi a jako członek żądałem nowego uczciwego sprawozdania i nowego wyboru dyrekcij.

aby na przyszłość lista członków według liczby akcji była oddaną w porządku listy korespondentów — aby Akcje i bilety do zwiedzania wystawy były wycinane z książki sznurowej bo i w tem zauważyłem pewne nadużycie —

Ale cóż począć z Panami którzy wszędzie i zawsze chcą wszystkiem prowadzić a nie umieją a nawet narażają się niechęcią przez dopełnienie obowiązków podjętych

Wracam do Klaczki zaraz po jego mowie pisałem do niego tak jakem jego mowę osądził — Gdyby się był oddał do patryotyzmu zyskałby to czego żądał ale mięszając wiarę którą tu używają li tylko aby lud trzymać w poniżeniu i oddaleniu od swych korzyści — nikogo w Rzymie nie poruszył bo ta wiara już niemodna jako przekonanie tylko jako narzędzie podtrzymujące jedną kastę —

Za wszystko z tej kasty upadło na duchu — już milczą w wszelkich sporach czując że im ubyło gruntu pod nogami kiedy już Francja nie może protegować klerykałów ultramontanów —

Lud wielce się smuci z upadku Francji — a jeszcze więcej ten smutek w Polsce zamienił się w cierpienie — w swej naiwności modli się — cała jedna wieś umyślnie nabożeństwo sprawiła — stańczykom to nie w rzeczy — jeszcze z kazalnic usprawiedliwiają upadek jej opuszczeniem Rzymu powtarzają to co "Kraj" powiedział w wstępnym artykule dewotki przyklaskują ale lud w mieście wyśmiewa się z tego — bo jakoś na czasie dowiedział się o zajściu Jezuity z Potocką w Łańcucie

Z Paryża listy dochodzą tu po 6 dniach — miałem wiadomości od dzieci biedna ich matka bez zarobku z 3ma dzieci — bo po pensionatach już dłużej ich trzymać nie chcą — bez opłaty całkowitej a tu na tyle mię nie stać nawet na ich sprowadzenie tutaj i ich żywienie i wychowanie — pomagam jak mogę przesyłając 2/3 moich szczupłych dochodów —

Andrzej Zamoyski jest coś kolwiek cierpiącym i bardzo podupadłym na duchu — podtrzymuję go — bo cóż robić jeśli by miała paść Francja jak żądają niemcy uszczupleniem to środek ciężkości przeniesie się do —

Bolimy a tam za parę lat przy feudalności musi
się wywiązać walka liberalizmu bo ludzkość cofnąć
się nie może chyba przez wielki kataklyzm — Mimo wiedzy
przez bliskość tej walki — i my się pokrzepim w sile i spo-
sobie jej pojmowania —

Moje krytyki zawsze źle przyjmowano po chwili
zastanowienia pan wpływ wcale nie traci — Rudki znowu
Koszarmy — choć w pierwszej chwili z gniewem krzyczał
że ja chcę zabrać mienie jego skoro uważam że monopol
propinacyjny powinien być zniesiony bez wynagrodzenia

lecz pomału pojmować zaczyna, że to co jest
sprawiedliwe i słuszne —

z Celnerskiemi zupełnie zerwałem — z przyczyny
ich zgrywa co należy do Wekslerystów — to jest do złotej roty
która eskontuje młodość i dostatki nierządem i hulanką

w kraju cisza wielka cisza wszystkie pisma —
po tem zmęczeniu rozbudzi się życie ale w jakim kierunku

na tem kończę zawsze wam życzliwy

Maksymilian Witkowski

czy w tygodniu zamieścicie oznaczone punkta. czekam
z niecierpliwością bo to od was zależy — w tem jest szczera
wasza wola —.

~~1254~~ 265

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 26 Listopada 1870

Szanowny Panie

Notatkę moją włożyłem do koperty zamiast listu który do Was miałem napisać – więc niepowtarzając się w dalszem ciągu rzeczy Radziłem się tu adwokatów (Machalskiego). jakim sposobem zwrócić uwagę prokuratora na bezeceństwa XX Kapucynów – po naradzie wypadło iż rzeczy przeszłych poszukiwać jest niemożebnem gdyby były na wypadek spełnionym rzecz by inny obrót wziąć mogła – ale zato jako znany mający narowiska względem obiecał mi sam pomówić z prokuratorem –

Jerzy Lubomirski stanął tu na czele przesłania adresu Papieżowi z powodu jego tribulacji – wydrukowano 12 exemplarzy tego adresu w Drukarni Katolickiej pod nadzorem jednego z szanownych księży tak ścisłym że ani epreuvy nie zostało aby mieć tekst tego adresu – przy nim rozrzucono druk –.

Andrzej Zamoyski mi wspomniał o tem adresie przesłałem mu moją opozycję wspominając iż to arystokracja nasza odbiega od tradycji jaką zostawił po sobie Stanisław Potocki – i z powodu tego przytoczę tu wam moje wspomnienie – jego śmierci –

Umierał bardzo przytomnie – żegnał się ze szkołami z professorami. Żelibórz był ostatniego dnia a z nim cały nasz świat urzędowy –

Leżał Potocki w 2 salonie na prawo od wchodu z bramy. na bardzo skromnem łóżku żelaznym – a że był wielkim Mistrzem Orientu wschodniego z władzą nad całą słowiańszczyzną – więc też Skarszewski Biskup który go nigdy nie odwiedzał pojawił się na salonie z namowy Rządu aby wymógł od Stanisława wyrzeczenie się publikacji pozje Masońskiej

Jego obecność zrobiła w otaczających wrażenie owe co mamy do Lekarki Angry ale Potocki wcale nie był zadowolniony – mimo to Skarszewski zabrał głos z namową konieczności wyznania wiary w to co kościół uczy i nakazuje – Potocki odwołał się do spowiednika z którym już był poprzedniego dnia ukończył swoje rachunki – a był nim proboszcz z Wilanowa – także był mason –. wtedy Skarszewski zwrócił szczególną uwagę że spowiedź jest spowiedzią już dokonaną, że tu idzie o wyznanie i utwierdzenie wiary – a zarazem o grzech którego odpuszczenie zastrzeżone jest tylko od Papieża w takim razie

Zniecierpliwienie Stanisława rzekł Biskup za upokorzenie się i już zabierał się siąść obok Potockiego który tu donośnym głosem

adrekt i wie bardzo dobrze że ma na sumieniu wielki grzech – a to ja mam upoważnienie rozgrzeszyć go i odpuścić nadane mi od papieża.

O zbyt wielki jest mój grzech – i to nie dziw jest twoja tylko moc sądzić w tej sprawie – ale przecie przyznać się należy otóż ja Biskupowi powiem mojim grzechem jest żem za prędko jechał-żem galopem konia zmęczył kiedy, ty stał pod szubienicą –

Bo to Stanisław przywiózł pardon od Kościuszki kiedy wieszano zdrajców ojczyzny –

Zawinął się Biskup – zniknął alkohol z wodą święconą a stary Niemcewicz siedzący na łożku chorego serdecznie mu rękę ściskał.

Słyszałem to od ojca który jako mason i dygnitarz tamże się znajdował. – Stanisław Potocki zostawił po sobie Memoriał i projekt urządzenia Kościoła narodowego –

w tem wybór Biskupów to jest 3 kandydatów był powierzony Proboszczom wylosowanym w równej liczbie z członkami Rad Wojewódzkich a dopiero z tych rząd wybierał to jest porządkował ich na liście tak aby pierwsze miejsce zajmujący został przez Papieża prekonizowanym na Biskupa.

Proboszczów wybierały gminy wraz z Dziedzicami –

Ale nasza Arystokracja szczególnie Krakowska manifestująca się przez teki Stańczyka – szuka ołtarzów na utrzymanie się przy życiu, i dla tego też poświęcając sprawę narodową biegnie tam gdzie był absolutyzm jest główną zasadą i celem –

Apropo. będziemy mieli z czasem nową familiję Książąt przyłączającą do Historyka który swe pochodzenie udowodni wywodami że jest spadkobiercą Szujskich. i dla tego to jest on popieraczem Stańczyków –.

Wyperfumowany Patryotyzm Mayera Prezesa Towarzystwa Naukowego sprowadził 2 wielkie pamiątki Narodowe do Muzeum onegoż są to Chorągiewki Ułańskie wojska Polskiego z roku 1831 – na 10 cali szerokie długie osadzone na drzewcach malowanych czerwono i biało ale co najpocieszniejsze to są każda chorągiewka ma wszytą szychowaną na jedwabiu Matkę boską –

Potrzeba było takoż mu dowód pobożności przodków wziąć że sprzęty mosiężnych używany dawniej czasu to jest 20 lat w stył zrobiono małą dyscyplinę czystości świeżość miedzi (leton) oskarża o kłamstwo Mayera który poważnie mówi że dyscyplina znaleziona była w ziemi za murem ze fortów w czasie regulowania Plantacji spacerów zwanych Plantami –

i dziwią się ludzie że taki człowiek z taką nauką a większą jeszcze odwagą przystojącą prawdziwie uczonym w Krakowie nie jest dość tam szanowanym — wszędzie tylko przodujący siły narodowi Błaznują nie wierząc sami w sprawę narodową — i dla tego też Dyplom Króla Zygmunta z roku 1593. a 3 jego panowania wolałem oddać Andrzejowi jak do Zakładu Naukowego Towarzystwa — nie dałem do Biblioteki bo tam jeszcze porządku brak książki — a prezentów Dunajewskiej Estreicherów od ojców nie dawała mi żadnej rękojmi —.

Mam kiedyś posiadać dyplom Kazimierza Wielkiego i Łokietka to i te dostaną się do Zakładu Ossolińskich —.

Wracając do plotek tutejszych — od czego zacząć — że Austrya jest w zupełnej ciszy co do ruchu uzbrojeń i wojskowych tak jak by nie istniała kwestya wschodnia podniesiona przez Moskali

Pan Andrzej zajmuje się teraz tłomaczeniem kursów Etyki dawanych po szkołach Angielskich gdzie są wykłady obowiązki i Prawa obywatela Anglii — jam radził aby to było zrobione z zastosowaniem do naszych tradycji narodowych — ale to nie jest rzeczą Pana Andrzeja — jego przekład posłuży za wzór jakiemu historykowi aby coś na narodowej tradycyi o tem napisał —.

z tej etyce są wykładowcom władz ich cel i ich obowiązki względem obywateli — to właśnie co nam najwięcej brakuje bo nasze władze albo były Koronujące albo też bez tradycyi obejmujące tylko 100 tysięcy szlachty — Miasta rządzące się prawem osobnem — dopiero za Księstwa Warszawskiego i Królestwa nabrały władze ścisłego określenia celu — ale o tem tu nikt w Galicyi nie nie wie —. Autor więc będzie musiał stworzyć sobie obraz tych władz — jeśli będzie miał dość odwagi być polakiem w ~~tej~~ pracy albo też jako Galileusz odniesie się do ustroju władz Austryackich — w pierwszym razie będzie wzięty za utopistę i wywoła krytykę bo hardy chce urzędu przyszłej polski po swej myśli

w drugim przyniesie swoją pracą wielką szkodę przez zaciemnienie Myśli Narodowej — i tak jest zagubiony i już trudny odszukać jak źdźbła złota lub diamentu wśród piasków —

Dobrze by jednak było o tem wspomnieć w tygodniu bo by zawczasu ludzie o tem zaczęli myśleć — zawsze praca Pana Andrzeja będzie ~~pracą~~ cichą — a pożyteczną — na nieszczęście Moskale ubiegli nas i już o obowiązkach i prawach zaprowadzili podręczniki po szkołach na wzór Angielski ale zawsze z ich myślą Moskiewską — my zawsze

przychodzim za późno — a jeszcze dłużej w Galilei

Od rozwodu czekamy z niecierpliwością co się stanie z Paryżem a tym czasem Kraków dziś w służbie Matrenskiu się bawi — Literatura czekać musi aż się nauczy tutejszy świat czytać —

Tym czasem do Krakowa przybyło 16 jezuitów — ~~16~~ nowego zaciągu 60 a w tańcach to miasto tylko czarną suknią wyjęczy po ulicy oznakę życia daje jak gdzie indziej żydostwo.

Jezuici mieli tu fetę — jako zakon ma prawo doktorów tworzyć u siebie a tym bardziej w Krakowie gdzie byli Panami Uniwersytetu więc dla afirmowania swych praw doktoryzował się jeden a doktora Zoologii bronił swojej tezy — Świeccy zarzuty robili — i stąd urosły nieporozumienia u ludzi iż oni się uczeńszemi i lepszemi katolikami nie nazywają księża świeccy — bo były zarzuty świetnie odpart. doktoryzujący się Jezuita

to jest początek — a że złożyli wszyscy profesorowie nauk przyrodniczych z propozycją aby ~~dozw~~ dozwolili wejść w objaśnienia ~~do~~ do duszy pod względem fizjologicznym — więc jest nadzieja iż wkrótce będzie się który z nich doktoryzował w naukach przyrodniczych — tak to pomału sąd po uniwersytecie protegowani będący przez kilku tutejszych uczonych jak obaj Dunajewscy i Estreicher — wraz z Kremerem z warowni księża —

Tym czasem zajęci jedni wojną drudzy Papieżem — ni ci ni owi nie mają czasu myśleć o budowie mieszkań tak drogich jak w Paryżu — bo tu 2 pokoje i kuchnia dochodzą do ceny 260 f. — kiedy w Paryżu to wynosi 400 f. albo 450 i to w dobrych nowych domach na nowych ulicach — prawda że na Bulwarze to kosztuje 1200 f. —

Lud się cieszy iż dotąd ani zimy ani ciemno nie zawiodło zato wcześniej się martwi o swe żniwy — a tak tu ciepło iż drzewa zaczęły pączkować.

Szczęśliwie z przyjazdu Stobnickiego będziemy sami z dziadkowi z roku 31 — i w tem pociecha ale nie w kompanii tych co w kozła zapijają sprawy.

Wam życzliwy

Maksymilian Witkowski

26 Listopada 1870

~~12~~ 57
267

Klasztory w Galicyi i w ogóle Duchowieństwo świeckie skorem są głupoty i rozwiązłości – częste uciskiwania wierników szczególnie tych co wracają z Polski robót polowych przez porowanie duchowieństwa zmoralizowanego płatą – zwróciły moją uwagę – więc też przed ogólnych pojęć o urządzeniu sieroty przyniszczonych z zakładu muszę tu zakotować owe gotowe fakta, udowadniające konieczność reformy duchowieństwa 1° przez zniesienie zakonów mniszych przez reformę wszystkich w końcu przez zmianę stanu bytu duchowieństwa świeckiego –

U Kapucynów X. Leon słynny kaznodzieja i spowiednik Pań Krakowskich posiada kaplicę do której tylko uprzywilejowane osoby się dostają – a co tam się dzieje któraż z pań wypowie? – ale raz puściwszy się na tę drogę ksiądz Leon z czasem dostanie się pod oko prokuratorii –

Już dziś wiadomem jest przez [illegible] Pani Zygel – że do kaplicy tej dostające się dziewczyny za pomocą wygórowanej exaltacji religijnej – tak przygotowana ofiara takowa się staje ofiarą księdza – stąd też wiadomem jest mi między innemi że ksiądz Leon ma rozpustę której to [illegible] daje poznać dziewczynom jako [illegible] urządzenie cierpienia Chrystusowe i dla ofiary – każda z takich dziewczyn po nadzwyczajnej pobożności – zostaje kobietą publiczną raz sponiewieraną będąc przez księdza – w tej przygotowawczej spowiedzi exaltacja przedewszystkiem grzech cielesny aby tem częściej bywała ich ofiara w spowiedzi – zakazuje się jej wszystkiego gdyż grzechem jest swe ciało oglądać. Odkrywa się go –

Z Pannami dobrze wychowanemi jak tu mówią innym sposobem trzeba zepsuć – ale aby prokuratoria o niczem nie wiedziała, sprawiedliwą sobie ofiarę przez dewotki stare. I tak Pani Haler z [illegible] przywiozła do Krakowa Pannę Nowicką siostrę profesora Uniwersytetu – w podróży stające po klasztorach spowiadają się codzień jedna takie Pana Boga z exaltowana Panienka – przy spowiedzi zawsze w jednym kierunku prowadzony pytaniami księdza – przez to do przekonania że czystość jest jedyną cnotą – Kapucyn umówiony z Panią Haler po stosownych naukach w kaplicy zażądał od Panienki przysięgi przed ołtarzem zachowania czystości – podczas mszy zaraz po przysiędze [illegible] i poświęcił pasek czystości którym w przysiędze obiecywała nosić całe życie – potym aktu zaraz zażądano od ofiary aby go przed ołtarzem w przytomności Pani Haler [illegible]. [illegible]

Wstyd się ogarnął opierała się a kiedy wspomnieli przysięgi [illegible] nie pomogły, więc [illegible] obnażoną dziewczynę i księża jej ten pasek zapięli na [illegible] – 2 razy [illegible] pod rękami oprawców wyszła z kościoła [illegible] – z nerwowem cierpieniem które przy [illegible] w objęcia księży – i będzie znowu takie kiedyś kobietą publiczną – Pani Haler jest znaną jako [illegible] – [illegible] – mało jej [illegible] bo jest stara

Po Parafiach – rzadka jest dziewka coby młodego wikarego lub
proboszcza nie uwiodła – jeśli jest w wiary ze spraw księdza – to spowiedź i rozmowa
zawsze wikarego jakiego barańka – tego opinia zmusza do wzięcia żony –
Xiądz robi wyprawy z kilkunastu zewsząd – rzecz w tym zatajona cała
drugie kobiety i lud a przedewszystkiem Rodzice widzą dobrze jak rzecz
się miała – i dlatego też u naszego ludu nie masz poczucia godności
osobistej i godności domowej –

Kobieta w Kościele wyspowiada się z niewagi, za którą nie zna się
wspomni ani Rodzice ani brata ani też swojej ofiary księdza –.

W tych dniach w klasztorze nowo założonym przez Halkowej i Helcowej
Xięża egzorcyzmowali dziewkę przez parę tygodni – w końcu zmuszeni z diabłem
z niej wyjść nie chciał – opuścili ją a pojęli choć że ona jest wariatką – wyszła więc z opętania
pokornie z rąk zakonnic, księży i oddaną została do domu wariatów

Nasze panie przepadają za Kapucynami jest dobrym tonem brać
ślub w ich Kościele – nigdzie lepszego nie masz nabożeństwa a zarazem
wygodniejszego szczególnie zimą gdzie Kościółek jest dobrze opatrzony nie
masz w nim wiatrów – z dywanów jest posadzka a przytem ogrzewany –

Jedna z Pań przygotowana spowiedzią przysięgła księdzu iż
z mężem żyje będzie jak Matka Boska we wszystkiem z Józefem – Tej dni młody
Małżonek po ślubie nie mógł zadość uczynić obowiązkom męża i nie przymawiał
obrony żony przy jej modlitwie ku niemu – nie mógł jej zgwałcić – dla spokoju
domowego i ślubu jako też Rodziców żony – i przeczuwając że w tem jest jakaś
rzecz księży gdyż jako panna była bardzo nabożna – pytaniami zręcznie
prowadzonemi doszedł do wątku przyczyny jej oporu i miękkie jej dziewic-
twem przyznał jej stworzoną, że on nie mu uczynić zrobi ofiarę i będzie z nią jak
Józef z Matką Boską – to postanowienie jego bardzo przypadło do smaku żonie
i po raz pierwszy pozwoliła się pieścić całusami zawsze strzegąc się i ostrzegając
go iż należy zachować czystość – ale te całusy rozmarzyły ją i tą kobietę i tym
sposobem pierwszy akt był dopełniony prawa małżeńskiego –.

Dziś jest ta Pani Matką – ale już księżom nie wierzy –

W liście do Zamoyskiego – jest oznajmieniem iż by było pożądanem
stworzenie Kościoła narodowego – ale to może zrobić tylko rząd rewolucyjny
a że na to nas nie stać więc zrobi go rząd obcy dla naszej dziejowej szkody
lecz zawsze dla dobra potomnego – tak jak nie umieliśmy politycznie
utworzyć Włoszczan tak też nigdy nie zrobiliśmy tego do Kościoła Moskal
i Niemiec sam zrobi – oby jak najprędzej

70 268 ~~258~~

Dołączam kopię mych listów do Rady Szkolnej – z nich wyczytasz instrukcję rad tam wskazanych jako powinni zrobić na przyszły rok szkolny, więc będziesz miał zupełną wolność ogłosić pismo owo wyjąwszy więcej nazwisk kompromitowanych ludzi zamieszkałych w polsce – wraz z uwagami które usprawiedliwią waszą posiniewiczami Galicję –

Nieład i nieporządek coraz większy – aby usprawiedliwić niemożność przy autonomii – Państwo żadnym nieporządkiem niemieszanym nie jest powstrzymywane – choć wszędzie karczmarz i każdy pewny człowiek wyjeżdża jest poddany pod karę – pieniężną i raz 3 razem przez kary zamykają mu tego szynk – Widać i tutaj zapomnieli zmyśleć – i aby mieli wzorów z zasady kartami jak spełnić swe obowiązki – nikt nie sprowadził do dziś dnia ani podręcznika dla Burmistrzów ani z Prus ani z Belgii lub Francji – na czym się szkodowność wyników okazuje –

Przybył tu Kasiewicz i Kozmian od Torontow naszych na nowy polow grosza dla jakiej tam parafii w Texas – dadzą dla ego głupi nasze panie – a na Szkołę polską w Paryżu nikt z Krakowa się nie zapisał – chociem zaczął tylko 30 fr. sam go zysia – a testamentem wszystką rentę oznaczył –

Zalito się wszystko na szyję – bez i wad dawny grosz zostawili – przez zimę grochem i kapustą żyć będą aby znów tam siedzieć – tego dla Emigracji oniemej czem są wsparcie – a u siebie nawet czem ich zabrudni bo im wszędzie nieporządku

Wasz Przyjaciel Sypczyński pono został wygląd u Kapucynów – od dnia w którym go tam zaprowadzono – używa jak najlepszego starania – Umysł jego wesoły i swobodny póki nie nadejdzie sposób owoż uwolnienia o Panach –

Przyczyną tego były debaty na Sejmie i ich postępowanie obrawił się ten szał u Passengera ględzi się dopominał o ich zniszczeniu – Lud to przyjął z zadowoleniem – bo już na Lotzyn sprzedałem ich utrzymywali iż nie będzie dobrze

póki oni czystymi będą –
Jak raz gardzony jest ten wieśniak jak zaś mieszczan kupców
są nieśmiałe, dość nam powiedzieć iż wieśniak idzie do Żyda
kupować bo ten z nim jest grzeczniejszy w chodzie w rozmowie
i stara się go przyciągnąć –
Gdy tym czasem u katolików lada kupczyk już gardzi wieś-
niakiem – śmieje się z niego i przedrzeźnia – a nawet grubiań-
stwem – Księgarni nawet nie lepiej ich traktują –
Byłem u Jaworskiego polecając kartkę do Pana Krupy
drugiemu Góralowi jego dziadowi –
Kiedym się spytał o jego zdrowie Wójt mi odrzekł – i to
dało powód do wyśmiania – żegnałem go podając mu rękę
a góralkę twoją podając kupczykowi, ten wypuścił z oczu jak
oparzony, musiałem przeprosić Góralkę za taką niegrzecz-
ność – i wtedy mi powiedziała iż u Żydów więcej są
grzeczni i gdyby tam książki religijne przedawano
pewnie by do katolików żaden wieśniak po nie nie przy-
chodził –

U ludu jest jeszcze nadzieja iż ta francuzi przyjdą – tylko
się żali iż tak długo na nich czekać się musi – Pociesznym
naród chociaż żyje z mieszczanami i Panami ale tyle duszą
oddala – oni ze swej strony widzą ich stronniczych trzymają
się bacznie w względem nich – Oczywiście brak wszystkim
polakom dakt[?] prowadzenia rozmowy z ludem a to z po-
wodu inteligencji nie dowarzonej –
Professorowie mają z nim stosunki bardzo bliskie jako
z swemi uczniami lub z kolegami szkolnego ale się
zachowywanie się często austryackie zamiast narodowości
Na tym targu spotkałem staruszka który coś słyszał
o Sukiennicach starych – ale mi nie umiał powiedzieć
stanowczego – była to tradycja ale już zupełnie przy-

ciemnota — widział tylko w Geometrze drugiego niż w którym
miał za stacyą wydzielać grunta — wyszło to zresztą z podziału
gruntów już dozwolonego — żeby się w za każdym podziałem musi
z urzędu geometra kiedy to zakres powinno być zrobione raz
na zawsze — bo to nie rejonami dzielim się ale polami —
Wdać w ludzi zdrowe pojęcie Kadastru — a to wszystko przez pro
boszcz swadły — cicha praca — zastąpiona nieporozumieniem Panów
— Ma się złączyć Resursa mieszczańska z Literacką — może
i życie wyjdzie do trupa tem połączeniem, — przez urzędników
pięknie i płynnie mówiących i to czystą polszczyzną żaden miesz
czanin nie mówił słowa mówiącego powiedzieć — oni tylko mogą wy
mówić przy kieliszku lub kuflu — zapis do resursy — wydział
na 75 centów —
— Dziwi mnie że Sejm nie wywoła prawa o odgraniczeniu stu
rebowszczyzn jak je uchwalił Sejm nasz Warszawski z roku 18—.
upadł by wpływ Urzędu na wiesmaków. a lub 2 biora by zosta
ły zmienione — Gdybym miał gdzie znaleźć to prawo uko
ńcz o sędziach pokoju — (będą one szukał w Bibliotece) to sam
wypiszę do Sejmu — w formie petycji — ale jest to już rzecz
do przyszłego roku tym czasem by w Rachunkach mógł
ci zrobić o tem wzmiankę —
Jeśliby się zgłosili by w Radach powiatowych sądarmo
to też w każdym miasteczku znalazłby się dobrowolni
Spełniający misję sędziego pokoju — zabił by on wpływ
Urzędników. i usunął by wiele sporów że idą przez pisarzy
ków do sądów większych — zwłaszcza gdyby był przez
wszystkich sądów potwierdzony
Ale nuta potrzeba by było aby ktoś zrobił podręcznik
dla tych sędziów pokoju jak mają postępować i jakimi
formułkami oznaczać wyroki spory —.
Pomógł by wiele do spraw kryminalnych ~~na~~ owszem siebie

nemi posłańcami — d. d. —
do Obywateli dobrej woli — a wszakże nie zbywa tylko brak
przewodnika którego by się dał najprędzej —
Gałęzowski szczęśliwą zrobił podróż otrzymał tak mówią cho-
ciaż nie wiem podobno 3000 franków we Lwowie — z zapewnie-
niem dalszych zapomóg —
Nikt nie miał prawa większego od niego wyciągając
ręki po tę zapomogę — Piękna to figura —
Przybył tu na mieszkanie z familią z Emigracji Kra-
kowiecki — zdaje mi się że będzie trzymał dom tak go trzymał
na Emigracji będzie więc kółko które z czasem i tutaj
zaprowadzi tu życie intellektualne bez względu na stan
i urodzenie — tak mi przynajmniej obiecuje Pani —
O cesarzu przeróżne biegają pogłoski że przybędzie
niemowlęcy lud pomarkowany dlaczego z cygarami — i
bardzo mnie za złe biorą że się moskala ulęknął —
ust to nie odłożone do wiosny — takiej mam
nadzieję — albo on albo sami Francuzi wojnę jakoś
wywołają —
Zdaje mi się że wkrótce i ja już będę mamy ludowi
nie na bruku krakowskim ale w lasy okolicy bo
dzień w dzień rozmawiam i ścieżki pracy godności oso-
bistej i pracy usprawiedliwiani —
Wam zawdzięczam że serce mnie pokrzepili
i zamówili we mnie powiernowi tu pozostanie
Wasz zawsze życzliwy

Maximilian Wilkowicz

Ulica Sienna 463

Kopia

Do Rady Szkolnej we Lwowie.

Kraków 5 Października 1868 r.

Prześwietna Rado!

Jest to wadą naszego narodu, a przynajmniej tych, co w nim niby to intelligencyą stanowią, nie wdawać się w pisanie. Choć to służy za dowód, iż im mniej się pisze, tem mniej się myśli: a stąd i z brakiem myśli i język narodowy idzie w po„niewierkę.

Bądź co bądź z tego to zapewne wyszło przysłowie „nie masz odpisu, bądź spokojny, widać iż nie ma o co się troszczyć"

Ufny tej mądrości ludu naszego, pochlebiam sobie iż moje przedstawienie, co do użycia wyrazu „chlebodawca" dobrze przyjętém zostało, co mnie wprowadza, znów zatrud„nić Prześwietną Radę, ale już nie mojém własném spostrze„żeniem, tylko wywołaniem z wspomnień moich, o których mogę powiedzieć z Mickiewiczem

I ja tam gościem byłem, miód i wino piłem
I com widział i słyszał, w księgi umieściłem.

Ale czy byłem lub nie byłem, nie zafrasuje się Prze„świetna Rada, ale zaciekawi się chcąc wiedzieć, o co chodzi i ja„ki dam temu traktament. Więc do rzeczy. Zgromadziła się Komis„ya Wakacyjna, której prace zdaje się, Prześwietna Rada nie znać i odrzucać, aby autonomicznie coś stworzyć — jakoby autonomia nie potrzebująca łącznikiem wiązać się z przeszłością, mogła mieć w sobie żywiot samoistności.

Otóż na tem zgromadzeniu czytano długi raport, o zapro„wadzeniu w szkołach dyscypliny moralnej takiéj, aby jéj utrzymanie i dopilnowanie było najściślejszem dla publiki, władz miejskich, rodziców lub ich zastępców, dla professorów — i to jeszcze biorąc pod uwagę stan naszego ustroju towarzyskiego, tak silnie od„

bijający się w pojęciach z domu wyniesionych; jako też wpływ zwyczajów charakteru ogólnego, części składowych ludności szkolnej.

Tak uczenie i starannie rozbieranej kwestyi jeszcze nie słyszałem w żadnem zgromadzeniu autonomicznym, ani w Radzie Prześwietnej ani w Wysokim Sejmie, i dlatego też w ich decyzyach często widać pomięszanie prawa z dyspozycyami, które mają zapewnić jego praktyczne wykonanie.

Do składu owej Komisyi Edukacyjnej wchodzili ludzie wielce uczeni, światli, prawi a zarazem długiem doświadczeniem wydoskonaleni. — ocenili rzeczy wychowania publicznego poważnym poglądem, aby się nie dać uwieść przesądom i złudom czy obcych czy swoich — ściśle się trzymali gruntu narodowego, nie chwiali się — każdy ich krok był pewny, napiętnowany polskością, mimo że i w owym czasie, jak dziś na Prześwietną Radę, tak i na nich wiały różne wiatry z politycznych a zupełnie przeciwnych sobie kierunków.

Otóż w konkluzyi owego sprawozdania uznali:

1° że wychowanie powinno być publiczne pod wyłącznym nadzorem komisyi edukacyjnej, stworzonej wolą narodu, ale nie sejmikującej i przy zupełnem usunięciu duchowieństwa — jako jedyny sposób zaszczepienia w młodych pokoleniach prawdziwego i szczerego uznania równości w obec prawa — przejęcia się nią ciągłą praktyką, bez względu na urodzenie, wiarę i stan — tak, aby zatrzeć różnicę kast i ich zwyczajów, głęboko dzielących naszą społeczność.

2° że charakter, tak odrębny a stworzony przez kastę wiarę lub stan, widocznie przedstawiany przez dzieci, stosownie do ich pochodzenia, przynosi wielką szkodę dla narodu, a jako sprzeczny z ich własnem dobrem i publicznem jest zwykle podtrzymywany przez nierozum rodziców, z którym koniecznie należy zerwać, aby się dzieci nie kształciły dla ich widoków

osobistych, ale dla dobra całej społeczności, dla ojczyzny.

Z tych więc powodów uznała Komisya Edukacyjna za konieczność zaprowadzenia w szkołach, emulacyi, soli-darności i równości między uczniami, z ustanowieniem nadzoru moralnego, powierzając go publice, miejscowym władzom, rodzicom i profesorom, podnosząc zarazem ambicyą i poczucie godności w uczniach a tego wszystkiego dopięli, najprzód za pomocą ubioru prawem oznaczonego, powtóre, przepisami zaprowa-dzającemi pewną policyą moralną z współudziałem uczniów, co do nad-zoru jednych nad drugimi, przez rozdawanie miejsc i prowadzenie wewnętrznego porządku w każdej klasie.

Ten ubiór prawem oznaczony, obowiązywał wszystkie szkoły a jak Staszic żądał, nawet pensyonata dziewczyn; zaprowa-dzał także ten porządek w szkołach elementarnych po miastecz-kach, co tu powię ludowych. Dziwne przerwanie, zapewne dla od-znaczenia ich od intelligencyjnych czyli szlacheckich lub pań-skich. Tą decyzyą usunęli wiele przyczyn radykalnych złego, głę-boko roztaczających naszą społeczność.

Panicz wielkiego imienia – czy dumny [illegible] z o-statnich wypadków patryotyzmem ojca, czy zapamiętały wychowa-niec w kaprysach na dużej własności, czy chełpliwy z urzędu jego słownego mieszczanin – czy mieszczuch grabijański, rozpustny – czy ponury, niedowierzający wieśniak – lub lękliwa sierota, żyją-ca łaską chlebodawcy – czy z końca przybysz z obczyzny – lub też zapominający się izraelita o przyznaniu mu godności osobistej i polskości –, wszystko to jednym krojem, z jednego gatunku sukna okryte suknią – musiało się zbratać, żyć życiem wspól-nem, kształcić się i oddychać jednego tylko narodu myślą i dla jego przyszłości.

Przepis ten przyjęty został przez rodziców z wielkiem zadowolnieniem – ubogi mniejszego stanu a, nawet bogaty moral-

nie i materyalnie zyskali, bo ich dzieci w równości, jednając sobie pracowników wyższych i swoich, pracą, pilnością i sprawowaniem się, poczuwali się do honoru a zarazem do solidarności zostając pod nadzorem całej publiczności w każdym ich kroku.

Śmiało twierdzą, że zaprowadzenie tych porządków przyczyniło się wiele, nawet na kształt fizyczny całej generacyi. Wyrobione ich ciała dawały dowód wytrwałości i charakteru męskiego; z owego czasu kobiece wychowanie, które nie weszło pod przepisy z przyczyn niżej wyrażonych, wiele przyczyniło się do pozbywania rozróżnień, które usunięto w szkołach, w dziedzinach ogólnych nie było różnorodności między płcią męską a żeńską, ale miała ona rozum kobiecy konserwacyjny.

Zupełna dzisiejszej generacyi rozszerzenie wychowania publicznego, przeradziły je zupełnie i w ogólności dziś widać młodzież z ciałami niezwykle rozrostemi, kobiecemi, że tak powiem, i takiż też ich rozum w ciele męskiem, bez odwagi, nerwowych wysileń i wytrwałości. Zupełna wolność kształcenia kobiet przy ubóstwie ogólnem, zgromadzając się w szkołach, masna posiedzeń publicznych, nadała im ustrój ciała męskiego, takiż też jest ich rozum, ale w ciele kobiecym, ze wszystkiemi jego słabościami.

Jak raz uwzględnie z Komisyi Edukacyjnej przeprowadzano przyjęcie decyzyi tej we wszystkich szczegółach, dość będzie zapewnić Prześwietną Radę, iż nietylko karano dostawić różne modele ubioru, ale zarazem wysłuchano uważnie zdania i rady ludzi fachowych.

I tak: krawcy dawali wiadomość o trwałości koloru i mocy sukna a przedewszystkiem rozróżniali wartość ubrań przedstawionych przez trwałość ich odbrania do wzrostu — i przez większą liczbę ubrań otrzymanych z jednej sztuki sukna. Przekonywali

1

272

Do Rady Szkolnej we Lwowie

Kraków 11 Październik 1868 r.

Szanowna Rado

Zgłosiłem się do Ministra Wojny w Paryżu i odwrotną pocztą zawiadomiono mnie o odebraniu mego listu — Pisałem do Ministra Skarbu w Wiedniu o korzyściach i konieczności parcelowania własności i miałem odpowiedź o bliskiem ogłoszeniu ogólnego prawa — które też zostało niedawnemi czasem ogłoszone —

Zakrzątam gorliwością tu w kraju nikt nie grzeszy — nawet Rada Szkolna daje tego świadectwo dwa moje listy iż przestane — Mimo to dalej prowadzę mą sprawę bo mi nie brak na odwadze spełnienia obowiązków uczciwego człowieka, tym bardziej iż dziś gdy nikt nie patrzy na formę ale tu zato ma wszelkie prawo o rzecz się dopytywać — tym bardziej iż tu idzie o usunięcie wielkiego a tak szkodliwego naszemu społeczeństwu jakiem jest ominięcie przez Radę Szkolną pierwszorzędnych zasad ~~równo~~ prawności praktycznej młodego pokolenia w obec rozwijającego się dziś wychowania i ukształcenia — Aby raz zakończyć mą rzecz poprzednim listem do Rady Szkolnej wniesioną gdzie wspomniałem iż do Pensjonatów i Szkół Elementarnych rozesłano instrukcji drukowanych o zaprowadzeniu Emulacji i Dyscypliny moralnej — a że wszystkie i te szkoły dziś są pod rządem Rady Szkolnej — wypada mi więc ją przedłożyć dla jej wiedzy — Teorja zaś łatwo rzecz wykazać iż teorja bez oparcia się na praktyce może tylko być najszkodliwszem głupstwem

~~Nawiasem~~, stawiając przykład, Gdyby Sejm odwoływał się do tradycji — czyż by formował ten okropny potwór podziału społeczeństwa na wielkich i małych posiadaczy, na Gminę i Dominium, czyż by w końcu śmiał spłacania czy propinacji czy dziesięciny i innych dawniejszych układów prawa — Lecz wracając do rzeczy — Szkoły Elementarne zwykle bez znajomości sposobu kształcenia dzieci przez pierwszych udzielanych im po[...] zasad Religijnych muszą być powierzchowne — szczególniej po wsiach Wyznaniów — Chcę aby i w tych szkołach przedewszystkiem Myśl narodowa się wyrabiała bo wszędzie na wrzący stan

×× Za wasz Rozum stworzył prócz literaturę narodową i Ludową zapewne aby odpowiadała podniosłości ~~Społecz~~ społeczeństwa w Domu i Gminie

i Miasta — prócz ubrania przepisanego aby te tornistra pogodzić między sobą zaprowadzono popisy i ćwiczenia wspólne, pisaniem, głośnem czytaniem wyrobieniem pamięci i wymowy wzorami naszej literatury — i wspólnem ubieganiem się i wiadomości Historii polskiej geografii Rachunków wraz ze znajomością wag, miar i kalendarza — ✱ Dziś za granicą po miasto-szkołach dołącza no Śpiew — Rysunek geometryczny praktyczny i zastosowaniem rachunków nawet trzymaniem Książek Handlowych — nawet tę ostatnią naukę zrobili obowiązkową we wszystkich szkołach miejskich nawet specjalnych.

Czem każdy koncypuje swe nauki według celu swoich zasobów i celów. jest już wstawione więcej pod kreskę czy ten naród swe małe interesa obliczyć się zdać sobie rachunek z zasobów umieć je rozdzielić tak i na tam ów brak i niedobór na przednówku jest zupełnie nieznany —

Komisja Edukacyjna uważała iż postęp oświaty szczególnie w szkołach Elementarnych podnosi się wedle uznania ich użyteczności ze wiele także zależy od profesorów. Co do ubrania więc zaleczono instrukcyą 1° aby spodni tak u chłopców jak u dziewcząt nie dopuszczały bardzo do kroku 2° Aby surowo zakazywano kołysania dzieci okrakiem na kolanach Rodziców lub innych od tańczących — 3 aby ubranie szczególnie było ciepłem na wyższej części ciała, gdyż już w owym czasie spostrzeżono brak siły i dobrej budowy w ramionach i piersiach kiedy ona zwykle nawet artystycznie jest piękną w niższej części ciała. — I dla tych to przyczyn nakazywano jako konieczność pracę ręczną w ogrodzie na przestrzeni większej a zimową porą na śniegu lub po lodzie które to zabawy zawsze miały przedzielać naukę bo w tym wieku ruch i rozrywki których uczniom nauczyła, ~~przez~~ zamiłowania się w nim uczniów ułatwia im pojęcie wykładów i niezmierną się cieszeniem nad książką

Naucza ~~Bedrit~~ wojskowych ruchów ćwiczenia, po wszystkich szkołach — Dziś to jest w użyciu w Prusach zawsze pod nadzorem profesorów dyrygujących klasy — — co rada szkolna orzeka —

Przechodząc do naszych Małych miasteczek zbyt ubogich

a nawet uczniów uczęszczających nędzy nieprzezornem obcięciem przemysłowości
stawiano za ubraniu że tylko czapkę i bluzkę z kolorami narodowymi jako odznaczające
uczęszczających do szkoły — to już było dość żywą podnietą ambicji
i odznaczenia się — Tu wszędzie zaś odróżniano
uczęszczających do szkoły piórkiem czerwonym farbowanym czer-
wonem. a drewnianym wstążkę — Wynagradzania zaś —
małym orderem — z których po 3 na swój koszt Starosty
rozdał na każdą szkołę — i w owym czasie Panowie
wielcy nawet uczeni na takie rzeczy nie śmieli dozwolnego znaczka

Być może i te błahe sposoby pedagogiczne śmiechem pokryje
Rada szkolna — bo uczeni z wielką powagą — filozofom — w dodatku
żyjącym tysiąc lat naprzód udoskonalenia ludzkiej natury — godzi się ludzie te
podobnymi aby dzieci zarabiali pracą i obowiązek —

Ale ta nie wie czy i Rada szkolna zna ocenia ich wartość
ale o ich zaprowadzeniu bo dziś jest rzeczą zupełnie odrębną wiedzieć —
a umieć zrobić — umieć a wiedzieć jak urządzić —

My zaś jako Panowie wszystko umiemy po szlachecku, o wszyst-
kim sądzimy pod wpływem swego rozumu encyklopedycznego powsze-
chownego. Wmawiamy w siebie umiejętność Geografii i wszelkiej zasługi
i cnót cywilnych naszych i dumni tą polskością szlachecką — z tej wysokości
patrzymy na naród — o sobie tylko umiemy myśleć dla narodu całem zwalem nauk [illegible] nauk religii — dla nas prądowo literatury — bo który ony tu nas nie

Nie tak postępowała Komisja Edukacyjna — na każdem
przez zgromadzenie rozważano urządzenie szkół wszystkich państw przyjęto do pomocy cudzych — i
z tych wybierano to wszystko co mogło się dać zastosować w kraju —

Przy podróżowaniu za granicą niby uczy się o urządzeniu ale
co? Wierzę przynajmniej przypuszczam że każdy z was
ma bibliotekę dla własnej przyjemności bo szlachcicowi jest
rzeczą filozofować w wygodnym siedzeniu w pięknym zamczy-
sku ale czy wam przyszło na myśl otoczyć się regulaminami
i rozporządzeniami zakładów naukowych wszelkiego stopnia — wątpię —
bardzo wątpię — czyż nie dosyć z seminariów klasztornego nam brać przykłady

naszy – bo to z przeszłości ~~cała Polska była tylko Stanisławowską~~ naszej tylko ogólniki bez rozumu powtarzamy – umiemy

A tak jest między nami dość przykładów rozumu nawet zbrodniczego tylko tym co sobie ich nad prawem i drogami nie oznaczy nigdy – to jest drogą rozwalenia wszystkiego – pod naciskiem wariackiemi te drogi które były oznaczone temi namiestnikami – i t. d. –

Ten brak zdrowego rozsądku i zmysłu zapatrywania się praktycznego na rzeczy jest ogólnym w Galicji – nawet pod względem pojęcia stanowiska swojego.

Czy Rada szkolna jako przedwiecznia i skupiająca cały ruch umysłowy dała sobie zdanie lub zgromadziła swych professorów polaków w zamiarze zgadzania wykładów w niemieckim języku – Czy się nienaturalnie rozciągające i tam swój wpływ – jak chociaż by z tej jednej przyczyny że nie będzie się granice działalności własnej oznaczone przez prawo i obowiązek ich rzeczy. aby przy swoim mniej zachowała najwyższy swej działalności horyzont.

Ale wracamy do rzeczy

Komisja Egzaminacyjna uchwaliła zakład filologii i zakład filologiczny dla kształcenia nauczycieli wyższych i ~~niższych~~ Elementarnych szkołach te to powinno Seminarium – ~~itp~~ Klasyczne powinni wspominać o oznaczeniu liczby uczących się w słowach problematycznym użycia i dania utrzymania ludziom tego fachu. Zawsze przeprowadzał w badaniu tylko wychowanie klasyczne chociaż z tak mało gruntowne. – tem samem utworzyło niezmierną masę pretendentów na wszelkie urzęda – tych zaś samych zabrakło – przekonywał że z tego wyrodziła się pogarda do pracy ręcznej do rzemiosła tak potrzebnej gdzie wysoko rozwinięta nauka zastąpi – z tem prędko wszystkie kariery intellektualne przepełnią się nie mogąc zadowalnić żądań wszystkich pretendentów narażą porządek publiczny bez wiedzy narodu brakiem równowagi w udziale oświaty

Jego przeprowadził z czasem się przyjęła rewolucja 31 roku stam ten był i początek ruchu 62. roku – nie zważa

ni wolą narodu, i jego wolą, którego nie było nie tworzono moralnie ale to tylko z potrzeby umieszczenia się dla ambicji stanowisk urzędów co w tych szkołach zarazem otwierało ich chorobą śmierci —

Co do Zakładów filologicznych dla kształcenia nauczycieli więcej które? Uważał za konieczne ubrani najwyższym zbiorom do wszystkiego — Na to zgadzał się ów wielki Bon i świetny Dworak. Owo do dziś dnia jest odznaką tych szkół we Francji Belgii i Prus. To w całe tam wyprowadza talentom z zawsze najwyższym dostępu najwyższych godności —

Liczba uczniów dla pewności ich umieszczenia a zarazem dla przywileju uwalniającego ich od służby wojskowej zawsze jest ścisłona — 7 lat nauczycielstwa najpoważniejsi tudzież uważają za równe użytecznej służbę tak jak rolnictwem — A tylko w Galicji uważają ich za zwyczajnych łaskę dobrodziejów — żebractwa, — a nigdy ich nie wynagrodziła —

Wszystkim Zakładom ten przywilej cesarski obowiązujący nam uczynila — Przewidziała też Rada Szkolna nie oznaczając ani liczby uczniów mogących się poświęcić temu zawodowi ani też upominając się o te im należne wynagrodzenia —

Uczniów starszych kierować i określania liczby prawdziwie do potrzebnej z musi szkoła wszystkich tego kierunku zawczasu zwracając uwagę Rodziców — a Dziś Rada Szkolna właśnie dla wolności pracowania własności — powinna była o tem nie zapominać —

Komisja Edukacyjna właśnie dla tego to prawa co za wielką zwołał tak silną myśl narodową zaczęła przedewszystkiem pomysł szkół technicznych, Rolniczych i Handlowych — a przedewszystkiem szkoły praktycznych rzemiosł —

Liczba uczniów szkół specjalnych wszędzie zawsze jest ścisłona — we Francji budownictwo morskie, dróg, kanałów, górnictwa ma tylko 30 uczniów — filologia wynosi 12 — a szkoła centralna

na potrzeby prywatne 200 tylko muszę liczyć –

Zam Wielu to polaków zarębych jest jako nauczyciele lub inspektorzy nauk, przy tych zakładach – inni jako examinatorowie bez wpływu posiadanego professora –

Mówię i więcej o tem, bo dla czegożby nie przepisali z potrzeba być-to uchowanym w naukach – choćby na posadę szkółki wiejskiej. Ale zato niemożna wielu professorów szkół specjalnych zawsze jest wstanie dobre mieć [illegible] lub złych nałogów –

Przepisała ~~[illegible]~~ Komisya Edukacyjna także ogłoszeni osobno swych kandydatów na koszt każdej szkoły – tak aby każdy nauczyciel przy spełnianiu obowiązków swych obbierał zwiększenie i przeniesienie – co dawało zgłoszonym uczciwości kontroli tylko komisji – Nauczyciele zbudzeni do pracy i odznaczenia się – zamknięte drzwi intrygom i wpływom –

Na wielką rację Gołuchowski mówi mu się iż Polacy Panowie szlachta nierównie się rządzą

Ciut to starzy i zasadnie [illegible] harmonii i równowagi i ~~[illegible]~~ i Komisyą Edukacyjną wraz z wielkim Panem a Świętym Dworskim za ich natchnieniem – poczuła w sobie siły ducha twórczego zaprowadzenia wychowania publicznego na gruncie narodowym opartego – bez względu na Kastę wiary lub stan, i nie otworzyła też ta instytucya wrót dla Jezuityzmu ani też obcym dała przystępu szerzenia swych narodowych poezji w naszej – lub też [illegible] Ku szkolnictwu [illegible] szerząc nałogi tak sprawne z dobrem ogólnym –

Rada zaś szkolna wkłada się na własnych pojęciach Autonomii bez jednych korzeni przeszłości przez 22 już abdykowała z całej swej twórczości – zmarnowała pracy oddała się w korzyść, rożnych wpływom którym niosła nie wydrwa – Upadnie i gdy więcej obce zalewające nastrój

(X)

15 100 x
5. 15000 3000

12582
275

— —

4

naszej tendencji — Jeśli się zacznie teraz w Krakowie — Nasi wycho

wani na obczyźnie [illegible] stanąć w rzędzie inteligencji — wtedy temi

zwrotami zajmie się Edukacja publiczna — ale krótki bezwzględnej ignorancji ~~należy obecnie~~

prawa wydarzeniami zwracać im przyznanie rozszerzenia — podziału.

Narody świata — stanem dadzą wydatności — Zbawcą dusz stworzy

Obywateli do spokoju wraz z ~~[illegible]~~ [illegible] zaczepnego u stóp

Boga Radziej Królestwa polskiego w nim zawartą od Rzymu widomego

zastępcy — przy [illegible] Nauk i Światła aby też prawdziwą drogą co skojarza serca wszystkich

Obywateli — bez różnicy — za przewodem [illegible] obcym — rozstrzygających

niż ani [illegible] generacji — rozbiegną się siły nauka nie tylko słowem ale ~~[illegible]~~ xx a to wszystko z wiary

Bożej bo wiem [illegible] pracą nad naszemi siły brakło ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] woli — będzie kwestią wychowania narodowego (X)

Bieda nasza że w Narodzie nigdy nie mamy ludzi co by patrzeli

na potrzeby kraju szerokim całym ziemi obywatelstwem wdając się tylko przez

sektę Kasty — wszędzie i zawsze oddzielając się od narodu gardząc

jego rozumem i zdrowym rozsądkiem — tak że pogardza ~~[illegible]~~ Komisja

Edukacyjną Polską ~~[illegible]~~ JW. JO Radą szkolną złożoną z Autorów i [illegible] właściwie

~~[illegible]~~ na W. X. Krakowskiem, Królestwie Galicji i Lodomerii —

Jego Uniżony Sługa

[illegible]

xx sektom spaczonym tej promieni ~~[illegible]~~

(X) a zwłaszcza Narodu do oznaczenia tej żywotnej jego siły zarówno jak nasi wodzowie dyplomaci jego siły ferują —

paragraf 22 mówi

Oprócz Seminarjów nauczycielskich publicznych zakładane być mogą seminaria prywatne przez osoby które się wykażą potrzebnem do tego uzdolnieniem —

Zakłady tego rodzaju jeśli w punktach zasadniczych zgadzają się z planem seminarjów publicznych a dyrektorowie i nauczyciele podają do zatwierdzenia Radzie szkolnej krajowej — mogą być uznane za publiczne z prawem świadectw —

Nadzór nad takiemi zakładami należy do Rady szkolnej krajowej

Jak niegdyś Czechy były Akademią na urzędników Austryi dla gnębienia wszystkiego Polski i Włoch — tak Galicya stanie się szkołą nauczycieli ~~dla~~ na obyczaj ~~wschodu~~ myśl Moskiewska — co stworzyła 19 szkół filologicznych — otworzyła w Moskwie — i mogły się w Polsce ułożyć tem faktem usposobieni — wywarły się spojenia z narodem przez równowagę nie całe pokolenia narodu — — i szerzenia oświaty w całym narodzie — w zawodach naukowych —

Dołączam tu list ciekawy stylem i wyrażeniami – a przedewszystkiem dowodzi on chęci nauki – a zarazem szerzenia się oświaty – w swoim duchu stoi on daleko wyżej od stylu listowego Panów – tak co do sposobu wyrażeń jak co do treści – ci zaś zwykle proszą o kredyt o dzieła do wybrania – używają je a potem odsyłają nic nie kupiwszy ten zaś – naprzód przysyła pieniądze i spuszcza się na dobrą wiarę kupiecką –.

Często obywatel książkę i nie kupuje jej – bo mu niby brak funduszu na jej zapłacenie obiecuje mówi i wraca ją – a tak zmarnowawszy czas księgarzowi lub innemu handlarzowi – przy niekorzyściach na sprzedaży – zestawia swój towar na miejscu jego składu – i to zawsze panowie robieniem sprawunków – oszczędzają – aby mieć grosz na cukiernię i zbytkowne cacka jak półmonokle – cygarniczki – mydełka, tyle innych gałganków Wszystko – a Oświata – nawet w domach ziemiańskich – mają większe znaczenie niż Panowie w [illegible] się a nawet drugim cygarem [illegible] –

w odpowiedzi na ten list włościanka zwracam uwagę i w interesach – należy Boga wołać na boku – że pan wielmożnych się nie używa ale zato pisze się po staropolsku Wy. – odkupywuj do książek żądanych dobrą Historję polską –.

Orzeszkowego wydawnictwo upada – ledwo polski wymówił się od obowiązywania – dopłacając 2000 rem – podobno z powodu nieregularności rachunków –

Zakres ich wielkim głupstwem małpowaniem Zawarty szerzenia oświaty za pomocą czytelni i Bibliotek wiejskich – nam ludowych pisarzy potrzeba – a potem tanie wydawać książek – wydawnictwo zaś – aby wyszło na swoje, stworzyć komisjami swoimi kolporterów i to wzwyczajonych do życia wiejskiego – aby objeżdżali wsie i na miejscu przedawali książki – Jw. Rdtem tu myśli Wielogłowski – i szuka ludzi odpowiednich – oto jest najlepsze szerzenie oświaty – z dzieł najpotrzebniejszych byłoby zasięg obowiązków prawnych i administracyjnych, stosunków, wiejskich potrzeb – słowem obeznanie go z fundamentami prawa, aby nie oszukiwał on na urzędnika lub pokątnego adwokata –

Jaworski rozdaje wiele książek dodatkiem do każdego kursu przechodzącego 10 zeszytów więcej robi – niż starania arcybiskupa o podniesieniu oświaty –. ale zato wielki ma zawody ze strony Duchownych i panów – przesło Cołat 10 tysięcy rem wziął i mu od 16 lat – na 10. [illegible] [illegible] 8 książek –.

na dziś nie mogę przesłać takoż próbek listów Pań i Panów wymawiających się z przesyłaniem o przedłużeniu terminu – zbyt ciekawy wzory stylu klasy intelligencji – i dlatego też zawsze pytam się ludzi czy umieją koncepta robić co ma znaczyć redagować listy – supporta – składać – i t. d. –

tak się wieści tych wiedzą że dla niej umieć list dobrze obrobić jest już wysokiego znaczenia – ani się zadowalniają ci tem że umieją choć siebie nieumiejętnie wyrażą w czym ale jak objawić swe żądania to przechodzi ich rozum – w ogóle nie zgadza się z przyjęciem francuszczyzny czytaniem dzieł w obcych językach szermowaniem o wszystkim – od Rządcy koncepisty zaś nie rad ale [illegible] na ich pomysłów żądają a zawsze to są panki narzekam małpowaniem jak się myśli z obcych książek wszystkich – co za brak rzetelnej oświaty – ten układ [illegible] [illegible] wśród [illegible] [illegible] na [illegible] przewrotnych – to jest chwalić się że i zatem. aby zaś [illegible] podniesieni rozumowi się gdyż to przedsiębiorstwo się dla niego pisarzem którego dozorcy bryka ją po okolicy – broń boże aby Jw. Rządca zganił

że go przyjęły i praktycznie dowiodły że głupoty – już jest zgubionym –

Gdyby nam była ułatwiona sprzedaż własności. panienkami dziś wiele mniej

przeszło by wsze – Obywateli rodzimków a za dwie generacje Energia tego nowego żywiołu – jakie chętka chwały i wielkiemi talentami zaiśniała by i sprawę narodową zupełnie inaczej poprowadzić z energią by przedstawiała –

Wtedy ani jedna Baronówna była by szczęśliwą znaleźć męża zdrowego – z powrotem i by ich nie narażał na choroby wszystkie – Hrabianki pouczyły by się z boso tak jak guwernantki nie kończyły by życia jako stare panny – a drobny szlachcic niemowny i ony nowi obywatele poświęcili by na wszystkie zmierzające się do pracy nauki

Za Głupota Śliska nie przypuszcza aby mieszczaństwo znało francuszczyznę – i wnos nie mówią jakiś jak ostatni ordynarski wychowanie się tem na pośmiewisko i pogardy ta uwagę zwrócić mi gorąco – właśnie dla tego iż on po francusku nie zagadał kiedy on uważa że tak powinno być – z powodu tego targowania się ulicznych – potem wyznaj z rozumu i co kto wie mówi tem językiem – i że książki wychodzą się teraz ale styl drogi – głupstwa nasi mają tyle tej trzeźwości – w 2 tomy iż dziko mogą zbałamucić człowieka – podziwiać gruboków naukowych książek – tu nowi styl – tego przyjęłoby się choć zawsze wesoło i swobodnie wypowiadane są owe rzeczy –

Nam tak wiele nie piszą – w Romansach nie jest wiele złego na nasze obyczaje i nasz klimat – Muszą to być książki pisane dla ludzi pracujących – nie nas dla pracy rozrywki – dotąd nie ma do czytania narodowe ostatnio płody jak ta Wolontariusz z 1814 – po przeczytaniu widzieć go dla czego nam nie ma nic podobnego z konfederacji z czasów Kościuszki z 31 roku powszechnego powstania kiedy my tylko modlić się umiemy – wnosząc żeby z nam nikt nie pomaga – a Bóg nas opuścił – słowem rzeźni – kłaniać się – jak Delegacie we wrednym odwecie – że my tak robiemy to wina naszego wychowania ale Panowie co tak są z nami drwią – i zmierzają nami – to jakoś bardzo źle wygląda –.

na tem kończę

Maximilian Witkowsky

z powodu Karnawału przy nimnogę tak często bywam u Cetnerskich — stąd też daleko mniej mam wiadomości o stanie publicz. opinii w kole Arystokratycznym — to pewna że dla [illegible] zabaw nikt się nie zastanawia nad stanem sprawy publicznej i [illegible] spółka Rzewuskich — i dalsze przez nieuległość Delegatów — powiedziano, że przybyciem Cesarza w Marcu [illegible] przy [illegible] obaloni [illegible] — a Arystokracja marzy o dostojeństwach tytułach i orderach które tej razy już nie minie — potem dopiero — znaczy zadowoleni z dopełnienia obowiązków względem kraju — jedni [illegible] drudzy [illegible] ubrania się w kostiumie niezapomnianej Karabeli — Panie i [illegible] swe [illegible] — nowych [illegible] wadzaniu — czyż można większe ofiary ponieść dla kraju — tylko niewdzięczny naród nie może i nie chce ich uznać —

Cetnerska dwóch synów w ręku [illegible] rzemiosło — lekarstwo, które rozwija intelligencyą [illegible] każdego człowieka i [illegible] go w mechanice — z powodu położenia [illegible] rządu [illegible] od niego szkół — a potem znajomości prawa — tak tegoż [illegible] z pracy [illegible] — [illegible] syna na obywatela, któremu nie da się eksploatować przez [illegible] i [illegible] robotnika — Opinia jej [illegible] postępowa liberalna — a cała gorączka [illegible] zamiłowanej jest u wszystkich [illegible] — [illegible] polską — i [illegible] i zepsutym zawsze jest [illegible] — Nabożność jej jest nie przesadzoną, [illegible] ale [illegible] obywatelką i matką — który jest [illegible] i [illegible] — a potem dopiero dopełnieniem obowiązków religijnych — dlatego też ona jedna może [illegible] w mieszczaństwie i w [illegible] — [illegible] równymi sobie — na cele dobroczynne [illegible] Arysto[kracja] właśnie tem przystępem do Mieszczan [illegible] — [illegible] na cele dobroczynne ale nie dla tego że by [illegible] — [illegible] ani [illegible] ślepota, ni sympatya do prac [illegible] ale wskutek [illegible]

Błędowski jak mówiłem wraca do Francji — mimo powodzenia [illegible] w kraju [illegible] przyjaciółom — dla słabości żony opuszcza [illegible] — [illegible] Generałami zostali młodsi od niego — [illegible] powód — bo w kraju takiego przyjęcia doznał — on co swoim [illegible] stawał z pod Solferino — w towarzystwie francuskiem był osobliwszą [illegible] — [illegible] — bo który [illegible] Błędowskich w Galicyi ani [illegible] ani Baranowie — ani [illegible] na dworze [illegible] — [illegible] nadzwyczajnym [illegible] —

Jur [illegible] rada [illegible] system [illegible] nie we Kraju urzędników — telegramy nadchodzą coraz gorsze o Wakacyi[?] — i gdyby nie żona Namiestnika — [illegible] stan [illegible] — [illegible] w [illegible] towarzystwa [illegible] 3 telegramy — „czy już [illegible]" [illegible] jej [illegible] zaraz [illegible] wszystko dobrze idzie. dobrze — kiedy [illegible] woda [illegible] nad [illegible] wydrążona — kiedy [illegible] i [illegible] go nie [illegible] — kiedy woda coraz silniej [illegible] — jur do [illegible] — [illegible] — a napełniwszy [illegible] w których [illegible] będzie [illegible] — [illegible] tylko z [illegible] z góry te [illegible] — siła powietrza [illegible] — a wtedy jur [illegible] nikt nie powstrzyma —

Chołoniewski[?] na zasadzie raportu Inżyniera fran[cuskiego] — ogłasza — [illegible] oddania górnictwa pod zarząd prywatny — wykazał przykłady tego nawet w Moskwie — [illegible] we Francyi i Anglii — nawet korzyść dla rządu —

Minister [illegible] i urzędnicy tym [illegible] [illegible] jest [illegible] — ale [illegible] kiedy jego opinia [illegible] — [illegible] w [illegible] moim. [illegible] [illegible] artykułem — [illegible] korzyść dla kraju — i tym bardziej jest [illegible] niemców ale [illegible] — [illegible] w [illegible] nie [illegible] — [illegible] odsunięta się Intelligencya od narodu — Goral[?] mówi z [illegible] podatki — [illegible] — taka to [illegible] gospodarstwo — [illegible] — urzędnicy — zmieniający się przy budżecie [illegible] to okazało przy [illegible] drogi. — [illegible] Possingera — Explotacyą kraju [illegible] tak [illegible] administracyi — Pan [illegible] — [illegible] się o [illegible] aby jego [illegible] nie odkryli — stąd demoralizacja nas — i nędza w kraju

Nowstem Cetrusskij i będzie w Rachunkach zapewni wspomnianą. „Zbyt głupią jestem abym mogła mieć prawo do tego – Wyłączność z tego wspomnienia będzie ta iż mi porządniejszą naszą czarownicą a będę chciwa sławy – może się i ten to wspomnienie mi przyczyni że baby w [illegible] zmienią się i na starość przemią obok życia swego chuć ciemną zapełnią dla dobra narodu – choćby gorliwość tylko dla ludu i miłosiern, tą wprzymowaną w podnosi godności każdego."

Księgarnię Jaworskiego zaszczytnie wspomnianą być może – ale zato Duchowieństwo które przedtem kredytem na ruinę się wystawia szkole dłużne należy – kupuje książki – i spłatę samodzielnie rozkłada na 15 lat – niepomogą listy wspominające się – schodzi się groszem kupowaniu – stąd też tak mały postęp i tak mało i ograniczone przedsiębiorstwo nowego dział wydawnictwa – Nawet w duchownych rzetelność jest cnotą tak rzadką iż się dziwię że jest niepodobnem – a wszystkim którym Praca – Kredyt – dla Brzucha wygodne osobiście być –

Dziennik nowy z wysiłkiem odwleka się – do 1. Marca – czy się narodzi – czy ujrzy świat – różnie wróżą doktorzy oraz akuszerki zdrowia ministrów i delegatów –

W Radach powiatowych i w wydziale Krajowym – biurokracja przemaga – bo są to cała sejmikujące – a Rada szkolna wśród kossów nauk rozpoczęłych przenosząc na niezycieli – sprowadza rozproszenia nowy element. wszystko to wpada się brakiem kierunku – w gospodarstwie – jest to zamożny dwór w potrzeby sprzyja obfity – ale nie starając się aby się z pracy i zasobów spichlerza dobywać w skutku aż tam przybyszów –

Gości nigdzie solidarność bierze górę i tam krzątają się o nabycie majątku kapitalizacji rozwodzą z największym kapitałom są ulepszenia nie zaś obligacje i inne papiery procentowe – Krakowa pozostało takie majątki a nie ma targowiska dachem pokrytego – kanałów i wody – i tak wiele innych gmin – te majątki w danym razie może państwo zabrać – niszczyć rozproszyć – albo też ale uczyć ich wodzi z danego zasiłku Zelbowi niemieckiemu w Krakowie – ale każdy przy tych staraniach ma sposobność wykorzystać choćby usługę swoją

Nepotyzm wszędzie – podstawa naszego ukształcenia kastowego –

Ja grosz mój może zbyt drobna dla waszych oczu – nudno mi bez zatrudnienia – kurczę się z wydatkami – za skąpcami biorę – a i tak niestarczą mi dochody dla pokrycia potrzeb wychowania – Ale mi tu ciężko –

Jeszcze raz powtarzam a to już po raz trzeci –

Zupełną daję wam wolność z użycia pod moją odpowiedzialnością z listów moich nawet wymieniając mi nazwisko w tem wszystkiem co uznacie za użyteczne dla poprawy [illegible] – tak aby cała odpowiedzialność użyta na mnie nie zaś za was. – Jesteśmy z obawiającymi do takiej odwagi cywilnej starowinki jakie tu nam narzucają

Wam szczery

Maksymilian Witkowski

~~1185~~
278

Do Pana J. I. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 18. Stycznia 1871

Szanowny Panie

Wzamian Waszej łaskawości dla mnie, i z okazyi nowego roku posłałem wam Dyplom na pargaminie Króla naszego Zygmunta. z pieczęcią na wosku – wyszła ta przesyłka z Krakowa 10 bm. w pudełku – czyście odebrali proszę mnie zawiadomić – dość rzadki ten dyplom a tem wam zbiór zbogaci – mam odebrać 3 innych – tylko nie wiem z jakich czasów – to też o ich wartości nic nie mogę powiedzieć – przesłanej wam ciekawości obyś miał nabyć własność za owych czasów – a pewny mógłbym się starać o indygenat z tytułem szlacheckim – należeń jego mnie wiele mnie kosztowało – więc też nie na jego wartość ale na moje chęć wynagrodzenia się wam racz patrzyć – — Nowości tutaj żadnej i cesarz to więcej zatrudniają się składkami na rzecz francuzów i polaków we francyi będących – ale zato mało się obawiają Moskala, ten zgadza już prawie się tego co Rewolucyjny Sejm naznaczył byle tylko mieli spokojność, i pewność nie dostania się do rąk moskali –

Bazili Dunkowski oficer artyleryi odznaczył się 2 razy na polu bitwy za co dostał krzyż kawalerski, został kapitanem 1 klassy – Cukrowy po sobie zostawił Atlas urządzeń Arsenałów na wyrób broni wszelkiego gatunku – Rysunki piękny rzadkie – i cieniowany – takie prace nabywa pewnie jako lutry bibliotekę – to zawsze przydane, świadczące o pracy – jak ja pojmuję uzupełnieniu – Córka jego weszła do domu Pana Janusz Kuniczan. – a wysoką cenę oddali uznaniu jej i ojcu – — Koniecznie chcę się wynieść na wieś – bo widzę jak marnieję w próżniactwie – biorę wasz tydzień – ex officio na pierwszy kwartał – rachunek ten uregulujemy na przyszłość dopiero – gdyż mi brakło pieniędzy tyle bardzo i mnóstwo czeków na Paryż nikt mi zmienić tu nie chce co mi stawiło w bardzo przykrym położeniu.

Czekam na wasze zawiadomienie z odbioru przesyłki.

Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Jeżeli to prawda że w "Postępie" macie mieć odczyt <u>o pracy</u> – to legendy zebrane i zetknięte o pracy mogłyby być użyte jeśli to za stosowne uznacie.

Maximilian Wołkowski

Kraków 15. Marca 1871

do Pana J. Kraszewskiego

Do historyi życia Teofila Wiśniowskiego

Pod wrażeniem żywem spisuję dla Was opowiadanie Felixa Stobnickiego

W roku 1849 byłem posłem w Wiedniu – kiedy jeszcze Stadion był ministrem – w komisyi Budżetowej z całą surowością krytykowałem rządy Stadiona w Galicyi – z kolei wyrzucając mu podniecenie kwestii ruskiej, burzenie włościan z właścicielami – widziałem czułem, że cała komisya podzielała me oburzenie przeciw Stadionowi więc tu na zakończenie wspomniałem co zyskała polityka państwa śmiercią Wiśniowskiego (Teofila) –

Na to wspomnienie wszyscy powstali przeciw Stadionowi zdawało się że i jego samego poruszyłem –

istotnie wzruszył się począł że ma sposobność się oczyścić, i rzeczywiście odrzekł: że wszystkie zarzuty a szczególnie ostatni nie były sprawą rządu ale że ta już przeprowadzona zmuszony był przez żądania znakomitych obywateli Galicyjskich

Że być niemoże to jest kłamstwem to było udowodnić niemogę zawołałem w uniesieniu

Stadion ochłonąwszy rzekł mi za pół godziny dam Panu dowody –

Rzeczywiście ukończyła się zaledwie sesia – kiedy już Stadion wrócił z Ministerium Sprawiedliwości i pokazał mi prośbę z 30 przeszło podpisami – z drugiej ręki miałem ją przez pięć minut w ręku – krótki bardzo krótki był nagłówek – wyrażający

Spiesznego przykładnego a <u>surowego</u> ukarania jak najsurowszego powtórzono promotora głównego sprawcy ruchu powstańczego – bo w imieniu wszystkich obywateli Galicyjskich – uważają go za winnego zbrodni przewrotu gdyż żaden z nich nigdy nie myślał <u>o uwłaszczeniu włościan</u> ale owszem czują potrzebę, konieczność zatrzymania stosunków poddańczych jako najważniejszy dowód wierności Obywateli Galicyjskich

z pamięci przytoczył podpisy Letnera z Krasickich i kilku innych których ja niemogę sobie przypomnieć

–

na następnej sessii już niemiałem czasu podnieść się przeciw Stadionowi — musiało widzieć to pismo i kilku niemców gdyż rzecz przeszła bez dalszych dyskusii

— —

Abym mieć więcej pewności radbym abyście mogli za powrotem widzieć się ze Stobnickim a on może by sobie więcej imion przypominał — i poświadczył własnoręcznym podpisem — zeznanie które by wam powtórzył.

—

Przytłumiony mój umysł tą niedowierzenia rzecznością Rządu w każdym kroku swoim w Galicii w owym czasie musiał stłomaczyć dworom zagranicznym co mogę powiedzieć o wyrodkach które ów adres podpisali — za którem Zcost był powieszony —

Maximilian Witkowski

Kraków 16 Marca 1871

~~1188~~ 281

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków 8. Października 1871.

300 Ulica Sw. Jana

Szanowny Panie

Pani Krasińskiej z Potockich zachciało się mieć Lutnistę Grotgiera w swoim buduarze. Man Siemiński przygadali sukcesorów Jaśnie Panów i sprzedaż została zdecydowana ale ją ubarwili licytacją pozorną wbrew ustawie która nakazuje im kupować dzieła pomnikowej treści na utworzenie galerii obrazów —

Lud mówi niemogąc z JW. 70. drugi raz sprzedać Ojczyzny wynagradzają nas frymarcząc arcydziełami — są oni w swej roli stańczyków.

Badacze przeobrażeń ludzkości dodają że oni stawiają szubienicę dla swych następców. bo jeśli Zbawca narodów dopuści przewrotu dla dania siły narodowości to ulica krwią zmaże hańbę wyrządzoną narodowi wobec świata tem ich niegodnym postępkiem —

We Lwowie baby przeszłości — wcale nierozumnej. zostawszy nabożnemi wyrzuciły chorych ze szpitala — a budujące dla sióstr miłosierdzia pałacu mieszkania naraziły kraj na wydatek 250.000 bez pożytku którem to wydatek wydział będący w ich pantoflach chce kazać zapłacić Miastu —

ten skandal nowy wpływu bab na wszystko pod kierownictwem X Jezuitów — coś kolwiek już rozegrał. Badeniowa i Sapiehowa zostają we Lwowie ale Skorupkowa z Krasickich osiedla się w Krakowie Jej Mąż wynosi się do Włoch. Zostawia na swe

Koźmiana –

Lud mówi iż Skorupkowa wraz z Zelinską Witowa i kilku innemi Paniami wielkiego świata założą tu kawiarnię jakiej tu niebrak – a w którejby gubi się tyle dziewcząt – bractwo widać takiej gdzieby mogły sroki wielkich imion mieć swą wygodę –

Oto jest nabożny Kraków –

Akademia umiejętności nim się ukonstytuje owata już stanowczej i klerykalnej krzątają się o zamianowanie Prezesa i sekretarza wieczystego –

Cieszkowski dziś zgubiony dla nauki jest potrzebowany wraz z Klaczką – ale ten niedostatecznie jeszcze jest gorliwym – acz potrzeba na to Księdza więc Kalinka ma więcej jakoś podobieństwa

Jerzy Lubomirski który właśnie najpierwej starał się o utworzenie Akademii obrażony usunął się i zamieszkuje Przeworsk. a Andrzej Zamojski przeniosł się w Poznańskie – Lubomirski wynajął mieszkanie Czartoryjskiemu – bo się coś mówi o przeniesieniu Towar. Literac. hist. z Paryża do Krakowa – więc być może że Cieszkowski niechcąc opuścić Rzymu gdzie się modli przy grobie żony i córki – będzie zastąpiony Panem Władysławem –

Wielcy Polityce widzą w tem wielkiej doniosłości czyn Dyplomatyczny –. coś koło niej ktoś pojmuje – gdyby tym sposobem można było przenieść całą Emigracyę – ale ona się podzieli czyli we Francii zostanie bo tu jej zarobku nikt dziś nie jest w stanie –

Staje na czele ruchu przeciw sprzedaży obrazów Grotgera – Liczy swiat w samem Krakowie około 200 podpisów –.

Przepędziłem 6 miesięcy w Galicii – i takiem

trafem zostałem drukowany w odcinkach Kraju opisów Iwonicza i legend tamże zebranych – jak my ubodzy kiedy i mnie się dostało miejsce w odcinkach Dziennika –

Nie moja w tem zasługa, ale wina ręczy za redakcyi iż te szczerą bazgraninę ogłosić postanowiła –

Znudzony prawnictwem podałem się do Ameryki na Inżyniera właśnie do kraju gdzie najwięcej przebywałem. do drogi żelaznej z Valparaiso do Conception prawie nad brzegiem morza idącej – czekam na odpowiedź to wtem nie moja wina iż tak niewzględny jestem w kraju własnem taki los tu spotka wszystkich wolnomyślnych czy grantów liczba Jezuitów lub Zmartwychwstańców jest bardzo mała –

Jeśli pojadę to w towarzystwie kilku innych inżynierów tu z Galicji ze mną podających się a przez filię jednej kompanii przedstawionych –

Ten nowy projekt bardzo mi się uśmiecha – i dla tego też się niecierpliwię aby raz się pozbyć Galicji –

Racz przyjąć mój szczery uścisk

Waszy ręki

Maximilian Witkowski

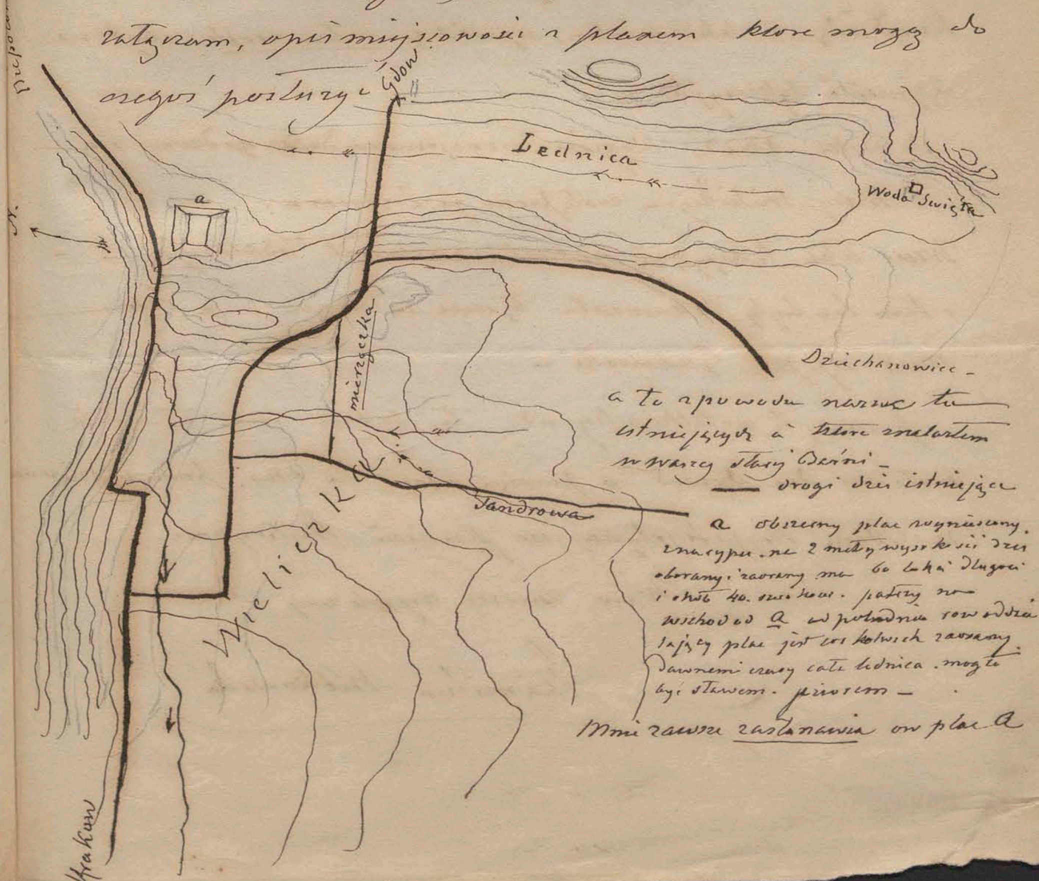
Do Pana J. I. Kraszewskiego w Dreznie

Wieliczka.

Wielce mi Szanowny Panie

w Waszych Powieściach historycznych tyle jest nauki tyle wiedzy znajomości języka, taki ogrom poezyi że i ja poczułem, co tylko czytają jakkolwiek uważam składać iżby było pożytecznem wypisać wyrazy których tak szczęśliwie używacie a których Słownik Lindego nie obejmuje – i oto na dziś jest to mojem zatrudnieniem

Przesłałem legendę o rogu Wielickim dziś tu załączam, opis miejscowości z planem które mogą do czegoś posłużyć

a to z powodu nazwy tu istniejącej a którą znalazłem w Waszej Starej Baśni –

— drogi dziś istniejące

a obszerny plac wyniesiony, z nasypu na 2 metry wysokości dziś oborany, zaorany na 60 kroków długości i około 40. szerokości. patrząc na wschód od a w południe rów oddzielający plac jest cokolwiek zaorany. Dawnemi czasy cała Lednica mogła być stawem. jeziorem –

Mnie zawsze zastanawia ów plac a

Legendy Katolickie o odkryciu kopalni w Wieliczce. są bardzo dziecinne — Puszcza Niepołomicka. szła aż do Karpat. a główny dawny szlak trzymał się zawsze Wisły dopiero od Niepołomic brał cokolwiek na wschód południowy by dążyć do Tarnowa —

Przeglądałem akta miejskie. — najdawniejsze nazwiska powtarzające się są. Kubacek. Telaga — Kosut —

Lednica była pustkowiem miejskiem do 1799. roku w tym czasie Austryacy założyli kolonię Protestancką niemiecką [?]. Dziś o wodzie święty mówią i tak ją zowią dla tego iż Ksiądz idąc z Sakramentem, upuścił go w tem źródle. zbyt naciągnięta dykteryjka —

Do Roku 1622. Rogiem oznajmiano dnia godziny na Wieży Wielickiej — zastąpiono go Zegarem —.

Wiele akt. tyczących się Wieliczki zrabował Bawarzy [?] — i tam też były dokumenta tyczące się rogu — a które miał oglądać [?] Grabowski —

posyłam te notatki i legendy to dobrze nie to, i tak miło mi dać dowód o pamięci mojej dla Was. przez wdzięczność za Wasze najpatryotyczniejsze powieści Historyczne —

Wam zawsze życzliwy

Maximilian Witkowski

Kochany Panie. Paranski doktor był u mnie — leczy on bezsenność w dzień i wieczorach — pisanej recepty nie dał mi — bo zakrawa na urojenie. ale słownie ją mi zdradził

bierze się kawał świeżej wołowej surowej ~~[illegible]~~ z nogi woła kraje się ją na drobne kawałki. i na wolnym cieple suszy.—

Tak ususzone pali się jak kawę — i spożywa się dwa lub trzy razy na dzień po łyżce kopiastej z wodą [illegible]. —

[illegible]

Nie odmawiajcie mi kawy jako [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] kawa —

[illegible]

Pan Porembski kawiarz od którego dostałem książeczkę twierdzi że używano tę książeczkę za czasów jego ojca jako znak Brahiński — i że owej znaczki powołany swej obecności na scenie

Ja zaś dodaję że w roku 1895 kawiarz niemógł nawet pisać, czytać i podobnie [illegible] [illegible] czy tu bierze znaczy czytać raczej się —

[illegible]

73

285 ~~87~~

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Lwów Ulica Ochronek No 6
7. Listopada 1873

Wielmożny Szanowny Panie

Lwów miasto zdobyte przez Polaków – napisy Ulic i sklepów są w języku polskim – toż samo urzędy – prowadzą swoje sprawy – ale duch mieszkańców się wyzuwa i mowa potoczna jest obcą wcale niepolską – piśmiennictwo publiczne prowadzone przez ludzi którzy koniecznie chcą być polakami dla interesu – zostaje tu wszakże także ludzi co zawsze dla zysku opuszczą swoich by się przypodobać obcym zdobywcom a tem na dziś są polacy –

Długie bardzo długie mozolenie z mej strony poczęło się od czasu kiedym zaczął zajmować się Naftą – nie jako spekulant ale jako górnik szukający oznaczenia zasadniczego prawa bytu Oleju skalnego –

Wędrując z miejsca do miejsca zaszedłem do Lwowa aby stąd zwiedzić pokłady wosku ziemnego i o jego prawie bytu mieć dokładne wyobrażenie –

Że prace ułożone o oleju skalnym spowodu moich zajść z Dziennikarstwem Krakowskim niezostały przyjęte bo albo zbyt naukowe albo też jako niemające nic pochlebnego dla ludzi tutejszych. niemogły być przyjęte. tem więcej zawsze brak miejsca na dowody iż naszą wielką polityką powinniśmy mieć na celu chwałę Rzymu i jego dobro lub co najmniej utrzymać w czystości której już od dawna niema ani Nasz kler ani też nasi wielcy panowie –

Tam jak i we Lwowie się widzą ci tylko którzy jednym lub drugim są powołani a ubiegając się o ich łaski wytwarza krawców i fotografów na wielkich inżynierów lub też Ekonomistów.

Czas wynajduje nowe prawo Ekonomiczne
Przymus do pracy celem budowli wodnych aby ubezpieczyć
grunta pruskie nowym ciężarem szarwarku — Panszczyzna
wyjęta na nowo pod sąd Właścicieli ziemskich — i bardzo
być może że wniosek zostanie zrobiony na Sejmie Lwowskim
Autonomija zawróciła im głowy —

Artykułu przeciw żadne pismo umieścić nie
chciało — przesłałem go też Ziemiałkowskiemu — 15 zaś
Kwietnia na moje przedstawienie temu sprawozdania
o przyczynach i skutkach Emigracyi ludu wiejskiego do Ameriki
dla niego i Kraju — już zarządzono że nikomu z wieśniaków
nie dadzą paszportu jeśli się nie wykaże kapitałem 6000 Zł
jako koniecznie potrzebnym do osiedlenia się z familią
każdemu rolnikowi szukającemu losu w Ameryce —

Kopie tych pism jeślibyście chcieli mieć będę
mógł Wam przesłać —

— —

Ów załączam rozprawę, którą skrytykowano
w ten sposób iż nie robię odsyłaczami wskazówek skąd
wziąłem pewniki naukowe na których się opieram —

To było przyczyną że mi odmówiono jej odczytania
a że jest ona moją własną z mej głowy wysnutą
lub kombinacji twierdzeń wszystkich różnych dzieł które
kiedyś czytałem — to też mię bardzo oburzyło żądanie niby
tutejszych uczonych — a tak mało wiedzących wnioskach tylu
znanych obcym —

Za Kazimierza Wielkiego wielki pomór odpowiada
pożarom lasów na wielkich wyspach — 1346.

Najdawniejsza Karta Europy jest z roku 1320 —
Dzieła Maurego Volneja, postępu o teatrach czytałem
jeszcze będąc w szkole a wszystkie tam robione były zawsze
odznaczone jako dobre ćwiczenia / mówię o szkole
inżynierskiej /

Ale uczony tutejszy ma ustaloną powagę przez
Admiracyę ale nie przez pracę — a jeśli w jakim fachu

pracuje a szczególnie w przyrodzie to obłudzia swój
podbrzymniejszej Admiracyą zmusza go do milczenia –
a ze Świata kwiatów i klimatu jest rzeczą umiejętności
Astronomicznej wszystko podziw i niedowierzanie skąd są
chmury puszczek mogą i smrekom jej dotykać –

Radzę ją sami obejrzeć – i postaram się o jej
umieszczenie w jakim piśmie – jak „przyroda" lub
też „Kłosy" bo ja ani wiem jak można się do tych
pism dostać –

Dzieci Pani Brzezickiej bardzo dobrze się
uczą. Syn jej Milbor został zanominowanym Maître
d'Etudes w Kolegium. – Ma więc stół pomieszkanie i nauki
wolne a prócz tego 25 f miesięcznie

Wieńczysława otrzymała 1 medal złoty a Luna
minitti – w konserwatorium za grę na fortepianie

Staram się aby ukończyła kurs harmonii i kompo
zycyi tak aby swe improwizacyi mogła kiedyś pisać –
może to i będzie talent który w tym kierunku rzadko u kobiet
się znajduje a ~~[illegible]~~ nim zawsze większą sławę przyniesie krajowi
i korzyść sobie jak samą tylko egzekucyją –

Alinka najmłodsze dziecko prócz biegłości w językach
oddaje się Malarstwu. a tak każde przygotowuje się do życia
o pracy – by sobie byt zapewnić –

Najcięższe położenie jest Matki która własnych rąk
pracą zaopatruje 3 dzieci – Dziś dopiero trochę ją wspiera
zarobkiem z lekcyi – ale brak środków materyalnych
niedozwala jej wybijać między uczennicami i żądać więk
szego wynagrodzenia.

– A tym razem ja nie niezarabiając nie
jestem w stanie tyle być im użytecznym ile ich potrzeby wymagają

Widziałem się z familiją – Brat Edward wraca
z Warszawy osobiście gdyż prosił mię swego imieniu
złożyć Wam swe uszanowanie –

Drogość tu znaczna szczególnie mieszkania
to też zamyślam osiedlić się u Dominikanów – albo
też u Karmelitów – płacę za mieszkanie nie biorą obo
wszystkim zmieniania mych przekonań – korzystam

tylko z okoliczności wyboru obierz — co do cen — i to tytułu wszystkiego udziału w wychowaniu dzieci których los powierzam się Ojcu listem z Tobolska; za pozwoleniem policyi miejscowej — ciekawy dokument dobrotliwości moskiewskiej —

Zbieram anegdotki o Gołuchowskim — z różnych epok. jego życia — to niebrak mi także o J. O. Księciu całkiem już w ręku pamiętnik będzie — do Krasiczyna ma zjechać kilku Ojców z Lwowa — niebawem zaczną zbierać na tych męczenników ofiary — po całej Galicyi —

Czy pójść wśród tysiącznych Galicyanów — nie mogę się zdecydować — W sali Redutowej obradują — a ja nigdy jeszcze Maskarady nie widziałem bo się bardzo brzydzę tą zabawą nie naszego charakteru —

— —

Jeśli łaska proszę o zdanie o pracy załą-czonej

A przebaczając mi moje długie milczenie racz przyjąć wyrażenia szczere mego głębokiego szacunku i poważania

z jakim zostaję Wam życzliwy a uniżony sługa

Maximilian Witkowski

~~270~~ 287

Do Pana J. Kraszewskiego
w Dreznie

Lwów 18 Listopada 1873

Wielce mi szanowny Panie

W r. 71. Nadzwyczaj wilgotna wiosna i lato na wschodzie graniczącym już z Azyą zmusiła Myszy do wychodztwa.

Wędrowały one szlakiem potocznym tatarskim przeszły polskę – i doszły aż do Czech –

w 72. wylewy i wielkie wody naraz spadające przez obsypanie się chmur zmusiły ~~je~~ je do odwrotu. Już wiosną br. Zaszły szlęzk i ziemię cieszyńską – Ilość ich zmniejszyła znacznie zbiory – Udawało się wię wz wwozą środkowem szlakiem tatarskim to jest przez Galicyję – a tym czasem zmienioły kierunek swego pochodu udające się na Węgry –

Coż mam z tego wnioskować otóż to że zima w Polsce a mianowicie w Galicyi będzie sucha – i że czynności do dziś prawie deszczów lub śniegu niebyło – a jeśli ta okróy petrwa to mrozne powietrze z końcem grudnia niedrzewne. wymrozy zupełnie oziminy – i znów Galicyja będzie miała niedobór bardzo znaczny w swych zbiorach – Nędza już wielka zwiększy się – a to tak iż lękam się o społeczny porządek bardzo nadwyrężony zupełnym brakiem karności – rozboj bardzo groźny społeczeństwa w którem nieokreślony dotąd przez nikogo Kommunizm głęboko zakorzeniony coraz szerszych nabiera rozmiarów –

Oznaczyć go można tem iż to co jest moje jest mojem w swym rozum nieograniczonym – ni opinyą publiczną który tu nie ma ni prawem czy to wykonawczem czyli bezpieczeństwa czyli porządkiem moralności publicznej –

Ale zato to co niejest moim może być naszem skoro tylko w danem razie skojarzą się ludzie aby to cudze sobie przyswoić –

Jest to zasadą wszystkich zaczynszy od Sapiehy i Gołuchowskiego aż do ostatniego wieśniaka który publicznie wyznaje że grunt jego jest jego – a grunta lub rzeczy wszelkiej własności nazywa nasze –

Krzyki Gazety jak "Czas" lub inne dzienniki o wprowadzeniu Internacjonału – Komunizmu z zagranicy. okazują zupełną nieznajomość stosunków miejscowych z których się wyradza i rośnie i dojrzewa miejscowy autochtoniczny tak rzekę komunizm wy-się ukształtowany –

Z tego to przyczyny w polityce nie mamy stronnictw tylko Kliki tyle trwające ile potrzeba czasu do osiągnięcia celu stąd zdrady i palinodie – powiększa się to autonomią – sprzeciwiającą – gdzie wszelkości łączą się według korzyści mogących się osiągnąć

Stąd to mamy tylko tutaj Krawców zamianowanych przez Wydział krajowy na Inżynierów – Fotograf i Aptekarz godzą się na sędziów w najważniejszych zadaniach jakiemi są prace hydrauliczne – (

Sprowadzają Hejdnoajcha z zagranicy – obiecują złote góry w przyszłości bo im się zdawało iż będą mogli go użyć wraz z ojczymem jego Ołowińskim i do porządki krajowej –

Zmienił się Wiatr posyłają go na grunt – wytyka drogę krajową prowadzi ją przez liczne wsie ale Pan Siemiński krewny Gołuchowskiego żąda aby ją wytykał przez jego folwarki – odnosi się Hejdnoajch do swej władzy ta drogę daje rozstrzygać woli Pana Siemieńskiego pod warunkiem zapłacenia różnicy – Hejdnoajch robi wtedy drugi projekt małych wskazówkach – podnoszą jego wielką zdatność – ona mija go – tym czasem on po ukończeniu projektów aby je wyprowadzić żąda od Pana Siemieńskiego zobowiązania się wypłacenia różnicy. – tak niesforne jego postąpienie uznano za zupełny brak patriotycznych zdolności i rzucono go na bruk z żoną – Szczęściem że znając i poważając jego umiejętności

Dyrekcyja Kolei Albrechta przyjęła go a nawet dała mu wszelki Stwierdzony dowód zaufania wysyłając go za granicę na odbiór narzędzi szyn i Maszyn —.

Byłem przez niejaki czas w Tarnowie tam spotkałem Błońskiego który wyrobił sobie za 400 f. [illegible] przy banku śpiewając godzinki od 6 z rana do 10 - a wieczorami aż do 7.

Tam była taka bieda w razie pewnego prosił mię o pożyczkę ale że ciągle stawiał na loteryję — odmówiłem mu jéj ale wzamian żądałem by sobie zarobił przepisując mi ot moje bazgraniny —.

Przyjął taki układ na nieszczęście niedopełnił bo nie chciał według jego zdania herezyi pisać — a była oznaczona tem o upadku polski zaznaczałem od chwili ukoronowania Matki Boskiéj na Królowę polską — &c &c —

Więcej też mi niedostał — Myślałem że przez tę sprawę zapomniał — widziałem go w Tarnowie i czekałem aż mię odwiedzi w tem zaszła sprawa Baranka — więcej też mi potniejszego [illegible] jak [illegible] [illegible] w którym mężczyzna że to ja jestem podmuchaczem i naczelnikiem spisku bo niemogąc wyrzucić sztuki obrałem sobie za cel wypuszczenie księgi —

„Czas" przyjął te oskarżenia szeroko rozwodząc się o komunizmie szerzonym przez zdejmowanie osoby — były to tak mądrze do mnie pisane tak starannie głoszono potajemnie mi nazwisko iż uwierzyło wiele bardzo wiele osób — a nawet i Wszyscy w to wierzono —

Pospólstwo mianowało mię potężnego jak głosi w całej polsce nawet w domu mej familii — że jestem naczelnikiem Komunistów w Polsce — a podpatkowano na oczy swe mię niewidział —.

Agentem tak kortowano Jakla iż Hołubicki i Andrzej Zamojski uwierzyli a to dla tego iż chodząc ja za Wspomnianym prawem było o ołeju skutkiem znałazłem wiernika ~~za~~ Wędrowca (Orłaszewskiego własność) z którym mówiąc o upadku polski otrzymałem za naukę

że nie Moskal Austryak i Prusak mają winę rozbioru Polski zniszczenia nam Ojczyzny ale

Xiądz Żyd i szlachcic.

Ale też bajdurzę o sobie jakbym nie miał przecoś poważniejszego Wam donieść —

Oto że żaden z 17 projektów szlacheckiej opcyi naszej nie będzie przedstawiony — widzę ich głupotę Rząd policyi Namiestnictwa gotowy zrobić — projekt jest wykaligrafowany dla zebrania nad nim uwagi — od władz kompetentnych — jak skarbowości administracyi politycznej i sądownictwa —

Otóż ten projekt mam w ręku — wielu się zbiera do mojej lektury — jest to głupstwo ale zawsze lepsze niż to wszystko co Panowie posłowie lub wydział krajowy zrobił —

Zajmuję się jego krytyką szczególnie jego formą lecz nie mniej — jako podstawę najważniejszą w prawie dotyczącym wszystkich urzędów — W tym projekcie widzę całą słabą stronę namiestnictwa że nie w kadrze stanu podobnego zagmatwania nie popełniono by

Dla czego to Galileuszom brak logiki — chyba długa nauka greckiego i łacińskiego w których to niemcy zmarnowali tyle reguł tyle rozumowań scholastycznych o kamieni i akcencie że w tem głupiej rozum ucznia nie dochodzi do znajomości języka tak aby mógł czytać choćby Szwejcera.

Kończy się papier i nafta w mojej lampie — a przez nie dowcipnego ani też wytwornego nie ma bazgratem — bo to o czem wspominałem bardzo mało albo też nie was zająć nie jest może — taka jest różnica naszych usposobień — i dążności — należy mi się nieco w obec Was choć tem pokryć wytłumaczyć i podnieść ją tak aby niby czemu być się zdawała —

Przysyłam przy mem dziś Wam nowy mój adres jakoś tu niedawno musiał zmienić mieszkania jak wiecie

Wasz szczery i życzliwy sługa

Maximilian Witkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Lwów 22. Listopada 1873.
Ulica Łyczakowska N° 22.

Wielce mi Szanowny Panie

Nie miałem jeszcze w ręku życiorysu Staszica — "Czas" w odcinku książkowym, wspominając zarzuca Staszicowi dążności centralistyczne. i o zupełną zależność od Moskali —

Wam z Krakowa przesłałem moje wspomnienia z owego czasu. a te są tem prawdziwsze że Ojca mego jakieś pokrewieństwo łączyło ze Staszicem bo też pochodził z tejże samej okolicy —

Nie wiem czy je też udzielili piszącemu życiorys Staszica — Miał by on wyjaśnienie zupełne z jaką oględnością pracował Staszic nad podniesieniem stanu Mieszczaków — Całej historyi jego zabiegów o ich uwłaszczenie tu mi powtarzać nie wypada odwołując się do moich listów —

Najwięcej się obawiał Staszic — nadużyć szlacheckich — ich wstrętu do rzemiosł i handlu — to też mnie z namowy jego Ojciec kazał się uczyć tokarstwa — bo introligatorstwo było wszystkim mieszczanom w owym czasie jak dziś znane

Jak zaś Staszic daleko widział, najlepszy mamy dowód w założeniu szkoły Rabinów — i Szkoły Rolniczej — a prócz tej w Marymoncie miały być i po Województwach pozakładane wraz ze szkołami ~~Eko~~ [illegible] wojskowej —

Jeżeli wszystkie jego projekta nie były urzeczywistnione czy to za jego życia czy też po śmierci — należy przypisać winę więcej innym ministrom — bo nie było zupełnej między niemi zgody — a wreszcie zwrotowi całej polityki Europejskiej wywołanej ruchami w Hiszpanii i we Włoszech —

Przewidywał Staszic rewolucyję 31 r. i ubolewał naprzód że będzie szlachecką — bo jej jedynem powodem było owa massa młodzieży ukształconej bez przyszłości — tak były przepełnione wszystkie gałęzie służby a szczególnie w Wojsku — Chciał on naprzód stworzyć Naród — ale zaś nasze społeczeństwo myślące nie było na wysokości jego poglądów — Wielkie zaś jego starania obudzenia opinii publicznej i skierowania jej w kierunku Ekonomiczno politycznym. malały i upadały — rozbijając się o szał szlachecki — bujnie żyjący przez opozycyję dla X. Konstantego wspomnieniami z czasów wojennych i natchniony do nowych zachcianek listami Łucka pisanymi o Anglii — a to tak dalej

i wszystko przyklaskiwało modom Angielskim — naszych wielkich Panów.

Bez chęci wszystkiego urządzenia wszystkiego zrobienia przez siebie, źródła Staszyca uzyrzeniu w każdą rzecz — ale prosta urzędu jak mało milijony ludzi, którym wskazaną rzecz można było powierzyć do jéj urzeczywistnienia —

Wlistach moich znajduje się tak historyjka owego Pana co chciał koniecznie mieć pomoc rządową w założeniu Fabryki porcelany. jednym z powodów było także uczucie patryotyczne — a to tak się z przemysłem zgadza, że Staszyc niemogąc mieć z szlachty zakładców fabrycznych — szczodrze wspierał obcych — Mawiał zawsze on że grunt ziemia obcy niech posiada zawsze będziem w Polskości — że byle by tylko Mądrze postępować. każdy obcy w drugiéj generacyi już będzie Polakiem — jest to prawidło przyrody —

Nie jego wina w następcy dowolili zerwania umowy z obcemi — w kontraktach bowiem było zawarowane po dziesięciu latach czasu potrzebnym do ustalenia przemysłu fabrycznego, uzamian pomocy i ulatwień rządowych — miał się przybysz uważać prawnie za Obywatela Polski — Takiż sprawą polityczno policyjną X Konstanty broszę chłopca przybysza w rekruty. zniszczył wszystkich, umówionem umowy by się zastrzedł narodowości legalniejszą —

Powodem tego zajścia była czemarka jednego z synów Ojców osiedlonych w Zegrzu — Porwano chłopca niletniego gwałtem — parę tysięcy niemców robotników chciało go odbić — z dzyrycy przywołano Artylleryję konną Felix Słubnicki jako wachmistrz dowodził — Umrzeciom i innym ukarano robotnikom — Chłopak zaś jako przyczyna z majętnych rodziców stosunkami handlowemi poparty w prusach uwolniony został. i drogą polityczną przez Dyplomacyję zniszczono warunek kontraktu —.

Im więcéj zbieram wspomnień — tem większą figurą pokazuje się mi Staszyc — i coś kolwiek wyżéj od Kołłątaja stawiam go — tem był trybunem. bez narodu tasitem Myzem stanu działającem by go stworzyć.

Oryginalnością i filantropiją zasłaniał się przed WX Konstantym i całą tą ciżbą zależną od niego — Uchylał się ile możności było a raczéj ile uporem swoim mógł dokazać — téj lekkomyślnéj władzy Lubeckiego który chciał się uprzeć tylko na manipulacyi — Stąd się wyrodzili Arendarze kraju — jak ci wszyscy co wyzyskiwali kraj po 31 roku jak dziś Sapiecha wyzyskuje Galicyję — jako uczeń Lubeckiego —

Staszyc tworzył, przysłowie opierał kraju na ślizgach adminis

publiczny skarbu i sprawiedliwości wybierając się z pomiędzy najzdatniejszej młodzieży zawsze stanu ubogiego – pewnie wspominał iż niezapomniany swego pochodzenia – a zawsze publicznie dopytywał się o stan ich odzieżow –

Jeśli który zamienił się – to już tracił dobre imię u niego – chciał bowiem by dożywszy do emerytury wracali do swych zagród – i pięknemi słowy malował zawsze takie osiedlenie się z wysłużonego urzędnika aby zatęskni do urzędności – na stare lata.

Miał zaś takie zaufanie między fabrykantami – iż nawet chodził w swaty do domów szlacheckich gdzie nie wiedziano co robić z córkami

Umyślnie piszę z uwagą i czytelnie te domowe wspomnienia może one będą kiedyś użyteczne –

Jeżeli macie moją całą korespondencyję to o Staszycu znajdziecie wspomnienia w pismach moich z d. 11 Sierpnia 1868. szkoda iż listów nie numerowałem jak zwyczaj w biurach – mielibyście łatwość ich odszukania Jeżeli zaś pism moich nie zachowaliście to ja porobię wypiski gdyż wszystko co piszę mam skopiowane –

Odebrałem wczoraj listy od dzieci i ich Matki – Mąż Pani Brzezickiej jest teraz w Gubernii Łomżyńskiej w zakładach żelaznych – Pracą swą dzieli się ile może – Rzadki dowód z własnego u nas – Uważyw Żonę i miłości Ojcowskiej do dzieci – Jak zaś ma wielki talent Wincia najlepiej ich dziecko wydać z tego iż dyrekcyja Konserwatorium zarządziła aby ona odbyła całe kursa. Harmonii Kompozycyi i instrumentacyi gdyż obawiała się aby jak inne, mając Medal złoty przyznany à l'unanimité, nie porzuciła za zarobkiem nie ukończywszy całego kursu – zostaje jej jeszcze 2 lata do ukończenia go – dziś już ma „tylko” 12 koleżanek – kiedy w roku zeszłym było ich premiowanych medalami złotemi i srebrnemi przeszło 20 – dziś jest pod dyrekcyją nie już kobiety ale profesora pana Delaborde –

Miłosz młodszy od Winci wiem przez trzecie osoby że już całkiem pojmuje ważność pracy w zawodzie naukowym – wymaga zazdrości innych matek uważają go one za największą chlubę i ozdobę jego Matki Takąż pochwałę otrzymałem z ust francuzki szkolnej – Która sama potrzebnym nieuma innych słowników z bacznością Brzezicka prócz tych jakie tworzy jej syna z Miłoszkiem i to tylko w szkole –

Alinka jeszcze za mała. 12 dopiero ma rok ukończyć. szczęśliwą ma łatwość pamięciową w uczeniu się języków po polsku dobrze w stylu dziecinnym naturalnym pisze – i to samo jest w stanie powtarzać po francusku Niemiecku i Angielsku – do dziś nieoddano jej do

specyalnej klassy rysunków — a życzeniem moim jest by się wydoskonaliła w malarstwie na porcelanie — bo ta gałąź potrzebuje dobrych kopiistów — a zawsze jest korzystną — przedstawia ciągły zarobek

Matka w Walce o byt jest mi heroiną — 3 dzieci już dorastających ubrać — zaspokoić potrzeby naukowego kształcenia — coraz to większe — w części wypłynie pod czas wakacyi — i to w taki sposób że by dzieci mogły być na równi z drugiemi — oto jest jej cud pracy — z kuratorów — Ma już kilka dowodnie — Takiej odwagi takiej skrzętności długo trzeba by szukać — Nigdy nie dostrzegłem w niej zwątpienia zawsze na straży swej godności osobistej — zawsze z dobrym przykładem w czynie i słowie dla dzieci — Raz tylko zabolało jej serce tem że jej ubranie zdarte nie pozwoliło jej być świadkiem rozdania nagród jakie otrzymała Córka, Marya i Syn —

Jej szlachetność i taktowne prowadzenie się zjednało jej szacunek nie tylko w domu gdzie zamieszkuje ale i w całej ~~Kasta~~ dzielnicy i u tych wszystkich z którymi z powodu swego przemysłu zawiązała stosunki interesów — a trudno bardzo trudno jest zdobyć sobie ich względy zwyczajnych nabywania takiego towaru od różnej bardzo kondycyi Kobiet —

Dziś niestety że już czas się zbliża w którym jej dzieci ukończywszy nauki wrócą pod jej dach — na ten szedłbym mieć tyle grosza żebym mógł być pomocnym — bo właśnie wtedy najpotrzebniejszą się pomoc moralna i materyalna w obecności opiekuna jej będzie —

Do dziś niestety aby to życzenie dziewcząt i Matki i moje mogło się ziścić — bo mnie naprawdę kłopocze — takiem się przyzwyczaił brać na siebie mój obowiązek opiekuna — zastępcy Ojca według ich własnego życzenia —

Narodówka i Dziennik polski — w procesie o obrazę honoru całkiem zapisały o sobie w swych szpaltach — a przy i czas było gdy Gazeta Lwowska pismo urzędowe zyskiwała zaszczyto na przemiesłowaniu a Czas podniósł się szczególnie swemi odcinkami gdzie niezar — wychodzącą zdania przeciw ostrodzi jego —. Czyż ustawy wymaniu nie miałyby nic wpływu naszego rzeczy zwrot —

Zostaję z szacunkiem i poważaniem

Maximilian Witkowski

Nr 11

Zapiski

Wielopolski z wielkim swym majątkiem pod zarządem Matki, od 31. r. ciągle bawił za Granicą – Ukończył studia prawa i Ekonomii publicznej w Anglii – nie wyglądał do Polski – bo pierw uważył sobie powrót do Kraju za pomocą polityki zewnętrznej – wraz z emigracyją – Tym czasem Matka swem [illegible] życiem, a może też i aby jego koszta pobytu za granicą zaspokoić – Obdłużyła Majorat oddając jego części w posiadanie wierzycielom swoim przez których nabyła jej grosz potrzebny do jej życia pełnego przepychu – a nawet rozpusty. Tym to sposobem około 30 familii szlacheckich w Kieleckim i Sandomierskiem przyszło do znacznego mienia i dobrobytu –

W r. 46. Porozumiawszy się Wielopolski z Metternichem – o sprowadzeniu rzeczy w Galicyi – wyprzedaje całkowicie swój Majątek na Szlązku Austryackim i w byłej rzeczy Pospolitej Krakowskiej – Udaje się do Petersburga i tam zdobywa sobie nauką i tonem wielkie stanowisko wyniosłe na Dworze i tamecznego wielkiego świata – Jego zaś odezwania się o polityce Austryackiej zjednały mu szczególny szacunek następcy tronu i jego brata Konstantego –

W owym czasie przyłożył się z mocami do uzyskania pozwolenia na założenie Towar. Rolniczego o które się starał Andrzej Zamojski – ale w tymże umarła mu Matka –

Za powrotem zaraz do Warszawy aby objąć ostatecznie Majorat znalazłszy go przez rozdawnictwo Matki i sumy hypoteki w stanie bliskim ruiny wytacza proces wierzycielom i posiadaczom i ostatecznie wygrywa go –

Towarzystwo Rolnicze wzrosło do liczby 3000 członków którzy tworzyli warstwę wyższej szlachty od tej która osobiście nie mogła bywać w Warszawie

Między szlachtą 30 familii zrujnowanych według nich przez Wielopolskiego swem lamentem i krzykiem reprezentując przez swe stosunki i koligacyi przeszło 1400 familii naelektryzowało resztę członków wielką nienawiścią przeciw Wielopolskiemu który z drugiej strony przez zbytnią dumę odpychał resztę.

Dumą tą słomiany znawca ludzi tem się chciał i potrzebował pokazać się wyższym od obecnego stanowiskiem Bergo – odebrawszy mu Skarbu onego z i wziąwszy go sobie wielkie zdołałoby Wielopolskiemu by mógł środki swej pomysł przeprowadzić –

aby raz cały naród przywołać do życia – Żądał przyjęcia go do stowarzyszenia pod warunkiem 1º że towarzystwo Rolnicze porozkłada filie po Województwach po powiatach i po okręgach – tym sposobem nietylko mała szlachta ale nawet i gospodarze wiejscy brali udział w ruchu którem opinija publiczna już mocno była zajęta

2º że w Warszawie jako centralnem biurze tegoż towarzystwa zasiadać mieli li tylko delegaci z filii tegoż towarzystwa – tym sposobem wyrobili by się ludzie dający ton opinii publicznej

W takiem urządzeniu zginęła by zupełnie popularność uczciwego ale nie więcej jak uczciwego Andrzeja Zamojskiego – a zarazem wpływ tej części szlachty co była w większości ciągle bywa w Warszawie bawiąc się polityką a którą nazwali za nas Nasi adwokaci i Mecenasi – gdyż bez niej się nikt nie zajmowała więcej nad przyjęciem i łatwy sposób życia wygodnego. –

Tomasz Potocki jedyny publicysta zarazem statysta 13 razy ranny pod Grochowem były kapitan Artylerji Nadaremnie usiłował przekonać Andrzeja o wyższości pomysłów Wielopolskiego. Bo Andrzej bardzo dbał o swą popularność – nigdy stanowczo nie oświadczając się że ona jest mu miłą a nawet potrzebną – zawsze stawiał wymówki jako dla tej własnej potrzeby – tracąc bowiem popularność – mogła zginąć jego Fabryka –

Podtrzymywali go bardzo silnie ci co się lękali utraty wpływu znaczenia wymkłych zebrań 5000 członków którym to zebraniom zawsze się narzucają krzykacze o pięknych słowach – w Obec delegatów którzy jako reprezentowali koła a przychodzili z instrukcjami i mandatami od swych mieszkańców

Aby raz zabić Tomasza zasiwczyć – wzięto ulicy przeciw Wielopolskiemu – miano to zarządził od Bergu pośrednictwa które niewdzięczność skutkom Andrzej wymawiając się zatrudnieniem ony to słabości

przez tych powodów Andrzej przez Władysława brata swego napierany był by doprowadził rzecz na korzyść Czartoryskiego –

Władysław czytając Jezuityzmu – Wielopolski odtwarzając szkoły i administracją narodową wywołał tworzenie się rozmyśl

tajnych towarzystw którym przodowali właśnie i co się najgorzej tykali

ukończyć kierownictwo Towarzystwa Rolniczego –

Że to walką osób przeciw. myśli i uczu stanu 3go z kolei – wywołam ruch niewczesny –

1ym był Kołłątaj drugim Staszic –

wszystkich 3 zgubiła rzesza polska Magnatów i nasza poparta przez dorobkowiczów lub też więcej zbogaconą szlachtę – aby się jej zrównać jej starym właścicielom ta tylko osobistym interesem – i to jeszcze chwilowem –

Co wszystko co dotąd napisałem opiera się na poufnych rozmowach z Tomaszem Władysławem i Andrzejem – jakoteż na wypowiedziach osób jak Kiwińskiego i Ekranowskiego – etc.

Was zaś coście byli bliżej pytam się czy to prawda.

Przepraszam za ominięcie tytułu – chciałem naprzód z sobie zrobić zapisek dla siebie – pytając będę o przyczynę przeciwieństwa Andrzeja i Wielopolskiego potem przyszła mi myśl przesłania go Wam – więc też wybaczcie że to pismo – nie ma formy listu.

Raczcie przyjąć me serdeczne wyrażenia szacunku i poważania z jakim zostaję

Wam życzliwy

Maksimilian Witkowski

Lwow. 24. Listopada 1873

Dla Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Do Pana J. Kraszewskiego Drezno

Lwów Pałac Arcybiskupa Łacińskiego
24 Stycznia 1874 —

Szanowny Panie

Mocno jestem zajęty słownikiem polskim technicznym co do wyrażeń i ich znaczenia w mechanice topografii hydrografii i spławie

Jest to bardzo ciekawa rzecz iż znamy nazwy czysto polskie przechowane u ludu na wszystko tyczące się tych gałęzi a które uczeni nasi czerpiąc teoryą z nauk zamienili na obce.

Ojcom naszym Marynarka nie była obcą a wyraz budulca na okręta. rozszerzył nazwy na całą techniczność Marinarki —

Na dziś mam już zebrane nazw. żagli masztów. lin i gordli. używanych w Marynarce

Początek tej pracy założyłem od kilku lat a dziś porządkuję ją na podstawie słownika polskiego przez Lindego —

Doszła mnie wiadomość że w Warszawie wyszedł słownik rzemieślniczy a swoim czasem inny w Gdańsku — tych odszukać nie mogę w bibliotece Ossolińskiej — Czy byś nie mógł Pan Wasze słowniki dać mi Autorów i daty ich wydawnictwa aby mi ułatwiło czy to kupno czy też ich wyszukanie

Wielką wagę przypisuję do mej pracy może przez zbytnią miłość własną — ale uważam że oddzielający się coraz więcej od narodu a więcej się wszystkiego w obcych — Szczególny język klasyczny

albo o wyrazach obcych tak iż utwory wszelkie tylko uczonym są zrozumiałe i przez to ich wiedza powszechną jest jawnym nawet w dziedzinie nauk — gdy przeciwnie być powinno, i starać się nam należy jeśli nie chcemy aby i naukę i literaturę z pracą przyczyniać się do rozwoju Narodowości —

A tym torem wiedziawszy postępuję wyszukując wyrazy zrozumiałe rzecz malujące wyobraźni Ludu Naszego

Pol w swej hidrografii i opisach dzielnicy mi wiele bardzo jasnych i Malowniczych wyrazów których zupełny brak obcym na oznaczenie różnych zmian stanu i natury gruntu.

Skoro dojdę do jakiego takiego uporządkowania choć jednej litery z wszystkim chętnie odpis jej abyście mogli ~~mu~~ powziąć jakiś sąd o mej pracy —

Jeśli bym mógł być wsparty nabyciem dziełami mi potrzebnemi to ręczę iż w rok mógł ukończyć cały słownik za parę lat —

Już pod względem naw. spławu i mechaniki tyczących ukończone mam litery aż do litery P —

Potem przeglądać będę po ukończeniu reszty alfabetu —

Proszę więc o pomoc w mem przedsięwzięciu i to tylko tą którą wyraziłem, a dobrze by i to gdybyście mi mogli nawet i dzieła same wyszukać postarawszy się o nie —

Z biblioteki naszej także będę korzystał rzecz tylko mnie trapi czy nie należałoby zrobić podziałów i uczynić osobny słownik naukowy Mechaniczny Matematyczny i Astronomiczny i fizyczny — osobny na spław i hydrografję z topografją czy razem to pomieszać

Chemii niedołężnej gdzie nomenklatura już
z natury rzeczy nieustalona i nie ma znaczenia
opisowego dla potrzeb literatury i rozumu tudzież
w którym by się rozszerzał obrazy swych myśli –
wspomnę tylko te które oznaczają przebieg
doświadczalnych przyrządów czytać się używa.

Napadły mnie niespodzianie dla mnie – też swych
skutkach w niebezpiecznym stawiające mnie położeniu.
tem zwłaszcza że niespodziewaną mi była.

Renta włoska do dziś niezapłacona mi została
brakiem formalności – dziś wymaganych przez rząd Włoski
mimo że jej tytuły są złożone w Banku francuskim

albo Mój zasiłek Pani Brzezińskiej [illegible] jej
zyski – Zostaje ona wskutek [illegible] raz rozpaczliwem stanie
brakiem zupełnym pracy a to z powodu że zamówienia
kwiatów do Ameryki są odjęte zmieniony jako pomoc
fabrykantów i kupców na Ville de Havre

Wszystkie jej zapasy – w ogóle wyprzedawany są
bez ceny –

Jeśli byście mogli wstawić się do Sołtana aby ją
wsparł – wielkiej przysługi jej a mi radości sprawilibyście

Dziewczyna zawsze zadowala profesorów tak
dalece że w Gremium zadecydowali aby zmierzała już za zarob
kiem ale aby ukończyła Nauk

Chłopaczek miał 1. nagrodę pochwalną z
Matematyki – aby tylko nie brakło mu zasobów do
ukończenia nauk najlepszy mu los zapewni

Najmłodsza z dzieci córeczka zaczyna zda
mi się malarstwu poświęcić – choć w języku jest bardzo
biegła.

Na tem kończę Wasz życzliwy

Maximilian Wołkowski

Do Pana J. Kraszewskiego w Dreźnie

Wieliczka 7. Lutego 1871.

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie.

Was widzę w każdym ozdobniku wyrabiającym mistrzowsko przędzę — już utkaną w najcudniejsze wzory —. ja zaś jak mrówka bez gniazda. burzą wyrzucona z niego. choć między swemi niby, nie działać nie mogę — tu nowy wyraz lub też miejscowe jego użycie zapiszę — to podsłucham podania choć ów zbiór to i niewiem na co może się przydać, albo jeśli widzę wszystek tym ździebłem mozolnie zebranym. [illegible] się podzielić nie mogę — aż też spodziewać się nie mogę. aby wśród swoich komuś przyniosło korzyści — i niewiem tak to czy z uczucia czytać, przez [illegible]. abo też w końcu dla interesu by mię nie dopuścić do grona własnej admiracyi i uważnym tylko kierunku pod ideą li tylko myślą zaskarbienia sobie niby łaski Bożej do [illegible] większego ludu — i ich własnej wielkości — przewyższających nad własnem swem nędznym [illegible] —.

Niedziw więc iż dziś upadłem na duchu — choć chwile są drżące duszy niespokojnej — bo ta w otoczeniu całem wewnątrz zgnilizna i z nim tak daleko i najzdrowszy duchem upaść musi —. Uciekam się tedy do Was z prośbą — o poprawienie stylu. i pod nazwą li tylko protekcyją aby był ustrzeżony tu dołączony. Opis naszej prawdy poprzedzony legendą —. z którey uczyniłem wiele baśni —. religijnego niby ducha. czem wszelkie podania u nas są zaćmione

Zostaję z szacunkiem i poważaniem prosząc o odpowiedź czy zechcecie zadość uczynić mej prośbie —

Maksimilian Witkowski

Do Pana J. I. Kraszewskiego w Hombourgu (les eaux).

Wichertka 14 Lipca 1878

Szanowny i zawsze mi Łaskawy Panie

jeszcze słów kilka o słupach żelaznych

Wczytałem się coś kolwiek w naszych kronikarzach i wszyscy jednakowo wspominają o biciu słupów żelaznych w rzekach na granicy Państwa przez Chrobrego – nikt a raczej żaden z nich nie pisze aby na drogach lądowych granice jego cięższe oznaczał – otóż to mnie utwierdza iż król ustanowił komory z powodu iż cały ruch handlowy od zachodu skupił się spławem na sprowadzaniu i wywóz tego wszystkiego co mogło służyć za wymianę a mieliśmy w owym czasie – prócz skór, futer, drzewa budulcowego, i zboża jeszcze znacznie cenniejsze towary na owczas niezbędne Europie – jak Czeszczę, korzeń zajęczego ziela który zastępował w owym czasie tytoń jako niezbędnej potrzeby do życia dla marynarzy – a lepiej chroniący ich od skorbutu – nakoniec miód, i wosk – spożywany w miejsce cukru nieznanego w owczas. jako też wiele ziół aptekarskich – a właśnie te towary niemogły iść lądem. na grzbiecie koni – dla dróg, wstanie ich utorowania i dla ciężkości towaru –

Nazwa bram żelaznych jest przyjęta. tam gdzie spław jakiejś rzeki był przerwany na jednem tylko miejscu wcałym jej przebiegu lub gdzie ta przerwa dawała sposobność większą bronienia wstępu do krainy wyżej położonych – tak mamy Bramę żelazną na Dunajcu na Dunaju i na kilkuniastych rzekach na węgrzech przez Słowaków siedziby przechodzących –.

Rzeki zaś często przerywane jak przypiecki i inne. nieprzebytemi zaporami dla statków. nazwano progami –

Kroniki zarówno powtarzają że jeden z sułtanów carogrodu nazwał kajdany na morzu od roga złotego do wyspy Leandra a to przenośne wyrażenie nie znaczy nic innego jak zamknięcie żeglugi na noc tak aby w carogrodzie wiedziano i opłatę pobrano od każdego statku –

Pal czyli port. na rzece na granicy z kilku rotmistrzami oddawał też same korzyści –. i też kroniki wspominają iż podobny Pal. był ustanowiony na południu. państwa od strony multan. gdzie

już w owym czasie potęga morska Bizancium potrzebowała znacznej ilości naszych towarów. dając nam wzamian swoje wyroby –

Może że Was nudzę tem powtarzaniem się – a pochodzi ono stąd że odłożono tę rzecz w Akademii na później – może i z powodu żem w przedsłowiu moim. żadnych cytat ani łacińskich ani też po polsku piszących kroni[karzy] nieprzytoczył. a może też i dlatego iż wielu spraw odłożono na Wasz przyjazd do Krakowa, bo zdaje mi się że Akademija chce Was uczcić paroma posiedzeniami –

Co myślą Stańczyki o Was

Stańczyki zarzucają rzecz mniemając że Was mają już więcej jako swą rzecz ze to z powodu Waszego wyznania wiary – ja zaś mniemam że ono jako rzecz duchowa, naukowa, wcale a wcale nieprzykuwa was do opoki niewzruszonej konserwatyzmu. jak jest pojęty przez nich – z żądzą nienaruszenia niczego co ich otacza. dla ich własnego spokoju – bo wiedzą dobrze żeby runęli jak opoka stłoczona gdy może podmyć jej osady –.

była Komisja Edukacyjna.

Mam przed sobą kilka dzieł do przejrzenia – i wpadam w podziw na widok niezmordowanej pracy byłej komisji edukacyjnej – bo do jej utworzenia uczono młodzież po łacinie wszystkiego – język był skażony makaronizmami aż nagle ta garstka ludzi wytworzyła całą techniczną nomenklaturę dla wszystkich gałęzi wiedzy ludzkiej, to z tak zdziwiającą zgodą z naturą i filozofią języka iż prawie nic do dziś niezmieniono – owszem główne podstawy istnieją – a postęp nauk nowszych w stosowaniu nazw. zaledwie porządek zmienił.

Książki nabożne – Literatura religijna

Dostałem także choć z wielką trudnością kilka książek gockiem drukiem odznaczających się z czasów reformy Lutra – i to właśnie mnie dziwi że u nas nic niemasz napisanego o literaturze religijnej –

Bo przecież ona zupełnie oddzielne swe epoki od działów przyjętych przez krytyków co do rozwoju i rozkwitu lub też upadku naszej literatury że tak się wyrażę świeckiej – brak podobnego dzieła daje poznać jak nisko stoi nasze duchowieństwo – mnie chętka bierze coś o tem pisać ale cóż kiedy niemasz poparcia. bo ani Akademia ani też Biblioteka Jagiellońska niechcą mi użyczać książek chyba że mają je w duplikatach – tę sprawę udzielania mi książek zechciej za Waszym tu pobytem w Krakowie wziąć na siebie. i poprzeć moją oficjalną prośbę – o ich udzielanie do Wieliczki. bo podobna praca potrzebuje wczasu wygody i spokoju – a zresztą ja mieszkać w Krakowie nie mogę dla szczupłości moich zasobów –

prośba moja o udzielanie mi książek z bibliotek.

o tem. to jest o tej gałęzi naszej literatury do dziś mam bardzo ograniczoną wiedzę a jednak sądzę. mi przyjdzie tu dać. iż aż do reformy były dwa jej periody –

epoki literatury religijnej aż do reformy.

pierwszy okres uwydatniał prawdy wiary – sprowadzając je do naszych zwyczajów i sposobu życia. czego są dowodem kantyczki – w drugim okresie zaczęto oddzielać ze świat powszechny życie nasze domowe i zmysły zasięgnięto wyobrażenia – a wstąpiono w legendy. zaznajamiając wszystkich z pismami świętemi – jako też i z biblią –

epoka z czasów reformy

Za czasów reformy filozofowano a przeciw przyjmując zasady jako niewzruszone to co kościół orzekł za prawdę lub co ojcowie jego pisali.

epoka ascetyzmu moralności –

od Reformy aż do upadku Rzeczypospolitej. coraz to więcej oddalano się od dyskusji filozoficznych. a zaczęto zajmować się tak zwaną nauką moralności – przechodząc aż trzy epoki ascetyzmu naprzód. potem już opanowawszy cały świat. zaczęto zwracać uwagę na sposób życia prywatne. do czego najwięcej przyczyniły się zakony wiodący między sobą wojnę o przewagę nad świeckiemi – przez ich własny wpływ – na swych terytoriach – jak Prowincji, obediencji, stosownie do reguł przeróżnych klasztorów. otóż ta epoka jest najciekawsza – co do sposobu dawania nauki moralności –

retoryki i bombastyczności

~~trzecia~~ trzeci period odpowiada naszej epoce literackiej w której mówca i piszący gubili się w wielomówstwie – aby nie nie powiedzieć – i tu z tego czasu książki nabożne nie mają nic w sobie duchowego. ale za to powtarzają jak najgłupsze historie. bo to była epoka w której w nie nie wierzono chociaż się modlono bo to było tylko dla przykładu lub też uwierzenia w mienie obywatelskie – a właśnie temi dubami ogłupiono lud. i duchową niewolę zatwierdzono jak utwierdzono wiarę że chłop jest innego pochodzenia i winien być niewolnikiem szlachcica. ta epoka trwała aż do końca prawie 18 wieku. –

z końca wieku 18^w

i zmiana w książkach nabożnych jest nagłą. lub jakby. ta komisja edukacyjna miała swój wpływ – a był to po prostu odgłos da[...] jasno wypowiadanych we Francji przededniu aż wielkiej rewolucji której zawdzięczamy zdrowe pojęcie o obowiązkach człowieka rodziny – względem kraju i ludzkości –

wiek 19
zwrot do bałwochwalstwa

tak rzeczy stały do połowy 19 wieku ale jak uczuto właśnie to, co zobowiązywało duchowieństwo do czuwania nad sobą i dopełnowania się w jego obowiązkach znów wpadamy w epokę ogłupiania ludu nabożeństwami – jak nabożeństwo majowe które tu zaprowadził

Wielogłowski. wraz ze swoją księgarnią katolicką – a dziś Serce Jezusowe które co miesiąc razy Galicję co najmniej 10-ma cudami i niezliczoną liczbą próśb wysłuchanych. nie modlitwy zbiorowe lub też nowenny –

wyrzut duchowieństwa poznańskiego

Jedno duchowieństwo Poznańskie pod naciskiem. i wobec uczonego i przykładniejszego kleru protestanckiego co stanowi wyjątki – powagą i rozumem – góruje o wiele bardzo wiele duchowieństwo galicyjskie – w kraju zaś pod Moskalem – resztę z wojującego na czysto pasterskie. ale zato jest bez tajemnic – bez potęgi jako stowarzyszenie ani też jako kościół

o zaległości pracy o literaturze teologicznej w dziale bibliotek.

O takiej to pracy ani się marzy nie mając nawet zarysów do niej nawet wątku ani brak. bo by trzeba naprzód przejrzeć według dat to wszystko co drukowało duchowieństwo nasze – przez 8 wieków.

Zawsze coś się zrobi – choćby tylko oceny każdego działu – ale nieto potrzeba powtarzam aby biblioteki udzielały ani książek i oto do Waszego wpływu uciekam i wpraszam się o wasze wstawienie się za mną.

czy się zobaczym w Krakowie czy też w Wieliczce

Jeżeli mi zdrowie posłuży to będę się starał docisnąć się do was w czasie Waszego pobytu w Krakowie. aby waszą dłoń uścisnąć – ale tłok mię już przestrasza – bo to wszystko będzie oficjalne – a zresztą boję się aby znów P. Maszalski lub inny nie okazył mi czem nie wykradł czy to toast czy też przemówienie – jak to zagłuszono kiedy nie byli przyjmowani przez mieszczan krakowskich –

Może i będzie na wasze uczczenie urządzony zjazd do kopalni w Wieliczce. otóż to wtedy już was u siebie ujrzę choćby na chwilę –

Wy pijecie wody – dajże Wam zdrowie [illegible] – ja już zdaję się zostanę z gębą coraz to krzywszą – bo czuję jak w zajęciu umysłowem nerwy się drażnią a to co naprawię elektrycznością to nadpsuje praca a nie mam odwagi być bez zajęcia –

Napisałem dużo i długo – to nie moja wina – bo przeświadczony w pychę wbity waszem ostatniem pismem. mówiąc "że nader zajmujący list wasz" więc dalszy może drugi będzie jeszcze więcej zajmujący i oto jest przyczyna mej długiej bazgraniny. ale czas już skończyć.

Wam życzliwy i wielce was szanujący
a proszący o waszą opiekę i wstawienie się
uniżony sługa

Maximilian Witkowski

Do Pana J. I. Kraszewskiego

w Dreźnie

Wieliczka 9. Października 1878

Szanowny Panie –

Może i ten staranie i wyraźnie piszę – sam będę w stanie odczytać moje pismo, a i nim Was nie zmęczyć – czy w mojej chęci wytrwam do końca jego – oby tak było – ale właśnie to moje postanowienie tłomaczy Wam dla czego od tak dawna nie spowiadałem się z wrażeń, jakich doznaję żyjąc wśród ruin i mogił ciągle powstających złem powietrzem zagłady wszystkiego co nam drogie na tym padole zwanym Galicją –

Nic dziwnego że zaraza i mnie osłabia, malarskiego. Kiedy Wielki Mistrz dziś jedyny nasz poeta Matejko – zdaje się wszedł na te same bezdroża, co nasi Poeci jak Mickiewicz, Słowacki, Krasiński brakiem przestworza wolnego dla ich pieśni potężnych –.

<u>Bitwa pod Grünwaldem</u>, nowe arcydzieło. oto jest streszczenie wrażenia tego obrazu na mnie najmniej mającego praw do mówienia o sztuce – bo nie jest moje pojęcie jej wyrobione twoją nauki piękna a może być tylko porównane z wrażeniem które także tu przytoczę, wiśniaków, których mam zwyczaj wziąć z ulicy, aby i oni tu przypatrzyli tworom dzisiejszym, krzyżą się po kościołach dawniejszym już im dobrze znanym –.

Brakiem więc studiów odpowiednich – nie mogę poczuć i widzieć tej wielkiej wartości artystycznej ~~brakiem~~ bez należnego dobrego światła, odległości – co inni z łatwością wyobraźnią zastępują – w warunkach tak niekorzystnego wystawienia, widziany z bliska, przedstawia taką mieszaninę, iż trudno jest znaleźć całości nawet jego części bo nie wiedzieć gdzie szukać nogi lub ręki tego lub owego –

Witold wygląda coś kolwiek za wiele i zanadto ruchliwym na usterwienie się Św. Stanisława – ta malutka figurka zwrócona do Króla, w wielkiej wysokości przestworza nie jest w pośrodku obrazu jak to zawsze robili dawni Malarze – co zaraz okiem szukającym wyżej myśl się podnosi aż do Twórcy. Który on na obocznie nie w jasnościach z góry spływających – ale wielkim kataklyzmem wzniesionego tumanu jak by nagłym wybuchem, wśród którego różnie nachylone dzidy, z dziwnym znakiem wojennym na pierwszy rzut oka każą domyślać się tumanem zatartego okrętu a którego czubek masztu [illegible] wygląda –. Na tomo widać coś kolwiek niby – o ciemnych obłokach w których burza ma odświeżyć swe siły –

Cała perspektywa planów przedstawił mistrz szkolnickim sposobem – na pierwszym planie figury są naturalnej wielkości — w dali Komitywa Króla żywemi kolorami oddana przy zieloności. Dworek stojący z boku jakie niegdyś oczom po ledwicach, wygląda jak mały obrazek oddzielny, a wszystkich konturach dobitnie odkreślony, niema owej mglistości jakiej się doznaje w naszym klimacie patrząc na przedmioty bardzo oddalone – a tu właśnie tą odległość liczyć należy co najmniej na milę drogi, gdyż cały ten obrazek mieści osoby w najwyższej 40° wysokości a zawieszone tuż nad pierwszym planem – zajętym przez ludzi i konie, tak iż i śladu gruntu nie widać –.

Być bardzo może że obraz przy dobrym świetle – a widziany w odległości 20 metrów zakrył by tę różnicę

wyraźistości ostatniego planu z pierwszym – ale dla czegoż z drugiej strony widok młyna i palenie się obozów krzyżackich, ma więcej powietrza przestrzeni i zgodniej z okiem widza ma więcej prawdopodobieństwa w odległości – Chociaż kamienisty dały stogów niż wiatrak są za duże, za wysokie na wiatrak a i ten jest zbudowany modą holenderską, która jest późniejszą od owego czasu –

Po prawej stronie widzę coś kotwicę po nogą S. Stanisława. Obraz krzyżacki czy też chorągiew tak się rozwija i zaraz na nim szuka oko napisu – po lewej stronie świętego spadają dwie miecze w perkatkowej czerwonych. czy też miecz złamany czy coś takiego czego odgadnąć niemożna bez pisanego komentarza. ale takiej szerokości co ta na pierwszym planie byłaby w naszej wielkości słonia –

te wolności wielkiego mistrza jakiem już powiedział zniknęły zapewne skoro obraz zawieszonym będzie w stosownej wysokości – przy należytym świetle, i możności nań patrzenia zdala – zbliska wydają się one wadami – i właśnie skoro się rozpatrzy każdej grupy działanie tak wymownie oddane postawą a szczególnie rysami twarzy. aż znów wy nurzają się myśli widza na wierzch niby wadami wywołanych – i też pod temi sprzecznościami – wszelka myśl osiada w oku – a tak patrzy bez widnie wpada w podziw ostupienia – Tak jest – ostupienia –

w Unii myśl się patrzy starej przeszłości jakby szukającej jasnej świetniejszej przyszłości –

w Skardze korzy się skruchą za grzechy Ojców –

w Batorym, rozjaśnia się potęgą rozumu – . *)

A Mistrz Jan Matejko w tych obrazach mówił: jak Cycero – Terencius – i Tacyt – w ostatnim utworze złat wsobie naszych poetów – Szekspira ma niezmierność głębokości – nie ujmie i małych jest winą – to myślistość i niepewność w ciasności życia – moralnego. tak jak smutecznie. brak mistrzowi odpowiedniej obszerności wysokości i stosownym światłem pracowni – a to jest taką prawdą – że Wernet, nieznajdując nigdzie miejsca odpowiedniego na pracę swego wielkiego obrazu – "Smala" – zarządał największego salonu jakim jest Galeria lustrowa w Wersalu – Aby zaś zachować perspektywę stawiano mu ludzi w Parku Wersalskim – według jego pomysłu artystycznego – w galerii zaś na tych szkicach wykończał portrety – Niechże oni będzie wolno życzyć naszemu mistrzowi, by do nas przemawiał jak wielki nauczyciel. ale nie jak szkoły z Ducha Poety – oby szkicował swe obrazy na wolnym polu wśród Parku a kończył je w Pracowni tak wielkiej jak Galeria lustrzana w Wersalu –.

Czy zajęcia wasze dozwalają wam od czasu do czasu zajrzeć w tę stajnię Sakleyską – krótko to tylko gwoli zmieszam wam powiem – aby objaśnić początek mego pisma – Przy stole karcianym, jeśli się pobiją gracze – rozejdą się długi czas nie widują się – aż znów znajdą ofiarę i aby ją obedrzeć znów się złączą – pytaj o przyczynę ich rozłączenia – nie ci niewyjawią – a dla czego się znów zeszli – bo żyć w towarzystwie nałóg a solidarność właśnie jest podstawą jego –

Zakładały i stoją kłótnie mniejszości z większością w naszej przestawnej delegacji – przypomniałem

*) Zagapiłem się iż zdaniem Wieśniaków lub wieśniaczek nieprzytoczyłem – Skarga – to on karci jak nauczyciel krnąbrne dzieci – Unija. Wspaniały ślub – Batory – Mądrość i potęga sprawiedliwego Pana – Bitwa pod Grunwaldem – Musieli strasznie dokuczać Krzyżacy – kiedy wszyscy czem kto miał bić ich poszli całą gromadą – a sam Duch dodał sprawiedliwości sprawiedliwości – w tem którejś wieśniaczka pójdź pomodlić się za poległych aby im Bóg przebaczył – należałoby mi dołożyć pomodlić się i za tych co legli w rzezi – już Pani z Zawisty z pod Smukały – on nam jest Krzyżakiem – .

powiedzieć że między szulerami a nawet w bandzie rozbójników. są zawsze przeważniejsi którzy mimo solidarności zawsze wyciągną korzyść jakąś rzeczywistą zostawiając resztę na pociechę - że i oni kiedyś tak będą robić - bo jeszcze całkowicie się nie wyzuli z przesądu jakim jest sumienie - .

A do czegóż to prowadzi zapytacie się mnie - cierpliwości - zaraz opowiem jak się rzecz miała - Była zawierucha na wschodzie - a Austriacy mędrzy przewidywali że się skończy Kongresem. a gdyby i mi - pojmowali oni konieczną potrzebę przemówienia do Gabinetów - do Mężów Stanu - stosownie do okoliczności w sprawie Polski. o której dobrze oni wiedzą iż jest rzeczywistem rozwiązaniem sprawy wschodniej - a że się pisało na to. trudzić powieści - potrzeba było koniecznie zostawić ich sobie samym - wyrzec się ich - dla świata więc obrzucono ich błotem - wyśmiano - ale że on nie dowierzał. ~~[illegible]~~ tym ~~[illegible]~~ skalowanym musiano użyć sposobów jeszcze innych - a tem łatwiejszych do przeprowadzenia. że w bandzie całej wraz z wielu przewódcami dał się czuć wielki niedostatek wszystkiego. dla zaradzenia którego traktowano z wielką powagą - oznaczenie okupu by już był spokój. przez wykupno prawa do Propinacji - tak załatwiono iż wszyscy Delegaci nie delegaci są zadowolnieni - a w zamian zobowiązano się cicho siedzieć przez cały czas wrzawy jaką robiła sprawa wschodnia - i która tak srogo oklapła - a zawsze niemiec głupich Delegatów - bo to prawo wykupu musi być z czasem zmienione - skoro tylko delegaci już nie zapotrzebują we Wiedniu gdyż ono brzmi w ten sposób - ja Wam sprzedaję futro - nowiuteńkie - jak mi za nie zapłacisz oddam ci kołnierz i mankiety - a sam z futrem zostanę - i wcale nie dziw że po takim kontrakcie do kuśnierskiego futra za lichy włożono aż 2 excellencje i 1 majorat - Może nie uwierzycie mi - Macie naprzód dowód iż większość i mniejszość nigdzie nie powiedziała przyczyny z powodu wystąpień. Sejm nie zapytał o nie - mówiono tylko o solidarności - bo co do zysku wszyscy mają nadzieję część swą odebrać nie pomnąc iż taki kontrakt sprzedaży wszędzie jest nieprawnym choćby był przyjęty przez 26 dziesiątek i miał sankcję całego świata rządów. W Eszencji opiewa. spłaci się prawo do propinacji - to jest monopol propinacji istniejący de facto znosi się - ale zarazem. aby wolność propinatorska niby dla moralności całego kraju uszła w [illegible] skarby. Właściciel Propinacji zatrzymuje prawo jednej karczmy na każdą wieś posiadaną przez niego tytułem wyższej własności - to jest propinacja zaprowadza się de iure - co więcej owem prawem do jednego szynku nie zmniejsza w niczem sumy należnej właścicielowi za zniesienie propinacji de facto -

Dlatego to prawo nieprzyjęte delegacja ani Smolkowskiego ani platera - sprzedała sprawę publiczną za parę flaszek wódki -

Incroyable - i co dziwnego - na tem świecie Wiedeńsko-Szlacheckim - wszystko jest nieprawdopodobnem ale rzeczywistem - Pożycza rząd 9 Milionów. a co zastawia. bo wszelki grosz z kasy oszczędności Wiedeńskiej musi mieć hipotekę - dam konia z rzędem którego nie mam jeśli rzeczywiście ktokolwiek zgadnie - tysiące na jednego - nikt by nie zgadł i nie zgadnie ani nawet nie przypuści tak jest to monstrualnie niemoralne a możebne tylko w Austrii - Rząd wziął 9 milionów. i zahipotekował je na Budowlach publicznych jak Pałac Parlamentu Pałac Sprawiedliwości i Uniwersytet we Wiedniu - a co któż by to zgadł.?

rzecz się miała temu dwa tygodnie jest starą dla Świata ale może być nową Wam - zupełnie nową bo wasza praca i życie - zostawiają politykę jeszcze bankrutów - zupełnie na boku - ja się nią zajmuję - właśnie dla tego że nie nie mogę innym się nie nauczyć. co właśnie stanowi największe usposobienie do zajmowania się nią - . bez niedziwcie się że się zajmuję - memoriałami na wszystkie strony rozsyłając je -

Wam też prześlę - skoro tylko kopii żądane porobią sobie ludzie - mnie podobni i w podobny sposób zajmujący się - z Polityki łatwe jest przejście do Ekonomicznych potrzeb - a kiedy Wielcy Ekonomiści na Bruku Krakowskim mogą pisać iż Konkursami posady w Banku prowincjonalnym powinien obsadzać - Wydział Krajowy - to i że tenże Bank osiągnie najniższą stopę procentową - nie złożeniem kapitału własnego a stąd i eskonty i prowizyi - ale tworząc się zebranym groszem w Banku Austryackim z opłatą zbieraną już na wykupno propinacyi - to wcale dziwić Was nie powinno iż ja [illegible] nie rachuję na wrażliwości żadnej admiracii sobie równych - poruszyłem kwestię obdarzenia Galicii siecią dróg i budowlami użytku publicznego - co już finansiści obrachowywują i na słusznych podstawach opierając się już są w targu z rządem krajowem - co zupełnie nie będzie miało podobieństwa z prawem wykupu propinacyi - bo ludzie Jachowi - wiedzą że aby zarobić potrzeba umieć stracić - a na przyszłe zarobki z zarobku na zasadach należy się korzyść Krajowi - bo finansiści powinni być Patryotami - jak Kronenberg - nie zaś wszyscy wariatami jak Sapiecha.

Tego Tarnowski pięknym ćwiczeniem z języka polskiego tak pochwalił tak wyniósł że aż ochota bierze każdego - mieć sprawę Opeńchejmowską - i przyczynić się do bankructwa jakiej fabryki jak papiernia Czesławskiej - tylko iż przytem potrzeba być Księciem. bo inaczej to by można się dostać do miejsca mało przyzwoitego dla ludzi uczciwych -.

Jest też mowa zajmować się kwestiami finansowemi, czas zawsze coś zabawnego powinien być tylko na pośmiech Pana Wołowskiego - ale może by to wszystko nudziło -

A może też i znużeni jesteście moją gadaniną - powiedzcie otwarcie - to skończę - ale na inny raz to znów przyjdę z plotkami. [illegible] z pewnikami - z prawdami które się na ucho powtarzają by się bez wstydu nie zarumienić.

Wam Wielce mi Szanowny Pani

Zawsze życzliwy.

Maximilian Witkowski

Do Wielmożnego Pana J. I. Kraszewskiego
w Dreźnie

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie

Obiecuję sobie z nauki mi danej starannie korzystać – za nią też serdecznie
Wam dziękuję – tem bardziej iż tak szczerze zostałem przez Was wymieniany
Ja literat dla tego iż tak niewyraźnie śmiałem na wasze utrapienie czas
męczyć memi hieroglifami – ale poprawić się obiecuję mniemam iż
mi wolno będzie upraszać Was o odwołanie waszego orzeczenia – nie dla tego
iżby ono nie było zbyt mi pochlebne ale dla tej ważnej przyczyny iż
we mnie nic niemasz coby mogło utkać ze mnie literata – bo to podobno
jest rzeczą wiadomą iż pociąg do analizy matematycznej już jest dowodem
braku natchnienia – które znów niemoże istnieć bez poczucia harmonii,
ładności a te właśnie są podstawą obrazowania z uczuciem piękna.

Najlepszym dowodem mej zupełnej niezdatności i niezgrabności
odzywania się i noszenia się jako literat jest też i to że w życiu mojem
niemogłem się nauczyć na pamięć 6 nawet wierszy – sam dwóch nierymował
i że niemam pamięci do dat i nazwisk – a w końcu co najważniejsze że nie
a nic nieumiem z tego wszystkiego co jest koniecznie potrzebnem poświęca-
jącemu się literaturze – i że cokolwiek piszę nosi w sobie tyle dowodów
z wielkim brakiem wierności co do następstwa myśli po sobie – średnim
ze piśmie i w tym samym przedmiocie –

Jeżeli zaś piszę i to piszę na wszystkie strony – często bez potrzeby
po czasie – a nawet bez powodu może i nudzące wszystkich – to wierzajcie
iż ta słabość moja wyrodziła się z braku zajęcia – z doświadczenia własnego
wiem dobrze że najcięższą pracą zawsze jest zabicie czasu – człowiekowi
wykolejonemu ze swych zatrudnień – chwyta się wszystkiego, mówi o wszystkiem

miesza się do wszystkiego – wszystko chce zrobić i zdaje mu się że on tylko jest w stanie dobrze zrobić – stąd też na 10 jego myśli cztery są głupiemi tylko niedorzecznych co do czasu i okoliczności a co zostaje niezawodnie na pół jest niedowarzone –

Nie dziwi mnie więc też wcale jak mało uwagi zwracają moje utwory – bo piszę aby czas zabić – Ale też Was jednego podziwiam że macie cierpliwość czytać moje bazgraniny i bez przykładnej dobroci waszej jeszcze na nie odpisywać – choć już dawno prosiłem Was, nie robić sobie skrupułu i kosz niemi zapełniać –

Niemając z kim mówić niemając książek do czytania – cóż dziwnego że bajać pragnę wszak to jest wada ludzi starych i bab – co tak lubią ploteczki –

Wieliczka znów zostanie wioską wioseczką wioseczyną tak jest wioseczyną – bo wszystkie urzęda mają przenieść do Podgórza – które to miasto zostanie stolicą powiatu – ja już podobno się stąd wyniosę – choć dla przyjaźni dla Starosty należało by mi się przenieść z nim – przeniesienie stolicy powiatu nastąpi co najdalej za rok – a mnie znów ciągnie chętka pozostania na przekorę tym wszystkim co aż u Namiestnictwa żądali wydalenia mię z miasta – Naprzód idzie sprawa czytelni –

Wydział skoro odbierze Wasz Królewski podarek w podziękowaniu zawiadomi że duplikaty ustąpi w waszem imieniu innej czytelni powstającej w pobliżu – Wiadomość raz podana przez was o wysłaniu książek poruszyła całe miasto, była wielka wrzawa, śmiech i wesołość – radowano się bowiem na widok pospuszczanych nosów i nadortukowanych a zwieszonych jak u bocianów, zamyślonych chciałem powiedzieć jak u Krokow czarnych sukien, żądz, i wybiegami – było by źle robić –

Mam teraz w ręku naukę o żelazie – przez X Osińskiego Pijara –

który on dwa lata żył w wielkich zakładach wyrobu żelaza aby pisząc o
żelazie mógł pisać językiem kuźniaków — około 500 wyrazów technicznych
dziś zastąpionych obcemi znalazłem na wielką moją pociechę — Staranie to
dzieło wydane było nakładem Małachowskiego Ministra a Komisarza
Komisji edukacyjnej — robili i działali bo wtedy J. W. zaledwie był
Ministrem — a dziś Radcy. Rady szkolnej ponoś pisać nieumieją
a o tytuł dobijają się i kanonicy. z których większa część nawet
uczciwego kazania nie jest w stanie powiedzieć — chyba przy kieliszku
i coś dziwnego że w Krakowie Gaz niosiwica — niema światła
bo ono bladnieje z powodu że co drugi przechodzień jest Jaśnym
Panem i Jaśnie wielmożnym —

Matejkę wielbię dla jego uczoności, pracy. a szczególnie dla jego
charakteru — odmówił udziału w owem zobowiązaniu się artystów — tem
iż chce wiedzieć naprzód warunki bytu przyszłej galerii — bo o ofiarności
wszystkich nie wątpi z ~~tak~~ nikt niema prawa powątpiewać — ale każden
naprzód lękać się winien czy jego ofiarność nie zostanie wyzyskaną — jak
to chciano zrobić z Lituanią Grodgera — Dobrze też zrobił Siemieradzki
sześć obraz swój dla sukiennic — bo ~~ta~~ wyszła powag krakowskich w dziele
sztuki ~~niemogąc go~~ i gotowa by ~~ta~~ była poniżać go na sztuce jak chciała
rozprzedać Lituanię kilku osobom — i te owe powagi zapewne z tą myślą
takochowo przystąpiły do uczczenia obiadem Siemieradzkiego a też
zarazem wykazać swą obecność w Krakowie —

Czas popisał się z uwagami pochwalanemi na ulicy o przeciętnej
odpowiedział mu Warszawa. ogłądnie niełykając wcale rzeczywistych przyczyn
iż oddzielenia się ja wrzałem w rękach Kwestii i dlatego też czas zmilczał
ale w ten z boku jego tkwie nieporto w smak moje pismo — przyjęli tylko
wyznanie iż Emigracja jako ciało polityczne mogące działać politycznie przez
swój żywot skończyło —

Z Beniaminkiem znowu zadarłem – otóż to tak niemający co robić rzucam gazem – niech się biją aby świat się wypolerował tak mi mówią – a ja swoje – bo i naturalnie jestem uparty.

Piszecie o waszych dolegliwościach – i ja też ich mam po uszy – tak że niby przy zdrowiu, już dwa miesiące jakem nie wyjrzał z chałupy.

Tylem nie bajał w kawiarni ile bym sprawił, zdaje mi się że i to czasem jest zaletą – niechże i będzie literat od snu.

Wam zawsze życzliwy przyjaciel i wielbiciel

Maksymilian Wittkowski

(1879)

148/302

Wielce mi Szanowny i kochany Panie

Dziś z Czasu dowiaduję się że będziecie w Krakowie z waszą familią – toż i spodziewać się należy że tu zniżą i do wielu zajrzecie – a na przypadek waszych ust zbyt wyczerpanych – pośredniczę uroczystości odbierania hołdów, z onej samej świadomości kopelni dzwonków wobec razach chociaż moja Chatupa jest małą zawsze się i Was serdecznie ugości przyjmę –

Upraszam też abyście mi dali wiadomość w ile osób do mnie zajdziecie – a ~~w~~ pod dachem moim znajdzie się dość miejsca na jej i wasz chwilowy wypoczynek – i jakie takie pokrzepienie –

Szarek sprosił do siebie okolicznych właścicieli bo jak mówi i jemu obiecaliście waszą obecność –

Dziwny to będzie skład ludzi w którym liberalni Stańczyki i Ultramontanie będą przewracać – ułatwiając wam wiozą przez Modrzejowice gdzie Marszałek rady powiatowy na was przyjdzie – tenże sam którego aby mi dopuścić adresu od czytelni – wycofał owe zdania że są byli Ateuszem i niewiadomo o ile jeszcze z tego będą oczyszczeni – jako też poprzednio wam przesłane jego wyrażenia

W tym towarzystwie macie się spotkać z Komorską familią – z siostrą Niedzielskiego –

Oto i wszystko co wasz poufny korespondent może wam donieść. Z tytułu ta nazwa przez was mi dana w Rachunkach Dziejów robi mi śmiałem i zastępującym w mem zdaniu

usposobieni tam tem bardziej że w małej mieścinie jak Wieliczka nie mogliby się znaleźć spokojnego bytu.

Czekam na odpowiedź

Wasz zawsze życzliwy

Maksymilian Witkowski

Witkowski 79?

1488 305

. Mniejsza o miejsce gdzie się to działo – w województwie Płockiem – z opisu wnieść można łatwo w którym się to działo – Pan Zawiski Zaściankowy szlachcic człowiek uczciwy i rozumny miał córkę jedynaczkę Justysię – wychował ją w mieście, gdzie szczęśliwym trafem cała rzesza nauczycielska była dobraną i jednym duchem tchnęła – Późno bardzo późno przyszła na świat gdy jej ojciec już wiekowy osiedlił się na zagrodzie ojców. o którą długi proces prowadził a w części dobrowolną umową odebrał od Pani Wdowy po Przebendowskim czciniku. którego był ukrzywdził jego Ojciec przez najazd Cześnika –

Justysia przyszła na świat bardzo wątłego zdrowia i nadzwyczaj drażliwego temperamentu. nauki uczciwie dawane z namaszczeniem bożym. rozszerzyły jej umysł. i pojęcia więcej niż się spodziewać należało przy jej zdrowiu wątłem i drażliwości nerwowej – skończone nauki a może i te przerwane położeniem kraju. wróciły ją pod dach rodzinny – Posunięci w wieku ojcowie domowem swem życiem i zajęciami kołysali córce. pieścili jedynaczkę ona jednak nie nadużywała zbytniej swej swobody – wszyscy wiedzieli jak była drażliwą – wszystko ją zastraszało i też strzegli ją od nich a szczególnie od strzałów i krzyku gdyż wtedy od zmysłów odchodziła.

Rodzice w poufnych rozmowach przyjaciołom tłumaczyli tę słabość córki, napadem kozaków z podmuszczenia Cześnika. Którzy się z jej matką nielitościwie obeszli – Strzegli więc ją pilnie Jak raz była piękną ile miała rozumu gorącego serca i uczucia. wnieść można. z cnót ojców.

Pan Cześnik był sąsiadem. wieś jego była rozległa, był panem możnym nawet wielkim przez swój wpływ popierany przez Moskali – swych wielkich przyjaciół – on to sprowadził moskali na Zawiszę on wskazał. swem staraniem jego kryjówkę gdzie ciężko ranny przechowywał się – Dumny. popędliwy i mściwy. Włościanie go nienawidzili bo nigdy nie żałował – w okolicy był. strasznym i też wszyscy mu złorzeczyli – Kiedy Zawiski wyprawował swą ojcowiznę. i osiedlił się zmarł Cześnik zostawiając 2 synów. i wdowę. nikt go nie żałował. ani w domu ani też w okolicy.

Zaraz też po jego śmierci Wdowa po nim dobrowolną umową oddała i tę część schedy które należała się bratu Zawiskiego –. Właśnie kiedy Justysia wróciła do domu – Cześnikową pochowano – a jej Synowie podzieli sukcesję wspólnie nie dzieląc się majątkiem. i żyli jak bracia to jest że młodszy ulegał we wszystkiem starszemu – podobnie synkiem do ojca. Miał on nad okiem plamę czarną które dawała jego twarzy wyraz diabelski tak samo jak jego ojcu – z uposażenie jej dostał po dziadzie. tylko z większą wyrazistością niekorzenności. podłości, chytrości i okrucieństwa – Młodszy zupełnie był podobny do Matki –. która zeszła ze świata jak mówiono z winy Pana Cześnika który ją miał bardzo poturbować za litość okazaną swoim kiedy chciała uratować od napadu moskali –.

Starszy Cześnikiewicz ujrzawszy piękną Justysię – powziął myśl jej posiadania bo jej zaściankowe pochodzenie nie mogło jej równać z nim Panem zamożnym i już przemyśliwając jak wykłusować brata ze schedy jakimbądź sposobem –. Młodszy z razu się w niej pokochał.

ten wszystkich – tamten stał obietnice przez tajemniczych postów – oczem dowiedziawszy się rodzice Justyny zabronili obom wstępu do domu – Justyna jednak polubiła młodszego a zajęcie się jego Justyną nie uszło uwagi starszego brata – i tu często w domu była swada między nimi – to o majątek to o Justynę a rozmowami i przykładem chciał zamienić jego uczciwą naturę na podobną jego własnej nie mogąc go odwieść od ustępowania mu jej. tem bardziej że w całej okolicy gdzie się udawał dostawał kosza od panien a od rodziców zupełne odmowy. tak był strasznym i znanym z podobieństwa charakteru do Ojca –

Uległy braciszek dla spokoju niekiedy przyznawał słuszność bratu nawet udawał się podzielać jego myśli – tym czasem coraz ściślejsze następowały stosunki Justyny z kochankiem. bo mieli swe sposoby widywania się. jak się zwierzył kochanek bratu – a kiedy nalegał ten aby tę komedię raz już skończył chcąc wiedzieć kiedy posiędzie Justynę – brat przyrzekł mu iż już niedługo –

Wiedząc o czasie i jej miejscu i czasie – dla gości zostawia kochanka w domu a sam na jego miejsce bieży, umyślnie nadszedł wcześniej ukrył się w zaroślu – a gdy Justyna nadeszła nie znajdując kochanka i schyliła się szukając pod kamieniem wytłomaczenia jego nieobecności on tuż nad jej głową dał strzał. który ją powalił bez przytomności tak iż on miał czas postąpić z nią według swej myśli i niepoznany oddalić się –

W kilka dni kochanek zdziwił się jej smutkiem a zarazem powolnością – uszczęśliwiony przyrzekał oświadczyć się o jej rękę. co też i uczynił oznajmiwszy swą wolę bratu i żądając zarazem działu majątku w końcu na naleganie Justyny. udał się do jej Ojców – gdy właśnie już ich dolatywały posłuchy o starszym niedowoli aby brat się żenił – i to jeszcze z namowy Ojców Justyny – która jeśli się zabawiała z kochankiem przed ślubem to i po ślubie niezawodnie zabawiać się będzie ze sługami –

Że kochankiem przeszedł i brat, chcąc stanowczo zerwać ten stosunek brata do Justyny. zasłał się tamtych. i tu on wystawił w całej nagości jej postępowanie aby uzyskać majątek zięcia obrzydził się – najwięcej oznajmieniem stosunków poufałych dwóch kochanków.

Na to wszedł brat z Justyną podsłuchawszy rozmowę całą starszego. i mimo jego obecności żądanie ręki nastąpiło – a kiedy Ojcowie z uczciwości odmawiali że te wysokie progi będą przyczyną jej nieszczęścia wtedy Justyna wyznała że jest już żoną jego i matką – a kochanek jej potwierdził iż już nie ma dla honoru obu jak zezwolenia rodziców – Stąd powstały ostre wymówki między braćmi zamieniły się na kłótnię i przyszło do zwady. w czasie której brat młodszy wyszedł pieszo wracając do domu ścieżką przez las. aby tam czekać na Justynę która by mu przyniosła pociechę i wiadomość o woli jej Ojców – Starszy dosiadł konia ubiegł go więc w lesie i zawzięty w gniewie zatrzymał brata rozpoczął kłótnię na nowo – o majątek który wolą ojca miał posiąść ten który się pierwszy ożeni – skutek tej kłótni był taki iż młodszy został w lesie a starszy wrócił do domu –

Na drugi dzień znaleziono trupa – powszechny głos oskarżał o zabójstwo starszego. aby uniknąć dochodzenia zbrodni. i aby szukano zabójcy tam gdzie się nie znajdował – oświadczył się o rękę Justyny

aby się ocalić od niesławy. i dla oddania czci bratu nieszczęśliwie zgasłemu ze świata — niebyło to po myśli ani Ojcowi ani też Justysi — wszyscy jednak najlepiej byli by obrali jakąś drogę, która by wyszła z fałszywego położenia. Aktem więc notarialnym zastrzeżono Justysi zupełną wolność co bardzo wychwalał Czcinkowicz. i wnet też ślub nastąpił —. Jak żyli między sobą. życie bez stosunków z sąsiadami wiedziała okolica co się działo we dworze Czcinku — w krótce po ślubie przyszedł na świat chłopczyk bardzo podobny do nieboszczyka. ale z plamką nad okiem. która później szczególnego. dawała mu pewien wdzięk. — po dwóch latach wyłamawszy drzwi do sypialni swej żony — miał porzucić czyste jej własnego syna. który był najpodobniejszym do niego więcej jeszcze miał słabości miny niż dziadek. a było to właśnie zaraz po upadku Kościuszki — gdzie nazywali czas ów w którym Czcinkowicz oddał wielką usługę moskalom wraz z X. Poninskim —

w rok potem przyszedł drugi syn. przed którego przyjściem nastąpiła wielka zmiana u Czcinkowicza. — bo Pani Justyna dom opuściła. i zamieszkała u sióstr miłosierdzia tam też powiła swe trzecie dziecko. które w roku drugiem zaraz odesłała mężowi zatrzymując przy sobie najstarszego. Rozmaicie różni to rozłączenie tłomaczyli a w przyczynach zaciekawiali się tem więcej iż jej za X. Warszawskiego Podała Pani Justyna do sądu swe żądanie rozwodu które uzyskała milczy może na podstawach prawnych ile przez wpływ opinii publicznej która w tem wyroku widziała ukaranie zdrajcy kraju —

Justysia jako sierota ciągle mieszkała u sióstr miłosierdzia żyła z dochodu jej przyznanego aktem ślubnym. który regularnie przez męża był wypłacanym i pewnym zapewnionym depozytem w banku Polskim w Warszawie trudniąc się wychowaniem syna zawsze mieszkała u sióstr miłosierdzia

te wszystkie przejścia głupota ludzka. podszeptami policji trzymającej w obronie jej męża tłomaczyła najniedorzeczniejszemi oszczerstwami na P. Justynę. ludzie uczciwi bronili ją jak mogli. ona zaś sama milczeniem wszystko pokrywała — a obwiniali ją o rozłączenie się tem iż chciała męża otruć — gdy przeciwnie opuściła go dla tego iż jej wyznał na jawie czy też we śnie że on ich ojcem jej pierwszego syna. wyznając jak ją posiadł że on zabił brata. i że ją pojął tylko na to aby uspokoić sprawę zabójstwa.

Mimo opieki rządu nad tak wiernym sługą, kilka śmierci kryminalnych. z jego przyczyny zmusiło do dochodzeń kryminalnych — wił się jak mógł. ale ostatni jego wybryk wziął taki kierunek iż musiał być w kryminale. dla uregulowania interesów. pozwolono mu zdać je. osobiście opiekunom dwóch jego synów — i oddać część należną pierwszemu zostającemu pod opieką matki i Sądu wyznaczonych opiekunów — w wszystko działo się w jego majątku w obec żony i urzędu spisanego. i kiedy nadszedł rozkaz powrotu do kryminału sam się otruł przy kolacji wspólnej z opiekunami i Rejentem — zaledwie poczuł skutki trucizny. zaczął oskarżać żonę. o jej podanie przez sługi a że to było w obec podrzędnych zaczęto śledztwo. kiedy jeszcze w bliskości życia nieskończył. zaraz też przy rewizji mieszkania żony znaleziono truciznę. którą zaś wzięto w pokojach pani dla otrucia myszy w tymże dniu przez jej sługę a które w niej się rozgościły jako długo niezamieszkałych —

Skutkiem takiego oskarżenia pani popadła w dawną swą słabość zamieniony na ciągłe milczenie

a że wobec opiekunów były odgróżki wyjawienia zbrodni poprzedniej zejściu kochanka rodziców nie w rozterce była – to wszystko pokierowało śledztwo na jej niekorzyść, i całą sprawę odesłano do prokuratorii –

W parę miesięcy sędzia śledczy umorzył całą sprawę na mocy zeznań policyi tajnej –

Tymczasem zręczna Justyna dostała pomieszania zmysłów – a pod równą i wspólną opieką rosło synowie najstarszy oddawał się pilnie naukom kiedy dwaj młodszych nie można było inaczej pokierować jak oddać ich do wojska – tu ich postępowanie było takie, że z ochotników zamieniono ich na prostych żołnierzy – potem wpisano ich do 3 kategorii żołnierzy, to jest takiej że mogli być bitemi kijami przez podoficera nie odwołując się do oficera służbowego, ani też do kapitana kompanii; w końcu przeszli do kompanii poprawczej –.

Wypadki listopadowe wyprowadziły 3 braci na scenę – Najstarszy był referentem w ministerium dwaj młodsi byli żołnierzami – po upadku powstania najstarszy osiadł na wsi pielęgnując schorzałą Matkę – w kilka lat później powrócił drugi syn z Kaukazu uwolniony od służby i zjawił się w domu rodzicielskim, wstawiony pijanym. Cierpiącą Matkę już tylko melancholią w nieobecności brata zabrał. jej słowy powtarzając oskarżenia jakie słyszał od ojca i jego sług – jakiś sługa aby go uspokoić podał mu zamiast wódki spirytusu do napicia się, i to nierozważnie sprowadziło apoplexję – a choć obdukcja wykazała przyczynę śmierci – powtórzyły się plotki dawne że to z umysłu sama Pani zrobiła jak zrobiła z mężem, rodzicami i kochankiem – te wieści doszły jej słuchu który był tak delikatnym w najściślejszą rozmowę przez nią słyszała – a że je posłyszała z ust własnych sług – popadła w omdlenie które się skończyło jej śmiercią –

W parę lat później nadszedł 3 brat z powrotem z Sybiru gdzie wysiedział karę za rozbój – uszedł bowiem z wojska polskiego – umknął od moskali i na Litwie on wraz z tymi ów rozbój popełnił – wraz z kradzieżą – Ukaranie się jego zaniepokoiło wszystkich dla jego cynizmu – Myśląc że jego przeszłość była pokrytą tajemnicą nieprzypuszczając aby policyja bezpieczeństwa publicznego o nim miała pewne wiadomości zaczął z sędzią do domu odwiedzał sąsiadów ale nigdzie dla podobieństwa do ojca a większej okropności jego moralnego nie był mile widzianym – w jednym z domów uwiódł córkę gospodarza w taki sposób że jej ojciec udał się do miasta i żądał protekcyi gdyż wypowiedzenie domu nie chroniło go od napaści – i tu tam dopiero dowiedział się co to za ptaszek. i wiano starano powody kradzieży że nie sługa ale on popełniał lecz to ukrywał popełnioną kradzież. gdzie tylko on bywał.

W dzień śmierci Matki syn najstarszy zwyczajem swoim chcąc odwiedzić grób Matki prosił brata by mu towarzyszył sam musiał ten bogobojny obowiązek spełnić bo brat chciał koniecznie w domu pozostać. i też po jego odejściu zaraz uwinął się i wykradł kosztowności srebra i znaczną sumę pieniędzy – podkładając sługom mało znaczące w wartości ślady na wskazanie jakoby winnych kradzieży –

W powrocie do domu od grobu Matki zastał dom otoczony – w progu przyjął go urzędnik

policyi. uspokajając go iż ma smutny obowiązek spełnić w jego własnym domu przytrzymując jego brata jako herszta bandy złodziei i rozbójników, którzy kilkakrotnie wprzód popełnili zabójstwo.

Przy rewizyi jego mieszkania znaleziono dowody licznych kradzieży popełnionych osobiście lub też przez jego towarzyszy — a ostatnia dokonana w czasie nieobecności brata —

Nim doszedł do Sybiru, w drodze zmarł ten potomek zbrodniarzy zarażony od dawnych czasów w których spadkiem dziedzicznym krwi rozwinęły się złe instynkta wrówni z rozwojem plamy nad okiem która stopniowo coraz okropniejszy mu nadawała wyraz złych usposobień moralnych.

Syn Justyny jako stary kawaler — zwiększył majątek — i jak Matka za życia chciała. oddał go testamentem swoim na cele dobroczynne — po jego śmierci urzędnik zakładów dobroczynnych odbierając majątek w czasie inwentarza i Regentem, znalazł mały pakiecik ręką Justyny pisany opisujący wszystkie zbrodnie jej męża — a i był też dołączony jej własny opis zdrady kraju popełnionej przez Ojca i mordów przez jej męża z dowodami — i już w owczas przepowiadał los synów jej — oznaczonych skarbnikowi owym znakiem zbrodni — i wyjaśnił różnicę usposobienia zostałego którego w łonie Matki odbierał jej i jej kochanka wrażenia. Ta plama nad jego okiem zamiast go szpecić dawała mu pewną piękność przyciągającą — była to maleńka i bez włosa —

—

Ot i wszystko com wyczytał w papierach po ojcu.

Witkowski

Do Pana J. I. Kraszewskiego w Dreźnie

Kraków. 29. czerwca 1879

Szpital Sgo Łazarza oddział 1. chorób wewnętrznych.

Wielce mi Szanowny Panie

osobiste

W początkach tego miesiąca miałem wielkie zmartwienie. i przy przeciągu zewnętrznie jak mówią dotkliwy porażony zostałem. i stąd to pozostaję na leczeniu w szpitalu skąd się wybiorę do kąpieli siarczanych do Trzczyna. – Smutna ale mi ciekawa dla Was wiadomość, w twarzy niemam czucia po lewej stronie. usta cokolwiek wykrzywione, jedyna korzyść z tego wypadku jest że zda mi się że moje pismo stało się wyraźniejsze, czytelniejsze ale niewiem czy myśli niem wyrażane nabrały także większej loiki stały się jaśniejsze rozumem. gorętsze sercem i uczuciem. czy oblekają się piękniejszem określeniem. niewyczerpanego dowcipu którego nigdy dużo nie miałem – to i wszystko co do mojej osoby – od której zacząłem aby się pozbyć kłopotu mówienia o sobie samym. gdyż zdaje mi się że ~~z~~ z bruku Krakowskiego więcej i ciekawszych a może i smutniejszych rzeczy mam Wam dziś podać. –

Nowe probostwo panowania Dunajewskiego

Czy było politycznem. staranie się o utworzenie biskupstwa Krakowskiego dziś już dawne? i tem rozdziałem zatwierdzić posiadanie rozbioru. – historia osądzi. to tylko pewnem mi jest że Austrja. straciła sposobność mięszania się do spraw polskich. pod moskalem same będąc pierwszą w oddzieleniu części dawnego biskupstwa aby nowe stworzyć przy starodawnej jego stolicy –

Ale nie rząd to głupstwo zrobił od siebie ale pod naciskiem żądań delegacji – której myślą przewodnią jest "stworzenie nam nowej ojczyzny – wyrzekając się tradycji historycznej. Litwy. i ziemi polskiej – przez ~~[illegible]~~ Autonomię." która dziś skromny świata do zatwierdzenia przeróżnych przywilejów dla większej własności którem wynagradza sobie utratę pańszczyzny a do której dojdzie za lat dziesiątek przez pauperizm inteligentny i helotyzm wyrobników –

Tak mi się wytłomaczył Wielki mąż Galicyi P. Smarzewski z gramatyką

gorzałki w kieszeni – i też aby uzyskać zwolenników i obrońców autonomii tworzy z zasady nieporozumienia [?] summinarwane urzęda. Aby je obsadzać zbankrutowanemi. wcale się nie troszczy o ludzi odpowiednich zresztą – ale o tem pomówię poniżej

Wracam więc do biskupstwa stolicę tę objął P. Dunajewski – podskarbi [?] bezkrólewia. zaczęło się też panowanie Dunajewskich – brat jego któremu ujęło się mięsa [?] przed ostygnięciem teka ministra co najmniej skarbu w biednym państwie Austrjackim – a uczone mitręgi na swej katedrze ekonomii politycznej – wyniesiony został już na Rektora Akademii Uniwersytetu – dojdzie z czasem do prezesostwa w Akademii umiejętności, to tem łacniej że się pilnie strzeże, wszelkiego zetknięcia się z emigrantami – bo mają posady od rządu. i będzie delegatem do sejmu we wiedniu musi być wierno konstytucyjnym poddanym i niepoślakowanym obywatelem galicyjskim –

Szukają teraz z familii z tymże nazwiskiem – aby mu przygotować krzesło prezydenta rady miejskiej – weszli się 4ʳ do towarzystwa ubezpieczeń od ognia – a reszta familii jak owady obsiędą plaster miodu, – i będzie błogosławioną kraina pod błogosławionym rządem Dunajewskich – a skoro Biskup zejdzie ze świata zwyczajem tutejszym. powstanie kilka familii Hrabiów Dunajewskich, zwiększy się trzoda Hrabiów na dobro kraju.

Tak długo Nestor nie pisał o Bolesławie Chrobrym – ale też nie był gadułą jak ja – i mnie podobni – co zawsze są ciekawi widzieć jak każdy nowy medal wygląda z odwrotnej strony.

Słupy żelazne
Bramy żelazne
Brama złota w Kijowie

Co do Chrobrego – który bił słupy żelazne w rzekach na granicach swego potężnego Państwa, co wyszczerbił swój bojowy miecz na złotej bramie Kijowa o czem piszą kronikarze łacińscy nam dotąd a po nich powtarzają [?] wszyscy z ojczystem. i co z uporem małpią powtarzają do dziś owi wszyscy historycy

Ośmieliłem się przesłać małą, bardzo krótką wzmiankę Akademii Umiejętności –

Wszyscy bardzo pochlebnie ją przyjęli i czekam zebrania się komisji historycznej która ma orzec o jej wartości – resztę tak wywodzę

Krol bił słupy w rzekach. dla otwierania [?] na drogach. suchych – i to wtedy kiedy u nas nie znano odlewów z cyny [?] a robiono żelazo w piecach fryszerskich

w małych sztukach o najwyżej 2 cale w kwadrat – słup więc żelazny wygląda w kłonicach jak wiatrak holenderski na obrazie Matejki –

Wiecie a może też i niewiecie iż od 7 lat zbieram wyrazy techniczne przechowane w ludu, dziś już ich mam przeszło 2000, i to Akademija zaszła mię dziełami z których wiele wyrazów zupełnie nowych nieznanych wypisuje –

U ludu a mianowicie flisaków pal. znaczy post – ma on tak główne. jak Warszawa Puławy Wyszogród Włock. i t. d. powstał ten wyraz ztąd iż kotwic żelaznych nieznano. a bijąc pal do niego uwiązano statek – [illegible] więc dla mnie jest iż kronikarze łacinscy wzięli pal za słup a polscy za nimi powtarzając przyjęli słup. jako wyrażenie języka pisanego a nie ludowego.

Szymulnik żelazny. Tłomaczy. lub należy jak bramy żelazny na Dunaju lub też w Warszawie – z tą oznaką iż bramy nikt przekroczyć nie mógł kiedy pal był tylko postem granicznym. dla opłat celnych i policyi spławu – Otóż opłaty te ten zaprowadził król w portach granicznych. i tak Nestor mówi krótko że po jego śmierci nastały wszelkie niepokoje. bo on szczędził wolność wywozu –

U bramy żelaznej na Dunaju jak i w Warszawie zatrzymywały się statki i karawany. tam zrobiono wymiany, i rozchodził się towar. już cyrkami po innych dzielnicach – kraju –

Wyznacie Kijów lepiej niż ja co na oślep naznaczam bramę złotą na Zachód Kijowa. od wschodu stawały karawany z towarem który zawsze sprzedawał się sztukami nigdy na łokcie – na zachód bramy. przybysze i obcych stron świata mieli swe pomieszczenie a pod bramą siedzieli wekslarze. wymieniając a raczej ważąc monety złote lub srebrne – a taką wymianą trudnili się nawet Kniaziowie i według Nestora i innych Kronikarzy –

Królowi nie starczyło było handel wschodni zupełnie wolny – i to zdobył Kijów a bramę złota została mytem – że na to dowodu innego nie mam prócz legendy kozaka którą słyszałem w dziecinnych latach –. U Polockiego była skrzynia złota w której grosz uczciwy się rozmnażał. – ale od czasu jak 60 kwart złota weszło do niej z Rąk Carycy skrzynia złota straciła moc swą rozmnażania grosza a w 60 lat później już została pustą –

Handel, drogą ziemną od Wenecyi i przyprowadzał towar łokciowy. aż do

i stąd też powstała nazwa sukiennic w Krakowie

Stypa, stypie, stypa.

Kiedy już jestem w moim słownictwie, powiem wam czem znalazł wyraz Stypie. Stypa. co piszę w nazwisku Słowaczy (Mamelon.) gdybym był uczonym głęboko niemcem. i ćwiczon w naukach przedhistorycznych słowiańszczyzny to bym napisał ze 4 tomy o tym wyrazie pochodzącym od Stypa. i dowiódł bym że stypa odprawiała się na Stypcach - w porze zawsze letniej nie jak teraz u nas zaraz po pogrzebie. i że ta uczta nie była tylko daną na uczczenie zmarłego, i pocieszenia się żyjących po nim, ale dla uznania spadkobierstwa po zgonie poprzednika czy to przez ród cały czy też przez gminę. powiat, jak tam w owym czasie mogła zwać okolica w której nieboszczyk miał władzę –

Tyle miałem do powiedzenia o moim przedstawieniu Akademii umiejętności które niebawem ma się zająć rozbiorem mojej domorosłej [illegible] –

stare książki nabożne

Ja dziennie według 50 stronnic, i wiele dużo bym zrobił gdyby mi dawano książki na czas – zarządziłem przeglądać książki nabożne szczególnie pisane przez duchowieństwo klasztorne w których mnóstwo jest zdań, parabol i przysłowiów wcale nam dziś nieznanych jak "Dłuższy u wdowy ogon niż zagon – Pani traci czas na zgrzędzie a nie wie co ma w grzędzie – Nie spiesz się brać żony z dworu. bo każda Panna respectowa, przychorch jest i dać gotowa –

Są też i zabawne dykteryjki jak "Magdalena Sieniawska Kasztelanowa Lubelska. modliła się zawsze do Chrystusa udanego w obrazie zawieszonego w jej sypialnym pokoiku. kiedy raz liczna była kompania i huczna zabawa pobiegła do swego Chrystusa, i całowała go w usta. ~~za~~ co Chrystus łagodnie jej skarcił mówiąc Magdaleno, ćwicz co kołnierz nizi."

Ale dosyć o tem – oto i papier się kończy. a ja jeszcze tyle miałem wam naopowiadać się o różnych, przedoznych głupstwach autonomii – Sukiennice co miały kosztować 250.000 f. zjadły już 600.000 i 200.000 nie dokończą – oto jest gospodarstwo – Kapitał na wodociągi zjedzony – ale za to nie Architekt z rzemiosła, i doświadczony prowadzi roboty ale dekorator – na korzyść kultury zadrości i jak na uwolnionej Zyblikiewicza – dla czego nie – Ziemiałkowski od czasu jak jest ministrem czyż nie kupił za 300.000. majątku ziemskiego otrzymując zupełnie jego hypotekę

z należytym poważaniem, i życzliwością zawsze pewnym jestem sobie oni tylko innych co nas wygryzają niż bezprawiem jak ja mogę

Maximilian Witkowski

Do
Wielmożnego Pana J. I. Kraszewskiego
w
Dreznie.

Wieliczka 30 sierpnia 1879

Szanowny i Kochany Panie!

Obcą ręką z powodu zawady w oczach, ale zawsze z serdecznem uczuciem słowo moje spisane Wam przedkładam.

Poprzedniem pismem zapraszałem Was w gościnę do mnie, program obchodu na uczczenie Was daje sposobność łatwiejszą przybycia Waszego do Wieliczki, więc też moją prośbę zatwierdzam a że jedna prośba zwyczajem proszących jedna bez drugiej i to ważniejszej obejść się nie może, więc też i ja tym zwyczajem idąc i z mej strony drugą załączam, ważność zaś jej wytłomaczyć mogę a Wy ją pojąć przedstawiając rzecz ab ovo.—

Dziewięć lat temu górnicy, sami górnicy mogę powiedzieć bez żadnych zapomóg i poduszczeń ludzi zamożnych lub też ich datków założyli Czytelnią ludową, rodzaj kasyna nie dla gry i zabaw jak to jest zwyczajem tych stowarzyszeń po miastach większych, ale li tylko aby wiedzieć co się dzieje w świecie i w chwilach wolnych mieć pogawędkę.—

Średnia ilość członków przez ten czas nie przechodziła liczby 120 rocznie, którzy opłacają miesięcznie 10 ct czyli jeden zł 20 c, co jest znacznym wydatkiem dla górnika.

Przy dobrym zarządzie okazała się potrzeba wznoszenia pojęć moralniejszych w familiach górników wprowadzając czytanie wieczorami książek głośno, gdy reszta przy ognisku domowem zatrudniała się pracą.—

Nikt nie chciał wierzyć aby mógł istnieć zbiór książek na ten cel, a zamożniejsi proszeni o dary w książkach złożyli to co im było wcale nieużyteczne i to jeszcze po większej części w dziełach niemieckich ale z oszczędności silni wiarą w użyteczność księgozbioru zaczęto skupywać książki dając je do czytania w cenie 2 ct od tomu, a ten zysk zwiększając fundusze doprowadził do tego że Czytelnia ludowa posiada blisko 900 dzieł mniej więcej 2 tysiące tomów. –

Światło się rozchodziło, znikły zwolna zabobony dostrzegli to księża już z kazalnicy powstawać na Czytelnię, ale to skutku żadnego nie zrobiło; tymczasem partya ultramontańska i Stańczykowie forując naprzód jezuitów a ci wprowadzając nowe nabożeństwa do serca Jezusowego, obdarzając lud książeczkami 2 centowemi co miesiąc w których ono serce czyni 10 cudów w galilei kilkanaście tysięcy próśb wysłuchanych i kilkadziesiąt tysięcy próśb wspólnych tak rozszerzyło swój wpływ iż ciągłe nachodzą skargi a różnemi tajnemi drogami chcą zniszczyć owoc Czytelni, naprzód użyto nauczycieli szkół ludowych, którzy żądali aby kupowano dzieła naukowe, bo nowele mają psuć i siać niemoralność niewyjmując nawet tważych dzieł; później nabożnisie puściwszy pogłoskę o herezyach i ateuszostwie szerzonych przez członków Czytelnię ogólnie żądali jéj zniesienia, aż nakoniec znaleźli się ludzie zamożni ale mający interes w ciemnocie ludu, którzy zanieśli aż do Namiestnictwa wiadomość, że w Czytelni ludowej uprawiają się zgubne zdania przeciwko Bogu religii, społeczeństwu i tronowi.

— Wiadomo Wam jak to postępują jezuici i ultramontanie; aby ich raz zmusić do milczenia

i zaprzestania prowadzenia takiej wojny nikczemnej w kraju gdzie opinia publiczna nie zajmuje się tylko błahostkami a dzienniki są w ręku i na usługi nikczemnej koteryi – jedyną radę na złe można znaleźć w odwadze cywilnej ludzi przed którymi oni oczu wznieść nie śmieją. –

Z tych to powodów zaproszenie moje według też załączonej prośby wydziału Czytelni w następny sposób jakoby program obchodu w Wieliczce Wam przedstawię:

Upraszam Was dnia 1 października wyjechać z Krakowa nie około dwunastej ale około 10 godziny tak iżbyście tu zajechali na ½ do dwunastej – po przyjeździe przyjdą Was szukać delegowani Czytelni powitają Was a obecni nieprzyjaciele jej zawstydzą się i ukorzą, bo przemówią i Waszemi słowy wszyscy górnicy nabiorą otuchy i nabiorą przekonania, że tylko oświatą i poznaniem praw naszych godność swą osobistą są podnieść w stanie; to wszystko zabierze pół godziny czasu.

O wpół do pierwszej zasiądziem do stołu i skromny obiad zjecie u mnie w towarzystwie dobranem tak iż na godzinę wpół do 3 skrzepieni wreszcie zjedziecie do kopalni wraz z całem towarzystwem. –

Aby Was zaś w Krakowie nie zatrzymywano aż do godziny 12 upraszam już dziś Pana Majera prezesa akademii a skoro się dowiem u kogo mieszkać będziecie także gospodarza domu, aby razem z Wami przybyli do Wieliczki wyjeżdżając z Krakowa już około 10.

Jako ciekawość muszę Wam też donieść, że na zebraniu członków tejże Czytelni kiedy była mowa o przesłaniu Wam adresu uznania posłyszeliśmy odgłos

życzeń Starczyków; „że tylko głupcy piszą nowele nawet historyczne a próżniacy je czytają a ludzie porządni umiejący coś mają dosyć Trentowskiego a ci co nic nie umieją niech nabierają wiadomości o astronomii, historyi naturalnej i matymatyce" aby prędzej zmusić ich do dykteryjek żywotów świętych tak jak je mnichy układali i jak niераz jeszcze z kazalnicy porta, rzają je, w których imaginacya jest bujniejsza niż w Guliwerze, Tysiąc jednej nocy i t. d.

Tak moje prośby wyłożone rzeczą moje życzenie ugoszczenia Was pod mojim dachem.

Raczcie przyjąć wyrażenia szacunku i poważania zawsze

— Wam życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Wielmożnego Pana J. I. Kraszewskiego
w
Dreznie.

Wielce mi Szanowny i kochany Panie.

Mnie się zdaje, że właśnie dlatego, że będziecie w gości, nie powinni Wam dać pewną swobodę, a że wycieczka do Wieliczki wchodzi w program, więc mniemam, iż ugoszczającemu Was na jedno wyjdzie, że wyjedzie z Wami o 10 zamiast o 12 a przytem jestem przekonany, iżbyście się nie zgodzili, aby on Was podejmował w Wieliczce wobec tysiąca gości.

Poznacie jak mówicie naszych górników bojaźliwych nad miarę, dobrych ludzi, ale nadzwyczaj uległych z przelęknienia wpływom tych, którym długą niewolą i odosobnieniem swem byli jakoby niewolnikami

Rozumiem mówicie, że z niechęcią i złą wolą zamiast walczyć, lepiej jest nieuważać na nią, ale jak stowarzyszeniu Czytelni idzie o byt aby dalej swe dzieło prowadziła, tak mnie też z mej strony jakoby kozłu ofiarnemu ich zawiści sądzę iż jest potrzebne jakoby moralne poparcie Wasze wraz z Panem Majerem.

Nim to co uznam jako Wasze dobrodziejstwo z wdzięcznością, ogłupieją ludzie złej woli i zawstydzeni umilkną; potrzeba Wam bowiem wiedzieć, że w swem zaślepieniu rażądali, aby mnie przymusowo do miejsca urodzenia odstawiono, szczęściem że do gminy nie należę a zostaję pod władzą polityczną, którą tu reprezentuje mój przyjaciel Flaziński, którego poznacie u mnie.

Oto są powody przyznam się otwarcie, dla których tak gorąco pragnę Was widzieć w Wieliczce, które jednak jako osobiste są daleko mniejszej wagi niż obecność Wasza w Czytelni lwowej.

Tak więc również z górnikami pewną liczbą mieszczan i izraelitów cieszę się z Waszego tu przybycia czekając nań z niecierpliwością.

A od wdzięcznego za te przykrości dla Was raczcie przyjąć moje najserdeczniejsze dzięki wraz z szacunkiem i poważaniem z jakim dla Was zostaję

Wasz uniżony sługa

Maximilian Witkowski

Wieliczka
3. 9. 1879

P. S. Zawianie części mej twarzy jest jak doktorzy ocenili obwodowe nie ma najmniejszej styczności ani z mózgiem ani kością pacierzową, mam też tę samą świeżość umysłu, choć mi jak wprzódy tak i teraz brakuje dowcipu i nauki. – Zmuszony więc jestem użyć obcej ręki

do pisania, aby nie nadwerężyć oka, które się ciągle
tą zalewa jeśli piszę lub też ulegam jakiemu wzruszeniu, przez uniesienie się. –

Witke

312 1492

Do P. J. Kraszewskiego

Witaj mi Szanowny Kochany Panie

Wiem dobrze jak publiczne przyjęcia męczą człowieka w waszym wieku i siłach zwątlonych – z Waszej strony są to ofiary wielkie ale konieczne bo niemi podnosi się ducha całego narodu – i ja też zapraszając was na obiad. chciałem usunąć was od męki choć na chwilę publicznego okazywania się –

Zrobicie co Wam Wasze siły dozwolą – ale raczcie w ostatniej chwili dać mi wiadomość czy zjedziecie do Wieliczki i o którym czasie – tym bardziej iż mnie dochodzą wieści że macie jechać do Lwowa – a już z Wiednia od dyrekcji kolei żelaznej przyszło rozporządzenie na przejazd Wasz od granicy do Krakowa i potem do Lwowa –

Zdaje mi się iż i Rząd rad jest z tej okoliczności – bo w Austrii do wszystkiego miesza się polityka – Przebaczcie mi iż może ja jestem tego przyczyną – Wam winienem prawdę rzeczy – gdyż bez Waszego zezwolenia w końcu lipca pisałem wprost do Cesarza iż byłoby rzeczą sprawiedliwą dać poznać Ultramontanom aby zbyt głowy nie podnosili – jako partia żądająca wszystkiego – a nigdy nie ustępująca zawsze żądająca przywilejów – dla swojej własnej potęgi – i kiedy on odznaczył kilku Eminencji orderami – byłoby słusznem także odznaczyć Was za Wasze prace – coby największy wpływ miało na całą ludność – rozdrażniłoby Moskala z Ultramontanami i Stańczykom pokazało że nie ich Partia ale polityczne względy a może i zasługi Eminencji były powodem odznaczenia –

A kiedym raz się na to odważył – już pojmiecie żem pisał także do Prezesa Republiki francuskiej gdyż Francja odznaczała zawsze ludzi takich zasług jak wy bez względu na ich narodowość i że ostatnią być niepowinna jeśli nie chce abdykować z swego pierwszeństwa moralnego wśród innych narodów –

Przebaczcie mi ten ciężki grzech – Stańczyki z oburzeniem dowiedzieli się o adresie z Wieliczki tak się im słaby i przykry wydał – surowo i poważnie traktuje wszystkie Wasze prace – jest dobrze żebyście go znali jeszcze przed przybyciem tu Waszem – o to były wielkie dysputy a nawet starania aby był zupełnie zmieniony –. ot jego treść – w końcu żądano aby był Wam

oddany w Wieliczce bo tym sposobem niebyt by publicznie ogłoszonym –

Ale raz postanowiony energii Kowalczewskiego dojdzie wiedzy publicznej – a onem pośredzy Czas i Stańczyki – i ci wszyscy co wyszydzają _Religijność_ naszego narodu na korzyść _Religii_ to jest wpływu Księży – on tak brzmi (wyrazy podkreślone najwięcej krytykowano

— —

Wielce Nam Mościwy Panie J. I. Kraszewski – Witamy Was jako dzieci swego dobrego Nauczyciela _łącząc się_ z całą ludnością ziem polskich gdzie tylko ona podniosła się _choćby do zrozumienia_ _pierwszych zasad moralności_ _czytając je sama_

Atoli Wasze pisma nie dochodzą Chat wiejskich – czyż nie mniej ~~tam~~ ze któż potrafi się tak tam zeszli _rozgrzewać_ chęcią poznania praw wyższych którymi godność człowieka podnosi się Miłością Ojczyzny –

Izraelici oddzieleni od nas _przesądami swe czasy tylko wymieniając_ pojmują że wczas jest _nareszcie_ które należy podporządkować większego _od niej_ znaczenia obowiązkom względem społeczeństwa w którym żyją –

Nas Mieszczan uczycie czem być powinniśmy.

Szlachcie wytłumaczcie jak na czas stracony na _hulankach_ odzyskać.

Magnatom wytykacie dumę i samolubstwo przypominając ~~ime~~ obowiązki jakie na nich ciężą

A Duchownym wszelkich wyznań dajecie poznać że życie narodu nie _wiąże się_ _żadnym_ _dogmatem_.

Tak to wszystkim jakości dobre a publiczności domierzacie swe serdeczne a _umorze_ rady niestrudzonej pracy i wytrwałości. Zatem składamy Wam bez _podwiki_ wdzięczni uznamy Was za _Bakałarza_ mądrości leżącej odłogiem w łonie narodu którą nie ukazywano pod opatrznościową opieką jednych nad drugimi – kiedy ona jaśnieć winna światłościami Majestatu jego –

Stawim też Was wyżej od wieszczów – bo jedni uczyli jak w marzeniu w niebie że się jest duchem i wolą narodu biorąc od marzenia ze pracy naukę i wytrwałości własną – Drudzy omamiali go sławą i bohaterstwem niepowrotnych czasów dla utrzymania Narodu w Narodzie – _Inni zaś dla spokoju i wygody własnej_ _uczą_ _poddania się losowi_ _błagalnemi śpiewy pokory i gorzkich żalów_

Kiedy Wy jedni uczycie że cały naród ~~pan~~ jest ponad samem sobie aby był Panem jedynym swej przyszłości. za te stałe prace Wasze witamy Was _nieskwap_ –

Cześć Wam i Sława

Sławę nieśmiertelną pierwszemu Bakałarzowi narodu naszego a ten naszych obrazków wznieci po wszej ziemi polskiej dobry otuchy – i rozraduje wszystkie serca.

3

Proszę Was mojej bazgraniny. bo nie mam pod ręką pisarza a i temu nie wierzyłbym się. z tego com zrobił bez Waszej wiedzy.

Wam szczerze życzliwy

Maksymilian Witkowski

Wichórka 9. Września 1879

JW.

Do Wielmożnego Pana J. I. Kraszewskiego
w Dreźnie.

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie!

We wszystkich moich poprzednich listach zawsze mówiłem o warunku czasu i zdrowia Waszego, bo jakżebym mógł żądać abyście dla mnie na najmniejszy nawet czas narażali się – stąd więc dobre słowo Wasze z wdzięcznością przyjmuję, bo wiem ile zmieściecie kłopotów w czasie uroczystości, aby wszystkim zadość uczynić.–

Smutno mi że zdrowie moje nie pozwoli mi brać w nich udziału i też spodziewam się powitać Was moim osobistym adresem jako pustelnik wielicki – a teraz proszę Was abyście mi zachowali Waszą dobrotliwość dla mnie i współczucie nieraz niezasłużone z mojej strony.–

Raczcie przyjąć me wyrazy szacunku i poważania pisząc się od dziś pustelnikiem wielickim.

Wasz uniżony sługa

Maximilian Witkowski

Wieliczka 26. 9. 1879

W.

Dr

~~1499~~
315

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie

[illegible] 19. Listopada 1879

Mnie jest cokolwiek lepiej – znacznie lepiej i rozumiem iż za parę miesięcy pod. [illegible] zupełnie mi się zdrowie powróci – a prędzej bym przyszedł do zdrowia gdyby nie moje utrapienia jakie mi sprawia "Czas" – ale i ja też jemu nie przepuszczam i [illegible] go mojemi listami otwartemi – na stół [illegible] że to [illegible] – być może – ale jednak zostaję zadowolniony że mam choć [illegible] sposobność zadosyć – kiedy [illegible] [illegible] własności do [illegible] [illegible] nie mogę –

Ale bo też trudno przenieść [illegible] [illegible] beniaminka – i takie jeszcze stawianie pomników zasadą jest oznaką upadku kraju – przydrożnych krzyży figury. Kapliczki i nawet pomniki grobowe dla [illegible] – jako dowody indywidualnych oznak życia drobniejsze do bardzo małych nieprzeliczonych objawów są wszystkie oznaką najsmutniejszego upadku bo sprowadzają pojęcia ogólne do osoby a nie do całego społeczeństwa – Beniaminek jako taki [illegible] się różni od jedynaka który dla pierwszej [illegible] nie się nie nauczył bo za niego korepetytorowie uczyli się ale też jako beniaminek zwolniono go od nauki i on nabrał od starszych wiele zdań i wiadomości tylko ich [illegible] zastosować nie umie – Wniósł on projekt utworzenia dyrekcji przyszłego muzeum aby się do niej dostać [illegible] zdanie i [illegible] utworzył ją z ludzi poważnych najpierwszych w kraju – a powaga [illegible] [illegible] [illegible] po [illegible] – i jakiej takiej [illegible] krytyki –

Otóż moim zdaniem krytyk sztuki też nie może być dyletantem – jak Profesor Anatomii praktycznym Medykiem – ale Beniaminkowi [illegible] się być [illegible] – mówi o potrzebie sortowania podarków sztuki do przyszłego muzeum tak też zaraz dałem przykład owego sortowania kiedy powagi jak Siemieński [illegible] i Henryk Wodzicki dla wysortowania galerii sztuk pięknych wzięli i przeprowadzili w dyrekcji sprzedaż "[illegible]" [illegible] – i urzeczywistniliby tę myśl [illegible] gdybym nie był ostro wystąpił przeciw temu i nie mogę drugi raz kraju zdradzić sprzedać [illegible] [illegible] już jedyną [illegible] i [illegible]

skutkiem to mego zdania popsuł Ks. Dębski kurator [illegible] z planami którego i bez widzenia jego [illegible] odbijano —

Traktat wczorajszy odporny Francji i Moskwy jest dla mnie orzeczeniem bo polityki francuskiej najlepszym barometrem zawsze były sprawy polskie — otóż [illegible] niewidzialnym — choć to zawsze było siłą moralną i szczytnością Francji dawniej [illegible] obcokrajowcom rozszerzonym —

List mój do Prezydenta był wysłany aby powtórzeniem ten zarzut z listem do Cesarza Austrii — skutek był odmienny — bom wskazał i potrzebę dać poznać ultramontanom i stańczykom z woli swojej 2 Eminencja nie daje im prawa tak rządzenia zbawy

Skutkiem wyroku historycznego dla mojej myśli przesłałem list otwarty do Koła polskiego, o demoralizacji ludu przez stańczyków ultramontanów bom widział i [illegible] ministrom i Cesarzowi — z którymi [illegible] ratowałem. — bo oni niszczą samodzielność w ludzie — wszystko na swą korzyść obracając i wszystkiemi i wszystkich [illegible] sposobów pod pokrywką jego dobra — a co najgorszej w dawnym czasie był bojowy był głęboki [illegible] nawet z politycznej odwagi przy pomocy Xiędza [illegible] modlitwy i [illegible] trochę [illegible] na chwałę —

Byłem tego niemiłym świadkiem — ale dziś przy [illegible] Broni [illegible] jest [illegible] nie mając energii samowoli oddania subordynacji przez rozum — przez jej mądre pojęcie — a to wszystko przez ultramontanów jest niszczone a wyzyskiwane przez [illegible] i stańczyków na swą korzyść —

Ten list jak i do [illegible] i kopii krążą po Krakowie — a że jest wyrażeniem ogłaszam je pod prawdziwym imieniem [illegible] jak pochodzące od pustelnika i [illegible] —

Akademia nawet jest przez mój oświadczony bo czemuż jest [illegible] o Ś. Stanisławie przez [illegible] — Ambasada zawiadomiona wielkiej polityki i Ministra Spraw Zagranicznych — bo to wyrywał <u>rolę w roku 1863</u>

Wszystkiemu winni w Krakowie — mnogość księży i niedorzeczne ambicje nawet prawdziwych stańczyków — i od popleczników — [illegible] admiracja i polskości [illegible] Krakowa [illegible] w [illegible] XV wieku — [illegible] czasie [illegible] przyjaciele z "<u>W Krakowie i stara [illegible] przy słowami i [illegible]</u>"

Skończyłem wczoraj wypisy z "Ołtarza Chmielowskiego" — plan obfity oddam w tych dniach Akademii — bardzo obfity — i bardzo ciekawy. — a wszystko nowe wypisy

zupełnie nieznane literaturze czysto polskiej, w żadnym słowniku nie znajdujące się —

Lindego 3 razy przeczytałem, to jak mówię od deski do deski — najmniej poprawny jest ostatni tom wydania Biblioteki Ossolińskich — bo przy niektórych wyrazach aż po dwa i trzy razy całe zdania znaczeń się powtarza — z Lindego ostatniego aż 2 razy sam wypisuję — stąd mam pewność że wyrażenia lub te ~~nowe~~ nie znane wyrazy są zupełnie nieznane literaturze naszej — Cóż za bogactwo języka naszego — tylko potrzeba wyrobić potoczną mowę jak ja zwykle konwersacyjną — odnawiając dawne wyrażenia — oto przykłady z przyjętych czysto technicznie te wyrażające życie [illegible]

wyrazy <u>Rzewczan</u>. [illegible] Barwella [illegible] [illegible]. [illegible] mówić [illegible] ale [illegible] — Zawoda. [illegible] słowa Wysad [illegible] — <u>Zwar</u> [illegible] pole. bo [illegible] — Wereto [illegible] Gąszcz [illegible] dla [illegible] — [illegible] być — [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] na wszystko. [illegible] być [illegible] — znalazłem kilka wyrazów — [illegible] —

Ot i wszystko czem się zajmowałem od ostatniego mego listu — tymczasem [illegible] — o wojnie nic [illegible] z [illegible] se [illegible] do 250 ludzi — niby dla [illegible] —

Więcej nie mam już nic do powiedzenia — chyba że Akademia wy[illegible] me od [illegible] z [illegible] — tak to [illegible] w mym własnym mu [illegible] chciałem próbować innego. — lepszy by był to mu zajęcie [illegible] nie wypisywać nowe wyrazy — ale do tego trzeba [illegible] się [illegible] być [illegible]

[illegible] przyjąć Stałe mi Szanowny Panie me [illegible] wyra~~[illegible]~~ z Szacunkiem i Poważaniem

Maksymilian Wittkowski

Zdob
opra
kw

Do Wielmożnego J. I. Kraszewskiego
w
Dreznie.

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie.

Ładne kobiety mają prawo gniewać się za dobrą radę — mojemi zaś wyznaniami chciałem dowieść, że bynajmniej nie straciłem głowy, że wziąłem Wasze słuszne uwagi w ich przezymistej wartości — kiedy wszyscy co czytali Wasze pismo chcieli wmówić we mnie, ile mi drogiem winno być Wasze świadectwo o mych zdolnościach literackich — przyznam się jednak iż Akademia Umiejętności z innego zupełnie względu zatwierdziła to Wasze zdanie — a to jéj orzeczenie z wielkiem zadowoleniem a nawet dumą przyjmuję — na tej podstawie że wielkie moje są zasługi literackie tem, iż wszystkie książki nieoprawne, których mi użycza Akademia zwracam przyzwoicie oprawione wraz z wypisami do słownika czyto literackiego, czy też technicznego.

Zdolności literack. z oprawianiu książek.

Śmiało więc twierdzić mogę, iż zupełnie nową epokę literacką stworzyłem i też pospieszam Was uspokoić iż wcale się nie gniewam z Waszego żartu — owszem jestem pełen wdzięczności — gdyż zachowuję moją własną oryginalność oprawiając stare książki a szczególnie broszurki w których prócz wiadomości pouczających zawsze jest coś do zebrania a i mogę powiedzieć iż i plenniejsze są zbiory niż w foliałach gdzie znów więcej jest nauki i uczoności. —

Geometryę i mechanikę Solskiego starannie przejrzałem – pisaną jest na wzór Alvara. – Dokładny opis z rysunkiem znalazłem przyrządu „Łada", którym podnoszono i na wóz wkładano wielkie sztuki dębiny – ten przyrząd podnosił zapomocą 5 ludzi ciężary od 3 do 20 tysięcy kilogramów a tak pojedynczy tak łatwy do użycia a przytem żem go nie widział w żadnym zbiorze przyrządów z dawnych czasów i że mi się przypomina ze szkół iż u Litwinów czy też u nas Mazurów miała być bogini leśna Łada przychodzi mi myśl pewnej łączności między nazwą przyrządu i bogini – wielbiąc zaś siłę otrzymaną tak pojedynczym środkiem korzę się i gotów jestem czcić boginię z poszanowaniem, którego mieć nie mogę do wielu relikwii, które Chmielowski jezuita wylicza w swych Atenach rodzaj pewien encyklopedyi jak np. że ogon osła w Hiszpanii a łopatka z nogą i kopytem tegoż w Awignionie, że pierścionek ślubny Św. Józefa w Lyonie i obrzynek z obrzezania Chrystusa w Poitiers są najzbawienniejszymi przeciw morowemu powietrzu obnosząc te relikwie w procesyi lub też do nich modląc się przepisaną liczbą pacierzy a przedewszystkiem zamawiając msze święte do nich.

W lutym ukończę Osińskiego a odsyłając go prosić będę o Ekonomikę Haura a tymczasem proszę Was o wskazanie mi innych dzieł jeśli Was wieść o nich jakim sposobem dojdzie.

Ani wiem kiedy słownik staropolski wyjdzie i czy obok pisowni starej będą miały wyrazy dzisiejszy sposób ich wymawiania nie oglądać go ale nauczyć się go będę starał, bo mi się wydaje iż starym językiem każde pismo moje wyglądać będzie i poważnie i rozumnie i uczenie – a przytem zyska się na czystości mowy, co nawiasem mówiąc jakoś z łatwością mi przychodzi choć znów z drugiej strony zwroty całe nie cechują się czystą polszczyzną. –

Czas podniósł całkiem na głupich założeniach sprawę izraelitów u nas – niedziw wszak to ultramontańsko-stańczykowskie

poglądy zawsze wykazują ogólnikowo, że garnek smoli, kiedy one odwrócone pełen nieczystości cuchnących i opaskudzony kocioł ukazują. Opisałem więc też ów kocioł Warschauerowi dla użytku jego gdyby zdarzyła się okoliczność; pisze mi on iż w tej sprawie pisaliście do niego przypominając mu zasadę położoną i krwią stwierdzoną na bruku warszawskim – ja zaś tę rzecz w praktycznych sposobach przedstawiłem. 1° Odmowa rządu i władz autonomicznych utworzenia seminaryum na Rabinów, kiedy my mamy dla duchownych katolickich dobrze uposażone a nieprzynoszących należytych owoców brakiem nauk przyrodniczych lub też takich do którychby uczeń miał pewien pociąg. Dziś jedni jak drudzy uczą się wyzyskiwać swe stanowisko duchowne i nic więcej. – 2°. Co do lichwy zdaje mi się iż im wcale banki katolickie nie ustępują a tem bardziej właściciele większej posiadłości. 3° Wywóz zaś grosza i osiedlanie się za granicą li tylko dla używania przy marnym tytule grafa więcej szkodzi krajowi jak ubytek kilku izraelitów zbogaconych którym kraj jest macochą – a o poświęceniach zaś dość wspomnieć Kronenberga i porównać go z Sapiehą.

Czas znów zmienił swój sposób sądzenia rzeczy i ludzi. Wynosił pod niebiosa Dunajewskiego za jego projekt rozszerzenia autonomii, bo potrzeba było stworzyć liliową opozycję Gołuchowskiemu i ministrom za ów projekt już obiecywano sobie mieć go ministrem skarbu czy to w Polsce czy też we Wiedniu – tymczasem wyśmiałem siarczyście głupotę poglądów autonomicznych a pojął ją kraj tak dalece, że przy wyborach przepadłby był Dunajewski gdyby był jakikolwiek kandydat polak poszedł z nim w spółzawodnictwo – więc też dziś Czas zohydzone pomysły Dunajewskiego stwierdzone jego własnym podpisem zwala na Adama Potockiego, bo jest koniecznością uniewinnić Dunajewskiego aby łatwiej kraj przyjął sobie za obowiązek tytułować księciem jego brata biskupa – stąd też

w odcinku dużym drukiem poprzedza Czas J. W. nazwiska kanoników – w drugim rzędzie dopiero idzie J. W. prezes Akademii – a też Władysława Czartoryjskiego nazywa najczcigodniejszym tytułując zbiory jego całym tym szeregiem tytułów jak szlachetny, wspaniałomyślny – zdawało mi się czytając to płaszczenie się, że to musiał pisać jakiś hiszpan – boć u nas zbiory, galerye, biblioteki już są tak wielką rzeczą iż biorą nazwisk miano ale bez tytułów – tyle stańczyki przywiązują do nich znaczenia i to wszystko z powodu strzemienia Wg. Węzyka zdobytego pod Wiedniem – choć brak zegarka tegoż. Otóż aby sobie nie psuł krwi ten na brzuchu czołgający się miłośnik rzeczy ojczystej sławy doniosłem mu, że ów zegarek Wę~~zyka~~ czyga znajduje się w skarbcu petersburgskim a dany był przez X Adama Aleksandrowi zaraz po bitwie pod Lipskiem wraz z listem, którym Mikołaj tłumaczył się ambasadorom francyi, Anglii i Meternichowi dlaczego nie może zwrócić dóbr skonfiskowanych X Adamowi – i też wkrótce za wskazanie Austryi konieczności wzięcia w opiekę biskupa starowierców i większej uwagi na sprawy wschodnie zniesiono sekwestr na Sieniawie. A przecież nikt nie zaprzeczy, że X. Adam był znakomitym człowiekiem. –

Tymczasem wyzyskiwanie ludu ustala się tak przez stosunki wieśniaków z większą własnością jak i przez jej przywileje na szkodę własności miejskiej; w tem Jezuici przychodzą w pomoc niszcząc samodzielność i ot tu dołączony dowód boć ani oszczędności ani też przezorności nikt w sobie nie wyrobi bez samodzielności a ta niknie zupełnie tam gdzie wszystko woli opatrzności się zostawia byle tylko ją umiano modłami wyzyskać, czego właśnie starannie uczą Jezuici, bo to zawsze napędza grosze do kieszeni duchownych i daje im morał na przewagę, którą podpierają stańczyków, niepomnąc iż minął czas, w którym cały porządek społeczny spoczywał

sur l'autel et l'armée a to dla tego głupiego wynalazku broni dalekonośnej, dla której opuszczono szyk głęboki a przyjęto szyk płytki rozciągły, w którym samodzielność osobista każdego żołnierza gra główną rolę – a podstawą panowania księdza jest zniszczenie samodzielności – jak zaś skrzętnie dbają o swój wpływ księża widać z tego iż wszędzie się wciskają i we wszelkiem działaniu zabierają pierwszorzędne miejsca.

Pisałem Wam kiedyś porównywując Hamleta, Fausta Twardowskiego i Don Juana, że charakter każdej społeczności odbija się w utworach poetyckich – toż samo twierdzę w sztukach i muzyce – Zauważyłem u Indyan w Ameryce ich zręczność oznaczenia podobizny i życia w rysunku liniami prostemi. Czystość admosfery w której przedmioty wyraziście i odstępująco dają się widzieć ułatwia ujęcie formy żywej w martwych zarysach; nie mając sposobu dobywania kamieni, z odłamków ustawiają stosy różnego kształtu, które tak dobrze uprzytomniają istotę żyjącą i w ruchu jak najszczytniejsze rzeźby greckie – tam zaś gdzie czystość i przezroczystość admosfery nie istnieje brak jest zupełny samorodnych rzeźbiarzy i rytowników. My mamy u siebie też same objawy porównywając zręczność górala do mieszkańca naszych równin. –

Z tej pierwszej sztuki odczutej w każdym narodzie od kolebki wyszło malarstwo zawsze przedstawiające tenże charakter i też Włosi słynni są z obrazów świętych figur pojedyńczych a ich muzyka ma rytm takoż indywidualny tu akcessoria, i akompaniament staje się peryfrazem przez sekstę lub tercyę. –
francuzka muzyka odpowiada pejzażowi upiększonemu sceną z idylli. Niemiecka zupełnie nam przedstawia sceny domowego życia, którego jest tłomaczem według chwilowego usposobienia każdy artysta odgrywający wielkich mistrzów kompozycye.

Z postępem, z osłuchaniem się, z rozszerzeniem pojęć, nastaje chwila większego przejęcia się odczuciem sztuki tak dobrze

w pojedyńczych osobach jak i w społeczyństwie takie chwile są poprzedzane albo raczej wywołane przez wielkie gieniusze. Z klasycyzmu prześlismy w romantyzm – tak też i dziś śmiem porównać malarstwo historyczne z nową muzyką Wagnera a słuchając jakąś częśi utworu Żelińskiego słuchem widziałem całą scenę kazania Skargi. Jakem uczuł, tak też to Wam piszę.

Widno mi jednak w duszy uczuć zupełne powinowactwo tych dwóch kształtów sztuki malarskiej i muzyki – dlaczego zaś my przez malarzy trzymamy pierszeństwo w świecie – niewiem – przebiega mi jak błyskawica myśl wywnioskowana, że jak klasycyzm poprzedził wielką rewolucyę francuską, tak też zdaje mi się iż malarstwo historyczne u nas tak głęboko odczute przyniesie musi jakieś owoce w rozwoju społecznym. Ale jakie? A przecież należy nam się uleczyć z aktorstwa! Oby ono tej wady charakteru naszego nie spotęgowało – dalej nie widzę – ale nad tą myślą moją jeśli ma jaką wartość niechby się zechcieli zastanawiać krytycy a może też i natrafią za jaką odmianą harakter narodu pójdzie i jaki ona wpływ wywrze na jego losy. –

Krasicki mówi iż my właściwego sobie charakteru narodowego nie mamy – może że i za jego czasów mniej byliśmy komedyantami, bo mnie się zdaje dziś iż w tem leży główny odcień naszej narodowości – a znajduję ten pociąg odgrywania roli – nawet w naszych wieśniakach i stąd też stosuję moje zdanie do całego narodu. Najzręczniejszymi aktorami jest szlachta – a cóż dopiero mówić o tych co wybitniejsze stanowiska zajmują urodzeniem lub majątkiem.

Wyjątki utwierdzają regułę a zresztą co może zaważyć mój sąd; moje wrzeczenie komuż napsuje krwi będąc bez echa mniej nawet niż cieniem rzuconym przez obłoczek przemykający się nad przyrodą, która zawsze swe kolory zachowuje.

Jestem dla Was bez litości – aby tak długie pisma Wam przesyłać, wiecie dobrze przyczynę – przebaczycie, a zresztą

Wasz list ostatni był mi najważniejszą pobudką - z mojej zaś strony chciałem z mego pisma zrobić Wam wiązankę boć to i koniec starego roku a nie wiemy co nam nowy przyniesie - przyjmijcie ją też z takiem sercem z jakiem ja ją Wam przesyłam.

Wszędzie gdzie piszę przybieram tytuł pustelnika z Wieliczki co mi dozwala surowiej prawdę mówić - wyszydzać głupotę i zarozumialstwo, chłostać wszelkie oszustwa a ubóstwo umysłowe odsłaniać. Czas w swych kronikach i odcinkach jest polem mojej szermierki z piszącymi je - tylko że żaden z nich nie pochwalił się z uwag mu przesłanych moim piórem - mają oni jakiś pociąg do pisania recept - dali aż 3 w tym miesiącu, powtarzają komunał bez dowcipu - taka to bieda u nas o dobrze piszących, choć rozdzielili między siebie różne role. Tarnowski pisze nekrologi - Dembicki uczy jak się kłaniać i mówić do wielkości na bruku krakowskim, które właśnie dla braku stosownych podstaw - podstępiów, nie mogą w oku brać kształtu wielkości nie mając powietrza i perspektywy. -

Z wami tylko gwarzyć umiem choć nie wiem czy Was to bawi - ale muszę wierzyć, kiedy mi piszecie iż mają moje bazgraniny jakąś wartość dla Was - ale mnie się zdaje że pustelnika widzieć raz dobrze jest - ale długiem obcowaniem musi w końcu znudzić i obrzydzić - cóż kiedy ja mam tyle do pomówienia a raz zaczętą gawędę już nikomu słowa nie ustępuję aż się mi papier skończy a oczy zajdą łzami z powodu że czuję w oczach jakbym je miał piaskiem zasypane a doktorzy mówią, że to jest katar oczny - ale to zbyt długo mieć go od czterech miesięcy.

Czytelnia lwowska odszukała Miłaszewskiego i sprowadziła książki do Wieliczki. Według Waszego żądania nie poda podziękowania do dzienników, ale zawsze prześle je Wam jako wzór Waszej łaskawości dla niej.

Wypoczynek mój będzie długi, rachując naś niedzisiwie się memu może przydługiem pismu i też obiecuję nie męczyć

Was, bo dopiero w końcu lipca zdam Wam sprawę z sześcio-miesięcznej mej pracy – chyba jaki nadzwyczajny wypadek popchnie mię do wzięcia pióra, a tymczasem muszę pomyśleć stateczne o konieczności wyleczenia się, którego to spóźnienie sam sobie winę przypisuję – tak mi trudno z założonemi rękami czekać ubiegu czasu – którego stratę dziś więcej czuję niż dawniej a to z powodu wyniku prawie żadnych korzyści niezebranych z mego choć dość ruchliwego życia i dla siebie i dla drugich.

Wam zawsze życzliwy

pustelnik z Wieliczki

Maximilian Witkowski

Wieliczka 22 grudnia 1879

2. Otrzymały Dyplom Agregacyjny. *Parafie:* w Archidyecezyi Lwowskiéj: Dolina; w Dyecezyi Tarnowskiéj: Cmolas; Ochronka PP. Felicyanek w Krakowie.

3. W tym miesiącu kończy się kwartał. Uprasza się więc najuprzejmiéj o zapłacenie należytości za Intencye i inne druki Apostolstwa w tym miesiącu.

VII. Błogosławieństwa Najśw. Serca Pana JEZUSA w naszym kraju.

1. *Piszą nam z Piotr.:* Doznaliśmy już jednéj bardzo wielkiéj łaski doczesnéj od Boskiego Serca P. Jezusa na dniu 24 Czerwca b. r., a oto Boskie to Serce nie opuszcza nas i teraz. Nie mieliśmy asekuracyi od gradu, zapisaliśmy się tylko do Serca P. Jezusa do téj najlepszéj asekuracyi na świecie. 16. Lipca b. r. nadeszła straszna chmura gradowa, widzieliśmy, że od jednéj chwili zależy nasz los, zniszczenie zupełne. Ale mocny P. Bóg — zaczęliśmy wołać pomocy Serca P. Jezusa, a zażegnywając chmurę poświęconym medalikiem S. P. J. wołaliśmy, Serce Jezusa ratuj nas, odwróć tę straszną klęskę. I oto w téj chwili wiatr się zmienił i w inną stronę popędził chmurę. O ćwierć mili aż ciemno od gradu — na polach wsi okolicznych wszystko zniszczone — nas Serce P. Jezusa osłoniło! Czy to nie łaska, nie prawdziwy

cud P. Jezusa? Proszęż to podać do kalendarzyka, aby cały świat głosił cuda Serca P. Jezusa. A. R. i K. R.

2. Jedna z Sióstr dostąpiła wyłącznéj łaski za pośrednictwem szkaplerza i modlitwy do N. Serca P. Jezusa, prosi zatem o umieszczenie w Intencyi miesięcznéj. M. K. z Tarnowa.

3. *Dziękują S. P.* Jezusa *za różne łaski:* F. W.; A. D.; J. Prok. ze Lwowa; A. K. z Wieliczki; Bened. i Karolina Bartm. z Janowa pod Tremb.; F. R. z Handzlówki; A. Z. z Charzewic; F. M. z Mieszkowa; W. D. z P.; K. B.; J. N.; J. A.; M. P. z Poznania; E. P. z Felsztyna; A. P. z Firlejowa; K. K. i F. K. z Stęszewa; M. H. ze Swarzędza; J. D. z Wielkopolski; W. z Nałęcza; K. S. z Białobrzegów koło Krosna; W. M. z Królikowa; M. J. z Lubostronia. H. O., A. i A. H. z Tarnopola.

VIII. Intencye szczególne Apostolstwa.

Odpusty i Posty.

Oprócz niżéj wymienionych Odpustów są jeszcze następujące odpusty zupełne:

W Apostolstwie: w jeden Piątek miesiąca i we dwa dni jakiebądź do woli wybrane;

W Arcybractwie Królowéj od Serca Jez.: we wszystkie Czwartki lub Niedziele;

W Szkaplerzu Karmelitańskim (czarnym): w każdą Srodę.

321 ~~1231~~

Za tydzień z górą i dwa postaram się dać żądane wiadomości — proszę o cierpliwość — i więcej podobnych żądań — z Skarbca Ekonomiki przekonałem się że Roki — na całym podgórskim kraju odprawowały się jako sądy wiejskie przez przysięgłych sprawowane co roku — sądzono o granicach o szkodach o opuszczonych zachowkach — etc. etc. Roki należą do czasów przedchrześcijańskich — jeszcze były w życiu około roku 1693.— o tem obszerniej napiszę przesyłając odpowiedź na pytania mi położone.

z uszanowaniem

18 Stycz 1880
Wieliczka

Maksymilian Witkowski

Correspondenz-Karte.

W.

KARTA KORESPONDENCYJNA.

Monsieur J. J. Kraszewski

31 Nordstrasse

in
w Dresden

Saxe

(Poln.)

1230 322

Duży strumień okalający. Wierzczenie zwał się Stradomka — małego nie mam narzędzia chyba że Kanonik w swem piśmie nazwę położył a tego pisma nie czytałem, bo mi oddane było w chwili odejścia poczty. [illegible] je przesłałem Wam —

Proszę o zwrot listu Kanonika. bo mi posłuży do zamówienia się gdyż myśli nie mijam w [illegible]. za jego pomocą obszerny zrobić opis —

P. [illegible]. dziedzic właściciel utrzymuje że pierwszy zamek murowany był przez Łokietka owczesny właściciel za [illegible] zdrady wygnaniony z Ojcowizny i z kraju — a na własności jego osadził Król Zbigniewa. Ten w 1320 ukończył nową budowę istniejącą do dziś w części powiększonej ~~częś~~ przez późniejszemi czasy — czego dowodzą daty i herby wmurowane.

Co powinni na mój list odwarty?

[illegible] Witkiewicz

80?

Do Wielmożnego Pana J.I. Kraszewskiego
w Dreznie.

Wieliczka 21 stycznia 1880 r.

Wielce szanowny i kochany mi Panie

Inną od poprzedniego pisma ręką spieszno mi choć w części jako wstęp do odpowiedzi na główne pytanie przesłać Wam te kilka słów.

Dawnemi czasy cała przestrzeń zamknięta od wschodu Dunajcem, od północy i zachodu Wisłą z Karpatami od południa zwano Podgórzem, dziś o niej można powiedzieć że była jednolitą puszczą, z rzadkiemi bardzo osadami, często niszczonemi przez morowe powietrze i wojny z Rusią. Natura gruntu od Raby do Dunajca możnaby uważać ten pas temi rzekami stworzony jako główne pole nacisku jednych na drugich. Też w tymże pasie szczególnie w górach widać jeszcze gminy pomieszane Unitów z Katolikami a jest więcej wspomnień o większej liczbie pierwszych.

Bądź co bądź w miarę przeglądania tych wielkich lasów, częściom ich nadawano im różne nazwy, w miarę zaś przetrzebienia lub też odkrycia miejsca dogodnego na osiedlenie, z potrzeby w tych już nazwanych dzielnicach dzielono je jeszcze nowemi nazwami.

Osady powstające skutkiem potrzeb wymiany i dla zachowania łączności między sobą i z dawniejszemi wytwarzały nowe drogi odkrywając nowe miejsca dogodne na siedlisko.

Całe podgórze miało dwie drogi, jedną do Węgier a drugą na Wschód ku pograniczu Rusi, która wciąż się zmykała.

Uważano też granicę wschodnią Podgórza za granicę polskiej Rusi a mieszkańcy Podgórza choć więcej zależni od Krakowa, od tych co na zachód miasta siedzieli mniej byli narażeni na wpływ pogranicznych zachodnich obcych plemion, z którymi Kraków w ciągłych był zatargach lub też pokojowych stosunkach, czem więcej zacierały się Słowiańs zwyczaje, ostały się one najdłużej w krainie podgórskiej, kiedy dwór, miasto i cały lewy brzeg Wisły z nich się wyzuwał, a w tem ich zachowaniu wiele całemu Podgórzu pomogły góry i puszcze.

W Ekonomice Hanza wydanie z r 1893 str 264 jest krótka wzmianka o sądach wiejskich jako istniejących na prawie Rogowem albo Rokowem.

Słyszałem prawników dowodzących iż nazwa roki pochodzi od rokować ale nigdy o istności prawa rokowego. Słyszałem to wyrażenie roki od Noteci aż do Brodnicy na Żuławach aż pod Elbląg aż tu o nich także wspominają a w dziele Hanza pokazuje się iż te sądy były wiejskiemi z ławą przysięgłych do których dwór nie miał prawa wmieszać się, chyba przez jaką zakimś instancyą. Roki jako wyrażenie są znane wszędzie tam gdzie są wielkie osady bez dworu szlacheckiego, gdzie wszyscy mieszkańcy byli jednego stanu często z jednym herbem jak to słyszałem we własne uszy w puszczy Podlaskiej i u Kurpiów skąd Polska brała swego żołnierza pieszego ~~[illegible]~~ którego po wojnie zapisowano w poczet szlachty z Kartabella.

Hanz wskazuje roki jako generalny sąd urzędu pomiernego słusznie wskazuje nazwę rogów którą tak do dziś dnia wymawia górał i ma pamięć tych sądów. Ja mniemałem że; K zamienione zostało na „G" ale będąc po za Gorlicami mówią mi o

wielkich i bardzo długich wsiach, które mają swe przysiołki i osady pojedyncze po za górką głównego parowu gdzie wieś się rozciąga, że zwoływano na sądy i też pozywano na stawanie przed nich za pomocą trąby z rogu zrobionej na to tylko nawoływanie użytej, a dziś używanej jak zwołują na równinach, Wicią na naradę do wystąpie wiele z tych Wici zaginęło szczególnie koło miast indziej złożono je w kościołach skąd zczasem wyrzucone ~~bywają~~ zostały. Widziałem je jednak na Mazowszu w Płockiem a nawet na Żuławach a temu lat 8 w gminie Iwonicz w Galicyi, a tu po wsiach w okolicach Wieliczki dobrze są znane.

Wokolicy Kolbuszowa znalazłem też wspomnienie o tych sądach ale już z upływem dworu a z pogadanek wiem dobrze iż przed rzezią były zwoływane i użyte.

Czemu to żaden prawnik ani też historyk o tem prawie Rokowem albo Rogowem do dziś nic nie napisał, bo u nas tylko szlacheckie prawa zajmują ich, już to że są pisane, już też że o nich lepsza pamięć się przechowała, a niczegom się nie doczytał bo w książkach o ~~wszak~~ ~~zwyczaj~~ zwyczajach ludu tej kolebce narodu i szlachectwa.

Czybyście nie zechcieli w jakiej opowieści historycznej coś o tych sądach opowiedzieć wpłatać taką scenę sądu byłoby bardzo ciekawem, bo sądy Roki zajmowały się jak Haur pisze skargami o długi, o różne krzywdy, excesy, nierządy a jak mi świadczył ów góral o sprzeczki, i bójki jednej osady lub wsi z drugą, a w takim razie według zwyczaju zwołanie sądu do 3 osady lub wsi należało. Surowo się karać przy sprawiedliwości na kaleczenie po grzbiecie chłostą, i więzieniem, a dziad owego górala sądził sprawę napadu, podpalenia i zabójstwa wskutek kłótni jednej wsi z drugą a było to w czasie rozstroju społecznego ~~w czasie rozbiorów kraju~~ wywołanego upadkiem kraju.

Podgórze a szczególnie jego część wschodnia będąc przedmurzem dla Krakowa zajmowało wielce królów i bardzo dbali mieć z nim osady wzmocnione i dobrą strażą obsadzone a pod ich ochroną utrzymały się w Polsce owe sądy na prawie Rokowem lub Rogowem trzymając pomniejszą policę ~~wynikła~~ znikła ze stanowczem prowadzeniem niewolnictwa i przez przewagę dworu nad gminą. Polityka zaś nakazywała królom dla bezpieczeństwa stolicy starać się o przychylność dworów i dla swego bezpieczeństwa podtrzymywali to prawo. X

X nie rzadkie są tu też nazwy pól pomniejszych znanych pod imieniem Ostrokołów. Grodzisk co daje domyśleć się że i tam były kiedyś owe osady wojskowe strzegące szlaków po których szły zbrojne chuwce lub też broniły przejścia najezdnikom

Nikt nie dociecze początku nazw różnych miejscowości czy to w puszczy czy na równinie ani też nazw wiosek lub osad z których powstały nazwy familij co do Wieruszowic takie mogę dać wskazówki.

Góral nazywa Wieruchą [illegible] Chamęć powietrzną co dziś zowią trąbą z huraganem, które wykorzeniają lasy na znacznych przestrzeniach a co dopiero mówić o ich zniszczeniu kiedy Chamęć w puszczy wielkiej biorąc ją w swe bary siliła się otworzyć sobie wolne miejsce. Czytałem u was Wasz poetyczny opis „Burzy” w Mosławie. Chamęć zjawiskiem jest więcej przerażającem i godniejszem Waszego pióra.

Idąc za naturą kształtowania wyrazów ×[w naszym jenzyku] pojmiemy że Wieruchowo oznaczać musiało miejsce w którem chamęć na wielkiej przestrzeni że tak powiem wykarczowała znaczną część lasów. Osada zaś obejmująca mniej więcej licznych mieszkańców musiała by się nazywać Wieruszowice. Gdy tymczasem jak pisze Paprocki, Wieroszyce oznacza na raz wolą jednego pod jego kierownictwem osiedlonych ludzi prawem nadania przewodcy gruntów a zarazem i nie wolników z jakiej wyprawy wojennej.

Jakkolwiek bądź tą miejscowość którą dziś piszą Wieruszowice. Jest to wieś istniejąca

o 1½ mili od Gdowa a jak ów pisarz twierdzi miała należeć do ~~Wieruszaki~~ ~~pisi~~ Wieruskiego piszącego się z Wieruszyc. Otóż nie wiem czy w owym czasie zachowywano już imię familijne osiedlając się na nowym siedlisku bo w takim razie stworzyłyby imię familijne Wieruszyckich, jak znów Wieruszowice - Wieruszowskich.

Nazwa zaś Wieruski daje poznać jakoby była przydomkiem żołnierza sprytnego i czujnego w podjazdach na Rusi, ale nie ma zwyczaju zamienić ją na imię familijne bo z drugiej strony dyplom musiałby wymienić to imię w nadaniu Wieruchów jak Sobieski nadał ~~szy~~ ~~trzem~~ Dwom rycerzom ową pustkę między Kockiem a Lublinem, widząc na trzech wzgórzach Tatarów mówiąc: Ja widzę te szpiece Zawieprzyckie i stąd powstały nazwy ~~trzech~~ dwóch wsi leżących za Bugiem, obok siebie ~~leżących~~ wiosek zwanych Jawidz i Zawieprzyce.

Przy tem piśmie prześlę opis topograficznego położenia Wieruszowic

Z szacunkiem i poważaniem
pustelnik z Wieliczki

Maksymilian [illegible]

Witkow

~~1833~~ 327

W dalszym ciągu mojej gawędy przebaczcie że znów wracam zaczęty wątek przechodząc z jednego przedmiotu do drugiego, ale w tem zamiętlisku dostrzeżecie moją chęć powiedzieć Wam wszystko to, ~~wszystko~~ co tylko weszło w me uszy lub co mi było wiadomem z mego czasu jak pamięć przynosiła; mniemam iż to wszystko ma pewną łączność z Waszem zagadnieniem, krótkiem słowem, którem do rozgadania wywołanym zostałem.

Jak mię wieści dochodzą, „Roki" odbywały się przed sobudkami pamięć o nich najwięcej się przechowuje, gdzie urząd gminy używa na urzędowej pieczęci jakiegoś niby herbu jak Krzesławice. Wici jak wszędzie z korzenia jałowcowego najtwardszego drzewa, czasem są okute srebrem jako najpóźniejsze, taką w Iwoniczu, chowają ją tam wraz z dyplomami założenia wsi w polerowanej skrzyni, z wiary. Wieś ta osiedlona była przez Szwedów katolików, była królewszczyzną czy też wolną, jak przeszła na własność szlachecką z wprowadzeniem pańszczyzny któż do ciecze? Jak się stało z wielu królewszczyznami.

W Łazanach w wici jak zwykle co najwięcej 2' jest długa, taki kij często drewnie pokrzywiony tu jest prosty a na grubszym końcu ma głowę w kapeluszu jak Światowid.

Nastąpiło panowanie ideologów szczególnie w nauce historyi, sztuki i archeologii. Zachód już się wytrzeźwił co do historyi i sztuki ale z konieczności został nim co do archeologii przedhistorycznej, a wcale dziwić się nie można

gdyż cały wątek jej przeszłości zniesionym został napływem tylu narodowości i ich pomieszaniem wzajemnem aż do utworzenia narodów żywotnych: to prawda, ale z językiem pochodzenia łacińskiego na tle Gotów, Normandów, Gallów, Saksonów, Skandynawów, Dunów z Bretonów i Celtów.

My zaś w całej słowiańszczyźnie mamy przechowane u ludu jakoby jednolitego plemiennego i na wątkach istniejących krytycznie można by odtworzyć jej czasy przedchrześciańskie i przedhistoryczne ale że to nie jest pisane i że nikt nie chce i nie umie żyć się z ludem więc też nauka archeologiczna i sztuki zarazem gubi się po błędniach przypuszczeń.

Do tych ideologów dołączają się dziś nasi mężowie stanu stawiając programa zachowania się i działania na przyszłość. „Czas" z dnia ogłasza program polityczny przez hrabiego Nekrologa podpisany, moją na ten odpowiedź później prześlę.

Do tych i wszystkich ideologów można zastosować słowa piosnki myśliwych: „Siedzi zając pod miedzą, a myśliwi o nim nie wiedzą, bo choć by się wyrwał to oni za innym śladem pobiegną" jako ideolodzy.

Wiem dobrze jaka przepaść nieufności rozdziela wiśniaka od „Ciaracha": skrytość ich pochodzi z lepszych czasów a o „Wiciach" bym nic nie wiedział tu w Galicyi gdybym nie rozmawiał z parobczakami, z których już niejeden bywa to napominany i karany przez ich wujów lub też z młodemi mieszczanami znających wsie dla kupna owoców. W dziecinnych mych latach znałem Wici w ręku czy to na Mazowszu, w Płockiem czy też w Prusach.

niemiecka w kilku drzeworytach, pocieszny że jest siejąc chwasty śpiącym w próżniactwie gospodarzom.

Wspomina o szkołach wiejskich z obowiązku utrzymywanych przez proboszczów pod nadzorem ze strony dworu, ma ono swą wielką wartość historyczną, filozoficzną dla motywów słusznych także przytoczonych.

Zegar raz krakowskiej na wieży Panny Maryi pisze, jako już nie istniejący miał on mieć swego czasu dwie figury znacznej wielkości. Jedna wybijała kijem godziny, druga zaś szczękaniem zębów je znaczyła oprócz dzwonu, jakoby głód zaspakajano kijem jak ~~Wulmie~~ w Ulmie naśmiewano się z głodu w zegarze dając go głodnemu do ukąszenia chleb który dziś zamieniono na jabłko. Szczękał zębami za każdym uderzeniem dzwona przysuwając i odsuwając go druga figura.

Dzieło musiało liczne przejść ręce. Najdawniejsze dopiski stojączką pisane są wierszem przez jakąś kobietę nieszczęśliwą. Inne są wiązanem pismem a wiele tych i łacińskich jest naniszczonych obcięciem książki przez oprawę, wiele także jest nieczytelnych tak zbladł atrament. Najdawniejsza ręką kobiety pisane są następujące:

Sen to pomocne zapomnienia ziele,
Jedyna folga tych co cierpią wiele
On mię odstąpił, jam pełna łez i łkania
Oto są skutki mego kochania.

Trzymam się Boga i bez narzekania
Aby ni . . . . . . z mego kochania

. . . .

. . . .

On nieszczęsny ja zawsze troskliwa
Kiedyś będę przecież szczęśliwa

Miłość kiedy się trafi nieszczęśliwa
To pamięć jego poniżeniem bywa

Każde dzieło przejżane przeze mnie wracam z wypisami dołączam jego opis i treść jego przedstawiam, notując brak kart jak + w ekonomiec brak modeluszów na rejestra gospodarskie. Zaznaczam także błędną numeracyą kart i w tem też dziele taż numeracya skacze od 303 na 204 a od 211 wraca do 312.

Ale na cóż moja pilność się przyda kiedy moje wypisy dołączają do poprzednich, a oceny dzieł nie ~~pytają~~ czytają —

nagradzam się pewny dokonaniem

nie tak pv

pustelnik z Wieliczki

23 stycznia (Wieliczka) 1880

Musiały też być i Wici królewskie może one ~~zast~~ zostawały w ręku Wojewodów albo Starostów ~~boć przecie~~ do nie dawnych czasów. Boć przecie w potrzebach Rzeczypospolitej zawsze mówiono i piszą nam że król rozesłał wici i uniwersały, któremi wolę króla z jego radą oznajmiano szlachcie i narodowi. Później kładziono wici w drugiem miejscu aż w końcu je opuszczono, był więc lud, naród niezależny od szlachty w znaczeniu politycznym, na królewskich radach od których usunięto go rozwielmożnieniem się szlachty.

Wziąłem pomysł utworzenia małego albumu z pieczęci wsi, używających tychże jako herbów, ale kto mi pomoże do zebrania jednych i zdjęcia wizerunków z drugich, tym czasem upraszam o wzmiankę w jakiej z Waszych opowieści o „Rokach", Wiciach i pieczęciach. Pobudziło to wszystkich czytających do poszukiwań, archeologowie i historycy mieliby szczeble dojścia do czasów przed chrześciańskich i założyć pierwsze fundamenta historyi ludu Polskiego, po za szlachtą, co będzie rzeczywistą filozofią historyi przeciągając aż do naszych czasów na dokumentach.

Te myśli nie pochodzą z zarozumienia dawania Wam wskazówek lub też mieszania się do Waszej pracy, jeżelim bowiem ośmielił się Wam je przedstawić, że to jest tylko gawęda, za taką ją uznajcie, a z względem na nią bom spostrzegł obłąkanie i nad jakim dziś jest wszystko ogarnięte, pod pozorem konserwatyzmu, któremu w zapamiętaniu dobijają myśl narodową, która tylko z ludu można podnieść na jego wspomnieć, miast rozwinąć, okryć godnością, a podeprzeć tradycyami kasty, o ile są one zgodne z pojęciami ludu i wieku. Tak to postępowała szlachta niderlandzka używając

nad niepodległością kraju, jak dziś angielska dbając o
wielkość swego. Konserwatyzm naszej jest małpowaniem
legitymizmu francuzkiego nie dla kraju dobra ale dla
własnego pożytku.

Wracam teraz do opisu Podgórza w czasach epoki
przejściowej od pogaństwa do chrześciaństwa. Na
wschód Wieliczki onego czasu jak położenie gruntów
okazuje, musiały istnieć co najwięcej dwa wielkie
jeziora pod opieką religijnych pojęć. Nazwa dziś
istniejąca Lednicy górnej i dolnej jest tego dowodem.
z Niższe musiało być słone z niego sól warzono, zamula-
jąc się z wiekami co raz mniej solą wody się jego nasy-
cały, tak iż uczuto potrzebę jej szukania i też najdaw-
niejszy szyb do dziś zachowany dla przewiewu i osusze-
nia gór podziemnych znajduje się na wschodzie
byłego jeziora i jest odległy o ¼ mili od miasta, które
zupełnie osuszone było pustką aż do wieku 18tego.
Na niej bowiem Józef I założył kolonię niemieckich
protestantów, dziś zupełnie spolszczoną, a czyż to
uszanowanie pustki nie jest dowodem po tylu
wiekach świętości miejsca z czasów przedchrześciańskich
tradycyą przechowanych. Później już w Wieliczce aż do
Kazimierza Wielkiego było wiele szybów i warzelni prywat-
nej własności, król je nabył i wytworzył własność
jednolitą królewską, nie sięgano głęboko a działa dziś
pustką będąc z owych czasów znajduje się w ile siwo
niebieskawem co najwięcej na 30° od powierzchni głębokości.
Znano ogólny kierunek osadzenia się soli pod Lednicą
i to jezioro w przybliżeniu, tak iż Bonar na zachodniej
stronie Lednicy ku Łabowic wybił szyb ale tak blisko ściany
północnej osadu soli, iż w robotach dostano się dość
prędko do wody w takiej obfitości iż ten szyb musiano
zasypać, ale zarazem rozpoznano iż oso środek osadzenia

oś osadzenia soli zmieniła kierunek pod Wieliczką
od zachodniego brzegu Łodynicy.

Posiadanie więc Łodynicy a zatem kopalni soli
za najdawniejszych czasów było politycznej doniosłości.
~~za~~ Na tych to wywodach opieram moje twierdzenie
trzymania nad Rabą osad pod ochroną ostrokołów,
jakiego dowodzą nazwy półtamże znajdujących się.

Od Dobczyc aż do Raba płynie w ogólności
głębokim i wżerionym korytem z dużą zawsze wodą, co utru-
dniało jej przebycie tem bardziej że dawniej cała puszcza
aż do szczytu gór zwolna oddając swe wody utrzymywała
stan wody w Rabie cały rok, prawie równej głębokości

Powyżej Dobczyc góry zbyt lesiste już były ochro-
ną stolicy ku równinie raz mając gdzie rozszerzyć
się woda, ułatwiała przejście rzeki i też tu drogi się
rozchodziły według potrzeb tczasu. To wszystko zarazem
tłomaczy kołowanie drogi z Krakowa, aż do środka
puszczy i stamtąd jej nawrócenie ku Bochni.
Szła ta droga po wyniosłości równo leżącej a mającej
Wisłę po lewej stronie, a bagna i błota aż do Łodynicy
po prawej, które zniknęły naniesieniem piasków przez
Wisłę i przez strumienie zasilające jeziora i błota.

Mamy tu za Wieliczką dowody takiego podniesienia
gruntów w fundamentach dawnej warzelni soli;
a strumień ~~która~~ musiał wygłębić swe koryto i też dziś poniżej
tych podwalin płynie.

Winienem Wam moje sprawozdanie o ekono-
mice Hanna Boscie mi ja wskazali do moich poszu-
kiwań, zwrotów mowy i technicznych wyrazień,
abyście mogli osądzić moją pracę. Jej wydanie mam z r. 1693
w nim odwołuje się autor do całych rozdziałów umieszczo-
nych w poprzednich wydaniach, więc ostatnie
nie jest ~~przez~~ drukiem poprzednich.

Znalazłem wiele przypowieści nieznanych

zwrotów mowy zgodniejszych z naturą naszego języka, niż też same do dziś będące w użyciu jak np. „słyszałem we własne uszy”, „widziałem własnemi oczyma” kied. Dziś literaci nawet piszą i mówi się zwykle „słyszałem lub widziałem na własne uszy lub na własne oczy.

Ozdobione jest wydanie drzeworytami zdaje się z umyślna artystyczną ma własność drzeworyt na stronicy 245 doskonałością wizerunków dwóch wieśniaków, jeden w czapce drugi w kapeluszu, skarżących się ~~xx~~ przed Chrystusem. Żyd pewien swego z góry patrzy na nich a ich twarze typowe do dziśdnia dają~~ce się~~ rysy ~~twog~~ oblicza naszych wieśniaków.

Na stronicy 194. Pan ze swą drużyną powracającym z wyprawy wojennej napotyka rządcę przy stadzie wołów. Pachołek trzyma konia. Osiodłanie jego jest z ochroną ze skór, aby od brzucha aż do ~~s~~ stóp chronić zderzenia szpic i gałęzie.

W ogólności ubiory panów są cośkolwiek długie poniżej kolan, u żydów długie bez wylotów szuby obcisłe do pasa ale z wylotami. Wieśniaków zaś te same co dziś. Nie uchylają kapelusza wzajemnie, tak że nawet żebracy stawieni przed panem przez pokojowca mają je na swych głowach. Nawet przy biesiadzie lub też w obecności kobiet ~~mają~~ * mężczyźni są zakrytemi głowami. Tylko przyjmując wizytę Chrystusa lub w jego obecności są z gołą głową. Na ~~pół~~ początku dzieła modli się Noe klęcząc na prawej nodze a ubrany jest w kontusz z wylotami. Małe zaś 3 drzeworyty łącząc się z tekstem mają pewną sól attycką, jak: osieł śpiący na dwóch łapach, medytuje nad książką trzymaną przez bakałarza, jak kot czyta ją rozwartą na pulpicie (to szlachta). Wieśniak zaś wlecze się na niedźwiedziu idąc do bakałarza. Djabeł jest ubrany

31. Stycznia 1880 ~~1234~~ 331

nie mam pieniędzy więc marki sadzę bo wszak mieć trzeba czasu –

Mimo trzech listów do różnych osób posłanych do dziś nie mam odpowiedzi.

Plan Wieruszowic jest od ręki zrobiony z karty topograficznej

I młyny dziś nieistniejące są wskazane według opowiadań Panny Szczepanowskiej starszej – a jej ojciec przypomina sobie iż za jego młodych lat istniały ruiny zamku i kamienica ciosowej – zniesiono je dla kamienia którego zrobiono przyczółki mostu na drodze do Bochni

Onegdaj pisałem do Kanonika Jana Zaremby prosiłem go by mu zarazem plan czy odpowie – i kiedy –

To tylko pewne iż ruiny te wskazywały 2 Baszty. Stojące budowle dość długie. wtedy zaś taż ruina odznaczała obszerny dziedziniec wraz z ogrodem zabudowaniem. –

Linie czarne ołówkiem nakreślone dają miarę spadku gruntu według kart topograficznej. Wszystko atramentem znaczy tylko mon dawny stawy do Błota.

Jeśli mi Kanonik przyśle bo jeszcze tylko u niego szukaj jakiej daty to w oryginale ją Wam przyślę abyście mogli niniejsze sprostować.

Przekonałem się jak wielkim jestem głupcem – że nie mi kresu o tamte nauk i dzieł odnośnych nie czytam – po temu nigdy nie przeczytam bo dzieła są drogie a tu ich mi nikt nie pożyczy – żyję z ludem a ze światem jako pustelnik spisuję tradycje jego jak mi podaje jak widzę – i jak się postarałem o nie dopytuję. to jest jak coś się dowiem i zaraz wiadomości takiej nie poruczam ustnie

Więc też lubuję jaką będź figurę matematyczną słomą i zmięty kwiatkami upiększoną a postawioną na wysokiej żerdzi – stawiają takie wiechy przy stajniach zwłaszcza Słowak zapytany przeze mnie na co to. odpowiedział iż to jest zbożny znak dla ludzi –

a jak się zowie znak **Stajnica** – to mi przypomniało **Stannice** – jest o tem wam nudzić nie będę – ale spodziewam się zebrać pieczęci i szpunki, butasse gminnych kiedy to jeszcze nie mają być wiele – to wam przyślę –

Pełno jest nazw zaczynających się od **Wola** po różnych okolicach na to wyjaśnień nikt jeszcze nie zwrócił uwagi – i tu jest Wola wieruszowska osobna dziś wieś –

ale i skąd odgrodzono Wola kiedy zawsze indziej mianowano
wsie rodzinom i jedną za górną i dolną —
czy też bo te Wole nie były punktami zbornemi — roda familii
a później jakiej kolwiek siły wojennej —
są też i Wole obok siebie położone a by łomaczyć
kurnyrze poszły - zebrane jak pod krakowem gdzie [illegible]
Wole należące można aż pięć obok siebie liczących —
dziś te są wsie niezależne ale dawnemi czasy były to
punkta zaciągowe na zbór ludzi wojennych —
ja tak rozumiem. ale czy uczeni tak stwierdzą to
zapełnywanie się to inna rzecz

Zawsze Wam życzliwy

[illegible]

Skończyłem mój list otwarty do [illegible]
z powodu jego programu politycznego — już mam
drugą kopię na czysto.. jak będę [illegible] to go zaraz
Wam prześlę

[illegible]

Wielmożny Panie!

Od Myślenic i dalej jeszcze, ciągnie się pierwsze pod górze Karpat w kierunku północno wschodnim ku Bochni i dalej, dzieląc łożysko rzek Raby i Stradomki jej dopływu. Od stoku tego wybiega jedna odnoga w kierunku wschodnim kończąca się bystro nad rzeczką Stradomką. Na kończynie tejże stał zamek Wieruszycki, z którego jeszcze utrzymane resztki składające się z jednej baszty i kilku komnat obszernych, w baszcie strzelnice na działa i mury grube okazują, że był to zamek obronny, który stał na straży szlaku, który od Wisły po nad brzegiem Stradomki prowadził w Nowarszczyznę. Kilkaset sążni niżej zamku, w kierunku wschodnim znać ślady murów i wałów, które okazują że ta kończyna była także owałowaną i służyła do obrony, zaś strony, północna i południowa po pod zamkiem, spadają dosyć bystro ku Stradomce. Zamek otoczony jest ze strony zachodniej budynkami gospodarczemi, a w około drzewiną i sadami, na pochyłości południowej, rozrzucone są tu i owdzie domki włościan stanowiące wioskę Wieruszyce a na zakończenie młynek.

Około całego tego pogrodu, wije się rzeczka Stradomka, otaczając ją i tworzy obok siebie równinkę, która raz jest szeroką

na prawym drugi raz na lewym brzegu, stosownie jak się
przybliża lub oddala od góry.
Patrząc od zamku obejmuje się okiem całą okolicę z trzech
stron, tylko północna podnosi się wyżej i ginie w lasach.
To panorama pagórków, uwieńczonych folwarkami i wiosk-
ami, lub okrytych lasami, poprzerzynanych równinkami i stru-
mykami, po prawym brzegu Stradomki, które to góry coraz
wyżej się piętrzą od południowej strony, stanowi malowniczy
krajobraz w lecie, a jeżeli rzeka Stradomka, podczas rozw
czy wiosennej, lub nawalnych deszczach wyleje i jedną część
równi otaczającej pokryje swemi falami lub potworzy jezio-
ka i niesie na swych barkach drzewo, snopy i nawet cza-
sami chaty wieśniacze, wtenczas krajobraz staje się wspa-
niałym. Teraz upiększa tę okolicę gościniec po
prawym brzegu Stradomki, ciągnąc się wężowato po prze-
ciwległym pagórku i ginie zaraz w kierunku wschodnim.
Ten zamek zdaje się sięga 5ciu wieków, bo data wyryta
na odrzwiach piwnicznych wskazuje rok 1375 i był wraz
z okolicznemi włościami w okręgu kilku milowym, w wiekach
16, 17 i 18 w posiadaniu familii książąt Lubomirskich, któ-
rzy tenże jako myśliwski używali i miał być w epo-

rozbiorowej odnawiany, i przy tej okazyi przez nieostrożność robotników, pogorzał, a dopiero szczątki jego nierozpadłe pokryli następni właściciele. Zdaje się że ta okolica była kolebką książęcego rodu Lubomirskich, bo rzeczka Stradomka nosiła dawniej nazwę Szreniawy a w oddaleniu milowem w górę tejże rzeczki, na jej lewym brzegu wznosi się pagórek, po którym rozkłada się wieś Lubomierz, a na szczycie tego pagórka jest starożytny jesion, teraz już tylko kadłub z którego wyrosła gałązka zielona, ale kadłub ten jest takiej objętości, że grono z 8 osób może wygodnie przy stoliku w nim biesiadować. Legenda o tym jesionie mówi, że pod nim odszukał przodek Lubomirskich, króla Kazimierza, który zbłądził na polowaniu, i został przez niego rycerzem mianowanym.

Przed familią Lubomirskich miał zamek jak legenda opiewa, posiadać jakiś Schiltz z swoją drużką i przez swoje napady i rabunki siać postrach na okolicę. Z tąd pochodzi nazwa Łapanów, jako w tem miejscu robił zasadzki na panów, szlakiem tym jadących. W milowym oddaleniu niżej Wieruszyc w kierunku północnym, przerzyna rzeczka Stradomka pasmo pagórków i łączy swe wody z rzeką Rabą

i dalej płynie wraz z nią przez równię 4 milową, do Wisły. Dalej, po za Rabą, wiedzie gościniec, idący ze Gdo[wa] i Niepołomic do Bochni.

Z szacunkiem

Ks. J. Skarzyński

Lep. 2.2.80

W przyszłym tygodniu jadę do Wieruszowa jedyny rysunek zamku istniejącego od r. 1320 — w którym jest wiele herbów Lubomirskich i innych — poprzedni zamek na innym miejscu jest zburzony widać jeszcze ślady zamku. zburzony został ogniem —

Właściciel miejscowy nie bierze do siebie i ten mi dopomoże do zrobienia szczegółowego opisu

proszę o cierpliwość życzliwy

Anny Witkowski

a przytem tyczą ciekawe tradycye.

List otwarty

Pustelnika z Wieliczki do Wielmożnego Pana Stanisława Tarnowskiego z Redakcyi „Czasu".

Wielce mi szanowny Panie!

Macie już zdobytą sobie powagę, jako krytyk, tak odczytami, z dziedziny literatury, jako też waszemi pracami, o sztukach wyzwolonych.

Analiza piękna, potrzebna jest każdej społeczności, przyznaje wam każden, że pięknie wyrażacie się, choć dla słuchającego cośkolwiek niemiłe sprawiacie wrażenie tem, że wy sami, zdajecie się słuchać waszych pięknych zwrotów, jakbyście dla siebie samego mówili.

Podziwiającą jest wasza łatwość, oddania wzruszeń szczerze, co jest dowodem nadzwyczajnej wrażliwości, w tem wszystkiem, co ja jest w stanie zrozumieć – życzyć by należało, abyście zawsze pozostawali w swej roli, krytyka piękna.

Ale wam się zachciało, razem stanąć na równi z Jerzym Czartoryskim, Dzieduszyckim, Janem Tarnowskim, jako mężami stanu, nie wykluczając ś.p. Adama Potockiego, który nim był instyktowo, kiedy pośredni są i dziś w kierunku swoich usposobień. Ogłaszacie bowiem (Czas dnia 8go stycznia b.r.) niby nowy program polityczny, nie z okoliczności jakichś zestawień politycznych, ani też z jakiegoś nowego stanowiska politycznego, zajętego świeżo przez was; ale z powodu rozbioru krytycznego żywota Aleksandra Wielopolskiego, skreślonego przez Jana Lisickiego, powtórzeniem zaś tego programu przez „Czas", bierzecie na się solidarną odpowiedzialność, przed potomnością zań, wespół z redaktorem jego.

Mówicie na wstępie, że każden rości sobie prawo, do kierowania sprawą publiczną, i jakby jaki mąż stanu,

rozwiązywali mu przyszłość narodu: byli to ideologowie, bo o duchu narodu wcale nic nie wiedzieli, podsuwając mu często swe własne, kastowe pojęcia i życzenia: często wynajdywali według okoliczności, zupełnie nowe wyjścia, zmieniali też swe programy dla nich, czasem na chwilę je porzucali, ale zawsze bez woli narodu, nie troszcząc się, czy on ich przyjmie lub też czy są w jego pojęciu.—

Wy zaś przychodzicie, powtarzając to wszystko, co oni powiedzieli w różnych okolicznościach, obcy im podobni. A to wszystko razem zszyte, z pewną harmonią, a rozwinięte pięknem waszem słowem, stawiacie jako nowy program, a wszystko zakreczone do pytania, jak się to skończy — i jak się zachować mamy, czekając objawienia się tego końca; nie zważając na frazeologią poprzednich ideologów, dzieląc z nimi wspólny ich błąd zachowania siebie samego i członków swego obozu, za naród, o którego każdem mąż stanu dopytuje się, i domaga się go nie może. W braku jego, z umyślnym powstrzymaniem utworzenia się go, co zawsze wiele lat potrzebuje. Niedostrzegacie szanowny Panie, głównej przyczyny, dla której według okoliczności, czy sami zmieniają programy swe, zapowiedzi i rady: kiedy mąż stanu, jak raz chybi, już więcej nigdy nie wraca, nie sięga po ster nawy, szczególnie w okolicznościach takich, w jakich nasz kraj rozdzielony obecnie zostaje.

Jako krytyk piękna, a równie nowych jego objawach, w programie waszym, dlaczegoż wasze pióro okazało × się ~~nasyłając~~ fakta historyi, bez przejęcia się okolicznościami charakterem osób działających, z tysiącznemi wpływy, zkąd nabywa logiki, jedynej podstawy filozofii historyi.

× naśladownictwem powtórzeniem innych z opisywanymi przedstawicieli

Jedyna zaś wasza zręczność jest w tem, żeście teką Stańczyka, odebrali całemu narodowi wiarę, wzniosłe przykłady patryotyzmu, z przeszłości, czem poddaliście go wpływowi jezuityzmu, wmawiając w niego, że tylko w poddaństwie dla Papieża i modlitwach

winien widzieć swą przyszłość.

Nie myślę się spierać z wami, o fakta historyczne, tak jak je podaliście, ale w nich szukać będę, filozofii i historyi, by je wytłumaczyć, pomagając sobie już wyciągniętemi, za jej pomocą pewnikami, a czasem wielkiej doniosłości nałożonemi, często błachemi okolicznościami; bo to wszystko jest właśnie podstawą, tej nauki, na której kształcą się mężowie stanu, a którzy w ~~naszym~~ danym czasie, na swe barki losy narodu biorą — tem już widzicie, iż nie ze współzawodnictwa z wami, o miejsce jakiegoś męża stanu, w~~stę~~szczynam z wami rozprawę; a dałem już tego dowód mym memoryałem, wręczonym Alfredowi Potockiemu.

Zgadzam się, że powstanie pod naczelnictwem Kościuszki było protestacyą, ale szlachecką, choć przez nią, po raz pierwszy naród, t.j. lud powołany został do ofiar; on też zachował w czci pamięć, ~~ja~~ niemi instynktowo pojmował, że mu się należą jakieś prawa skupiające, kiedy szlachta łatwo, potulnie, skwapliwie, wiązała się z obcymi, i też przeważnie wojsko, złożone z małych mieszczan, z włościaków, ze sług dworskich i tej biednej, a równej im szlachty zaściankowej; po upadku Kościuszki, uchodzi nie dla chorągwi i to jest bardzo ważne, ale dla przyszłych kolei kraju, bo czyż mogło złożyć broń, w ~~...~~ swem składzie i zostać w kraju, w którem szlacheckie zaścianki, spokojnie używania przywilejów, aż do podlenia się posunięto, nie troszcząc się o wypędzonych na Sybir, o wziętych na długie lata do obcych wojsk, lub też jęczących po więzieniach.

Przyszło ono pod wodzę Napoleona, a przy nim wyrobiało sobie pojęcie równości i usamowolnienia człowieka, w jego godności. Po upadku Napoleona, gdy wróciło do ziemi rodzinnej, szerzyło praktycznie pojęcia wolności, a opartej na godności osobistej, na równości obowiązków i praw wszelkich, według zdatności każdego, bez względu na urodzenie i majątek, ale zawsze według zasługi.

Te same pojęcia, sprowadziła armia moskiewska,

za swoim powrotem z Francyi w 1815 r. a był towarzyszem czynnik, przygotowującym równouprawnienie cywilne i religijne, nie martwą literą prawa, ale przykładem praktycznego życia.

Spiskowanie zaś wywołane było, postępowaniem rządu Mikołaja, co wy przytaczacie jako powód, że było dziełem ideologów; także w tece Stańczyka i w „Czasie" ze stanowiska szlacheckiego, dążność narodu wyjaśniano, dowodząc wielkiego rozumu tych, którzy rządem trzymali a kraj zdradzali.

Przyszła noc 29 listopada, lud ochotnie biegł pod chorągwie, bo miał nadzieję zrzucenia się swych pęt. Ta jego skwapliwość odkryła ideologów ówczesnych, mimo nawoływań, wysileni fantazyą, oddali się w ręce tych, którzy zawsze chcieli stać przy rządzie i ci, od pierwszego dnia, nie myśleli jak tylko pogodzić się z nim, aby zachować swe stanowiska, podnieść je wyżej, i oprzeć na przywilejach; każden z nich szukał sposobności, aż ich Krukowiecki ubiegł i 40,000 co najmniej ludu z wojska, bo szlachta się ratowała wszelkim sposobem, poszło ginąć na Kaukazie i zatarła się tradycya wyzwolenia ludu, w jego pojęciach godności, aby przecież był obywatelem.

Od jenerała wszystko zdradzało kraj, aż do dyplomatów jak: Czartoryjski i Władysław Zamojski*) „Nous alons a Bresć et la ~~orifera~~ aura sa paix avec l'empereur". Tak to zgiął się pod kolumną, na krakowskim przedmieściu, a zaświadczył to Feliks Słobnicki, aby Warszawa prędzej się poddała.

Ciż sami później podniosą, dla interesu dynastyi stworzonej przy kieliszku w brudnej szynkowni, działanie polityczno-społeczne, było planem demokracyi, ale przez kraj w kraju rewolucyjne zaś, skoro była owładnięta, przez ideologów jak: Mierosławski i inni jemu podobni — tego nie rozróżniacie Szanowny Panie, jak pomieszczacie o zdradach; bo do waszej ideologii;

*) Władysław Zamojski

dołączacie uprzedzenia szlacheckie i tylko wy i wam równi są narodem, i też w jego imieniu, macie prawo przemawiać — wy tylko i inni, a dla stworzenia większej solidarności, obrzucacie się, że Mierosławski gburowato i gminnie wyrażał się i sądził szlachtę, acz tylko przebrał się w tę szatę, jemu właściwą, to co jako mąż stanu mawiał; Mierosławski słowami wielce politycznego znaczenia, a wbrew faktom znanym, uniewinniacie sprawców zdrady, rzucając winę na naród, miasto na ideologów,

Skutki r. 1846, to ciekawa obrona jednych i drugich, tak tych co je wywołali, tak i tych co nadali surowego i prędkiego ukarania ich sprawców, a było ich razem aż 40, wyraźnie wypierających, zachowanie swych ułomnych przywilejów, a stawiając ich nietykalność jako dowód najwierniejszej, zaczytuje ich nazwiska, wspomniany Felix Słobnicki, a dla wielu z tych, jest to powodem do honorów, do wpływu, a przez niego między wami, do popierania was, solidarnie połączonych przez was.

W r. 1848 emigracya nie ruszyłaby się, ale naraził ją, i kraj na szkody, ideolog Lamartine, wieczorem, w wielkim przedpokoju ministeryalnym, spraw zagranicznych, przy jednej tylko lampie, przyciemnionej zasłoną, zwołał nie przewódców emigracyi, ale wziętych z ulicy, których nikt nie znał, ale dobrze znanych, obcym ambasadom, narachowaćby im mógł, zaledwie kilku ludzi statecznych, i tam wygłosił słowa, które wy powtarzacie: „każden u siebie dla wszystkich," niemi wyprawił emigracyę do kraju, a niemi też zmienił polityczne stanowisko emigracyi, aby mógł łasić się obcym.

Żywotna zaś część emigracyi, pospieszyła za mottem, chcem, aby tych sankilotów, utrzymać w jakich granicach, chciéby nie moralności to przynajmniej przyzwoitości. Wówczas głośno, z narażeniem się, odważyłem się powiedzieć publicznie, że jeżeliby miała powstać Polska, to należy

wprzód, szukać sposobu wylepienia emigracyi; co też przedłożyłem w mym memoryale. Dla szczerze nie nasyconego rachunku, wynagrodzenia, wychrzasły. A w waszym ustępie, zatajacie zupełnie wyjazd Czartoryjskiego i Zamojskiego z Paryża.

Pozostała już więc na emigracyi, sama partya politycznie działająca, ale jej zabiegi okazały się szarnemi w 1854 i 55 tym r., bo szło o dynastyą. Ks. Adam Potocki nie dał się jej użyć, Napoleon jak zwykle wyczekiwał, a mężowie stanu angielscy, żądali ruchu w kraju, a że ten dynastyi nie znał, więc też użyła ona ideologów dla jego powstrzymania, mówiąc, że nie wypada powstać przeciw Mikołajowi, kiedy on tak zajęty jest w Krymie, a łudziła się tem, iż sprzymierzeńcy będą zmuszeni zaczepić Moskwę od Bałtyku.

Lord Hardley, ówczesny minister wojny, pisał mi starającemu się o los bliskiego krewnego, że Polakom dobrowolnie przechodzącym z wojska moskiewskiego, do armii angielskiej, jest i będzie zapewnione miejsce w Indyach, w rozmowie zaś oświadczył mi, że tylko ruch w kraju, przez cały naród zrobiony, może być dobrze przyjętym i z konieczności zapewnionym, przy traktacie po wzięciu Sebastopola, ale u was nie ma już narodu, a szlachta jest zadowolniona, bo może rubla nie zapalać swe cygara, a gdyby przyszło do powstania, to kraj nie przyjmie dynastyi, szukającej tu poparcia. Hrabia Władysław Zamojski, starał się o legiony, kilka mniej lub więcej funtów wydatków, zaspokoją podejrzliwość Napoleona, z drugiej zaś strony, aby zawczasu, obrócił się na jego korzyść, nie mówiąc pozwolić.

Po śmierci Mikołaja spośród zawodów, Czartoryjski zupełnie podupadł na siłach. Witold syn jego rozpojony przez Mickiewicza, dożywał się w Turcyi. Władysław brat jego młodszy, był młodzieńcem, wchodzącym

cośkolwiek w życie, później pojął swą żonę Hiszpankę. Objął też regencyą, generał Zamojski i energicznie wziął się do sprowadzenia dynastyi do Polski; użył do tego komisarza, szefa, biura emigracyi polskiej, w prefekturze policyjnej, którego wysłał do Warszawy, pod pozorem odwiedzenia córki, tam bawiącej, jako guwernantki. On to założył fundamenta konspiracyi, wiedzącej naprzód wszystko, zaznajomił ją z wszystkimi niebezpieczeństwy tajnych agentów petersburskich, ułatwiając stosunki tych, którzy obcym rządom, a szczególnie Francyi służyli. Ta konspiracya, stworzyła inne podrzędne, w których partya Mierosławskiego, miała swój udział za wpływem księcia Napoleona.

Nastąpiła chwila zastoju, wyjściem na scenę publiczną Wielopolskiego, a w końcu opanowaną została przez ideologów, gorąco i nerwowo działających, skoro spostrzegli słabość charakteru Zamojskiego, rozdzieliwszy go swym wpływem, od Wielopolskiego, takie mu trudności stawiali, iż musiałoby przyjść do powstania, gdyby nie był się chwycił podrzędnych czynników, zamiast p. Andrzeja, który w Petersburgu, miał również wielkie poważanie, jako przedstawiciel systemu rządzeń angielskich. Napoleon czekał, co powie Anglia, bo nie był kontent, że szukano po za jego familią, panującego dla Polski. Anglia zaś oświadczyła, że ruch nie pochodzi od narodu, że jest sztucznym, fantastycznym, jako opartym na marzeniach i fantazyach, podżeganych, nabożnością, której wpierw nie znano i stanowczo też odrzekła; że nie da ani jednego grosza, ani też żołnierza na taką sprawę.

Też sami ideologowie t. j. szlachta, dbała o swe przywileje, udała się do Langiewicza, aby się usunął z kraju t. j. aby ich nie narażał, kiedy już najokropniejsza była przez nich zrobiona.

p. Andrzeja

Użyto do tej mowy. Kobiety. Pani Z

Napoleon miał niby chęć utworzenia stosunków,
między Aleksandrem a Polską, ale go ubiegł Girardin,
swem dziełem: La Pologne libre dans la Russie libre.
Aleksander wziął to dzieło za memoryał i rozkazał,
aby było poparte, projektem praktycznym, ułożenia
stosunków, Polski do niego. Chciwie pochwyconego
i ulepszono na sposób tatarski. Potrzebny mi był ten
długi wstęp, aby wam dowieść jak stronnicze były wasze
sądy, od czasu Kościuszki, aż do dziś, w naszym kraju,
ale muszę jeszcze wspomnieć, o pomniejszych szkaradach
Książę Napoleon, ułatwił wpływ Mierosławskiego, który
się najął kontraktem, jak jaki kondotier, do służby
w własnej ojczyźnie, a Wysocki stanął, w pośrodku
pomiędzy ~~dyn~~ dynastyą, a niby narodem, przedstawio-
nym przez Sapiechę. Sympatya Francuzów, była tak
wielka, iż z otoczenia cesarza dały się słyszeć głosy
za Polską. Nie pomogła wyprawa do Meksyku, i też
powziął po raz 1szy pomysł zrobienia drugiego Coup d'éta
Jak przed 17 laty, to żądało śmierci Wiśniewskiego i
otrzymali ją, tak też znów, znaleźli się tacy, co żądali
uwolnienia Galicyi stanem oblężenia, od szturma-
ków powstańczych. Tym to żądaniem Moskwa, osłaniała
swe igrzyska nerońskie, a Austrya przyspieszyła
zmianę swego trybu. Na tę wiadomość, przeląkł się
Sapiecha o swój majątek i przez Ordęgę, chciał zrzucić
na mnie, tylko co przybyłego z Ameryki, swą władzę,
widomą rządu tajnego. Położyłem warunki i były twarde,
dla dumy i uprzedzeń szlacheckich, że oni tylko są
narodem, a nie cała ludność Polski. Więc też znając
dobroduszność p. Andrzeja, użyto go, i ten ~~z~~ zupełny,
na jednem posiedzeniu instytutu francuzkiego,
z okoliczności kwestyi ekonomicznej, kilku słowy,
zamknął erę powstania, uznając wszelkie ruchy za
skończone, a zbrojne związki za rozwiązane. Dano
więc stosowne rozkazy, które doszły za późno. Padło

4)

~~1234~~ 13
338

wiele ofiar, a p. Andrzejowi zamknięto powrót do kraju, uznając go Moskwa za główną sprężynę całego powstania.

Jakkolwiek rzecz filozoficznie biorąc w r. 1843, naznaczy historya, początek ostatecznego upadku szlachty, a jak mawiał Mostowski, ostatecznego jej bankructwa ~~moralnego~~ i materyalnego, za dwie generacye, co najwięcej jej własną winą, że jak dziś jeszcze, nie szuka oparcia na narodzie. Wokół się obraca sprawa Polska bez nas, u nas tylko tradycyjami możemy ją powołać do życia – Kostenie ~~nej~~ wasz zawsze tyle, aby ju zlaczona z narodem, stanęła na jego czele, jak stała niderlandzka, jak stoi angielska szlachta, francuzkiej już nie ma, tylko wspomnieniem, sentymentalnym legitymizmu.× Ale wy tego nie widzicie, boście wytworzyli swą partyą, w całej mocy na konserwatyzmie, rzucając naród jak się wam zdaje, w objęcia jezuityzmu, kiedy wam potrzeba było zejść do ludu, aby wytworzyć naród, wy zaś w swym programie, nic, a nic o tem nie wspominacie, a przecież on istnieje, a daje tego dowody, swą nieufnością do was, jest głuchym na wasze nietaktowne nawoływania.

Ale to wyznanie filozoficznej prawdy, że tak należy postępować, nie wyjdzie nigdy z ust waszych, bo wy mawiacie w siebie, że lud do was przyjść ~~musi~~ musi, jak do starszej braci, a przecież lud wie, żeście go zawsze oszukiwali.

Cały też ustęp wasnego programu, o obowiązku stania o własnych siłach, na własnych nogach, pięknemi słowy napisany, głowy mu nie zawróci, ale go przyjmie z radością, co zwiększy wasza władzę ~~moter~~ cześnie ryczną, każden szlachcic, prawem przekonania, spełnienia swych obowiązków, względem ojczyzny. odmawiając kolonku do serca Jezusowego i zapomnieniem się.)

× że pracuje jak każden w siebie dla wszystkich –

Nie zaprzeczony jest to pewnik filozoficzny, że jak każda jednostka, tak też i część każdego narodu, lgnie tam gdzie jego aspiracye moralne i interesa materyalne najwięk szego doznają poparcia, dla nich często, zrywa swe tradycye z przeszłości, z pierwotną matką, ojczyzną. Stanął też i lud galicyjski od wielu lat, nie wchodząc w przyczyny

~~[illegible]~~

jakle, o których wspominałem, ~~stanął~~ po stronie tronu zwierzchnikową, i cała swą szczerością i korona mu też ufa, i nie troszczy się o zdradę jego, jak on mu się sprzeniewierzy.

Wy zaś ideologowie, bierzecie to stanie przy tronie Najjaśniejszego Pana, za jakąś ofiarę, za zasługę, i to jeszcze za pośrednictwem przedpokojów ministeryalnych, gdzie wyczekujecie sposobności, w którejbyście mogli być wynagrodzeni, za waszą ufność i wierność, dla korony koncesyjami, ~~za waszą~~ na koleje i przeróżne banki, które też zdobyte, uważacie za prawnie nabyte, i to jeszcze na równi z prawem żebractwa. Z zasady konserwatywnej bronił „Czas” prawa ich bytu, kiedy w mym memoryale wykazałem, ile są one szkodliwe, w uregulowaniu kredytu publicznego i finansów państwa. —

Mówicie o ratowaniu zagonu, co tak zalecał słowem i czynem, Adam Potocki, więc to nie jest rzecz nowa. O poddaniu się zupełnem Moskalowi, jeżeliby tak był uczciwym, jak jest wolą Naj. Pana, aby pod jego panowaniem, konstytucya nie była martwem słowem — dziwne to bardzo porównanie.

Zapominacie, że jak wiary, tak i narodowości, nikt nie jest w stanie zniszczyć, tylko ona sama może się zabić, a właśnie lud dba tylko o zagon, o język, o wiarę przodków, kiedy u was te świętości Polskiego patryotyzmu i ideału są w poniewierce, bo wszystko bierzecie ze strony materyalnych korzyści. Wykrzykujecie ze zgorszeniem, że <u>spodlenie gorsze jest niż śmierć</u>, powtarzając formułkę, bez najmniejszego nadzoru w jej wykonaniu, każdy u siebie ale dla wszystkich, ona już jest, najbliższym celem i obowiązkiem, jako jedyny środek, waszego zbawienia, szlacheckiego ale nie narodu. A przecież czas zmienia ją podług okoliczności, i wy sami nie jesteście wolni od tych zmian, jakby na dowód

ie ideologowi, jak pięknej kobiecie, wolne są kaprysy.
Tak to widzieliście uśmiechającą się wam okoliczność w nadziejach partyi Orleanistów we Francyi. szeroko tem Czas pisał, nawet między wierszami, były to strachy na lachy, boście wiernie stali u stóp tronu, a tymczasem rozwiano je, w ministerstwach, jak wieść niesie, przywilejem jakiegoś majoratu — boście i tam stali.

Do sytości pisał Czas o socyalizmie i nihilizmie, nie używając tych wyrazów, na rzecz zupełnie niezgodną z naturą naszego ludu, ekonomicznie nawet, nie ma się o co lękać w Polsce, równoważy się w naszych potrzebach, rolnictwo z przemysłem, co jest powodem wzrostu podzielonych płac, a stąd dobrobytu. Ale nie dostrzegliście tuż obok siebie pauperyzmu inteligencyi, brakiem zajęcia rąk, który przy rozkładzie naszych ogólnych pojęć, o moralności i obowiązkach, musi wydać owoce straszliwości niepojętej.

W końcu mówicie o obowiązku, kiedy każdego z was, aż dotąd uczono o prawach jego, i li tylko o prawach, a to właśnie, przypomnienie najczęściej znajduje się w Czasie, owe to bowiem przypomnienia prawa, są jedyną siłą i podstawą konserwatyzmu. (podług Karty *)

Jak raz Czas zmienia, że tak powiem swą barwę według potrzeby, dość wspomnieć o pochwałach, dla Dunajewskiego, potem zarzuty nieudolności, za owe przedstawienie skarbowy projekt, dziś znów jest wielkim, rzucając na Adama Potockiego całą winę.

Zupełne zrobiliście fiasko, dając miarę swego patryotyzmu, jako też nieznajomości prawa kanonicznego, waszem wystąpieniem, co do pomnika Papieża, a jak rzecz wiadoma, to wasz redaktor, dziwnym aforyzmem, jakby was ośmieszył, dał wyjściowej sprawie mówiąc ze epoka stawiania pomników, jest epoką upadku kraju.

*) Gołuchowskiego — w Polsce teraz opierać się na tradycyach Konstytucyi w Czechach na prawie historyczno politycznem a w Moskwie na [illegible] i tu moralność publiczna jest w stosunku do tych podstaw konserwatyzmu — Patryotyzm, poczucie sprawiedliwości, solidarność z narodem bez względu na urodzenie stan i wiarę to wszystko jest [illegible] skutkiem owej moralności jak ona pochodzi z zasady w konserwatyzmie przyjętej

Zastanawiając się raz nad doniosłością waszego programu, z którego żadna nowa myśl nie powstała, śmiem powiedzieć, że w książce uważać by należało za epilog, ale tak podobny jak jest w Biesie, zwróci uwagę obcych. Pilnie będą śledzić jego skutków, aby im w jakbądź sposób położyć tamę.

Zdawało się też każdemu, że po sporze o pomnik dla Pasterza, wejdziecie w waszą rolę, która może przy~~śćt~~ ~~ze~~ nieść daleko większe korzyści dla kraju, niż pisanie i ogłaszanie programów, bo aby być mężem stanu, nie trzeba je ogłaszać, znać potęgę, majestatu ludu i jego potrzeb, a w danym razie w środ swych czynności, wyrzec się wszelkich urojeń, religijno-wyznaniowych i wszego rodu, mieć lud w sobie i silną dłonią wieść go do celu.

Zawsze w porównaniu, Wielopolski tedy był mężem stanu, a Gołuchowski był tylko urzędnikiem stanu, trafił w waszą autonomii słabość, zamieniając się z niej, tak zwanemu zaspokoił zachcianki szlacheckiego, rozpłomienił ambicyję i ambicyjki, podniósł Was wszystkich i każdego z osobna, do godności męża stanu, wszystkich i każdego z osobna, do godności męża stanu, że dźwiga losy kraju, z prawa, rodu i majątku, on został z ludem. a wy o nim nie wiecie

Zostaję z szacunkiem i poważaniem
wasz uniżony sługa.

[illegible]

Wrzelówka 4 Lutego 1880

Do Wielmożnego Pana J. I. Kraszewskiego

Wieliczka 21 marca 1880

Wielce mi Szanowny Panie

Zdrowie moje i zmiana urządzeń domowych stały się przyczyną przeoczenia mego, że jest moim obowiązkiem i było zgłosić się do Was razem z wszystkimi Wam życzliwymi, a także moje tłomaczenie się, jako też uznanie mojej winy, niechże będzie Wam dowodem, ile to mi zależy na Waszym zdaniu i dobrej myśli, co do mej osoby.

Jeśli raz poprzednio, przeoczyłem się w spełnieniu obowiązku mego, to ufny Waszej dobroci, pewien jestem Waszego przebaczenia.

Obiecywałem Was nie nudzić plotkami tutejszymi, ale zbyt ważną rzeczą była kandydatura Koźmiana przedstawianego nieszczęśliwie przez Stańczyków, którzy się chwalili, że idą ręka w rękę z księżmi, a właśnie ci odłączyli się od nich i zamiast, żeby padł wybór p. na Szulera, wybrano księdza karciarza, bo solidarność księży i ich wpływ na lud wiejski, pokazało wiele to oni mogą i jak daleko głupi są Stańczycy, w swej wierze, że lud jest z nimi dlatego li tylko, że do imion mają przyczepione

tykułty i nie pojmują, że tylko wpływ księży zatwierdzają.

Już dosyć o tem, o tej ich głupocie.

Hrabia Nekrolog jakoś ucichł, bo mu się otwarty przedpokoje u księcia Fryderyka, jednakowoż nie poprzestał robić zabiegów, aby pomnik dla papieża stanął na Wawelu, czemu się sprzeciwia zupełnie prawo kanoniczne, aby kościół nie ~~był~~ przemieniał się na Panteon. Księża jak zawsze ustąpią jego żądaniu aby coś wyzyskać dla siebie, zwłaszcza iż podali do sejmu żądanie zwiększenia im płac stałych, a w tym względzie już parę artykułów wyszło z pod pióra hrabiego.

Krążą tu pogłoski pewnych przygotowań wojennych i zdaje mi się, że z położenia Austryi jest to jedyna droga wyjścia z fatalnego jej położenia, ale z tem wszystkiem, brakiem męża stanu, ja nie widzę w tych przygotowaniach wspólnych wysileń wszystkich ministrów. Może to nastąpi z czasem albo też zupełną ono ze szkodą kraju, nie powiem na niczem, ale bez korzyści, któreby w innym rządzie mniej osiągnięto.

Ja coraz więcej na zdrowiu tracę, czekam lipca aby udać się do kąpiel, a jeśli te mi nie pomogą to będę musiał zrobić krzyżyk dla mojej działalności, pochować ją, wprawdzie

zostanie mi pióro w ręku, ale tem, nie można tak na czasie stać w obronie sprawy jak żywem słowem, zwłaszcza w kraju jak w naszym, który czytać nie lubi a tem bardziej myśleć nad tem co czyta.

Były tu nowe wybory w czytelni ludowej i to jest przyczyną, że do dziś nie podziękowano Wam piśmiennie za Wasz podarunek, co bez rozgłosu Wam się należy i jest obowiązkiem dla czytelni.

Mało mam wiadomości o burdach jak mi powiadają, które zaszły w kole polskiem, tak są niekontenci z Ziemiałkowskiego. Wiem tylko, że Jerzy Czartoryski był pierwszym, co oznajmił swoje niezadowolnienie, a uważając go ja za jedynego męża stanu, między tutejszymi, mam wiarę, że miał słuszność choć nie wiem o co rzecz szła. Sama już pogłoska puszczona, aby jeden więcej Polak był ministrem z teką, już mi dowodzi, że takiego żądania Jerzy by nie postawił, bo z pism ogłoszonych przez niego, ~~z~~ zupełnie widać niezgodę z ambitnemi zabiegami Dunajewskiego.

Zajmują się tu bardzo sposobami polepszenia bytu stanu włościańskiego, ale cóż kiedy nad tą, a tak żywotną kwestyą, rozprawiają tak samo, jak każden trudniący się chodowlą bydła, i rzeczywiście rozumują tak, jakby włościanie byli innemi zupełnie stworzeniami i im niepodobnymi — i rzeczywiście zawsze zachowują swoje odrębne

stanowisko, przez które wierzą, iż to jest ich wielką łaską zajmować się losem ludu, wytykając mu jego wady, próżniactwa, lekceważenia zarobku, ciemnoty, rozrzutności, nieprzezorności jakby oni sami wolnymi byli od nich.

Ich pomysły są półśrodkami do niczego nie prowadzącemi, bo tu potrzeba by było radykalnych przemian, zarówno do wszystkich stanów zastosowanych.

Interes kast to jest szlachcica, księdza urzędników i mieszczan, stoi zaporą wszystkiemu, bo to jest natura rzeczy, iż wszelkie dobro jednej kaście zrobione, czyni w czemś krzywdę innej, choćby tylko w ich prerogatywach.

Tylko mąż stanu silną wolą, a nawet teroryzmem mógłby zmusić ich do milczenia. Pokojowe zaś i wyrozumowane konieczności mają zawsze tak silny opór, iż ja nie widzę aby mogły się stać dobrem zasiewem na przyszłość, bo solidarność kast zawsze je stłumi i na chwasty przemieni.

Zostaję z szacunkiem i poważaniem zawsze Wam życzliwy sługa

[illegible]

P. S. tak mam mało czucia w palcach, iż moich pism nie mogę kopijować w książce a z kopijowane byłyby zbyt blade a tem samem Was męczące w czytaniu, jeżeli Was zbytnie nudzą.

Do Wielmożnego Pana J. J. Kraszewskiego

Drezno.

Wielce mi Szanowny i kochany Panie

Wieliczka 28 kwietnia 1880

Widziałem marynarzy angielskich słuchających czytających powieści Walterskota lub Dyksona w których na twarzach rozrzewnienie, smutek, gorycz i zaciekłość się malowały, a często z oczu łzy kroplistę spadały. Widziałem też Francuzów pięście ściskających lub też łzami zalanych, kiedy ja zimno ale z uczuciem czytałem im: Opis bitwy pod Waterloo,* lub też czułą historyą: Wirginii i Pawła.

Dlaczegóż ja nie odczuwał malowniczych obrazów tak jak oni, a dziwiłem się w wnętrzu moim ich wrażliwości, przy naturach tak prostych, tak grubych a tak pełnych serca i nie dziw, bo nie byłem ani Francuzem ani Anglikiem.

A dziś nie wiem czyto dla wieku mego, czy też z przyczyn poczuć rodzinnych nie mogę przeczytać żadnego dzieła z Waszych powieści historycznych aby

opisy w nich znajdujące się, czy to ówczesnej natury i zwyczajów, czy też w przebiegu działalności osób w nie wprowadzonych, ~~roz~~ rozrzewniały mię tak iż często muszę spocząć przeczekać aż się uspokoję by na nowo ulec wzruszeniu.

Zaprawdę powiadam Wam że powieści Wasze historyczne przez tanie wydawnictwa jeżeli przejdą do rąk ludu, który ma na ówczas więcej będzie świadom czytania i rozumienia, to Wy nimi stworzycie w jego sercu rzeczywiste poczucie polskości i miłości ojczyzny. Lud bowiem najlepiej odczuje Wasze opowiadania przeszłości, bo w jego sercu zatarta i uśpiona pamięć jej

przeszłości

ożywi się, spotężnieje uczuciem, stanie mu się ideałem, tem łacniej iż starano się wytępić w nim wszelkie jego pojęcie.

Dla niego Lubłana będzie najponętniejszą bo najłatwiejszą do przyswojenia jego sercu i jego rozumowi.

Bóg zapłać za urocze choć smętne uczucia opowieściami Waszemi wywołane.

Dowiaduję się z Czasu z dnia 24 b. m. że obóz konserwatystów krakowskich jest w największem zamieszaniu. Już narzekają że polemika o życie Wielopolskiego wielką szkodę im przyniosła. Nawołują się, a w tem wygadali się, iż rozróżniają między sobą 3 stopnie konserwatyzmu: biernego, złożonego z zamieszkałych po za miastem, z czynnego, który rej wodzi w mieście. Nakoniec ze Stańczyków którzy nad wszystkiem panują i czynnemi są do

prowadzenia sprawy, że w czasie jubileuszu Waszego przystąpili do zgody z pewnemi restrykcyjami jak zawsze to czynią Jezuici. Radzą sobie wyjść z koteryi, wejść w stosunki ze szlachtą po wsiach, a przez nią z ludem. Chcą zjednoczenia wszystkich umysłów, wprowadzić karność, jakby w jakim domu bankowym, każden ze wspólników swoją część prowadzi ze swemi podwładnemi. Jakże mało znają ludzi i kraj i też zaraz po takiem założeniu zwracają się potulnie o pomoc do duchowieństwa, które tyle jej da ile ona mu korzyści przyniesie, a dalej żebrzą pomocy urzędów politycznych, które w ręku lud trzymają. ~~ale~~ Ale ani słowa nie wspominają o drodze prostej a prawej zniesienia gminy dworskiej i starania się o urząd wójtów, bo są i b jakby byli szlachtą niepoprawną galicyjską.

Bardzo się skarżą na mnie za list otwarty do Tarnowskiego i do księdza Gołdy w odpowiedzi na jego broszurki: O upadku materyalnym stanu włościańskiego.

Jak zwykle krzyczą najwięcej ci, którzy tych pism nie czytali, ani też myśli i serca nie mają do ich zrozumienia, a są to w ogólności wielcy panowie i panie co to dla przykładu modlą się na książkach francuzkich. Przez nich wpadłem w biedę ale się z niej wygramolę. Głupia to rzecz wojować z babami, ja ich nie szukał, same mi wlazły w drogę. Przekonałem się jednak że jest bardzo zaszczytnie szlachecko pańską bronić zwierzę od okrucieństwa parobka

lub ośmiaka, bo złajanie go przystoi surdutowi nawet wyra-
zami których tylko furmann używa ale jest zbrodnią
upomnieć się za dzieckiem którego wyprowadzono na
strych, tam uwiązano, wrócono się na dół, by poszuka[ć]
rózgi, a jej nie znalazłszy, wzięto szczotkę z drucików
mosiężnych, którą czyszczą ~~st~~ suknie zaszargane
mateczek Felicyanek, bo to się działo w ochronce, i nią
obito skórę 3letniemu dziecku poraz pierwszy będącem[u]
w ochronce. Niesłychana to napaść wołająca o pomstę
do nieba na zakonnicę, na przełożoną ochronki, która
jest bliską krewną przez męża księżny Lubeckiej
drugiej po hrabinie Łasockiej x w przesławnym komi-
tecie stawiania pomnika ~~Fr~~ Piusowi na Wawelu

Szczęściem dla mnie że wiele bardzo wiele matek oglądało
dziecko przez kilka dni w którem ~~tem~~ czasie nasiekane
szczotką nie ustępowało –

Drugiego lipca wyjeżdżam do Cieplic Trenczyńska
na Węgrzech wiele mi dobrego obiecują i ja sobie z tych
kąpieli. Przygotowany jednak jestem na zawód w mych
nadziejach, a nie mogąc pisać i czytać dużo, tracę wiele
na cierpliwości, aż się nie przejmę życiem zwierzęcem
choć się w głowie roi.

Zostanie mi zawsze jedyna pociecha pogawędzić
z Wami bo nie będę widział znudzenia jakiego dopatruję
u tych, którzy zdaje mi się że mnie unikają.

Wam zawsze szczery i życzliwy

Bartelach z [illegible]

Maxymilian Witkowski

1239
344

W

Do Wielmożnego Pana J. I. Kraszewskiego
w Krakowie

Wieliczka 18 Maja 1880

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie

Sam na starość utrapiony matki mojej zmuszony jestem Wam przestać aby was powitać i dłoń Waszą uścisnąć w Cislitawii - w grodzie jezuitów i głupstw jako też rozpasania się wszelkiej rozpusty moralno-politycznej — bo mi Dusze nieboszcze [illegible] piarze, któremu dawałem wygodne mieszkanie. —

Broszurkę Moszyńskiego, a wiedzą ludzie że niewiele on umie a mniej jeszcze pisać — zda się być mu podstawioną przez jezuitów — przyczyniony [illegible] mocno sędzia i ustępem, odnoszących się do Stanu Wieśniaków — jest to dalszy ciąg nauk [illegible] nekrologa — [illegible] granice galicyjskie — w zasadzie jego programu aby szlachta trzymał się wrodzonej [illegible] pana i był za siebie dla wszystkich —

Niedawno było [illegible] wszelkiego kalibru [illegible] wniost projekt nowy instytucyi aby ratować włościan co jest zgniłizną moralną — dołoczam me uwagi które mu przesłały w dowód [illegible] który mu równi odmawiając występując z projektami aby się poprzeć —

W tym piśmie opieram się na legendzie o Twardowskim który skoro podniosł wszystkiego do instytucyi prawnie określonej zapis[illegible] ją — A przecież oni mimo niewoli to tylko w przód moralnym nadzorem pilnowali moralnego i materjalnego zachowania się pozostałej rodziny bez względu czy to ojciec czyli syn spełnił posługę na rzecz Rzeczypospolitej i tu jest tradycja iż zajmowali się zarazem [illegible] jako ten

towarzyszył Panu lub był powołan przez Króla do służby przy.

Z mych lat dziecinnych mało sobie przypominam w płockim wojewodziców, cześnikowiczów, chorążych — starościców, ale też nas więcej było wojskich —

Czas tak bałamuci, że raz pisze że posiadłość daje tytuł szlachecki a drugi raz że ono jest niezależne od własności — pierwsze prawdą bo i Wydział Krajowy w nowej ustawie o drogach rozparcelowanej ziemi zastrzega wolności i przywileje jakie miała jako większa własność przed parcelacją —

Chaos we wszystkiem — a w brudach tych jeszcze nie zapominajmy o sobie, biorąc się za duchownych świeckich —

Wszyscy myślą że znają ze sobą lud lub że go mieć będą — co dzień się przekonywam że on w sobie wskrzesza tradycje narodowe — tu wieśniak za wydeklamowany wiersz o Żółkiewskim przez syna szynkarzu daje chłopcu 1. flor. indziej proszą o powtarzanie Krakowiaków Karpińskiego — a śpiewy historyczne które wydaje — mają popyt. tylko że bieda nie daje im sposobu ich kupowania —

Mieszczanie rosnący są zabobonni i też jezuitom są wszystkim oddani —

Nie uratuje własności większej nawet gdy ona rozparcelować i to byłoby zbawiennem bo by została w rękach narodowych — bo ziemia jako warsztat musi przejść w ręce które w niej umieją pracować własnemi rękami — i ci tylko ją uratują którzy podzielą ją na drobne około bo mogą i wydzierżawić ją włościanom.

Niebawem zostanie bardzo wielu Hrabiów nawet Książąt. a cóż dopiero mówić o szlachcie jak w Galicji gdzie od Podgórza aż do Bukowiny były wielkie majątki Jordanów Skorupków. a teraz dziś są posiadane przez baronów przechrztów przez ekonomów kucharzy i kamerdynerów — którzy że posiadają większą własność

udają być szlachcicami przez złe obregu pełnie się wypierają
Stąd to pochodzi ich skwapliwe popieranie Czasu. Stańczyków.
Ale może i już wcale niezgorzej lub z zaszczytem swojimi Markami.

Żal mi że Wawry tylko uważnić niemogę i że dłużej gawędzić mi z wami niewypada.

Apropo wici w okolicy Krakowa we wsiach używają Dwaj pierwsi drzewiani wici jako by jaki Krzak. i do gałęzi wiążą rozne kolorowe wstążki.

po wsiach wici są dziwnie pokrzywione na jednej odnodze korzenie i dziwnem utworze naśladujące niby jakie stworzenie

Raczcie przyjąć me szczere wyrażenia
szacunku i poważania
zawsze wam życzliwy

Pustelnik z [illegible]

~~1240~~ 346

Do Wielmożnego Pana J. J. Kraszewskiego w Dreznie

Wieliczka 21. Czerwca 1880

Wielce mi Szanowny Panie

Za dziesięć dni już będę w Cieplicach Zgorzyna –
Stacha i Konas. czytała JW. pani co umie paplać po francusku – i
ciekawie się dopytywała co się stało z majątkiem Stacha i Jagny.
Pisałem do Kazimierza Wodzickiego w ogospodarstwie kraju pilnie baczyć
należy na stosunek inwentarza żywego – otóż 360 familii Hrabiskich
40 książęcych tyle baronów. z wszystkimi spowinowaconemi imionami. tra
dycja. to zawiele tej trzody chlewnej na 6 milionów galicianów. – Hiszpania
na 24 milionów ma już o połowę mniej i zmiłuj wyhodować się nie może
Stacha z Konas. czytał. wieśniak ale mi innego mi nie powiedział – co
do całej historii – tylko to że owa epoka stawiania klasztorów. musiała
być przeszłym niewoli. powracającą. – bo kto je wznosił swej pracy
i siły – i potem – przeciw nie Panowie którzy dawali grunta. i lasy.
Zakrzyczano Smolkę że opis jego losów za Mieszka starego zbyt
jest piękny. że te panowie nie mogły być już tak wielkie kiedy Państwo
było potężne – zawsze dumna szlachecka widzi to czego nie było.
Całe Państwo mieszkowe liczy ma dziś 26 milionów mieszkańców
to w owym czasie nie mogło mieć więcej nad 300.000 mieszkańców –
które w owym obrazie niknęły i musiały być pierwsze. wielkie
J dziś zajmuje nas Wojna Chilijska Peruwiańska Państwo większe niż

cała Europa w kwestyi Boliwię — a jakiż mają ludności co najwyżej 5 milionów ale na głupotę nima lekarstwa —

Znów brudy w sejmie i poza sejmem — głośno mówią o oszustwach Smarzewskiego były prawej ręki Sapieżyn — ale go uwolnią oto się postarają Banowie — takie już pojęcie rozkładowy moralności w tym kraju.

Adwokaci bałamucą — chcieliby się ograniczyć liczbę — ważę się to między nimi do obu izb zaniosłem prośbę że jako biegli w prawie winni naprzód ograniczyć liczbę szewców, krawców, gałganiarzy — i t. d. nawet liczbę uczniów gimnazjalnych i uniwersytetu — a potem o sobie pomyśleć — bo przecież ich rzemiosło jest tak dobre jak wszystkie inne —

Każdem u siebie — aby mógł być dla wszystkich musi mieć przywileje inaczej by go nadobierano że ma być dla wszystkich

Czas znów grzmoci że konserwatyści krakowscy stanowią się jedynym stronnictwem które rozumnie myśli i postępuje — i stoi na jego czele — wykręcał kilka myśli i wyrazów z mego pisma do Stanisława Hrabi nekrologa. i tem dowodzi że stanowią się jedynemi co o przyszłości kraju myślą, nawet użył wyrażenia że bez ideału kraju prowadzić niemożna —

Co za szkoda że nima kapitału coby był użyty na dziennik postępowy ale to dziś bardzo drogo by zapotrzebowało grosza. A może by też i warto się zbić "Czas" tak się nim zanudzą —

Ciągłe skargi na przyciągłych z Urodnik socialistów.

niewiedzą i to był głos przestrogi – każdy widzi że idzie
kraj do bankructwa. i nim nędza co może wytworzyć jeśli
nie zawczasu, w której wszystko może zginąć –

Po tem bajaniu wracam do Stacha. – wielka wasza praca
coście to musieli naszperać naczytać się – by tak wiernie oddać
epokę. nabożnie – Niesłusznie się lękacie chyba że nie powtórzeli
bo każda epoka dostarcza innych – poglądów swego czasu a
który je lepiej maluje przez głębokie poszukiwania od was.

Cooper malował stosunki czerwonych skór z białemi bo jeszcze
żywa była pamięć ich starć to było łatwem – przygotował
zniesienie niewolnictwa – Dikson opisując życie Murzynów
podniósł wrzask uszanowania praw człowieka i też branka do
służby wojskowej i tem polowanie na dzikich ludzi – a cóż z waszej
pracy wyniknie? – że naród poznał sam siebie. Obyście znaleźli
czas i siły do ukończenia założenia waszego – a błogosławić
będą przyszłe pokolenia. i to właśnie jest przyczyną dla
której Stańczyki was strawić nie mogą – Mniejsza
o ich zabiegi – wdzierają się coraz szerzej. a takich
uczonych jak wasza – nie może spowszednieć ani też umniejszyć
się powtarzaniem.

Co idzie z serca przychodzi do serca – a wracając dajcie
mi otuchy –

Ja pracować nie mogę. – jak długo czytam – długo piszę
lub dyktuję zaraz mi się więcej głowa wytęża – zmniejszają

płata drzwiej — bajami pismem mnij mnie męczy.
trudniej mi mówić długo — i tak przyzwyczajam się do samotnego
życia —

Najwięcej raz mnie męczy twierdzenie udowodnienia herezji
z drużyny Monowmiany — dużo myśleć dużo popracować
a tu brak czasu bo na wywody ogłaszające na razie
potrzeba odpowiedzi —

Burzkowskiemu na jego projekt. wzajemny opiekun
odpowiedziałem legendą o Twardowskim — co instytucję
zwyczajową Wojtka. przemienił na prawnie istniejącą
celem Dania towarzyszów. Świętemu Józefowi w Niebie.

Nie brakło mi by każdego dnia coś napisać — ale
pism — uczniowie uniwersytetu nie znają ortografii a co
do pióra myśleć aby zdania jakie ogłaszali — więc wszystko
się składa abym nic nie zrobił.

cała nadzieja w szpitalu. aby był zdrowszy uwagę
a tem na dwoje baba wróży.

Wam zawsze życzliwy

Przyjaciel z uczelni

(Witkowski)

~~241~~ 348

Ad

Wieliczka 22. sierpnia 1880.

Odrutowałem garnek z wód trenczyńskich — jesień pokaże, czy ciec nie będzie — Zdaniem lekarzy mógłbym wrócić do zupełnego zdrowia, gdyby było możebném ująć sobie najmniéj lat piętnaście. Zalecono mi ciągły pobyt w górach, na wyżynach przy więkrzém ciśnieniu powietrza. płuca nawykłe długim pobytem na szczytach Kordylierów do rzadszej atmosfery mają zbyt rozszerzone komórki, które dziś nie mogą chwycić powietrza gęstszego je napełniającego stają się przyczyną duszności i znużenia, które mię dławi, przyczynia się do umniejszenia ruchu, co znów oddziaływa niepomyślnie na mój stan zdrowia.

Gdybym ich doktorów chciał słuchać, należałoby mi się obwinąć w watę i zamknąć się w pudełku — więc też słucham ich prawiących, a tymczasem swoim trybem prowadzę życie, póki go stanie.

Zobowiązany Wam będę za wskazówkę, gdziebym mógł dokładnie się dowiedzieć o Filiponach popowych i bezpopowych — Bezpopowi modlą się pod drzewami; zwykle na to wybierają lipy, ma to być lud pracowity i rzetelny, nie zna szlachty między

sobą jak Węgrzy na południu znani na miejscu pod imieniem Karnanów. Osiedleni są w Stanisławowskiem i nad granicą Bukowiny. Wielu ich jest? Nie uznają prawie innych świąt nad niedzielę i kilka innych odpowiadających świętom pogańskim, jak sobótki.

Nazwa Lipowanów naprowadza mię na myśl, iż są to najdawniejsi chrześcianie z epoki pogańskiej.

Całe Węgry wyznawały kalwinizm, jak do dziś Rumanie. Gwałtem Austrya wprowadziła katolicyzm, w północnych tradycya go przechowała. Widać to w charakterze ludu i szlachty. Okazuje się ona w tém, iż się zarówno lud jak szlachta oddaje przemysłowi i kupiectwu. Katolicyzm do dziś nie mógł tego poczucia samodzielności zniszczyć. Dokonywa się to w części przez kapitał wprowadzający przemysł fabryczny ale i ten staje się silniejszą podporą wolności tém, iż się opiera na protestantyzmie i judaizmie umiejących oddzielać sprawy ziemskie od wiary, gdy przeciwnie katolicyzm za podrzędne jej uznając krępuje samodzielność i wytwarza wyzyskiwaczy na dziś, bo jutro już grzech potrzeba zmazać pokutą, czém zaufanie we własną siłę woli niszczeje i też nie może być ono podstawą wspaniałomyślności i uszanowania godności swych sąsiadów a współobywateli.

Słowem katolicyzm rzymski jest monarchizmem, protestantyzm republiką a kalwinizm i judaizm jest tylko w stanie stworzyć republikę federacyjną, co odpowiada — sile — centralizacyi. Dla

uszanowania prawa — i samorządowi autonomicznemu i też katolicyzm dąży do jedności wiary w granicach państwa, protestantyzm ma poczucie państwowości w mowie a kalwinizm i judaizm przedstawia federacyę, czyli ludzkość, skąd też w części jest uznawany za kosmopolityzm.

Węgrzy mają zmysł polityczny, mają cele, którychto my nie mamy, wytwarzają bowiem poczucie obywatelskie bez względu na narodowość i wiarę, to jest ich polityką, kiedy w narodach katolickich ona jest zależną od osobistości i jej interesów póki stoi na czele interesów publicznych.

Tak ja maluczki rozumuję. Wielkości nasze są innego zdania, wszak co głowa, to rozum, czyli moje mnie zaspokajają i to mi starczy.

Po odjeździe cesarza z Galicyi hipoteka pokaże, co kosztować będzie jego przyjęcie — to będzie stan bierny — a cóż pokażemy w stanie czynnym? Z góry nakazano krzyczeć: vivat — niech żyje, byleby tylko nie wołano: niech żyje król polski, boby to mogło go zraźnić z Moskalem. Wątpię, aby całkowicie ta część programu spełnioną była; wiem, że nie będzie jednomyślności, totéż tem wybitniej, że będzie stanowisko mniejszości dopominającej się o Polskę, z czego łatwo się stać może większością.

Oczy słabe pozwolą mi wrócić do zajęcia się wypisami, co nastąpi zaraz po odjeździe cesarza, bo tem wszyscy zajęci i nie mogę też żądać, aby mi odszukano i dano książki, w których mam gmerać.

Przy wyjeździe do wód spotkałem się z Odyń-
cem i jego przypomnienia się Wam przesyłam, a za
powrotem miałem przyjemność ugoszczenia u siebie
żonę i córeczkę Ungra. Obiecała mię odwiedzić
na rok przyszły. Upraszam o pozdrowienie ich ode-
mnie jako będącego w ciągłych z nimi stosunkach.
Czy mieliście wiadomość o elegii historycznej
p. t. „Brama płaczu" przez rabina Herschel Schorbun
wraz z objaśnieniami, 3 edycya z roku 1851. Tłumacz-
onej na język polski przez Ksawerego Branickiego wy-
danej w roku 1879. Bez objaśnień autora, któżby zro-
zumiał, że to jest epizod z naszej historyi. Najważ-
niejszym w tem wydaniu jest przedmowa i wymia-
na kilku listów między Branickim a Stanisławem
Tarnowskim, z których pokazuje się przyznanie Bra-
nickiego do pochodzenia izraelskiego i że z tegoż są
wszyscy nasi magnaci.
Na Wasz jubileusz Polacy z Belgradu prze-
słali Wam swój adres, na który odpowiedź Wasza
ich rąk nie doszła. Wyrozumiali obwiniają pocztę.
Donosząc Wam o tem, mam na myśli, iż zechcecie
własnoręcznym pismem im pamiątkę po sobie
zostawić, jakeście to uczynili dla innych. Adres:
Monsieur Gąsiorowski, medicin en chef Belgrad.
Przypomniałem zdania Węgrów co do spra-
wy Polski: Rządowi nie są jej przychylni a to z powo-
du nietaktownego i nieprawdziwego wykazania domnie-
manego uciemiężenia Słowaków na Węgrzech przez
Tilora, za co też wydalony został z Galicyi. Opozycya
sprzyja Polsce i życzy sobie jej bytu, aby mieć sprzy-
./.

mierzenia przeciw Moskwie i panslawizmowi.
Patrzą na punkt polityczny rządu Polski dodając,
że jeśliby on go nie miał, to ona się postara
o rozszerzenie jegoż. Zmiesza ich najwięcej partya
Stańczyków i polityka klerykalna Czasu, ta ich za-
strasza tak, iż opozycya rządu Polski, rządowa
zaś partya pewna Słowaków, że ci ofiarowanie podej-
rzanych idących myślą ręka w rękę z panslawiz-
mem moskiewskim nie przyjmą, więc też i
Polski, jako zdradzającej pracę pokojową sobie nie
życzą.

Z szacunkiem i poważaniem
nasze Wam życzliwy

[illegible]

J. I. Kraszewski – Drezno

Wieliczka 17. Listopada 1880

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie

Zupełnie przepomniałem o popiele – jako starszyzna – upraszam też w Pakule zaraz po słowach: "Jak to się zdziwią kiedy spadnę z ambony. itd." dodać wyrazy: "a tak na raz zostanę bene natus et possessionatus" –
a w końcu – zamiast "to Państwo krupy" – należy powtórzyć "idą krupy"

— —

Ucieszyłem się z wieści od Państwa – przyznając się że to nam rzadko się zdarza – czy to ma być wspólne i mnie – bo i czas już dla mnie i być może wesołego – wśród ogólnego prądu staroszlacheckiego – tu nie ma walki nie ma życia – innego prócz zwierzęcego –

Głowa zdrowa – ale ręka i noga prawe bezwładne – czuję ciężko brak iść ruchu – a policzek lewy zawsze stwardniały –

Jestem w kłopotach – starostę Płaczyńskiego na jego żądanie lada dzień przeniosą – on się stara do Żywca – i ja będę musiał się wynieść do Krakowa – bo jak on wyjedzie z Wieliczki to by mię tu zagryźli – choć bym aż nie szkodził – takie to zawzięte kołtony. że to że nie tak myślę jak oni – że nie pijam z nimi kolejek –.

Tu mogę za to jakoś będzie – mówić sobie i spodziewać się – w Krakowie jeszcze Tatarzy mi będzie być przyjacielem – tylko muszę ograniczyć się w wydatkach. jedynym który mi sprawia przyjemność – zachęcanie dzieci do nauki a młodzież do rzemiosł – choć to ostatnie idzie jakoś oporem

W pięciu bowiem latach mego pobytu w Wieliczce zobaczyłem dwóch porto za onemi wikarówkami – trzech oddało się rzemiosłu – a to wszystko nabyte się bez kosztów dla mnie.

A kiedyż doczekamy się nowej powieści historycznej — Karecie jakoś długo czekać — za pozwoleniem się — ale przecież każden o nią się dopytuje

Wyraźnie republika nas wszystkich czytających — niewyrozumiała jak zepsute dzieci — chcieliby żeby powieści postępowały tak prędko jak je czytają — nadaremnie im mówić że to być nie może że należy mieć cierpliwość — oni swoje — rozpuścili się czytających — w tem wasza wina — tem bardziej i rozeszło się wieść i od proboszcza od Włościanina Urzędnika i odemnie wczoraj że i o galilei będzie powieść — choć z czasów w których ona nie istniała — a właśnie dla tego to już bardzo zaciekawia

Ja bardziej a czy wy będziecie mieli cierpliwość odczytania — o to się niebowiem — bo choć byście szczeli do kosza moje pismo to zawsze mi zostaje przyjemność wygadania się przed wami

Zaczynam pisać piórami gęsiemi i zdaje mi się że i pismo moje jak wyraźniej na tablicy daje się czytać i mniej ziemnie —

A "Czas" wziął na kieł — władysława Stadra — Gdy wszystkie co urządzają obchód 29. listopada — ani do Krakowa ani do Lwowa nie jadą bo groch rozrzedzony obracz na medale aby je dać żołnierzom z roku 31. o których tu nikt nie wie tylko ja 1.º Kapitan Dziadon Wielickiego który służył w Artylerii 2. Kościelny Dziad z Raciechowic — był żołnierzem 1 pułku Ułanów 3. Stary wiśniak z 3 pułku piechoty —

Że o nich się nie dopytują to nic dziwnego — Gdzie nie mają tylko wspomnienia o legii nadwiślańskiej i podobnych wiele takich ale że ja jako adwokat mam obowiązek dać im medale które nosić będą a to odżywi wspomnienia w ludzie —

Stworzyć ich potem się zgłosi bo ona być jeszcze znaczna

aż liczba – przypuśćmy równa tym co ci oczy z nakreśli do wojska polskiego –

Niechwałbym ci rozczarowywać iż utworzenie Banku Länder Bank. oparte na moim przedstawieniu oddanych Bankowi hipotecznemu i wydziałowi krajowemu. z tą różnicą że ja taki bank z kapitałem zakładowym 6.000.000 złr nadzielam li tylko dla Galicji – i dla tego też wszyscy kapitaliści potoccy wodzicki został gubernatorem – gdzie to gdzie kredytu tego taniego procentowanego li tylko dla gmin powiatowych krajowych na budowę dróg, kanałów i regulowanie rzek –

wygadałem się ci ze wszystkiego ona dziś pomocy mojej bezgranicznej

Zawsze wam – cnotne życzliwy

Maximilian Witkowski

Do Wielmożnego J. I. Kraszewskiego

Drezno

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie

Z notatek mych, wyjaśnia się fakt historyczny bardzo ważny. a tem jest to iż Król. porozumiewał się z Gdańszczanami. mając na myśli osiąść w Gdańsku z powodu swych ludzi w czasie układów z Krzyżakiem

Zakładu ta myśl przecięta została przez Radę — za wpływem kleru. który wiedząc że wodzili zniweczą ją, bo się lękano aby tam stolicy nie przeniósł — Księża swym wpływem zniszczyli wytworzenie się idei Państwowej — czym zgubili Polskę — i dziś stanowczymi kierują dla własnego pożytku ze szkodą kraju —

Późniejsze przeniesienie stolicy do Warszawy. miało za jedyny powód usunięcia kleru od wpływu na Rząd. co było niemożebnem w Krakowie — jednakowoż to przeniesienie postanowiono za późno. bo cały kraj już był w ich ręku —

Otrzymam i trzecią część mego opowiadania jaki was zastała w Dreźnie — a to w ogłosił Dziennik poznański o waszem zdrowiu wielce mię zaniepokoiło — Najmniej pracy — najwięcej wczasu — przy dobrem bycie oto jest według mnie najlepsze lekarstwo — nie wyczerpywać sił. ale je odżywiać należy — Czas już spocząć — weteranom —

Co raz to więcej się oddalam od ludzi — i niecierpliwie pędzę życie pustelnicze z konieczności biorę pióro do ręki — słucham czytania — 4 godzin dziennie — resztę przepędzam sam z swemi myślami — żyję jak to mówią aby jeść pić i spać —

Poco ja piszę mojemi rzeczami kiedy się ich przeczytać nie jesteście w stanie się te zachcianki a to mię opuszczą — zostanę jak drzewo spróchniałe w którem tylko szczątki spokoju się chowa —

Ustaję — brak siły do trzymania pióra — Kończę życząc wam najdłuższego utrzymania sił zdrowych w spokoju do jakiego macie prawo —

wam życzliwy

pustelnik z Wielicka

Zakazano uczniom chodzić do mnie i pisać – gdyż mocno uskarżałem się że nie uczą ich pisać orto grafiezmi.

Tak samo jak lasy dziewicze rosną w pewnych granicach których nieprzekraczają tak a gatunkiem drzewa się rozróżniają – a jeśli się mięszane to każdy gatunek zajmuje pewną część puszczy tak też i zioła i trawy różną zielonością ubarwiają pola dziewicze – Każdy gatunek roślin społem trzyma się gromady swej. Nieraz widziałem jak dzika krowa uczyła swe cielę który ze trawy trzeba się jemu należało rogami trzymając pyska cielęcia obok swego pyska – a dochodząc do złego ziela zawracała – przecież ziele suche spożywała zaraz cielę swe je odróżniać bo są ziela szkodliwe zielone a pożywne będąc suche. –

Tak samo nasze pustkowia zielenią się i tu łatwy był zbiór czerwca po okwitnieniu ziela – zbierano robaczki w garnuszki mocno zaprawione zapachem szałwi mięty – w domu suszono robaczki na ogniu o tyle aby życie straciły potem przesiewano je aby oddzielić ziemię sproszkowaną od robaczków

Wymiana tego zbioru była bezpośrednia – tak jak i indianin czyni przeszło 500 mil drogi aby wymienić złoto i kamienie drogie w Santjago de Chili – w Stodze niby sprzedają różne lekarstwa i zioła – widziałem jednego co niósł 2 garści rubinów – zwykła cała ich cena wynosi 25 funtów. – Tak też znoszono do Krakowa Czerwiec i wielki majątek krzyżacki tej kupni pochodził – spadkobiercy krzyżacka podzielili się tym handlem i tem sobie szkodzili – w końcu krakto pół dziewiczych a ameryka zaczęła dostarczać koszenilli –

Toż samo działo się z rajskim korzeniem. – wywożono go jako te korzenie jak osuszony i srebrny w proszku –

Wyprawiłem No 3 opowiadania kiedy mi doszedł wasz list z nadbrzeżów morza Śródziemnego. – czyście owe numera 2. 3. odebrali? – dziękuję za danie mi otuchy – jak widocznie słabszy, czytać niemogę a i pisać mi trudno – daruj że maczki wam posyłam – bo sam lepiej i wyraźniej pisać nieumiem – a raczej nie mogę – tak mi ręka drgawieje – i to jest przyczyną że was nieznudzę porównaniami gawędkami – a tyle tu paskudnych rzeczy wyprawiają stańczyki –

Całe dnie siedzę we fotelu mało wychodzę dla złego czasu – a w dni piękne włokę się noga za nogą. w pośrednich godzinach czyta mi wasze powieści moja gospodyni która ma i mnie i starania albo też dziennik jedyny który mi dochodzi o 2 lub 3 dni później – wieczorami robi mi moja baba papierosy. oto i życie pustelnika i weterana – Nieraz czytam się modlić bo ewiecze w modlitwy bez czynu – a ja czynu niemogę tak jak bym chciał – jak serce mi nakazuje – a raczej miłość bliźniego a i to nie nauczył by się zdało bo jest i dziś oburzenie się i nieścisłem na ich podobieństwo –

Miałem chęć wprowadzić w opowiadaniu miłości jaśka do Stazji wąsatowy. to co się stało za naszych czasów. Wysocki generał miał narzeczoną w Krakowie. był raz w korespon dencji – bywał tam i kiedy i urzędział o tym stosunku – ale i mu zagrożono karą za zniewarzenie domu przez uwagi faktyczne do pokoiówki na których tam domu go złapało więc też mszczą się ów xiądz odniosł rządowi o stosunkach jawny z Emigrantem – i ją też osadzono w kufsztain gdzie zmarła.

Jest sam nie odczytał niebędzie w stanie to mowa który wam tyż

wstanie te moje marki w rękach.

Na lipca powrócę do cieplic krynickich gdzie tyle zostawiłem ciągle i tyle zrobiłem nie mniej bólów dokuczliwych — o wyleczeniu ni nie myślę ale zawsze należy się podtrzymać gaśnik popękany tak aby w nim duch polski co starczy mógł się przechowywać aż do śmierci, a z radością z oporem „obecny".

Wyjdzie coś kolwiek starsi-oddzielni Wam życie wytrwałego i potrzebnego ale moje na co może być przydatnem?! — komu poco na co. kiedy człek zawrze płaszcz swego po rozległych drogach bez żadnej tradycji określony ~~[illegible]~~ bez kierunku, urwany jak by jaki czerep. —

Ściskam dłoń waszą. zawsze wam życzliwy

przyjaciel z wdzięku

Maksymilian Witkowski

w r. 1848 zamieszkiwałem Raciechowice dzierżawione przez Skrzyńskiego po roku 1849 objął dzierżawę Radomyski. a mój stryj zmarł w r. 1852.

Jak życie zamknięte od 4 miesięcy nikt do mnie nie zajrzał prócz szarka do Starosty Skrzyńskiego chodzę w niedzielę w czwartek na obiad jeść i czas już po temu

Mędrzechów 7. czerwca 1881.

Wielce mi Szanowny i Kochany Panie

Czas w odcinkach z jakiegoś pamiętnika drukuje wspomnienie pod tytułem "Towarzystwo Warszawskie z roku 1809 –

Prawdziwość faktów przytoczonych co do osób i ich charakteru daje dowód że piszący miał wielki zmysł postrzegacza wytrawnego mimo tego w owym czasie liczył co najmniej 35 lat. Miałby więc w roku 1867 około lat 93 i musiałby żyć w tym samym stosunku do osób o których wspomina – jak np. o Węgrowiczowej i innych – i to jeszcze ze zmysłem tym samym co go ożywiał ~~wtedy~~ 35. lat mając –

O tej uwadze Czas zupełnie zapomniał składając na jego karb tendencyjne dwa własne myśli – jak je składnie opiedzia owarzim wolnomularstwo – Taka fał[szowana] wspomnienie uchodzi w kraju który nie umie czytać i nad niczem się nie zastanawia – brakiem zmysłu krytycznego –

I dziwić się też niemożna że Galicja stała się tem dla całej Polski czem są gaskończycy dla Francji – że przynajmniej mają ten dobry przymiot że się śmieją wraz z resztą Francji – gdy Galicjanie wszystkiemi gniewają się na wszystkich co im nie przyznają wyższości a tylko z powodu że mają wszelką swobodę aby w niej tarzać się jak świnia w błocie –

W tych dniach poznałem Waszego Brata Pana Kapitana – przyjemnych kilka chwil spędziłem o ile czas i pogoda temu sprzyjała – polepszyło mi się coś kołówek podlepiłem skorupą którą wyciekało życie –

Dziś w domu zajmuję się nowym opowiadaniem niby historycznym oto mój sposób: siadam na wygodnym fotelu i pod głosem opowiadanie roz-poczynam zawsze zaczynając od capo – poprawiam nie styl ale układ tak aby był ciekawy i nic nie było zapomniane – a skoro w dwudziestu lub trzech ~~[illegible]~~ ku kilkunastu powtórzeniach już nie znachodzę w tych małe poprawki które wiem spostrzegam czytając z powodu zmian czytania powtórzeń aż jednej przed drugą w opowiadaniu to się biorę do podyktowania już pewnej całości – który wypracowanie już się nie podejmuję bo mi braknie siły w pisaniu a jeszcze więcej że się czuję nieudolnym w tworzeniu opisów czy to działania osób – bo zdaje mi się że umiem oddać to tylko w odruchu sam jako świadek naoczny –

Rammtkowi — jedni wnieśli widząc Gilera drudzy mnie — stąd wielki [illegible] na mnie — jeżeli się nie oświęcili ostatecznie mianem gakondyków polskich które ich przyjęcie więcej się [illegible] ale się poprawili mnie w stanie — tak są owładnięci przez Jezuitów — i też wszystkie dolegliwości z ich położenia opierają na Świętej Rosji — jak w Klasztorach — mnichy.

Muszę skończyć — bo oczy mi dopiekają i stąd też i myśl mi urywa i żal mi przelewać gawędę — i pusty papier przesyłać — stąd to pochodzi że [illegible] się stała mi ona próżną i nudzącą — dla was — a mnie się wydaje bardzo dowcipną

Odczytując moje notatki przypomina mi się fakt zaszły w Wąwolnicy [illegible] zawołano kucharza by przyrządził jakąś potrawę na wieczerzę — a byli tam Branicky i Maurycy — właśnie wtedy kiedy [illegible] wyrzucała ogólnie naszej Arystokracji że niektórzy udziału w powstaniu — a było to w roku 1863, jak mi dał opowiadał Maurycy — i to w obecności Morzyńskiego kucharza — podniósł nogę i powiedział mówiąc Ojczyzna dla mnie tyle znaczy co te [illegible] — takimi są oni wszyscy póki nie widzą interesu na którym by coś mogli zyskać —

Poznałem a raczej rozmawiałem z jakąś familią z [illegible] która zwiedzała wasze strony a z opowiadania ich [illegible] gdy obok się [illegible] polak który w tym czasie przejeżdżał ze dwa razy przez Drezno tyle był obojętnym [illegible] niewiedział. Tłumaczę się tem iż was w Drezno nie było.
bo my polacy czytamy wszystko by o nas wiedziano — ale nie czynimy tego co czynić powinniśmy dla własnej nauki i poczucia własnej godności — [illegible]

Czy wolno mi się zapytać jakie jest wasze zdanie o tym opowiadaniu z wieku Kopernika — i czy to na coś wam się przyda — niewątpię iż gdyby się wam na coś przydało to pod waszym piórem zupełnie kilka faktów innych przybrało by wartości —. Słowem co [illegible] opowieścią uwolnić — moje zdanie — zwracając do Kossa bo nie moje jest wszystko naznaczać się —

Znajduję wzmiankę w Kalendarzu z roku 1567 że Samuel był Turkiem czy też grekiem rozbójnikiem morskim na morzu śródziemnym. —

Ja żyję nadzieją powrotu do Warszawy oswobodzonej — choć nadzieja jest ~~mała~~ dla głupich a cierpliwości dla osłów — a każden na starość staje się głupim i osłem — jak za młodu jak ja był niewinnym niedouczonym — w czem nie moja wina — i też nie dziwię się że mojemi głupstwami ludzie się obrażają — a wy jedni macie cierpliwość na nie. —

Na dowód że Pan Bóg stworzył wydział krajowy rady powiatowe kasy zaliczkowe. kasy oszczędności - stowarzyszenia całą Autonomię Galicyjską na to aby Panowie zbankrutowani byli Panami - to właśnie oddano kasy dworom zbankrutowanym towarzystwom właścicielom wskutek porządku [illegible] _ mimo krzyku wszystkich niezależnych że koło szlachtów [illegible] [illegible] - stąd jedynym polakom mającym prawo rządzenia krajem -

Z tych liczb widzimy aby został Stańczykiem - który sobie następujący bilans

Winien.

1 Aresztowanie szewca za transporta na grobach poległych w r. 1863.

2 Wypędzenie włoskiego wysłannika w którejś sprawie. -

Ma.

1 odmówienie Stańczykom postawienia pomnika poległym na Wawelu

2 przyjęcie i zaprowadzenie polityki Dra [illegible]

3. Przyjęcie Cesarza.

czysty zysk. - na nowy rachunek a został Marszałkiem -

na rok 1861.

Dorobkowicz (według [illegible])

marszałek sejmu Galicyjskiego

na tym koniec

Wasz

Pustelnik z Wieliczki.

Wieliczka 17/8.

~~942~~
317

Proszę przysłać mi Wasze pismo do Erazma Wendaklewicza wypraszając w nim żądania Wam udzielenia mi przemów i wszystkich protokołów zebrań do roku 1772. może tym sposobem znajdzie się [illegible] tradycja nasza

z szacunkiem

[illegible] 6/9.81

[illegible]

Wenklewicz?

CORRESPONDENZ-KARTE.

KARTA KORESPONDENCYJNA.

Monsieur J. J. Kraszewski

31 Nordstrasse

in
w Dresden

(Poln.)

81 949 358

Znalazłem jeszcze 4 karteczki książeczki drewnianej — ślady kropek, punktowań dowodzą że to była krojczarka(?) Krawca — nadwornego — data. już dowodzi że to nie był znak bratski Cechu —

Mam też obraz olejny z 1526. przedstawia Sᵗᵒ Dyka(?) Patrona Krawców. — za stołem opiera się łokciem lewą — a prawą ma na piersi — jest w sukmanie zielonym z pasem złocistym z czarnemi pręgami(?) — w którym(?) biały — z mankietami [illegible] — z poza tego zasłona nań spada. z ścianie(?) [illegible] wisi ukończone sukno — na stole przed nim nożyce i miarki(?) —
w rogu oświetlonym przed świętym klęczy żebrak prawie nagi suknia przed nim leży — na drugim planie przy stole dwóch aniołków siedzi jeden szyje widziany z przodu drugi z profilu tnie nożycami — posadzka jest kamienna w tafle. w dali przez okno widać mury(?) [illegible] Kościoła(?) [illegible] — bez(?) najprostsze ale z kolistymi [illegible] i innemi liniami — a na Marcu(?) powiewa chorągiew polska

Czas byłby mieć wiadomość o waszym stanie zdrowia bo mi bardzo kłopocze podaną mi przez was wiadomość że nie lękacie zapalenia płuc — i też czekam niecierpliwie o wiadomość jak pozostało [illegible]

Wasz [illegible] szczery sługa

[illegible]

Kraków(?)
12/10. 1881.

Malowidło bardzo piękne mało zdziałowane(?) ale bardzo brudne — trzeba je odmyć i płótno tak przeciągnąć(?) że się sypie —

949
360

Wieliczka 19/10 - 81

Kochany Panie Wielce jestem zmartwiony że pakiet wysłany 28 przeszłego miesiąca was jeszcze nie doszedł. — na poczcie robię dochodzenia — zawierał on 3 kartki Wieliczki 3 dyplomy i inne dokumenta tyczące się uczniów — wszystko stąd byłoby zaginione tej paczki — ja już mniemałem iż pismo wasze z 5 bm. — owszem miałem odebranie tej paczki — w którym był i rysunek akademii — z powodu mojej tu zatrzymam wraz z 4. kartkami odnalezionemi —

W żadne opisy wdać się nie mogę — bo ktoś miał by mi je oddać — Akademii mojej gdzie jestem sobą wolny — dla stańczyków a [illegible] tam dziś wodzą — tak i już nie biorę. Ksiązek do wyspian w słownictwie — spogrzewali się też mojemi uwagami a przerwy do — które u nas podrzucił się nie ma dla pojęcia jakie mamy o tradycji — a co dopiero mówić o udział pokoju — którzyś to mieli — bo by zmarnieni byli całem wam robotnika rzetelnie wypłacając —

We wtorek rano nie mam takiej mocy bez nieuważnia a wyjaśniam przestawną Autonomią — a potem dla tych i innych wiadomem jest że ja nic a nic nie umiem — umieć nie mogę — nie powinienem — nie piję — nie czytam nic mi — powiedział mi nawet że moja Autonomia jest tak składna tak do wszystkiego że im odczytam to osobliwe ciepłotka co mają — a też P. Majorze nie ma — więc też i nie miałem słowa się przekonać Wieliczki — a przytem nie umiałem czytać cyfry 1895 — a w pamięci które dysputy scholastyczne. wygotowani aby się pokazać — decydują co prędko — jako się to okazało w mojej przedstawieniu o styczniu — z powodu wyrazu stycze. — a styczeń zielonego 10 kramy złotej — ozimi tu do kosza —

Skoro mi introligator zrobi ruch to wam prześle obraz 1º Dykasteriów jest podobizną młodych lat Zygmunta — więc to lepiej urządzić — ja zaś to zdanie wypowiem. a porada wszystkim, wszystkim księży, mistrzów, a przedewszystkim [illegible] w tak ~~tego czasu~~ mi wolno odwiedzić —

Dziś mi wiadomości kartka korespondencyjna czy was pakiet doszedł — z 28 pm wysłany sługa

Przesyłam — wielce

[illegible]

Szanowny Panie
28 Września posłałem skrzyneczkę z dyplomami Debu-
montami i książeczkę – 19. bm posłałem 4 Kartoniki ory-
książeczki – a 27. bm przesłę obraz – niepokoję się o te
przesyłki – proszę mi dać wiadomość także i kiedy wam
dojdą – abym mógł reklamować – Obraz Świętego ma podobiznę
Zygmunta w wieku młodym – Marsz w widzi wola jest on
otrzymał dany przez gdańszczan – malowidło było robione na Wawelu
mówi to z poradnika i wzorów nie w r 1512 ale w 1572. twarz Zygmunta
jest odmłodzony bo Święty winien być młody i piękny

Maksymilian Witkowski

Wrzelówka 21./10 1911

Wasze pismo z kl. bm otrzymałem 19.
nie pisałem więc o tem bo by mi nikt nie uwierzył – tak
mało jestem znany – aż i mnie jeszcze powiedzą z których wam
najpiękniejszy dostarczę obraz –

CORRESPONDENZ-KARTE.

KARTA KORESPONDENCYJNA.

Monsieur J J Kraszewski

21 Nord strasse

in

w

Dresden (Saxe)

(Poln.)

Kochany Panie – zmartwiony jestem waszą odmową –

wszystkie dokumenta są moje w Tarnowie zabrałem od Krawca

po uszykowaniu Redakcyi – proszę tylko o odesłanie tej książki –

do woli waszej ostawiam a wtedy Panu oddam wszystko

Panu Majorowi – a później spodziewam się dostać jeszcze parę

dyplomów które sięgają czasów piastowskich [illegible] –

z domu nie wychodzę – mróz i śnieg – wytwarza kaszel ciągły

aż trzeszczy –

Wasz życzliwy sługa

Wieliczka

3/11 1881

Maksymilian Witkowski

w pierwszej tabliczce były 2 rządki punktów : : : : : :

w drugiej 4 tabliczce był jeden rządek – ślady od tych punktów

widać w drzewie – może się wam [illegible] –

CORRESPONDENZ-KARTE.

KARTA KORESPONDENCYJNA.

Monsieur J J Kraszewski

31 Nordstrasse

in
w Dresden

(Poln.)

Moj Kochany Panie — Rzeczu postąpić i rozporządzić według waszego uznania — już jako waszą własnością — skorom ją wam ofiarował — takie zakończenie jest najwłaściwsze — a będzie dobrze umieszczony

Trudno mi będzie dać Wam dalsze wiadomości o zwyczajach cechu gdyż ci co mi mogli być pomocni — po zasadzeniu się u starszych w Krakowie nie tylko że wstydzili się ale i unikają mnie —

Od Pana Zielińskiego który jest tu kościelnym już od 40 lat trudniąc się metrykami — dowiaduję się że cech Bednarski nosił miano 12 gwiazd — które były rysowane na patentach wyzwolin — każda miała swe znaczenie — mniej więcej w następującym porządku

na gospodarza {
1 Miłuj twą wiarę
2 — spokój i dobre zachowanie
3 — twoich towarzyszy

w Magistracie {
4 Bądź posłuszny starszym cechu
5 — urzędy Magistratowi
6 czystą wymowę dla chłopca.

} bo mają wszystkie zaszczytne brzmienie

na wędrówce {
7 Zachowaj wierność Królowi
8 — tajemnice cechu
9 — Wiarę wybranej.

jako obywatel {
10 Dbaj o twą skarb / o Broń
11 o dobre imię twych przyjaciół.
12 o sprawiedliwość dla wszystkich.

} i mieć prawo noszenia szabli

Pan Windakiewicz starszy cechu były Arcy ... widział jeszcze gwiazdy szabli cały cech zebrany — na św. Barbary. — w 1812/13. — w czasie przechodu X. Józefa. —

Przysięgi tam miały wszystkie cechy — strzegły ją po miastach — bo w szczególności miały cel — zdrowy dla spokoju siwości szabli — czuwającej jej nieopuszczalności — i tu czyste były swady i zajścia — a prawo nie przetrzymujące czy wyzwolony i wspominany poddany Pana oddany pana niego na naukę. miał prawo szabli używać — to pewna że już w 1702 w zapisach jest wzmianka o wyzwoleniu takiego poddanego. z uwagi u ~~[illegible]~~

X. Lubomirskiego – aby nie był towarzystwem zaszczycony on a nie należało do cechu. i to w zebraniu Rady towarzystwa.–

Cech bednarski był tak łaskawym i dał Komitetowi monstrancję, która waży 23 funtów. rzeczywiste arcydzieło sztuki złotniczej – na odnowienie Komitet przedtem zaczął od fotografowania lub litografowania – jej i odkrywania srebrnie wykonanego Monstrancja nosi datę 1625 –

Na zakończenie upraszam abyście wprost od siebie przesłali do zakładu przez was wybranego, w ~~którym~~ którym wyłącznie będą przechowywane moje wam złożone podarunki –

W British Museum jest 2 sale poświęcone sztuce malarskiej narodowej, w których na oko widać jej rozwój i postęp – i te dzieła od Rady towarzystwa bednarskiej przeszły Akademii lub też do Muzeum Archeologicznego – bo do takiej podarków nie potrzeba przystępować z poprawą akademickiej z przyczyny mej woli.

z głębokiem szacunkiem i poważaniem

wasz szczerze życzliwy sługa

Sulimierz z Wulczek

Wulczek 18/11 81

Mówią mi że cech Białoskórników w Dobczycach ma nie-kompletny dowód zasług wieków – ? a tutejszy cech bednarski zagubił swoje – nie wiadomo wraz z dyplomami przy rozgrzewaniu cechu jako szlachetnego –

[illegible] 9. Grudnia 1881

Szanowny i Kochany Panie

Do załączonych tu spraw towarzystwa cechu ślusarskiego dodaję jeszcze objaśnienia ustnie zebrane – we wszystkich cechach niemieckich tylko żyli w gospodzie – tam się zbierali, mieli swą kasę –

Niewolno było ślusarzowi szukać roboty lub też jako wędrownik zachodzić do Majstra – a wprowadzono tę regułę od czasu jak czeladnik wędrujący w warsztacie przywłaszczył sobie klucz w naprawie – a za jego pomocą popełnił kradzież –

W Gospodzie Majstrowie wybierali sobie czeladź – tak było i w czeladzi kowalskiej

W uroczystych okolicznościach przy wpisie na listę towarzystwa kładziono na głowę koronę i wtedy obnoszono go z hasłem – korona miała formę korony faraońskiej – albo takiej w jakiej malują Królów magów witających nowo narodzonego Chrystusa –

8 kolców [illegible]

Różniła się ona od korony cechu płatnerskiego tym że korona ta miała gałki [illegible]

Po wszystkich innych miejscowościach mógł czeladnik wędrujący szukać po Majstrach roboty i gościnności – przy wejściu pochwaliwszy Pana Boga brał klucz stary zepsuty i nim 3 razy uderzał o stół warsztatowy – potem towarzysz lub majster przynosił mu napitku jakie a brał go dwoma rękami i 3 razy popijał – tak poznawszy się hasłem przeglądano świadectwa i wchodzono w rozmowę –

Nieco tradycja [illegible] było z czeladników tak silnych zębów że mieli utrzymywali bardzo [?] brodę od klucza – jeden zrobił z tego interes bo kradł lub wziął – aby wziął 10 razy wziął – po kilku latach wrócił do Krakowa tam go poznano i za tę jego sztukę obito go i zabrano mu jego świadectwa – i tym sposobem wygnano go z cechu –

Drugi niewiadomy wypił się siłą którą miał wielką i wszystkich – używano go do probowania siły kowalskiej [?] –

— —

Uczono nas w szkołach że Rzymianie pisywali stylem na tabliczkach woskiem pociągniętych – o mnie się zdaje że nie od Rzymian wzięliśmy wzór naszych książek drewnianych – bo były wcale inne liczby – nasza ściśliwość sięga czasów

daleko dawniejszych — Barbarzyńcy przyjęli nazwy miesięcy od Rzymian my zaś mamy nam właściwe — dzieląc rok na 12 miesięcy zbliżamy się do Sanskrytów — i Budy myśliciele [?] więcej mieli niż nasze rachuby lat — a liczby nasze poprzedzają arabskie i podzielają się liczbowością a do kształtu, które wykazuje ich wzrost wartościowy a od pisania udowadnia używanie styletu.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0. Typ pisma przechował się do bardzo późna i znanym jest pod nazwą staropolskiego pisma.

— Czy to nie będzie zbytnim posłać wszystkie prośbę was abyście mi dali wiedzieć do jakiego muzeum oddaliście księgę drewnianą — prosta ciekawość —

— —

jeśli by się wydziedziczający dał Koronować trzymające kielich wszyscy to płacił [workowych] do Lady drewnianej [?] składka — dziesięć [?] 4 kontuszowych [?] do ... — i 10 garncy [illegible] 8 miodu lub też 5 wina —

— —

Składka na szpital lub inne potrzeby — na zwykłem zebraniu w Krakowie 15 groszy przy przyjęciu wydziedziczającego 1 złoty — przy wpisie 4 złote — przy wpisie Ostapca [?] na naukę 8 złotych do Lady cechu —

—

Wydziedziczający miał 6 dni wolnych w gospodzie po czem musiał wędrować jeśli nie znalazł roboty — w Lonie [?] 6 dni — po małych miasteczkach 2 dni lub 3. czas potrzebny do oprania.

— —

i nic więcej nie ma co powiedzieć

Zawsze wam życzliwy

Sochlicki [?]

Mocno ściskam [?] na oczy i daruj [?] a pisz zdrowie [?]

365 949

Wielce mi Szanowny Panie

Zgłupiałem na wiadomość jaką mi zasyłacie – osłupiałem niepojmując tak zaszczytnego dla mnie odznaczenia – a smutek mię przejmuje na myśl waszego osamotnienia i przyjaźni do ludzi niemogę – myśli zebrać – to wszystko co piszecie jest nadzwyczajną niespodzianką – nieprzygotowany do nieuważenia – pozostałem w zgłupieniu i osłupieniu

[illegible]

17/12 81.

[illegible]

CORRESPONDENZ-KARTE.

KARTA KORESPONDENCYJNA.

Monsieur J. J. Kraszewski

31 Nordstrasse

in w Dresden

(Poln.)

Wielce mi Szanowny Panie

Wielkie robią starania o stworzenie Towarzystwa czerwonego krzyża – a pokrywają je błachym pozorem utworzenia we Lwowie szpitala na 600 chorych –

Śmiesznością zaś jest przedsięwzięcie w tej porze budowli fortecznych pod Przemyślem – a i mówić o zmianie szerokości torów na kolei Warszawsko Wiedeńskiej – płaci się to jakoś – a tym czasem bawią mię zabiegi o miejsce Marszałka. i tak żali się "Czas" że Wodzicki przenosząc się na Gubernatora Banku dla Krajów. stworzył niemiłe. zupełnie niepotrzebne położenie

Upatrują zaś trudność jego w tem iż należy znaleźć kandydata łączącego nazwisko historyczne i stanowisko społeczne – bo inny mógłby popchnąć kraj na drogę niebezpiecznych eksperymentów – co znaczy że tylko Stańczyk Magnat nim być może i tak głoszą że Stanisław Tarnowski broni się od laski Marszałkowskiej jedynie przez jego poświęcenie się katedrze którą zajmuje a wypchnięto Jana z Dzikowa dla tego żem go nazwał mężem stanu z powodu iż nie usunął z koła delegacji dla nieprzyjemnych zajść o których w swem przemówieniu do wyborców wspomniał. Jerzy Czartoryski – ten nie jest persona grata Stańczykom bo jest za federacyą słowiańszczyzny Europejskiej i że Austria dziś nie mając żadnego sztandaru winna podnieść go z tą myślą a bez tej i jakiej kolwiek innej jest od wielu lat Rządem ani Państwem – przeciągając nie potrzebnie stan uzbrojenia całego Kontynentu –

Że jej się może sprzykrzyła tak podrzędna rola bo wiedzą którem by

żywotności swą zatwierdziła w całej swej potęgi na przyszłość to bardzo być może naprzód w obec Moskwy która dla ubóstwa swego u siebie podniosła sztandar panslawizmu —

Niemcy pilnie starający się o granicę naturalną z Włochami i dla jedności Ojczyzny niemieckiej wiążą się przyjaźni Austrii niż Moskwie bo mogą zyskać prowincie niemieckie dziś Austryackie de facto ale ciążą do Prus — dla państwa słowiańskiego w Europie to błaha rzecz domniemana kolebka Habsburgów i tytuł proboszcza Salzburga —

W tym przetworzeniu i Francja by mogła przez wyrównanie potęg terytorialnych odzyskać Alzację i Lotaryngię bez kłopotów

Słowem na stałym lądzie Europejskim nie widzę innego sposobu zatrzymania wydatków zbrojnych nad ten pomysł mój —

Bajdurzyć mi wolno. choć to niejest dla mnie żadną utopią — ale może być praktycznie przeprowadzoną i też w tem duchu przesłałem list otwarty do ministrów spraw zagranicznych Niemiec Francji i Austrii Warujące ci by utworzyła się federacja z ludów Słowiańskich Europy z zupełną niezależnością w rozwoju swych sił stosownie do ich tradycji historycznych i usposobień — a emulacja ~~ich~~ międzynimi zapewni ich żywotność i potęgę niezbędny warunek ich postępu i rozwoju —

Czy Moje myśli podobały się Jerzemu Czartoryskiemu —? to mi już zaspokaja —

Byłem na 50 letniej rocznicy. pod obecnością Stańczyków wszystko było zimne — niestarali się nawet dobrać ią co do zasad moralności — przypuszczając Karola Lange którego Dytel sromotnie wyrzucił z Magistratu którego toż samo spotkało w czasie wystawy rolniczej w Krakowie — a który jest dobrze znany z usług oddanych centralistom jeszcze za czasów Sejmu w Kromieryżu — spłacali też oni swój dług jemu dając po dwa razy po 500 ƒ pod pozorem urządzenia plantacji morwy do chodowania jedwabników — bez zdania rachunku —

a kiedy on wniósł toast kochajmy się to ja wołał scaumyjmy się — nieco zmieszało mię jednak

Ciekawa to osobistość Pan Baron Kalikst Koroch — wszystkim okazujący mały świstek bez pieczęci, dany oficera — którem pułkownik jego pułku donosi mu iż go przedstawił do krzyża i stąd iż go już może sobie przypiąć i nosić a tym czasem głosi fama jego waleczności i że był kwatermistrzem już wojsku polskiem od roku 1825.

W szematyzmie znajduje się Koroch oficer artylerii imieniem Józef nie baron co najlepsze że też w Galicji dają z największą łatwością tytuły Korzowski nazwał mię pułkownikiem — i zato też należytą dostał odprawę —

Mego przyjaciela starostę Kozińskiego przeniosą z Wieliczki do Stanisławowa — ja niezostanę też i od kwietnia będę mieszkał w Krakowie — zabrać się za nim jechać mi jest niepodobne — coż robić zbył daleka podróż na tyle gratów i gracików — nabytych dla wygody kiedy podarunki kufer i siodło były mi dostateczne — a zawsze na miejscu wszystkiego się zachciewa — niby dla wygody. a wszczególności aby niebyć wolnym ale zależnym od przyzwyczajeń bez których można by było się obejść — i żyć tak samo — i lepiej bo się miało przestrzeni przed sobą na lądzie i morzu a myślą czuł się człowiek panem siebie samemu — i niewidział nikczemności świata — niepotrzebował się z niej ! borykać —

Do śmieszności posuwają się wodznaczeniach i orderami się Pan Baron nosi 2 krzyże polskie srebrny i złoty. a mógł by 4 nosić wypinając każdego prawą i lewą stroną. i nikomu nie przyszła myśl radzić mu aby je przeciął na dwoje przez oszczędność a świeciłaby się jego piersi pokazując każdego lewą i prawą stroną — ale tu błazna rolę odgrywać wolno byle by miał dobrą piwnicę i nakrzał do kotlecii jeśli jak nie rodem to przynajmniej tytułem — w komedii to by się bardzo przydało —. wykazuje główną cechę charakteru polskiego. — Francuz organizuje aby mógł prowadzić Anglik aby mógł słuchać, Włoch i Hiszpan aby nic nierobić. Niemiec aby mógł

Doświadczać musiał aby go bezmyślnie popychano a biedak aby mógł mówić prosi jak dzieciak stukający swe cacko, to co mu podszepce w pradnie –

Ciekawa to natura nasza – moralnie i materialnie wszystko niszczym według swego widzi mi się a zawsze we widokach osobistych – dla tego J.W. Pan tak łatwo przychodzim do nędzy a dla miłości własnej to i owo poświęcamy

Cóż że jest teka szkiców jeśli nie obrazem tego charakteru naszego. i tak chwalimy przed śmiercią a po śmierci wyciągamy tyle z tego co nie nie zostaje dla nauki pokoleń następnych tylko niewiara a stąd rodzi się owo przekonanie że to co dziś nie jest użytecznem już jest niepotrzebne – i ustaje słowiańskie strzeżenie i pielęgnowania.

Ale już czas Was nudzić. a i mnie już oczy się kleją

a więc aż do przyszłej gawędki

Wam zawsze życzliwy

Maksymilian Witkowski

Wałówka 18 grudnia 18…

Wielce mi Szanowny Panie

Ulotniło się już pierwsze wrażenie którego echem chyba tylko odbiła się w mojej kartce — Niewyraźnie się może sprawozdaniem zacznę pod wpływem którego zostawałem do waszej ostatniej odpowiedzi —

Naprzód chciałem odmówić, a raczej wymówić się — od Tatki [illegible] — zwłaszcza że Klapą zamieniliście na Tatkę — to znów żal mi było Klapy a to z powodu iż obok czytelni urzędowej ja na własną rękę trzymam czytelnię dla wszystkich bezpłatną, chcę skądś [illegible] jako też [illegible] — i nie mogę zwrócić się umyślnie —

Tatka [illegible] — bo przechodzi [illegible] się rozumie — ale jak że się mam wydrzeć [illegible] na waszą dobroć i wam wszystkim dla mnie = może to was obraża — więc jak wam podziękować — już wiem co zrobię — a Wy ani tego oczekiwać ani też waszego wcale niepotrzeba —

Książeczkę i dyplomy oddam p. Majorowi z waszym imieniem — mnie zaś to zebranie [illegible] od siebie z prośbą aby według swego uznania rozdzielił je i zatrzymał to co należy winno akademii i swoją oddział do muzeum archeologicznego.

Proszę moich podziękowań od serca — raczcie przyjąć me życzenia Nowego roku, dobrych [illegible] — a przedewszystkiem życzę wam zdrowia —

i te kilka słów są mi już wyczerpaniem — [illegible] — a [illegible] w głowie —

Zawsze wasz wierny sługa

Maximilian Witkowski

Kraków
23 grudnia 1881

Stańczyki usuwają się na drugi plan nie ma ~~ma~~ między nimi zgody, bo między nimi idzie o wpływ magnacki różnych rodów, trzymają się tylko kupy, kiedy idzie o uratowanie bankruta aby mu zapewnić byt pański; a wszystkie władze autonomiczne wszelkie kasy i banki katolickie są ci tylko na to, aby owi bankruci mogli być panami.

Krakowscy zdają się milczeć, ale dalej prowadzą swą polityką w "Czasie".

Słuszne są pochwały p. Zyblikiewicza za obchód Waszego Jubileuszu jako też przyjęcia cesarza, błyszczy on tymi dwoma meteorami; ale ja widzę obok nich dwie czarne plamy: wygnanie emigranta Wołowskiego z Krakowa co wszędzie i po wszystkich krajach należy do policyi, jak usunięcie każdej osoby skandalicznie się prowadzącej.–

Englisch jako naczelnik policyi nie chcąc się narażać opinii publicznej i rządowi, zdał tę sprawę Zyblikiewiczowi w części dotyczącej jego osobistości, a tą podniecony sam sobie sprawiedliwość wymierzył z uymą charakteru i powagi swego stanowiska. Drugą czarną plamę widzę po świeżym odeprtnięciu pomysłu Stańczyków postawienia pomnika papieżowi na Wawelu poddaniem się ich wpływowi, przez postawienie kandydatury Koźmiana w komitecie przedwyborczym którego był prezydującym.–

Odurzony pochwałami stworzy jeszcze plam czarnych tyle, iż zaćmi to co mu tak chwalą.–

Broszurka: pod tytułem Polska i Habsburgi: zdaje mi się być pióra ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ "Czas" ~~krótko~~ z niezadowolnieniem swem krótką zrobiło o niej wzmiankę, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ — ale nie miał jej zganić jak należało. —

Nie ma zgody w ich zabiegach o krzyże i honory za przyjęcie cesarza. —

Jakiem pisał powiększono tu znacznie liczbę kawaleryi, której nie ma gdzie umieścić z brakiem koszar, dawniej było tylko 2 pułki od Mysłowic do Tarnowa, składające się z 4 szwadronów po 150 koni. Dziś ma ich być koniecznie 4 z rezerwą w drugiej linii 3ech jeszcze pułków, rozłożonych w północnych Węgrzech tak aby po pięciodniowym marszu mogły wzmocnić pierwszą linię.

Po chwilowej gościnie pani Ungra z Warszawy, miałem też u siebie Koszowskiego z Krakowa bardzo mu się podobał mój list otwarty do Stanisława Tarnowskiego i dziwił się jak wszyscy ich zarozumiałości, że oni tylko mają prawo przewodzić w sprawie publicznej, a wszyscy tu obywatele lękają się ich wpływu gdyby miała istnieć Polska przez ich udział w zarządzie krajem, jak ich ja się lękam z tą emigracyją co się dotąd bawi polityką po kawiarniach a najwięcej tych, którzy służą obcym ambasadom. Stworzone to są lisy, umiejące czernić ludzi, niszczyć ich zasługi, odzierać ich z godności i uczciwości, sami siebie wystawiając w rozumie i umiejętności prowadzenia poszczególnych interesów kraju. —

Chodzą pogłoski o usunięciu się Potockiego z namiestnictwa. Według mego zdania jest to rzecz możebna a ziścić się może dopiero przed dniem wojny z Moskwą, o której jeszcze babka wróży na dwoje; w razie bowiem wojny jemu by tylko cesarz powierzył niby widoczne stanowisko dyplomatyczno-polityczne w czasie zajmowania kraju. Zużyła by go bardzo prędko Warszawa

jeśliby swego postępowania nie nacechował tradycyjami konstytucyi, ale niby chciał prawno polityczne austryackie wzory do nas wprowadzać, bo każden łatwo zrozumie ile to dogodnymby było wskrzesić to co było usunawszy naleciałości moskiewskie, niżeli powstały z tej mieszaniny haos nowym napływem pojęć austryackich do nie wysłowionego zamętu go doprowadzić. –

Czas bez zarozumienia się dziś chwali Smolkę, i Jerzego Brestowyckiego a niedawno wyśmiewał się za federalizm – którego nie jest zwolennikiem – Stańczyki także głowy. medrio rozumu nigdy nie mieli –

Stan sztuki u nas dowodzi że w życiu duchowem naszym brak nam łączności – Tęgości – Wszędzie naprzykład piszą opery dla głosu tego lub owego aktora – dramaty lub tragedie dla słownych artystów – często wdzięczny wiersz poetów poprzedzając pojawienie się artystów je tłomaczących na scenie – My mamy Modrzejowską – a nie mamy ani jednego poety co by jej dorównał jej siłę i dla niej coś napisał –

Nie się nie dzieje u nas na czasie – jak i w polityce – – Wy jedni tylko dzisiejszym potrzebom odpowiadacie waszemi powieściami historycznemi – <u>Cognosce te ipsum</u> – i też wielbi waszą wielkość w tej zgodności waszych pism z duchem dzisiejszym całego narodu – a ten mój sąd wiele bardzo wiele maluczkich jak ja podziela –

Gryzmolę własną ręką bo mię mój pisarz porzucił. przeniosł się do Krakowa na kursa sztuki malarstwa już jako uczeń drugoletni – co będzie z niego – nie wiem ale zawsze wyjdzie na człowieka bo bez grosza i zasobów pracą wytrwałością i zamiłowaniem z porucza wewnętrznego poświęca się Malarstwu a wszystkim wam powiem przy mej pomocy – Jan Madej syn górnika – mając ojca bardzo złego prowadzenia się – ukończył tu szkołę wydziałową iotort mi w drogę przypadkowo – bez wielkiego namysłu daję mu wsparcie go czem mogę – cieszę się przytem fais ce que tu peux advienne ce que pourra –

Sumiennie nie mogę powiedzieć czy gawędka ta dotarła jest mojem ostatnim utworem czy ten nieskładowaniem ślyszany w salonie

Komedyjki lat temu ośmdziesiąt – zda mi się lepiej Was uprzedzić nim
żeby mi powiedziano kiedyś że się w cudze pióra ubrałem –
tem zastrzeżeniem uchylam się od plagiatu – częściowego – bo zdaje
mi się a utwór jest mój własny i zdjęty z natury –

Wam zawsze życzliwy

Maximilian Witkowski

Dziś oddałem Akademii Umiejętności Dyplomy i ów Unikat nazwany Książeczką Prawa Koronnego z r. 1095 w wiecznem czcigodnem Imieniu

z szacunkiem i poważaniem życzliwy

Sługa

Maximilian Witkowski

Wieliczka 17. Stycznia 1882 r.

CORRESPONDENZ-KARTE.

KARTA KORESPONDENCYJNA.

Monsieur J. J. Kraszewski

31 Nordstrasse

in
w Dresden

(Poln.)

Kochany Panie

Ktoż wie jaki będzie czas – kiedy będziecie wracać do siebie a czy wam i zdrowie pozwoli – prosić nie szkodzi – Pan moje pisanie i znajdzie sposobność przyjechania się tutaj na miejsca ze swym dyplomem i znakiem bratniskim cechowym wam zaś pokazał bym Dąb pod którym siedział Kazimierz Wielki według tutejszego podania a mnie byście sprawili radość – bo to się mi zdaje że by było jedyną sposobnością widzenia i rozstania – która znów by mnie powróciła do mego stanu bez przyjaciół, bez nadziei – więc a żyjącego li tylko wspomnieniami – jedyne one podtrzymują życie już nieprzydatne – nikomu a stąd też pustelnicze.

Wasz uniżony sługa

zawsze wam życzliwy.

Maximilian Witkowski

[illegible] 2. lutego 1882

Wielce mi Szanowny Panie

Zdaje mi się iż własną ręką prowadzoną w ciemni oczami ostatni do Was list wpisałem - teraz mi trudniej jest nawet ręką posłuszną woli mojej - która porówno niedostrzega moje oko ciągle ciemni wchodzące i tyle co im się należące - a chociaż chęci mi potrzeba wyjaśniać po takim czy zdaniu jednak przenosiłem się aby dać o sobie znak życia a to z powodu wszystkich zmian -

Obchodzić je tu będziemy przedstawieniem teatralnym na korzyść Macierzy - choć już jest tylko siedzieć lekcji gdyż nie szczędzić i młodzież sobie i drugich jest tylko mogą -

Inni tu robią - było by tylko rzeczą pilnowaną tradycji wszystkich zasług i dawniej niezmordowanej pracy -

Ważną mam wiadomość od X Golińskiego - był w Podhorcach i miał w ręku dużą korespondencję Wacława Rzewuskiego z jakimiś kanonikiem krakowskim który dla przyjaźni i szacunku dla niego i dla Sołtyka osobiście wymagał jak Kapituła i familii Sołtyka sprzeciwiała aby Sołtyka zwłoki ... a to z powodu iż po powrocie z więzienia Moskiewskiego odebrano mu 13 milionów złotych dochodu zebranego z dóbr w czasie jego nieobecności które on chciał włożyć w Wawel. - Czy to nie piękny obraz z podłości naszego.

Już nie mogę więcej - zachowując wasze zdrowie, nie zrażajcie mniej pracy niż ją spożytkujecie - czy pamiętacie o ...

prosić. Kiedy się wie że praca jest jak tej odświeżeniem wszystko. Gdy zdrowie ducha choć ciało wycieńcza a bez zdrowia tego to i duch cały ciała wyczerpuje.

Przebaczcie moją mowę — ot gdy sam i głupstwa plotę. A zresztą to głupstwa jak ja. ja choć jestem zdaje mi się najszczerszym waszym sługą

Maksymilian Witkowski

pustelnik mógłby lepiej napisać ale czy a tem wam — czy ja wiem — i sam nie wiem

Wierchówka 17 marca 1883

9̶5̶ 374

I

odpis

Szanowny Panie!

Treść niniejszego pisma wykaże Wam, Szanownowny Panie, wszelkie powody dla których ono zostaje Wam przesłane w tej niezwykłej formie do podobnych pism a to ze względu na stosunki nasze, któremi w niczem nie umniejszamy jego stanowczej rzetelności, a przyjmijcie je wraz z towarzyszami Waszymi jako dowód wspólności i łączności dobra publicznego naszych ojczyzn. –

Że przygotowania wojenne w Moskwie europejskiej są faktem już urzeczywistniającym się, to wiemy przez nasze stosunki, gdyż znaczne zamówienia co do żywności, ludzi, koni i wszelkich zapasów wojennych zwolna się gromadzą w fortecach, które stanowią podstawy działań wojennych czyto zaczepnych czyteż odpornych. –

Pierwszą taką podstawą są fortece Modlin, Warszawa, Dęmblin i Brześć litewski. Ta ostatnia jest nadto osią zmiany frontu, który się kończy na Dynaburgu i stanowi drugą podstawę.—

Trzecią jest Bobrujsk, który się łączy dwoma drogami przez błota Pińskie w ich przebiegu osuszone, tak iż przy Bobrujsku rezerwy zebrane mogą pójść albo naprzód t. j. na zachód, albo też flankowym marszem na południe zdążać ku Kijowu, który jako forteca staje się mniejszą podstawą działań wojennych w prowincyach południowych.—

Iż te wszystkie przygotowania nie mają na oku Prusaków, to się widzi dowodnie tak z zachowania się wojskowych, nawet zacząwszy od żoł=nierza, u których ciągłą podnietą, jakoby dla wytworzenia ducha wojowniczego, są tylko wspomnienia wojny na Węgrzech.—

Domniemywane prześladowanie Niemców według naszych wiadomości jest tylko poddaniem ich pod czujność władz, aby nie służyli owym wpływom sztabu pruskiego, który wie

o wszystkiém, co się tyczy spraw wojennych niétylko w Rosyi ale w całéj Europie.—

Doszły nas też posłuchy o szczególnych pracach sztabu rosyjskiego w przygotowaniu planów szczegółowych według dwu systemów, albo zaczepnego albo odpornego.—

Nie należy spuszczać z uwagi, że koleje na przypadek zaczepnych kroków mają poleconem natychmiastowe rozszerzenie torów.—

Moskwa, rachując na siłę fizyczną swego żołnierza, zdecyduje się, bardzo być może, na wojnę zaczepną na późną jesień i całą zimę, nie licząc jakie poniesie straty w ludziach, koniach i przyborach, bo jest przekonaną jak i my, że austryacki żołnierz ani fizycznie, ani też materyalnie a tém mniéj moralnie nie wytrzyma trudów w porze zimowéj.—

Za podobnym planem kampanii zaczepnéj przemawia i ta okoliczność, że Galicya nie ma fortec ukończonych a te mdłe ich zarysy zaledwie mogą

stwiyć za podstawę tymczasową a nawet w części raz będąc zajęte korzystniejszą dla zaczepki natarczywej niż dla obrony odpornej. –

Drugi system t. j. wojny odpornej zależy na zniżeniu nieprzyjaciela, na oddaleniu jego wielkiem od jego podstaw a cofając się ciągle przy wyniszczeniu kraju, spowodować w nim zniżenie, wyniszczenie i rozprężenie dyscypliny tak wielkie, że siłami nie zbyt zużytemi możnaby go było łatwo pokonać. –

Dlatego też plany miejscowości, w których pierwsze bitwy mają być stoczone, są staramnie obrobione, a mianowicie na linii prostopadłej do Wisły, przecinającej ją pod Puławami które są na jednej i tej samej odległości od dwuskrzydłowych fortec, jak Modlin i Brześć litewski. –

Pobicie w tych okolicach, cofanie się wojsk moskiewskich będzie dość nagłe, kiedy postęp wojsk austryackich brakiem dobrej kommunikacyi i odległością od podstawy Kraków Przemyśl będzie musiał być zwolnionym dla potrzeb wojennych, których

rych

II

użyć będzie musiało wojsko austryackie dla obsaczenia Dembina, jakoteż Modlina, bo o wielki obóz oszańcowany pod Brześciem kusić się nie będzie podobna. –

Można przypuścić nawet ewakuacyę Dembina, w którym wszelkie roboty fortyfikacyjne są niższej wartości niż samego Krakowa, jakoteż i fortecy Warszawy, która dla bliskości tak ludnego miasta ma wiele swoych części niewzyłecznych do obrony, a tem samem dających sposobność obrania punktów ataku, które należycie ostrzeliwane być nie mogą. –

Osiedlenie się więc wojska austryackiego na linii Dembin – Warszawa, przejście jego w dorzecza Narwi i Bugu zapotrzebuje znacznego czasu, w którym wojska rosyjskie wypoczęte usadowią się na linii Brześć – Dynaburg, aby tam znów po znacznej bitwie wojska austryackie wciągnąć na krańce wschodnie Litwy, co już stanie się jesienią późną a wtedy rozmarznięty żołnierz moskiewski ideałem świętej Rosyi łatwo górę weźmie nad wycieńczonym żołnierzem dużemi marszami i niewygodami obozowemi. –

Ten obraz przewidzeń tak w przygo-

towaniach materyalnych jakotéż prze-
jęcia się planem strategicznym ma
jeszcze za sobą siłę moralną ideału
czysto tatarskiego t. j. pożogi i rabunku
kraju dla nich znienawidzonego jak
znów wchodząc na terytoryum
austryackie podnosi się ów ideał
wspomnieniami rabunku na Węgrzech.—

Nie wątpimy, że żołnierz austryacki
jest waleczny, ale mamy przekonanie,
stwierdzone faktami historycznemi,
że nie ma szczęścia jak również jego
mężom stanu brak łączności z ludem,
bo żadnym ideałem nie są natchnieni,
nim też na ludzie się nie opierają, bo
poczucie ojczyzny jest rozdrobnione
a nawet zagłuszone.—

To też my dobrze wiemy, że nie pu-
blicystyka dzienna, ale z gabinetów
wyszło owo zapytanie, jak się Polacy
zachowają, na czyją stronę się przerzu-
cą wrazie wojny Austryi z Moskalami,
a to dlatego że jednocześnie owo zapyta-
nie wyszło we włoskich i angielskich
dziennikach.—

Odpowiedź na takie pytanie jest

bardzo trudna, gdyż doświadczenie nauczy-
[to] nas ile było dla nas szkodliwe zawierzenie
obcym, dla których przez fantazyę poświę-
caliśmy się naprożno bez korzyści
dla kraju. –

Dlategoteż ~~stanowczo~~ oświadczamy, iż
w razie wojny odpornéj ze strony Austryi
zostaniemy w największym spokoju
biernym, nie biorąc najmniejszéj odpo-
wiedzialności za tę minimalną liczbę
wartogłowów, w podobnéj zawierusze nie
mających nic do stracenia, ale owszem
chwilowe zyski, – ale w razie wojny za-
czepnéj ze strony Austryi położymy naprzód
nasze warunki, których wykonanie musi
być poprzedzone rękojmiami stanowczemi
ze strony Austryi. –

Nim owe ~~wiadomości~~ warunki wytłuszczymy,
wypada nam skreślić rzetelny obraz
naszego społeczeństwa, w jaki sposób mo-
gą jego części przyczynić się do spełnienia
[owych] warunków, któremi owe stanowisko swoje
wobec Austryi zamanifestować może. –

W kraju naszym nie wyjmując Galicyi
społeczeństwo nasze dzieli się na magna-
(był czyli to tylko z rodu lecz wpływu i majątku)
tów, którzy gotowi zawsze służyć krajowi

ale wtedy tylko, gdy widzą pewność zwycięstwa pod warunkiem zabezpieczenia sobie wpływu, swych własnych prerogatyw i swego własnego wyniesienia się, słowem jednem gotowi są wszystko uczynić dla swego interesu, ale po skończonej wojnie, — podczas zaś ważenia się losów rozbiegną się po świecie, aby służyć z dnia na dzień tym, o których dojdą ich wiadomości, że mają przewagę. —

W przewidywaniu zaś zawikłań politycznych rozdzielili oni między sobą role w ten sposób, iż mogą pomódz sobie i w swych interesach zostawiać się tak dobrze w Petersburgu jak w Wiedniu, albo też w Berlinie i wcale też nas nie dziwi, że w Galicyi stoją na czele konserwatyzmu niby postępowego, że się uznają za rząd moralny, opierając się na jezuityzmie, kiedy ich bracia i krewni głoszą też same zasady pod protekcyą cara. —

Lud w całej swej masie nie wyjmując drobne mieszczaństwo ma w swej pamięci tradycye gorąco rozgrzewające jego serce jużto Konstytucyi 3° maja, Konstytucyi Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego i na tem poczucie

III

978
378

zrównouprawnienia i równości, jakie wypływa z kodeksów i praw administracyjnych z Francyi nam przyniesionych. —

Wyznać musimy, że tylko my mieszczanie większych miast Królestwa a szczególnie Warszawy, pracą i nauką uznajemy się za jedynych usposobionych do przewodnictwa w kraju, bo w rzeczywistości jak wszędzie tak i u nas więcej jest materyału w mieszczaństwie na ludzi stanu wszelkiego stopnia, niż w klasach uprzywilejowanych, a kraj zawsze nam zaufa, bo ma w pamięci nasze zachowanie się we wszystkich przemianach politycznych i w ich rozwoju dopóty, póki własność ziemska większa, mając chwile sposobne dla niej, wpływami swymi i Jezuityzmu nie ogarnęła przewództwa, aby zgubić sprawę narodową; w czasie zaś ukonstytuowania się kraju nie zwichnęła jego dążności ~~xxxx~~ dla swego własnego interesu, przyciągając do siebie i pod swój wpływ tych wszystkich, którzy się wznieśli w jakimkolwiek zawodzie służby publicznej i stanęli u szczytu swych stanowisk bez nadziei podniesienia się wyżej brakiem posiadania ziemi, jakoteż tytułów z niej pochodzących — i rzeczywiście w zawodzie administracyjnym i wojskowym nie mieliśmy nigdy magnatów, ale mieszczan i drobną szlachtę, którą oni zatruli aspiracyami ich kasty. —

Wojna między Austryą a Rosyą może się

odwlec, ale ona jest w naturze istnienia tych dwóch państw, które stworzyły współzawodnictwo między sobą przez zajęcie Bośni i Hercogowiny, gdyż ztamtąd wyjść musi ostateczna decyzya, kto ma zawładnąć Słowiańszczyzną europejską.—

Wcale nas nie dziwi powolna decyzya Austryi w tej sprawie, bo pierwej musi ona niemieckie swe prowincye, przez tyle lat przyzwyczajone przewodzić państwu, sprowadzić do poczucia równości z innemi, stanowiącymi większość a będącemi duchem, językiem i obyczajem czysto słowiańskiemi;- więc my też właśnie dla pewności dobrego skutku w tem starciu się Austryi z Moskwą śmiało żądamy rękojmi, którą widzimy jedynie tylko w śmiałem podniesieniu sztandaru federacyi Słowiańszczyzny europejskiej przez Austryę.—

Bez podniesienia tego sztandaru federacyi, bez określenia prawnego słowiańskich terytoryów mających ją składać, Węgry mają zupełną słuszność niedowierzania, gdyż aspiracye słowiańskie mogą im być groźnymi kiedy federacyja ich da im siłę i ochronę.—

Słowem jednem żądamy przed wojną

zniesienia Cislitawii a na jéj miejsce postawienia federacyi, w któréjby część niemiecka także swoje miejsce niezależne miała. —

To nasze żądanie staje się warunkiem jedynym zwycięstwa Austryi nad Moskalami, bo z federacyą rozumiemy także wprowadzenie języka narodowościowego w każdéj części państwa, wchodzącego w skład federacyi, co rozwinie poczucie ojczyzny, poświęcenie się do ojczyzny ~~dla~~ żołnierza, które zarazem stworzy ideał, ową niezłomną siłę moralną, której żołnierz zawdzięcza zwycięstwo a której w dzisiejszym ustroju żołnierz austryacki nie posiada i posiadać nie może; a właśnie brak ideału szczególnie w stopniach oficerskich i we wszelkich urzędach jest przyczyną klęsk*, które od wieku trapią wojska Austryi a w czasie pokoju stoi zaporą do wszelkiego rozwoju politycznego i ekonomicznego.

* (bo cały ich poczucie jest głośno wykrzykiwać KK

Magnatom federacya nie jest na rękę, gdyż nią wywołany ruch postępowy obniża zupełnie do poziomu narodowościowego ich oddzielne istnienie od narodu, oparte na przywilejach i prerogatywach i dlatego też znanych nam federalistów jak Jerzy Czartoryski, Hausner i Smolka owa partya magnacko-konserwatywna w swych interesach wszelkiemi sposobami poniża

aby im cześć i wpływ wszelki odebrać. Partya ta, przezwana Stańczykami, owładnęła szlachtą w Galicyi, a ta zrujnowana materyalnie z nadzwyczajną nędzą umysłową służy jéj za podnóżek na korzyść przewódców téj partyi, bo zatraciła w niéj poczucie obowiązków względem kraju a nawet godność osobistą. W Polsce szlachta abdykowała sama w r. 1861 z dopełnienia obowiązku względem ojczyzny, (tradycyą historyczną ~~przyjętego~~ jéj przekazanego) przewodniczenia krajowi i nic dziw też, że z ruchem rozwoju ekonomicznego podporządkowała się mieszczaństwu i jego przewodnictwu ulega. Mieszczaństwo tylko pozostało świadomem potrzeb kraju i jego przyszłości – a czyż nie widzieliście tego będąc we Lwowie?

Ekonomicznie zaś Austrya obdłużona skutkiem nieszczęśliwych wojen dla przewagi niemieckiéj będzie mogła podnieść się, rozdzielając na państwa federacyę składające swe dawne długi.–

Te zaś, aby wydołać tym ciężarom, będą zmuszone wycofać się z cłowego związku niemieckiego, na który musiała Austrya przystać, jako przewodniczka Rzeszy niemieckiéj a do którego w nowym swym ustroju nie będzie obowiązan

IV

380

— Wytworzenie nad morzem Śródziemnem znacznej prowincyi słowiańskiej, mniej więcej równającej się innym w skład federacyi wchodzącym co do obszaru i bogactwa, zapewni posiadanie portów, w których żywioł włoski ma przewagę a bez których reszta federacyi istnićby nie mogła.

Przy takiem przeobrażeniu się państwa mężowie stanu austryaccy winni oddać na ofiarę pewne części państwa, które widocznie ciążą do graniczących z niem, jak Tyrol włoski i prowincye czysto niemieckie wraz z Czech niemiecką częścią. —

Niemcy z powodów ekonomicznych koniecznie je posiadać muszą, bo tym sposobem graniczyć będą z Włochami i to w najkrótszéj drodze ku m. Śródziemnemu. —

Powodem do tych dążności jest potrzeba krótszéj komunikacyi z Indyami, która dziś przez Francyę jako miesięczną jest niedostateczną dla potrzeb handlowych całego świata. —

Skrajnemi punktami téj komunikacyi przez Europę jest Amsterdam lub Hamburg i Ankona a późniéj w razie zwiększenia się potrzeb handlowych koniecznością będzie dla Europy mieć trzecią linię Hamburg, Berlin, Wiedeń i Tryest. —

Te dwie drogi przez Niemcy będą zawsze krótsze od drogi Londyn–Paryż–Marsylia o 5 lub 7 dni podróży. —

Takiemi ustępstwami dla Włoch i Niemiec zapewni się nietylko neutralność ale moralny współudział tych państw, ~~w~~ którym Austrya będzie popartą także przez Anglię z powodu jéj przewodnictwa handlowego. —

Poprze ją i Francya, której Prusy ustąpiłyby prowincyj jéj zabranych zyskując łączność z Włochami ku równinom adryatyckich brzegów. –

A to wszystko może być bardzo na rękę Austryi jakoteż mocarstwom zachodniéj Europy zakończając wojnę kongresem europejskim. –

Po rękojmiach przechodzimy do warunków. Z ofiarą wszystkiego na ołtarzu ojczyzny, przyjmując na się wojenne koszta, położymy całe nasze poświęcenie po stronie Austryi, gdyby ona przy rozpoczęciu kampanii manifestem, rozrzuconym po całym kraju zapewniła nam rozwój konstytucyi na tradycyach narodowych, na samorządzie niezależnym, jako część składowa federacyi. –

W konstytucyi koniecznem nam jest zapewnienie uznania jednéj tylko klasy obywateli, nie dzieląc ich na kasty czyli koła. –

W żaden sposób nie możemy przypuścić wznowienia u nas klasztorów, bośmy nabrali przekonania, że bez nich obejść się możemy a księża świeccy zyskali na powadze i zyskają na stanowisku swem moralnem o tyle o ile musi być im wzbronionem mięszać się do spraw świeckich przez ich udział we wszelkich instytucyach autonomicznych zacząwszy od gminy aż do sejmu, jakoteż instytucyach finansowych, a takie ich stanowisko więcéj się przyczyni do urównoprawnienia obywateli różnych wyznań, kiedy dziś z klasztorami

uprzywilejowanemi może być urównoprawnienie tylko tolerancyą.

Najważniejszy nacisk właśnie dla podniesienia tej ofiarności z naszej strony powinno być położone w manifeście na konieczność dla Polski kilku portów nad Bałtykiem a tym sposobem aspiracye Niemców posiadających majątki a w tak znacznej mniejszości będących z ludnością nadbałtycką o wiekowych czysto polskich dążnościach, poskromione będą.–

Bez tych portów anibyśmy mogli przyjąć kosztów na siebie i bylibyśmy ciężarem dla Austryi a bez najmniejszej przyszłości rozwoju jej naszego.–

W krótkości wyłożone warunki, które Austrya głośno wypowiedzieć może i powinna, dopełnić nam należy wzmianką o zobowiązaniach obopólnych t.j. że w traktowaniu o koszta wojenne kolosalnej sumy korzystnem jest dla nas, że Rosya nie będzie w stanie uiścić się. Wyrównać je z naszej strony należy tak, abyśmy byli od Rosyi europejskiej rzekami i liniami strzegiernemi oddzieleni, co stanowić będzie wartość minimalną tychże kosztów.–

Większą przeważnie część kosztów wojny zaofiarujemy wspaniałomyślnie Moskalom pod warunkiem wolnych wymian handlowych conajmniej na przeciąg 50 do 80 lat.–

Inaczej podupadłby kraj nasz i niemoglibyśmy nigdy się podnieść w rozwoju ekonomicznym takim, jaki się okazał u nas od czasu zniesienia granicy między Rosyą a byłem Królestwem Polskiem.–

Dopełnienie tych zobowiązań w żaden sposób się nie

może urzeczywistnić jak przez Kongres europejski, oddając nas jako część federacyi Słowiańszczyzny europejskiej zależnej od Austryi pod protektorat państw kontynentalnych, tak aby one mogły zmniejszyć swe budżety wojenne o połowę, my zaś pozbawieni fortec obronnych na naszych granicach od zachodu a osobliwie od wschodu będziemy musieli ponosić ofiary w stosunku naszego bogactwa pewni będąc współudziału całej Europ w naszej obronie przeciw najściom Moskwy azyatyckiej.—

Ludziom nie patrzącym daleko, przyzwyczajonym szczególnie w Austryi do tego układu, dzielącego ludność na kasty, między którémi większa własność i jéj tytuły mają przewagę, tamującą wszelki rozwój społeczny, pr opieranie się na Jezuityzmie, myśl tu podana wyda się utopią, ale wiemy dobrze, że ona jest uważaną za bardz praktyczną i godną urzeczywistnienia nietylko w Pr sach, ale w Anglii i Francyi, rzecz tylko rozbija się o znalez nie mężów stanu w Austryi, którzyby ją chcieli przeprowadzić dla jéj wielkości i dla sławy domu w niéj panującego.—

Upraszamy o użycie dyskretne tego pisma w najwyższych sferach a oględne według okoliczności w publicystyce.—

Raczcie Szanowny Panie przyjąć nasze szczere wyrazy szacunku i poważania, z jakiemi Wam hołdujemy

Wieliczka 9. maja 1882.

[illegible] Witkowski

Kochany Panie — opuszczenie wysłania [illegible] nie jest moją winą ale introligatora — Przepraszając was za niego zmiem raniej moją prośbę — nowe nabyjcie aby i [illegible] radości [illegible]

Stawi was Karol. i on jest przyczyną waszego ostatniego —
Otóż mam nieplonną [illegible], że wam urosą siły przez jego [illegible] —
za pomocą recepty obiętej następującym przepisem —

Dwa razy na dzień spożywać należy na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jak najświeższe mianowicie [illegible] z ogórkiem — [illegible] [illegible] [illegible] morską z tej drogi rozkłuwając —

Jeżeli by po 10 dniach dieta się uczuć obrzydzenie — to przerwijcie jeden lub dwa dni — a po [illegible] kuracji — zdrowi wam wrócić —

— —

Wasza jest własnością książka — z podarunku do niej [illegible] bo była znakiem na wasze żądanie o [illegible] i [illegible] [illegible]. a potem żeście ją wam przesłałem — Opiszcie ją lepiej niż ja — w dzienniku [illegible] —

Uważam za rzecz korzystną aby wszystkie dzienniki illustrowane tu że opis powtórzyły — by zwrócono uwagę wszędy o niej gdyby się coś podobnego znalazło — bo już jest od paru lat mówię. przez przywiedzenie i jestem pełen otuchy przewidzeniem że gdzieś w murach jakichś znajdzie się w bibliotece słowna z [illegible] kształtu podobnego — a mam to przywiedzenie od czasu kiedym do was pisał o [illegible] [illegible] — [illegible]

— —

Nie zapominajcie że jestem pustelnikiem o którym już świat nie wie — nie pomnimy — co komu do tego skąd was doszły książki — Pustelnik może pojąć i tu nie wymawiam się i przyjmuję na siebie wszystko co [illegible] [illegible] — czyli [illegible] a tymczasem się nie [illegible] [illegible]. co wiecie. [illegible] dla mnie wygody [illegible] — et [illegible] importance [illegible] de notre [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] o [illegible] lub też o Kopetniku —

Z czasem pośle wam dwie legendy tak nie [illegible] związane i [illegible] że nie czasu potrzeba aby coś rozumnego z niej wyciągnąć —

— —

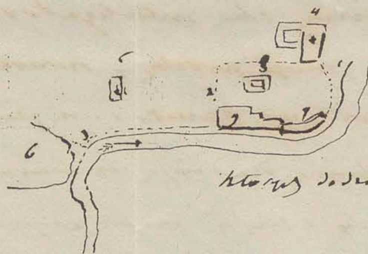
Rozmatycznej [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] i [illegible] — już [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] jak z [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Miasto grodek Biecz

w którym przemieszkiwała Jadwiga

Polna

1.2.3. ----: oznaka murów dawnych z bramami

4. klasztor reformatów

5. kościół parafialny

6. skały wąwozu przechodem klasztornym którędy dodziś wozy wjeżdżają na zamek –

7. budynek sklepiony w którym mieszkała Jadwiga 8 Ratusz z wieżą czworograniastą dobrymi napisami [illegible] zachowanemi.

9. nowe budynki na fundamentach dawnego [illegible] –

– –

Jan Dawny pisał w 691. w Biecz na [illegible] dochody [illegible] [illegible] miastu – [illegible] [illegible] [illegible] niektórzy [illegible] przypisują to na [illegible] na rozmaite [illegible] –

[illegible] od najdawniejszych czasów [illegible] z [illegible] i [illegible] wyprawiano [illegible] je w [illegible] – [illegible] ta [illegible] na [illegible] [illegible] do smarowania [illegible] – [illegible] [illegible] na w [illegible] [illegible] ma przymioty –

Grod jest blisko 5 [illegible] od [illegible] [illegible] na [illegible] i [illegible] [illegible] daleko ku Gorlicom przez Tylki i Błoto

Blatt Nr. 93.

Leitung Nr. 130

Telegramm Nr. 73

Kraszewski 31
Nordstr Dresden

383 441
785

Aufgenommen von Br
den 10/8 um 11 Uhr 46 M. N mitt.
durch Sdr

Telegraphie des Deutschen Reiches.

Amt Dresden-A.

Ausgefertigt den 10/8
um 11 Uhr 45 M. N mitt.
durch Rintze

Telegramm aus Wiliczka 9 Worte. 1883 den 10ten 8 um 9 Uhr 30 Min. N mitt.

Swiatlości apoteosy Korona ciernicwa

Witkowski

C. 187.

Kochany Panie.

Proszę o przesłanie moich pism Blatterowi – pismo z 8 maja przesłałem z tą datą Czechom – od nich cały ruch zdążający do federacji wyszedł jedynie i stanowczo wypowiedziany – ale nadzór prowadzony – tak aby dojrzał – na czasie – z tamtąd to doszło się do Bismarka – i d. Taaffego moje pismo

Moje pismo z 5 6m musiałem przesłać Namiestnikowi – bo ten urzęduje się aby wszystko wyszło z Galicji – kiedy ona może być przyłączoną do Polski po pobiciu Moskali i po kongresie – bo mi chodziło o zasadę <u>périssent les colonies sauvent les principes</u> – a tym sposobem sprawa nasza nie może być sprowadzoną na manowce – a wasz rozum zrobi co możebnem będzie

Polska musi mieć przedstawicieli z swego łona niezależnie z jej małej cząstki położyłem zasady według Konstytucji X Warszawskiego – i to po zacytowaniu naszych narodów jako plan działania o którym Austria wiedzieć powinna – a i tym sposobem sądzę ułatwiłem wiele kwestii – w jej duchu tylko można by działać i dla tego też moje pisma Wam i Blatterowi przesłałem do wiadomości – sądzę żem spełnił obowiązek i to co do mnie należało –

Zostawiam resztę na waszej głowy – kto umocni się przed rządem ukonstytuowanym. Taki jest duch mego pisma z 5 6m

Te objaśnienia przesyłam dla lepszego ich pojęcia – a tymczasem od 8 maja jakże jaskrawo występują zbrodnie ze Moskwy – co zresztą go ważniejsze

Pieniądze na wojnę – federacja go dostarczy –
Kończę bo i ja nie mogę dłużej pióra trzymać!

Wasz serdeczny

Maksymilian Wołkowicz

385 787

Wieliczka 6 stycznia 883

Wielce szanowny Panie

w połowie roku 880. Stańczyki przez Czas obrzucali błotem Jerzego Czartoryskiego i Smolkę za to iż stanęli w kole polskiem za ideą federacyjną – To mię spowodowało pisać do niego o praktyczności tej myśli – a było to już w połowie grudnia – zastrzegłem w tym piśmie jeśli myśl federacii Słowiańskiej Europejskiej zostanie przyjęta – i tuż w połowie stycznia 881. pół urzędowy dziennik Angielski przyjął ją w zupełności tak iż "Czas" podając treść tego artykułu zapytał się do czego takie oświadczenie może być zastosowane bo była mowa o połączeniu się przyłączeniu do Austrii pod pewnemi warunkami – w podstawie federacii

9 Maja zeszłego roku rozwinąłem tę myśl stosownem memoriałem jako odpowiedź na zapytanie "Jak się Polacy zachowają w razie wojny Austrii i Moskwy zapytanie jednocześnie wystosowane w dziennikach urzędowych Włoch i Anglii – W tym to memoriale piśmie położyłem żądania Polski Polszczyzny od Austrii którą widzę li tylko w podniesieniu sztandaru Słowiańszczyzny Europejskiej przez Austrię a tego w uznaniu narodowości – to jest zniesieniem Cislitawii a zamieniając ją na równie osobistą jak Węgry – następnie położyłem nasze warunki nasze własności – nie przemilczając że tylko klasa włościańska może je zupełnie przedstawiać niezepsuta stan magnatów naszej od ich stosunków z obcemi wpływami i ich dążności wyzyskiwania kraju bo opierając się na duchowieństwie zakonnym zapewniają sobie wyłączność przywilejów swej kasty – ~~wyłączając~~ wydatnie zaś zarazem głupotę naszej szlachty –

Na te pismo Nord Allgemeine Zeitung odpowiedziała tym samym wyrażeniem z mniejszą być może nasze własności – posłałem już ~~tenże~~ memoriał Czechom bo u nich jest szczerość narodowa kiedy u nas kilku przemawia za swemi interesami prędzej li tylko jakiejś kasty która przecież nie jest narodem –

Memoriał zrobił wielkie wrażenie w Warszawie – Namiestnictwo Galicji zapytało się Starostwa o moje zachowanie a ~~tem~~ na taki sposób iż Starosta jest mi życzliwym choć nim mi był nawet już od 10 lat było to w końcu listopada zeszłego roku

W grudniu dano mi wiadomość że Mieszczaństwo warszawskie życzy sobie ażeby mógł sobie z wsi i Słowian stanąć jako przedstawiciele kraju że w swej postawie ~~...~~ ten kraj zatwierdzi aby zaś dać

o tem stronom interesowanym natomiast by się postarać o wzmiankę wszystkich ruchów w Nord Allge Zeitung – aby dać podstawę do wszystkich działań –

Przyspieszyłem więc przesłanie Namiestnictwu tu załączonego pisma tym zdaniem że wziął na czasie gdyż dochodzą mię wieści o wybieraniu urzędników różnych kategorii którzy mają zająć Polskę jakby to miał być kraj zamieszkany przez przyjaciół – a z drugiej strony gorączkowe zakładanie fortów około Krakowa a za tarnopolem budowaniu baraków dla wojska i dla składów amunicji – zakonnie z Nord Allg Zg: zapomniała że święta przyjdą mając zapewniony pokój

Pismo moje z 5 bm jest wiernym powtórzeniem Memoriału co do Rękojmi warunków zabranym, różni się tem iż uszedłem szczegóły.

Proszę je odesłać z tym moim tłomaczeniem Panu Prokurorowi

Zostaję szczerze Twój szczery

Puslowski z uszanowaniem

Kochany Panie

Niepokoję się o Waszce zdrowie — rad bym wiedzieć czy moje listy z 6.12 bm wreszcie doszły, czy je wyprawiałem według niepoczytnie — ale przedewszystkiem jak się macie, ja nie robię coraz częściej niedołęga — w nogach — trzymam głowę na karku to prawda — a mniemam że ja długo jeszcze będę miał się do porządku jak to mówi przysłowie

Ściskam Drogiego Wiela z całą mocą, ze szczerością gdy wszystkiego

Kraków

15 – 1 – 883.

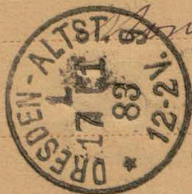
Maksymilian Witkowski

CORRESPONDENZ-KARTE.

KARTA KORESPONDENCYJNA.

Monsieur J. J. Kraszewski

31 Nord strasse

in
w Dresden

(Poln.)

789
387

Wieliczka dnia 27/3 883

Wielce szanowny Panie!

Przesyłam Wam tu załączone pismo jako wzmianka na wiązankę. Na duchu czerstwy ale ciałko tak słabe, że na jesień będę się musiał kazać wozić./

Mam też moje życzenia, oto aby Pan Kalasanty Pakuła wyjrzał na deski w jakiem teatrze warszawskim bo jeżeli on Was ubawił to i mógłby rozweselić publiczność ~~warszaw~~ warszawską./

Nie mogąc sobie samemu życzyć zdrowia nadzieję jego posiadania przenoszę na Wasze, bo pustelnikowi ono jest już nie potrzebny a Wasze zdrowie cały kraj się dotyczy./

Serdecznie pozdrowienie

Pustelnik.

Do Wielmożnego J. I. Kraszewskiego

83

388 ~~442~~ ~~790~~

Do Wielmożnego Pana Stanisława Smolki
profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Szanowny Panie!

Przebrzmiały panegiryki o ś.p. Szujskim – nastąpiła chwila rozwagi i ona też wskazuje mi jak poprzekręcano fakta historyczne, aby niemi więcej podnieść chwałę Szujskiego a zarazem zatrzeć ujemne strony jego działalności.

Jest to modą krakowskich pisarzy nie mieć miary w pochwałach, wszystkie też pochwały dotyczące Szujskiego wydają się mi być jedną i tą samą pieśnią choć w różnych tonach pisaną; i też i na Szujskiego kolej przyszła że z niego Historyka z zawodu, zrobiono polityka.

Każdon Historyk grzebiąc w jednej epoce, mianowicie tak świetnej jak przy przełomie wielkości naszej, z zarodkiem upadku rozwijające się fakta pochłaniają całe jestestwo uczonego, nie dziw że : tworzy sobie ideał na którym chce urządzić przyszłość społeczności i dlatego też żaden Historyk, a szczególnie u nas gdzie nam nie wolno z bardzo wielu względów obracać się i obznajamiać z historyą porozbiorową, żaden Historyk powtarzam nie jest ani też być nie może człowiekiem politycznym.

Każden zaś ideał wytworzony uczuciem dalekiej przeszłości musi być ustecznym bo w nim nie masz dalszej tradycyi rozwoju tętna narodowego aż do dni naszych.

Brakiem też tego zapatrywania Szujski był konserwatystą absolutnym nie widział przyszłości dla kraju tylko pod egidą wielkich panów i prymasów lub biskupów krakowskich w pierwszym rzędzie, w drugim zaś pod posłuszną im szlachtą wraz z księżmi, a w tym to zupełnym skojarzeniu tych kast uprzywilejowanych zniknęły mu z oczu prawa ludu i aby nikt o nich nie wspomniał dla spokoju jego konserwatyzmu t.j. przywilejów nabytych i mogących się nabyć wmówił w siebie że tylko katolik apostolski rzymski może być Polakiem.

Widział w tym połączeniu siłę budującą, kiedy ona swojego czasu była tylko podtrzymującą budowlę, a nie dostrzegł że ona dziś stosowana według dawnego obyczaju jest niszczącą i rozbijającą w gruzy naszą ruinę społeczną z której jeszcze można by pracą postępową ulepić przyszłość naszą.

Nie czuł się dość silnym konserwatyzm Szujskiego i też wprowadził dla swego użytku straż pożarną i szlachetną denuncyacyę, która użyta do interesów prywatnych, zniszczyła wszelkie dążenia tu w Galicyi ku postępowemu widzeniu spraw narodowych. Rozplenił się konserwatyzm wyzyskujący wszystko dla swoich praw historycznych w trzech kastach wspomnianych, że według ich przywilejów stanowią naród, którem przez nich o swojej przyszłości ma prawo tylko myśleć i działać i rzeczywiście widać po ich działalności że tylko siebie i swoje interesa mają na oku.

Agenor Gołuchowski był pierwszym co wskazał dla Galicyan jedyną drogę przyszłości Polski przez politykę polsko-austryacką.

Odrzuconą ona została ~~jest to z~~ nagłym przewrotem w Austryi, a niedowierzano jemu bo mogła być łatwo zamienioną na politykę austryacko polską za zwrotem do rządów despotycznych, które jeszcze dziś mają swoich wielbicieli.

Tę myśl pchnięcia Galicyi na drogę polityki polsko austryackiej podniósł Władysław Zamojski regent dynastyi Czartoryskich, przez jemu oddanych publicystów Klaczkę, który się wszędzie dobijał stanowiska niezależnego i przez Kalinkę, który się wcielił w myśl monarchiczną dla domu Czartoryskich. Rozpoczęcie tej polityki przez Władysława Zamojskiego miało na celu uczynić sobie Austryę łaskawszą, a w danych okolicznościach oszukać ją; gdyż ten sam Władysław Zamojski co osadził jako kolonistów na błotach Saloniki uwiedzionych przez niego swoich kozaków, nie zaniedbał starań aby uprzątnąć z drogi Księcia Maksymiliana i niepospolitych dołożył ~~starań~~ zabiegów wyprawienia go po koronę cesarską do Meksyku.

Nie znając zupełnie stosunków istniejących w Galicyi przesłałem Gołuchowskiemu w roku 1866 memoryał ogólnie rzecz traktujący o przyspieszeniu rozwoju moralnego i materyalnego w Galicyi, zażądał go mieć Władysław Zamojski w odpisie i zdziwił się czytając go żem w nim kwestye wielkiej polityki zupełnie opuścił, bo powinienem był wiedzieć dlaczego on inaugurował w Galicyi politykę polsko austryacką, a zdziwił się i zniecierpliwił, kiedym mu stanowczo powiedział, że my nie mając władzy w ręku ani też narodu polskiego, który nie istnieje i żadnego głosu nie ma w żadnej części rozbioru Polski, nie mamy prawa prowadzenia dyplomatycznie jakiejkolwiek polityki, możemy tylko przedstawiając w należytym świetle sprzeczność interesów Austryi i Rosyi podbudzić ją do wojny która zawsze stanie się Europejską a dla przeróżnych jej interesów musi nas użyć na nasze dobro gdybyśmy tylko wprzód umieli stworzyć naród i przez niego epokę dziejowej sprawiedliwości, o którą sam dopominałby

się powinien, a korzystając z okoliczności naraz dojrzałby i przejrzał prawa
swe a istnienie ich zamanifestował czynem postępu, o którym many wspomni
na tylko z Historyi porozbiorowej; a bez urzeczywistnienia onego nie może
stawać na równi z Europą zachodnią. Na nowo kasty połączone a istnie-
jące w kraju uniemożebnią odrodzenie się jego po raz już nie wiem który
poświęcając dobro narodu dla osobistej egzystencyi i przywilejów. —

Uznajecie że stworzył Szujski stronnictwo a jednak nie było ono
zawsze wierne polityce polsko austryackiej przez niego jako zasadę temuż to
stronnictwu postawionej, bo kiedy Czartoryski połączył się z domem Orleanów
to ono kadzietowało za nim wbrew zasadzie, a kiedy Smolka i Jerzy Czar-
toryski wspomnieli o federalizmie jako wyniku polityki polsko austryackiej
a bez którego Austrya nie ma przyszłości to to stronnictwo obrzuciło ich
błotem, a karanie groziło ono że zamiast z rodu wybrała marszałkiem
Zyblikiewicza co wszystko pochodziło od Szujskiego rozmiłowanego w
wielkościach z wieku XVII go. Uznał dobrze niestosowność pochwał
politycznych działalności Szujskiego, jego największy przyjaciel Sta-
nisław Tarnowski, mówiąc że „po epoce poetów mamy dziś epokę hi-
storyków" a w tym twierdzeniu jego leży myśl przeobrażenia je-
go pojęć politycznych na zasadzie ruchu i postępu nie mogących się
pogodzić z konserwatyzmem Szujskiego. —

Tak dobrze w świecie fizycznym jak i moralnym wszystko postępu-
je naprzód, bo też nikt nie przypuści aby rozwój myśli narodowej koń-
czyć się miał z epoką historyków. Nastąpić musi po nim epoka tworze-
nia narodu czego nam przykład dali mężowie polityczni Czechi.

Czołem biję przed pracami historycznymi Szujskiego, ale mu sta-
nowczo odmawiam jak zdrowy rozsądek narodu odmówi mu zasług
jego na polu politycznym, jak znów Stanisławowi Tarnowskiemu
życzę Szczęść Boże byle tylko chciał wydrzeć się z kata murów Krakowskich
i poznać potrzeby narodu jego aspiracye, które wręcz są przeciwne

konserwatyzmowi stworzonemu przez ś.p. Szujskiego. —

Przebrzmiały już echa, które zwykle w naturze sprawadzają jakiś wielkie zjawiska jako usunięcie się gór lub też lodowców, a za echami panegiryków spadł brudny łachman którem nas okrył sromotą przed światem teraźniejszym; tak uważam oderwanie się biskupa w nieobecności prymasa w sprawie oświaty ludowej jaskrawym żyjąc w owych wiekach w których księża przyznali sobie prawo rządzenia krajem. —

Tym to oderwaniem zatwierdzającym przestarzałe prawa opierały się na konserwatyźmie stronnictwo postawionym zostało w roli sługi założone od woli duchownych, a przecież ono wie dobrze że Rzym ma tylko politykę swych własnych korzyści które zowie interesem wiary, stronnictwo konserwatywne ciągnie także swe korzyści a dla których oddziela się od narodu i myśli ona że w kraju znajdzie poparcie. +

A że jak pokazaem zjawisko natury, pogodne niebo rozweseła serca ludzkie nadzieją, tak też i stronnictwo chcące pokazać uspokojone fluktu po stracie Szujskiego dało nam pocieszne przedstawienie porównania Stańczyka ze Stańczykami dzisiejszemi.

Zgadzam się zupełnie z wywodem genealogicznym dzisiejszych Stańczyków od swego protoplasty z tą różnicą że przez rozrodzenie się i koligacyę stracili zupełnie do niego podobieństwo bo on mówił prawdę panom dzierżącym w owym czasie władzę według prawowej epoki kiedy jego cały ród dzisiejszy marzy tylko o wielkościach i znaczeniu o które on się nie dobijał.

Nie dziw więc że ich biorą za błaznów pokrywających nicość swą powagą, pedanteryą, sofizmatem chcą zdobyć wpływy i stanowisko jako pocieszni błaznowie ostrzegających się zewnętrznie senatorską powagą bez owej gorącej miłości ojczyzny i wołania o reformy. —

Jednostkom nie należącym do stronnictwa Stańczyków zdrowy rozsądek kraju zwraca się do nich z tym uczuciem bo oni istrzymują ową

aby nie dziwił jak biskup prymas. wśród ludzi dziś już prawie księży mniej wydaniem pan Gw. pismem, aprobowane przez biskupa

tradycyą" jak należy szastować jeżeli nie przeszłości to honor narodu".

Nikt nie uwierzy dzisiejszym Stańczykom osłaniającym się Staszycem, Kołłątajem i Konarskim że jak oni mogą dziś widzieć w Kotoplaicie Stańczyków symbol polityki jakby konserwatyzm mógł być polityką narodu jakiegokolwiek, na dowód tego przytaczym fakt historyczny malujący dosadnie Stańczyków jako błaznów politycznych.

Zgromadził Staszyc i Stanisław Potocki najzasłużeńszych swego czasu patryotów jakiemi są dzisiejsi Stańczycy. zebranie było w wielkiej sali niezcalonej towarzystwa przyjaciół nauk gdzie duch Dąbrowskiego miał ich oświecić tam to przedstawili oni różne projekta podniesienia ludu aby z niemi jako zarodku własną pracą wyłonił się naród z wiedzą swej przeszłości to się wcale nie podobało zgromadzonym mimo słuszności wywodów tak poważnych ludzi politycznych. Przewodniczący zebraniu pierwszy ów jenerał co przegrał w karty pieniądze złożone w poznańskim na kopiec Kościuszki udaremnił zupełnie myśl polityczną wnioskujących zdaniem, które poparte było przez znaczną większość że wszelkie wyrabianie myśli przez zbliżenie się do ludu jako też wszelkie reformy któreby go wydźwignęły do czasu powstania Polski odłożyć należy. Owi to Stańczycy odegrali w czynnej polityce w roku 1831- wybitną rolę dzierżąc władzę na zasadzie konserwatyzmu i też zgubili sprawę narodową. —

Temu obłędowi Stańczycy krakowscy ulegli chcąc koniecznie stworzyć przyszłość Polski na tradycyi oderwanej bez związku z obecnym czasem.

Tę przyszłość zgotują tak samo jak współcześni Staszycowi.

To też Warszawa gdzie każdą kwestyą obcesowa publicystyka nie mogąc praktycznie wejść na drogę zastosowania społeczeństwo jej zbiera zasoby z których mogą się wyłonić ludzie stanu wszelkiego stopnia. —

"Tam klęsk nie zapisuje" bo ich nie ma o zwycięstwach się nie wspomina

bo nie praktycznie zastosowywać nie umie. – X

Przeciwnie Stańczyki galicyjscy zamiast godzić warstwy społeczne odkładają wszystko do dalekiej przyszłości jak kwestya połączenia gminy dworskiej z gminą wiejską, kwestya dróg, organizacyi, szkół, reformy prawa, wykupu propinacyi. Kwestya złączenia ~~[illegible]~~ hypoteki wielkiej własności i włościańskiej co do podziału gruntów co do podziału własności kwestya jak się mają dzielić to wszystko ~~[illegible]~~ a nie jest jak tworzeniem się narodu którego konserwatyzm Stańczyków nie uznaje.

A kto chce przewodniczyć narodowi mając parlamenta jak w Galicyi musi o nich swe zdanie wypowiedzieć dać je przetrawić nie Kaście na jej korzyść ale narodowi a samo przez się nastąpi przeprowadzenie ich praktyczne. –

Nie jest dostatecznym uchwycić myśl przewodnią postawić jedną zasadę a po tej nużącej pracy zadowolnieniem stanąć że nikt nie narusza przepisów i dla nich trzymać pod korcem kierunek narodowego dążenia i ~~[illegible]~~ ruchu bez którego naród stworzyć się nie może. –

Stańczycy z roku 1831 nie wzruszone przekonanie mieli odzyskać własnemi siłami straconą ojczyznę póki byli w kupie a rozchodząc się po kraju nie mając w niego poparcia prócz zasług które już nie odpowiadały pojęciom ludu i potrzebom chwili stanowczej nie dziw że upadli na duchu a owoc ich zabiegów nie mógł być postępem który buduje, ale burzeniem. –

To też dzisiejsi Stańczycy jako karty poprzednich nawet okoliczności zewnętrznych ulękli się i nie umieli ust otworzyć „na pytanie tak jasno położone jak się Polacy zachowają w razie wojny Austryi z Rosyą" a dowiedziawszy się jakie ona sprawiła wrażenie chcąc dowieść że się wyrzekają z fałszywali rozmowę z Bizmarkiem i znów stali się niewiernemu zasadzie polityki polsko austryackiej.

publicyści galicyjscy omawiają wszelkie kwestie ale albo z stanowiska korzyści prywatnej albo ze stanowiska kast uprzywilejowanych najczęściej zaś rozważają ci niewiadomo od czego [illegible] – jak publicyści bez nauki –

Chełpicie się ze zwycięztwa bo osiągnęliście pracą waszą dzisiejszą co już do historyi dawno należało stworzyliście sobie sztuczną zmorę i z nią na marne walczycie.

I nie z swym protoplastą Stańczykiem co prawdę mówił ale razem z wami nie zginie ten kwas społeczny który z was tak szeroko się rozpływa, a tworzy kraj cały niezgodą podziałem społeczeństwa a stąd groźnych następstw dla was i dla narodu od których zachowaj Boże naszą ojczyznę aby w dniu dziejowej sprawiedliwości bez bólu bez ciężkich przejść i bez zastoju mogła się odrodzić. —

Z szacunkiem i poważaniem

Wieliczka dnia 16 marca 1883

Maximilian Witkowski

83 /

445
792
392

Rzecki

Do Jego Excelencyi Namiestnika Galicyi.

Excelencyo

W czasie wojny Cavatu z Turcyą, złożyłem
na Jego ręce pismo polityczny treści jako wyznanie
ogólne moich pojęć polityczno administracyjnych,
z okoliczności tej iż w owym już czasie przewidywała
Austrya wojnę z Rosyą.
Dziś w przededniu urzeczywistnienia się
onej racz mi Jego Excelencya pozwolić, abym zwró-
cił Jego uwagę na pewne szczegóły, któremi spodzie-
wam się dać Jej dowód, że moje wywody wspomnia-
nego pisma gruntowałem na znajomości kraju, na
prawnych jego wymogach popartych własciwościami
jego, a przechowanych tradycyą od czasu Księstwa
warszawskiego a potem Królestwa polskiego, choć skręt-
nie niszczonych przez Moskali, a stąd powstrzymanych
w ich rozwoju normalnym; a tem na podstawie z jednej
strony memoryału jako odpowiedzi na pytanie
„Jak się zachowa Polska w czasie wojny Austryi
z Moskwą;" powtóre na uznaniu ich słuszności
zupełnie praktycznej jak zaniosłkuje przez Księcia
Bismarcka a ogłoszonych językiem dyplomatycznym
w Nordallgemeinen Zeitung.

Podniesienie ducha wojennego w rezerwach i landwerze galicyjskiej.

Rozpocznę moje wywody ogólnym poglądem na stan umysłowy całej ludności w Galicyi.

Tutaj bowiem anemia rozkorzeniła się wpływami połączonemi Jezuitów i Autonomistów. Nabożnością do Serca Jezusowego popartą miesięcznemi książeczkami w których co najmniej 10 cudów niby autentycznie stwierdzonych odwołało całą ludność od pracy; z drugiej zaś strony autonomiści utwierdzili wiarę fatalizm, skrzętnie popierając w gminach, Radach powiatowych i Wydziale Krajowym li tylko swoje własne interesa protekcyą i nepotyzmem dla swoich, które to ich zabiegi o własne korzyści zmusiły mnie do przedstawienia Kołu polskiemu na jakie szkody sprawę publiczną narażają, a że przytem nie zaniedbywałem gromić szkodliwe tendencye autonomistów, więc też użyto przeciwko mnie ambony, spowiedzi, jako też szlachetnej denuncyacyi.–

Ale to jest bardzo malutką rzeczą wobec anemii ogólnej ciężkiej choroby, dla której usunięcia szczególnie w szeregach Landwery i Rezerwy, koniecznym uważam rzeczą, przyzwolenie władz wojskowych, aby w tych oddziałach wojskowych pozbawionych muzyki tolerowano skrzypce i kobzy a przedewszystkiem aby udzielono im „śpiewniki żołnierza polskiego", które drukiem ogłaszała drukarnia Kordeckiego a prokuratorya te ogłoszenia wstrzymała.–

Od dawna już przeczutą jest wojna między Austryą a Rosyą. Wypowiedzianą ona zostanie albo przez Rosyą po koronacyi Cara,

albo też przez Austryę po obłudzie odnieśny Wiednia, któremi wzmocni się duch Austryi a rzeczywiście dla ukończenia kolei transwersalnej wraz z połączeniem Węgier z Krakowem.

W obydwóch wypadkach Polska oczekiwać będzie Manifestu Najjaśniejszego Pana na który ze strony Krajów polskich będących pod jarzmem moskiewskim, musi być daną odpowiedź w ich imieniu przez ludzi uskaranych opinią publiczną a na zaufanie zasługujących pracą wytrwałością głębokim zmysłem politycznym, trzymających się dróg praktycznych, a znających dobrze właściwości całego Kraju, a nie szukających popularności u gawiedzi i rozmarzeń szlacheckich, co w kołpaku Hetmańskim i butach czerwonych składają dowody patryotyzmu i rozumu opartego na dyletantyzmie.

Temi ludźmi są Józef Kraszewski i Władysław Plater a ci nie omieszkają przy tej odpowiedzi danej Najjaśniejszemu Panu rozwinąć cały szereg najkonieczniejszych rozporządzeń w duchu Krajowych właściwości.

Policya polityczna porządku i bezpieczeństwa publicznego żandarmerya, stan oblężeń.-

Naprzód żeby przeciąć wszelkie stosunki z byłą jakąkolwiek policyą Rządu monarchii dla utrzymania straży bezpieczeństwa i policyi politycznej a postawienia ich w zupełnej zależności od swoich władz i aby niepotrzebnie nie przeciążały skarbu państwowego, a stosując się do zasad prawa naszego administracyjnego podzielają na straż bezpieczeństwa i porządku publicznego, płatną przez gminy i władze autonomiczne i na centralnych komisarzy policyi zajmujących się policyą polityczną, a którzy bacząc na policyą i straż bezpieczeństwa znosić się będą z naczelnikami politycznemi, przez których ręce wiedzić

będzie co potrzeba w czasie wojny komisarz cywilny przy armii a w czasie pokoju ministerstwo spraw wewnętrznych a też oni będą płatni ze skarbu państwowego. –

Prócz tego koniecznem będzie sformowanie natychmiastowe żandarmeryi a wytworzyć ją można będzie wybierając ludzi zdatniejszych z landwery lub rezerwy rozdzielając kilka posterunków pod nadzór jednego z wachmistrzów lub żandarmów z Galicyi sprowadzonych, zawsze z tą myślą że opłacani być winni z kasy Rady wojewódzkiej jako władzy autonomicznej.

Tak zabezpieczony porządek publiczny wyzwalać będzie w dopełnianiu ogłoszenia stanu oblężenia a stąd zaprowadzenia sądów wojennych ze ścisłem oznaczeniem spraw, które winni wywoływać przed siebie. –

Ztąd wynika zawieszenie wszelkich spraw cywilnych w sądach aż do czasu ich normalnego ukonstytuowania.

Prócz tego potrzebni będą platzkomendanci w niektórych miastach, a tych można wybrać z pomiędzy oficerów z armii austryackiej mniej zdatnych do boju, ale znających język polski; potrzebni oni będą przedewszystkiem w miastach, gdzie większa jakakolwiek załoga zostanie albo też gdzie szpitale założone będą. –

Tak urządzona policya pilnie i skutecznie baczyć będzie jako jednolita na wszelkiego rodzaju włóczęgów, którzy się zbiegną do kraju dla korzyści własnych lub też dla knowań politycznych, a nie braknie ich, pod pozorem patryotyzmu szerzyć będą jakieś wyobrażenia legitymistyczne niby prawo mających kandydatów do korony, lub też żeby kap

wać lud aby on był patryotą dla katolicyzmu, nakoniec dla mrzonek republikanizmu lub też socyalizmu wyniesionych z brudnych rynków zagranicznych. – *)

Urzędy polityczne.

Do roku 1824 nie było u nas w ścisłym znaczeniu biórokracyi. W każdym województwie prezes komisyi wojewódzkiej, sekretarz jeneralny tejże i woźny a w powiatach komisarze powiatowi ze swemi sekretarzami i woźnemi byli politycznemi urzędnikami odpowiedzialnemi za wszystko nawet za wydany grosz publiczny sprzecznie z budżetem lub też narażać nieusprawiedliwionym i ci też jako urzędnicy państwowi byli płatni przez skarb państwa. –

Wszyscy zaś konceptiści niższego stopnia pobierali płacę z dochodów Rady wojewódzkiej, która na mocy budżetu przez nią zatwierdzonego ryczałtem jako abonament wręczaną była miesięcznie za nakazem prezesa Komisyi do jego rąk, a on ją rozdzielał między powiaty i swoje bióro z warunkiem wyrachowania się szczegółowego z jej użycia przed Radą wojewódzką, to też tacy urzędnicy nie etatowi na mocy orzeczeń Rady wojewódzkiej pobierali emeryturę na rachunek której nic im nie potrącano. –

Urzędników politycznych można będzie wziąść ze sądownictwa, które zawieszonem zostanie we wszelkich sprawach cywilnych. Nie da się więc przystępu krzykaczom i ideologom a będzie się miało zupełną pewność uczciwego prowadzenia spraw administracyjnych.

Wygórowane są płace wszelkich urzędników przy urzędach dzisiejszych zostających pod władzą moskiewską a wynagrodzenie ich za służbę jako prowizoryczne spełniających należy zredukować do minimum, bacząc na to aby różnica między jednym stopniem a drugiem

*) Czyby nie należało już od dzisiaj polecić dyrektorowi policyi Krakowa Lwowa i Czerniowiec aby przynajmniej na 20 mil w głąb kraju polskiego imiona i siedziwo tych wszystkich obywateli, który znani za uczciwych ludzi a mających tradycyą wszelkich służb cywilnych tak aby wzmiankowani w tym piśmie jako przedstawiciele narodu mogli się zoryentować co do zatwierdzenia ich w urzędach lub też powierzenia im stanowisk z ich odpowiedzialności.

była bardzo znaczną, bo to jest jedyny sposób utrzymania w porządku wszystkich w służbie rządowej będących. –

Rady wojewódzkie przez wybory a stąd jako władze autonomiczne przy ostatecznej organizacyi stałego rządu zostaną w życie wprowadzone w sesyi czternastodniowej jesiennej uczynią budżet dochodów a we wiośniennej zaś zamkną rachunki rozchodów według przedstawień prezesa komisyi wojewódzkiej dając mu absolutoryum.

Wytworzenie zbrojnej siły narodowej.

Może się okaże sposobność zawiązania pierwszych sił zbrojnych narodowych, w takim razie mając wiele emerytowanych żołnierzy i oficerów z wojska rosyjskiego będzie można przy odkomenderowaniu odpowiednich oficerów z wojska austryackiego, stworzyć pierwsze kadry wszelkiej broni, a te doprowadzone do jakiejkolwiek siły trzech broni, należałoby natychmiast wysłać na linie bojowe. Aby zaś tym formacyom nadać karakter czysto polski należałoby zawczasu mieć odpowiednie regulamina w czystym języku polskim pisane. –

Z odznaczających się lub też zdatnością przewyższających innych wytworzą się oficerowie w miarę zwiększania się armii narodowej, a oddziały występujące na linią bojową podniosą w całej armii ducha emulacyi z poświęceniem i walecznością.

Skarbowość.

Aby nie zrobić krzywdy handlowi towarów zagranicznych jako też przemysłowi krajowemu ekonomicznie zapatrując się na te sprawy jest koniecznością utrzymania cła, któremi skarb zaś,

lać się będzie, a ich pobór według norm istniejących należałoby powierzyć straży granicznej austryackiej. Na osobnych księgach tak aby dochody skarbu polskiego uwidocznionemi zostały, które to rozporządzenie należałoby wprowadzić także z armią pruską bez pomocy której Austrya nie jest wołanie prowadzić wojny z Moskwą.

Co się zaś Tyczy poboru podatków było zwyczajem że poborca jak wszyscy urzędnicy skarbowi zajmował się litylko pobieraniem wszelkich podatków według ról na każdą gminę spisanych a do głównej kasy wojewódzkiej dziennie zebrane pieniądze odsyłali, rozdzielając je na dochody państwowe kas wojewódzkich i gminnych a ustanowionych zawsze w centimach od 100 podatku państwowego.

Role zaś obrachowywanego podatku z wszelkiemi kosztami ich przygotowania i poboru wyrabiał dyrektor skarbowy wraz z kontrolerami w każdym województwie, a za ich obrachunek i skopiowanie płacono dyrektorowi skarbowemu pewną sumę wraz z awizacyą za każde 100 imion opodatkowanych rząd wypłacał przeróżnym kopistom za ich wyrobienie w domach własnych.

Był więc zarobek dość korzystny dla ubogich uczniów i dziewcząt, dla chorych a nawet dla niższych urzędników którzy po biórowych godzinach tą pracą się zatrudniali, a zawsze z korzyścią dla skarbu w tém iż ilość urzędników państwowych była w stosunku do bogactwa publicznego, bo nie tworzyła z nich armii.

Z pozostałych więc urzędników skarbowych w kraju służba skarbowa może być naraz uformowaną prócz niektórych usunięć jak w innych służbach i to według postępu armii kraj oswabadzającej.

Kontrolę nad dochodami prowadzili inspektorzy finansowi, nad rozchodami zaś prezes komisyi wojewódzkiej jako jedyny upoważniony do assygnowania nakazów płatniczych co do wydatków przewidzianych budżetem wszystkich służb cywilnych. Jeneralni zaś inspektorzy wojskowi co do wydatków na siły wojenne, absolutoryum zaś tych wydatków dawała izba rachunkowa, a nakazy płatnicze opierały się na otwarciu kredytu trzechmiesięcznego według każdego rozdziału i paragrafu przez ministra skarbu.

Komisarz cywilny przy armii a za nią komisarz narodowy. –

Rozliczne są obowiązki komisarza cywilnego przydzielonego do armii lub korpusu działającego na linii bojowej, winien on być urzędnikiem austryackim. Jużem wspomniał że w jego ręku powinna być skoncentrowana policya polityczna.

Opieka zaś nad ludnością krajową ~~[illegible]~~ do niego należeć nie może, a z powodów słusznych jakie może wymagać armia jest koniecznością aby za jej tyłami istniał komisarz narodowy tak aby ludność miejscowa miała wszelką swobodę i łatwy przystęp którego przy sztabie armii mieć nie może ani przed nim żądać sprawiedliwości.

Szczególną missyą komisarza narodowego będzie obrachowywać szkody wyrządzone mieszkańcom i regulować wynagrodzenia za nie, przedstawiając ich usprawiedliwienie rządowi który je policzy w kosztach wojennych a pokryje je pożyczką narodową. –

Trafi się bowiem nieraz że armia rozbierze domostwo jakie na naprawę mostu lub na ogniska

3/

albo też w czasie boju spalić się może cała osada lub też jaka część jej odosobniona; otóż takie szkody winny być natychmiast wynagrodzone.

Do niego należy także upomnieć się o krzywdy wyrządzone przez wojsko albo też jeżeli z konieczności zabierze obywatelom czy to jakąkolwiek żywność czy też inwentarz żywy na potrzeby armii.

Takie to przepisy wprowadzając w życie dać mogą ton jednolity wszystkim częściom kraju zawojowanym przez rozne korpusy armii.

Wprowadzając takie zasady urządzeń jego cała ludność kraju poczuje dobrodziejstwo rządu pod którego opieką one zaprowadzone zostaną, a łączność jego z Austryą przez unję osobistą, podniesie potęgę Austryi do rzędu państwa pierwszorzędnego.

Traktaty między Polską Austryą i Prusami

Austrya po wojnie uzyska spokój zupełny, jako wynagrodzenie za koszta wojenne jej należne w części podnosząc swą potęgę a w części otrzymując od Caratu wynagrodzenie pieniężne a razem z Prusami z przymierzonemi i część im należną ze skarbu polskiego, co już traktatem między temi państwami a Polską po wojnie może być umówione i zostanie zatwierdzone, przez rząd polski w pełni swych potrzeb rozwijającej się.

Kongres europejski regulujący siłę państw kontynentalnych.

Prócz tych korzyści Kongres europejski zmieni w części kartę granic wszystkich państw a przedewszystkiem zmniejszy ich wszystkich koszta na armie o 2/3 części tego co dziś wydają na marynarkę zaś o połowę a wtedy i rząd i ludność mogą się zająć kolonizacyą Afryki i Polinezyi jako też części Azyi, gdyż kongres może im wyznaczyć działy wolnego osiedlania się w tych krajach. –

Najważniejszym zaś zadaniem kongresu będzie ustanowić prawo polityczne międzynarodowe tak aby wszelkie zatargi w stosunkach międzynarodowych było oddane do orzeczenia sądom polubownym tych państw które w zatargu niemając interesu będą neutralne.

Nowa karta Europy.

Memoryał wspomniany na początku tego pisma wywołał w odpowiedzi w „Nordallgemeinen Zeitung,“ a która jak mniemamy wyszła z ręki księcia Bismarka uznał te propozycye za praktycznie mogące ~~być~~ przyjęte przez kongres a wtedy przestaną one być eutopią, co zależeć będzie od stosunków międzynarodowych zdążających do pogodzenia się w tym kierunku.

Słowiańszczyzna zaś europejska pod egidą Austryi przyjmie do jej federacyi Rumunią która zyska na Rosyi Bezarabią aż po ~~Łaki~~ za Kiszniew.

Bułgarya zyska Dobrucze, i a Austrya straci dla Prus część kraju niemieckiego z częscią kraju czeskiego przez Niemców zaludnionego tak aby cesarstwo niemieckie miało zetknięcie niezależne z Włochami. Ci zaś w Tyrolu włoskim ~~do Austryi należącym~~ do Austryi należącym też zyskają, a Austrya zaś będzie miała zapewniony Tryest i wolny Dunaj na południu a na północnych krańcach jej federacyi t. j. w Polsce kilka portów na Bałtyku.

Francya zaś za wynagrodzenie~~m~~ czy też

397

za jej współudział otrzyma nazad Alzacyę i Lotaryngię.

Książę Bismarck praktyczny mąż stanu wiel po-dobnym jest aby nie widział wszelkich korzyści jakie otrzyma kontynent europejski przez stworzenie federacyi słowiań-skiej na korzyść jego i Austryi.

Zaliczki rządowi polskiemu. Skarb austryacki będzie musiał otworzyć przez zaliczki skarbowi polskiemu wszelkie możebne źródła, których użyje dla prowadzenia wojny nieuniknionej, jeżli nie chce wystawić państwa na niechybną ruinę, a z nią na bankructwo i rozpadnięcie się, więc też na czas trwa-nia wojny do niego należeć będzie oznaczenie wartości wszelkich monet w walucie czyli w metalu, któremi kraj oswobodzony zalany zostanie aż do uregulowania tej kwestyi przez rząd narodowy.

Oto w krótkich zarysach nagłe potrzeby poli-tycznej doniosłości, które ośmielam się zakończyć zapew-nieniem, że pochodzą one z głębokiego poczucia właści-wości mojego kraju.

Raczy więc Jego Excelencya przyjąć je jako szczere wyrażenia mego głębokiego szacunku i przywią-zania z jakim zostaję

Jego Excelencyi

uniżony sługa

Maximilian Witkowski

Wieliczka dnia 5 stycznia 1883.

Wielmożny i Czcigodny Panie

Dobrodzieju

Nie wiem czy nadobnie udaję się z najwyższą nieśmiałością do Wielmożnego Pana – z prośbą – o zwrócenie mi listów Bronisława Zaleskiego? jeżeli nie zrobię Panu ambarasu, w takim razie owe listy, mogą być wysłane do Lwowa – pod adresem Hrabiego Ludgarda Grocholskiego – Europejski hotel.

Niech Bóg powróci Panu zdrowie i spokój tak drogi dla nas wszystkich.

Z Najgłęb. Szacunkiem Wielmożnego Pana Dobrodzieja

Najniż. sługa

Arkadiusz [illegible]

7/19 Grudnia 1883.

Odessa.

Wieliczka den 17ten März 1885

Hochverehrter Herr und mein lieber Freund!

Meine durch Alter und langen Pilgerstand in Disharmonie gerathenen geistigen Kräfte sind jetzt in vollständiger Unordnung begriffen und gestatten mir nur noch die angenehme Erinnerung an die Kindesjahre festzuhalten, was ich mit grosser Vorliebe thue. Dieser Umstand ist nun, warum ich mir vornehme, an Sie, mein hochverehrter Freund, das Vorliegende zu richten, zum 19/3 885

In den Schulen theilte man uns Belohnungen aus; es war auch üblich, daß man mir zur Erhaltung meines Fleißes und guter Aufführung bis zu den Lohntag dafür eine Reise in den Schulferien und zwar nach dem Verhältniße der erlangten Belohnung – zu unternehmen gestattete. Der Ausflug beschränkte sich gewöhnlich innerhalb eigener Grenze und war nie nach dem Auslande gerichtet.

Ich war auch in Tyszowcach unweit Zamościa; von diesem Orte mußte mein Begleiter blutwenig –

/.

In den Reiseberichten benannte ich diese Ausflüge mit unterirdischen Planeten im Gegensatze zu den oberirdischen, nämlich zwischen Erde und Monde kreisenden.

Mein kindisches Alter und Krankheit schreiten unaufhaltsam fort und erstreckt sich die Geschwulst an meinen Beinen bis zu den Knien, die Wassersucht erscheint somit, wie alle Andeutungen zeigen, inkurabel. Ich fühle selbst, um wie viel ich nun kindischer geworden bin und denke darüber nach, welche Erlösung ich erhalten und auf welchem Planeten untergebracht sein werde für das viele erlittene und mich stets unerbittlich begleitende Ungemach?

Auf diese meine Betrachtung hat man nur Achselzuckungen und ein bemitleidendes Lächeln sonst nichts anderes zu erwidern, wogegen ich aber meine eigene Anschauung habe und bei meiner Ansicht verbleiben, hiebei an Sie, hochverehrter Freund, nur die ergebenste Bitte richte, mir den Plan Ihrer Wohnung gefälligst zu übersenden, damit ich in dieser, ob lebendig oder todt, im Geiste vereint mit Ihnen verbleiben könnte.

/.

/.

Als Endpunkt meines irdischen Daseins glaube ich den Monat Oktober 1886 bezeichnen zu können, weil im Verhältnisse der Zunahme der fortschreitenden Geschwulst dieser Zeitpunkt wahrscheinlich ist.

Wollen Sie, hochverehrter Freund, die Bitte gütigst willfahren Ihrem

stets gut gesinnten und ergebenen Diener

Maxmilian Witkowski

Im Zwecke gut leserlicher Unterschrift des Verfassers folgt dessen Name:

Maxmilian Witkowski.

Witkowski

~~71.~~

149
401

Do

Wielmożnego Pana J. I. Kraszewskiego

w San-Remo

Wielce mi Szanowny Panie

Wieliczka dnia 3go stycznia 1887

Od 4 lat nie opuszczam fotelu
ubierają mnie rano o 8mej o dwa kroki od łóżka
siadam na fotelu i na niem się nudzę aż
do 9tej wieczór, o której to godzinie regularnie
idę spać, więc 13cie godzin siedzę na miejscu.
Nogi mam spuchnięte po podkolana,
puchlina się nie powiększa. Najnieznośniejszą rzeczą jest dla mnie, brak siły do mówienia
wyraźnego, wskutek zawiania.

Co do umysłu jeszcze się trzymam
dobrze i gdybym mógł czytać, bo oczy mnie przez osłabienie

niepozwalają.

Oto jest obraz moich cierpień i mojego niedołęstwa.

Niechże mi będzie wolno zapytać się o Kopernika, bo obietnicę rachuję i mam nadzieję, że On ujrzy światło, choćby po mojej lub Waszej śmierci.

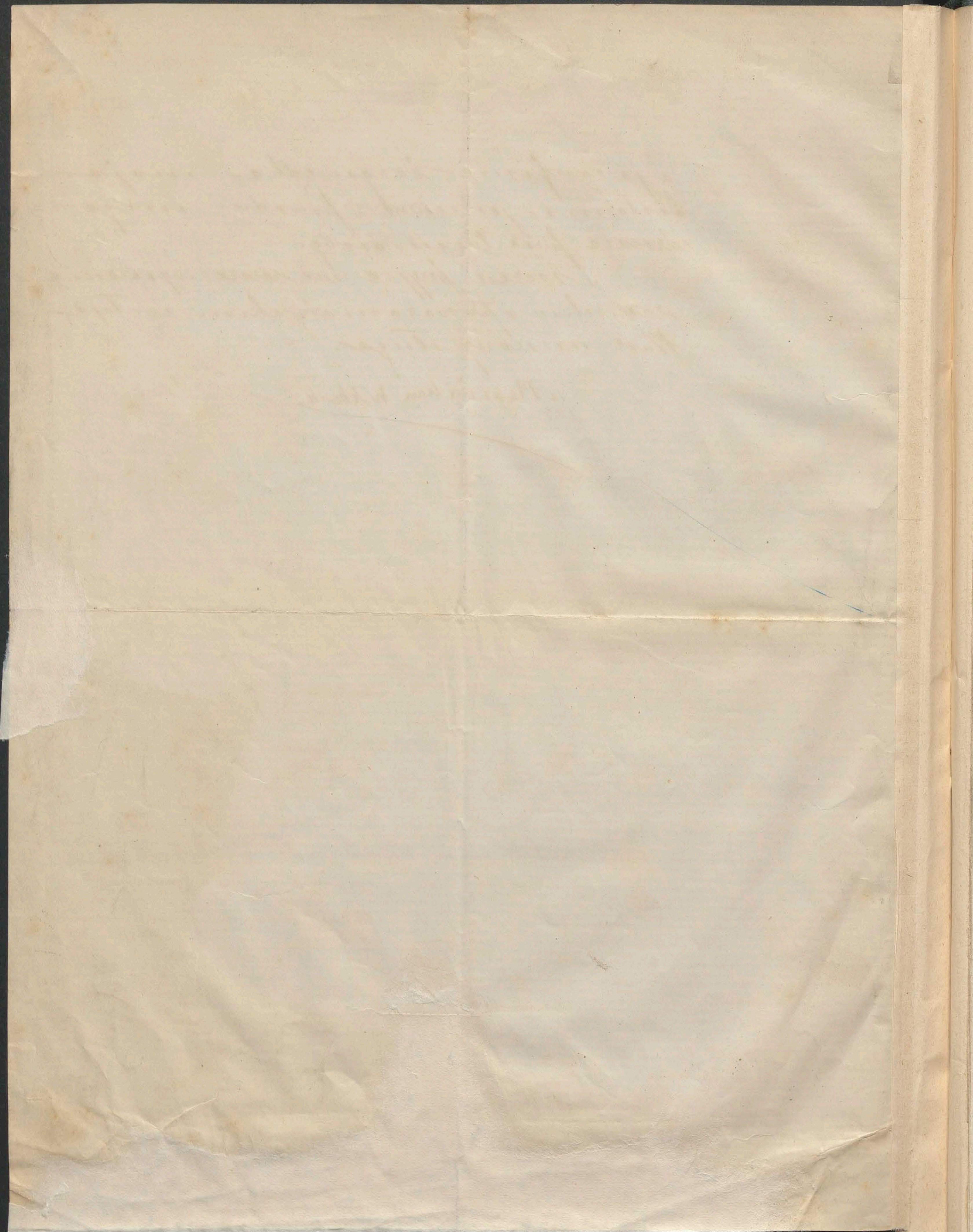
Brat Edward żyjąc przez 40 lat w Białej Cerkwi zebrał sobie ładną bibliotekę, powiększył ją manuskryptami i rzadkiemi wydawnictwami nabytemi od klasztorów. Ma ładne numizmata a prawie kompletne z czasów Batorego i ma piękną galeryę obrazów, przemyśla teraz jak je dostawić do Krakowa, bo się nosi z myślą, ofiarowania tych wszystkich zabytków akademii umiejętności. Ma On reputacyą uczonego człowieka, kiedy ja niczem nie jestem, ani też niczem niezasłużyłem się krajowi, na żaden szczebel niewszedłem i to mię najwięcej boli, a pociechy nie mam znikąd, nikt do mnie niezagląda, listów nie odbieram od nikogo, bo sam niemogąc pisać muszę się wyręczać, obcą ręką, która musi mieć jaką taką sympatyą do mnie

402

a ja zaufanie, bo gawędka moja listami – jest zawsze z powodu mego zdrowia przez trzecie osoby.

Raczcie przyjąć me szczere wyrażenia szacunku i poważania jakim zostaję Wasz uniżony sługa.

Maximilian Witkowski

Witkowski S

Ostrów, 4/VI 72.

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

Długo - długo nad tem myślałem, czy nie obrażę Wgo Pana Dobr., szczygodnego i wielce zasłużonego męża na polu piśmiennictwa, gdy odważę się przesłać skromny monodram „Walkę zwieciezionej." Trwogę przezwyciężyło postanowienie - przesyłam więc najuniżeniej w dowód najgłębszego szacunku i poważania a z wdzięczności przynależnej za tyle dzieł tak wpływających nam do serca Wnemu Panu Dobr. książeczkę moją. Może ona niegodną czytania Wgo Pana, może w niej liczne usterki - lecz pierwsza to moja praca

przydłuższa, którą młodociane serce na ławach szkólnych piórem na papier wylało. Treścią jéj fakt z życia – niestety w dniach dzisiejszych tak często się znachodzący.

Wielmożny Pan Dobr., zaszczytny mistrz nasz w piśmiennictwie raczy przyjąć bez obrazy manuskrypt ten – bo ofiarowany za pośrednictwem wdzięcznego serca – a za prawdziwy zaszczyt uważałbym, gdyby Wny Pan Dobr. raczył choć krótką wzmiankę o nim uczynić w któremkolwiek z pism naszych.

Załączam wyrazy najgłębszego szacunku i poważania

uniżony sługa

S. M. Wiśkowski

Witkowski T.

404 ~~405~~

O

Zürich d. 16. Stycznia 1887r.

Dostojny Panie.

Zbliża się dzień dla nas pamiętny - dzień w którym wstępując w ślady przodków, nękani niewolą, powstaliśmy z bronią w ręku, upominać się o przyrodzone sobie prawa i swobody narodowe.

Otóż dzień ten Stowarzyszenia Polskie w Zürichu spieszą uczcić odpowiednim obchodem - na który udajemy się Was Dostojny panie zaprosić, mając nadzieję, że o ile oddalenie i stan zdrowia nie pozwoli Ci przybyć osobiście, będziesz łączyć z nami myślą i duchem.

Wszak dla oświaty tego narodu, poświęciłeś tyle pracy - bądź nam obecny w chwili tak ważnej uroczystości - wspomnieniem może wielkich wypadków.

Celem obchodu jest, nie tylko uczcić pamięć bohaterów - ale zarazem przypomnienie o

[illegible]

obowiązków, wezwaniem do łączenia się w jeden Związek i zbierania Skarbu narodowego,

Niech żyje Polska! Cześć mężom zasługi!

Z wysokim szacunkiem

Imieniem Komitetu

S. Witkowski

Dr. med. Wł. Onufrowicz

Stadelhofer Str. 7.

Miejsce obchodu Schmiedstube – Marktgasse № [illegible]
dnia 22 Stycznia 1887. o 8. wieczorem

Witowski Hipolit

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

Wiadomość o przybyciu WgoPana Dobrodzieja do Krakowa i o zapo-
wiedzianych odczytach o wielkim Dantem – poecie i filozofie – przeję-
ła publiczność polska naszego grodu najżywszem zadowoleniem i wszyscy
oczekujemy z utęsknieniem chwili, w której WnyPan Dobrodziej przema-
wiać będzie do serc słuchaczów swoich. – Że zaś Wny Trzecieski pragnie
przedewszystkiem poznać WgoPana Dobrodzieja osobiście, a nie wie kiedy
z pewnością, WnyPan Dobrodziej do Krakowa przybędzie i na jak długi
czas, i zdarzyćby się mogło, że dla nieprzewidzianych okoliczności lub in-
teresów niebyłoby go podówczas w Krakowie, dlatego w imieniu i
z polecenia jego tudzież ze strony Wydawnictwa, ośmielam się zapytać, kie-
dy i na jak długi czas WnyPan Dobrodziej do Krakowa przyjedzie? W
ubiegłym roku dla wiadomych wypadków, w porze letniej, gdy pewna część
mieszkańców wydala się zwykle z miasta, nadto dla nieobecności Wgo
Trzecieskiego, który swoim towarzyskim taktem umie gromadzić i zbli-
żać nawzajem – o ile to jest u nas możebnem – różnorodne żywioły na-
rodowe, Wydawnictwo, poczatkujące jeszcze, nie miało sposobności po-
witać uroczyście i uczcić WgoPana Dobrodzieja według serdecznego, staro-

polskiego zwyczaju i obowiązku, do jakiego się każdy z nas poczuwa względem Wgo Pana Dobrodzieja jako męża, który z natchnioną mi„łością dla naszej niegdyś wielkiej a dziś nieszczęśliwej Ojczyzny, od wielu lat rozbudza naród do życia i wskazuje mu drogę, jaką iść powinien dla osiągnienia swego celu. Takie jest nasze przekonanie, takie przekonanie mają obywatele myślący i kraj miłujący. Nawet Wydawnictwo, któremu Wny Pan Dobrodziej swego życzliwego udziału na razie w obec apatyi kraju nieodmówił i takowe energicznie poparł, wiele zawdzięcza Wmu Panu Dobrodziejowi, gdyż gotowość obywatelska z jaką Wny Pan Dobrodziej stanąłeś w obronie onegoż, była skutecznym przykładem i wiele się przyczyniła do złagodzenia niechęci i zawiści osobistych . . .

Mamy więc nadzieję, że przy wytrwałości Wgo Trzecieskiego, którego żadne nie zrażają przeciwności ani trudy, przy jego — że tak powiem — szlachetnym uporze w przeprowadzaniu sprawy raz podjętej i przy szczerym udziale mężów światłych, uczonych i pisarzy narodowych z jednej, a obywateli polskich z drugiej strony; Wydawnictwo coraz bar„dziej rozwijać się będzie i ustalić się musi

Jak wiadomo, Wny Trzecieski, obrany powtórnie posłem, zasiada o„becnie na sejmie we Lwowie, gdzie się energicznie krząta około sprawy Wydawnictwa, i jak mi doniesiono, umiał temi czasy uzyskać zno„wu nowych zwolenników.- Jest to wśród dzisiejszego odmętu roz„strzelonych przekonań i wśród nieodgadnionej przyszłości naszej w obec codziennie wzrastających konfliktów co do kwestyi naro„dowej — pocieszającem zjawiskiem; bo świadczy, że nie wygasł jeszcze zaród życia; potrzeba go więc pielęgnować, aby się rozwinął i po„żądane wydał owoce. Tylko pracą wytrwałą osiągnąć to możemy, pracą —

która jest jedyną rękojmią i podstawą domowych i publicznych cnót, dźwi„
gnią bogactwa i potęgi narodów.
Temi dniami rozpoczęliśmy rozsyłanie I^go^ tomu Świata roślinnego – który
niebawem WnyPan Dobrodziej także otrzyma. Druk Rysu Dziejów litera„
tury narodów pogańskich p. T. Szujskiego znacznie już postąpił i około
ostatnich dni Marca dzieło to rozejdzie się po świecie. Trzeci tom
Dziejów Polski Schmitta, przeprowadzonych do końca panowania Sta„
nisława Augusta, także w bieżącym miesiącu będzie wydrukowany.
Druk II^go^ tomu Świata roślinnego już rozpoczęty. – Tylko z p. Lucya„
„nem sprawa idzie twardo, chociaż temi czasy zapewniał mnie uroczy„
„ście, że pracuje nad rękopisem i niebawem rozpocznie dalszy ciąg druko„
wać. – Wydawnictwo nabyło też od W^go^ T. Zacharyasiewicza historyczną
powieść: Marek Poraj, z czasów pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej –
i rozpocznie drugoroczną seryę drukowaniem tej powieści. – To wszystko
dowodzi, że Wydawnictwo usiłuje uczynić zadość zobowiązaniu swemu w obec
Kraju i przy pomocy Bożej osiągnąć główny cel, jaki sobie założyło dla do„
bra Kraju i przyszłych pokoleń. –

Przepraszając W^go^ Pana Dobrodzieja najuprzejmiej, że się ośmieliłem przer„
wać chwilę wśród ważniejszej W^go^ Pana Dobrodzieja pracy polecam się Jego
Dobroci i pamięci i mam przyjemność i zaszczyt zostawać z głębokim
szacunkiem od serca i z rzetelnem poważaniem WW^go^ Pana Dobro„
dzieja niezmiennym sługą,

Hipolit Witowski

Kraków d. 2^go^ Marca 1867
ulica Wiślna № 174.

Witte K.?

Witte K.

9 czerwca 1871 r.

Kraków

Nowe Łazienki

1189

407

Zacny Panie Józefie

Szebadlyju —

Nieodpisałem na razie, cośmy sta-
rali się zrobić dla P. Winklera,
bo starania największe i naj-
serdeczniejsze wobec przyjaciół,
którzy się zastawiają wszy-
scy, którzy coś zrobić mogą, z po-
czątku pozostają bez skutku.
Dziś tyle dobrego stało się, że
P. Winkler, zamiast otrzymać
prawo obywatelstwa może
otrzymać korzystną bardzo
przynoszącą funkcyą w rado-
nego biura, stanowisko Tar-
nowskiego. Czas jakiś być
tam może — a przy dobrem
usposobieniu i spokojnym

o pietrzyłby cały prawdzie, po-
trafi się jako tako z gruzów
odrestaurowanie i doczekać się
porady nauczyciela rządowe-
go. Zapewne sam X. Win-
kler napisze przez Stasia
od siebie, aby się panu Jó-
zefie mógł zwierzać, jako
tak starzec zajmującego się
jego kazań.—

Ośmielam się przesłać Tatiano-
wi Marcy drugą broszurę moją,
która jest dopełnieniem pierw-
szej Wielkiej i Małej polityki.
Jeśli znalazłeś godną przeczytania
pierwszej, racz zarazem rzucić go-
dzinkę na przeczytanie drugiej;
znajdziesz tam nie pomistrzow-
skie, nie z talentem, ale bardzo
rzetelnie odmalowany stan
umysłowości Austryi, który jest

więcej gorączkę, jakby się na powód
zdrowego, którymi radzi trzeba
[illegible] do pracowni [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], i świe-
rzęcie się [illegible]. Jeśli łaska, racz
mi przysłać [illegible] [illegible] [illegible],
jak oceniasz obie broszury.

Przy tej sposobności, kiedy się ko-
chaj [illegible] rozgadać, racz przy-
jąć pewne sprostowanie ostatniej
korrespondencyi do Tygodnika o tak
zwanych wypadkach krakowskich. —
Otóż wcale fakta w tymczasem być
[illegible] [illegible] podane. Na-
sa [illegible] [illegible], ani jedna
przód [illegible] się nie [illegible], ani jedna
nawet kropelka nie padła [illegible],
[illegible] i felietonów w [illegible]
nie było — podwójnie [illegible] [illegible]
[illegible] do [illegible], [illegible], [illegible]
nie zatwierdzone, [illegible] na [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] (o tem
korrespondencya nie mówi) i wyka-
zujące, że był [illegible] przez

Księgi, uważam to swoim zadaniem, [illegible]

Uczniom: prowadzę — Dziękuję Gilewskiemu

nie przeszkadza ale uczęszczali [illegible]

dzieci sesyi od [illegible]

przedstawił adres profesorom

do przeglądu — po odmowie [illegible]

się wydziału, zwrócił się do

uczniów na drugi dzień w czasie

wykładów klinicznych. —

Dodać tu muszę, że p. Gilewski

bardzo gorąco wziął naszą propo-

zycję — był bowiem członkiem

która proponowała przedstawienie

był u [illegible], jednego z najpierwszych

przy na Medycynie profesor

i tu i tam odmówiono mu. —

Trzeba, iż to widzieć w dodatku, [illegible]

[illegible] narada prof

[illegible] i [illegible] naj[illegible]

[illegible] był równie tego samo

P. Gilewski — a nadto najmilszy

[illegible] pod względem nauki i zdol-

ności profesorowie — i tylko [illegible]

[illegible] wszystko przyszło w [illegible]

[illegible] Są to illustra-

do Jaśka, mój nie będę wyrzucał [illegible] przeprawiał w [illegible]

[illegible] bardzo [illegible] — [illegible]

Wizbek Aleksander

~~1243~~ 1245
409

Warszawa dnia 24 Czerwca 1880

ALEKSANDER WIZBEK
Warszawa

Szanowny Panie i Dobrodzieju!

Jakkolwiek blizko lat dziesięć pracuję w zawodzie księgarskim pozycya moja jest jest tak skromną że z prawdziwą nieśmiałością przystępuję do nakreślenia tych słów kilku. Obawiam się czy prośbie mej Szanowny Pan raczy uczynić zadość. Mając jednakże tylokrotne dowody że tam gdzie idzie o dobro ogółu nigdy Szanowny Pan udziału swego nie odmawia, ufam w uczynność Jego będąc pewnym że w usiłowaniach moich pomocy swej mnie nie odmówi. —

Od lat pięciu jestem pomocnikiem Księgarni pp: Gebethner i Wolff, a dotknięty ciężką chorobą nerwowo-imaginacyjną z wielkim mozołem pracuję na kawałek chleba. Naczelnicy moi w nagrodę za mą pracę udzielili mnie pozwolenie na nabycie od lat 20u istniejącego wydawnictwa p.t. „Jana Jaworskiego Kalendarz Rodzinny". Kalendarz w mowie będący wydałem na r. 1880 w 10,000 exemplarzy i cały nakład rozprzedałem w zupełności.

Ufając w tem przekonaniu że Kalendarz jako książka tania bo cena jéj tylko kop: 15 a rozchodząca się w największéj ilości exemplarzy ze wszystkich Polskich publikacyi powinna być dobrze zredagowana — postanowiłem dołożyć wszelkich starań ze swéj strony aby nabywcy znaleźli w niéj zdrowy pokarm dla ducha. Mając już zapewniony współudział szanownéj Pani Maryi Ilnickiéj oraz PP: Dr Łuczkiewicza Ks. Bełby, Jana Zelińskiego. W. Niewiadomskiego udaję się z prośbą do Szanownego Pana o napisanie powiastki do mego Kalendarza objętości dziesięciu kartek druku.

(Dla dokładniejszego zorjentowania się

co do formatu i druku załączam przy niniejszem
kartkę z zeszłorocznego kalendarza.
Powiastkę w mowie będącą nadobną mieć
na tle życia rodzinnego osnutą, któraby zajęła
zarówno miejskie jak i wiejskie średnio
inteligentne warstwy naszego społeczeństwa.
W Kalendarzu Rodzinnym na r. 1879 pomieszczona
ną była biografia Szanownego Pana
wraz z portretem w roku zaś 1880 Opis
uroczystego obchodu Jubileuszu Jego. Zaliczono
rozkoszy doznaliby czytelnicy tej skromnej
publikacyi gdyby obecnie spotkali się z powieścią
takiego Mistrza. Mam też nadzieję że Szanowny
Pan pozwoli mnie zaszczytu zamieszczenia
swej pracy w mem pierwszem wydawnictwie
a czytelnikom rozkoszowania się z Jego
cennem piórem.
Nadmieniam uniżenie że rzeczoną
powiastkę potrzebuję mieć najpóźniej
na dzień 20 Lipca r. b. — nabytą zaś przez
~~rzecz~~ wieczystą własność z prawem odbitki.
Jeżeli więc Szanowny Pan raczy mnie
radośnie uczynić łaskę o czem nie wątpię,
to uprzejmie upraszam o nadesłanie
odwrotną pocztą, co do wysokości

S.

honoraryum, które natychmiast po otrzyma-
niu listu nadesłaniu pracowanem [illegible]
będzie.—

W nadziei otrzymania spiesznej odpowiedzi
z dobrym skutkiem, pozostaję

z głębokim szacunkiem i poważaniem

sługa

Aleksander Wizbek

Adresować proszę:
A. W. do Księgarni ff. Gebethner i Wolff
Warszawa.

LISTY

1863-1887

W (itk- iz ?
81